

Brown of Waterhaughs

GEORGII BUCHANANI,

Scoti, Poëtarum sui seculi facile Principis,

OPERA OMNIA,

Ad optimorum Codicum fidem summo studio recognita & castigata.

TOMUS SECUNDUS:

In quo continentur,

POEMATA ejus omnia:

Item,

RUDIMENTA Grammatices *Thomæ Linacri* ex *Anglico* sermone in *Latinum* versa,

De PROSODIA Libellus,

Ad viros sui seculi clarissimos eorumque ad eundem EPISTOLÆ ex ipsis autographis magna ex parte descriptæ.

Accessit de METRIS BUCHANANÆIS *Libellus.*

PARS PRIMA.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOHANNEM ARNOLDUM LANGERAK,
MDCCXXV.

PSALMORUM DAVIDIS

PARAPHRASIS POETICA.

AVCTORE

GEORGIO BUCHANANO, *Scoto*,

POETARUM SUI SECULI FACILE PRINCIPE.

AD

M A R I A M

ILLUSTRISSIMAM SCOTORUM REGINAM,

GEORGII BUCHANANI Epigramma.

YMPHA, Caledoniæ quæ nunc feliciter oræ
Missa per innumeros sceptra tueris avos:
Quæ sortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus,
Accipe (sed facilis) cultu donata Latino
Carmina, fatidici nobile regis opus.
Illa quidem, Cirrha procul & Permesside lympha,
Pene sub Arctoi sidere nata poli:
Non tamen ausus eram male natum exponere fœtum,
Ne mihi displiceant quæ placuere tibi.
Nam quod ab ingenio domini sperare nequibant,
Debebunt genio forsitan illa tuo.

GEORGII BUCHANANI

POEMATUM, NONNULLORUMQUE TRACTATUUM, TOMO II. COMPREHENSORUM,

INDEX ET ORDO.

29.

GE-

GEORGII BUCHANANI PARAPHRASIS In Primum Librum PSALMORUM.

PSALMUS I. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio, &c.*

1 FELIX ille animi, quem non de tramite recto
Impia ſacrilegæ flexit contagio turbæ:
Non iter erroris tenuit, ſeſſorve cathedræ
Peſtiferæ facilem dedit irriſoribus aurem:
2 Sed vitæ rimatur iter melioris, & alta
Mente Dei leges noctesque dieſque revolvit.
3 Ille, velut riguæ quæ margine conſita ripæ eſt
Arbor, erit: [1] quam non violento Sirius æſtu
Exurit, non torret hiems: ſed prodiga læto
4 Proventu beat agricolam: nec flore caduco
Arridens, blanda Dominum ſpe lactat inanem.
Non ita divini gens neſcia fœderis, exlex,
5 Contemtrixque poli: ſubito ſed turbine rapti
Pulveris iſtar erunt, volucri quem concita gyro
Aura levis torquet, [2] vacuo ludibria cœlo.
6 Ergo ubi veridicus judex in nube ſerena
Dicere jus veniet, ſceleriſque coarguet orbem;
Non coram impietas mœſtos attollere vultus,
Nec miſera audebit juſtæ ſe adjungere turbæ.
7 Nam pater ætherius juſtorum & fraude carentum
Novit iter, ſenſumque tenet: curvoſque ſecuta
Impietas fraudum anfractus ſcelerata peribit.

PSAL.

1 *Quam non*] Editio And. Harti 1615. *Quem non*, male; hæc enim ad *arborem* referri oſtendit, præter alia, proximo verſu vox [*prodiga.*]

2 *Vacuo ludibria cœlo*] Editiones Antiquiores, Henrici & Roberti Stephani, Argentoratenſis *anno* 1566. Plantiniana *anno* 1567. &c. habent, *Celeri ludibria vento.*

PSAL. II. *Quare fremuerunt gentes?* &c.

Quid trepidæ gentes vano fremuere tumultu?
Miniſque populi ſæviunt inanibus?
2 Et cum principibus magni coiere tyranni,
Dominumque Chriſtumque Domini adverſum truces?
3 Vincula quin horum fortes dirumpimus, ajunt,
Et lora noſtris demimus cervicibus?
4 At pater ætherius, rerum cui ſumma poteſtas,
Ridebit impotentium irritas minas.
5 Tum juſta accenſus miſeros affabitur ira,
Et per furorem cæca conſilia ſuum
6 Turbabit: Cingamque meum diademate Regem,
Inquit, Sionis jura ſanctis collibus
Qui dabit, & late fundet mea juſſa per orbem.
7 Deinde allocutus Dominus eſt me: Filius
8 Tu meus es, genui te hodie: me poſce, daboque
Omnes ut hæres gentium fines regas,
Qua circumfuſis tellus ſe porrigit undis,
9 Regaſque ſceptro ſempiternum ferreo:
Cumque voles, tumidoſque premas, frangaſque rebelles,
Ut ficta fragili vaſa franguntur luto.
10 At vos, in populos quibus eſt permiſſa poteſtas,
Et jus ab alta ſede plebi dicitis,
Errorum tenebras depellite, diſcite verum:
11 Servite Domino cum tremore: gaudiis
Et timor & Domini accedat reverentia veſtris,
12 Ut miſſum ab illo filium amplectamini:
In vos ne juſtæ vindictam exerceat iræ,
[1] De calle recti devios. Nam cum brevi
Sæviet injuſtos contra juſta ira, ſcietis
Quam ſint beati, ſpes in illo qui locant.

PSAL. III *Domine, quid multiplicati?* &c.

2 Heu quanta numero viribuſque factio
Me vexat odiis impiis!
Quam perditorum firma conſpiratio
Conjurat in meum caput!
3 Et aſſeverant, ſpem ſalutis in Deo
Supereſſe jam nullam mihi:
4 Cum tu ſub umbra prælinatem me tui
Tam ſæpe ſcuti texeris:
5 Cum laudis auctor ſis meæ, cum gloria
Meum corones verticem.

6 Cum

1 *De calle recti*] Lond.1686. *de calle recto.*

6 Cum nocte Dominus invocantem me suo
De monte sancto exaudiat,
Curis solutus & recumbo & dormio,
Resurgo liber a metu.
7 Domino excubante, nec meum formidine
Pectus movebunt agmina
Numerosa, nec si sæva feritas omnium
Conjuret in me gentium.
8 Tu, Domine, in aciem ductor, ut me liberes,
Prodibis: hostium omnium
Malasque franges, impiorum & conteres
Dentes potenti dextera.
9 At tu, salutis una spes, populum tuum
Bonitate solita amplectere.

PSAL. IV. *Cum invocarem, exaudivit*, &c.

2 O Pater, o hominum divûmque æterna potestas,
Sinceræ mihi conscie mentis,
Qui mihi consiliique inopi, incertoque salutis,
Imploranti rebus in arctis,
Tutum pandis iter, latumque educis in æquor:
Nunc obsesso fraude maligna
Da mihi te facilem, & justis bonus annue votis,
Non dura placabilis aure.
3 O hominum cæcæ mentes, quo me usque relicto
Intenti mendacibus umbris,
Sollicita in vanas torquetis pectora curas?
Tandem credite vera monenti:
4 Quem Deus electum miro dignatur honore,
Per discrimina cuncta tuetur.
Me Dominus clamantem ad se, auxiliumque rogantem,
Mitis & exorabilis audit.
5 Ergo Dei, miseri, nunc saltem agnoscite numen,
Et vitiis absistite pravis:
Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto
Longi dicta ac facta diei.
6 Non pecudum fibris Domino, sed mente litatur
Innocua: si admoveris aris
Hanc, poteris sperare animi securus ab alto
Dextra munera larga benigna.
7 Poscit opes modo degeneres pars maxima vulgi,
Hæc animos vota una fatigant.
8 At tu me placido tantum bonus adspice vultu:
Aura tui jucunda favoris
Me super irradiet: sat amico te mihi felix.
Alter frugibus horrea stipet,

Impleat & multas generoso nectare cellas,
Et congesto gaudeat auro :
9 Ast ego curarum vacuus de nocte recumbam,
Et sine sollicitudine somnos
Accipiam : tu securam mihi robore mentem,
Tu certa spe pectora firmas.

PSAL. V. *Verba mea auribus*, &c.

2 O Potens rerum Deus, aure leni
Mitis exaudi mea verba, mentis
Mente non dura tetricusque tristes
Percipe questus.
3 Adspice attentus, mihi quanta tendat
Vox latus: quando mihi Rex Deusque
Solus es, solum veneror precorque
Rebus in arctis.
4 Mane clamantem Deus æquus audi:
Nam tuum casta prece, non inanem
Spem fovens, nomen jubar ante Eoum
Mane ciebo.
5 Tu Deus, lætus pietate vera,
Impii ritus scelus exsecraris:
Nec frui pravi studiosa mens te
Speret amico.
6 Vis tuos vultus metuit nefasque:
7 Hostis es fraudum & cupidæ cruoris
Cædis : audacem simulare linguam
Falsa recides.
8 [a] At tua fretus bonitate sacrum
Limen accedam tua templa inibo:
Rite adorabo tua sancta castis
Numina votis.
9 Tu mihi, ut casses fugiam dolosos
Hostium, lumen, Deus, æquitatis
Dux tuæ præfer, dubioque cæcos
Dirige gressus.
10 Hostium verum fugit ora, pectus
Incolit fraus spurcitiesque: guttur
Tetrius putri est quod hiat recludens
Funera busto.
Lingua adulatrix tacito veneno
Blandiens cæcos meditatur ictus.
11 O Deus, rerum o pater alme, gentem
Perde nefandam.
Redde conatus, pater alme, vanos:
Quique te linquunt, scelerum suorum
Sentiant pœnas meritas, ab ima
Stirpe recisi.
12 Sed tua semper bonitate tuti
Gaudeant qui spem posuere in uno
Te sibi certam impavidi, tuumque
Nomen adorant.
13 Namque tu rectos animique puros
Larga opum dextra recreas benignus,
Et tui (tanquam clypeo) favoris
Protegis umbra

PSAL.

[a] *At tua fretus*] Prima editio And. Harti, *Ad tua*.

PSAL. VI. *Domine, ne in furore*, &c.

2 Dum fervet ira, Domine, dum mens æſtuat,
Ne me merentem corripe:
Dum ſævientis flagrat in curſu furor,
Exigere pœnas abſtine.
3 O parce, parce: languor ægrum conficit:
Manum ſalutarem admove.
Corpus, ſolutis oſſium compagibus,
Enerve vires deſerunt;
4 Mentemque graviter mœror angit turbidam,
Quo me uſque miſerum negliges?
5 Quo me uſque linques? jam reverte, ac libera
Ægrum inferûm de faucibus.
6 Ubi ſæva duram mors manum injecit ſemel,
Quis amplius meminit tui?
Quis mortis alta ſubrutus caligine
Nomen celebrabit tuum?
7 De nocte pectus anxium ſuſpiriis
Pulſans, gemenſque, lacrymis
Lavo cubile: ſtrata fletuum madent
Rorata largis imbribus.
8 Caligat acies luminum, doloribus
Hebetata longis: hoſtium
Interque riſus & dolos emarcuit
Color vigorque corporis.
9 At tu ſceleribus turba gaudens impiis,
Faceſſe, ſpem pone irritam:
Lamenta Dominus & meorum fletuum
Placatus audiit ſonum.
10 Dominus benignus ſupplicem me exaudiit,
Orationique annuit:
11 Subitus ut hoſtes obruat pudor meos,
Vultuſque confundat rubor;
Triſti repente ut palleant infamia,
Fugamque turpem mœreant.

PSAL. VII. *Domine Deus meus, in te*, &c.

2 In te ſalutis ſpem poſui meæ,
Servator orbis: faucibus hoſtium
Me libera, qui mente ſæva
Interitum mihi moliuntur.
3 Si nemo vindex afferat, ut leo
Imbelle crudus dilaniat pecus;
Sic me ferus diſcerpet hoſtis,
Innocui ſitiens cruoris.
4 Si verus [1] index me merito arguit,
Nec falſa mendax crimina texuit,
5 Si damna [2] tranquillo creavi,
Promerito male ni peperci:
6 Me perſequatur dum capiat ſequens,
Captumque ſternat, ſtratum & humi pede
Conculcet, & ſceptri ſuperbum
Proterat abjiciatque faſtum.
7 Exſurge, juſtas te furor impius
Meorum in iras excitet hoſtium:
Ex-

1 *Si verus index*] Edit. Argent. ſecunda And. Hart. Elzev. 1628. Janſon. 1640. Wetſten. 1657. *Si verus judex.* repugnante metro.

2 *Si damna tranquillo creavi*] Steph. Plant. Argent. &c.
Si damna pro damnis rependi,
Nec miſeris facilis peperci.

Exsurge, promissamque redde
Perfidiæ Deus ultionem.
8 Exsurge, terris luceat omnibus
Augusta majestas tua; te suum
Accurrat agnoscatque Regem
Concilium populi, patremque.
9 O qui potenti sceptra tenens manu,
Gentes per omnes crimina vindicas,
Me vindica, si rite pœnas
Ore pio innocuoque posco.
10 O juste judex, cordis in intimo
Quem nil recessu præterit abditum,
Frange impios ausus malorum;
Fulci animos refoveque justos.
11 Securus hostes nil metuo, Deo
Custode: quem simplex animi juvat
12 Candor: pios servat, malisque
Exitium assidue minatur.
13 Si perstet [1] hostis, jam gladium tenet,
14 Jam tendit arcum promtus, & arripit
Ferale telum, & igne sævo
Lethiferas acuit sagittas.
15 En, qui nefandum parturiit scelus,
Concepit ærumnam, pariet velut
Quæ vana per somnum inquietas
Ludificant simulacra mentes.
16 Fodit dolosam, ut me caperet, scrobem:
Incautus in fossam ipse suam ruit.
17 In verticem ipsius recurret
Pernicies, recidentque fraudes.
18 Ergo expeditus fraudibus & metu,
Rerum parentis justitiam canam,
Nomenque sanctum: gratiasque
Lætus agam, repetamque laudes.

PSAL. VIII. *Domine Dominus noster*, &c.

2 Gentis humanæ pater atque custos,
Quam sancta majestas tui
Nominis terras stupefecit omnes,
Sol quas recurrens adspicit!
Et super cœli radiantis orbes
Tua magnitudo se extulit.
3 Quam [2] pia mundum tueare cura,
Lactentis ævi infantia
Prodit: ut linguas temere obstrepentum
Tibi refutes hostium:
Hostium, quorum vomit os furorem
In te, sititque sanguinem.
4 Luce cum cœlos vitrea serenos,
Pollentis opera dexteræ,
Cerno: cum lunam, nitidasque stellas
Per te creatas conspicor;
5 Quantulus (mecum tacitus revolvo)
Homo est, ut ejus sis memor!

Quan-

1 *Si perstet hostis*] Steph. Plant. &c.
Nam ni redimus, jam-----
2 *Quam pia*] Steph. Plant. &c.
In Dei laudes patefecit ora
Lactens puelli infantia:
Et tuas vires inimica castra
sensere, & ultrices manus.
Luce &c.

Quantula humanæ eſt ſobolis
propago,
Dignere ut illam viſere!
6 [1] Hunc Deo æqualem prope reddidiſti:
Ornaſti honore & gloria:
7 Et tuæ dextræ ſuper univerſa
Opera creaſti principem:
Cuncta vitalis quibus hauſtus auræ eſt,
Illi dediſti ſub pedes.
8 Huic boves parent & oves, pecuſque
Quodcumque campis paſcitur:
9 Quique pennarum celeri volatu
Metitur ales aëra:
Quique pinnarum celeri natatu
Piſcis pererrat æquora.
10 Gentis humanæ pater atque cuſtos,
Quam ſancta majeſtas tui
Nominis terras ſtupefecit omnes,
Sol quas recurrens adſpicit!

PSAL. IX. *Confitebor tibi, Domine, &c.*

2 Rerum certa ſalus, te cano, gratias
Exſolvo meritas ex animo tibi:
Et miranda futuris
Pandam facta nepotibus.
3 Tutus præſidio nil metuam tuo:
Lætus læta canam ſed tibi carmina,
Te laudabo ſupremi.
Æternum ætheris arbitrum.
4 Spes hoſtis temere elatus in improbas,
Converſus [2] trepidâ terga dedit fuga,
Et virtute potentis
Dextræ peſſum abiit tuæ.
5 Tu vindex cupidos exitii mei
Perdis; tu trepido præſidium es reo:
Tu litem mihi judex
Ex alto dirimis throno:
6 Tu gentis valido robore barbaræ
Compeſcis furias: deſtruis impios,
Ut nec nomina ſeris
Narret fama nepotibus.
7 En, [3] hoſtis tumidæ quo recidunt minæ!
En, qui ſternit humi funditus oppida,
Et proſtrata perennis
Condit

1 [Clericus in Bilioth. veteri & recent. T. XIX Part. II. Pag. 142 melius potuiſſe Buchananum vertere

Angelis æqualem prope reddidiſti

Cenſet. non curat, ſcilicet, ille an metri ratio conſtet, dum ſententias, quas fovet, inculcet, & detorqueat divina Oracula in ſuos ſenſus.]

2 *Converſus trepidâ terga dedit fuga*] Quidam forte legendum malint *trepidæ fugæ*; ita enim Ovid. Met. V. 322.

----Cunctoſque dediſſe Terga fugæ---

Et Met. XIII. 879.

Terga fugæ dederat converſa Symæthius heros.

A Buchanano tamen ſtat Virgilius Geor. IV. 85.

Aut hos verſa fuga victor dare terga ſubegit

Et Æneid. XII. 462.

----Verſique viciſſim
Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.

3 *En hoſtis*] Steph. Plant. &c.

Tu ferrum e manibus detrahis hoſtium:
Proſternisque ſolo funditus oppida,
Et proſtrata perennis
Condis nube ſilentii.
Tu rerum ſine fine imperium tenes,
Fixiſti ſolium juſtitiæ tibi,
Orbem ut legibus æquis,
Ut juſte populos regas.

Condit nube ſilentii!
8 At rerum Dominus perpetuus thronum
Fixit perpetuum juſtitiæ ſibi,
9 Orbem ut legibus æquis,
Ut juſte populos regat.
10 Cum vis incubuit fœta ſuperbia
Infreni, miſeris præſidium pates,
Tuti pandis aſyli
Arcem rebus in aſperis.
11 In te uno merito ſpem ſolidam locant,
Qui novere tuum nomen, & ultimo
Ut diſcrimine amicos
Numquam deſtituas tuos.
12 Ergo arcis merita laude Sioniæ
Cuſtodem Dominum pangite: conſilî
Decreta ardua gentes
Late ferte per exteras.
13 Vindex innocui ſanguinis expetit
Pœnas: vi tenues nec ſinit opprimi
Impune: applicat aurem
Clamantum querimoniis.
14 Afflictas bonus o res propius meas
Contemplare, odiis quem petit improbis
Vis hoſtilis: & atræ
Mortis faucibus eripe.
15 Ut, qua mole Sion creſcit in æthera
Late conſpicua, laudibus efferam
Te, lætuſque ſalutem
Acceptam referam tibi.
16 Demerſit merito fraus ſua perfidas
Gentes exitio: queis alios plagis
Irretire parabant,
Hæſere impliciti pedes.
17 O miranda Dei judicis æquitas!
Fraudis fraude ſua prenditur artifex.
O res pectoris altis
Condenda in penetralibus!
Sic eſt: interitu devorat impios
18 Improviſa dies: immemores Dei
Gentes mors inopina
Æternis tenebris premit.
19 At confiſa Deo nuda modeſtia
Æternum Domini non animo excidet,
Nec læto miſerorum
Spes fruſtrabitur exitu.
20 Rerum ſurge parens, neu ſine, ut impotens
Adverſus tenues creſcat homunculus:
Et juris preme frenis
Gentes arbiter impias.
21 Circumſiſte tuæ mole potentiæ,
Terroremque feris mentibus ingere:
Agnoſcat male firmam
Sortem gens hominum ſuam.

PSAL. X. *Ut quid Domine receſſiſti?* &c.

1 Quonam uſque cuſtos gentis humanæ tuos
In rebus arctis negliges?
2 Quonam aberis uſque, dum pios tyrannide
Premit arroganter impius?
O ſi ſceleſtum vergat in caput ſcelus,
Suiſque pereat artibus!
3 Dum mentis explet per nefas libidinem,
Sic gloriatur impius,
Sic gaudet in ſe, ſempiternum ceu decus
Rectis pararit artibus.
4 Æqui [1] atque iniqui negligit diſcrimina.
Infrenis arrogantia,
Suæque

1 *Æqui atque*] Steph. Plant. &c.

Nec

Suæque plaudit ſuaviter pruden-
tiæ,
Nullum eſſe quod putet
Deum.
5 Felicitatis ſomnio indulget ſuæ,
Quod cuncta cedant pro-
ſpere:
Nec te futurum cogitat vel ju-
dicem,
Vel perpetrati vindicem.
Hoſtes minoris æſtimat nihilo
ſuos,
6 Sic ipſe ſecum computans,
Incommodi expers ad ſenectam
uſque ultimam
Securus ævum tranſigam:
Non cura lætis ulla ſeſe gaudiis,
Non ægritudo interferet.
7 Os exſecranda deſpuit convicia,
Spumatque probris & dolis:
Bonis labores continenter peſti-
lens
Lingua & dolores parturit.
8 Circa viarum compita inſidias
locat,
Ut innocentem clam invo-
let:
Intentus oculis intuetur acribus
In tranſeuntes pauperes.
9 Qualis cruentus ſubter alta delitet
Spelæa conditus leo:
Sic e latebris corde trepido pal-
pitans,
Infirmioribus imminet:
10 Et [1] occupatos multinodis nexi-
bus,
Naſſæ involutos attrahit,
Maliſque ſubigit: & tenebris oc-
culit
Crudelitatem callidus.
Ah, ſtrage quanta tranſeuntes
perculit,
Graſſatus iſtis artibus!
11 Sic deinde ſecum colligit male
credulus,
Hæc prorſus ignorat De-
us:
Avertit ora rebus humanis ſua,
Fandi & nefandi negligens.
12 Exſurge, Domine, tolle in al-
tum dexteram,
Librata fige vulnera.
Ope deſtitutos ne pios ſilentio
Oblivioſo deſere.
13 Tene impiorum pervicax veſa-
nia
Sic audeat contemnere?
Secreta ſecum corde tacito ut
murmuret,
Humana non curat Deus.
14 Cernis profecto cuncta, cernis;
& tuam
Sceleſtus

Nec deeſt nefandam ſcurra mentem per-
citus
Turpis lucri cupidine,
Linguam procacem probra cœlo dicere
Qui proſequatur laudibus.
At ille cæca turgidus veſania,
Et in futurum improvidus,
Dum machinatur ſæva, ſecurus Dei,
Præcogitatum urget nefas.
Seu ſe tenebris induit nox, ſeu dies
Lucem refudit auream,
Animum nefandis ille curis carpitur.
Sceluſque comminiſcitur.
Nec te &c.

1 *Et occupatos multinodis nexibus,*
Naſſæ involutos attrahit.] Ita omnibus li-
bris diſpungitur hoc diſtichon: mihi vero
ſententiæ hic ordo videtur, *Attrahit occu-*
patos involutos multinodis nexibus naſſæ: quo
pacto cum *naſſæ* hic non dandi ſed gi-
gnendi caſu ſit poſitum, inciſum poſt
nexibus delendum arbitror. Vide Julii
Ecphraſin.

Scelestus in manum cadet,
Ut te labores & dolores pauperum
Non præterire intelligat.
Tibi relictus est inops atque innocens:
Tu tutor orbos protegis.
15 Tu frange vires impii, violentiam
Tu mentis improbæ doma:
A stirpe cæsa donec impietas simul
Eliminetur & impius.
16 Tum firma Dominus seculorum in secula
Sceptra obtinebis imperî,
Gentesque terræ finibus procul tuæ
Exterminabis impias.
17 Hæc vota duris obruti laboribus,
Has supplices fundunt preces:
Animosque stimulis incitati talibus,
Te lacrymantes postulant;
18 Pupillum & inopem ut vindices potentium
Ab impotenti audacia:
Homo ut feroces spiritus ponat, suæ
Infirmitatis conscius.

PSAL. XI. *In Domino confido*, &c.

1 Quum spe salutis non dubia fruar,
Deoque fidam, vos mihi dicitis,
Facesse rupes in remotas,
Antevolans pavidas volucres.
2 Intendit arcum (en aspicis) impius,
Nervo sagittas admovet, ut petat
Incogitantes e latebris
Innocuos, animique rectos.
3 At tu potenti, Rex bone, dextera
Domas rebelles, & facis irrita
Decreta vesani furoris
Contra humiles male nil merentes.
4 Æterna coeli templa colens Deus,
Et lucido astrorum in solio sedens,
Humana per terras acutis
Facta oculis speculatur omnes.
5 Non justus illum, non latet impius
Cuncta intuentem, sed studio ad nefas
Pronos maligno justus orbis
Ex animo moderator odit.
6 Super scelestos retia depluet:
Ignes remisto sulphure flammeos
Ad impios eliminandos
Fulmineæ rapient procellæ.
7 Justosque justus justitiæ parens
Amore sancto amplectitur unice,
Et fraudis ignaram ante vultus
Assidue videt æquitatem.

PSAL. XII. *Salvum me fac Domine*, &c,

2 Affer opem, servator opem fer: pulsa recessit
Intemerata fides:

3 Nuda

3 Nuda fides [1] hominum fugit commercia: vana
Cum socio loquitur
Quisque suo, blanda exercens mendacia lingua,
Corde scelus meditans.
4 Ora Deus fraudum dulci medicata veneno
Conterat, & penitus
Grandiloquam ex ima linguam radice revellat,
5 Quique pudore carent,
Dicere nec metuunt; Falsa ad perjuria linguas
Fortiter intrepidi
Assuescamus, & os, age, confirmemus ad omne
Flagitium: neque enim
Oris frena mei, linguæve repagula quenquam
Me nisi habere puto.
6 At Dominus planctus miserorum, & dura ferentum
Aure trahens gemitus,
Surgam, ait, atque inopem, tuta ut respiret in arce,
Insidiisque procul,
7 Securum statuam. Hæc Dominus: quod ab ore fideli
Cumque fluit Domini
Auro purius est, auro quod fusile fecit
Septima flamma coquens:
Dum fæx in fumos exploratore camino
Crassa abit & cineres.
8 Polliciti memor ergo malæ mala toxica linguæ,
Sancte parens, inhibe:
Pestifera de gente hominum nos, optime custos,
Assere perpetuo.
9 Nam late impietas grassatur libera, passim
Omnia plena malis,
Quum penes injustos jus est, & jussa malorum
Sunt metuenda bonis.

PSAL. XIII. *Usque quo Domine oblivisceris*, &c.

2 Quousque, rector unice,
Me destitutum negliges?
An sempiterna me obrutum
Oblivione deseres?
Quousque vultum amabilem
Iratus abscondes mihi?

3 Quousque curæ turbidæ
Mentis quietem distrahent?
Quousque cor cruciabitur
Mœroris æstu fluctuans?
Quousque me prostrato aget
Hostis triumphos insolens?

4 Regnator

1 *Nuda fides hominum fugit commercia.*] Omnibus libris virgula post [*fides*] interjicitur: male mea sententia. Vide Julii Ecph.

4 Regnator orbis adſpice;
Opem fer, & lucem tuam
Infunde, ne mors lumina
Somno perenni ſopiat:
5 Ne jactet hoſtis arrogans
Me viribus fractum ſuis,
Ne me peroſi perfidi
Meo dolore gaudeant.
6 Tu me ſalutis recreas
Spe, largus auxilî: tuum,
Salute parta, laudibus,
Rex magne, nomen efferam.

PSAL. XIV. *Dixit inſipiens in corde*, &c.

1 Secum inſania callide
Indulgens vitiis ſic loquitur, Deum
Formido ſibi credula
Commenta eſt hominum, cum temerario
Caſu ſors ferat omnia.
Ergo flagitiis ſe penitus dedit
Secura impietas Dei:
2 Nec quiſquam ex animo recta ſequi ſtudet.
De templo ætherio Deus
Ad curas hominum lumina verterat,
Si quis non ſtolide improbus
Ad cultum revocet pectora numinis:
3 Omnes in ſcelera omnia
Conjuraſſe putes: fœda, nefaria,
Deteſtandaque perpetrant:
Nec cuiquam eſt ſtudium recta capeſſere.
4 Nam quî recta capeſſerent?
Quem ſanis aditum conſiliis darent,
Quorum nequitia & ſcelus
Infecere animos? qui populum meum,
Ceu prædam fera, devorant:
Nec rerum Dominum mente colunt Deum.
5 Aſt illos gelido metu
Horror concutiet, juſtitiæ Deus
Cum patronus opem feret
6 Inſonti: increpitans talibus impios,
Vobis ludibrio fuit
Inſontum pietas: vos inopum pium
Riſiſtis ſtudium, preces,
Spes lentas, trepidas ſollicitudines:
At, cui fidit inops, Deus
Spes & vota bonos ducet ad exitus.
7 O ſi mittat opem ſuis
Speratam Deus e rupe Sionia.
Nam cum vincula ruperit,
Exſolvetque ſuos, pectore libero
Gaudebunt Abrahamidæ,
Et juſta Iſacidæ lætitia frement.

PSAL. XV. *Domine, quis habitabit in tabernaculo*, &c.

1 Sanctæ [1] Sionis templa quis incolet,
Rex magne, tecum? quem ſtatues tuum
Sanctum ſuper montem, ut malorum
Liber agat placidam quietem?

2 Quem

[1] *Sanctæ Sionis.*] Steph. Plant. &c. *Stellata cœli templa*------

2 Quem fraudis expers ſimplicitas juvat,
Urgetque rectum propoſiti tenax:
Nec mente ſævus grata blandam
Edocuit ſimulare linguam.
3 Nec ore mendax exitiabiles
Concinnat artes: nec mala proximis
Excogitat: nec dulcem amicum
Opprobriis maculat pudendis.
4 Qui faſtuoſum deſpicit impium,
Dei timentem ſuſpicit & pium:
Tenaxque promiſſi, fidemque
Indocilis temerare pactam.
5 Qui non egenos fœnore perdidit,
Non innocentes munere prodidit.
In monte ſancto, hæc qui peregit,
Perpetua requie fruetur.

PSAL. XVI. *Conſerva me Domine*, &c.

1 O Rerum ſator, & ſalus
Humani generis certa, periculis,
Qui te reſpicit unum, famulum inſtantibus eripe.
2 Te ſervus Dominum libens
Agnoſco, & populis prædico: ſed tibi
Omni ex parte beato officiis nil opus eſt meis.
3 Ergo illuc animum appuli,
Ut gentem ſtudio proſequerer pio,
Quam tu ex omnibus unam populis ſorte receperas.
4 Aſt illi immemores tui
Defecere: novos quiſque ſibi deos
Effinxere, colentes animi ludicra ſomnia.
Horum ſanguineas dapes
Non libabo, epulas reſpuo, nomina
Teſtis numquam adhibebo, aut fidei fœdera ſanciens.
5 At ſortis populum meæ
Defendet Domini perpetuus favor,
Mercedemque laborum cumulatam dabit affatim.
6 O pulcra agricolatio!
O præclara mei ſors patrimonii!
Ut florum undique ridens animum paſcit amœnitas!
7 Immortalis honor Deo
Æterno, monitu cujus ago dies,
Arcaniſque per umbram ſtimulor pectora motibus.
8 Quicquid molior, aut gero,
Præſentem Dominum conſpicor: is mihi
Semper dexter adhæret, ſtabili ne movear gradu.
9 Pulſat pectora gaudio

Cor læto trepidum: lingua tuas avet
Laudes promere: corpus tacite ſpes bona recreat.
10 Nam nec degere tartari
Permittes animam ſub tenebris meam,
Aut ut putre cadaver reſolutum in cineres fluat.
11 Tu vitæ reſeras viam:
De vultu fluvii lætitiæ tuo
Manant: tu tribuis munifica gaudia dextera.

PSAL. XVII. *Exaudi, Domine, juſtitiam,* &c.

1 Æquus exaudi, bone rector orbis,
Æqua poſcentem: tibi quas profundit
Lingua non mendax, cape non iniqua
Aure querelas.
2 Ad tuum læſus fugio tribunal,
Et fidem appello: mihi cognitorem
Te peto: oppreſſos oculis benignis
Adſpice juſtos.
3 Sæpe, per ſolas tacitæ tenebras
Noctis arcanos mihi cogitatus
Cautus inſpexti, trepidoque corda
Turbida motu.
Sæpe ceu flammis, animum probaſti
Caſibus duris, neque comperiſti
Conſcium fraudis ſcelerumque, ſonti
Sæva minantem.
Os fuit concors animo, ſonuſque
4 Senſui: legum monitis tuarum
Pectus innixum ſcelera impioſque
Horruit auſus.
5 Hac via greſſus rege per tuarum
Orbitam legum, dubio vacillent
Ne pedes lapſu, inſtabileſque turbent
Lubrica plantas.
6 Te voco, duris ad opem periclis
Sæpe tentatam fugio, precantis
Admove attentam, miſeris benignus
Queſtibus aurem.
7 Tu bonus fulci tibi qui ſalutem
Spemque committunt: tibi contumacis
Spiritus cordis tetricus refrena
Vindice dextra.
8 Me velut pupillam oculi tenellam
Providus muni: procul impiorum
Impetu, alarum trepidum tuarum
Conde ſub umbra.
9 Nam meæ vitæ manus impiorum
10 Imminet: vallant opibus, ſuperbis
Intonant linguis, mala dira ſævâ
Voce minantur.
11 Obſident cunctos aditus viarum:
Commoda obſervant loca, deſtinantque
Ad meam cædem, [1] facinuſque patrant
Mentibus abſens.

21 Qualis

1 *Facinuſque pat'ant Mentibus abſens.*] *i. e.* ut recte Julius interpretatur, *facinus futurum animo admittunt, quod mihi abſenti parant*: ſive, ut aliis verbis idem efferam, *Tot inſidias capiti meo ſtruunt, tam fixum immotumque eorum animo ſedet mei perdendi conſilium, ut quam mihi cædem moliuntur, nondum licet re vera peractam, mente tamen &* co-

12 Qualis in prædam leo fertur ira
Fervidus, qualis catulus leonis
Lacte depulsus speculatur alto
Abditus antro.
13 Surge, conatus pater anteverte
Impios, stratoque in humum tyranno,
Me tuo, quo nunc furit ille sævus,
Eripe ferro.
14 Neu sine, ut me vi premat impotentum
Divitum fastus; quibus una cura est,
Dum licet, blandæ illecebras caducas
Carpere vitæ.
His opes terris penitus refossis
De penu fundis locuplete, ventri
Sufficis fruges, hilarasque multa
Prole penates.
15 Puritas vitæ mihi te tueri
Corporis vinclis tribuet soluto.
Illa lux vere faciet me ab omni
Parte beatum:
Lux voluptatum cumulata cunctis
Gaudiis, quum se sine nube menti
Pura majestas dabit intuendam
Lumine puro.

PSAL. XVIII. *Diligam te, Domine*, &c.

2 Te, Deus alme, colam, te toto pectore amabo,
3 Sancte parens: mea vis, mea sola potentia, turris,
Præ-

cogitatione præcipiant, eamque quasi jam perpetrare sibi videantur. Simili figura utitur Statius, de equis e carceribus ad cursum emitti ardentibus, lib. VI. 396.

------*Face lumina surgunt,*
Ora sonant morsu, spumisque & sanguine ferrum
Uritur, impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraque, compressæ transfumat anhelitus ira:
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.

i. e. jam videbantur currere in stadio, in quo nondum erant. Sic Val. Flaccus lib. III. 587.

Ille velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineus vasto leo murmure fertur,
Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem.

Nec multum abludit illud Virg. Æneid. IV. 85.

Illum absens absentem auditque videtque.

Et noster Miscel. III. 22.

Unam inquieta sollicitudine
Te spectat absentem------

Ex hisce exemplis abunde liquere arbitror satis venuste ac Poëtice dici *patrare facinus absens*, atque adeo præter rationem eos facere, qui, sincerum (quod dicitur) vas incrustare cupientes, aliam adjectivo *absens*, præter vocem *facinus*, sociam quærunt: dum alii scilicet e superiore strophe *manus impiorum* huc revocant, alii vero vocem *absens* e sua quasi sede revulsam cum sequente proximo versu voce [*leo*] copulandam volunt: utrique, me judice, interpretationem, & in se ineptam, atque ab optimorum auctorum usu & Buchanani mente juxta alienam sibi comminiscentes.

[Quidquid dicat vir Cl. non facile, puto persuadebit, recte dici *mentibus patrare facinus absens.* Cum certe facinus sit præsens, sed in absentem mentibus patretur, & hoc loca Poëtarum, quæ jam alii adduxerunt, probant, quorum nulla simili locutioni patrocinantur. vid. ad Valer. Fl. d. l. ac Petron. cap. CXXIII. recte ergo Julii paraphrasis, facinus quod mihi absenti parant.]

Præsidium, spes & rebus solamen in arctis.
Tu clypeus, [1] tu tela mihi, tu certa salutis
Anchora, tu statio tuti placidissima portus.
4 Nam simulatque tuas in laudes ora resolvo,
Te venerans, pacemque petens, inimica facessunt
Arma: salus, placidisque comes pax advolat alis.
5 Jam me lethiferis mors circumvolverat atra
Cassibus, obsessum jam me torrentibus orcus
6 Impediebat aquis, stygia jam compede vinctus
Hærebam, laqueoque pedem retinente trahebar:
7 Hîc ego deprensus, supplexque humilisque vocavi
Voce Deum, & dubiis clamavi ad sidera rebus.
Ille super solio residens flammantis olympi
Audiit orantem: postquam pervenit in altum
Clamor, & attentas advertit questibus aures;
8 Protinus e vultu Domini conterrita tellus
Intremuit, montesque cava compage soluta
Nutarunt, penitusque imis fremuere cavernis.
9 Fumeus afflatu de naribus æstus anhelo
Undabat: rapidæ contorto vertice flammæ
Ore fluunt, vivaque animant attacta favilla.
10 Utque suum Dominum terræ demittat in orbem,
Leniter inclinat jussum fastigia cœlum:
Succedunt pedibus fuscæ caliginis umbræ.
11 Ille vehens curru volucri, cui flammeus ales
Lora tenens levibus ventorum adremigat alis.
12 Se circum [2] furvo nebularum involvit amictu,
Prætenditque cavis piceas in nubibus undas.
13 Acribus ex oculis vibratæ spicula flammæ
Discutiunt tristes claro fulgore tenebras.
Inde ruit crepitans lapidosæ grandinis imber,
Discursantque vagæ sinuosa volumina flammæ.
14 At vero ut sancto sermone silentia rupit,
Protinus horrifico tonitru cœlum omne remugit,
Grandinis & crebra tellus crepitante procella
15 Pulsa sonat, ruptisque micant e nubibus ignes:
Flammiferæque volant magnum per inane sagittæ,
16 Fulguraque ingeminant: laticum concussa lacunas
Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat:

Suc-

1 *Tu tela.*] Ita Steph. edit. anno 1565. alii codices fere omnes *tutela.* Plant. Argent. And. Hart. 1615. Lond. 2 *Se circum furvo.*] And. Hart. anno 1620. cui lectioni favet Julii Ecphrasis. 1615. *Se circum fulvo*, male.

Succutitúrque pavens, & fundamenta revelat,
Et referat chaos. Æterni fic vox tonat oris,
Sic formidandæ grave fpiritus infremit iræ.
17 Ille falutiferam porrexit ab æthere dextram,
Et me de rapidis pereuntem fuftulit undis:
18 Hoftibus eripuit validis, & acerba potentum
19 In me odia elufit: quum me ftudiofa nocendi
Temporibus duris cæca fraus arte petebat,
20 Auxilium tulit, & rebus patefecit in arctis
Latum iter, electumque a morte reduxit amicum.
21 Scilicet immunem fceleris mentemque manumque
Adfpexit Deus, & merito dignatus honore eft.
22 Quippe nec impietas, nec pravi credulus error
Avertere meos recto de tramite greffus.
23 Ante oculos mihi lex Domini, mihi juffa verendi
24 Semper erant animo præfentia: fimplice vero
Gaudebam, fraudifque illo fub tefte voluntas
Libera, flagitium, & fcelerum vitaverat artes.
25 Ergo mihi integræ fructum hunc decerpere vitæ
Munificus dedit, & qui confpicit omnia juftus
Arbiter innocuam cumulavit munere vitam.
26 Quifque fuis fibi te conformat moribus: erga
Innocuum innocuus: te fentit amicus amicum:
27 Inque bonos bonus es: male cautas [1] cautior artes
28 Artibus eludis: duro in difcrimine fervas
Res humilis populi afflictas, oculique fuperbos
29 Dejicis elati faftus. Tu plebis ab imæ
Cœtibus ereptum celebri me in luce reponis;
Illuftrafque meas claro fplendore tenebras.
30 Te duce perrumpo florentes ære phalanges,
Altaque turrigeri fupero faftigia muri.
31 Scilicet, ut fanctus Deus eft, fua figna fecutis
Sancta falutiferæ pandit compendia vitæ.
Illius æterno quicunque effluxit ab ore
Sermo repurgato flammis fincerior auro eft.
Ille fuo clypeo fida fpe pectora fulta
Protegit, adverfifque vetat fuccumbere rebus.
32 Dicite, qui colitis picti ludibria trunci,
Aut ebur in varias aut faxa excifa figuras:
Ecquis in ætherio rerum moderatur olympo
Frena alius Dominus? quis terræ temperat orbem

Alter,

1 *Male cautas cautior artes.*] Steph. Plant. &c. *Male cautas callidus artes Artibus illudis.*

Alter, & invicta quæ vult facit omnia dextra?
33 Ille Deus viva mihi vi corroborat artus
Ostenditque viam maculosa labe carentem.
34 Me pedibus fecit celeri contendere cervo,
Et procul a sævis subduxit in alta periclis:
35 Et tractare manu duro in discrimine belli
Arma dedit facili: solidoque ex ære rigentem
Flectere, & inflexum confringere viribus arcum.
36 Ille salutiferi totum munimine scuti
Me tegit, & dextra nutantem fulcit & auget
37 Largus opis: perque insidiis obsessa viarum
Pandit iter tutum, prohibetque per invia plantas
38 Offenso titubare gradu. Te persequor hostes
Auspice, disjectos comprendo: nec ante revertor,
Quam [1] cecidere animi fracta virtute minaces,
39 Affusique cadant pedibus, ne surgere possint
Rursus, & antiquas armis reparare ruinas.
40 Tu mihi diffundis vivum per membra vigorem,
Et validos crudo distendis robore nervos;
41 Tu bellare doces: tu me quicunque lacessit
Sternis humi, trepidosque fuga mihi [2] disjicis hostes:
42 Clamantes nemo exaudit. Domini [3] prece poscunt
Auxilium: aversam negat implorantibus aurem.
43 Hos ego, ceu versat boreæ violentia nubem
Pulveream, impello, & turbatis fervidus insto:
Et pedibus premo, ceu cœnum deforme lutosis
44 Conteritur triviis Tu me sine nomine plebis
Contemtu ereptum populos frenare superbos
45 Imperio facis, & famulas mihi tendere dextras
Per longinqua jubes ignotas oppida gentes,
Attonitas famæ novitate, & nomine tantum
46 Audito: & blandis verba assentantia linguis
Fingunt, nec tutis satis audent credere muris.
47 Laus, honor, imperium Domino, qui robore cinctum
Me tegit, incolumemque rapit de morte propinqua:
48 Qui mihi perfidiam sceleratam ultricibus armis
Frangere dat, populosque facit parere volentes:
49 Securumque vetat belli trepidare tumultus.
Qui mihi præsidio est, populi quum sæva rebellis
Ira furit, mentisque malæ scelerata retundit

50 Con.

1 *Quam cecidere.*] Idem *recidere.*
2 *Mihi disjicis hostes.*] Steph. Argent. *dejicis.*
3 *Domini prece.*] Steph. Argent. *Dominum.* [Quod ego præferrem Sic Psalm. XXX. *Te lacrymis madens opem poposci*]

50 Consilia. Ergo feram late tua facta per urbes
Finitimas: semperque meo celebrabere cantu,
51 Sancte parens, Regem qui dura per omnia tutum
Esse jubes, cumulasque opibus: plenoque favore
Ipsum, & perpetuum sobolem amplecteris in ævum.

PSAL. XIX. *Cœli enarrant gloriam Dei.* &c.

2 INsanientis [1] gens sapientiæ,
Addicta mentem erroribus impiis,
Tot luce flammarum coruscum
Cerne oculis animoque cœlum.
Hinc disce, prudens quam fuit artifex
Qui templa olympi fornice flammeo
Suspendit, & terræ capacem
Et pelagi sinuavit arcum.
3 Dies tenebras, & tenebræ diem
Semper prementes perpetua vice,
Non fortuito res caducas
Ire monent per inane lapsu:
4 Sed tota concors fabrica personat
Dei tuentis cuncta potentiam,
Non voce quæ paucorum ad aures
Perveniat strepitu maligno.
5 Nam nec remotis barbara finibus
Gens ulla terras incolit ultimas,
Quæ nesciat certa meantis
Lege poli stabilem tenorem.
Quis nocte clara lumine flammeo
Semper micantes non stupeat [2] globos?
Aut mane castris prodeuntem
Quum rutilo videt axe Solem?
6 Sive ille Eois fluctibus exserit
Vultus decoros, sponsus uti novus
Auro refulgens, gemmeaque
Tempora conspicuus corona:
Seu quum fugacem præcipitans diem
Curru citato tempora dividit,
Artusque, viresque, impetumque
Centimano similis giganti.
7 Abusque Eoo cardine ad ultimam
Metam occidentis sidera permeans
Obliqua, vitali calore
Cuncta creatque fovetque alitque.
8 Sed ordo rerum & conspicuus decor
Non

1 *Insanientis gens sapientiæ, Addicta mentem*] Ita libris omnibus (præter unum Nath. Chytræi) dinstiguitur post *sapientiæ*: male, me judice; ordo enim est, *Gens addicta mentem erroribus impiis insanientis sapientiæ*, *i. e.* interpretante Julio, *homines dediti falsis præceptis philosophiæ a pietate alienæ*, qualia *scil.* Epicuri sectam secuti postea profitebantur, qui, ut Claudiani verbis utar, *mundum fortuna non arte regi* affirmabant. Buchanani oculis obversabatur illud Horatii lib. I. Od 34.

Parcus Deorum cultor & infrequens,
Insanientis dum sapientiæ
Consultus erro-------

2 *Non stupeat globos.*] Steph. Plant. Argent. *stupuit.*

Non ſic tuentum lumina deti-
nent,
Divina ut arcanis habenis
Lex animos ad honeſta fle-
ctit.
9 Promiſſa fraudis neſcia lubricæ
Splendore veri pectora roborant.
Hac plectitur culpa æquitate,
ut
Pœna juvet recreetque da-
mnum.
Puero recludunt lumine lumina
10 Præcepta: puro relligio nitet
Verenda cultu, quam nec annis
Cuncta domans minuit vetu-
ſtas.
Decreta fas & conſcia veritas
Aſtans tabellis ſervat aheneis,
11 Jucundiora melle, & auro
Et nitidis potiora gemmis.
12 Signata clauſtris pectoris intimi
Servus tuetur jugiter hæc tuus:
Non inſcius cuſtodientem
Quam maneat numeroſa
merces.
13 Errata mentis quis meminit va-
gæ?
Quæ deprehendet vis ſapientiæ?
Ergo repurga quas refudit
Clam maculas ſinuoſus er-
ror:
14 Fac regna cordis ne ſibi vindicet
Vis impotentis dira ſuperbiæ:
Sic me malorum e maximo-
rum
Compedibus facile explica-
bis.
15 Quæ lingua fundit verba, quod
in ſinu
Secum volutat mens tacito, ac-
cipe
Placatus, o noſtræ ſalutis
Arx, Dominus, Deus &
Redemtor.

PSAL. XX. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*, &c.

2 CUncta licet ferro late populetur & igni
Inſana gentis barbaræ crudelitas,
Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito:
Moderator orbis audiet preces tuas:
Utque bonus dubiis Jacobum ad ſidera rebus
Cum voce palmas proferentem exaudiit;
3 Annuet oranti, & te majeſtate verendi
Nominis ab hoſte ſoſpitem tuebitur.
Ex adyto ſacro arcanis tibi viribus artus
Firmabit, animum de Sione fulciet:
4 Vota ſecundabit, memori tua munera mente
Servabit: omnis perlitabit victima.
Protinus in cineres depaſta holocauſta reſolvet
In aſtra volvens flamma lucem ſplendidam.
5 Ille aderit cœptis, caſuſque in proſpera vertet,
Eventa finget omnia ex ſententia.
6 Jam tibi plaudemus reduci, auctoremque ſalutis
Patrium canemus patrio ritu Deum.

Cuncta

Cuncta Deo grates fora, compita, templa ſonabunt.
Nomenque ſanctum proſequentur laudibus.
Annuet ille pio quæcunque rogabitur ore,
Lætumque precibus exitum juſtis dabit.
7 Quin (ſcio, nec fallax animum mihi decipit omen,)
Regem reducet ſoſpitem Dominus ſuum.
Mittet opem, ſancti reſerans ſacraria cœli,
Et præpotenti proteget te dextera..
8 Gloria ſit Syriæ, turmas numerare curules,
Axeſque curvis aſperare falcibus:
Fidat equis, lateque vagis diſcurſet habenis,
Sonante Perſes arva findens ungula:
Hi currus & equos jactent: nos rebus in arctis
Dei potentis nomen invocabimus.
9 Illis nec currus, nec vis præſtabit equorum,
Ne ſcindat uncis vultur artus unguibus:
Nos humiles favor ætherius penituſque jacentes
Tollet, ſuoque ſuſtinebit numine.
10 Tu ſervator opem fer: tu ſi reſpicis, arma
Nec ſocia cupimus, nec timemus hoſtica.
Reſpiciet, populique ſui Rex optimus omni
Vocatus hora facilis audiet preces.

PSAL. XXI. *Domine, in virtute tua lætabitur Rex*, &c.

2 QUod hoſte victo Rex triumphat gaudio,
Curis ſolutus anxiis;
Tibi id fatetur, Rex beate cœlitum,
Debere: tu laboribus
Vires ferendis, tu dediſti e prælio
Redire duro ſoſpitem.
3 Nullam repulſam, voce quum te ſupplice
Rogaret, unquam adhuc tulit.
Nil in latebris pectoris reconditis
Spe concupivit irrita.
4 Et vota ſupra, & ante vota, hunc omnibus
Vitæ beaſti commodis.
Gemmis coronam ferre & auro ſplendidam
Sacro dediſti vertici.
5 Vitam popoſcit: mortis illi eſt addita
Immunis immortalitas.
6 Tu claritatis auctor illi es, inclyta
Per te refulget gloria.
7 Felicitatis ei favor dedit tuus
Exemplar ut ſit poſteris:
Menſura voti ut matribus ſit, quum bene
Blandis precantur liberis.
8 Tu nempe ſpes & anchora es fiduciæ;
Tu portus in rebus malis.
Te fretus uno firmus omnem perferet
Sortis procellam turbidæ.
9 Tu perduelles comprehendes, tu manu
Pœnas repoſces vindice.

10 Ceu flamma clausis æstuans fornacibus
Antiqua silvæ brachia
Vorat: furoris sic tui nefarios
Afflatus hostes hauriet.
11 A stirpe totam demetes propaginem
Semenque gentis impiæ.
12 Te namque contra moliuntur abditam
Fraudem scelusque perfidi:
Et mente prava vota versant irrita,
Et spes inanes concoquunt.
13 Te persequente, pallidi in fugam ruent,
Inhonesta tergo vulnera
Ferent: in ora, fata dum vitant fuga,
Rursus sagittas diriges.
14 O qui potenti frena rerum dextera
Versas perennis arbiter,
Exsurge, vires fac tuas ut hostium
Agnoscat insolentia:
Tum te piorum turba festis cantibus
Orbis parentem concinet,
Votis tuorum supplicum placabilem,
Malisque formidabilem.

PSAL. XXII. *Deus, Deus meus, respice in me*, &c.

2 CUr me relinquis, o Deus? Deus meus,
Cur me relinquis? irrita
3 Heu verba fundo: luce seu terras dies
Retegit, vocantem me dies
Frustra intuetur; sive nox silentibus
Terram tenebris obruit,
Nox me vocantem nulla non audit, meo
Nox nulla questu non sonat.
4 Tu sanctus ille civitatis incola es
Sanctæ: Isaci nepotibus
5 Tu carmen es: tu fida spes majoribus
Nostris: salutem qui suam
Tibi credidere, a te salutis compotes
6 Abiere: salvi gratias
Egere, duris qui tuam in malis opem
Petiere: qui tuam in fidem
Se dedidere, non tulere dedecus,
Non hostium ludibria.
7 At vermis ego sum, non homo: sum fabula
Vulgi, infimorum opprobrium.
8 Nam turba nostris obvia illudit malis:
Nutatque, nictatque, & caput
9 Motat; labella exporrigit: ludibria
Verbis acerbat asperis,
En ille Domino carus; en fiducia
Securus ille numinis:
Nunc servet illum, nunc periclis eruat,
Quem tanto amore amplectitur.
10 O Domine, tu me protinus susceperas
Alvo parentis editum.
De te pependi spe, parentis pendulus
Infans adhuc ad ubera.
11 Abusque partu tu Deus meus: tuus

Ex

Ex matris alvo me favor
12 Eſt proſecutus: ultimo in diſcrimine
Jam ne recede longius.
Diſcrimen inſtat ultimum: mortis metu
Ceſſere amici territi.
13 Tauri efferati, tauri obeſi me undique
14 Circumdedere: faucibus
Hiant, leonum more rugientium,
Quos incitat ſpes & fames.
15 Rivi cruoris corpus omne perluunt
Exſangue: laxat artuum
Compago nexus: pectus intra liquitur,
Ut ſole cera, cor metu.
16 Exaruere teſtæ [1] ad inſtar coctilis
Defecta membra viribus:
Rigens adhæſit lingua ſiccis faucibus:
Jam ſto ſepulchri ad aggerem.
17 Me rabidi ab omni parte latratu canes
Urgent, petuntque dentibus.
Mihi peſſimorum ſæva conſpiratio
Manuſque fodit & pedes:
18 Et oſſa numerant, oſſa tralucentia
Per corporis tenſi cutem
Tormenta poſtquam cuncta conſumſit furor,
Animus adhuc ira tumens
Se paſcit, oculos ſatiat, & fruitur meis
Læto in malis ſpectaculo.
19 Partiti amictus ſunt meos, tunicæ meæ
Fecere ſortes arbitras.
20 Tu, Domine, ſaltem ne recede, ne malis
In ultimis me deſere.
Tu robur unus, tu mea es potentia:
21 Accurre, feſtinus meæ
Succurre vitæ: deſtitutum ab omnibus
Defende: ſævorum hoſtium
Ferrum cruentum pelle: vim rabidam canum
22 Inhibe: leonum ſpumeos
Compeſce rictus: cornua unicornium
Confringe: ſerva ſupplicem.
23 Tum morte victa ſoſpes auxilio tuo,
Narrabo fratribus tuum
Nomen, piorum prædicabo cœtibus
Robur, fidem, conſtantiam.
24 O mente pura qui Deum colitis, Deum
Laudate puris cantibus.
Semen Jacobi, magnitudinem Dei
Celebrate feſtis laudibus:
Erga fideles numinis clementiam
Agnoſce, proles Iſaci
25 Non ſprevit inopis ille ſolitudinem,
Non pauperum faſtidio
Avertit ora: me vocantem exaudiit,
Vitæque dulci reddidit.
26 Ergo per oras ultimas mundi tuas
Sona-

1 *Ad inſtar*] Negat Servius recte dici *ad inſtar*, damnatque Serenum ita loquentem: verum non ſolus Serenus, ſed Juſtinus etiam, Solinus & Apulejus ſic loquuntur.

Sonabo laudes: gentibus
Te prædicabo: vota te timentium
Præsente solvam Ecclesia.
27 Edet modesta turba, fraudis nescia,
Vocata sacras ad dapes;
Epulisque functa, ac satura dulci nectare,
Laudabit auctorem Deum:
Deum sonabit, qui vigore flammeo
In corda se quærentium
Se tantus infert, mortis ut procul metu
Perenne viva gaudeant.
28 Ergo excitata tam novo spectaculo
Tellus ab oris ultimis,
Quacunque colitur, colla sub Domini jugum
Submittet: illi servient,
Pronæque Domino supplicabunt omnium
Omnes familiæ gentium.
29 Nam sempiterno jure Domino competit
Regnum triformis machinæ.
Ille universis imperabit gentibus.
30 Rerum potentes illius
Mensæ accubabunt, & sacri convivii
Dapibus referti sub jugum
Cedent volentes: flectet illi poplitem
Pauper sepulchri in limine,
Qui membra fessis artubus languentia
Fugiente vita vix trahit.
31 Illumque longa posteri propagine
Colent, suisque posteris
Per longa deinceps nunciabunt secula
In me favorem numinis.
32 Hoc semen illi serviet, gens illius
In posterum hæc censebitur.

PSAL. XXIII. *Dominus regit me, & nihil*, &c.

Quid frustra rabidi me petitis canes?
Livor propositum cur premis improbum?
Sicut pastor ovem, me Dominus regit:
Nil deerit penitus mihi.
2 Per campi viridis mitia pabula,
Quæ veris teneri pingit amœnitas,
Nunc pascor placide, nunc saturum latus
Fessus molliter explico.
Puræ rivus aquæ leniter astrepens
Membris restituit robora languidis,
Et blando recreat fomite spiritus
Solis sub face torrida.
3 Saltus quum peteret mens vaga devios,
Errorum teneras illecebras sequens,
Retraxit miserans denuo me bonus
Pastor justitiæ in viam.
4 Nec si per trepidas luctifica manu
Intentet tenebras mors mihi vulnera,
Formidem duce te pergere: me pedo
Securum facies tuo.
5 Tu mensas epulis accumulas, merum

Tu

Tu plenis pateris ſufficis, & caput
Unguento exhilaras: conficit æmulos,
Dum ſpectant, dolor anxius.

6 Me nunquam bonitas deſtituet tua,
Profuſuſque bonis perpetuo favor,
Et non ſollicitæ longa domi tuæ
Vitæ tempora tranſigam.

PSAL. XXIV. *Domini eſt terra & plenitudo ejus*, &c.

1 TOta quidem Domini terra eſt, & quicquid ubique
Vel parca celat, vel benigna ſufficit:
Quique colunt monteſque feros, campoſque feraces,
Urbeſque ſanctis temperatas legibus.
2 Ille ſuper pelagus ſolidum connexuit orbem,
Stabilis ut undas inter inſtabiles foret,
Et toties rapidis pulſatus fluctibus, omnes
Compage firma ſuſtineret impetus.
3 Cuncta igitur Domini merito ſunt: ſed tamen unam
Sedem ſibi ille dedicavit propriam.
Ecquis eo ſcandet? cuive hæc permiſſa poteſtas,
Loco ut beatum ſiſtat in ſancto gradum?
4 Cui manus & mens eſt inſons, nec vana volutat
Animo, nec ulli damna perjurus dedit.
5 Huic Dominus donabit opes: hunc numine dextro
A vi procacique eruet calumnia.
6 Hæc vera eſt pietas, hac itur ad æthera, veri
Sic intueri numinis vultum licet.
7 Eia aditus reſerate, fores, age, pandite, portæ,
Portæ perennes ſempiternæ regiæ;
Clauſtra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multa clarus ille gloria.
8 Quis novus hic ſanctis ſuccedit ſedibus hoſpes?
Quis iſte multa eſt inclytus Rex gloria?
Ille potens late Dominus dextraque opibuſque,
Belloque multa nobilis victoria.
9 Eia aditus reſerate, fores, age, pandite, portæ,
Portæ perennes ſempiternæ regiæ;
Clauſtra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multa clarus ille gloria.
10 Quis novus hic ſanctis ſuccedit ſedibus hoſpes?
Quis iſte multa eſt inclytus Rex gloria?
Ille potens armis numeroſoque agmine ductor,
Hic ille multa eſt inclytus Rex gloria.

PSAL. XXV. *Ad te, Domine, levavi animam meam, &c.*

1 Hic fidat armis, plebe fe clientium
Defendat alter, militumque copiis:
A te, creator orbis, uno fpes mea
Pendet, malifque in rebus unum refpicit.
2 Tu, fancte genitor, effice infolentibus
Ne fpes inanes rifui fint hoftibus.
3 Sic me pudore liberabis: nec rubor
Confundet ora ceteris, in te fuæ
Qui collocarunt anchoram fiduciæ.
Fruftretur illos fpes, & irritæ fpei
Pudor dolorque torqueat, qui fordium
Amore fefe fordibus contaminant,
Bonofque nulla provocati injuria
4 Vexare gaudent. Mihi per anfractus vagos
Vitæ, falebras inter & tenebras, iter
5 Oftende rectum, & erutum fequacibus
Erroris undis, prævio lucis tuæ
Splendore deduc veritatis in viam.
Te nempe ab uno pendeo fpe, te Deum
Unum & falutis columen agnofco meæ.
6 Si torta vitiis forte morum regula
Deflexit, error fi fefellit lubricus,
Fracta illecebris fi voluptatis malis
Incauta vitiis fe juventa polluit;
7 Benignitatis tu tuæ memor tamen,
Et lenitatis, (qui parentes mollibus
Frenans habenis, ufque ab incunabulis
Orbis paterna es ufus indulgentia,)
Miferere: noftris quod negares moribus,
Tuæ negare non potes clementiæ.
Nec denegabis: nec precantes bona bonus
8 Vacuos repelles: nec viam pofcentibus
Rectam aberis unquam recti & æqui regula.
9 Tu mitis animi amplecteris modeftiam,
Docefque recti & improbi difcrimina.
10 Tu dux comefque tuta per compendia
Ducis carentem fraude manfuetudinem:
Peccata bonus & facilis oblivifceris:
Promiffa folvis liberali dextera:
Minuitque pœnas mitis indulgentia:
Fidefque dictis ftabilis erga omnes adeft
Qui pacta facri fœderis non negligunt.
11 Hanc ut nepotum fecla manfuetudinem
Nofcant, tuique nominis fe gloria
Late per omnes fundat orbis angulos;
Ignofce noftris mitis erratis parens,

Quæ

Quæ multa inuffit ægritudo, & impotens
Amor, regique contumax ira & dolor,
Errorque veri non acutus arbiter.
12 O ter beatum, mente qui pura Deum
Veneratur: illi, qualecunque amplectitur
Vitæ inſtitutum, dux adeſt ſemper Deus,
Rectorque, & omnes actiones proſperat.
13 Securus animus anxio procul metu
Cunctis fruetur affluenter copiis:
Stirpiſque ſeries longa firmabit domum,
Genuſque multa floridum propagine
Opes paternas ad nepotes transferet.
14 Quin & piorum mentibus myſteria,
Contemta pravis, impie ſapientibus
Occulta, Dominus luce profferet ſua;
Et ſacroſancti fœderis ſcientiam
(Quæ ſola vitæ dux beatæ & regula eſt)
15 Docebit. Ergo, Rex beate cœlitum,
Te mente ſolum quæro, nuſquam lumina
Abs te reflecto: tu pedes ſolus meos
Hoſtis doloſis erues e retibus.
16 O ſancte cuſtos hominum, amico lumine
In me intuere, & deſtitutum ab omnibus
Inopemque ſancta me tuere dextera:
17 Curiſque, mentem quæ perurunt plurimæ,
Noviſque ſemper differunt doloribus,
18 Exſolve: pœnis uſque & uſque immanibus
Exercitato, & obruto laboribus,
Ignoſce: culpas mitis oblivifcere.
19 Heu quanta vis me factionis impiæ
Perſequitur armis! quanta me crudelitas
Inexpiato quærit odio perdere!
20 Tu me periclis libera: tu protege
Ejus ſalutem ab hoſtium ludibrio,
Omnem ſalutis qui locavit ſpem ſuæ
21 In te, nec aliis fidit opibus, quam ſuæ
Integritatique, & tuæ clementiæ.
22 Gens, quæ tuarum juſſa legum amplectitur,
Fac undequaque tuta ſit te vindice.

PSAL. XXVI. *Judica me, Domine*, &c.

1 ME vi tyrannus perſequitur palam,
Me clam maligna fraude calumnia:
Te, qui latebras pectoris inſpicis,
Appello, rerum conditor optime.
Mens fraudis expers, & manus innocens,
A vique pura & flagitio: in Deo
Spes fixa, ſortis qui violentia

Me sævientis non ſinet opprimi.
2 Reneſque flammis & penetralia
Scrutare cordis, cæcaque ſenſuum
Arcana, fuſum ceu calidis focis
Explorat aurum callidus artifex:
3 Mentem videbis munificentiæ
Quæ dona nunquam non meminit tuæ:
Actæque leges puriter ad tuas
Vitæ carentem flexibus orbitam.
4 Procul faceſſat, nec ſocium ſibi
Me vana ſperet lingua: procul domo
Noſtra recedat, qui didicit ſuos
Fucare ſenſus pectore ſubdolo.
5 Odi ſceleſtûm concilia; impios
Cœtus veneno pejus abominor:
Quorum reſultant pectora gaudio,
Quum perpetrarunt facta nefaria.
6 Sed mente pravi non ſibi conſcia,
Lotuſque puris fontibus, ad tuas
Aras adibo, lætus & offeram
Lætæ choreæ dux tibi victimas.
7 Te noſtra pangent tympana, te lyra,
Te vox canoro conſona tympano,
Lyræque; cœtuque in celebri tua
Miranda pandet facta nepotibus.
8 Tectumque, nomen quo canitur tuum,
Ædemque, numen qua colitur tuum,
Mens ardet: abſentem retrahunt tuæ
Quæ templa celant pignora gloriæ.
9 Hæc oſſa tellus ne ſine ut obruat
Inter cruentos barbara barbaros,
10 Qui fraudulenta mente coquunt ſcelus,
Captant avara munera dextera.
11 Ego [1] inſtitutum carpere tramitem
Pergam innocenter: tu propius meis
Aurem benignus queſtibus admove,
Ac me periclis triſtibus aſſere.
12 Per plana firmo quod gradior pede,
Quod recta ſector, muneris eſt tui:
Ergo ſalutis te columen meæ
Cœtu in celebri laudibus efferam.

PSAL. XXVII. *Dominus illuminatio mea*, &c.

1 DEus in tenebris quum mihi præluceat,[1]
Vitamque muniat meam,
Quæ vis aperta terreat me? quæ mihi
Fraus cæca ſit formidini?
2 Adverſus unum quum ſceleſta factio
Cunctas paraſſet copias,
Doloſa letho quæ tetenderant meo
Ipſi incidere in retia.

3 Si

1 *Ego inſtitutum.*] Steph. Plant. Argent. *Ergo inſtitutum.*

3 Si comminentur caſtra, ſi minacibus
Infeſta telis agmina,
Securus animi ſpecto caſtra, prœlia
Timore liber intuor.
4 Unum expetivi, & uſque & uſque id expetam,
Curis ut exemtus malis,
Sim ſacroſanctæ ſemper ædis incola,
Auguſta mirer atria,
Deoque laudes perſonem, artus dum regit
Vitalis auræ ſpiritus.
5 Tum me ſub umbra conditum tentorii
Celabit, & periculis
Procul remotum, rupis abruptæ velut
In arce poſitum, muniet:
6 Ac ne relictum nunc quidem impiæ ſinet
Vi factionis opprimi.
Victorque ſolvam vota, nec victoriæ
Auctor mihi tacebere.
7 Audi invocantem ſupplicem, & fractum malis
Bonus favenſque ſubleva.
8 Te mens anhelat, vultus ad vultum tuum
Intentus uſque reſpicit:
9 Ne conde vultus lumen a me amabilis,
Neu me in tenebris deſere.
Servum per iram ne ſine opprimi tuum:
Vitamque, quam debet tibi,
Tuere ab hoſte, & e periclis eripe,
O ſpes ſalutis unica.
10 Me cari amici, me propinqui, me pater,
Me blanda mater liquerat:
At non reliquit, qui pios in aſperis
Non deſerit rebus, Deus.
11 Parens benigne, me vias doce tuas,
Rectaque deduc ſemita:
Ne vis metuſque ab hoſte me deterritum
De calle recti detrahat.
12 Ne me impiorum obnoxium libidini
Relinque. Teſtes impii
Fingunt maligne falſa de me crimina,
Armantque ſe mendaciis.
13 Mens victa tantis jam fatiſceret malis,
Ni ſpes foveret me tuæ
Benignitatis, poſt labores anxios
Mox affuturum gaudium.
Vivuſque vivos inter ipſe commoda
Vitæ beatæ præſtolor.
14 In rebus ergo turbidis ne concide,
Sed fortis uſque ſuſtine:
Te roborabit Dominus, & cor fulciet;
Tu fortis uſque ſuſtine.

PSAL. XXVIII. *Ad te, Domine, clamabo,* &c.

1 PRinceps ſtelliferis altior orbibus,
Vitæ præſidium & certa ſalus meæ,
Aurem ſuppliciis da facilem meis,
Ne fiam ſimilis buſta petentibus.
2 Audi vota, parens, quæ tibi profero

Supplex cum gemitu, brachia porrigens
Ad cœlum tremulis pervigil ignibus,
Cœlum, templa tuæ conscia gloriæ.
3 Ne me connumera cœtibus impiis,
Neu tanquam socium plecte nocentibus:
Quorum blanditiis illita mollibus
Lingua est, mens, gelido livida toxico.
4 Illis nequitiæ præmia sint suæ,
Et merces studiis æqua nefariis:
Pro semente legant semina, pessimis
Dignum consiliis supplicium luant.
5 Non his consilii provida vis tui
(Qui me conspicuis tollis honoribus)
Infectasve manus a scelere avocat,
Aut [1] infesta odiis pectora mitigat.
Ergo nec series longa propaginis
Florebit, patrias nec soboles opes
Longæva accipiet: sed celeri genus
Clades exitio proruet ac domum.
6 Laus rerum Domino, qui precibus meis
7 Se non difficilem præbuit: hinc meæ
Vires, [2] hic clypeus rebus in asperis:
Hinc spes, auxilium hinc non dubium in malis.
Hinc cor gestit ovans: carminibus tuas
8 Laudes ora sonant: qui populum tuum
In rebus trepidis protegis, & tuum
Regem ex insidiis omnibus eripis.
9 Custodi populum, Rex hominum, tuum:
Hebri fac soboles largiter omnibus
[3] Vitæ continuo fructibus affluat,
Donec perpetuum sol referet diem.

PSAL. XXIX. *Afferte Domino filii Dei*, &c.

1 Seu dives auro es, sive opibus potens,
Seu marte parta clarus adorea;
Agnosce numen gratus, & huc refer
Quæcunque lætum ducis ad exitum.
2 Huic pange laudes, & prece supplice
Rerum parentem concilia: & Dei
Nutu regentis stelliferam domum
Dignare justis nomen honoribus.
3 Cujus liquentes vox gravida pluit
De

1 *Aut infesta.*] Editio Edinb. And. Hart. 1615. Lond. 1686. *infecta.*
2 *Hic clypeus.*] Edit. Wetsten. Amst. 1687. *hinc.*
3 *Vitæ continuo fructibus affluat.*] *Continuo* hic pro *continenter, assidue, usque,* usurpare noster videtur: quod barbarum tamen contendit accuratissimus Jo. Ker. Select. de LL. observ. lib. II.

De nube rores, terrificos ciet
Cœlo tumultus cum tonitru, maris
Turbata ventis concitat æquora:
4 Vox dignitatis plena, nec irritæ
Unquam ad patrandum jussa potentiæ;
5 Nudare cedris seu Libanum juvat,
Celsasque ventis sternere fraxinos:
6 Seu vincta saxis saxa revellere,
Notisque montes sedibus erutos
Versare, taurum ut verna per avia
Vexat juventæ læta protervitas.
7 Ad vocis ictum nubibus exsilit
8 Elisus ignis: tesqua Arabum tremunt:
9 Feræ pavescunt: ante diem fluunt
Partus acerbi: robora concidunt.
Quæcunque templo cœlum habet aureo,
Quæcunque tellus dædala sustinet,
Quæ celat undis æquor in abditis,
Dei fatentur cuncta potentiam.
10 A voce vindex pontus inhorruit,
Undisque montes obruit, arbiter
Æterne rerum, quum libuit tibi
Delere gentes fluctibus impias.
11 Te dante vires, non opibus feros
Horremus hostes, non numero graves:
Te dante pacem, progeniem Isaci
Cornu beabit divite copia

PSAL. XXX. *Exaltabo te, Domine,* &c.

2 TE nostra semper carmina, te lyra
Sonabit, orbis [1] conditor optime:
De faucibus lethi imminentis
Incolumis tibi vota reddam.
Per te superbus nec lacrymis meis
Insultat hostis, nec fruitur malis:
3 Te rebus, incertus salutis,
Auxilium in dubiis poposci.
Per te receptis viribus haurio
Vitalis auræ lumen amabile:
4 Nec inferûm sub nocte longa
Et tenebris jaceo sepulchri.
5 O turba puris dedita ritibus
Sacrisque castis, tollite laudibus
Placabilem votis parentem,
Et memori celebrate plectro
6 Vanescit iræ vindicis impetus
Bullæ fugacis more: Dei favor
Bonis manu vitam benigna
Tristitiæ vacuam rependit.
Si forte sero vespere fletibus
Vultus rigamur, mox redit aurea
Cum luce risusque, & jacentes
Exhilarans animos voluptas.
7 Pacis beatæ cum fruerer bonis,
Mecum loquebar: De stabili gradu

Feli-

1 *Orbis conditor.*] Steph. Plant. Argent. *Orbis arbiter.*

Felicitatis nulla sortis
Me dubiæ quatiet procella.
8 Te dante vires, divitias, decus,
Te montis instar mœnibus æneis
Firmante regnum, vanum alebat
Credulitas mihi blanda fastum:
Tu, me relicto stultitiæ meæ,
Dextram retraxti: retro abiit, domum
Repente turbatam relinquens,
Sors levibus malefida pennis.
9 O præses orbis, pectore supplice
Mox te vocavi, te lacrymis madens
10 Opem poposci: Quid profusus
Profuerit tibi sanguis? inquam.
Quis mortis usus nostræ erit? An tuas
Laudes sonabunt, factaque posteris
Miranda muti prædicabunt
Sub gelido cineres sepulchro?
11 Placatus aurem da facilem meis
Votis, severos neu querimoniis
Averte vultus: pelle membris
Pestiferi mala dura morbi.
12 Tu supplicanti protinus admoves
Aurem benignus: pro lacrymis mihi
Risum reducis, pro dolore
Lætitiamque alacremque plausum.
13 Te semper ergo carmina, te lyræ
Nostræ sonabunt: vox tibi serviet
Dicata, præbebitque nostris
Materiam tua laus camœnis.

PSAL. XXXI. *In te, Domine, speravi*, &c.

2 IN te locavi spem meam,
Rerum creator optime:
At tu benignus prospice,
Ne spei pudescat irritæ.
3 O juste vindex, fraudibus
Ab hostium me vindica:
Audi benignus supplicem:
Da promtus abjecto manum.
4 Me rupe serva ut invia
Clausum, vel arce ahenea:
Tu rupis es mihi inviæ
Munimen, arx ahenea.
5 Ergo ut timori mentibus
Nomen tuum sit impiis,
Præi viam mihi, abditis
Me libera de cassibus.
6 Tu robur es meum: tuæ
Commendo vitam dexteræ:
Me libera pacti Deus
Tenax, memorque fœderum.
7 Qui vana stulti somnia
Sectantur, odi pessime.
Tu certa spes mihi es, meæ
Tu portus es fiduciæ.
8 Inter labores asperos
Lumen tuæ clementiæ
Fulgens, repente turbidum
Perfudit animum gaudio.
9 Quum me tyrannis impotens
Urgeret hostis impii,
Jamjam imminentis pallidis
Lethi explicasti faucibus.
10 Miserere fracti tot malis,
Tot obruti doloribus.
Caligat oculus, mens stupet:
Mœrore corpus tabuit:

11. Ca-

11 Caduca vita elabitur
Mœrore [1] fracta & luctibus:
Interque clades aridis
Fluxere vires oſſibus.
12 Me ridet hoſtis, & meis
Inſultat inſolens malis:
Horrent propinqui, ceteri
Vitant metu periculi.
13 E proximorum mentibus
Obliteror, ceu mortuus.
Contemtior ſum civibus
Quam lamina teſtæ fictilis.
14 Me multitudo opprobriis
Coram laceſſit aſperis:
Vim machinatur in meam
Jurata mortem factio.
15 Ego interim fiducia
Opis tuæ, dolos, minas,
Injurias, & hoſtium
Contemno contumelias.
16 Tu fila vitæ temperas
Meæ, regiſque tempora:
Tu me impiorum libera
Ab hoſtium tyrannide.
17 Oſtende vultum amabilem
Servo bonus tuo & favens:
Et me tuere, qua ſoles
Semper tuos, clementia.
18 Ne ſit pudori, quod tuam
Imploro opem: pudor malos
Confundat, & ſilentium
Longum ſepulchris ſopiat.
19 Aſſueta vox mendacio
Sit muta, vox procaciter
Solita bonos laceſſere,
Et arroganter ſpernere.
20 O quanta te colentibus
Et quot redundant commoda!
Quot teſte mundo proſperis
Auges tuos ſucceſſibus!
21 Hos protegis reconditos
Procul a minis potentium,
Tuaque munis in domo
Linguæ veneno ab impiæ
22 Tibi perennis gratia
Sit, rector orbis, qui velut
Munita in arce me procul
Periculis ſubmoveras.
23 Exſpes [2], inops, vitam fuga
Quum vix tuerer anxiam,
Mecum ipſe dixi; Jam truci
Reliquit hoſti me Deus.
At tu nec in periculis
Oblitus extremis mei,
Aurem benignam ſupplici
Ac invocanti admoveras.
24 Ergo patrem rerum optimum
Amate candidi & pii,
Qui faſtuoſos deprimit,
Et obſequentes erigit.
25 Qui ſpem locatis in Deo,
Conſtanter illi fidite,
Nec robur animi concidat,
Sortis procella turbidæ.

PSAL. XXXII. *Beati quorum remiſſæ ſunt*, &c.

1 O Ter beatum, cui patris optimi
Noxas remiſit lethiferas favor,
Cui fœda morum flagitia obruit
Oblivioſo tecta ſilentio!
2 O ter beatum, cui bonus arbiter
Non imputavit lubrica deviæ
Errata vitæ, nec reperit dolum
Cæco

1 *Mœrore fracta*] Steph. Plant. Argent. *Per luctus & ſuſpiria.*

2 *Exſpes.*] And. Hart. 1615. *Expers.*

Cæco in 'recessu pectoris abditum!
3 Donec fovebam sub tacito sinu
Morbum, solutis languidus ossibus
Artus trahebam, luctificus dolor
Questum [1] ciebat non patiens tegi.
4 Tu me premebas prævalida manu
Infestus, atris seu tenebris diem
Nox condidisset, seu rosea dies
Orbem recurrens luce retexerat.
Sic decolorem tabificus cutem
Mœror coquebat: sic macie dolor
Siccabat artus, messis ut Africæ
Cancri per æstum mitius [2] areat.
5 Tum mente versa vulnera protuli,
Tibi renudavi vitium meum,
Fraudem retexi: ac tu mihi protinus
Noxa soluto conciliatus es.
6 Qui mentis ergo pura sacraria
Servare quærit, te prece supplice
Placet: nec, orbem pontus ut obruat,
Formidet æstus lethiferi minas
7 Tu me periclis eripis asperis,
Tutela præsens: tu mihi gaudia
Toto refundis corpore, ut hostium
Qui vincla fracto carcere depulit.
8 Nec sat: Tenebras pectoris auferam,
Inquis: beatæ qua ferat orbita
Monstrabo vitæ, nec procul a tuis
Unquam reflectam lumina gressibus.
9 Mulis equisque ne similis modo
Sis, bruta quorum pectora gratiam
Non mutuam novere, sed asperis
Fracti lupatis servitium ferunt.
10 Multa obstinatam nequitiam manent
Tormenta: pura qui Dominum fide
Orabit, huic pacem & veniam dabit,
Non durus unquam parcere supplici.
11 Recti tenaces simplicis, & quibus
Est grata fraudum nescia veritas,
Favente læti numine gestibus
Et voce vestrum pandite gaudium.

PSAL. XXXIII. *Exsultate justi in Domino:* &c.

1 VOs quibus puræ est amor æquitatis,
Læti pangite carmine
Orbis auctorem Dominum: æquitatis
Hoc carmen decet æmulos.
2 Tinniat blando chelys hunc susurro,
Hunc vocalia nablia:
Docta bis quinis resonare nervis
Hîc

1 *Questum.*] And. Hart. 1615, Lond. 1686. — *questus.*

2 *Areat.*] Steph. Plant. Argent. Lond. 1620. *ardeat.*

Hîc artem manus approbet.
3 Huic novos cantus meditemur: uni
Læti clangite buccina:
4 Nam fides dictis rata veritasque est,
Et factis comes æquitas:
5 Quippe qui justi est & amator æqui, &
Veri fallere nescii:
Perque terrarum sola vasta notæ
Cunctis munificentiæ.
6 Is suo [1] verbo sinuavit orbem
Lucentem nitidi ætheris:
Quicquid & puris radiis renidet
Campis ætheris igneis.
7 Littus arctavit maris inquieti,
Compressitque licentiam:
Et penu clausas sinuavit undas,
Unde in tempore promeret.
8 Hunc & occasus metuant & ortus:
Hunc unum Dominum colat
Quisquis extremos ubicunque fines
Terræ aut æquoris accolit:
9 Cujus a nutu viget interitque
Quodcunque interit aut viget:
Cujus immotis tremefacta parent
Cuncta obnoxia legibus.
10 Qui malas artes populi profani
Ludit callidior suis:
Et suo injustæ scelerata turbæ
Fraudat consilia exitu.
11 At quod arcana sibi mente rerum
Auctor proposuit semel,
Dum dies & nox referent se in orbem,
Usque immobile permanet.
12 O quater, plusquam quater o beatos,
Patronus quibus est Deus!
Quos sibi excepit, propriamque sortem
Quos dici voluit suam!
13 [2] Despicit mundi pater e beata
Cœli stelliferi domo,
14 Eque tranquillis adytis labores
Et curas hominum videt:
15 Quippe qui cæcos animi recessus
Humani fabricaverit:
Nec quod arcano latet in recessu
Clausum pectoris hunc latet.
16 Sperat incassum numero tyrannus
Se tutum fore militum:
Sperat incassum validis lacertis
Se miles fore sospitem:
17 Sæpe spem fallit præeuntis Euros
Bellatoris equi fuga:
18 At [3] Deus justos oculo irretorto
Semper respicit & pios:

19 Mor-

1 *Suo verbo.*] Steph. Plant. Argent. *suo nutu.*

2 *Despicit mundi pater.*] Longe major codicum pars *Dispicit*, male; Virgilius enim Æn. I. 228.

--- *Jupiter æthere summo*
Despiciens velivolum, terrasque jacentes.

Claud. de Cons. Mall. Theod. ver. 6. de virtute.

----*Immotaque cunctis*
Casibus ex alta mortalia despicit arce.

Et alii passim. *Despicere* autem est *e superiore loco spectare.*

3 *At Deus justos oculo irretorto Semper respicit.*] *i. e.* Deus justos oculis immotis & nusquam deflexis intuetur, sive eorum saluti & incolumitati oculis perpetuo intentis invigilat Cæterum Buchanano a quibusdm vitio datur, quod hanc loquendi formulam, a solo, quod sciverim, Horatio ante usurpatam, haud paullo diversa ab ea, qua ille usus est, significatione adhibuerit. Horatii locus est lib. II. Od. 2

19 Mortis ut vertat jacula imminentis,
Diram & sævitiam famis.
20 Una spes nobis opis hinc, ab uno
Certum præsidium in malis.
21 Ille perfundet sibi dedicata
Dulci pectora gaudio:
22 Ille fidentum sibi spes precesque
Lætum ducet ad exitum.

PSAL. XXXIV. *Benedicam Dominum*, &c.

2 SEu læta sors me foverit, seu tristior
Vexarit, omni tempore
Laudabo Dominum, semper illius meum
Os personabit laudibus.
3 Mihi hæc voluptas, hoc erit solatium,
Mihi hoc levamen in malis:
Meoque turba tristis exemplo suas
Solabitur molestias.
4 Una, agite, cuncti prosequamur laudibus
Nomenque numenque illius.
5 Ille in periclis me vocantem exaudiit,
Statimque reppulit metum.
6 Qui cuncta ad illum consilia referunt sua,
Læto his nitentes gaudio
Vultus renident, nec repulsæ infamia
Rubore confundet genas.
7 En, pauper iste quum vocaret, omnibus
Hunc eruit periculis.
8 Dominum timentum castra munit Angelus
Demissus ad custodiam:
Et imminentes arcet hostes, & pios
A vi tuetur impia.
9 Facite periclum, jam scietis, quam Dei
Immensa sit benignitas:
Quam sint beati, spes in illo qui suas
Omnes opesque collocant.

10 Gens

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

Ubi, per voces [*oculo irretorto*] intelligi volunt commentatores, *oculo non invido, aut avaro, non auri fulgore aciem quasi perstringente retorto* aut *deflexo*. Immerito autem mea sententia hic Buchananus arguitur: utrobique enim eadem servatur vocis vis & significatio, quippe qua nihil aliud innuatur quam *oculus rectus, immotus* & *constans*, non *obliquus*, aut *ab ea re in quam acies dirigitur retortus* sive *reflexus*. Quod autem Buchanani ab Horatio discrepet sententia, id non ex nativa vocis indole, sed ex reliqua oratione diversaque tum spectantium tum rerum spectatarum natura provenit: & quidem, ut rem paullo clarius exponam, varii sunt animorum affectus, invidia puta, avaritia, libido, ira, odium *&c.* quibus incitati res hominesve obliquis, torvis, limis, reflexis aut retortis oculis spectare dicimur: contra vero his affectibus vacui, aut contrariis animi motibus adducti, oculis rectis, fixis, immotis, æquis, adeoque irretortis, non reflexis aut detortis, intueri perhibemur. Proinde Deus, humanos quasi affectus induens, justos *oculo irretorto* adspicere, *i. e.* perpetuo amore prosequi, ac vigili semper cura tueri ac protegere, non minus Latine ac eleganter, quam vere & pie dici videtur. Videsis Miscel. III. 21. [quo sensu Horatium *irretortum oculum* dixisse credimus, explicuimus ad Quinctil. declam. VIII. S.]

10 Gens ſancta Dominum colite: nil deerit Deum
Fideliter colentibus.
11 Violenta feritas ſentiet famem: bonis
Cuncta affluenter ſuppetent.
12 Adeſte filii, audite, vobis numinis
Verum timorem ut indicem.
13 Quicunque curis liberam & longam cupis
Vitam beatus ducere;
14 Linguæ refrena virus, os nefaria
A fraude purum contine:
15 Capeſſe recta, curva vita, dilige
Tranquilla pacis otia.
16 Deus innocentes adſpicitque, & commodat
Attentus aures ad preces:
17 Torvo ſceleſtos intuetur lumine,
Et nomen etiam obliterat.
18 Juſtum invocantem Dominus audit, omnibus
Eum expedit periculis.
19 Quum ſpes labores deſerit mortalium,
Afflicta quum moleſtiis
Succumbit oneri mens, Deus præſens adeſt,
Malaſque curas diluit.
20 Juſtis labores ſuggerit ſemper piis
Iniqua ſors conatibus:
Sed, qui bonorum ſemper eſt cuſtos, Deus
Sortis retundit ſpicula;
21 Et oſſa ſervat ne terantur. Impios
22 Ulciſcitur ſcelus ſuum:
Et quiſquis hoſtis eſt piorum, cum domo
A ſtirpe cæſus interit.
23 Animas tuetur ſe colentium Deus,
Nec rem domumque deſerit.

PSAL. XXXV. *Judica, Domine, nocentes me,* &c.

1 RErum ſancte opifex, ades,
Et patrocinio protege me tuo:
Et retro refer in meos
Hoſtes perniciem, quam mihi comparant.
2 Scutum cum jaculis cape:
3 Enſem ſtringe: meis hoſtibus obviam
Prodi: dic animæ meæ,
Securа auxilio nil metuas meo.
4 In vultus pudor hoſtium
Et turpis ſubeat dedecoris rubor:
Fœdam corripiant fugam;
Cæcas inſidias qui mihi præparant.
5 Ut ſævus Boreas levem
Raptat præcipiti turbine pulverem:
Sic illos trepida fuga
Vindex [1] præcipites urgeat Angelus.
6 Sit cœno via lubrica,
Et cœlum tenebris lurida nox tegat:
Et formidine pallida
Vindex

1 *Vindex præcipites,*] Steph. Plant. Argent.
Vindex præcipites urgeat Angelus:
Et formidine pallida
Vindex præcipites comprimat Angelus.
Sit cœno via lubrica,
Et cœlum tenebris lurida nox tegat.
Nam me, &c.

Vindex præcipites comprimat Angelus.
7 Nam me fraude mala ſuis
Conati immeritum prendere caſſibus,
Et cæcam innocuo ſcrobem
Effodere: ſuis caſſibus hæreant,
8 Et factam exitium in meum
Cæci & præcipites in foveam ruant.
9 Perfuſa interea mihi
Dulci lætitia pectora geſtient:
10 Mens ſecura periculi
Auctorem Dominum lætitiæ colet:
Et ſenſus animi indices
Clamabunt, Domino quis ſimilis Deo?
Qui faſtus gravis improba
Defendit tenues a violentia,
Vexantemque opis indigos
Frangit ſævitiam vindice dextera.
11 Conjurata calumnia
In me criminibus ſævit atrocibus:
Ignotum ſcelus in meam
12 Fingunt perniciem: quæ bene feceram,
Compenſant odiis malis,
Et vitæ invigilant exitio meæ.
13 Illos tabificæ luis
Ægris viſceribus quum dolor ureret,
Squalens veſte ego lugubri,
Jejunaque fame pallidus & ſiti,
Et proſtratus humi, Deum
Lenibam lacrymis & prece ſupplice.
14 Sic ſincerus amici amor
Sub cari interitum luget amiculi:
Sic fratrem gemit unicum
Frater: ſic pietas anxia filii
Maternum ad tumulum dolet.
15 Me fortuna gravi ſi tetigit manu,
Concurſant, mala gaudia
Inter ſe celebrant: fæx populi coit;
Incauto invidiam creant:
16 Proſcinduntque avida me petulantia
Scurræ cum balatronibus:
Dentem dente acuunt, & rabiem vomunt.
17 Quem finem patientiæ
Tam lentæ ſtatues, o pater optime?
Arce hoc ludibrium, neque
Deſertum rabidis trade leonibus:
18 Acceptum ut referam tibi
Quod vivo, & video lumen amabile;
Et cœtu in celebri canam
Te, pronum auxilium ferre vocantibus.
19 Fac ne ſpes alat improbas
Semper turba meis læta moleſtiis:
Neu nutu ac oculis notet,
Exſultetque meis hoſtis atrox malis:
20 Qui ſermonibus aſperis
Inſultat, trucibuſque inſidiis petit
Pacatum male callidus,
Incautum ut tacitis illaqueet dolis.
21 Non diducere deſinunt
Rictum riſu: Oculis (euge) oculis diem
Lætum vidimus, inquiunt.
22 O qui luminibus cuncta tuentibus
Terras reſpicis, hæc vides?
Ergo ſepoſita protege me mora:
23 Jam tandem evigila, & manu
Ultrice

Ultrice indomitam frange superbiam;
24 Justo & supplicio preme,
Vindex juste, malos: neu sine, de meo
Luctu lætitiam ferant:
25 Neu secum tacito pectore murmurent;
Evax, recte habet: omnia
Supra vota cadunt: vicimus, en jacet.
26 Fœda ignominia luant
Stultam lætitiam: dedecoris comes
Infamis pudor eluat
Importuna meis gaudia de malis.
27 At cordi quibus æquitas
Est nostra, ac animus nil sibi conscius,
Vitam tristitia procul
Lætam semper agant: ac Dominum ferant
Cœli ad sidera laudibus,
Qui curis famulos liberat anxiis.
28 Semper justitiam mea,
Custos sancte hominum, lingua canet tuam,
Et præconia, dum mihi
Impellet calidus pectora spiritus.

PSAL. XXXVI. *Dixit injustus, ut delinquat*, &c.

1 UT exta flammis mille sacrificis cremes,
Oscula des saxis, ingeminesque preces,
Arasque donis largus accumules tuis,
Non facies tamen, ut te rear esse pium:
Scelera reclamant, & negant te credere,
Consilio mundum qui regat, esse Deum.
2 Utcunque coram blandiare, non tamen
Impietas tacito pectore clausa latet:
Erumpit ignis instar, ac tui trahit
Secum odium, atque odii perniciem comitem.
3 Quodcunqe loqueris fraude tinctum est: respuis
Auribus ingratis qui potiora monent.
4 Scelus nefandum nocte tota cogitas:
Recta fugis: semper deteriora foves.
5 O magne rector orbis, indulgentiæ
Munera terra, fretum sentit, & astra, tuæ.
Quæcunque cœlum amplectitur, parentia
Legibus orta vigent, lapsa caduntque tuis.
6 Modus æquitatis & tuæ sapientiæ,
Cunctaque quæ fecit, cunctaque facta regit,
Longe nivosis montium fastigiis
Altior est, vasti gurgitibusque freti.
Humana gens hinc haurit auram & spiritum:
Nec pecudes curam præteriere tuam.
7 Hinc cuncta vitæ suppetunt nobis bona,
Dum mens corporeo carcere vincta latet.

Fœtus

Fœtus ſub alis volucris ut tegit ſuis,
Præſidii fugimus ſpe mala cunсta tui.
8 At exul animus morte liber patrium
Quum repetet limen ſideream-que domum;
Illinc egeſtas & dolores exulant:
Nemo feret votis non potiora ſuis.
Paſſim voluptas, pura paſſim gaudia:
Delicias largo flumine rivus agit.
9 Illic perenni vita fonte profluit,
Vita gravis fati non reſecanda manu.
Illinc fatiſcent mentium caligines,
Quæ modo ſub tenebris pectora noſtra premunt:
Vultuque radius purus effuſus tuo,
Lumine nos puræ cognitionis alet.
10 Benignitatis interim tuæ bonis,
Qui te cognoſcunt & tua facta, fove:
Qui mente pura veritatem diligunt,
Juſtitiæ facias commoda ferre tuæ.
11 Me nec feroci calcet arrogans pede,
Exigat aut tectis impia turba meis.
12 Qui ſcelere gaudent, ſcelere ſic ruant ſuo,
Perpetuo ut lapſos juſta ruina premat.

PSAL. XXXVII. *Noli æmulari*, &c.

1 NE livor urat æmulus
Te, ſi beatos videris
Pravos, nec Euris iis opes
Fugaciores invide.
2 Nam ſic faceſſit illico
Umbratilis felicitas,
Marcent comis arentibus
Ut falce ſecta gramina.
3 At tu Dei fiducia
Incumbe rectis artibus:
Diuque terram ut incolas
Donabit, ac te nutriet.
4 In hoc ſit oblectatio,
In hoc voluptas unica:
Is te fovebit jugiter,
Votique reddet compotem.
5 Committe vitam, rem, decus,
Illius uni arbitrio;
Animi tibi ex ſententia
Confecta reddet omnia.
6 Illuſtris auroræ ut jubar
Tua faciet ut ſit æquitas:
Ut luce virtus ſit tua
Meridiana clarior.
7 Perfer modeſte quod tulit
Fortuna læva: neu tumens
Ira impiorum proſperas
Res cerne torvo lumine.
8 Compeſce bilem, noxia
Faceſſat indignatio:
Ne fors nefarium ad ſcelus
Impellat æmulatio.
9 Eliminantur impii
Fumo levi velocius:
Terras modeſtus incolet,
Seriſque linquet poſteris.
10 Morare paullum, & impium
Nuſquam videbis: adſpice
Ædes, ſuperbi vix heri
Agnoveris veſtigium.

11 Mo-

11 Modeſta bonitas otio
Lætam ſenectam tranſiget;
Et incolenda hæredibus
Paterna linquet prædia.
12 Clam rete nectit impius,
Boniſque concinnat dolos:
Et dente frendens livido,
Dolore & ira ringitur.
13 Hæc cernit ex alto Deus,
Minaſque ridet irritas:
Quippe imminentem vertici
Cladem ſceleſto proſpicit.
14 Enſemque ſtringet improbus,
Arcumque tendet, pauperes
Ut perdat, ac innoxios
Figat ſagittis impiis:
15 Diſtrictus enſis in ſui
Domini redibit viſcera;
Frangetur arcus lethifer,
Et fruſtra acuta ſpicula.
16 Præſtat ſupellex ſobria,
Recteque parta recula,
Quam rapta per vim divitum
Faſtidioſa copia.
17 Male parta juſtus arbiter
Diſperget, & potentiam
Franget ſceleſti: dextera
Juſtum ſua tuebitur.
18 Innoxios fovet Deus,
Ac rem tuetur: providet
Longæva ut uſque in ſecula
Sit ſempiterna hæreditas.
19 Seu peſtis atra, ſeu furor
Turbabit orbem bellicus;
Nil deerit uſque innoxio,
Famem nec ægram ſentiet.
20 Sic hoſtis impius Dei
Perit repente funditus,
Adeps opimæ ut victimæ
Vaneſcit in fumos leves.
21 Nil donat, uſque & fœnerat
Injuſtus: at juſto ſua
De ſorte ſuperat paupere
Quod donet indigentibus.
22 Juſtorum amici prædia
Linquent ſuæ propagini:
At hoſtium radicitus
Semen peribit erutum.
23 Amatque juſtum, & dirigit
Ejus Deus veſtigia:
24 Dextra ruentem ſuſtinet,
Lapſumque dextra ſublevat.
25 Puer fui, nunc ſum ſenex,
Ope deſtitutum nec pium
Videre memini, nec ſtipem
Ejus petentes liberos.
26 Juſtus miſertus pauperum
Dat uſque & uſque mutuum:
Seræ tamen propagini
Non larga deeſt opulentia.
27 Vita ſcelus nefarium,
Sectare recta: dum diem
Sol fundet aureum, tui
Terras nepotes incolent.
28 Deus æquitatem diligit,
Bonos nec unquam deſerit:
At interibit funditus
A ſtirpe ſemen impii.
29 Juſtus beata jugera
Agri tenebit, & colet
Cum prole, donec ultimus
Inſtabit orbi terminus.
30 Sermo ſapiens & æquitas
In ore ſemper eſt bonis:
31 In corde ſcripta lex Dei,
Ne pes labet, greſſum regit.
32 Obſervat impius pium,
33 Ut perdat: aſt illum Deus
Cuſtodit, ante judicem
Tuetur a calumnia.
34 Spem colloca in Deo, Dei
Sectare leges: & dabit
Dives potenſque ut hoſtium
Cernas ſuperſtes exitum.
35 Vidi potentes impios,
Gravique faſtu turgidos,
Vireſcere inſtar laureæ
Amœna propter flumina.

36 Specto repente, en lubricæ
Imago nusquam gloriæ:
Nusquam manent vestigia,
Cunctis gravis potentiæ.
37 Justi intuere & integri
Vitæ statumque & ordinem,
Videbis alto in otio
Lætam senectam degere.
38 At promta semper lædere
Prorsum interibit factio:
Vitamque claudet terminus
Dignus patratis nequiter.
39 Justus salutis collocat
Omnem in Deo fiduciam:
Qui fulcit æquos robore,
Adversa cum sors intonat.
40 Dominus petenti fert opem,
Et in periclis liberat
Ab impiis, qui se & suam
Illi salutem credidit.

PSAL. XXXVIII. *Domine, ne in furore*, &c.

2 NE me furoris æstuante incendio,
Servator orbis, argue:
Neu promerentem quamlibet pœnas graves
Pergas per iram plectere.
3 Hærent medullis penitus infixæ meis
Tuæ sagittæ dexteræ.
4 Iræ tuæ hinc me, & inde mentis consciæ
Sic vis paventem perculit,
Ut nulla plagis saucii pars corporis
Non langueat lethalibus:
Ossa ut solutis artuum compagibus
Sceleris venenum attraxerint:
5 Sceleris, profundo quod meum ceu gurgite
Caput resorbens obruit:
Quod in alta rursus me renitentem, velut
Immane saxum degravat.
6 Veteris cicatrix vulneris recruduit,
Vomitque tabem luridam.
7 Afflictus, humilis, ultimis premor malis,
Luctu situsque qualidus:
8 Clausumque cæcis fervet in præcordiis
Ulcus, nec ulla corporis
9 Expers doloris pars vacat. Sic debilis
Et fractus usque & usque sum,
Malis ut impar voce lamentabili
Cor ejuletque & rugiat.
10 Dominator orbis, vota nec animi mei,
Nec te latent suspiria.
11 Pavens tremensque turbidum cor palpitat:
Defecta membra viribus
Torpore marcent languido: noctem trahens
Caligat acies luminum.
12 Vicini, amici, & sanguinis communio
Quos propior admorat mihi,
Procul abstitere, fœditatem vulnerum
Vix sustinentes cernere.
13 At promta semper in meum exitium manus,
Molita vim nefariam,
Dolosa tendit continenter retia,
Fraudesque versat impias.

14 Ceu mutus ore, surdus aure, ego interim
Obtorpui silentio,
15 Elinguis instar & stupentis, crimina
Qui nesciat refellere.
16 In te reposta est spes mea: o rerum potens
Rector benignus annue:
17 Ne risus hosti sim superbo, qui meis
Insultat insolens malis:
Qui, si vacillent lubrico lapsu pedes,
Læto triumphat gaudio.
18 Ad perferenda sum paratus verbera:
Vibice semper area
Cruenta turget exarati corporis
Sulcis flagrorum grandibus.
19 Merui scelestus, fateor, heu merui; nocens
Do jure pœnas debitas:
20 Sed invalescit hostis atrox interim;
Viresque sumit factio:
Vivunt vigentque, & immerentem injuria
21 Me prosequuntur: pro bono
Malum rependunt: jugiter calumnias,
Quia recta sector, ingerunt.
22 Tu ne recede longius, neu deseras
Periculis in ultimis.
23 Accurre: dextram da salutarem, meæ
Salutis auctor unice.

PSAL. XXXIX. *Dixi, custodiam vias meas,* &c.

2 QUum sævus hostis me meo lætus malo
Lacesseret conviciis;
Mecum ipse verbis abstinere ab asperis
Et jurgiis decreveram.
3 Linguæ obseravi claustra freno, pertinax
Obmutui silentio:
Ac, temere ne quid os mali profunderet,
Verbis bonis clausi exitum.
4 At, ignis instar, vetitus egredi dolor,
Exarsit intus acrius:
Tandem obstinatæ frena pertinaciæ
Perfregit ira, ac talibus
5 Dominum rogavi: Mihi meæ vitæ modum
Qui sit futurus indica:
Quando evolabo liber hoc molestiæ
Fastidioso e carcere.
6 Tu clausa nullo secla degis termino,
In te beatus ac potens:
At nos quod ævi vivimus pene est nihil,
Ac pene brevius quam nihil;
7 Umbræ fugacis instar, atque imaginis
Quam reddit æquor vitreum:
Idque ipsum inani in vanitate atque anxiis
Ægrescit in laboribus.
Animum libido torquet, inflat gaudium,
Spes tollit, ac timor premit.
Tumultuamur temere: congerimus bona
Incognitis hæredibus.
8 Quo me ergo vertam? quis laboranti feret
Opem? quis eximet malis?

9 Spes omnis in te: miſeriæ fontem meæ
Peccata tolle noxia.
Neve eſſe ſtultis me ſinas & improbis
Deſpectui & ludibrio.
10 Hoſtis protervi lingua me quum turpibus
Proſcinderet conviciis;
Obmutui, iræ vindices pœnas tuæ
Has eſſe gnarus ſcilicet.
11 Rector parenſque gentis humanæ, tua
Paullisper aufer verbera.
Vireſque linquunt, vita nec ſemper novis
Plagis ferendis ſufficit.
12 Te perſequente ſcelera pœnis, illico
Vigor decorque defluit,
Tineis pereſæ more veſtis. O homo
Caduca res & futilis!
13 Parens benigne precibus aurem da meis:
Neu verba ſperne ſupplicis:
Neu lacrymanti averte vultus hoſpiti:
Namque hoſpes hanc terram colo:
Nec ego, parentes nec mei certum locum
Habemus hîc: ſed in diem
Solliciti & horas, [1] turbidas tranſegimus
Vitæ brevis moleſtias.
14 Igitur ſeveram paullulum abſtine manum,
Feſſum ut reſumam ſpiritum:
Mortis priuſquam, reditus unde non patet,
Tranſmiſerit me janua.

PSAL. XL. *Exſpectans exſpectavi Dominum*, &c.

2 QUum circumfremerent me timor & minæ,
Intentanſque avidam mors fera dexteram,
Spes cœleſtis opis, ſera licet, tamen
Lenibat trepidam ſollicitudinem.
3 Advertit Dominus, meque voragine
Cœnoſi implicitum gurgitis extulit:
Ac ſaxi ſolidis impoſito jugis
Monſtravit facilem qua graderer viam.
4 Afflavitque novo pectora ſpiritu,
Suffecitque ſuæ materiam novam
Laudis, quam canerem dulce loquacibus
Nervis, ac numeris lene ſonantibus.
Hæc cernant rapidæ qui violentiæ
Fati vel dubiis caſibus imputant
Eventa; ac trepidi ſe Domini in fidem
Dent, qui ſtellifero regnat in æthere.

5 Fe-

1 *Turbidas tranſegimus Vitæ brevis moleſtias.*] Major codicum pars, & ii fere antiquiores, *Turbidas moleſtias Vitæ brevis tranſegimus.* Sed quam nos ſecuti ſumus lectio venuſtior videbatur: magis tamen arrideret *tranſigimus*, ſi ſyllabæ modulus pateretur.

5 Felix, qui ſtabili ſpe Dominum ac fide
Spectat, quem tumidæ pompa ſuperbiæ
Non ad ſe illecebris ducit inanibus,
Fallacique boni ludit imagine.
6 In nos, ſancte parens, quot vigilantiæ
Et quam mira tuæ pignora ſuppetunt,
Quæ nec mens acie cernere languida
Poſſit, nec numero lingua retexere!
7 Aurem mi tacite vellis, & admones
Quod labem ſceleris nec pretium levet,
Nec ſanguis pecudis nil meritæ eluat,
Nec conſumta focis expiet hoſtia.
8 Tum dixi, Venio: quod libet impera:
Adſum, ſancte parens, juſſa capeſſere
Promtus: ceu tabulis ſcripta fidelibus
Edunt perpetui fata voluminis.
9 Huc mens, huc ſtudium tendit, uti tuis
Conformem monitis quæ gero; quæ loquor,
Quæ mecum tacitus cogito: nam tua
Inciſa eſt animo lex penitus meo.
10 Famam juſtitiæ per populos tuæ
Late præco fero: nec labiis meis
Nec linguæ requies, omnibus ut tua
Terris (ipſe vides) nota ſit æquitas.
11 Nec juſtum tacui te mala plectere,
Promiſſique tenacem, & miſeris opis
Largum: me bonitas indice gentibus
Cunctis facta palam eſt, & tua veritas.
12 [1] Defendant igitur me bonitas tua,
Promiſſique fides fallere neſcia:
Obſeſſumque malis innumeris tua
Me, rerum genitor, protege dextera.
13 Me pœnæ, capitis quæ ſuperent pilos,
Omni ex parte premunt, quas neque luminis
In promtu eſt acie noſſe: animus ſtupet,
Curarum innumeris obrutus æſtibus.
14 At tu, mundi opifex ſancte, ſalutifer
Adſis: auxilium fer cito, & ultimis
Oppreſſum penitus ſubtrahe me malis,
Ut pravi pudeat conſilii improbos.
15 Turpem ignominiæ triſtitiam ferant,
Tendunt exitio qui laqueos meo:
Infamem referant conſilii exitum,
Noſtris qui capiunt lætitiam e malis.
16 Hunc fructum ſceleris percipiant ſui,
In fraudem ut recidant, quam mihi ſtruxerant.

1 *Defendant igitur.*] Hart. anno 1615. *Defendat*: at obſtat carminis lex.

Frustratus doleatque & rubeat, meas
Qui ridet lacrymas, & fruitur malis.
17 Qui credunt fidei se penitus tuæ,
Illos auxilii spes recreet tui:
Ac semper Domini nomen amabile
Certent tergeminis tollere honoribus.
18 Exspes, pauper, inops sim licet, at mihi
Custos rerum opifex pervigil excubat.
Vitæ o præsidium & certa salus meæ,
Adsis, neu trepida me crucia mora.

PSAL. LXI. *Beatus vir qui intelligit*, &c.

2 Beatus ille, qui misertus pauperis,
Fert rebus in duris opem:
Nec arroganti despicit fastidio
Prostratum & oppressum malis.
3 Quem rere fractum, & penitus abjectum, Deus
Attollet, & solabitur.
Cura fideli Dominus illum muniet,
Et e periclis eruet:
Interque vivos sospiti dabit frui
Vitæ beatæ commodis.
4 Artus cubili quum dolor prostraverit.
Opem feretque, & lectulum
Versabit: omnem prorsus ægritudinem
In dulce vertet gaudium.
5 Quum me doloris vis acerbi affligeret,
Opem poposci te, Deus.
Animæ medere sauciæ (dixi) sui
Sceleris pudendo vulnere.
6 Dira imprecatur hostis, ac me devovet,
Lætus meis incommodis:
Quando interibit, (inquit) & cum corpore
Nox una nomen obruet?
7 Si forte quis me visit horum; corporis
Animique morbis anxium,
Vultu dolorem fingit, ac suspiria
Læto trahit de pectore:
Foras profectus conditum in præcordiis
Repente virus evomit.
8 In me susurrat clanculum atque obmurmurat
Scelesta conspiratio.
Clam machinantur sæva, in exitium meum
Consilia cuncta conferunt:
9 Secumque jactant; Missa certe cœlitus
Nunc dira vis mali hunc ligat:
Prostratus hæret: lectulo affixus jacet,
Noctem trahens novissimam.
10 Quin & sodalis, & mihi mensa & domo
Conjunctus, & cui maxime
Fidebam, ad hostes conferens sese meos,
In me ferox recalcitrat.
11 At tu salutis auctor & custos meæ,
Benignus in me respice:

Ma-

Manum jacenti da ſalutarem, hoſtibus
Parem ut rependam gratiam.
12 Tui favoris pignus id certiſſimum
Erit mihi, & conſtantiæ
In me tuendo, quod malis lætus meis
Hoſtis ferox non geſtiat.
13 Vires recepit corpus, innocentiam
Servavit animus, dexteram
Te porrigente, qui receperas tuam
Semper tuendum me in fidem.
14 Agnoſcat orbis unicum & colat Deum,
Quem gens honorat Iſaci:
Unumque laudet, temporum donec vices
Luces & umbræ divident.

PSALMORUM

Liber Secundus.

SPALMUS XLII. *Quemadmodum deſiderat cervus*, &c.

2 NON cervus fluvios ſic avet algidos,
(Cervus turba canum quem premit) ut tui
Cor deſiderio carpitur anxio,
Rerum conditor optime.
3 Huc me raptat amor dulcis, & impotens
Ardor ferre moras. O niveum diem,
Qui templo reducem me ſtatuet tuo!
O lucis jubar aureum!
4 Jejunus lacrymis pro dape ſe dolor
Paſcit, turba meis obvia dum malis
Illudens rogat, Heus iſte tuus Deus
Cur nunc deſerit exulem?
5 At rurſus bonitas quum ſubiit tua,
Et menti auxilii certa fides tui:
Illuxit trepidæ, temporis illius
Me conſolor imagine:
Feſtis quum populus me reducem choris,
Fauſtiſque excipiet vocibus, & Dei,
Pompa cum celebri, me comitabitur
Auguſta ad penetralia.
6 Cur me ſollicitis teque doloribus
Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
Te da: quo patriæ vindice redditus,
Grates ſoſpes adhuc agam.
7 Hæc mentem recreat ſpes, licet aviis
Jordanis lateam ſaltibus, Hermonis

Exul!

Exul dura licet saxa perambulem,
Solis hospita belluis.
8 Quamvis agminibus me mala densius
Omni ex parte premant, quam super horridos
Montes grando sonat, quam mare verberat
Raucis littora fluctibus:
9 [1] Tu me si placido lumine videris,
Cedent tristitiæ nubila: tetricas
Mœroris tenebras discutiet mihi
Lucis dulce jubar tuæ.
10 Laudes interea non mihi nox tuas,
Non curæ impedient: O columen meum,
(Dicam) & certa salus, ludibrium feris.
Cur me deseris hostibus?
11 Dirumpor, tacitis æstuat ignibus
Pectus, turba meis impia dum malis
Insultans rogat: Heus iste tuus Deus
Cur nunc deserit exulem?
12 Cur me sollicitis teque doloribus
Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
Te da: quo patriæ vindice redditus,
Grates lætus adhuc agam.

PSAL. XLIII. *Judica me Deus, & discerne caussam meam*, &c.

1 Vindex esto mihi Deus,
Et patrocinio protege me tuo,
Oppressum scelere impio:
Et fraudum laqueos frange nefarios.
2 Vitæ o præsidium meæ,
Cur me præsidio destituis tuo?
Cur luctu vagor obsitus,
Dum sævæ furias vito tyrannidis?
3 Profer lumen opis tuæ:
Montem pande viam quæ ferat ad tuum:
Montem, quam proprie domum
Majestate tui numinis incolis.
4 Atque aram adveniam ad tuam,
Ac te, lætitiæ materiam meæ:
Et grata cithara tibi
Grates lætus agam, conditor optime.
5 Cur mœres anime anxie,
Ac me sollicito pectore maceras?
Omnem pone metum, ac Deo
Curam crede tui, quem super æthera
Cantu sospes adhuc feram,
Quum salvus patriæ reddar amabili.

PSAL.

1 *Tu me si placido lumine videris.*] Ita Hart. anno 1621, quod & numerosius nobis visum: ita enim Psal. LXXX,
Tu nos si placido lumine videris:
aliis autem omnibus, *Tu si me placido l. v.* legitur. Horat. lib. IV. Od. 3. unde hæc depromta sunt, litem non dirimit.

PSAL. XLIV. *Deus, auribus noſtris audivimus, &c.*

2 VEtuſta ad aures fama noſtras attulit,
Seriſque patres poſteris
Stupenda facta tradidere a te, Deus,
Patrata priſcis ſeculis:
3 Eliminatis quum profanis gentibus,
Et incolis prioribus,
Eorum labore fructibuſque perfrui
Noſtris dediſti patribus.
4 Certe nec armis lucidis, nec viribus
Debemus has victorias:
Sed nos favoris aura mollis & tua
Protexit indulgentia.
5 Ergo, ſalutis auctor unice, o Deus,
Ades piis ſalutifer.
6 Te dante vires, hoſtium ferociam
Tam facile profligabimus,
Taurus minaci quam jacit cornu pilas,
Stipulæve faſces aridæ.
Superba Regum colla craſſo in pulvere
Proſtrata conculcabimus.
7 Non arcus iſtam lethifer fiduciam,
Non mucro ſævus ingerit:
8 Tu nos ab hoſte ſubtrahes, ſternes ſolo
Infenſa nobis agmina.
9 Non ergo ſemper jure te [1] cantabimus
Noſtræ ſalutis vindicem?
Ac donec orbis aſtra volvet ignea,
Te proſequemur laudibus?
10 At nunc relictos objicis ferocium
Injuriæ nos hoſtium,
Nec prodis ante noſtra ductor agmina,
Qualis ſolebas antea.
11 Hoſti imminenti terga cogis vertere,
Prædæque das prementibus.
12 Pecus ut macello deſtinata, exponimur
Cædentium libidini.
Omneſque terras barbararum gentium
Errore complemus vago.
13 Venum dediſti nos palam, nec auctio
Te ditiorem reddidit.
14 Vicina noſtris oppida inſultant malis,
15 Cladeſque rident: fabula
Sumus profanis nationibus: caput
Motant, labella exporrigunt.
16 Oculis oberrat uſque contumelia,
Pudorque vultus inficit:
17 Dum voce acerba injurias exaſperat,
Minaſque torvas adjicit
18 Hoſtis protervus. [2] Obruti tot cladibus,
Tot undequaque inſtantibus,
Tamen nec unquam eſt animus oblitus tui,
Tecumque pacti fœderis:

19 Seſe

1 *Cantabimus.*] Steph. Plant. Argent. *laudabimus.*

2 *Obruti tot cladibus.*] Supplendum *licet ſimus*; quod duriuſculum videtur.

19 Sese nec ullis territus periculis
Avertit aut flexit via
20 Recta pes: etsi penitus abjecti interim
Abs te: licet draconibus
Immitioris gentis addicti jugo,
Feramus umbram ergastuli;
Et servitutem lugeamus, & necem
Vitæ precemur tædio.
21 Iniqua meritis si tuis oblivia
Offuderint se mentibus
Nostris, manusve supplices protendimus
Diis impiarum gentium;
22 Id te lateret, abditas qui pectoris
Prorsus latebras inspicis?
23 Te propter, odio cæteris populis sumus,
Et instar ovium cædimur.
In te favoris pendimus pœnas tui
Amoris odia nos premunt.
24 Exsurge, similem somnolentiæ moram
Salutis auctor corripe.
25 Cur ora condis, immemorque negligis
Tuos malis in ultimis?
Afflictus animus, & malis præsentibus
Lassus, futuris anxius,
26 Succumbit oneri: strata tabescunt humi
Defecta membra viribus.
27 Exsurge genitor, & vigore corporis
Animique cassos subleva:
Clemens bonusque nos ab hostis impii
Immanitate libera.

PSAL. XLV. *Eructavit cor meum verbum bonum*, &c.

2 Cor micat, exsultant trepidis præcordia fibris,
Eructantque novum gravido de pectore carmen:
Certat lingua animum fando, manus æmula linguam
Scribendo exæquare, meo nova carmina Regi
3 Dum cano: Regi, hominum cui nemo e semine cretus
Audeat eximiæ contendere munere formæ:
Quem decorat lepor, & roseis affusa labellis
Gratia: cui rerum cœli indulgentia spondet
Hunc fore perpetuum longæva in secla tenorem.
4 Ergo, armis invicte heros, age, fortibus apta
5 Ensem humeris: ensem, per quem te gloria cœlo
Æquat; & adversum fidens fer pectus in hostem.
Frena tibi currus Verum moderetur & Æquum,
Et quæ præcipitem Clementia temperat iram.
His ducibus tibi surget honos, tua dextera factis
Clara per ignotas fundet miracula terras,
6 Cordaque vulnificis figens inimica sagittis,
Sponte tibi coges validas procumbere gentes.
7 Nec maris aut terræ spatium, nec terminus ævi
Finiet imperium, sceptri moderamine justi

Quod

Quod regis, & leges mollis clementer acerbas.
8 Te super æquævos omnes regnator olympi
Diligit, & læto vultum exhilaravit olivo:
Unde tui mulcent populi nova gaudia mentes,
9 Pallia quum loculis tibi depromuntur eburnis,
Et myrrhæ passim lacrymæ, stactæque suävis
Halitus, & molles casiæ funduntur odores.
10 Ancillæ apparent genus alto e sanguine Regum
Inter honoratas promtæ ad tua jussa ministras.
At Regina, thori consors, tibi dextera adhæret,
Auro picta sinus, auro radiata capillos,
Misit ab Eois Ophyre quod flava caminis.
11 Tuque adeo Regina audi, & rem pectore conde:
Nec mea dicta nega placidas demittere in aures:
Jam nunc & patriam & patrem oblivisçere, jam nunc
Ex animo caros penitus depone propinquos:
Unum oculis specta, unum animo complectere Regem:
Regem oculis animoque, tuo qui pendet ab ore,
Unius & pulchris defixus vultibus hæret.
12 Hunc dominum agnosce, & supplex venerare: nec ille
13 Officio studioque tibi concedet: & illa
Undarum regina Tyrus te murice & auro
Accumulans colet: & vicina per oppida late
Procumbent tibi suppliciter gazisque potentes,
Aut opibus clari: meritumque feretis honorem
14 Hunc populi. Pharii proles generosa tyranni
Tota decens, tota est gemmisque insignis & auro:
Et facies cultum illustrat, facieque decora
15 Pulchrior est animus. Tibi, Rex, en ducitur uxor,
Dives opum, dives pictai vestis & auri,
Virginibus comitata suis, de stirpe propinqua;
Virginibus, quas pompa frequens clamore secundo
16 Insequitur, plausuque fremens lætæque choreæ
Cantibus augustam lætas deducet ad aulam.
17 Neu desiderio nimium tangare tuorum
Virgo, tibi dulcem patrisque & matris amorem
Leniet adnascens sobolis generosa propago:
Quos regere imperio terras, totumque per orbem
Adspicies populos sceptris frenare superbos.
18 [1] Nec tu carminibus Regina tacebere nostris:

Qua-

1 *Nec tu carminibus Regina tacebere nostris*] Ita omnes libri, præter duas Londinenses, Tho. Vautrollerii *scil.* anno 1580, & Alex. Julii 1620, quibus *Nec tu carminibus, Rex magne, tacebere nostris*,

Quaque patet tellus liquido circumſona ponto,
Poſteritas te ſera canet: dumque aurea volvet
Aſtra polus, memori ſemper celebrabere fama.

PSAL. XLVI. *Deus noſter, refugium & virtus*, &c.

2 Quum muniat nos præſidio ſuo,
Virtute firmet, cum gravis intonat
Procella, fortunæ periclis
Eripiat dominator orbis,
3 Nullam expavemus vim: quatiat licet
Orbem tumultus, terraque ſedibus
Convulſa, montium ruinis
Arctet aquas pelagi frementis:
4 Inſana quamvis æquora ſæviant,
Et verticoſo gurgite torqueant
Spumamque limumque, & procellis
Terrificis ſcopulos flagellent.
5 Nam civitatem, cui Deus unice
Indulget, aris & propriam ſuis
Dicavit, algenti pererrans
Lympha fugax hilaret liquore.
6 Occulta ne vis aut timor hoſticus
Urbis quietem ſollicitet, Deus,
Gentis ſuæ intentus ſaluti,
Prævenit auxiliis pericla.
7 Gentes tumultus concitet impias.
Et regna belli concutiat furor.
Flammis fremat cœlum coruſcis,
Terrificet labefacta tellus:
8 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & noſtræ ſalutis
Præſidium, Deus Abrahami.
9 Venite, adeſte, & cernite non prius
Audita, mira, incognita, quæ Deus
Patravit in terris ab ortu
Solis ad Heſperium cubile.
10 Funeſta belli incendia ſuſtulit:
Fregit cruentæ ſpicula lanceæ:
Contrivit arcus, & volucres
In cinerem minuit quadrigas.
11 Sedate motus mentis, ait Deus,
Meaſque vires noſcite, quem colet
Quocunque ſub cœlo repoſtas
Gens hominum colit orbis oras.
12 Hac [1] & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & noſtræ ſalutis
Præſidium, Deus Abrahami.

PSAL.

ſcriptum eſt, & forte rectius: hæc enim ab omnibus fere interpretibus ad JESUM CHRISTUM referuntur.

1 *Hac & duelli.*] Steph. Plant. Argent. *Hac is duelli.*

PSAL. XLVII. *Omnes gentes plaudite*, &c.

2 TElluris omnes incolæ
Deo canoros edite
Plausus, canoris [1] pangite
Læti Deum præconiis:
3 Deum verendum & arduum,
Malisque formidabilem,
Qui regna fastu turgida
Frenat potenti dextera:
4 Qui bellicosa compulit
Parere nobis oppida:
Nostrumque gentes inclytas
Armis coëgit sub jugum:
5 Hæreditatem qui suam
Nobis colendam credidit;
Unde Isaci nepotibus
Æterna fulget gloria.
6 En templa scandit prævio
Lætum canente classico:
En scandit auctor omnium
Vulgi secundis plausibus.
7 Cantate læta carmina
Deo, canora carmina
Cantate: Regi psallite
Jucunda vestro carmina.
8 Qui sceptra rerum temperat,
Ac regna terræ dividit:
Docti modorum dulcibus
Hunc ferte in astra cantibus:
9 Qui dirigit mortalium
Res, & salubri vinculo
Legum coërcet, lucido
E siderum prætorio.
10 Ad hunc potentes gentium
Se contulere principes:
Ultroque colla sub jugum
Rerum dedere præsides.
Nostrum Deum diis cæteris
Sublimiorem agnoscite,
Cœlum, solumque, & sidera
Suo regentem numine.

PSAL. XLVIII. *Magnus Dominus & laudabilis*, &c.

2 REctor beate cœlitum, cui nil viget
Simile aut secundum, cœlitum
Beate rector, sancta jure te Sion
In astra tollit laudibus:
3 Sion opacam versa ad Arcton, regia
Formosa Regis optimi:
Sion voluptas gentium, uberis soli
Arvis beatis accubans.
4 Sensere Domini vindicis potentiam
Solymæ superba mœnia:
5 Sensere numen, quum feroces viribus
Coiere Reges, copiis
Castrisque junctis, servitutem civibus
Tuis minati & vincula.
6 Perstrinxit oculos intuentium stupor,
Et horror artus perculit:
7 Quales tremores querulus excitat dolor
Vexante partu fœminas:

8 Pa-

[1 Nescio an auctore bono hanc locutionem adferere posset Buchananus. Mihi numquam lectam fateor, nec verbi proprietati satis convenire videtur, *Deum pangere præconiis.* Videant doctiores. utitur eadem locutione infra Psalm. LXXI. & XCVI. & alibi.]

8 Pavorque trepida ſparſit attonitos fuga,
Euri procella ut æquora
Excita [1] ab imis penitus evertens vadis,
Trepidas carinas diſſipat.
9 Hæc facta priſcis rettulere ſeculis
Parvis parentes liberis:
Hæc nos in urbe vidimus Dei, ratis
Qui frenat orbem legibus;
Hæc urbe in illa vidimus, cui pervigil
Deus ipſe cuſtos excubat.
10 O ſancte rerum genitor, in rebus malis
Tuam advocamus dexteram:
Tuas ad aras ſupplices advolvimur.
11 O rector orbis optime,
Tua laus per oras ultimas mundi, & tuæ
Imago fulget gloriæ
12 Et æquitatis. Te ſceleſtos verbere
Plectente juſto, geſtient
Colles Sionis: nec feret tacitum ſuum
Judæ propago gaudium.
13 Ite, & Sionem obambulate, mœnia
Spectate, turres arduas
14 Numerate, foſſam & aggerem intuemini,
Moleſque celſas ædium.
Narrate natis, poſterorum ut audiant
Et obſtupeſcant ſecula:
15 Solumque noſcant & colant noſtrum Deum,
Ortuſque finiſque inſcium;
Qui ſempiternus ſempiterna nos ope
A fraude vique proteget.

PSAL. XLIX. *Audite hæc omnes gentes*, &c.

2 AUdite gentes, ortus & occidens
Advertite aures, & medio dies
Quos torret axe, & qui vitreum ſolum
Ponti nivali finditis orbita.

3 Au-

1 *Excita ab imis.*] Mire hic variant codices: duæ enim Stephanorum fratrum editiones, anno 1565, & 1566; duæ Ch. Plantini, anno 1566, & 1567. Argentorat. anno 1566, & Londinenſis anno 1620, habent

Verrens ab imis penitus excitum vadis.

Idem quoque præfert editio Rob. Stephani an. 1575, niſi quod *exitum* pro *excitum* legatur. Editio autem Rob Stephani 1580, Ja. Stoer 1591, tres Fr. Raphelengii, 1595, 1603, & 1609, And. Hart. 1615, Iſ. Elz. 1621, Gideonis Lithgo 1660, & aliæ,

Excita ab imis penitus everrens vadis.

At Elzev. 1628, Janſonii 1640, Amſt. 1665, Joan. Cairns 1677, Lond. 1686, Wetſtenii 1687,

Excita ab imis penitus evertens vadis:

quam nos lectionem ſequendam duximus, nixi præcipue illo Virgilii Æn. I. v. 43.

Disjecitque rates, evertitque æquora ventis;

& illo v. 129.

Emiſſamque hiemem ſenſit Neptunus, & imis
Stagna refuſa vadis.

quæ Buchanani animo, cum hæc ſcriberet, obverſata videntur. Editio denique Londinenſis Tho. Vautrollerii anno 1580. ab omnibus longe recedit: in qua tamen haud ineleganter legitur,

Euri procella ut æquora
Undas ab imis penitus attollens vadis.

[Sine dubio *everrere* huic loco non convenit, quia de procella agitur, quæ *evertit* æquor. *Verrunt* & *everrunt* mare remiges. Vid. Heinſ. ad Ovid. I. Amor. IX. 14 qui tamen ad Metam. XI. v. 499. etiam *verrere* tribuit tempeſtati, cui in edendo obſecutum me fuiſſe pœnitet.]

3 Audite, ſive ignotus, & infima
De plebe pauper, ſive opibus potens,
Multaque fulges plebe clientium,
Aurique gazis ditibus incubas.
4 Fontes recludam jam ſapientiæ:
Plenoque promam pectoris e penu
5 Prudentiam: jam lingua recondita
Oracla geſtit carmine pandere.
6 Cur congerendis me cruciem bonis,
Famemque & acrem pauperiem timens,
Ut vita curis anxia triſtibus
Me triſtiorem trudat ad exitum?
7 Gemmis & auro & murice divites
Superbientes adſpice, qui ſibi
Gaudent beato plaudere ſomnio,
Tutoſque fluxis credere ſe bonis.
8 Germanus auro non redimet ſuum
9 De morte fratrem: [1] nec pretio Deum
Doniſve flectet fata retexere,
Ut membra liquit frigida ſpiritus.
10 Sed nec perennes interitus moras
Dives paciſci, nec potis eſt putres
Ne ſolvat artus tempus edax: vetat
Id lege dura fixa neceſſitas.
11 Mors æqua ſtultis & ſapientibus
Intentat arcum: par manet exitus
Vitæ hos & illos: occupat improbis
Ignotus hæres parta laboribus.
12 Villæ ſuperbæ delicias breves,
Luxuque ſtructas regifico domos
Linquunt: ſepulchrique irremeabilis
Tenebricoſis ſub latebris jacent.
Quid fama duris parta laboribus
Prodeſt? inanis quid tituli decus?
Quid aura blandæ laudis, & ambitus
Nomen futuris prodere ſeculis?
13 Quum vani honoris ver breve floruit,
Lethale ſpirans mortis hiems, viros
Et bruta raptans interitu pari,
Oblivionis nube pari premit.
14 Hac ſtulti ierunt: hanc male providos
Ducet nepotes error in orbitam:
15 Quos mors ſepulchri ſub ſcrobe conditos
Depaſcet, imbelles ut oves lupus.
Æterna cœli temperies pios
Manes fovebit lucis in aureæ
Splendore: qualis mane fluit nitor
Per prata vernis picta coloribus.
Stultis ſenectus robora deteret,
Pro ſumtuoſis buſtum erit ædibus:
16 At me benignus de barathri cavo
Specu remiſſum ſuſcipiet Deus.
17 Nec te cupido ſauciet æmula,
Stuporve, ſi quem videris impia

De

1 *Nec pretio Deum.*] Editt. Julii & And. Harti anno 1621, *Non pretio Deum.*

De plebe fluxis conſpicuum bonis,
Clarumque multa fulgere gloria.
18 Quum dexteram mors illacrymabilis
Injecit, ex tam divite copia
Secum ſub umbras nil feret: & comes
Infida buſtum gloria deſeret.
19 Dum commeantis pectora ſpiritus
Hauſtu caleſcunt, perfruitur bonis,
Seſeſque curat molliter, & monet
Omnes eundem pergere tramitem.
20 At quum parentes ceſſerit ad ſuos,
Longum dolebit ſtultitiam brevem,
Ad regna tractus lucis egentia,
Quæ ſemper horror nubilus obſidet.
21 Rectrix honoris ni ſapientia
Acceſſerit, brutis homo beſtiis
Nil intereſt: quos vita facit pares,
Exſpectat æque inglorius exitus.

PSAL. L. *Deus Deorum Dominus locutus eſt*, &c.

1 QUi frenat æquis legibus arbiter
Superba [1] Regum colla minacium,
Vocabit in jus orbem ab ortu
Solis ad Heſperium cubile.
2 Vultu verendo [2] tum ſacer ardua
Pulchræ Sionis de ſpecula loquens,
Ad gentis humanæ coactum
Concilium Deus ora ſolvet.
3 Non facta ſemper, non ſinet impia
Impune graſſari, veniet Deus:
Flammæ vorax illum antecedet
Vis rapidis agitata ventis.
4 Teſtes vocabit, cum populo ſuo
Acturus, ignes, lumine conſcio
Qui cuncta deſpectant ab alto, &
Omniparæ ſola vaſta terræ.
5 Adeſte primum gens mihi propria,
Gens ſancta, (dicet,) cui ſuper hoſtiis
Legem dedi rite offerendis,
Perpetuum pepigique fœdus.
6 Hîc æquitatem judicis igneus
Miratus æther, juſtitiam Dei
Annunciabit: nam ſedebit
(Ne dubita) Deus ipſe judex.

7 Audi

1 *Regum colla minacium.*] Non *minantium*, quod adverſus meliorum membranarum fidem Horat. lib. 2. Od. 12. (unde hæc noſter mutua deſumſit) nuperis editionibus receptum ægre fert Criticorum Princeps Rich. Bentleius.

2 *Tum ſacer ardua.*] Quidam *Deum* haud recte *ſacrum* dici exiſtimabunt, quod, juxta Popmam de Differ. verb. inanima tantum *ſacra*; *ſancta* autem tam animata quam inanima proprie appellentur. Verum optimi etiam ſcriptores hanc diſtinctionem haud raro neglexerunt, Liv. lib. III. *Quibus ipſi Dii neque ſancti ſunt.* Et Horat. lib. IV. Od. 9. *Carent quia vate ſacro...*

7 Audi Abrahami progenies boni,
Peculiaris gens mihi: te voco,
Teſtem benignitatis in te
Perpetuæ, & ſoliti favoris.
8 Non arguam te, quod mihi victimæ
Cruore raro altaria ſparſeris,
Aut parcus armenti cremaris
Rara ſacris holocauſta flammis.
9 Non taurum egens te de ſtabulis peto,
10 Hircumve caulis: omne pecus meum eſt,
Quod montium anfractus pererrat,
Quod nemorum tegitur latebris.
11 Nec me volucris rupis in edito
Uſquam receſſu nidificans latet:
Non ulla picturato amictu
Ruris avis genialis hoſpes.
12 Quod ſi eſurirem, ſcilicet ut petam
A te neceſſe eſt, arbiter ætheris
Terræ, fretique, & quicquid ingens
Orbis habet gremio [1] capaci.
13 Taurine veſcor carnibus, aut bibo
14 Hirci cruorem? pectore candido
Grates age, & quovis litabis
Rite Deo ſine cæde voto.
15 Tum deprehenſus rebus in aſperis
Securus implora: auxilium feram,
Grates ut accepta ſalute
Lætus agas, Dominumque laudes.
16 At impium ſic alloquitur Deus;
Qua fronte leges tu recitas meas?
Et ore ſanctum impurus audes
Sacrilego memorare fœdus?
17 Tu legum habenis impatiens regi,
Et inſtitutis, moribus & bonis
Juratus hoſtis, voce laudas,
Tecum animo mea verba rides.
18 Cum fure furti conſilium cois,
Mœchis adulter te ſocium applicas:
19 Ad probra projectus, doloſa
Perniciem meditare lingua.
20 Cum fratre juncti vincula ſanguinis
Oris procacis non rabiem premunt:
Infamia germanum eodem
Dedecoras utero creatum.
21 Et arbitraris me ſimilem tui,
Quod perpetrata hæc diſſimulaverim?
Ne crede: tecum expoſtulabo,
Ante oculos tua facta ponam.
22 Conſiderate hæc vos, quibus excidit
De mente cæca mentio numinis:
Ne, quum prehendam, nemo ſit, qui
De manibus mihi prenſa tollat.
23 Si victimam vis magnificam mihi
Mactare, laudes canta, age gratias:
Hac itur ad certam ſalutem,
Hæc ſuperos via pandit axes.

PSAL.

1 *Gremio capaci.*] Steph. Plant. Argent. *Gremio triformi.*

PSAL. LI. *Miserere mei Deus*, &c.

3 O Salus rerum, lacrymis precantum
Mollibus flecti facilis, rogantem
Lenis exaudi, scelerumque tetras
Ablue sordes.

4 Usque peccati lave & usque labem,
Dum repurgatum maculis pudendis
Purius corpus niteat recocto
Ignibus auro.

5 Nam meam agnosco (pudet heu pigetque)
Ah miser labem: vitiique fœda
Mentis obversans oculis imago
Semper oberrat.

6 Unus arcani es mihi testis: unus
Arbiter verax, temerario ausu
Improbas linguas tua judicantum
Facta refutas.

7 Quippe jam primo scelus usque ab ortu
Hæret, infectas vitians medullas:
Deque conceptu genitricis hausi
Semina labis.

8 At tibi cordi est sine fraude veri
Simplicis candor, fideique certæ
Puritas, nullo labefacta duri
Turbinis ictu.
Hanc facis tanti, vitiis ut atris
Oblito, legum sapientiæque
Tu mihi arcanæ facilis beatum indulseris haustum.

9 Ergo me hyssopi, sator alme, lustra
Frondis adspersu: maculæque cedent,
Membra candorem tibi lota vincent
Pura nivalem.

10 Si bonus lætum placidusque mittas
Nuntium, tristem mihi recreabis
Gaudio mentem: stupidos recurret
Robur in artus.

11 Ne meos lapsus oculis acutis
Semper observa, numerave labes:
Sed malæ culpæ nimium tenaces
Ablue sordes.

12 Cor mihi rectum, scelerisque purum,
O potens rerum genitor, refinge:
Spiritum firmum renova novata
Cordis in aula.

13 Neu mihi avertas faciem, tuoque
Arceas vultu procul, auferasque
Spiritum sanctum, calida incitatus
Rursus ab ira.

14 Redde, speratæ solido ut salutis
Gaudio per te fruar, inquieti
[1] Spiritu motus animi rebelles
Principe firma.

15 Tum

1 *Spiritu motus animi rebelles Principe firma.*] Sequutus hic præcipue videtur versionem LXX viralem, Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με; aut vulgatam, *Spiritu principali confirma me:* ad quæ verba sic Isidor. clarius, *Spiritu illo principe muni me, spiritu digno Principibus & ad eorum officia necessario, quos oportet plurimis sapere.* Aliis tamen, rectius forte & Hebraico textui convenientius, vertitur *Spiritu liberali, voluntario, ingenuo,* &c.

15 Tum meo exemplo moniti ſceleſti,
Quos via flexit maleſuadus error,
Denuo legum duce me tuarum
Juſſa capeſſent.
16 Expia noxa mihi ſoſpitator
Cædis infandæ caput obligatum, ut
Te canam juſtum, pariterque lapſis
Parcere largum.
17 Tu viam vocis mihi pande: mutum
Tu Deus linguæ moderare plectrum:
Tum feram late tua magna gentes
Facta per omnes.
18 Victimæ ſi te caperent, dediſſem
Victimam: ſed te neque ſanguis hirci
Fuſus, aut ſacris holocauſta placant
Addita flammis.
19 Pœnitens fraudum ſcelerumque pectus,
Spiritus fracti, mala cor peroſum,
Hæc Deum placant: adhibe hæc, & abſque
Thure litabis.
20 Gentis humanæ bone dux, Sionem
Quo ſoles vultu facilis tuere:
Pace florentes Solymæ beatæ
Protege turres.
21 Tum tibi votis bona mens pudicis
Sacra perſolvet: ſacer hircus ignes
Paſcet, & ſanguis vituli calentem
Imbuet aram.

PSAL. LII. *Quid gloriaris in malitia?* &c.

3 QUid gloriaris, impie
Tyranne, pravis artibus?
Innoxiis clementia
Divina ſemper excubat.
4 Tua lingua ſemper fraudibus
Intenta comminiſcitur
Nefas, nitente cotibus
Acutior novacula.
5 Te prava rectis plus juvant,
Plus falſa veris recreant:
6 Doliſque peſtilentibus
Libenter aurem commodas:
7 Ergo Deus te conteret,
Hominumque contubernio
Eliminabit, ac domum
Evertet omnem funditus.
8 Juſtus videbit, & gravem
Dei pavebit dexteram:
Vanaque dignos exitus
Ridebit impotentia.
9 En ille gazis (inquiet)
Maliſque fidens artibus,
Securus ille numinis,
Divinæ opis nil indigens.
10 Ego, ceu virens olivula,
Domini in agello conſita,
Florebo, ſpe fretus bona
Cœleſtis indulgentiæ.
11 Te ſemper in cœtu pio
Fraudis ſceleſtæ vindicem
Canam, & tuæ clementiæ
Spe dura cuncta perferam.

PSAL. LIII. *Dixit insipiens in corde suo*, &c.

2 OPinionum fœda mentem toxico,
Corpusque scelerum sordibus
Contaminata turba, vela dum cupit
Suo furori obtendere,
Ferri ac referri sortis arbitrio omnia
Humana comminiscitur.
Ergo exsoluta numinis formidine
Dat frena turpitudini:
Scelesta, fœda, abominanda excogitat,
Excogitata perpetrat.
3 Ex arce celsa siderum deflexerat
Dominus in orbem lumina,
Si quem videret forte non penitus malis
Corruptum opinionibus,
Qui mentis oculis omnium fideliter
Rerum parentem quæreret.
4 Erroris omnes nubili fallacibus
Fraus illigarat cassibus:
Se cuncti eisdem polluere sordibus,
Nec recta cuiquam curæ erant.
5 Ergo ille mitis, ille munificus parens,
Ira incitatus aspera,
Gens (inquit) ista plena scelerum ac sordium,
Crudelis animo, & impia,
Quæ panis instar devorat plebem meam,
Ecquando cognoscet Deum?
Ecquando mentis [1] lumine in periculis
Agnoscet orbis arbitrum?
6 Certe timebit non timenda, & conscius
Vexabit horror pectora.
Nam Dominus ossa conteretque, & hostium
Ausus retundet impios.
Vultum pudoris turpibus sparget notis:
Turbabit animum infamia.
7 En unquam Eoo lucifer salutifer
Ab axe promet hunc diem?
Ab arce Dominus quum Sionis ardua
Speratam opem feret suis,
Patriæque vinclis liberos hostilibus
Reddet nepotes Isaci:
Electa laudes illius [2] gens ut canat
Perfusa vero gaudio.

PSAL. LIV. *Deus, in nomine tuo salvum me fac*, &c.

3 REum parens me protege,
Et sævo ab hoste libera,
Nomen boni ut colant tuum,
Et vim pavescant impii.
4 Audi benignus supplicem,
Nec durus aurem questibus
5 Occlude: vitæ nam meæ
Crudelis hostis imminet.

In-

1 *Mentis lumine.*] Editio Hen. & Rob. Stephani 1565. & 1566. Argent. Plant. *mentis oculis.*

2 *Illius gens.*] Steph. Plant. Argent. *gens illius.*

Infeſtus hoſtis imminet
Vitæ meæ: nec vindicem
Dei potentis dexteram
Sibi imminentem reſpicit.
6 Rerum ſed æquus arbiter
Opem feret: periculis
Me liberatum fulciet,
Et ſoſpitem tuebitur.
7 Suis peribit artibus
Scelesta fraus, & incident
In ipſa cæci retia,
Quæ clam mihi tetenderant.
8 Liber periclo, victimis
Te munerabor: te canam
Patrem, bonis placabilem,
Maliſque formidabilem:
9 Qui libero moleſtiis
Mihi dediſti gaudia
Haurire læto lumine
De clade gentis perfidæ.

PSAL. LV. *Exaudi Deus orationem meam*, &c.

2 COElitum rector bone, mitis aurem
Admove in rebus trepidis vocanti,
Neu meos vultu tetrico ſeverus
Deſpice queſtus.
3 Adſpice attentus mihi quo tumultu
Æſtuet pectus: gemitu dolores
Quo fremant, dum vis mihi frauſque ſævi
Imminet hoſtis.
4 Imminet ſævus capiti tyrannus,
Et meæ famæ meditatur atrox
Crimen, & ſecum furit impotenti
Turbidus ira.
5 Cor micat, nervis trepidant ſolutis
6 Oſſium nexus, animus labaſcit,
Semper & pallens oculis oberrat
Mortis imago.
7 Ergo ſic mecum loquor: O quis altos
Nubium in tractus celeri columbæ
Me levet penna, nemorum & remotis
Siſtat in antris!
8 Ut procul cura trepida metuque
Montium ſolos habitem receſſus,
9 Ocyor ventis ferar & coruſci
Fulminis alis.
10 O Deus linguas male perde pravas,
Illitas linguas gelido veneno:
Quæ dolis, probris, rabidiſque vexant
Litibus urbem.
11 Sive lux fundat radios micantes,
Sive nox fundat tenebras opacas,
Excubant muris maledicta, vicis
Omnibus errant.
12 Vis, furor, fraudes, ſcelerum libido
Obſidet cunctos aditus viarum,
Et fames auri miſeram trucidans
Fœnore plebem.
13 Si palam ſævos inimicus enſes
Stringeret, ſi clam laqueos pararet,
Dente ſi famam peteret maligno,
Æquior eſſem:
14 Tu mihi inſultas comes & ſodalis,
15 Teſtis arcani taciturni, & auctor
Conſilî, ſacræ totieſque junctus
Fœdere menſæ.

16 Gentis humanæ moderator, orbem
Qui ſalutari regis æquitate,
Fraudis auctores ſcelerumque vivos
Obrue terra.
17 At mihi attentam dabis æquus aurem,
18 Sive lux promat radios ab undis,
Sive lux condat radios ſub undis
Veſpere ſero.
19 Inter hoſtiles dabis ut tumultus
Tutus evadam: mihi nam ſuperbis
Viribus fretus numeroque ſævus
Imminet hoſtis.
29 O potens rerum, ſine fine pœnis
Tu premes juſtis ſcelus impiorum,
Arrogans pectus quibus obſtinata
Intumet ira.
21 Pace qui ficta ſimulant amicæ
Mentis affectus, animoque virus
Occulunt, priſco neque facta curant
Fœdera ritu:
22 Lacteus blando fluit ore rivus:
Bella cor ſpirat fera, ſuaviorque
Balſamo ſermo ſecat inſtar enſis
Vulnere cæco.
23 Tu tui curam Domino relinque,
Is tuos greſſus reget, is dolores
Leniet, juſtumque ope ſublevabit
Rebus in arctis.
24 Impio, fallaci, avidoque cædis
Fila mors rumpet viridi in juventa:
Me tui, rector bone, ſpes favoris
Certa fovebit.

PSAL. LVI. *Miſerere mei Deus, quoniam*, &c.

2 ORbis creator me bonus adſpice,
Injurioſo quem pede prorutum
Hoſtiſque conculcat, premitque
Aſſiduis agitans periclis.
3 Conculcat hoſtis me numero ferox,
Et inſolenti ſævitia premit:
Nec liberas luces laborum,
Nec vacuas ſinit ire noctes.
4 Seu luce terror ſollicitus mihi,
Seu nocte circumſtat, pater optime,
Spes rebus in duris mihi una,
Et columen ſuperas ſalutis.
5 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nec metuam dolos
Mortalium cæcos, minaſque
Terrificas, & aperta bella.
6 Calumniantur quæ loquor omnia,
Pravaque carpunt facta libidine:
Huc conferunt omnem laborem, ut
Exitium mihi moliantur.
7 Cœtuſque cogunt, capiti meo,
Qua fraude, qua vi, jugiter imminent:
Veſtigia obſervant, nec horam
Inſidiis vacuam relinquunt.
8 Impune tantam nequitiam ferent?
Pravique fructum conſilii legent?
O arbiter mundi, nec illos
Præcipites agis in ruinam?

9 Meæ

9 Meæ labores tu numeras fugæ:
Urna repostas tu lacrymas meas
Servas: apud te certa constat
Usque mei ratio doloris.
10 Aurem vocanti tu facilem mihi
Das, atque inanes spes facis hostium:
Et signa non obscura amici
Das animi, & stabilis favoris:
11 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nil metuam dolos
Mortalium cæcos, minasque
Terrificas, & aperta bella.
12 Te semper ergo carmine patrio
Laudabo, vitæ præsidium meæ:
13 Ex hostium ferro dolisque
Incolumis tibi vota reddam.
14 Te liberatus vindice, te meum
Firmante gressum, ne titubent pedes;
Dum spiritus fovebit artus,
Jussa sequar tua, rector orbis.

PSAL. LVII. *Miserere mei Deus, miserere mei*, &c.

2 SAncte parens, miserere animæ pereuntis, & omnem
In te salutis quæ locavit spem suæ:
Meque tuis alis tectum defende, procellæ
Dum sævientis impetus deferveat.
3 Te voco, te (solum in rebus quod restat egenis)
Appello, supplex & tuam imploro fidem.
Te voco, qui cumulata mihi promissa refundes,
Et cœpta duces prosperos ad exitus:
4 Qui mihi subsidium e cœlo præbebis, & hostis
Jamjam imminentis liberabis faucibus:
Qui dabis auxilium ex adyto sublimis olympi,
Memorque fidei & pristinæ clementiæ.
5 Inter enim sævos habito feritate leones:
Flammam vomentes versor inter belluas,
Lingua quibus sævo proscindit acutius ense,
Dentes sagittis lanceæque cuspide.
6 O Deus, augustum celso caput exsere cœlo:
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
7 Explicuere meis pedibus sua retia: terræ
Me sævus hostis penitus afflictum premit.
Et scrobibus fossis iter obsedere: sed ipsi
Mihi paratas in scrobes cæci ruent.
8 Mens [1] invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce rector, te celebrabit lyra.
Eia age depositis mens expergiscere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
9 Ocyus auroræ quam lucifer excitet ignes,

Aurora

[1] *Mens invicta,*] Steph. 1565 & 1566. Argent. Plant. *Mens infracta.*

Aurora cantus quam volucrum exſuſcitet;
10 Te, pater alme, canam: populos tua facta per omnes,
Quacunque tellus panditur, vates feram.
11 Nam tua ſiderei bonitas faſtigia cœli,
Fideſque tractus nubium ſupervolat.
12 O Deus auguſtum nitido caput exſere cœlo,
Oſtende terris gloriæ jubar tuæ.

PSAL. LVIII. *Si vere utique juſtitiam loquimini, &c.*

2 QUi jura celſo de ſolio datis,
Qui frena legum flectitis, en erit
De plebis ut cauſſis egenæ
Judicio ſtatuatis æquo?
3 Quin mente prava nequitiam & dolos
Verſant, ſub umbra juſtitiæ tegunt
Injuriam: factis honeſti
Objiciunt ſpeciem pudendis.
4 Materna ab alvo flagitii viam
Senſim ſequuntur: perque ſuos gradus
Obliqua ſectandi libido
Cum teneris adoleſcit annis.
5 Lingua venenum peſtifera gerunt:
6 Aureſque claudunt conſiliis, velut
Obturat aures callida aſpis,
Quæ magicos metuit ſuſurros.
7 Confringe malas, o Deus: impudens
Os comminutis contere dentibus:
Et rictibus ſævis hiantes
Hos inhibe catulos leonum.
8 Emiſſa fracta cuſpide ſpicula
Intercidant, nec vulnera perferant:
Ipſique vaneſcant repente,
Per bibulas velut unda arenas.
9 Senſim liqueſcant, tardigradus velut
Limax: acerbo funere deſerant
Vitale lumen, more fœtus
Ante ſuum pereuntis ortum.
10 Florentis ævi in lumine, turbinis
Vis atra tollat progeniem, prius
Quam ſurculus ſpinas tenellus
Exſerat, & ſtimulis acutis
Fœcunda late brachia porrigat.
11 Juſtique pœnæ vindicis exitum
Læti videbunt, impiique
Sub pedibus fluvium cruoris.
12 Vitæ bene actæ gens hominum ſciet
Manere juſtos præmia: at impios
Manere pœnas, arbitrumque
Eſſe Deum ſciet orbis æquum.

PSAL. LIX. *Eripe me de inimicis meis*, &c.

2 AB hoſtis inclementia
Me rector orbis aſſere;
Defende vim crudeliter
Me ſemper oppugnantium.
3 Ab improbis me protege
Lætis cruore innoxio,
4 Meæ ſaluti per dolum
Qui cæca tendunt retia.
5 Ultro immerentis in caput
Conſilia cuncta conferunt:
6 Exſurge, teque peſſimis
Fer obviam conatibus.
O arbiter mortalium,
Et agminum cœleſtium,
Favore ſemper qui pios
Peculiari amplecteris,
Exſurge, pœnis impias
Compeſce gentes: perfidis
Neu parce, qui ſibi favent,
Nefanda quum patraverint.
7 A ſole Eoo ad Heſperum
Perambulabunt compita,
[1] Et inſtar oblatrantium
Canum feroces obſtrepent.
8 Nihil niſi merum crepant
Ferrum, cruorem, vulnera:
Et quæ loquuntur propalam,
Clam poſſe rentur obrui.
9 Meæ ſalutis tu Deus
Tutela præſens, irritas
Ridebis iras, & tua
Me dextera tueberis.
10 Tu [2] robur es meum, meæ
Vires, & arx fiduciæ.
Ergo quieto pectore
Exſpecto ſpe tui auxilî.
11 Diſcrimina imminentia
Ope antevertes: & malis
Fracta hoſtium ſuperbia,
Læto fruar ſpectaculo.
12 Ne prorſus impios tamen
Una ruina elimina,
Oblivioſo ne pii
Torpore recta negligant:
Sed error illos diſſipet
Vagos per orbis ultimas
Oras: tuaque dextera
Semen piorum protege.
13 Ob oris arrogantiam,
Viruſque linguæ noxium,
Mendacia & perjuria,
Conſume ſemen impium:
14 Evelle ſtirpe ab ultima
Juſti furoris impetu,
Ut norit orbis ultimus
Deum bonorum vindicem.
15 A ſole Eoo ad Heſperum
Perambulabunt compita,
Et inſtar oblatrantium
Canum procaces obſtrepent.
16 Paſſim vagati, pauperem
Victum ut parent, ſub veſperum
Serum petant cubilia,
Victus egentes pauperis.
17 Ego interim Deum canam,
Fortem, bonumque in aſperis
Rebus ſuorum vindicem,
Fidumque propugnaculum.
18 Deum canam, qui robore
Me fulcit, auget viribus,
Benignitate ſublevat,
Tuetur [3] arx ut ænea.

1 *Et inſtar oblatrantium.*] And. Hartus anno 1621, *Et inſtar oberrantium:* at metrum repugnat.

2 *Tu robur es meum.*] Hi quatuor verſus deſunt in utraque editione Stephanorum, anno 1565, & 1566. Plant. Argent. & Rob. Steph. 1575.

3 *Tuetur arx ut ænea.*] In quatuor Stephanorum editionibus, Plantiniana, Argentoratenſi, & Tho. Vautrollerii Lond. 1580. legitur *Tuetur ut arx ænea*: at metro repugnante.

PSAL. LX. *Deus repulisti nos*, &c.

3 SAncte parens, nostris vitiis offensus, abactos
Pressosque duris dissipasti nos malis:
Placatus mitisque veni, jamque immemor iræ
Salutis auctor ad tuos revertere.
4 Omnis ager rimis te concutiente dehiscit:
Committe rimas, refice quassatum solum.
5 Dura tuæ genti spectacula ferre dedisti
Inebriatæ poculo formidinis:
6 At trepidos tandemque animi miseratus egenos,
Signum salutis efferes: qui te colunt,
Veridicis freti oraclis, formidine mersum
Erigere rursus audeant ut verticem:
7 [1] Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
Præsens, & opifer invocantes audias.
8 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.
En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
Vallem Sucothi metiar decempeda.
9 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?
10 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.
11 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?
12 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor,
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Nostros præibas dux, ut ante, exercitus.
13 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis:
Humana fallax credulos spes decipit.
14 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

PSAL.

1 *Eripiasque tuos gelidi formidine lethi*] Forte legendum *e formidine*: secus enim *eripio* Dativum fere postulat. [Habuit forte auctores suos Buchananus; nam dativum & ablativum infinitis aliis verbis promiscue adjungi; quia ipsi casus fere iidem habebantur, noverat. sic *vindicare metu*, *periculis*. de quibus ad Vellej. Pater. II. 28. *servari periculis* idem cap. 82. *eripere domo* apud Terent. Adelph. II. 1. pro ex domo, ablativo in casu potest esse positum. nec ignoravit Buchananus cum dativo construi hoc verbum. ut patet ex Psalm. LXXI. sed usus est Poëtica licentia, & variavit aliquoties. ut Psalm. CXIX. in Coph. *Fauce mortis eripe.* sic Psalm. CXVI. *erutus morti* dixit pro *morte*, & idem Psalm. XLI. & CXXI. *e periclis eruet*.

PSAL. LXI. *Exaudi Deus deprecationem meam, &c.*

2 AUdi vocantem me bonus, & meis
Intentus aurem da precibus; Deus.
3 Projectus oris orbis in ultimis,
Ad te recurram rebus in asperis.
Me siste rupis culmine in arduo
4 Procul periclis: semper enim tui
Spe fretus, hostis tutus ab impetu,
Munitæ ut arcis præsidio fui.
5 Tentorio fac semper ut in tuo
Degam, sub alis protegar & tuis:
6 Qui lenis aurem das precibus meis,
Qui vota lætum ducis ad exitum.
Frenare sceptris te metuentium
7 Hæreditatem das mihi: regiæ
Tu longa vitæ tempora porrigens
Nectes peractis secula seculis.
8 Securus ut te perpetuo colat
Rex, liberalem porrige dexteram
Fortuna in omni: quaque soles fide
Fac ut fruatur pollicitis tuis,
9 Ac tum periclis liber ab asperis,
Te voce, dulci te cithara canam,
Pacti tenacem, & munificum tuis;
Et vota ad aras perpetuo feram.

PSAL. LXII. *Nonne Deo subjecta erit anima mea, &c.*

2 MEens acquiescit unice mea in Deo:
Hinc spes salutis, arduis
3 In rebus arx hæc: tutus hoc munimine
Nullum tremiscam ad impetum.
4 Quousque tectis fraudibus subvertere
Innoxium tentabitis?
Pœnas daturi mox & ipsi, improvidi
Jamjam imminentis exitus,
Proni in ruinam incumbitis, ceu mœnia
Saxis solutis putria:
5 Et interim omnes corporisque & ingenî
Vires eo contenditis.
Vobis placetis fabulis vanis, gradu
Turbetis impii ut pium.
Clam devovetis corde tacito, propalam
Laudatis ore subdolo.
6 At tu acquiesce mens mea in Deo tamen:
Hinc spes salutis, arduis
7 In rebus arx hæc: tutus hoc munimine
Nullum tremiscam ad impetum:
8 Spes inde vitæ & gloriæ pendet meæ,
Et roboris fiducia.
9 Quocunque cœli gens colis sub sidere,
Huic crede rem, sobolem, domum:

Omnes ad illum mentis ægritudines,
Et læta defer & refer:
Semperque præsens numen ejus omnibus
Adesse cœptis senties.
10 Ventosa regum & principum potentia
Est vanitate vanior,
Adeoque fumo levior: ut si principum
Hac lance vires omnium,
Inanitatem hac colloces, cunctis simul
Inanitas præponderet.
11 Ne firma spera parta per vim: ne nimis
Confide stultis viribus.
Opes abundant affluenter? ne bonis
Da rebus animum credulum.
12 Semel est professus, nec semel tantum Deum
Id profitentem audivimus,
Se posse solum cuncta, se solum bonum,
Et arbitrum rerum unicum:
13 Bonis benignum semper & placabilem
Malisque formidabilem.

PSAL. LXIII. *Deus, Deus meus, ad te*, &c.

2 DEus, salutis auctor & custos meæ,
Te veneror roseus quum fugat astra dies.
Te mens anhelat, membra sitiunt languida,
Terra velut pluvias arida quærit aquas.
Quamvis arenas aridas æstu colam,
3 Præsentem Dominum mens videt usque meum;
Non aliter adyta arcana quam si conspicer,
Numinis adservant quæ monumenta tui.
4 Nec dulcis æque est [1] vita quam benignitas,
Qua vitam munis prosequerisque meam.
5 Ergo remotis dissitus quamvis locis,
Præsidio tutus te celebrabo tuo:
Tui sonabunt nominis præconia,
Quæ dederis vitæ tempora cunque meæ.
6 Nec victus æque recreat corpus, tua
Excitat ut mentem laus celebrata meam.
7 Tu nocte carmen, mane tu carmen mihi es:
8 Tu trepido præsens fers mihi semper opem.
Securus alis conquiesco sub tuis:
Teque procul curis & tua facta canam.
9 Te quærit animus, te colit, te deperit:
Tu valida fulcis me, pater alme, manu.
10 At qui laborant per nefas me perdere,
Consiliis pravis digna ruina premet.

11 Ferro

1 *Est vita.*] Contra metri legem, in quatuor Stephanorum editt. Plant. & Argent. legitur, *vita est.*

11 Ferro profundent ſpiritum nefarium:
Membra dabunt avidis dilanianda lupis.
12 Rex lætus autem vindicem agnoſcet Deum,
Et quicunque Dei numina rite colunt.
Metu ſtupentes conticeſcent impii,
Spe ſtolida fluxis qui tumuere bonis.

PSAL. LXIV. *Exaudi Deus orationem meam*, &c.

2 AUdi, ſanctè parens, non tetricus preces
Te poſcentis opem rebus in aſperis:
3 Et fallacis ab hoſtis
Vitam fraudibus eripe.
Pravorum tacitis factio me dolis
Oppugnat; trucibus conſiliis fremunt,
Conſpirantque ſceleſti:
Tu me dux bonus eripe.
4 [1] Linguas ceu gladios exacuunt ſuas:
Oris peſtiferi verba nefaria
Intentant, medicata
Tanquam ſpicula toxico;
5 Ut rectos animi ex inſidiis petant:
Et ſecuri avida mente coquunt nefas:
Nec quenquam malefacti
Formidant fore vindicem.
6 Deſignant animis horrificum ſcelus,
Et ſævo laqueos conſilio parant:
Inter ſeque loquuntur,
Nemo conſcius hæc ſciet.
7 Cor, mens, ingenium, conſilium, labor,
Huc tendunt, facies ut ſcelerum novas
Et fraudum meditentur:
Hoc unum ſtudium fuit.
8 Aſt illos ſubiti cuſpide ſpiculi
Incautos feriet magna Dei manus,
Et lethalia certa
Figet vulnera dextera.
9 Spectantes gelidus corripit timor,
Auctori exitium quum videant ſuæ
Dirum immittere linguæ
Viroſæ mala toxica.
10 Gens humana tuæ robora dexteræ
Agnoſcet, meritis laudibus efferet:
Et mirabitur altæ
Lumen perſpicientiæ.
11 Juſti ſpes animos eriget, & Dei
Tutus præſidio lætitia fremet:
Et gaudentia corda
Vero ſimplice geſtient.

PSAL. LXV. *Te decet hymnus, Deus, in Sion*, &c.

2 TE manent laudes, Deus, in Sione:
Hîc tibi caſtis operata ſacris
Vota gens ſolvet tua, victimiſque
Imbuet aras.

3 Qui-

1 *Linguas ceu gladios exacuunt ſuas*] Ita quinque e libris meis exhibent; reliquis omnibus *ſuos* editum eſt.

3 Quique tam præsens tibi supplicantum
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.
4 Nostra nunc justis scelerata facta
Nos premunt pœnis: facilis querelis
Tu tamen flecti, mala servitutis
Vincula franges.
5 O quater, plusquam quater, o beatos,
Quos leges, lectos facies amicos:
Ut colant puri tibi dedicati
Atria templi.
Illa lux felix, cumulata cunctis
Lux bonis, pectus satiabit ægrum
Gaudio, quæ nos reduces sacrata
Sistet in æde.
6 Annues nostris facilis querelis,
Finium terræ Deus ultimorum
Spes, & extremas maris ambientis
Gurgite terras.
Tum stupor mentes quatiet tuentum,
O Deus, nostræ columen salutis,
Te malis durum, miseris benignum,
Omnibus æquum.
7 Tu potens rerum, validisque pollens
Viribus, firmas stabili catena
Montium tractus, jugaque inquietis
Tunsa procellis.
8 Tu maris nigris agitata ventis
Terga componis: cohibes rebelles
Gentium motus, placidaque mutas
Pace tumultus.
9 Ultimi rerum tua signa norunt
Et [1] pavent fines, quoties coruscis
Turgidum flammis fremuit sonoro
Murmure cœlum.
Quique Phœbæos habitant ad ortus,
Et quibus sera face Phœbus undas
Tingit, auctorem te hilares fatentur
Lucis & umbræ.
10 Tu solum terræ sitientis imbrem
Lætus invisis, gravidæque nubis
De sinu fundis genitale pigros
Semen in agros.
Alveus pleno tibi semper amne
Turgidus læta novat arva fruge,
Floribus campos, nemorum virentes
Fronde recessus.
11 Rore tu leni sola contumacis
Maceras terræ, subigisque glebas:
Ebrios sulcos viridante amictu
Messis inumbras.
12 Qua feres gressus, renovabis annum
Fertilem frugum: vegetansque fœtus
Per cavas valles riguosque saltus
Impluet humor.

13 Ge-

1 *Et pavent.*] Steph. 1565, 1566, & 1575. item Plant. & Argent. *Et colunt.*

13 Gestiet pauper tugurî colonus,
Lacte distentas comitans capellas:
14 Mugient colles, & amica fessis
Silva juvencis.
Spes aratoris cupidas fovebit
Fluctuans latis seges alma campis:
Ut canat festa tibi feriatus
Carmen in umbra.

PSAL. LXVI. *Jubilate Deo omnis terra*, &c.

1 INcolæ terrarum, ab ortu
Solis ultimum ad cubile,
Eia Domino psallite.
2 Eia Domino jubilate:
Nomen ejus, numen ejus
Ferte in astra laudibus.
3 Dicite illi: Rector orbis
Sancte, quam stupenda rerum
Est tuarum gloria!
Quanta virtus, qua protervos,
Mente fracta, cogis hostes
Supplices procumbere!
4 Te parentem læta honoret,
Te potentem prona adoret
Tota rerum machina.
Voce blanda te canamus,
Barbito dulci sonemus,
Carminumque cantibus.
5 Eia adeste, facta cunctis
Cernite admiranda seclis:
Acriterque expendite
Facta providi parentis,
Facta Domini consulentis
Arte mira servulis.
6 Vertit æquor æstuosum
Aridæ in campos arenæ:
Fluminis per alveum
Agmen ire gratulantum,
Ceu per arva sicca, fecit,
Stante fluctu languido.
7 Frenat unus orbem habenis
Sempiternis: intuetur
Et pios & impios.
Nec sinit sibi rebelles,
Viribus fretos superbis,
Improbis votis frui.
8 Laus Deo nostro per omnes
Orbis oras: omnis unum
Laudet illum natio.
9 Morte liberavit unus
Nos propinqua: fulcit unus
Liberos firmo gradu.
10 Igne ut aurum, examinasti
11 Nos periclis: illigasti
Hostium nos cassibus.
12 Vincla lumbis, frena malis
Sub tyrannis induisti
Impotentis imperî:
Sed per ignes, sed per undas,
Divitis tamen dedisti
Uber agri exercitis.
13 Ergo supplex introibo
Templa, victimasque cædam:
14 Vota supplex offeram,
Vota duris in periclis
15 Nuncupata: pinguis agnus,
Cornigerque agni parens,
Bos & hircus sanguine aras
Imbuent: nec thura deerunt
De Sabæo stipite.
16 Dum Dei benignitatem
Explico in me, cuncti adeste,
Qui Deum veremini.
17 Audiit statim vocantem:
Nos vocantes audientem
Prosequamur laudibus.
18 Conscios sceleris nefandi
Supplicantes rector orbis
Aure surda respuit:
19 At mihi lenis bonusque
Supplicanti semper aurem
Non severam commodat.

20 Gra-

20 Gratias ago parenti
Optimo, qui se roganti
Asperum non præbuit:
Qui sua benignitate
Destitutum non reliquit
Rebus unquam in asperis.

PSAL. LXVII. *Deus misereatur nostri*, &c.

2 ARbiter mundi, placidus bonusque
Parce delictis, solito & favore
Terra fac lætis segetem pecusque
Nutriat arvis:
3 Nota per terras bonitas ut omnes
Sit tua, & nostræ studium salutis,
Mente quos curas patria, tegisque
Rebus in arctis.
4 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.
5 Omnis exsultet locus, omnis ætas
Gestiat plausu & fremitu secundo,
Res quod humanas modereris æqui
Juris habenis.
6 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.
7 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, messis agros
Vestiet, vites oleæque colles,
Gramina campos.
8 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, te pavebunt
Et colent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.

PSAL. LXVIII. *Exsurgat Deus, & dissipentur inimici*, &c.

2 O Qui perpetuis orbem moderaris habenis,
Placidos bonus exsere vultus;
Impietasque exosa tuas, pater optime, leges,
Tremefacta repente facesset,
3 Ut levis in tenues fumi vapor effugit auras,
Ut cera liquescit ab igni.
4 At lætis pia turba animis sua gaudia plausu
Testabitur, & tibi, rerum
5 Sancte parens, pæana canet, qui lucida cœli
Veheris super astra, nec ævi
Inclusus spatiis, æternis legibus orbem
Æternus & ipse gubernas.
6 Te canimus læti, & lætos renovamus honores,
Qui celsi e vertice mundi

Respi-

Reſpicis humanas curas: & patribus orbos
Pueros, viduaſque maritis
7 Proſequeris patrio affectu: qui prole beata
Steriles ſolare hymenæos:
Compedibus vinctos ſolvis: populi arva rebellis
Bibulis obducis arenis.
8 Iſacidæ Nilo quum, te ductore, relicto,
Arabum per inhoſpita ſaxa
9 Errarent, tremuere ſoli penetralia: cœlum
Maduit ſudoris anheli
Imbribus: a vultu Domini conterrita duræ
Tremuere cacumina Sinæ.
10 Arva ſibi ſelecta bonus rigat imbre benigno:
Et quum labefacta fatiſcunt,
11 Confirmat, recreatque afflicta: ſuoque fruenda
Dat habere gregi: nec egenam
12 Temporibus duris virtutem deſerit. Arma
Trepida formidine belli
Quum quatient animos, lætum celebrare triumphum
Teneris dabit ille puellis:
13 Sufficietque ſuas in laudes carmina: reges
Numeroſo milite freti
Terga dabunt, latebraſque petent: ſpoliiſque fruetur
Imbellis turba relictis.
14 Veſtra licet ſomno ſternantur corpora nigræ
Inter fuliginis ollas,
Illa tamen vincent nitidam candore columbam
Rutilæ cervicis honore:
Quæ nunc argentum nitidum, nunc lumina blandum
Radiantis provocat auri.
15 Quum Deus omnipotens traduceret agmina regum
Longo ſpectanda triumpho,
Squalida quæ luctu & tenebris Solyma ante jacebant,
Nivea tum luce refulſit.
Ceu nive vicinos inter candentia colles
Salmonis culmina fulgent.
16 Uſque ſibi Baſan placeat, jactetque ſuperbus
Faſtigia proxima cœlo:
17 Ne tamen herbiferos ſaltus, ne paſcua ſacro
Auſit conferre Sioni:
Quam propriam pater omnipotens in ſecula ſedem
Legit, lectamque tuetur:
18 Ille pater quem cœlituum tot millia currûm,
Equitum tot millia ſtipant.

Sive ille excelſæ vehitur per culmina Sinæ,
Sua ſeu ſacraria viſit:
19 Seu ſcelerum vindex celebri petit aſtra triumpho,
Captivaque colla catenis
Vincta trahit: victæ paſſim donaria gentes
Cumulant: paullo ante rebelles,
Poplite nunc flexo venerantur templa Sionis.
20 Igitur celebramus honores
Jure tuos, nullam nobis qui munere lucem
21 Vacuam ſinis ire: ſalutis
Unica ſpes noſtræ: nempe unus frena gubernas
Vitæ, irremeabilis Orci
Unus clauſtra tenes, & nutum fata ſequuntur.
22 Inimicos vulnere certo
Tu figis, longa ſcelerum tu ſorde ſepultis
Lethali tempora plaga
23 Dividis. At caros ſic conſolaris amicos,
Extremo a littore ponti
Vos ego crudeli incolumes ex hoſte reducam,
Rubri ceu trans freta ductos
Æquoris a ſævo incolumes ſervavimus Ogo.
24 Cæſorum in ſanguine regum
Tingent [1] crura: canes hoſtilia vulnera lambent:
25 Lætæ ſpectacula pompæ
Adſpicient, pater alme: tuo, pater alme, triumpho
Plaudent tua templa petentes.
26 Anteibunt qui voce canant, qui cymbala pulſent,
Citharæ tuba juncta, tubæque
Tibia, quæque tuas celebrent, fortiſſime, laudes,
Doctæ pulſare puellæ
27 Tympana: te populi cœtu fremituque ſecundo
Et plauſu ad ſidera tollent:
Iſacidæque tuas in laudes ora reſolvent:
28 Juvenis [2] de ſtirpe creatus
Benjamini, Judæque aderit generoſa propago.
Neque clarus Zabulo deerit,
29 Nephthalidæque duces. Nam tu tua juſſa ſequutis
Vireſque animoſque miniſtras:
Claraque victrici das tempora cingere lauro.
30 Solymæ victoria præpes
Ex adytis volat. Ego ferent tibi munera reges,
Atque ad tua templa ferentes 31 Mu-

1 *Tingent.*] Quatuor Stephanorum editiones, Plant. Argent. *Tinges.*
2 *Juvenis de ſtirpe creatus.*] Editiones Stephanorum, anno 1565 & 1566. Plant. Argent. *Juvenis de ſtirpe propago.*

31 Munera, te ſuper aſtra ferent. Tu freta ſagittis
Lethalibus agmina fundis:
Tu forteſque domas dextras, animoſque rebelles.
Humiles tibi pendere cogis
Vectigal fractoſque duces, avidique cruoris
Vindex populi agmina perdis.
32 Quique bibunt Nilum, qua mergitur æquoris undis,
Quique ipſo fontis in ortu,
Accurrent, pacemque petent, opulenta ferentes
Tibi munera ſupplice dextra.
33 Regna hominum celebrate Deum: date carmina Regi,
Qui templa gubernat olympi
34 Æterna æternus: cujus mortalia cuncta
Vocem tremefacta paveſcunt.
35 Hunc fortem celebrate, unique accepta referte
Bene geſti proſpera belli.
Cujus in Iſacidis reſplendet gloria, cujus
Teſtantur robora nubes:
36 Cujus ab arcano templo venerabilis horror
Stupefacta in pectora manat.
Iſacidum Deus ille, Deus qui robore nervos,
Animoſque vigore ſuorum
Implet: ei laudes Jacobi dicite proles:
Etenim Deus ille deorum eſt.

PSAL. LXIX. *Salvum me fac, Deus, &c.*

2 SAncte parens fer opem laſſo: torrentibus undis
Pene obruerunt me malorum flumina.
3 Pes nequit in molli veſtigia figere limo:
Pronumque inundans vertici fluctus rapit.
4 Dum clamo, arentes urit ſitis arida fauces:
Spectando laſſa torpuere lumina.
5 Me vexant odiiſque premunt immanibus hoſtes,
Plures inumbrant quam capilli tempora.
Inque dies creſcunt numero: &, ceu rapta rependam,
Bene parta per vim cogor illis reddere.
6 Simplicitas tibi nota mea eſt, bone conditor orbis,
Meæque teſtis ſemper innocentiæ es.
7 Fac, pater alme, bonis ne ſint mea damna pudori,
Dum te colentes clade cernunt opprimi.
8 Te propter maledicta tuli & ludibria vulgi:
Te propter ora turpis infecit pudor.
9 Me vitant fratres, & eademem atre creati

Me ceu ſceleſtum abominantur filii.
10 Uror, & ira coquit penitus præcordia, leges
Tuoſque ritus impii quum negligunt.
In tua quæ jactant probra & convicia ſacra,
In me recurrunt, corque vulnerant meum.
11 Si fleo jejunus, ſi macero pectora curis,
Rident, probriſque proſequuntur lacrymas.
12 Si tegor incultos ſaccis ſqualentibus artus,
Fio repente fabula & ludibrium.
13 Me ſalibus petit e portæ ſtatione ſenectus:
Et ebrioſæ ſum tabernæ cantio.
14 Interea curis, genitor, confectus acerbis,
Ad te recurro: tu benignus reſpice.
O genitor, ſine fine bonus, ſine fraude fidelis,
In rebus arctis da ſalutarem manum.
15 Erige pene luto abſorptum: da figere greſſum:
Crudelis hoſtis [1] me eripe impotentiæ.
16 Neu rapiat torrentis aquæ violentia, neu me
Mergatve gurges, aut vorago abſorbeat.
17 Sancte parens, nullos cujus clementia fines
Novit, vocantem & deſtitutum reſpice.
18 Ne faciem ſervo avertas, qui rebus egenis
Supplex opem orat: ſubito miſerum ſubleva.
18 Mitis ades: ſerva hanc animam, ut pudor obruat hoſtes,
Qui ceu relictum me enecant conviciis.
20 Tu [2] teſtis mihi probri ignominiæque ſuperbæ:
Tu teſtis hoſtes quam proterve illuſerint.
21 Cor dolor urebat: ſocius mihi nemo doloris,
Nemo dolorem qui levaret anxium.
22 Dulcia felle mihi tingebant fercula amaro:
Pro vino aceti porrigebant pocula.
23 Ergo victum illis vitient aconita viciſſim:
Mœrorque læta obnubilet convivia.
Unde ſibi placidæ promittunt otia pacis,
Hinc ſemen illis pullulet diſcordiæ.
24 Caligent oculi, & nutent veſtigia: vires
25 Elumbe corpus deſerant. Iram tuam
Sic meritos effunde ſuper: tuus hauriat illos
26 Furor: colonis tecta vidua mœreant:
Qui deſerta habitet tentoria nemo ſuperſit,

27 Quia

1 *Me eripe.*] Utraque Stephanorum fratrum editio, duæ Plant. & Argent. *Tu eripe me.*

2 *Tu teſtis mihi probri.*] Steph. 1565, 1566, utraque Plant. & Argent. *Tu teſtis probri mihi.*

27 Quia persequuntur dextera afflictos tua.
Afflictos miserosque procaciter insultantes,
Verbis acerbant vulnera atque injuriis.
28 Tu sine, peccatis cumulent peccata, nec unquam
Dulcem æquitatis sentiant fructum tuæ.
29 Impia de tabulis viventum nomina dele:
Tuos nec inter hos recense filios.
30 Me tenuem afflictumque tua, pater optime, dextra
Erige, locoque siste tutum in arduo.
31 Hîc ego carminibus rerum super astra parentem
Tollam, & celebri gratias in cœtu agam.
32 Gratius hoc illi est, quam si cadat hostia ad aram
Vitulus tenellus jam coniscans cornibus.
33 Adspicient mites, & pectore gaudia volvent,
Deum colentum læta corda gestient.
34 Audit enim Dominus tenues, nec despicit ægros
Ob nomen ejus vinculis coërcitos.
35 Unum igitur tellus colat hunc, & pontus, & æther,
Et quicquid æther, terra, pontus continet:
36 Qui facit incolumem pulchram florere Sionem,
Urbesque Judæ mœnibus cingit novis:
37 Metiturque suis rura ante inculta colonis,
Tenenda blandis quæ relinquant liberis:
Quæ placida teneat series in pace nepotum,
Quicunque Domini nomen & numen colunt.

PSAL. LXX. *Deus in adjutorium meum intende*, &c.

2 O Deus, præsens ades, & periclis
Me præsentibus eripe:
O Deus, duros propera labores
Confestim auxilio ut leves.
3 Qui meam quærunt animam, erubescant,
Fœdam ignominiam ferant:
Et fuga turpi doleant, malignis
Qui me consiliis petunt:
4 Terga dent, fusos pudor ut perurat,
Qui rident gemitus meos.
5 Teque clementi & placido fruantur,
Qui gaudent placitis tuis.
Qui salutis spem posuere in uno
Te certam penitus Deo,
Gaudeant, semperque canant, Perennis
Majestas & honor Deo.
6 Sunt meæ vires & opes pusillæ:
Sed tu me, Deus, adjuva.
Tu meæ vires, mea spes, opesque:
Festinus fer opem mihi.

PSAL. LXXI. *In te Domine ſperavi, non confundar,* &c.

1 IN te ſalutis ſpem poſui meæ,
Fac me perennis ne pudor obruat.
2 Audi vocantem lenis, & eripe
Hoſtis cruenti me violentiæ.
3 Vitæque cuſtos & columen meæ,
Turriſque rebus ſemper in aſperis,
4 Nunc turris eſto & perfugium mihi,
Et ſævientum ſubtrahe dexteræ
5 A vi ſceleſtæ ſubtrahe dexteræ
[1] Pendentem ab uno ſubſidio tuo:
Et qui juventæ tutor eras meæ,
Orbam ſenectam viribus aſſere.
6 Tu me tuendum matris ab ubere
Duxti: pependit matris ab ubere
Spes noſtra de te: materies meis
Una eſt perennis laus tua cantibus.
7 Ceu continenter prodigium malis
Natum ferendis, rideor impiis.
Sed me malorum fluctibus obrutum
Spes una fulcit præſidii tui.
8 Me lux videbit, me tenebræ tuas
9 Laudes canentem: [2] jam ſenio gravem,
Fractiſque laſſo corpore viribus,
Ne me impiorum trade libidini.
10 Et clam ſuſurrant, & caput in meum
Occulta tendunt retia per ſcelus:
11 Et dum ſceleſtum propoſitum premunt,
Ajunt, Ope illum deſtituit Deus:
Inſtate fracto, prendite, perdite
12 Nudum ſalutis vindice. Tu Deus
Ne linque fretum præſidio tuo:
Præſenſque ſævis hoſtibus eripe.
13 Pudore vultus inficiat rubor
Hoſti doloſo, fraude nefaria
Qui me aucupatur: mœreat irrita
Conata, vanum lugeat exitum.
14 Liber periclis, carmine te novo
15 Pangam [3] tenacem polliciti, & tuis
Promtum juvandis: & numeris meis
Aptabo laudes innumeras tuas.
16 Canam potentem te dare proſpera
Eventa, belli quum fremuit timor:
Canam fidelem reddere fœderum
Promiſſa, largo non ſine fœnore.
17 Abuſque primo flore puertiæ
Laudum tuarum tu mihi carmina

18 Sem-

1 *Pendentem ab uno ſubſidio tuo*] And. Hartus anno 1621, *præſidio tuo.*

2 *Jam ſenio gravem.*] Tres Stephanorum, duæ Plantini, & Argentoratenſis editio, *tam ſenio gravem.*

3 *Tenacem polliciti*] [Vid. ad Pſalm. XLVII. An vero *tenax polliciti* æque bene dicatur ac *propoſiti*, ut Horatius dixit, valde dubito: unicum ſcio Ciceronis locum, quo tueri ſe poſſet Buchananus, ex lib. III. de Off. 29 *quod affirmate, quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.* forte alia auctoritate mihi ignota, motus fuit auctor.]

18 Semper præiſti: ne ſenio gravem
Canumque nunc me, ſpes mea, deſere:
Donec nepotum ſecula noverint,
Me vate, quanto robore, qua fide
19 Me liberaris. Juſtitiæ tuæ
Convexa mundi gloria tranſvolat.
Rerum creator, quis ſimilis tui?
20 Qui me malorum gurgite merſeras,
Mitiſque vita rurſus amabili
Tracto e profundo gurgite das frui:
21 Opeſque honoreſque accumulas bonus,
Ira remiſſa: & pectora turbida
22 Solaris. Ergo te cithara canam
Nabloque certa conſpicuum fide.
O ſancte noſtræ gentis ab ultimo
1 Protector ortu, vox mea te canet:
23 Te ſpiritus, te vita laboribus
Exemta duris, laudibus efferet.
24 Lux nulla ſolem proferet aureum,
Quæ prædicantem juſtitiam tuam
Non audiet me, Rex bone, qui meis
Rubore vultum offuderis hoſtibus.

PSAL. LXXII. *Deus judicium tuum Regi da*, &c.

1 DA tuæ Regi, Deus, æquitatis
Jus ad exemplum dare, filioque
Regis ut legum patriæ ad ſalutem
Flectat habenas.
2 Ut regat juſtis populum inſtitutis,
Pauperum queſtus facili tuorum
Aure cognoſcat, dirimatque lites
Legibus æquis.
3 Pace lætentur juga montiumque
Horridi ſaltus: genitrix quietis
Æquitas colles amet, aſperoſque
Ruris alumnos.
4 Jus ſuum det pauperibus, potentum
Curet ut ne vi tenues premantur,
Deſtruat quiſquis miſeros doloſis
Litibus urget.
5 Ut reformidet venientis ævi
Gens tuum nomen, ſua ſol diei
Donec effundet, ſua luna donec
Lumina nocti.
6 Æquitas & jus veniens olympo
Recreet terras, veluti ſub æſtu
Imber, & rores pluvii beatos
Ruris honores.
7 Floreat, rerum hoc moderante habenas,
Jus

1 *Protector*] [Inferioris ævi vocem hanc non admittunt elegantiæ priſcæ ſtudioſi: Vide Cellarii curas poſteriores pag. 227. & Borrich. pag. 206.]

Jus [1] bonæ paces vigeant, perenni
Luna dum curſu rediens novabit
Menſtrua vultus.
8 Imperî fines maris unda fluctu
Hinc & hinc claudat: ſpatiumque latis
Quod modum regnis faciat, [2] ſit idem
Terminus orbis.
9 Ad pedes illi cadat advolutus
Æthiops: hoſtes veniam precati
Supplices, vultus humiles comamque in
Pulvere verrant.
10 Qui tenent pontum, refluique ponti
Inſulas, regeſque Arabum beati,
Thuris & dites venient Sabæi,
Dona ferentes.
11 Illum adorabunt, mare qua remotis
Obſtrepit terris, metuentque reges:
Servient gentes ſub utroque mundi
Axe jacentes.
12 Ille deſertos ope ſublevabit:
13 Eximet curis querulos: egeno &
14 Pauperi dextram dabit: obrutoſque
Fœnore ſolvet.
Nec velut vilem tenuis cruorem
15 Plebis effundi ſinet: ergo vivat,
Deque theſauris Arabum beatis
Munera ſumat.
Ac ſuo Regi bene comprecatus,
Illius laudes canat, illum honoret,
Largam opum dextram celebret, patremque
Vulgus adoret.
16 Per feros montes ſegetem refundat
Terra, tam denſis crepitans ariſtis,
Quam gravi cedros Libani flagellant
Murmure venti.
Augeat prolem numero carentem
Per vias urbis bona pax beatæ:
Læta ceu campis riguis per imbrem
Gramina ſurgunt.
17 Nomen æterno juveneſcat ævo:
Filii nomen, jubar uſque ſolis
Dum vagæ fundet radiata terris
Lumina flammæ.
Ille Rex gentes faciet beatas,
Quas ſinu claudit refugo Amphitrite,
Omnis hunc tellus canet Amphitrite
Cincta beatum.
18 Iſaci gentis Domino Deoque
Laus, honor, virtus: opis haud egenus
Illa, quæ cuncti attoniti intuentur,
Perficit unus.
19 Nomen auguſtum canat omnis ætas:
Ulla quod nunquam taceat vetuſtas:
Nominis ſancti penetret per omnes
Gloria terras.

PSAL-

1 *Bonæ paces vigeant*] *Paces* hic pluraliter adhibuit, adverſus Grammaticorum quidem placita, non tamen abſque exemplo. Ita enim locutus eſt Plautus Perſ. V. 1. 1. Lucret. V. 1229. &, quem præcipue reſpexiſſe noſter videtur, Horat. 2. Epiſt. I. 102.
Hoc paces habuere bonæ ventique ſecundi.
2 *Sit idem terminus orbis*] Forte *orbi* legendum.

PSALMORUM

Liber Tertius.

PSALMUS LXXIII. *Quam bonus Iſraël Deus*, &c.

1 TEllus ut undis hoſpitium neget,
Undæque terras fluctibus obruant,
Aër coruſcis fulminet ignibus,
Ruina mundi ſidera miſceat:
Dei potentis non bonitas tamen
In rebus arctis deſtituet pios,
Puraſve mentes nequitia ſinet
Mœroris æſtu funditus opprimi:
2 Quam pene lapſu pes mihi lubrico
Greſſum fefellit, dum pede metior
Immenſa parvo, dum trutina mea
Expendo ſtultus judicium Dei!
3 Fervebat ira pectus, & æmulo
Livoris æſtu, quum ſcelerum omnium
Contaminatos ſordibus impios,
Florere cunctis conſpicerem bonis.
4 Sors illa cunctis invida, mobilis,
Infida, ſervat perpetua fide
Iſtis tenorem, & robore vivido
Firmos ſenectam ducit ad ultimam.
5 Exemta duris vita moleſtiis
Curiſque (pectus quæ reliquis coquunt
Mortalibus) per lætitiam fluit
Luxumque, & ægris pura laboribus.
6 Ergo inſolenti fœta ſuperbia
Corda intumeſcunt: pectora ſpiritus
Ventoſa tendunt: cæcus amor ſui
Frena impotenti dat violentiæ.
7 Tecta invidendas non capiunt opes,
Felicitatem non animus ſuam:
Et vota vincens ſpemque ſuperfluus
Luxus fatigat, nec ſatiat tamen.
8 Verbis minores terrificant feris,
Et faſtuoſæ mole potentiæ:
Vultu procaci & vocibus improbis
Adblandiuntur nequitiæ ſuæ.
9 Nec impudentis garrula vanitas
Contenta linguæ fundere toxica
Terras per omnes, aſtra laceſſere
Audet, Deumque inſana ſuperbia.
10 Hæc mente ſpectant attonita pii,
Et æſtuanti pectore fluctuant:
11 Secumque muſſant, Scilicet hæc Deus

Quum cèrnat, atris abſtinet ignibus?
12 Opes abunde ſuppeditant malis,
Creſcitque nullo fine pecunia:
Secura pacis molliter otia
Quaſſante nullo turbine tranſigunt.
13 Fruſtra ergo puro pectore vivitur:
Fruſtra innocentem contineo manum:
14 Fruſtra labores perfero, torqueor
Dolore, nullis non crucior malis.
15 Rurſus verebar ne temerario
Auſu improbarem conſilium Dei,
Ac arbitrarer forte miſerrimos,
Selecta quos is pignora nuncupat.
16 Cauſſas latentes dum ſequor anxius,
Et pertinacis viribus ingenî
Pugno, profundum ſe chaos ingerit,
Et nocte mentis lumen adobruit.
17 Labore tandem feſſus inutili
Ad te recurro, Rex bone cœlitum:
Quietus exſpecto ex adytis tuis,
Quis hos & illos ſeparet exitus.
18 Vidi repente quam pede lubrico
Starent ſuperbi: quam ſtabiles parum
Opes tenerent: quam fragili loco
Fultos ruina præcipiti trahas.
19 Procella vindex ut ſonuit tuæ
Iræ, fugaces cum domino ſuo
Evanuerunt divitiæ: manet
Umbra invidendæ nulla potentiæ.
20 Sic nocte mentes ludificans fugit
Imago ſomni: & quæ modo pectora
Sopita vano terruerat metu,
Riſus per urbem mox ciet omnibus.
21 Donec viderem hæc, mœror & anxiæ
Mentem obruebant ſollicitudines:
22 Aut hæſitantem, ceu ſtupidum pecus,
Torpor ligabat pectore marcido.
23 Arcana ſed vis interea tui
Me fulciebat numinis, ac manum
24 Dextram regebas: auſpicio tuo
Ductuque clarus fulgeo gloria.
25 Quid terra, præter te, mihi, quid polus
26 Offert colendum? cor mihi tabuit,
Infracta mens deſiderio tui
Languebat, ægrum corpus inaruit:
Tu rurſus artus robore vivido
Firmaſti: opimas ſuppeditaſti opes.
27 Qui, te relicto, ſpe ſtolida deos
Vanos adorant, cladibus obruis.
28 Te ſector unum, tu ſuperas meis
Spes una rebus: præſidio tuo
Liber periclis, auctus honoribus,
Te ſempiternis laudibus efferam.

PSAL. LXXIV. *Ut quid, Deus, repuliſti*, &c.

1 CUr nos relinquis penitus, o rerum parens,
Hoſtique dedis impio?
Lupis vorandum cur gregem paſtor tuum
Ira obſtinata deſeris?

2 Me-

2 Memento cœtus servitute ab
aspera
Quem vindicasti: quem tibi
Peculiari sorte, patrimonium
Ceu proprium, receperas.
Colles Sionis, numinis sedem tui,
Bonus favensque respice.
3 Tandem resurge, & hostium superbiam
Compesce: perde funditus
Hostes protervos, qui tuum sacrarium
Manu nefanda polluunt.
4 Clangunt sonora buccina, non
quæ tuas
Laudes canat, ludibrio
Sed festa acerbo quæ profanet: in tuis
Vexilla figunt turribus.
5 Bacchatur audax ira frenis libera:
Ædis ruentis it fragor:
6 Quales sub altis murmurant quercus jugis,
Cæsæ bipenni quum ruunt.
7 Demoliuntur malleis & vectibus
Cælata templi limina.
Populatur ignis adyta: nominis
tui
Contaminant sacrarium.
8 Secumque tacito comminantur
pectore
Se dirituros omnia.
Nec temere: flammis strata fumant omnia
Tuo dicata cultui
9 Loca: signa nusquam, nulla jam
miracula:
Propheta nullus perditos
Solatur, &, spe quamlibet lenta,
tamen
Spondet malorum terminum.
10 Quousque tandem nomini fines
tuo
Hostem protervum illudere?
Quousque acerbis facta dira & impia
Exasperabit jurgiis?
11 Cur otiosus retrahis, manum? exsere
Tandem potentem dexteram.
12 Tu noster olim rector & custos,
Deus,
Priscis abusque seculis.
Te vidit orbis vindicantem ab
omnibus
Semper tuos periculis.
13 Secessit unda te jubente, & vitreo
Muro liquor coërcuit
Cursum, feroces viribus suis duces
Ponti recursus obruit:
14 Ipsum marinis vastiorem belluis
Hausit tyrannum, & asperis
Afflicta saxis, fluctibus cadavera
Ejecta vultur Æthiops
15 Voravit: inter æstu arenas torridas,
De cote dura limpidi
Fluxere rivi: te imperante substitit
Arente flumen alveo.
16 Tuus dies est, nox tua est: solis
jubar
Radiis adornas aureis.
17 Æquorque claudis littorum repagulis,
Terrasque cingis fluctibus:
Æstate lenis frigus acre, frigoris
Æstum rigore temperas.
18 Domine, intuere probra, contumelias,
Et hostium ludibria,
Qui te lacessunt impiis conviciis,
Molestiis nos opprimunt.

19 [1] Ne trade vitam turturis tuæ feris:
Turbam tuorum pauperum
Ne sempiterna oblivione desere:
20 Memor tui sis fœderis.
Nam nec tenebræ nos tegunt, nec pellimus
Obscuritate injurias.
21 Ope destituti & omnibus fracti malis
Populi pudori consule:
Ut te merentem prosequantur laudibus
Miseri levati luctibus.
22 Exsurge, rector orbis optime, & tuam
Caussam tuere: sis memor
Quæ probra passim nomini semper tuo
Stulta ingerat procacitas.
23 Voces superbas & tumultus improbos
Silentio ne supprime:
Curamque rerum gerere te mortalium,
Qui negligunt te, sentiant.

PSAL. LXXV. *Confitebimur tibi, Deus, &c.*

2 TE nos carminibus, Rex bone, patriis
Dicemus merito: te celebrabimus
Præsentem miseris: & memorabimus
Facta illustria posteris.
3 Quum plenis venient tempora seculis,
Cogam, inquit Dominus, concilium meum:
Justis suppliciis prosequar impios,
Justis muneribus pios.
4 Fundamenta soli dissiliant licet,
Turbetur trepidis gens hominum minis,
Fundamenta soli fluxa adamantinis
Nectam rursum ego vinculis.
5 O stultos quoties admonui modum
Vesanæ ut facerent nequitiæ suæ!
In cœlum quoties admonui impios
Ne stulte arma capesserent!
6 Quid cœlum stolida voce lacessitis?
Qua spe sic furitis? spiritus arrogans
Cujus præsidio fretus in æthera
Cristas erigit impias?
7 Eois coëat viribus occidens,
Con-

1 *Ne trade vitam turturis tuæ feris*] Contra linguæ Latinæ consuetudinem, *turtur* hic fœmininum posuit: nec tamen temere id ab eo factum; principes enim Bibliorum interpretes Leo Judæ, Tremellius, Arias Montanus, Castellio, Vatablus, Hebræum textum secuti, *vitam* sive *animam turturis tuæ*, hoc in loco verterunt. Variant quidem LXX. Interpp. eosque plerumque secuta versio vulgata: illi enim reddunt, Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι; hæc, *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi.* Ceterum notat magnus Vossius turpiter cæcutiisse Servium, qui ex illo Virgilii Ecl. I.

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo,

turtur fœminino positum existimavit: cum nihil sit apertius, quam *aëria* cum *ulmo*, non vero *turtur*, illic convenire. [Apud Ovidium lib. II. Amor. VI. 12. in MSS. erat *turtur amica*, ubi vide Heins. Paulin. Natal. VII. princip. *turtur conjuncta columbæ*.]

Conjurent calidæ cum Borea plagæ,
Fruſtra divitias, ſceptra, potentiam
Cuiquam conciliaverint.
8 Unus Rex hominum, res hominum ſuo
Verſans arbitrio, præcipitem trahit
Illum de ſolio, plebis ab infimæ
Hunc fæce ad ſolium erigit.
9 Nam cratera meri purpurei Deus
Jam dextra tenet, & vindice pharmaco
Undantem pateram temperat, & malis
Juſtum ſupplicium parat.
Illinc impietas undique ab ultimis
Terrarum ſpatiis hauriet, & mero
Conſumto, cupido gutture turbida
De fæce exitium bibet.
10 At me vate, Dei, quem genus Iſaci
Et thure & precibus placat & hoſtiis,
Omnis poſteritas munificentiam
Et vim numinis audiet.
11 Confringam tumidæ tela ſuperbiæ
Formidata bonis: cladibus obruta
Emerget pietas, & ſuper æthera
Tollet conſpicuum caput.

PSAL. LXXVI. *Notus in Judæa Deus:* &c.

2 GEntes profanæ numinis loco colunt
Sibi quiſque quem finxit Deum:
Judæa verum novit & colit Deum,
Laudatque feſtis cantibus:
3 Deum Sionis incolam, Solymæ ſacris
Cui templa fumant ignibus.
4 Illic minaces fregit arcus, lucida
Fregit ſagittæ ſpicula.
Clypea ſiniſtris rapuit, enſes dexteris:
Funeſta bella ſuſtulit.
5 Tu [1] præpotentes fortior tyrannidas
Virtute frangis: tu feram
Compeſcuiſti fortium ſuperbiam
Regum potenti dextera.
6 Fracta minacis ſpiritus ferocia,
Prædæ fuere: aut ferreo
Somno gravati condidere lumina.
7 Obtorpuere dexteræ
Fortes virorum, vis equorum, & curruum
Elanguerunt impetus.
8 Tuum verendum nomen & numen, tuæ
Quando æſtus iræ incanduit,
Quis obviam auſit ire? quis miſerum caput
Tuo furori objecerit?

Quum

1 *Tu præpotentes.*] Tres Stephanorum, duæ Plantini, & Argent. *Tu belluoſis montium clarus jugis Apparuiſti: tu feram.*

Quum [1] templa mundi fulminum quateret fragor,
9 Ut impia tyrannide
10 Pœnis repressa [2] supplicem modestiam
E servitute abduceres,
Attonita tellus siluit : imbellis pavor
Mentes superbas perculit
11 Ultricis iræ scelera pœnis obruta
Humana gens quum cerneret,
Boni efferebant laudibus te, conscius
Premebat horror impios.
12 Vota ergo Domino nuncupate, & reddite:
Domino verendo munera
Ferte universi civitatis incolæ
Sanctæ, Deumque agnoscite,
13 Reges superbi quem pavent, qui spiritus
Feros retundit impiis.

PSAL. LXXVII. *Voce mea ad Dominum clamavi*, &c.

2 TE voce semper, te prece supplice,
Rerum invocabo conditor optime:
Nam lenis ac placatus aurem
Das facilem miseris querelis.
3 Ad te refugi, quum premerer malis,
Ad te tetendi sollicitus manus
Sub nocte sola, donec atras
Lux tenebras rediens fugaret.
4 Mens inquietis fracta doloribus,
Surda abnuebat aure fidelium
Voces amicorum, medelæ
Impatiens : animusque solum
Intentus in te, cum lacrymis preces
Miscens fremebat : pectora flebili
Concussa singultu sonabant;
Cura animi cruciabat artus:
5 Æstus vetabat sollicitudinum
Dulcem soporem carpere lumina:
Segnis ligabat membra torpor,
Vocis iter dolor obstruebat.
6 Tum mente versa volvere secula
Cœpi anteacti temporis, ac Dei
Numen bonis præsens, nec unquam
Auxilii miseris avarum.
7 Laudum subibat quas tibi carmine
Lyræ canebam suaviloquæ ad modos:
Secumque vestigabat ægra
Mens vario labefacta motu;

8 Num

1 *Templa mundi*] Ter. Eunuch. III. 5. 42.
At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ennius,
Unus erit quem tu tolles ad cærula cœli
Templa -----
Lucret. I. 1098.
Neve ruant cœli tonitralia templa superne.
Sic Buchan. Ps. LXXVII.
Qui templa picti sideribus poli
Condideris -----

2 *Supplicem modestiam.*] Omnes Stephanorum, duæ Plantini, Argent Vautrollerii Lond. 1580. Genev. 1594. *simplicem modestiam.*

8 Num me relicto in perpetuum Deus
Opis benignam jam retrahit manum?
9 Nec amplius suum tenebit
Larga Dei bonitas tenorem?
Nec ore vatum leniet anxias
10 Curas suorum? nec miseris erit
Placabilis? nec sistet iræ
Præcipitem bonitate cursum?
11 Tandem remisso pectore, Quo dolor
Impellis? inquam: stant adamantinis
Decreta cœli fixa vinclis,
Nec dubio labefacta casu,
Nec fracta vi, nec temporis invidis
Obliviosi obnoxia dentibus.
12 Rursus tuæ mentem subibant,
Sancte parens, monimenta dextræ:
Qui templa picti sideribus poli,
Frugumque campos germine fertiles,
Et scela tot nostros ad usus
Condideris pecudum & ferarum.
13 Quam sæpe, pœnis dum premis improbos,
Tutoque fulcis præsidio probos,
Mortalibus clementiæque &
Justitiæ specimen dedisti,
14 Æterne rerum conditor! omnia
Consulta cujus factaque sanctitas
Illustrat: haud quidquam tibi ingens
Orbis habet simile aut secundum.
15 Mirante mundo tu, Deus unice,
Miræ dedisti signa potentiæ,
16 Ergastulis quum liberasti
Abramidas Pharii tyranni.
17 Videre fluctus te tumidi, Deus,
Videre fluctus, & trepido gradu
Fugere: turbavit profundas
Horror aquæ vitreæ lacunas
18 Fudere aquosas imperio tuo
Nubes procellas de gravido sinu,
Sonore rauco: grandinisque
Infremuit lapidosus imber.
19 Cœli tonantis vastificus fragor
Implebat aures: lumina fulgurum
Terrebat ardor, & pavore
Attonitæ tremuere terræ.
20 Sali rubentis pervia vastitas
Ductore te tot millibus obruit
Vestigia, & fluctu refuso
Clausit iter Phariis quadrigis.
21 Moses & Aron (ceu pecudum greges
Pastor reducit) præsidio tuo
Duxere tranquillas per undas
Incolumes populi catervas.

PSAL. LXXVIII. *Attendite popule meus*, &c.

1 AUdite Isacidæ, & rerum pietate parentem
Qui colitis pura, huc animos advertite vestros.
2 Mira canam, sed vera canam: quæ longa vetustas
Occulit arcanis oracula mersa tenebris
3 Evolvam: priscis accepta parentibus olim
4 Veriloquisdictis, in secula sera nepotum

Trans-

Tranſmittam: laudeſque Dei, mirandaque facta
Cognita de proavis diſcent me vate minores.
5 Namque parens mundi ſancto quum fœdere gentem
Jungeret Iſacidum ſibi, patres prodere natis
6 Per ſeriem, & ſeris venientia ſecula ſeclis,
Et legum monitus & facta ingentia juſſit.
7 Scilicet ut memori benefacta priora tenentes
Pectore, conſilium vitæ auxiliumque regendæ
A Domino exſpectent, trepido turbante tumultu.
Ne tam cæca animos condant oblivia, legum
Irrita ventoſis ut dent præſcripta procellis.
8 Neu ſimiles patrum, male grata mente rebelles,
Deficiant animi inſtabiles, dubioque labantes
9 Pectore. Cur ſoboles Ephræmi docta ſagittis
Figere vel jaculo quamvis diſtantia certo,
Terga dedit pene ante tubas? latebriſque ſalutem
(O pudor!) abjectis quæſivit turpiter armis?
10 Nempe quod averſos flexere per avia greſſus,
11 Obliti legum & monitorum, & fœderis icti,
12 Obliti tantorum operum, quæ, teſtibus olim
Patribus, in Phariis Dominus patraverat oris.
13 Quum mare diviſit ſeſe cumulante profundo,
Inter & aggeſtos undæ ſtagnantis acervos
14 Incolumem eduxit populum, duce nube ſerena
Luce, per obſcuras flamma præeunte tenebras.
15 Flumina de ſolidi pateſecit vulnere ſaxi,
16 Damnatiſque ſiti rivos donavit arenis.
17 Nec ſatiati undis linguas tenuere procaces:
18 Auſi immane ſcelus, deſerta per avia rurſus
Tentavere Deum: &, ventris ſtimulante voracis
19 Ingluvie, petiere cibos: ac talibus ora
Solverunt: Silicis duræ qui flumina venis
Elicuit, ſubitoque ſitim torrente levavit,
20 Non potis eſt panem, non lautæ fercula menſæ
Addere? non epulis convivia larga profuſis?
21 Audiit omnipotens, calidaque accenſus ab ira eſt,
In [1] Judamque hauſit flammato corde furorem.
22 Et populo tamen ingrato, totieſque ſalutis

Im-

1 *In Judamque hauſit.*] Tres Steph. duæ Argent.
Flammarumque globos fudit ſuper agmina largis
Imbribus, & ſtolidos compeſcuit ignibus auſus.
Et populo, &c.

Immemori acceptæ, [1] victum dedit esse petitum.
23 Castra super late ætherii patefecit olympi
24 Horrea: [2] dein gravidas cœlesti semine nubes
Ambrosiæ largos super agmina solvit in imbres:
25 Cœlestisque cibi indulsit mortalibus usum.
26 Cedere tum jusso campis ex aëris Euro,
Mox tepidis volucrum pluvias Notus attulit alis,
27 Non secus ac siccæ cumulos quum verrit arenæ;
Pulvereamque trahit deserta per arida pallam.
28 Castra super, tensisque super tentoria velis,
Alituum tremulis resonabant agmina pennis,
Et circum affusis cumulabant stragibus agros.
29 Jamque epulis exemta fames: sed prava libido
30 Non exemta tamen; sed adhuc sine fine petitæ
31 Faucibus hærebant epulæ: Deus ecce repente
Ultor adest: late subito grassante ruina,
Robora selectæ passim cecidere juventæ.
32 Sed neque tot pœnæ, neque tot benefacta rebelles
Continuere animos, nec tot miracula, rerum
33 Natura monstrante Deum. Pater ergo procaces
Casibus assiduis fregitque, &, robore fracto,
Ante diem tremulæ succidit fila senectæ.
34 Vix tandem morbis vexati, erroribus acti,
Omnibus exhausti prope cladibus, omnium egeni,
35 Agnovere Deum: per tot discrimina tecti,
Ereptique malis, sævoque ex hoste recepti,
36 Verba tamen blandis fundebant subdola linguis,
37 Ore pii, mendace animo: neque fœderis icti
38 Servavere fidem. Verum clementior ille
Sontibus ignovit: patria pietate remisit
Offensas, meritamque ultro compescuit iram:
39 Quippe homines memor esse animi modo flabra fugacis,
Quæ fragiles agitent morituri corporis artus.
40 O quoties inter viduas cultoris arenas,
41 Inter saxa siti squalentia, numinis iram
Languentem insanis irritavere querelis!
Et sua divinas dimensi ad robora vires,
Virtutem brevibus voluere includere metis,
Quæ mare, quæ terras, quæ cœli continet orbes!

42 Sci-

1 *Victum dedit esse petitum.*] Tres Steph. duæ Plant. Argent. *Dapibus dedit esse petitis.*

2 *Horrea: dein gravidas.*] Tres Steph. duæ Plant. Argent. *Horreaque; & nubes cœlesti semine fœtas Ambrosiæ, &c.*

42 Scilicet obliti benefacta priora, ſalutem
Acceptam, & duri nuper juga demta tyranni,
43 Et quæ per Pharias miracula plurima gentes
Edidit, in vitreos ſuffuſo ſanguine rivos,
Damnatiſque ſiti laticum ſine munere menſis.
44 Et modo peſtiferæ per celſa palatia muſcæ
Spicula figebant liventi tincta veneno:
45 Et modo flumineis ſqualebant atria ranis.
46 Et nunc bruchus edax hominumque boumque labores,
Agmine nunc denſo diræ exedere locuſtæ.
47 Grandinis imbre hortos, lapidoſa grandine vites,
Grandine ſilvarum Dominus decuſſit honorem:
48 Grandine proſtrati fortes jacuere juvenci:
Et ſegetum gravidos ruit igneus imber in agros.
49 Ira Dei, laxiſque furor bacchatus habenis,
Eumenidumque faces, & conſcius horror oberrans
Pectora, turbabat ſtimulis præcordia cæcis.
50 Tum letho patefacta via eſt: mors ſæva per omne
Paſſim hominum pecudumque caput nulli æqua cucurrit:
51 Primitias ſobolis, cariſſima pignora, florem
Roboris, & feræ ſpem præſidiumque ſenectæ
Proſtravit, qua Nilus aqua ſe divite volvit,
Et ſeptemgeminis refluum mare ſubmovet undis.
52 Interea, ceu paſtor oves in paſcua ducit,
53 Ipſe ſuum Dominus populum deduxit, ab omni
Vi procul & trepida formidine: fluctibus æquor
Obruit infeſtos in ſe redeuntibus hoſtes.
54 At ſancti tenuere patres loca ſancta, Deique
55 Parta manu, excluſit gentes prius unde profanas,
Aut poſtravit humi victas; & jugera menſus
56 Abramidis habitare dedit. Nec ſegnius illi
Irritare Deum, & rerum tentare parentem,
57 Fœdera negligere: & patrum de more rebelles,
Avertere ſuos recto de tramite greſſus.
Non ſecus ac arcus curvat ſe in cornua nervo
Adducto, dextraque iterum nervoque remiſſo
In faciem ſubito flectit ſe ſponte priorem:
58 Libera ſic iterum gens impia vindice pœna
Ad ſeſe rediit: cunctiſque in collibus aras
Erexit, finxitque ſibi ſimulacra deorum,
59 Ac Dominum rerum meritas accendit in iras.
60 Audiit omnipotens pater impia vota preceſque,
Et ſibi dilectam gentem contemſit: & aras

Ipſe ſuas, ac Silonis tentoria liquit,
Sola ſibi e cunctis electa habitacula terris.
61 Deſeruitque ſui monimentum fœderis Arcam
Hoſtibus in prædam: monimentum roboris, unde
Clara Dei in cunctas ſplendebat gloria terras.
62 Hos ferro, terræ iratus ſibi nuper amatæ,
63 Objecit, flammis alios: cecidere cruento
64 Enſe ſacerdotes: non connubialia feſtis
Carmina ſunt cantata toris, carique mariti
Indeploratis viduæ jacuere ſepulchris.
65 Aſt ubi jam pœnis meritam ſatiaverat iram,
Ceu crapula excuſſa miles, lentoque ſopore
Excitus, arma iterum fugientes vertit in hoſtes:
66 Tergaque vulneribus figens imbellia cæcis,
Perpetuam adſperſit ventura in ſecula labem.
67 Non tamen Ephræmum præſtantem fortibus armis
Elegit, cui ſceptra daret; non ille Manaſſæ
68 Pignora: ſed Judam, ſed celſæ tecta Sionis,
69 Templa ſibi & ſolido fundata ſacraria ſaxo,
Cumque polo & ſtellis manſuram in ſecula ſedem.
70 Quique ſequebatur pecudes in paſcua David,
71 Suſtulit e caulis, caram & ſibi paſcere gentem,
Impoſitum ſolio, & ſanctæ jus dicere terræ
72 Juſſit: & ille gregem ſtudio curaque fideli
Rexit, & infeſtis defendit ab hoſtibus armis.

PSAL. LXXIX. *Deus, venerunt gentes,* &c.

1 HÆreditatem, rector orbis, cur tuam
Invadit hoſtis impius?
Ritu profano polluit ſacraria
Tuo dicata nomini,
Soloque ſtratam funditus Solymam ſuæ
Tegit ruinæ molibus.
2 Truncata ferro membra te colentium
Paſſim per agros objacent,
Lanianda roſtris vulturum, crudelibus
Aut belluarum dentibus.
3 Rivi cruoris perluunt vias, velut
Torrens adauctus imbribus.
Nec uſquam amicus oſſa ſparſa qui legat,
Aut lecta tumulis obruat.
4 Functique fato pariter & ſuperſtites
Ludibrio accolis ſumus.
5 Parens benigne, quem modum tandem tuæ
Speremus iracundiæ?
An continenter inſtar ignis omnia
Vorantis in nos ſæviet?
6 Tui furoris verte potius impetum
In impiarum gentium

Tot regna, nomen quæ tuum vel nesciunt,
Vel, si sciant, non invocant:
7 Semen piorum quæ laborant perdere
Armis, & urbes ignibus.
8 Revocando vetera, parce, genitor, crimina,
Faces furori subdere.
Sed pene cunctis obrutos malis, tua
Nos præveni clementia.
9 Offensionum mitis obliviscere,
Nostræ salutis anchora.
Placatus adsis, splendor ut cunctis tuæ
Clarescat oris gloriæ:
10 Os obstruatur impiis, quærentibus
Num noster hic cesset Deus.
O juste vindex, impios exercitos
Pœnis vicissim cernere
Fac nos, cruore qui piorum sordidi
Nunc [1] insolenter gestiunt.
11 Audi gementes carcerum qui vinculis
Marcent: potente dextera
De fauce mortis libera, quos cædibus
Jamjam tyranni destinant.
12 Et quam intulerunt contumeliam tibi,
Et quam tuis injuriam,
Multiplicatam redde nostris accolis,
Rerum perennis arbiter.
13 Et nos, ovilis grex tui, quem pabulo
Alis, tueris numine,
Et posterorum posteri, laudes tuas
Cunctis canemus seculis.

PSAL. LXXX. *Qui regis Israël, intende*, &c.

2 HEbræi generis pastor, uti gregem
Blande progeniem qui regis Isaci,
Inter qui geminos aligeros tuo
Præscribis populo jura salubria:
3 Selectæ soboli da bonus ac favens
Lumen posse tuæ cernere gloriæ,
Da vim posse tuæ nosse potentiæ:
Ac fessis propere porrige dexteram.
4 Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuo cætera prospere.
5 O Rex armipotens, quem statues modum
Iræ? quando humiles suscipies preces?
6 Irroras lacrymis fercula, lacrymis
7 Misces continuis pocula: jurgia
Nostris finitimi de spoliis ferunt,
Et nostra exagitant ludibrio mala.
8 O Rex armipotens, agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuo cætera prospere.

9 Tra-

1 *Insolenter.*] And. Hart. anno 1615. *insolentes*: alii codices omnes *insolenter*.

9 Traduxti Pharia de ſcrobe vineam:
Pravarum expuleras ſemina gentium,
10 Ut puro ſereres purius hanc ſolo.
Jam radix teneras fuderat undique
11 Fibras: [1] jam tremulo frigore texerat
Montes: æqua cedris brachia ſparſerat:.
12 Tangebant teretes æquora palmites,
Euphratem teneri germina ſurculi.
13 Nudatam ſolitis cur modo ſepibus
In prædam hoſpitibus deſeris hanc vagis?
14 Cur hanc ſævus aper proterit? alites
Carpunt? omnigenæ depopulant feræ?
15 [2] O Rex armipotens, obſecro jam redi
Tandem, & ſidereo proſpice de throno:
Placatuſque tuam reſpice vineam,
16 Plantaras propria quam tibi dextera.
Hunc ſaltem placidus reſpice ramulum,
Cui cultu aſſiduo conciliaveras
Robur, clara tui gloria nominis
Terrarum ut populis nota ſit omnium.
17 Illic flamma vorat brachia vitium:
Hîc convulſa gemunt: cæſa bipennibus
Hîc duris reſonant: omnia peſſum eunt.
Iræ juſta tuæ nos premit ultio.
18 Indulgens genitor, nunc ope ſubleva:
Firma præſidio nunc propius tuo
[3] Hunc, vires & opes & decus antea
Affectu patrio cui cumulaveras.
19 Vitam redde tuis, ſancte parens, quibus
Semper mors avidis faucibus imminet.
[4] At nos uſque ducem te comitabimur:
Præſentem miſeris te celebrabimus.
20 O Rex armipotens, agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos ſi placido lumine videris,
Cedent continuo cætera proſpere.

PSAL.

1 *Jam tremulo frigore texerat montes*] *Tremulo frigore* pro *umbra*: audax metonymia.

2 *O Rex armipotens*] Ita Editio Alex. Julii 1620, alii omnes, *O Rex omnipotens*: at prius illud rectius videtur, ut alibi hoc Pſalmo, & hoc loco textus Hebraicus, & omnes quas viderim verſiones.

3 *Hunc*] Heb. *Virum dexteræ tuæ*: proinde haud ſcio an recte a Julio ad *ramum* pronomen [*hunc*] referatur.

4 At nos] Melius forte *Ac nos*.

PSAL. LXXXI. *Exsultate Deo adjutori nostro*, &c.

2 EXsultate Deo nostro, bona dicite verba
Nostræ salutis vindici:
3 Isacidum laudate Deum, pæana canentes
Ad tympani dulces modos.
4 Nec lyra, nec cessent genialia nablia: festis
Tuba calendis clangite.
5 Hunc læti celebrate diem, stata sacra ferentes.
Nam sic statutum est patribus:
6 Sic lex sancta jubet, sic sacri fœdera pacti
Percussa cum majoribus.
Hæc est illa dies ventura in secula testis
Memphiticæ tyrannidis:
Quum Pelusiacis Hebri gens hospes in oris
Erraret, & linguæ sonum
Attonita ignotum audiret, nec nota vicissim
In verba frustra os solveret:
7 Quumque humeros curvaret onus servile, manusque
Lassaret olla fictilis:
8 Excussi manibusque ollas, humerosque levavi
Luto, inquit optimus parens:
Auxiliumque tuli poscenti in rebus egenis:
Et nube densa conditus
Intonui: Meribam propter tua jurgia passus,
Feci tui periculum.
9 Nunc etiam selecta mihi gens auribus hauri,
Et quæ paciscor accipe:
10 Si mea dicta vagis non tradas irrita ventis;
Nec alterum colas Deum;
Nec prostratus humi supplex nova numina adores:
11 Sed unicum tibi me Deum
Esse velis, domini qui rupta compede Nili,
Juris tui te reddidi:
Posce modo: spe plura feres, potiora petitis,
Majora votis auferes.
12 Hæc neque dicta suas populus demisit in aures,
Bene nec monenti paruit.
13 Ergo ipsos sibi permisi: frenoque remisso
Solvi vagam libidinem.
14 O potius monita audissent mea! me duce rectum
Utinam institissent tramitem!
15 Namque humiles illis subito fractosque dedissem

Hostes

Hostes, meamque dexteram
16 Vertissem in gentes, quæ recta odere, profanas:
Et supplices mendacibus
Vultibus Isacidum ambissent verbisque favorem:
17 Felicium omne in seculum
Isacidum, quibus almus ager fudisset abunde
Frugum benignam copiam,
Mellaque de duri fluxissent viscere saxi
Per arva cultus inscia.

PSAL. LXXXII. *Deus stetit in synagoga*, &c.

1 Regum timendorum, in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovæ,
Qui judicantum examinabit
Nequitiam trutina severa.
2 Num fraudulentos semper & impios
(Inquit) dolosa lance fovebitis?
3 Pauperque pupillusque vestrum,
Ceu scopulum, metuet tribunal?
4 Quin orbitatem cernitis anxiam?
Aurem querelis quin inopum datis?
Cur pauperes non a superbo
Ludibrio asseritis potentum?
5 Frustra monemus: lumina cæcitas,
Errorque mentes obsidet: ut neque
Compaginem rerum solutam
Justitia pereunte cernant.
6 Deos vocavi vos, dominos necis
Vitæque feci: sceptrifera manu
Pacem dedi tueri, & armis
Lethiferum cohibere bellum.
7 At mors iniquæ justa superbiæ
Ultrix honores detrahet, & pari
Ignobili cum plebe fato
Purpureos rapiet tyrannos.
8 Exsurge, legum frena manu Deus
Capesse, cunctis arbitrio tuo
Qui regna dispensas, ut orbi
Imperio domineris æquo.

PSAL. LXXXIII. *Deus, quis similis erit tibi?* &c.

2 Ne taceas, ne puncteris, pater optime, neve
Preces tuorum sperne duris auribus.
3 Ecce fremunt hostes circum, & miscere tumultu
Sævo parati cuncta, cristas erigunt.
4 Consilia occulte coëunt, populoque minantur,
Tu quem tuendum proprie susceperas.
5 Eja (ajunt) properate, omnem succidite silvam:
A stirpe sobolem deleamus Isaci.

6 En

6 En ſceleri jurata manus coit omnis in unum,
Tua inſtituta ut deleant & fœdera.
7 En cum palmifera junctus Nabathæus Idume,
8 Soboles Moabi, & Agareni, & Gabala,
Cumque Palæſtinis Tyriiſque Amalecus & Ammon,
9 Syruſque jungit caſtra Lothi poſteris.
10 At tu ſterne ſolo victos, Madiana juventus
Ut cæſa texit ſemitas te vindice:
Siſara ceu tumidus cecidit, [1] mileſque Jabini:
Ciſſontis undas turbidas quum ſanguine
11 Tinxere: inflexæ paſſim jacuere catervæ,
Lætamen agris: nec fuga eripuit duces
12 Orebum & Zebum: nec ſubtraxere latebræ
A falce mortis Zebeamque & Zalmanam:
13 Dicere non veritos animo votoque ſuperbo,
Dominos futuros ſe tui ſacrarii.
14 At tu, ſancte parens, ſic hos vertigine torque,
Ut rotula clivo, ſtipula vento volvitur:
15 Flamma velut ſiccæ populatur brachia ſilvæ,
Per alta ſtridens montium cacumina:
16 Sic urge attonitos conſternatoſque procella,
Tui furoris diſſipa ſic turbine:
17 Sic animos dolor exurat, pudor ora coloret,
Suis miſeriis numen ut probent tuum:
18 Sic ignominia faſtum preme, damna timorque
Sic continenter territos exerceant,
19 Te ſolum ut noſcant Dominum, rerumque potentem,
Quacunque terras ambit axis ignifer.

PSAL. LXXXIV. *Quam dilecta tabernacula tua*, &c.

2 O Rex armipotens, qui creperos tuo
Bellorum arbitrio dividis exitus,
Ergo limina templi
Lætus conſpiciam tui.

3 Hîc cor lætitia palpitat: hîc bonis
Languet mens nimiis ebria, geſtiunt
[2] Artus, atria vivi
Viſuri propius Dei.

4 Hîc

1 *Mileſque Jabini*:] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *ſævuſque Jabinus.*

2 *Artus, atria vivi viſuri propius Dei.*] Julius (qui *artus viſuri παραφράζει membra inviſura*,) *viſuri* recto plurali poſitum exiſtimaſſe videtur; ego vero genitivo ſingulari, ſubaudito [*mei*] collocatum arbitror: neque enim *artus*, ſive *membra*, quidquam *viſere* ſeu *conſpicere* poſſunt: nec id vel minimum innuunt Regii vatis verba.

4 Hîc passer latebras invenit, hîc locat
Nidum veris avis nuntia. O atria
Regis bellipotentis
Ut vos adspiciam libens!
5 Felix, qui domui perpetuo tuæ
Hærens te celebrat: qui penitus suam
In te spem posuerunt,
Felices ter & amplius.
6 Felices, studio qui properant pio
7 Templo sacra tuo ferre: per aridas
Valles fontis amœni
De rivis liquidis bibent.
Nec deerit pluviæ, quæ repleat cavas
8 Fossas, agmen aquæ, dum properat premens
Turmam turma, parentum
Ritu cædere victimas.
9 O Rex armipotens, da placidum tuo
Te Regi, capitis cui decus inclytum
Indulsti: bonus aurem
Ne duram abnue supplici.
10 Tu noster clypeus, rebus in asperis
11 Spes & præsidium: juxta adytum tuum
Unius mora lucis
Pro mille est mihi seculis.
Sim custos potius liminis in tuo
Templo, sancte parens, quam Solyma procul
Degam inter sceleratos
Multis clarus honoribus.
12 Tu sol, tu clypeus, tu Dominus: tuis
Tu das conspicua fulgere gloria:
Nec puro scelerum unquam
Claudis munificam manum.
13 O Rex armipotens, quem penes exitus
Bellorum, & positis ensibus otia:
O bis terque beatos,
Qui te spe solida colunt.

PSAL. LXXXV. *Benedixisti Domine terram tuam*, &c.

2 NOn semper tumidis fervent vexata procellis
Æquora, nec gelida riget horrida terra pruina:
Inque vicem ponunt venti, mare sternitur, aura
Mitior in florem torpentes evocat herbas.
Nec semper, Deus, avertis mœrentibus aurem
Durus, & indulgens iræ: quondamque favore
Sponte tuum amplexus populum es: vinclisque solutis
Servitii, patrias duce te remeavit ad aras.
3 Oblitus scelerum & violati fœderis, iram
4 Lenisti, & patria texisti crimina cura.
5 Et nos ergo, parens, nostræ & spes una salutis,
Respice placatus facilisque: animumque benignum
6 Accipe: perpetuæ neve implacabilis iræ
Sæviat in seros etiam vindicta nepotes.
7 Respice nos melior tantum: quodcunque misellæ

Spirat adhuc animæ, te reſpiciente vigorem
Accipiet: populoque tuo, jam nube repulſa
Triſtitiæ, lætos hilarabunt gaudia vultus.
8 Alme parens, bonitate tua complectere feſſos,
Speratæque diu jam fructum oſtende ſalutis.
9 Jamdudum exſpecto, Dominus dum læta futuri
Signa det, arcano pulſans præcordia motu.
10 Et dabit haud dubie poſita placabilis ira
Signa ſecunda: piis dabit omnia proſpera, leges
Qui patrias & ſacra colent, errore relicto.
11 Ecce ſalus, ecce incultas bona copia terras
Incolet, & læti renovatrix gloria ſecli.
En bonitas, en alma fides feret obvia greſſus:
12 Terra fidem, cœlo terras Aſtræa relicto
13 Sancta colet comes Aſtrææ bona copia cœlo
Appluet, & lætos decorabit frugibus agros.
14 Et quacunque feret Dominus veſtigia, greſſus
Ante ferent jus faſque ſuos: lis, viſque doluſque
Deſeret afflictas per tot jam ſecula terras.

PSAL. LXXXVI. *Inclina, Domine, aurem tuam*, &c.

1 DA mitis aurem ſupplici
Deus: ſaluti conſule
Ope deſtituti & pauperis,
[1] Nec [2] ſemper iræ vindicis.
2 Servum tuum ſerva Deus,
Cui ſpes ſalutis unica es:
3 Serva invocantem jugiter
A ſolis ortu ad veſperum.
4 Depelle mentis nubila
Pendentis a te ſervuli.
5 Blandæ parens clementiæ,
Promtus vocanti parcere:
6 Intentus audi ſupplicem:
7 Nam te vocamus arduis
In rebus, invocantibus
Opem benignus quod feras.
8 Nullus deorum par tibi:
Nullus ſecundus: exſerit
Nullus ſuam potentiam
Tam ſplendidis miraculis.
9 Rerum creator, ultimis
Ab orbis oris affluent,
Flexoque gentes poplite
Te proſequentur laudibus.
10 Solus nec ævi termino
Incluſus aut potentiæ,
Deus deorum, gentibus
Miranda cunctis perpetras.
11 Legum tuarum ſemitam
Fac ingredi me: pectoris
Compone fluctus turbidos,
Tranquilla mens ut te colat.
12 Ut ſpiritus contagio
Emancipatus corporis,
Tuam

1 *Nec ſemper iræ.*] Stephanorum duæ, duæ Plant. & Argent. vix patiente Jambici carminis lege, *Nec iræ ſemper.*

2 *Nec ſemper iræ vindicis*] Hæc verba non *Deum*, ſed *Davidem* ipſum reſpiciunt: Vatablus, quem præcipue noſter ſequitur, *quia miſericors ſum*: alii *quia ſanctus ſum*, vel *bonus*, vel *pius*.

Tuam celebret gloriam,
Dum vita voxque suppetet.
13 Vivo tuâ clementia,
De fauce mortis erutus,
14 Quum virium fiducia
Sæviret hostis insolens.
Secura quum-vis numinis
15 Mihi imminerer, tu Deus
Et [1] lenis & placabilis,
Et pacta fidus reddere.
16 Mitis bonusque respice,
Qui pendet ex te, servulum:
Opem fer, & vernaculum
Tuum periclis exime.
17 In me favorem sentiant
Hostes tuum: ora decolor
Mutet pudor, quum viderint
Mihi te salutis vindicem.

PSAL. LXXXVII. *Fundamenta ejus in montibus*, &c.

2 ABramidarum cæteras urbis supra
Dominus Sionis diligit
Portas; Sionis, [2] imminet quæ montium
Fundata sanctis collibus.
3 O prædicanda posteris seclis Sion,
Beata mater urbium:
4 Tecumne Babylon se audeat componere?
Tecumne Memphis insolens?
Ventura Babylon sub jugum Dei, Deo
Flexura Memphis poplitem.
Præclara quamvis & Palæstina & Tyros
Jactet virorum robora;
5 Nihil ad Sionem fortibus fœtam viris,
Favore tutam numinis.
Censore Domino humana gens quum nomina
Ad profitenda confluet,
6 Quis [3] non Sionis se feret civem? inseri
Quis non colonus ambiet?
7 Tum vox Sionem carminum, tum vox lyræ
Canent Sionem & tibiæ:
Et nostra si quid [4] audiendum vox sonet,
Laudem Sionis vox canet:
Et si quid animus voce dignum excogitet,
Animus Sioni serviet.

PSAL. LXXXVIII. *Domine Deus salutis meæ*, &c.

2 LUce voco te, nocte voco te, sola salutis
Spes, columen, vitæ præsidiumque meæ.
3 Alme parens, facilem ne vultum averte precanti,
Neve humiles dura respue mente preces.

4 Mens

1 *Et lenis.*] Multi codices, & ii fere antiquiores, legunt, *Es lenis.* Gen. 1594. vers. seq. *Es pacta.*

2 *Imminet quæ montium*] Rectius forte *eminet.*

3 *Quis non Sionis se feret civem?*] Duæ Stephanorum fratrum, una Plant. Argent. *Quis non Sionis se ferre civem?*

4 *Audiendum vox.*] Duæ Steph. una Plant. Argent. metro repugnante, *vox audiendum.*

4 Mens hebetata malis torpet: confecta dolore
Funereas ſpectat languida vita faces.
5 Membra vigor liquit: mors unguibus imminet atris:
De tumulo tantum jam mihi cura meo eſt.
6 Corpora non aliter pallent ſub mole ſepulchri,
Vulnere quæ ſubito mors inopina tulit:
Perpetuis quæ ſub tenebris oblivia condunt
Alta, ſalutiferam te retrahente manum.
7 Carcere ceu clauſum, & cæca ſub nocte ſepultum,
Me prope lethææ gurgite mergis aquæ
8 Uſque premis, ſtratumque urges, ſupraque jacentem
Accumulas iræ flumina cuncta tuæ.
9 Me veluti ſcopulum fugiunt horrentque ſodales,
Quos portum afflictæ ſpes erat eſſe rati.
Affixuſque toro jaceo, ceu compede vinctus:
10 Languida ceſſerunt lumina victa malis.
Interea laſſas tendens ad ſidera palmas,
Te, veniente die, te, fugiente voco.
11 Scilicet exſpectas, ut [1] acerba morte peremto
Oſtentes vires me revocando tuas?
An rediviva tuas in laudes ora reſolvent
Quos gelido tellus claudit avara ſinu?
12 An tua ſub tumuli bonitas cantabitur antro?
Vulgabuntve tuam muta ſepulchra fidem?
13 Juſtitiamne tuam taciturna ſilentia pandent?
An referent vires nox tenebræque tuas?
14 Aſt ego, ſancte parens, ſupplex tua numina clamo:
Nec precibus vacua eſt hora locuſve meis.
15 Sancte parens, animæ auxilium cur ſubtrahis ægræ?
Cur ſurda miſeras reſpuis aure preces?
16 Me dolor & primis labor anxius urit ab annis:
Me trepidi exanimant corde micante metus.
17 Me furor exagitat tuus, opprimit undique terror;
18 Agmen ut hibernæ, quod ſata mergit, aquæ.
19 Æger, inops, caris jaceo deſertus amicis:
Nec noti ærumnis ingemuere meis.

PSAL.

1 *Acerba morte peremto*] *Peremtum* forte Buchananus ſcripſerit. [Ablativos abſolutos etiam ſequente alio caſu poni docuimus ad Quinct. lib. XI. cap. I. vid. & Gronov. ad Tacit. I. Hiſt. 8. Dauſq. ad Quinct. Calab. p. 80. & alios. mallem vero in *revocando* ultimam non corripuiſſet Buchananus: nam nec in *Flaminio* nec *Baudio* id ferre potuit Broukhuſ. ad Tibull. III. VI. 3.]

PSAL. LXXXIX. *Misericordias Domini in æternum cantabo:* &c.

2 TU mihi carmen eris, rerum pater optime, ſemper;
Notaque erit populis bonitas, me vate, futuris,
Pollicitique immota fides, dum ſidera mundo
3 Volventur tacito: citius quoque ſidera credam
In chaos antiquum lapſo ſe condere mundo,
Irrita quam ſacri credam fore fœdera pacti,
4 His concepta tuo quondam cum Davide verbis:
5 Dum mare, dum tellus ſtaret, dum ſidera cœli,
Davidici generis manſuram in ſecula prolem,
Et ſtabilem regni ventura in tempora ſedem.
6 Te, pater, ætherii cœtus, te jure piorum
Secla hominum celebrant, patrantem ingentia mundo
7 Mirante, & ſtabilis jus inviolabile pacti
Servantem. Quem terra tibi, quem conferet æther,
8 Magne parens? quem ſiderei tremit omnis olympi
Cœtus, & attoniti ſubmiſſa mente tyranni.
9 Armorum bellique potens, quocunque moveris,
Alma fides clara circum te luce refulget.
10 Tu maris irati furias compeſcis, [1] & undæ
Dejicis inſanæ tumidos ad ſidera fluctus.
11 Tu Pharon elatam lethali vulnere ſternis,
Et quicunque tuis miſerum caput objicit armis.
12 Tu terræ cœlique opifex: quæcunque capaci
Complexu facies mundi revolubilis ambit,
13 Auctorem agnoſcunt: Aquilo tibi ſervit & Auſter:
Thabor & occiduum qui condit vertice ſolem,
Quique rubet radiis Hermon tepefactus Eois,
14 Lætitia exſultant: validæ tu robore dextræ
Clara per immenſum ſpargis miracula mundum.
15 Ante tuum ſolium tibi juſtum apparet & æquum:
Ante oculos adſtat bonitas, & neſcia flecti
16 Promiſſi ſincera fides. O terque quaterque
Felices, quos feſtarum clangore tubarum
Ad tua ſacra vocas: quos ſacri lumine vultus

3 *Et undæ Dejicis inſanæ tumidos ad ſidera fluctus*] Male in ora libri ſui pro *ſidera* reponendum conjectat *littora* quidam vir doctus, qui nimirum abſurde dici exiſtimabat, *dejicere tumidos fluctus ad ſidera*: at illum, quiſquis fuit, fefellit verborum ordo, qui hoc pacto collocandus eſt, *Dejicis fluctus inſanæ undæ, tumidos*, (i. e. *qui modo intumuerant uſque*) *ad ſidera*. Virg. Æneid. III. v. 423. de Charybdi loquens,

------ *Imo barathri ter gurgite vaſtos*
Sorbet in abruptum fluctus, rurſuſque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat unda.

17 Illuſtras, hilareſque tui ſub nominis umbra
18 Cuſtodis: bonitate tua ſuper æthera vectis
19 Das vires, decus, imperium; das impia contra
Agmina, ceu clypeum, per dura pericula Regem.
20 Tu tibi dilectum ſecreto numine vatem
Impleſti, ut ſeclis daret hæc reſponſa futuris:
21 Ipſe mihi legi media de plebe, meoque
Impoſui Regem ſolio, qui protegat armis
Iſacidas, populoque meo qui jura miniſtret;
Davidis & ſacro perfudi tempora olivo.
22 Huic animum vireſque dabo, præſenſque tuebor
23 Perpetuo, ne fraude ſcelus, ne robur aperte
24 Exitium ferat: ipſe hoſtes, ipſe impia ſternet
25 Agmina: nulla meam vertit ſententia mentem.
Auxiliumque feram bonus, & ſuper ætheris axem
Nominis auſpicio noſtri ſe gloria tollet.
26 Jura dabit terris rapido quas gurgite claudit
Hinc mare Sidonio fœcundum murice, & illinc
27 Palmifer Euphrates. Supplex me in vota vocabit
Ille patrem: Deus ille meus tu, (dicet) & unum
Præſidium, una meæ coſtodia certa ſalutis.
28 Hunc ego præcipuo contra dignabor honore,
Supra alioſque dabo rerum moderamina reges,
Quicunque immenſum populis dant jura per orbem.
29 Nec meus abſiſtet favor illi in ſecla, nec illi
Jurata æterni ſolventur fœdera pacti.
30 Quin ſobolem, & ſobolis ſeros in cuncta nepotes
Secla dabo, & ſtabilis ſceptrum immutabile regni,
Donec ab obſcuris lucem ſol dividet umbris.
31 Quod ſi poſteritas mea fœdera ſancta profanet
32 Immemor, & legem ſpernat, juſſamque recuſet
33 Ire viam, domitos pœnis duroque labore
Compeſcam, & plagis uſque exercebo rebelles.
34 At neque deſtituam Regem bonitate perenni,
35 Fœdera nec ſolvam, nec quod ſemel ore profudi,
Ulla immutabit venturi temporis ætas.
36 Quippe ſemel ſancto firmavi fœdere, jurans
Per me, Nulla dies initi cum Davide pacti
37 Immemorem arguerit: ſoboles, dum ſecula mundus
Volvet, ei patrii ſceptri moderamen habebit.
38 [1] Eſto mi ſol teſtis ad hæc, & conſcia luna,
Cum quibus æquævum ſceptrum Judæa tenebit.

39 At

1 *Eſto mi Sol teſtis ad hæc*] And. Hartus 1621 *ad hoc*.

39 At nunc, ſancte parens, tumida inflammatus ab ira
40 Projicis electum Regem: rata fœdera pacti
Negligis, & capiti ſacrum diadema revulſum
Sternis humi, & populis præbes calcare profanis.
41 Nuda patent hoſti disjectis oppida muris:
Si qua manet, gelida formidine concutis arcem.
42 Cunctis præda ſumus populis: rapiuntque feruntque
Vicini, inſultantque malis, miſeroſque protervis
43 Vocibus illudunt. Hoſtis tu robore dextram
Interea firmas, perfundis pectora dulci
44 Lætitia: ac gladios hebetas in vulnera noſtros:
Nec recreas fractos duro in diſcrimine belli.
45 Jam decus & regni ſplendor, jam proxima cœlo
Majeſtas verſa in tenebras, ſoliique ſuperbi
46 Gloria ſtrata jacet: brevis immatura juventæ
Stamina præcidis: miſeræ pars ultima vitæ
In luctu, in ſqualore ignominiaque ſeneſcit.
47 Quem finem dabis ærumnis? nunquamne tuorum
Reſpicies clades vultu placatus amico?
An, ceu flamma furens, ſemper tua ſæviet ira?
48 Ipſe memor tecum reputa, quam concita noſtræ
Tempora prætereant vitæ: fruſtra ergo crearis
49 Humani generis ſobolem? ut brevis exigat ævi
Tempora, perpetuo curarum exercita fluctu?
Dum fractam luctu & morbis, ſeniove, ſepulchri
Clauſerit obſcuro mors illacrymabilis antro.
50 Heu bonitas ubi priſca? fides ubi priſtina? ubi illa
Fœdera conceptis quondam cum Davide verbis
51 Facta tibi? Cerne opprobriis quibus impia ſervos
Turba tuos premat inſultans: quam multa ſilenti
Clauſa ſinu maledicta feram, dum turba profana,
Dum circum innumeræ gentes convicia fundunt,
52 Noſque tui Chriſti verbis petulanter amaris
53 Adventum ſperare jubent. At tu bone rerum
Conditor, æterno verax celebraberis ævo.

PSAL-

PSALMORUM

Liber Quartus.

PSALMUS XC. *Domine, refugium factus es nobis*, &c.

1 COElitum rector bone, abuſque primis
Seculis, mundi rudis & juventa,
Qui laborantes ope ſublevaſti
Semper amicos:
2 Antequam tellus nova parturiret
Montium ſaltus, tegeretque montes
Lucidus cœli decor, ante metas
Lucis & umbræ;
Tu manes idem pater orbis, unus
Nec vices rerum patiens, nec ævi
Termino clauſus brevis: unus expers
Finis & ortus.
3 At brevis nobis miſeræque vitæ
Fila paullatim tenuas, ſenecta
Donec in putrem cinerem caducos
Solverit artus.
4 Tempus annorum tibi mille, lucis
Inſtar heſternæ, fluidique puncti,
Nulla decurſus quod ubi receſſit
Signa relinquit.
5 Noſtra vaneſcit tenues in auras
Vita, per ſiccas velut unda arenas,
Aut velut ſenſus per opaca ludens
Noctis imago.
6 Herba ceu verno ſaturata rore
Mane, mox languet medio ſub æſtu,
Mox humi comis jacet arefactis
Veſpere ſero.
7 Præter & vitæ mala tot fugacis,
Quæ voluptates vitiant amaro,
Ira turbatis tua ſemper inſtans
Pectora vexat.
8 Quicquid erramus temere aut maligne,
Quæ timor celat tenebris pudorve,
Tu vides, nec te latet inquieti
Pectoris æſtus.
9 Dum tui pœnas meritas furoris
Mens reformidat, prope cogitatu
Ocyus vitæ ſpatium citatis
Aufugit alis.
10 Septies denos ſpatioſa in annos
Vita procurrit: quibus eſt ſenecta
Firmior, ferme in decimum ſuperſunt
Amplius annum.
Quid ſenectutis memorem labores?
Tranſvolat blandæ breve ver juventæ,
Inquies curis miſeriſque morbis,
Ocyus Euro.
11 Deinde quis juſtæ tolerabit iræ
Im-

Impetum, ſi jam jubeas nocentes
Pro modo offenſæ numeroque juſtas
Pendere pœnas?
12 Sic pater, ſic o, numerare fluxæ
Nos doce vitæ ſpatium, caducis
Mens ut a curis revocata, veri
Lumen honeſti
13 Cernat. O tandem placidus favenſque
Deſine irarum, propiuſque ſervis
Semper aſſueta tibi lenitate
Conſule feſſis.
14 Fac tuæ fructu bonitatis aucti,
Gaudio tandem ſatiemur: ægris
Liberi ut curis reliquos agamus
Suaviter annos.
15 Cedat & lætis fugiens viciſſim
Luctus, exacto modus & labori
Par voluptatis ſubiens amarum
Mitiget ævum.
16 Facta, majeſtas, opera, amplitudo
Nota ſint ſervis tua, poſteriſque
Nota ſervorum, tua qui libenter
Juſſa capeſſunt.
17 Fac tuæ ſemper bonitatis ut nos
Splendor illuſtret, bone rector orbis:
Gratiæ adſpirans favor actiones
Proſperet omnes.

PSAL. XCI. *Qui habitat in adjutorio altiſſimi*, &c.

1 SI protegendam præſidio Dei
Credas ſalutem, rem, ſobolem, domum,
2 Inſana quum ſors intonabit,
Si Domini fugias ſub umbram,
Securus omnem fer violentiam
[1] Sortiſque mortiſque, & tetricas minas
Contemne: ſecurus tumultum
Deſpicias creperi duelli:
3 E fraude cæca te Deus eximet,
Frangetque caſſes inſidiantium.
Nec ſæviens late venenum
Lethiferæ patiere peſtis.
4 Expandet alas te ſuper, & ſuis
Pennis fovebit rebus in aſperis:
Certuſque promiſſæ ſalutis
Sub clypei latitabis umbra.
5 Noctis per atræ cæca ſilentia
6 Non expaveſces cæca pericula:
Non luce graſſantem timebis
Perniciem, nec aperta bella:
7 Interque ſtrages mille cadaverum,
Dextra, ſiniſtra, mille cadaverum,
Periculorum exſors propinquam
Incolumis fugies ruinam.
8 Pœnam luentes interea malos
9 Lætus videbis: præſidio Dei
Securus armorum & tumultus,
Ceu validis tegerere muris.
10 Nec te, nec ædes vis propius tuas,
11 Aut damna tangent: nam Deus Angelos
Custo-

1 *Sortiſque mortiſque, & tetricas minas*] Duæ Stephanorum, utraque Plantiniana, & Argentor. *terrificas minas*; quod metrum non patitur.

Custodiæ tuæ salutis
Præficiet, vigilesque ad omnes
Motus, viarum qui referent moras:
12 Qui per salebras te manibus ferant,
Ne saucietur pes recussus
Objicibus scopulorum acutis.
13 Securus atras inter & aspides
Deges, ferarum & pignora tigridum:
Tutusque calcabis dracones,
Et Libycæ catulos leænæ.
14 Observat (inquit) me Deus, unice &
Honore nomen prosequitur meum:
Laboriosis hunc vicissim
Incolumem eripiam periclis.
15 Præsens vocanti subsidium feram,
Et imminenti rebus in asperis
Fato eximam: exemtoque honorum
Eximium decus arrogabo.
16 Faxo virenti robore transigat.
Seræ senectæ tempora suavitèr:
Meosque monstrabo beare
Qua soleam ratione amicos.

PSAL. XCII. *Bonum est confiteri Domino*, &c.

2 TE prædicare, laudibus te prosequi,
Rex alme cœlitum, decet.
3 Seu sol Eoa luce terras purpuret,
Seu nox tenebris obruat,
Lux prædicantem me tuam clementiam,
Nox audiet constantiam:
4 Nec voce tantum, sed canora barbito,
Sed cymbalo, sed nablio.
5 Operum tuorum tacita cogitatio
Animum jacentem exsuscitat.
Quum facta reputo, gestiunt præcordia
Perfusa dulci gaudio.
6 O opera! [1] facta o magna vere! o sub cava
Consilia nube condita!
Consilia cæcis mentibus mortalium
7 Ignota! qui non cogitant
Florere pravos instar herbæ, quam fovet
Sol lenis, humor educat:
8 Mox instar herbæ frigorum afflatu levi
Marcentis evanescere.
9 Tu semper idem permanes, nec sentiens
Rerum vices, nec temporum.
10 Sceleris amicos ac tuos hostes premet
Ruina inevitabilis:
11 At me fovebis patria indulgentia,
Crudo vigentem robore:
Et

1 *Facta o magna vere!*] Duæ Steph. una Plant. & Argent. adversus metri rationem, *o vere magna!*

Et rore mitis balſami vultum imbues,
Roſeo juventæ lumine.
12 Oculis malignis qui tuentur me hoſtium
Paſcam ruinis lumina:
Et impiorum, qui creant moleſtiam
Mihi, lætus excidium audiam.
13 Ceu palma, juſtus germinabit interim,
Aut cedrus in Libani jugo,
Quam non procellæ, non calor, non frigora
Honore nudant frondium.
14 Quæ planta firmis hæſerit radicibus
In æde Domini aut atriis,
Se flore amœno frondibuſque veſtiet:
15 Fluxique lapſu temporis
Ægræ ſenectæ damna nulla ſentiet,
Onerata largis fructibus:
16 Ut nota cunctis gentibus ſit æquitas
Domini potentis: qui mea
Arx eſt ſalutis una, qui nunquam malæ
Affinis eſt injuriæ.

PSAL. XCIII. *Dominus regnavit, decorem indutus eſt*, &c.

1 JAm Dominus rerum imperium ſuſcepit, amictus
Decore multo & dignitate: robore
Jam ſeſe accinxit: Dominus, qui mœnia mundi
Firmavit ullo non movenda ſeculo.
2 Cujus ab æterno ſolium eſt immobile regni,
Ut ipſe, nullas temporum metuens vices.
3 Flumina præcipites volvant cum murmure fluctus,
Et æquor undis æſtuet minacibus;
4 Compeſcit Dominus gravidis turgentia nimbis
Flumina, minacis ſternit undas æquoris.
5 Stat fixum, & cunctis manet invariabile ſeclis,
Quodcunque Dominus ore ſancto protulit.
Quæque ædem exornant Domini ſacra myſtica, nulla
Oblivionis damna feræ ſentient.

PSAL. XCIV. *Deus ultionum Dominus*, &c.

1 O Fraudis ultor, ſceleris o vindex Deus,
Oſtende numen impios contra tuum.
2 O juſte judex orbis, expergiſcere,
Meritiſque pœnis reprime arrogantiam.
3 Quouſque tandem, rector orbis optime,
Seſe ſuperbe jactitabunt impii?
4 Devota ſceleri factio in ſcelere ſuo
Plaudit, ſibique fabulis ſtultis placet:

5 Tuumque populum pedibus interim premunt,
Tuam proterve hæreditatem proterunt:
6 Viduam trucidant advenamque, & omnibus
Parente cassos obruunt molestiis:
7 Secumque mussant, Hæc Deus non adspicit,
Nec fanda prorsus & nefanda intelligit.
8 Gens ergo bruta, penitus ignorantia
Obsessa pectus somnolentum, discute
9 Animi veternum, & cogita tecum, Deus
Qui fecit aurem, surdus est? qui luminum
10 Formavit orbes, [1] ipse nil videt? vagas
Sine lege gentes recta qui sequi docet,
Non is suorum puniet scelera, quibus
Oracla legum sacrosancta credidit?
11 Arcana nostri pectoris novit Deus,
Consilia vana, spes inanes, turbidos
12 Æstus. Beatus ille demum, quem parens
Erudit amore patrio, legis suæ
13 Cui scita monstrat: rebus in duris aget
Securus ævum, dum paratur impio
Nassa, in lacunam incogitantem quæ trahat.
14 Hæreditatem nec Dominus unquam suam
Ope destitutam negliget, nec impiis
15 Prædæ relinquet: sed tribunal judicum
Ad æquitatis diriget normam suæ:
Vitamque ad illam dirigent boni suam.
16 Contra scelestos quis mihi auxilium feret?
Mecum impiorum quis premet superbiam?
17 Nam jam sepulchri frigidus sub frigido
18 Cumulo jacerem, nisi Dominus opem mihi
Præsens tulisset, & sua clementia
Firmasset animum, & jam vacillantem gradum
19 Fulsisset, & me pene submersum malis
Solatus esset, anxiæque nubibus
Curæ remotis reddidisset gaudium.
20 Mecum loquebar, Quid scelestis cum Deo
Commune? scelera legis umbra qui sua
Tegunt, bonorum fraudulenta qui in caput
21 Consilia coëunt, factione innoxium
Premunt, iniquisque obruunt sententiis.
22 At rector orbis me tuebitur, meæ
Custos salutis, arx meæ fiduciæ,
23 Pro scelere pravis digna reddet præmia:
Suis & ipsos artibus pessundabit
Rerum creator Dominus, ac noster Deus.

PSAL.

1 *Ipse nil.*] Quatuor Steph. duæ Plant. & Argent. *ipse nihil.*

PSAL. XCV. *Venite, exsultemus Domino,* &c.

1 EIa alacres cuncti Domini celebremus honores:
Salute parta Domino agamus gratias.
2 Eia alacres rapiamus iter, mora segnis abesto:
Dominum canora personemus barbito.
3 Magnus enim Dominus Deus est: Rex magnus, & orbis
Longe universis est deis potentior.
4 Ille manu fulcit vastæ penetralia terræ,
Et nube cincta montium fastigia.
5 Ille vagum fecitque, & factum temperat æquor,
Terramque salsis innatantem fluctibus.
6 Eia igitur genibus flexis manibusque supinis,
Dominoque nostro supplicemus & patri.
7 Noster enim Deus est, nos grex illius: ab uno
Pendemus illo, spiritumque ducimus:
Si modo non lentam verbis damus illius aurem,
Nec respuamus monita pertinaciter:
8 Nec, velut ad Meribam, me rixis, inquit, acerbis
Et arroganti provocetis murmure;
Aut, Arabum veluti quondam per inhospita saxa,
Vires rebelli voce tentetis meas.
9 Quum proavi vestri me exploravere, meamque
Didicere factis plurimis potentiam.
10 Illa quater denis mihi natio restitit annis:
Dixique semper interim, Hæc gens desipit,
Et mea securas transmittit dicta per aures.
11 Ira ergo justa in pertinaces concitus
Juravi, Terræ gens hæc ingrata beatæ
Promissa amicis commoda haud carpet meis.

PSAL. XCVI. *Cantate Domino canticum,* &c.

1 NOn usitato pangite
Orbis parentem carmine,
Orbis coloni, incognitis
Abusque terræ finibus.
2 Cantate Dominum, laudibus
Nomen beatum tollite,
Et mente grata agnoscite
Vestræ salutis vindicem.
3 Sol qua recurrit, audiant
Gentes Dei potentiam,
Stuporque dulci gaudio
Perfusa oberret pectora.
4 Namque unus est vere Deus,
Cunctisque major laudibus,
Et diis timendus ceteris,
Quos horret error credulus.
5 Vesana gentes ceteræ
Pro diis colunt ludibria:
Dominus potenti dextera
Cœlum solumque condidit.

 6 Ap-

6 Apparet illi dignitas,
Auctoritas, potentia:
Ejusque templa siderum
Fulgore lucent gloriæ.
7 Tribuite Domino gentium
Terras colentum secula,
Tribuite Regi cœlitum,
Et robur & potentiam.
8 Tribuite magnitudinem
Tanto decoram numini:
Augusta templi ad atria
Adferte prompti munera.
9 Adeste, pompam adducite,
Et supplices procumbite:
Omnesque rerum termini
Deum tremant & diligant.
10 Narrate cunctis gentibus
Regnare Dominum, qui ligat
Orbem catena immobili, &
Æquis gubernat legibus.
11 Lætetur æther, gestiat
Tellus, fretum præ gaudio
Exsultet, & quicquid freti
Salsas lacunas incolit.
12 Campi virescant avii,
Se culta fruge vestiant,
Arrideantque floribus
Silvæ, & graventur fructibus.
13 Natura rerum gestiens,
Cunctos per artus sentiat
Dei sui præsentiam,
Et promta jussis pareat.
Jus namque veniet dicere,
A vi suos ut asserat,
Mundumque justis legibus
Et veritate temperet.

PSAL. XCVII. *Dominus regnavit, exsultet terra*, &c.

1 IPse sui Dominus regni moderatur habenas:
Lætare tellus continens, & insulæ
Quas vagus Oceanus refluis complectitur undis,
Cuicunque cœli subjacetis cardini.
2 Hunc circum umbriferæ nubis prætexit amictus,
Pallensque multa fusca nox caligine.
Apparent famulæ juxta, firmantque tribunal,
Severitasque dura, mitisque Æquitas.
3 Ante volant sævum rutilantes fulminis ignes,
Hostesque flammis obruunt sequacibus.
4 Fulguribusque micat late flagrantibus æther:
5 Attonita tellus intremiscit: montium
Saxa fluunt, rapido ceu cera liquescit ab igne,
A sempiterni pavida vultu numinis.
Terra sui a vultu Domini tremefacta liquescit:
6 Et æquitatem templa cœli prædicant.
Et quicunque habitant terras ubicunque remotas,
Novere numen & Dei præsentiam.
7 Illis ora pudor turpis confundat, inanes
Quicunque mentis stipites pro diis colunt:
Dumque sacris placant picti ludibria trunci,
Se gloriantur impio in scelere pios.

Quic-

Quicquid ubique Dei ſub nomine credulus error
Honorat, unum adoret, unum diligat.
8 Læta Sion tenebras errorum cernet abactas:
Judæa dulci delibuta gaudio,
Sacrilega adſpiciet vani ſacraria ritus
Everſa, pœnas luere meritas impios.
9 Nam procul aſtriferi trans ignea mœnia mundi
Tu frena rerum juſtus arbiter tenes.
Teque deos infra longe premis altior omnes,
Tuique obumbras numinis faſtigio.
10 Ergo Deum quicunque pio complectere amore,
A ſcelere mentem contine puram & manum.
Nam Domino cordi eſt pietas, vitamque bonorum
A vi tuetur impiæ tyrannidis.
11 Et lætum offundit lumen cultoribus æqui,
Et pura ſceleris corda recreat gaudio.
12 Vos, quibus eſt cordi reverentia juris & æqui,
Gaudete, Domini ſpe favoris ac opis
Securi: gratoque Deum ſuper æthera cantu
Sanctumque nomen ejus uſque tollite.

PSAL. XCVIII. *Cantate Domino canticum novum*, &c.

1 NOn uſitato carmine
Rerum parentem pangite,
Virtute qui victoriam
Non uſitata rettulit.
Sua ipſe ſolus dextera,
Externæ opis nil indigus,
Nos liberando, poſteris
Miranda geſſit ſeculis.
2 Senſere gentes impiæ
Bello Dei potentiam:
Pœnas luendo, judicem
Senſere juſtum & vindicem.
3 Promiſſa ſolvit optima
Fide Iſaci nepotibus,
Partæ ſalutis teſtibus
Totius orbis incolis.
4 Huic ergo læti pſallite
Totius orbis incolæ:
Hunc ferte in aſtra laudibus,
Lætis [1] tubæ & clangoribus.
5 Laudate Dominum barbito,
Nerviſque carmen jungite:
6 Leniſque tibiæ modis
Adſit ſonora buccina.
7 Teſtetur æquor gaudium,
Et quicquid æquor occulit:
Orbiſque terræ geſtiat,
Et quicquid orbis educat.
8 Exſultet unda fluminum,
Leni ſuſurrans murmure:
Mon-

1 *Lætis tubæ & clangoribus.*] Stephanorum fratrum editiones anno 1565 & 1566, & Argent.
Lætis tubis & clangoribus:
contra metri legem. Robert. Steph. 1575.
Lætis tubæ clangoribus.
duæ Plant. & aliæ omnes,
Lætis tubæ & clangoribus.

Monteſque læti plauſibus
Deum venire gaudeant.
9 En ipſe Dominus advenit,
Cunctis ut orbis incolis
Det æqua juſtus præmia,
Et facta plectat impia.

PSAL. XCIX. *Dominus regnavit, iraſcantur populi*, &c.

1 JAm regnum Dominus, ſpirituum piis
Qui dat jura choris, ſuſcipit: impiis
Horror terrificet pectora gentibus:
Tellurem quatiat tremor.
2 Nec tantum Solymæ vim Dominus ſui
Fecit conſpicuam numinis, & ſuæ
Majeſtatis opes cernere finibus
Terrarum dedit ultimis.
3 Ergo te meritis tollat honoribus,
Auguſtum celebret gens hominum tuum
4 Nomen, qui [1] ſalubri temperie modum
Sceptris conſtituas tuis.
Selectæ ſoboli qui populi tui
Jus nullis dederis mobile ſeculis:
Frenas juſtitiæ qui moderamine
Æquali genus Iſaci.
5 Sublimem Dominum laudibus & Deum,
Solus qui liquido regnat in æthere,
Ferte, & ſcamna pedum (ſanctus enim Deus
Eſt noſter) veneramini.
6 Huic Moſes & Aron, & Samuel bonus,
Docti legitimis tingere victimis
Aras, conſilium quum peterent, data
Sæpe oracla petentibus.
7 De pila tereti nubis eis dabat
Reſponſa ambiguis ſollicito metu,
Legum quod monitus pactaque fœdera
Servaſſent ſtabili fide.
8 Aurem ſupplicibus tu facilem dabas,
O rerum genitor maxime & optime,
Indulgenſque bonis, & ſcelerum ſimul
Vindex, durus in impios.
Sublimem Dominum tollite laudibus,
Solus qui liquido regnat in æthere: &
Montem quo colitur (ſanctus enim Deus
Eſt noſter) veneramini.

PSAL. C. *Jubilate Deo omnis terra*, &c.

1 ORbis omnes incolæ
A ſole Eoo ad Heſperum
2 Jubilate, & optimo
Rerum parenti plaudite
Mente læta, & ritibus
Servite puris numini.

Ge-

1 *Salubri*] [Corripit iure Buchananum Pincier. Parerg. lib. III. cap. 19. quod mediam in *ſalubri* ſyllabam corripere ſit auſus. idem Nicolao Heinſio exciderat, ſed ſecundis curis correxit.]

Geſtientes gaudio
Adite ſancta limina.
3 Ille noſter eſt Deus,
Noſter parens & conditor:
Non enim nos finximus
Ipſi, ſed illius ſumus,
Qui levi de pulvere
Alit creatos & regit.
4 Ad fores ergo illius
Adite læti, gratias
Agite: feſtis laudibus
Benignitatem pangite:
Prædicate cæteris
Numen beatum gentibus.
5 Nam benignitas Dei,
Et in ſuos clementia,
Clauſa nullo eſt termino:
Et firma ſtat pactis fides
Poſterorum poſteris
In ſempiterna ſecula.

PSAL. CI. *Miſericordiam & judicium cantabo*, &c.

1 TE ſalus rerum cano, qui precanti
Lenis irarum es, faciliſque flecti,
Impiorum idem tetricus rebelles
Frangere faſtus.
2 Huc meæ vires vigilant, labores
Huc ferent omnes, opis in tuæ ſpem
Semper ut caſtis domus inſtitutis
Culta niteſcat.
3 Si ſalutarem mihi tu ſerenus
Porrigis dextram, tibi corde puro
Serviam: fraudum ſceleriſque pura
Serviet aula.
Nec mihi exemplum ſtatuam ſequendum,
Litibus ſi quis miſeros iniquis
Vexet, aut cauſſam tenuis clientis
Prodidit hoſti.
4 Sponte qui pravis ſtudiis inhæret,
Sit procul: ſævi ſceleris miniſter
Candidos nunquam mihi cenſeatur
Inter amicos.
5 Quiſquis incautum lacerat ſodalem,
Clam venenato jaculatus ictu,
Perſequar, plectam, penituſque ab ima
Stirpe revellam.
Nec meæ menſæ dapibus fruetur
Mentis elatæ tumor, arroganſque
Vultus, & cunctos veluti minores
Lumine ſpernens.
6 Veritas ſimplex quibus eſt amori,
Hos amo, amplector, video libenter:
His mihi feros ſociis ſenectus
Impleat annos.
Integer vitæ mihi ſit miniſter:
7 Tecta non intret mea fraudulentus:
Nemo mecum intra mea commoretur
Limina mendax.
8 Impios longe (mora nulla) terræ
Finibus pellam: procul omne monſtrum
Civitas ſancta ut Domini releget
Flagitiorum.

PSAL. CII. *Domine exaudi orationem*, &c.

2 EXaudi genitor ſancte meas preces,
Clamoriſque ſonum percipe lugubris:
3 Neu vultum miſero ſubtrahe, cladibus
Omni ex parte prementibus.
Aures ſuppliciis nunc adhibe meis:
Da votis facilem te, pater optime,
Et preſſo celerem porrige dexteram,
Et præſenti ope ſubleva.
4 Ceu fumi nebulæ tempora tranſvolant,
Ut lentis coquitur torris ab ignibus,
Paullatim tacitus ſic dolor aridis
Humorem ebibit artubus.
5 Dum luctu crucio me dapis immemor,
Ut ſecta e viridi gramina ceſpite
Areſcunt nimio torrida ſole, cor
Exſuccum mihi tabuit.
6 Crebro ſic remeans ſpiritus ilia
Tendit, ſic gemitus pectora concutit
Mœſtus continuo, tabida uti cutis
Jam vix hæreat oſſibus.
7 Ut ſaltus habitans cuculus avios,
Aut tectis latitans noctua dirutis,
8 Aut turtur viduus, ſolus, inops, dies
Et noctes vigiles gemo.
9 Dum ceu ludibrium rideor improbis,
Irriſumque petunt fraude nefaria.
10 Nec panis cinere eſt gratior arido, &
Potum tempero fletibus.
11 Iſtis ira malis me cumulat tua,
Qui me ſuſtuleras ex humili loco,
Sublimi gravius rurſus ut e gradu
Tractum præcipitem dares.
12 Ut ſero in tenebras umbra crepuſculo
Vaneſcit, celeres deproperant dies
In mortem: veluti ſub medio die
Fœnum, corpus inaruit.
13 At te perpetuis ſecula ſeculis
Nectentem, volucris non fuga temporis
Carpit, nec memorem nominis obruet
Famam poſteritas tui.
14 Tandem ſurge, pater, tecta Sionia
Jam lenis placido reſpice lumine:
Jam pleno redeunt tempora circulo,
Promiſſumque ferunt diem.
15 Jam ſervi lapides reſpiciunt tui
Disjectos faciles, ſparſaque rudera,
Incultique ſoli jam miſerabilem
Verſa mente dolent vicem.
16 Ut vertat populos terror in exteros,
Ut nomen Domini ſit celebre omnibus
Et numen, trifidum qua colitur ſolum,
Formidabile regibus.
17 Verſam reſtituet quum Solymam, ſuæ

Ma-

Majestatis opes quum dabit adspici:
18 Lugentum miseris quum querimoniis
Flectet se, & prece supplice.
19 Scribentur tabulis ista fidelibus,
Seris ut Domini nota nepotibus
Sit laus, nec senium prodita posteris
Norit gloria seculis.
20 De sanctis adytis ætheriæ domus,
Templi sepositis de penetralibus,
Cœlestis Dominum non piguit soli
Curas respicere ad leves.
21 Nexorum ut gemitus audiat, & neci
Addictos tetrica compede liberet:
22 Laudes ut Solymæ templa Deo sonent,
Et nomen recinat Sion
23 In cœtu celebri. Tum procul ultimis
Terrarum populi finibus exciti
Illuc sacra ferent, & Domino dabunt
Reges munera supplices.
24 Quamvis in medio curriculo meum,
Robur comminuit, destituit manum,
Atque ævi spatiis tempora lubrici
Contraxit brevioribus:
25 Clamabo tamen, O mi Deus unice,
In vitæ medio ne stadio brevem
Cursum siste rotæ: quantulum ad ultimam
Jam metam superest mihi?
Te nunquam brevibus clausa recursibus
Astrorum, senio conficiet dies:
26 Tu terræ stabilis mole, volucribus
Tu cœli prior ignibus.
27 Illis interitus stant sua tempora:
Tu nullo interitum tempore senties.
Annorum series cætera deterit:
Ut vestis teritur vetus,
Ut detrita novis pallia vestibus
Permutat locuples; sic abit & redit,
Et mutat facies imperio tuo
Mundi dædala machina.
28 At tu, qui fueras, semper es atque eris:
In teipsoque habitas: nec varias vices
Decurso patiens tempore, permanes
Metæ secula nescia.
29 Sed servi soboles, & sobolis tui
Servi posteritas per seriem tuis
Tecum perpetuis æmula seculis,
Ævi tempora transigent.

PSAL. CIII. *Benedic anima mea Domino*, &c.

1 SIt parens rerum mihi carmen: illum
Vox canat, sensus petat, & remotis
Quisquis est fibris vigor, & sacratum
Nomen honoret.
2 Mens Deo laudes cane, redde grates
Mens Deo: nullis benefacta seclis
Excidant, & quæ tribuit benigna
Munera dextra.

3 Qui ſcelus tollit maculoſum, & ægros
4 Sanat angores, animoque vires
Reddit, & vitæ properante fato
Prorogat annos.
5 Qui manu larga tibi plura donat,
Ore quam poſcas, animo vel optes:
Servat ac in morem aquilæ virentem
Flore juventam.
6 Integer judex, ſcelerumque vindex,
7 Tradidit ſancto ſua jura Moſi:
Iſaci prolem docuit piarum
Dogmata legum.
8 Lenis & blandus, dare dona largus,
9 Tardus iraſci: neque ſempiternæ
Sævit offenſæ memor, aut perennes
Ardet in iras.
10 Nec modus pœnæ numeruſve noſtris
11 Æquus eſt culpis: bonitas redundat
Latius terræ plaga quam remoto
Diſtat olympo.
12 Tam procul noſtri maculas removit
Criminis, quam ſe procul a cubili
Gaditano ſol oriens Eois
Exſerit undis.
13 Qualis in natos placidi parentis
Lenitas, talis Domini benigni eſt,
Quiſquis illius pietate vera
Nomen adorat.
14 Tu ſinus mentis penitus repoſtos,
Tu pater noſti penetrale cordis:
Quippe nos terræ memor e rubenti
Pulvere factos.
15 Herba ceu, lactens pueri venuſtas
Prodit, occultoque adoleſcit ævo,
Donec ut fœnum cadat arefactum
Falce ſenectæ.
16 Inſtar aut floris Tyrio comantis
Murice, ut vultu modice ſereno
Riſit, afflatu tepidi repente
Concidit auſtri.
17 Sed Dei æterna bonitate in ævum
Tutus æternum remanet piorum
Cœtus, & longa ſerie propago
Sera nepotum:
18 Si nec æternas violabit icti
Fœderis leges, memorique juſſa
Mente ſervarit, referatque vita
Puriter acta.
19 Ille flammantis ſuper alta cœli
Culmina immotum ſolium locavit,
Et ſuo nutu facile univerſum
Temperat orbem.
20 Angeli juſſis Domini miniſtri,
Sub jugum jus eſt quibus & poteſtas
Cuncta cogendi, Domino Deoque
Pangite laudes.
21 Quique caſtrorum comites meretis,
Sub ducis tanti imperio, audientes
Sedulo dictis, Domino Deoque
Pangite laudes.
22 Quæque per vaſtos ubicunque fines
Imperî pollens opifex creavit,
Plaudite, auctori Domino Deoque
Pangite laudes.
Mens Deo grates cane, redde grates
Mens Deo: hunc ſenſus petat, & remotis
Quiſquis eſt fibris vigor, & beatum
Nomen honoret.

PSAL.

PSAL. CIV. *Benedic anima mea Domino*, &c.

1 TE rerum, Deus alme, canam Dominumque patremque:
Magne parens, ſancta quam majeſtate verendus,
Ætheris æternas rector moliris habenas!
Te decor, auratis ambit te gloria pennis,
2 Et circumfuſum veſtit pro tegmine lumen.
Tu tibi pro velo nitidi tentoria cœli,
3 Et liquidas curvo ſuſpendis fornice lymphas:
Et levibus ventorum alis per inania vectus,
Frenas ceu celeres volitantia nubila currus.
4 Apparent accinctæ auræ flammæque miniſtræ,
5 Ut juſſa accipiant. Stat nullo mobilis ævo
Terra, ſuper ſolidæ nitens fundamina molis,
6 Pollenti ſtabilita manu: terra obruta quondam
Fluctibus, ut fuſo ſuper ardua culmina velo:
7 Sed ſimul increpuit tua vox, tonitruque tremendo
8 Inſonuere auræ, paullatim aſcendere montes
Cernere erat, ſenſimque cavas ſubſidere valles,
Inque cavas valles trepidas decurrere lymphas.
9 Neve iterum immiſſa tellus ſtagnaret ab unda,
Limitibus compreſſa ſuis reſonantia plangit
Littora, præſcriptas metuens tranſcendere metas.
10 Tum liquidi fontes imis de collibus augent
Flumina, per virides undas volventia campos:
11 Unde ſitim ſedent pecudes, quæ pinguia tondent
Paſcua, quique feris onager ſaxa invia ſilvis
12 Incolit: hîc levibus quæ tranant aëra pennis,
Per virides paſſim ramos ſua tecta volucres
Concelebrant, mulcentque vagis loca ſola querelis.
13 Tu pater aërios montes, campoſque jacentes
Nectare cœleſti ſaturas, fœcundaque rerum
Semina vitales [1] in luminis elicis oras.
14 Unde pecus carpat viridis nova pabula fœni:
Unde olus humanos geniale aſſurgat in uſus:
Quæque novent feſſas cerealia munera vires,
15 Quæque hilarent mentes jucundi pocula vini,

Qui-

1 *In luminis elicis oras.*] Duæ Steph. editiones antiquiores, Plantiniana 1566, & Argentor. *in luminis elicis auras.* Ennius quidem & Lucretius *luminis oras* dixere; in nonnullis tamen Virgilii editionibus. Georg. II. verſ. 47. Æneid. VII. verſ. 660. *luminis auras*, legitur.

[1] Quique hilaret vultus ſuccus viridantis olivi.
16 Nec minus arboribus ſucci genitabilis humor
17 Sufficitur: cedro Libanum frondente coronas,
Alitibus nidos: abies tibi conſita ſurgit,
Nutrit ubi implumes peregrina ciconia fœtus.
18 Tu timidis montes damis; cava ſaxa dediſti,
Tutus ut abſtruſis habitaret echinus in antris,
19 Tu lunæ incertos vultus per tempora certa
Circumagis: puroque accenſum lumine ſolem
Ducis ad occiduas conſtanti tramite metas:
20 Inde ſuperfuſis cuncta involventibus umbris,
Per tacitas ſpargis nocturna ſilentia terras.
21 Tum fera prorepit latebris, ſilviſque relictis
Prædator vacuis errare leunculus arvis
Audet, & e cœlo mugitu pabula rauco
22 Te patrem expoſcit: dein rurſus ſole renato
Abditur occultis prædatrix turba cavernis:
23 Inque vicem ſubeunt hominumque boumque labores,
Donec ſera rubens accendat lumina veſper.
24 Sic pater in cunctos didis [2] te commodus uſus.
Nec tantum tellus, genitor, tua munera ſentit,
25 Tam variis fœcunda bonis: ſed & æquora ponti
Fluctibus immenſas circumplectentia terras,
Tam laxo ſpatioſa ſinu: tot millia gentis
Squamigeræ tremula per ſtagna liquentia cauda
26 Exſultant: tot monſtra ingentia & horrida viſu
Veliferas circumnant puppes: grandia cete
Effingunt molles vitreo ſub marmore luſus.
27 Atque adeo quæ terra arvis, quæ fluctibus æquor
Educat, a te uno pendent, pater optime, teque
Quæque ſuo proprium poſcunt in tempore victum.
28 Te magnam pandente manum, ſaturantur abunde
29 Omnia: te rurſus vultum condente, fatiſcunt.
Te tollente animam, ſubito exanimata recurrunt
30 In cinerem: inſpirante animam te denuo, ſurgit
Illico fœcundæ ſobolis generoſa propago,
Et deſolatas gens incolit aurea terras.
31 [3] Sic eat, o nullo regnet cum fine per ævum
Majeſtas divina: ſuumque in ſecula lætus
32 Servet opus Deus: ille Deus, quo territa tellus

Con-

1 *Quique hilaret vultus*] Editio hujus Pſalmi Lond 1620, *Quique hilaret vultum.*
2 *Te commodus.*] Duæ Steph. una Plant. & Argent. *te providus.*
3 *Sic eat, o nullo*] Edit. Lond. 1620. *Sic eat, & nullo.*

Concutiente tremit, montes tangente vaporant,
Fumifera trepidum nebula restante pavorem.
33 Hunc ego, dum vivam, dum spiritus hos reget artus,
34 Usque colam: tantum ille meas facilisque bonusque
Accipiat voces: nempe illo oblector in uno.
35 At vero impietas plane exstirpetur ab ima
Radice, & scelerum stirps nulla repullulet: [1] ac nos
Te rerum, Deus alme, patrem Dominumque canemus.

PSAL. CV. *Confitemini Domino, & invocate, &c.*

1 CAnite [2] Dominum, & invocate nomen ejus: exteris
Facta gentibus per orbem prædicate illustria.
2 Ille sermo, carmen ille, [3] & illius miracula:
3 Nomen ejus, numen ejus una nobis gloria.
Hunc amantum & hunc petentum palpitet cor gaudio.
4 Robur ejus, pignus ejus sacrosanctum roboris
Petite: vultum ejus beatum continenter quærite.
5 Subeat animum quanta nostris edidit majoribus
Signa, quæ portenta; legum scita quæ reliquerit.
6 Vos Abrami, vos Jacobi posteri, servi Dei
Separati, sorte lecta natio, vos alloquor.
7 Ille rerum rector unus, orbis unus arbiter,
8 Pacta nostris firma servat facta [4] cum majoribus;
Verba meminit: mille sancta in secla nectit fœdera,
9 Icta primitus cum Abramo, deinde jurata Isaco:
10 Isaci sancita nato, lege non mutabili:

Poste-

1 *Ac nos*] Modo dicta & Al. Julii Editt. *At nos.*

2 In antiquioribus editionibus, tribus scil. Steph. utraque Plant. & Argent. unusquisque hujus Psalmi versus in duos divisus legitur, hoc modo,

Canite Dominum, & invocate
Nomen ejus: exteris
Facta gentibus per orbem
Prædicate illustria.

Atque eo quidem ordine Buchananum ipsum primo hunc Psalmum scripsisse vel hinc conjicere licet, quod nonnullis in locis, si veteres illas sequaris editiones, & tamen binos illos versiculos conjunctim legas, in versiculorum commissuris carmini ex vocalium ante alias elisione vim feceris, quæ elisio, si divisim versiculos legas, locum non habet. Atque hæc caussa est, cur postea Buchananus multa necesse habuerit immutare, ut versus ex binis singuli facti recto pede, & ad modum Psalmi cxix, progrederentur. Huc accedit, quod qui metrorum, quibus usus est Buchananus, rationem quibusdam ex veteribus illis editionibus subnexuerunt, carminis, quo hoc Psalmo usus est, genus, ab eo quo usus est Psalmo cxix. & similibus diversum constituant.

3 *Et illius miracula.*] A prædictis sex editionibus abest *&*, postea, ut duo versiculi in unum coalescerent, insertum, quales interpolationes metri gratia factas aliis infra locis observare est.

4 *Cum majoribus.*] Iidem libri, *cum parentibus.*

Posterisque sempiterno roborata vinculo;
11 Quum, Tibi Chananæa, dixit, arva sorte dividam.
12 Turba numero parva quamvis advena illic degeret,
Aucta nondum stirpe longis temporum decursibus:
13 Regna quanquam & nationes exul errans verteret:
14 [1] Hos tamen Dei benigna fovit indulgentia:
Vimque duram præpotenti dextra ab illis arcuit:
Et minis [2] reges potentes tetricis compescuit;
15 Ne mihi (inquit) consecratos, ne mihi unctos tangite:
A meis, moneo, prophetis abstinete injuriam.
16 Quum famem voracem in orbem contumacem induceret,
Gentibusque alimenta late noxiis subduceret,
17 Prævium misit ministrum Nili ad arva fertilis:
Filium pulchræ Rachelis mango turpis vendidit:
18 Carceris latuit tenebris, crura vinctus compede,
19 Somnii donec soluti nota regi veritas,
20 Crura ferro liberavit, solvit animum crimine:
21 Et nova sortis benignæ jam vicissitudine,
Regiorum servulorum servus ante ignobilis,
22 Frena rerum tractat unus: nuper e custodia
Missus, aulæ purpuratos nunc coërcet vinculis:
Et senum juvenis severæ præsidet prudentiæ.
23 Isaci tandem propago [3] culta linquens patria,
Pinguis ad fluenta Nili castra fixit advena.
24 Ac, [4] Deo fovente, læta stirpe sic refloruit,
Viribus brevi ut præiret inquilinus incolas.
25 Tum Phari rector superbæ mente versa Abramidas
Fraude molitus nefanda stirpitus revellere:
26 Circulo donec voluto destinati temporis,
Legifer cum fratre Moses missus est divinitus;
27 Ac Pharon Pharique regem terruit miraculis.
28 Ergo natura, imperantis non rebellis jussibus,
Vestiit polum tenebris, & solum caligine
Condidit, ceu nocte cæca sole jusso cedere.
29 Unda decolor cruoris tabe rivos polluit,
Squameæque [5] strage gentis inquinavit littora.
30 Terra felix ante frugum, more nunc præpostero,

Tur-

1 *Hos tamen*] Edit. Al. Julii *Eam tamen.* Rob. Stephani anno 1580, *Hanc tamen.*

2 *Reges potentes.*] Libri pag. præced. Not. 2. citati *Reges molestos.*

3 *Culta linquens.*] Iidem libri, *arva lin quen*

4 *Deo fovente*] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *Deo favente.*

5 *Strage gentis.*] Iidem & Gen. 1594, & Lond. 1620. *strage turbæ.*

Turpibus fœcunda ranis ſqualet: ipſa regia
Fœta ranis, ipſa regum [1] fœta ſunt cubilia.
31 Fuſa [2] deinde nube denſa muſca Memphin occulit:
Et [3] pediculorum ubique fœda erant examina.
32 Inſtar imbrium ruebat miſta flamma grandini,
33 Arbores nudans comantes [4] fronde, flore, fructibus.
34 Quod reliquit atra grando, mox locuſta perdidit:
35 Bruchus abſtulit, locuſtas quod voraces fugerat.
Tot malis ſubinde ſævis icta Nili regia,
Quum ferox non mitigaret contumaces ſpiritus,
Dira populum mox in ipſum verſa pœna ſæviit.
36 Prima pignorum repente per penates omnium
Occidere: cuncta planctu, [5] cuncta fletu perſonant.
Rege tandem pertinace cladibus perterrito,
37 Sancta Memphin gens reliquit, jam tyranno libera,
Dives auro argenteiſque barbarorum poculis.
Nec tot inter millia ullum languor attentaverat.
38 Ergo Nili jam pavore [6] liberata regia,
Voce, vultu, plauſibuſque præferebat gaudium.
39 At parens memor benignus gentis electæ ſibi,
Per ſiticuloſæ [7] arenæ vaſtitatem imperviam
Caſtra nubis texit umbra, luce; noctem luridam
Ignium late coruſco temperavit lumine.
40 Arva, victum cum rogarent, texit imber alitum:
Panis impluit per auras more denſæ grandinis:
41 Petra juſſa fudit undas: deque rupis viſcere
42 Ante ſicca ſolitudo flumen hauſit. Scilicet
Fœderis parens benignus immemor nunquam ſui,
Quod ſibi caro cum [8] Abramo ſempiternum fecerat.
43 Sic parentum ſtirps piorum, tuta ductu numinis,
Arva liquit fraudulenta perfidi Peluſii:
44 Occupatis [9] efferarum nationum ſedibus,
Tradidit [10] Deus labores impiorum eis carpere:

45 San-

1 *Fœta ſunt*] Ibid. *fœta erant.*
2 *Fuſa deinde*] Ibid. *Muſca deinde nube denſa fuſa Memphin occulit.*
3 *Et pediculorum*] Ibid. *Cyniphûm cruenta paſſim obvolabant agmina.*
4 *Fronde, flore*] Prædicti, *flore, fronde.*
5 *Cuncta fletu*] Ibid. *cuncta luctu perſonant.*
6 *Liberata regia*] Ibid. *exſoluta regia.*
7 *Arenæ vaſtitatem imperviam*] Ibid. *æquor æſtu impervium.*
8 *Abramo ſempiternum fecerat*] Ibid. *omne in ævum fecerat.*
9 *Occupatis*] Iidem libri. *Et ferarum nationum occupatis oppidis.*
10 *Deus labores*] Ibid. *Deus impiorum iis labores carpere.*

45 Sanctiones ut tenerent sacrosancti fœderis,
Et piarum ad jussa legum facta cuncta fingerent.
Laus, honor, decusque Regi sempiterno cœlitum.

PSAL. CVI. *Confitemini Domino, quoniam bonus,* &c.

1 Laudate Regem cœlitum, Regem bonum,
Suisque nullo non benignum tempore.
2 Quis facta verbis æquet? eloquentia
Quis assequetur illius potentiam?
3 O ter beatos æqui amantes, & tuæ
Præscripta legis qui tuentur jugiter!
4 Memento nostri facilis & favens, tuum
Prospicere populum qua soles clementia:
Et me revise lenis ac salutifer;
5 Ut separati tibi bonis populi fruar,
Carpamque lætus quo fruuntur gaudio,
Hæreditatique comes applaudam tuæ.
6 Scelesta proles cum scelestis patribus
In te rebelles multa iniqua fecimus:
Abominanda, dira perpetravimus.
7 Nam nec tyranni Ægyptii ex ergastulo
Nostri parentes liberi per te, tua
Ostenta graviter ponderarunt, nec tuæ
Meminere gratis mentibus clementiæ:
Sed propter undas æquoris rubri, duces
Adversus animis turba contumacibus
8 Obmurmuravit. At parens malis bonus
Pœnas remittis, ut tuam clementiam
Agnoscat orbis, & tremat potentiam.
9 Nam comminanti cessit unda fluctuum:
Suspensa moles hinc & inde per sali
Tranquilli arenas aridam dedit viam,
Ceu solida campis figerent vestigia:
10 [1] Donec tyranno liberati & hostium
Crudelitate, tuta tuti littora
11 Tenuere: at hostes verticoso gurgite
Absorpsit unda, cladis ut nec nuncius
12 Superesset. Illic tum salutis compotes
Fidemque verbis præbuere, & cantibus
Cecinere festis numinis potentiam.
13 Metu repulso, protinus lascivia
Animos rebelles perculit: nec amplius
Meminere signa nec pericla pristina.

14 Re-

1 *Donec tyranno liberati*] Altera And. Harti editio, *Donec tyranni.*

14 Repente prava perciti libidine
Arſere, verbis & Deum procacibus
Iræ impulerunt frena juſtæ ſolvere.
15 Ac flagitatos impie dedit cibos,
Juſtiſque pœnis impios coërcuit.
16 Nec pœna mentes nec benignitas feras
Mollire potuit, quin procaciter ducem
Duciſque fratrem peteret æmulatio,
Et freta ſtudiis ſemper ambitio malis.
17 Sed factioſos terra vaſto condidit
18 Sinu dehiſcens, flammeique gurgitis
Torrens vorago devoravit impios.
19 Nec noxiorum monita tot pœnis modum
Gens prava ſceleri fecit. Horebi in jugo
(Proh facinus!) ante imaginem bovis Dei
20 Imago ſeſe ſtravit, & fronde ſaturi
Simulacra tauri coluit inſtar numinis;
21 Partæ ſalutis nuper ingrata, immemor
Miraculorum in urbibus Niloticis;
22 Et fluctu eodem ſoſpites ſe, ſubrutos
Hoſtes ſuperbos vorticoſis æſtibus.
23 Ergo ſceleſtos ira juſta perdere
Ibat, furenti ni Deo carum caput
Pro gente Moſes obtuliſſet, & prece
24 Frenaſſet iras. Nec tamen turbæ furor
Illic quievit, expetitum tamdiu
Uber feracis ſprevit agri: nec fidem
Moſi docenti, pollicenti nec Deo
25 Habuit: tumultu caſtra complens reſpuit
26 Imperia: donec ille munificus parens,
Delere promtus inter invia montium
27 Toties rebelles, extulit dextram, & genus
Per nationes impias diſperdere
28 Jam deſtinarat: ante ſculpta numina
Iterum protervi procidere, & mortuis
Diis thura, lectaſque immolarunt hoſtias:
29 Deum ſceleribus provocaverunt novis,
Iramque rurſum exaſperarunt vindicem:
30 Juſta incitatus donec ira Phineas
Ferro ſceleſtam puniit licentiam,
Et ſævientem dexteram compeſcuit
31 Domini, ſibique peperit æternum decus,
Quod nulla ſileant poſterorum ſecula.
32 Nec contumaces ſupplicia tot ſpiritus
Coërcuerunt, Meribæ ad undas quin Dei
33 Rurſus furorem accenderent: nec publico
Moſes furore liber etiam incredula
Oratione vertit iram numinis

34 In ſe. Potiti deinde pactis finibus,
Nec impiarum ſemen omne gentium
Diſperdiderunt funditus, nec juſſibus
Recte monentis paruerunt numinis:
35 Sed ſe profanis miſcuere gentibus,
Didicere ritus, ſerviere ludicris
36 Diis: ac eorum mancipati cultibus,
Tenuere puras a ſcelere nullo manus.
37 Quippe immolarunt filios ac filias
38 Ad dæmonum aras: & ſuæ propaginis
Tinxere ſculptos ſanguine innocuo deos,
Terramque ſanctam polluerunt cædibus.
39 In ſcelera proni abominanda, dum ſuæ
40 Manus adorant opera, patrium Deum
41 Juſtas ad iras provocarunt, ut ſuam
Hæreditatem abominatus impiis
In ſervitutem manciparet hoſtibus:
42 Quorum ſevero pene contriti jugo,
Poſuere ſævam ſpiritus ferociam.
43 Ac liberati ſæpe Domino vindice,
Rurſus rebelles ſpiritus in vindicem
Sumſere: rurſus ob ſcelera pœnas ſua
44 Dedere: mitis nec Dei bonitas tamen
In rebus arctis innocentium a prece
45 Avertit aurem: fœderis memor ſui
Pœnas remiſit lenis & placabilis.
46 Quin & ſuperba corda gentis barbaræ,
Cui ſerviebant diruta jam patria,
Lenivit: animos omnium ut perſtringeret
Imago ſortis flebilis vel hoſtibus.
47 Tu nos tuere, Domine noſter & Deus,
Et e profanis gentibus recollige:
Ut te canamus, nomen ut ſanctum tuum
48 Celebremus unum: populus omnis ut ſimul
Dicat, Deo, quem poſteri Abrahami colunt,
Sit laus, honorque in ſeculorum ſecula.

Amen, amen.

PSAL-

PSALMORUM

Liber Quintus.

PSALMUS CVII. *Conſitemini Domino, quoniam,* &c.

1 CAntemus Dominumque bonum, facilemque parentem,
Cujus habet nullas larga indulgentia metas.
2 Hunc grato ſimul ore canant, quos dira tyrannis
Quum premeret, ſævo incolumes ex hoſte recepit,
Et juga captivo excuſſit ſervilia collo.
3 Perque feras gentes ſparſos, qua ſurgit ab undis,
Et qua diverſas abiens ſe condit in undas
Phœbus, ab arctoæ campis glacialibus urſæ
Collegit, tepidoque domum revocavit ab auſtro.
4 Per ſteriles ſaltus & inhoſpita ſaxa vagantes,
Qua nulla ad cultas ducunt veſtigia terras,
5 Fracti animos mœrore, inopes undæque cibique,
Auxilium miſeris imploravere querelis:
6 Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis,
7 Monſtravitque viam cultas quæ ferret ad urbes.
8 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris.
9 Quippe ſitim victuque famem compeſcuit ægram,
Reddidit & membris vires, animoque vigorem.
10 Quique Dei monitis ingrata mente relictis,
11 Carceris in tenebris & cæca nocte jacebant,
12 Quum tremerent gelidæ exanimes formidine mortis,
13 Afflictique malis humiles fractique jacerent,
Auxilium miſeris imploravere querelis:
Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis:
14 Vincla manu valida rupit, mortiſque timorem
Reppulit, & tetris pavidos eduxit ab umbris.
15 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris:

16 Liminaque & portæ qui clauſtra refregit ahenæ.
17 Deliciis animi vires quum ſtulta libido
Affligit, corpuſque gravi languore ſolutum
18 Stultitiæ pendit pœnas, & morte propinqua
Rejiciunt omnem faſtidia marcida victum;
19 Auxilium miſeris qui imploravere querelis,
Adſpicit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis:
20 Ereptiſque ſuo lethi de limine verbo,
Reſtituit lætumque novat per membra vigorem.
21 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris:
22 Et meritis cumulent memores altaria donis,
Et grata acceptam teſtentur voce ſalutem.
23 Qui mare fluctiſonum ſulcat, curviſque carinis
Admovet externas vaga per commercia gentes,
24 Non ignota illi divina potentia, nec quæ
Mónſtrat in immenſo miracula ſæpe profundo.
25 Quum jubet, irrumpunt venti ſtridente procella,
26 Et mare nunc [1] ſpumis canentibus aſtra laceſſit,
Et nunc tartarei ſubſidit ad ima barathri:
27 Pallent ora, metus trepidantia pectora pulſat,
Et velut oppreſſis vino veſtigia nutant:
Callida nec cani juvat ars aut cura magiſtri.
28 At Dominum ut mœſtis imploravere querelis,
Exaudit trepidos, & opis miſeratur egenos.
29 Jam venti ponunt, ſtrataque æqualiter unda,
Arrident taciti tranquilla ſilentia ponti.
30 Jam poſita læti gaudent formidine nautæ,
Cum [2] laceræ optatum portum tetigere carinæ.
31 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris.
32 Hunc populi cœtus laudent, ſanctique ſenatus
33 Concilium ſuper aſtra ferat, qui flumina ſiccat,
Et riguos paſſim rivis bullantibus agros,
Fontibus occluſis ſitienti damnat arena:
34 Et fœcunda, ſui facta ob ſcelerata coloni,

Arva

1 *Spumis canentibus*] And. Hartus anno 1615, *Spumis candentibus*: at prius illud magis arridet. Sic Ovid. Epiſt. 3.
Quam ſine me Phthiis caneſcant æquora remis.

2 *Cum laceræ*] Deſideratur hic verſus in tribus Steph. utraque Plantiniana & Argent. editionibus.

Arva jubet salsis subito sterilescere glebis.
35 At contra in sterili campo male pinguis arenæ
Stare lacus, pinguesque facit stagnare paludes:
Et fluviis siccos rivisque fugacibus agros
36 Irrigat, atque inopi transmittit habere colono:
Quique novas sanctis moderetur legibus urbes,
37 Et scrobibus credat vites, & semina sulcis,
Unde legat dulces maturo in tempore fructus,
38 Quos pater omnipotens alit, & proventibus auget
39 Assiduis pecorum fœtus. Ubi nescia rursus
Commoda fortunæ modice mens ferre secundæ,
Frena dedit vitiis, retrahit sua munera justus
40 Arbiter: indomitos animos & corda superba
Cladibus affligit: sævis punire tyrannis
Tradit, & ignavo petulans sub principe vulgus
Contemtum, populis prædam jubet esse propinquis:
Perque inopes victus terras traducit, ubi ante
[1] Nulla hominum tritam monstrant vestigia callem.
41 Avertit mala pauperibusque, animique modestis,
Atque hilares multa fœcundat prole penates.
42 Hæc spectant gaudentque boni: male conscia mussat
43 Turba metu. Ast, animi quibus est solertia, cura
Assidua volvunt, memorique hæc mente recondunt,
Luceat ut cunctis Domini clementia terris.

PSAL. CVIII. *Paratum cor meum, Deus*, &c.

2 [2] MEns [3] invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce, rector, te celebrabit lyra.

3 Eia

1 *Nulla hominum tritam monstrant vestigia callem*] Ita quatuor Stephanorum libri, duo Plantini, tres Raphelengii, duo N. Chyrræi, uterque And. Harti, Argentor. Tho. Vautrollerii, Elzev. 1628 Jac Stoeri 1591, Gid. Lithgoi 1660. Rob. Sanderi 1684: reliquis vero omnibus [*tutum*] legitur. Nos ideo priorem lectionem prætulimus, quod ita ferant omnes libri Buchanano adhuc vivente editi. Non me later hoc vocabulum a Grammaticis vulgo masculinum statui: at fœminino interdum legi ostendit Nonius e Livii lib. XXII. cap. 14 *Nos hic pecorum modo per æstivos saltus deviasque calles exercitum ducimus*; quomodo etiam exhibent Jani Gruteri & utriusque Gronovii editiones: quanquam nonnullis libris *devios calles* edatur, quod Lipsius & Gothofredus, suffragante etiam Rich. Jonsono Gramm. Comment. p. 43. in *colles* mutatum voluere. Sed potior fides veterum librorum (quibus, restante Sigonio, *calles* non *colles* est scriptum) in primis vero omnibus ætate prioris Nonii, qui porro addit *Livium sic frequenter loqui*. [*Nudas Calles* MS. apud Curtium III. 10.]

2 *Mens invicta malis*] Priores 12 hujus Psalmi versus habentur Ps. LVII. posteriores 20 Ps LX.

3 *Mens invicta*.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *Mens infracta*.

3 Eia age, depositis mens expergiscere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
Ocyus auroræ quam lucifer excitet ignes,
Aurora cantus quam volucrum exsuscitet,
4 Te, pater alme, canam: populos tua facta per omnes,
Quacunque tellus panditur, vates feram.
5 Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,
Fidesque tractus nubium supervolat.
6 O Deus augustum nitido caput exsere cœlo,
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
7 Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
Præsens, & opifer invocantes audias.
8 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.
En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
Vallem Sucothi metiar decempeda.
9 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?
10 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.
11 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?
12 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor?
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Nostros præibas dux, ut ante, exercitus.
13 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis:
Humana fallax credulos spes decipit.
14 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

PSAL. CIX. *Deus laudem meam ne tacueris*, &c.

2 NE sileas, ne dissimula, mea gloria, neve
Sine veritatem supprimi mendacio,
Me sceleratì oris fraus, & crudele venenum,
Proterva fictis lingua me premit dolis.
3 In me odia occultis acuunt sermonibus iras,
Et immerenti fabricant molestiam.
4 Qui mihi debebant fidum solamen amici,
Probra ingerebant clanculum & convicia.
Ast ego, secretæ tibi qui penetralia mentis
Cernis, dolente corde fundebam preces.

5 Omni-

5 Omnibus officiis culti mihi damna rependunt,
Remunerantur odio amorem ſimplicem.
6 Tu pater hunc ſævo [1] vexandum trade tyranno:
Vaſtator illi ad dexteram adſtet Angelus.
7 Judicis adſtiterit cum ſordidus ante tribunal,
Damnatus aſpris exeat ſententiis.
Quum volet iratos animos inflectere fando,
Oratione judices exaſperet.
8 Ante diem fato pereat præreptus acerbo:
Locumque vacuum dominus occupet novus.
9 Orba fleat ſoboles, vidua gemat uxor in aula:
10 Ejecta proles patrio exulet ſolo:
Inſtabilis, mendica, vagis erroribus orbem
Luſtret: quietum reperiat nuſquam locum.
11 Conturbetque domum miſeram, [2] inſcribatque penates,
Scrutatus omnes fœnerator arculas.
Ignotuſque hæres longo congeſta labore
12 Rapiat, opemque nemo poſcenti ferat:
Nullaque progeniem miſeratio ſublevet orbam.
13 [3] Mors falce totam demetat ſemel domum:
Proxima gentem omnem cum nomine deleat ætas.
14 Apudque Dominum, patris erratum, ut recens,
15 Ante oculos interque manus verſetur & erret:
Nec vitia matris tollat ulla oblivio.
16 Utque erat oblitus miſerandi, oblivio gentem
Ejus perenni ſupprimat ſilentio:
Qui dejectum, inopem, & curis mordacibus ægrum,
Pertrahere mortis nixus eſt in retia.
17 Semper ei veluti fuerat maledictio cordi,
[4] Maledicta in illum & exſecratio cadent.
18 Ac veluti ſtudio fugit benedicere pravo,
Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.

Et

1 *Vexandum.*] Antiquiores omnes memorati codices: *Vaſtandum.*

2 *Inſcribatque penates*] *i.e.* tabula ex ædibus pendente, vel foribus parietibuſque affixa (ut nunc fit) ejus domum vendendam locandamve eſſe indicet. Plaut. Trinum. I. 2. 131. *Ædes venales haſce inſcribit literis.* Terent. Heaut. I. 1 92. *Inſcripſi illico ædes.* Hoc ideo, quod neque Julius neque Chytræus rem explicent, hic notare libuit.

3 *Mors falce totam demetat ſemel domum*] Ita omnes libri: mihi vero vix dubium eſt quin *ſimul* non *ſemel* legi debeat: quas voces alteram in alteram nonnunquam mutatas interpretes animadvertunt. Vide Cl. Bentleium ad Horat. I. Epiſt. 7 96.

4 *Maledicta in illum & exſecratio cadent*] Ita conſtanter omnes libri: at mihi fere perſuaſum eſt, *cadant* legi oportere, ut mox
Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.
Textu autem Hebraico, omnibuſque quos viderim interpretibus, eodem ſemper tempore hæc enunciantur.

Et velut obtegitur talari corpus amictu,
Totus miseriis ille sordeat obsitus.
Sic in cuncta illi passim se viscera fundant,
Ut oleum in ossa penetrat, unda in viscera.
19 Hoc ergo incedat semper vestitus amictu:
Hæc zona lumbos cingat illi & ilia.
20 Ante Deum tales pendat detractio pœnas,
Et clam salutem quisquis oppugnat meam.
21 Alme pater, pater alme, tua me protege dextra,
Et invidorum libera calumniis.
Ut nomen latus omne tuum telluris honoret,
Et suavitatem sentiat clementiæ.
22 Eripe me invidiæ: sum pauper, egenus & exspes,
Animumque curæ turbidum urunt anxiæ.
23 Non aliter pereo, species quam futilis umbræ,
Pallent tenebris sera quum crepuscula:
Aut ubi decussis solerti indagine ramis,
Locusta tectis pulsa frondeis cadit.
24 Genua labant infirma: artus jejunia solvunt:
Exsangue siccis corpus aret ossibus.
25 Me tumidi probris hostes petiere superbis:
Me conspicati capita quassarunt sua.
26 Adfer opem, servumque tuum, pater optime, serva
Pro lenitate semper assueta tibi.
27 Agnoscantque tuam, rerum pater optime, dextram:
Tuaque salvum me sciant clementia.
28 Dum maledicta voment hostes, dum probra loquentur,
Bonusque placidusque benedices tu mihi.
Dum confusa illis turpis pudor ora notabit,
Lætitia servi pectus hilarabit tui.
29 Hos pudor, ut talos a vertice vestis ad imos
Effusa late corpus omne contegit;
Hos pudor, & mœrens turbato infamia vultu,
Qui me maligno dente rodunt, obruat.
30 Ast ego tum Domino grates memor ore sonabo,
Cœtuque laudes in celebri concinam;
31 Qui stetit auxilio dexter cum paupere, vitamque
Eripuit ejus hostium ludibrio.

PSAL. CX. *Dixit Dominus Domino meo*, &c.

1 SIc alloquutus Dominus est
Dominum meum,
Asside dexteram ad meam,
Dum proterendos, ceu scabellum, sub pedes
Hostes tibi provolvero.

2 Ad

2 Ad orbis oras ultimas fasces tuos
Alta ab Sione proferam:
Ut juris æqui vinculis coërceas
Fastus rebelles hostium.
3 Te pompa lætis quum reducet plausibus
Ad templa voti compotem,
Sancto decorus apparatu exercitus
Lætum celebrabit diem.
Non roris imber ante lucem argenteis
Tot [1] vestit arva gemmulis,
Quam multa cunctis gentium de finibus
Ad te propago confluet.
4 Juravit & se adstrinxit immutabili
Dominus sacramento tibi,
Tete futurum Melchisedecis sibi
Ritu sacrorum antistitem,
Sol inquieto lucis orbe dum diem,
Dum luna noctem illuminet.
5 Ad dexteram ille semper assistet tuam:
Ferro tyrannos vindice
6 Compescet: iram commodans suam tibi,
Gentes rebelles comprimet.
[2] Ducesque regnis imperantes ditibus
7 Sternet solo: torrentibus
E [3] fortuitis, dum fugam premet, sitim
Victor levabit igneam.
Ergo subactis hostibus, cœlo caput
Tollet decorum gloria.

PSAL. CXI. *Confitebor tibi, Domine, &c.*

1 SIve inter fidos tractem secreta sodales,
Seu sancti stipante caterva
Me populi loquar, alme parens, te pectore toto
Usque canam: tua munera grato
2 Ore feram, magna æternæ miracula dextræ:
Magna quidem, sed & inclyta certe,
Et manifesta bonis, studio scrutante fideli.
3 Quicquid enim gerit, omnia splendor,
Omnia divina majestas luce refulgens
Illustrat: dum sidera terras
Ignea lustrabunt, hunc justum semper & æquum
Sera agnoscent secla nepotum.
4 Nec quæ primævi quondam stupuere parentes
Attoniti, mirandaque natis
Invida delebunt oblivia: parcere largus

Nempe

1 *Tot vestit arva gemmulis.*] Tres Steph. duæ Plant. & Argent.
Non roris imber ante lucem argenteus
Sic vestit arva gemmeo
Decore, ut omnes gentium fines tui
Beabit ortus nuntius.
Juravit, &c.

2 *Ducesque regnis imperantes.*] Iidem codices, *Ducemque regnis imperantem.*

3 *E fortuitis.*] Iidem codices,
Late per arva sanguinis rivis sitim.

Nempe parens, facilisque querelis
5 Flectere cor miseris: spoliis ex hoste superbo
Direptis decoravit amicos.
Nec cum gente sua percussi fœderis illum
Immemorem ulla redarguet ætas.
6 Ostenditque suas per facta illustria vires,
Quum populatus regna superba,
Dimensusque novis hostilia rura colonis,
Dilectæ dedit oppida genti.
7 Quicquid agit loquiturque, fides immobilis actus
Æqui & regula dirigit omnes.
Quæ jubet, æqua jubet, nulloque interlita fuco,
Aut tacitam celantia fraudem;
8 Quæque nec æterno volventia secula lapsu
Interimant, aut tempore carpant.
Quippe [1] adstans fidei firmæ constantia & æquum
Perpetuo rata jussa tuentur.
9 Quum premeret Pharii imperium crudele tyranni
Selecta de gente nepotes:
Excussitque jugum, & regis fera jussa superbi
Exuit: æternaque beatis
Libertate frui donarat, pignora sera
Si jurata parentibus olim
Intemerata piæ servassent fœdera legis:
Fœdera nullis irrita seclis.
Quippe Dei sanctum est & formidabile nomen,
Ac sancte sua pacta tuetur:
Exigit & duras violato fœdere pœnas.
10 Hunc colere ex animoque vereri,
Vivendi recte fons & sapientia prima est.
Hanc cunctos qui dirigit actus
Ad metam, vere sapit: hunc ventura nepotum
Semper dicent secla beatum.

PSAL. CXII. *Beatus vir, qui timet Dominum*, &c.

1 Beatus ille, qui Deum rerum patrem
Pietate non ficta colit:
Deique gaudet legibus: mores suos
Formare ad illas nititur.
2 Late per urbes divites potentiam
Ejus propago proferet:

Pro-

1 *Adstans fidei firmæ.*] Antiquiores sex toties memorati codices, *Astans fidei infractæ.*

Prolem piorum numinis benignitas
Larga beabit dextera.
3 Res affluenter ſuppetet ſemper domi
Illi: nec ætas longior
Obliterabit æquitatis gloriam
4 Fructumque. Quum premet malos
Fortuna, ſævo geſtiens ludibrio
Mutare ſummis infima,
Benignitatis tum ſuæ juſtis Deus
Lucem in tenebris offeret.
Clemens bonuſque in omnibus periculis
Stirpem piorum muniet.
5 Miſertus inopis vir bonus, larga manu
Succurret indigentiæ:
Sic cuncta juſto temperans examine,
Nec verba temere ut excidant.
6 Non turbo ſortis cuncta quatientis, loco
Movebit illum, nec dies
Suprema famam condet ejus invido
Oblivii ſilentio.
7 Non livor illum falſa gaudens ſpargere
Terrebit, aut calumnia:
Bellive rumor, aut egeſtas lurida,
Fragorque lethi proximi:
Sed mente firma provocat diſcrimina,
Deoque ſolo nititur.
8 Ceu cana rupes murmurantis æquoris
Spernit minaces impetus:
Sic ille certa interritus fiducia
Sortis procellas ſuſtinet:
Ac ſuſtinebit, dum ruinas hoſtium
Salvus ſuorum adſpexerit.
9 Opes volucris inſtar auræ mobiles
Largitus eſt egentibus;
Sibi æquitatis gloriam ſuperſtitem
10 Servavit: orbe gloriam
Vivaciorem, nec ſenectæ dentibus
Æruginoſæ obnoxiam.
Dum laude clarum, reque lautum ſplendida
Spectabit impius pium,
Curæque mentem vellicabunt anxiæ,
Succumque carpent corporis;
Dentem fatigans dente ringetur, lue
Se macerabit tabida.
Dominus malorum vota ridet irrita,
Spes ut modeſtas promovet.

PSAL. CXIII. *Laudate pueri Dominum*, &c.

1 PSallite Dominum pueri, Domini
Nomen feſto tollite cantu.
2 Nomen [1] Domini ſic celebretur,
Ut ſeculorum in ſecula longi
Nulla oblivia ſentiat ævi.

3 Pri-

2 *Nomen Domini ſic celebretur.*] Tres Stephani, duæ Plant. & Argent. editiones prædictæ, *Nomen Domini ſit benedictum, Et ſeclorum* ———

3 Primo a carcere ſolis Eoi
Ad purpureos uſque occaſus,
4 Omnes Domini nomen adorent,
Qui gentes ſuper arduus omnes
Celſas ætheris incolit arces:
Cujus longe gloria mundi
Trans flammantia mœnia vecta
eſt.
5 O pietatis neſcia veræ
Pectora! ritu ſacra nefando
O qui fingitis, anne deorum
Quenquam Domino ſimilem no-
ſtro
6 Noſtis? quem ſuper ardua cœli
Culmina poſitum nil latet imæ
Sub cava clauſum viſcera terræ;
Nil humano procul adſpectu
Trans multiplices ætheris or-
bes.
Inopem terræ qui proſtratum
Suſcitat, & de pulvere egenum
7 Tollit, ut alto poſitus ſolio
Populi primos carpat honores.
8 Qui maternos ſterili fructus
Exoratus donat, & orbos
Læta renovat prole penates.

PSAL. CXIV. *In exitu Iſraël de Ægypto*, &c.

1 QUum domus Iſacidum patrias remearet ad oras,
Barbaraque inviſæ linqueret arva Phari:
2 Ipſe Deus Judam cœleſti numine tutum
Fecit: erat populi ſignifer ipſe ſui.
3 Vidit, & attonitas trepidum mare diſſidit undas:
Jordanis refugas in caput egit aquas,
4 Dura [1] per intonſos ſalierunt culmina montes,
Ut ſaturas geſtit dux gregis inter oves:
Celſaque [2] frondentes movere cacumina colles,
Agnus ut in pratis luxuriare ſolet.
5 Quid mare vidiſti ſolito cur ceſſeris alveo?
Cur fugis in fontes fluminis unda tuos?
6 Cur ita concuſſo ſaliiſtis vertice montes,
Ut ſatur exſultat dux gregis inter oves?
Cur ita frondenti ſaliiſtis vertice colles,
Agnus ut in pratis luxuriare ſolet?
7 Nempe Dei trepidum præſentia terruit orbem,
Cui cadit in Solymos victima multa focos.
8 Qui lapidum venas laticum laxavit in uſum,
Cui fluxit largo flumine dura ſilex.

PSAL. CXV. *Non nobis, Domine, non nobis*, &c.

1 TE, magne rector orbis, haud victoriam
Ex hoſte ſævo poſcimus,
Nos ut per omnes fama gentes differat,
Nec apparatu ut ſplendido
Per

1 *Dura per.*] Iidem libri. *Læta per.*
2 *Celſaque frondentes.*] Iidem. *Lætaque frondentes.*

Per ora vulgi nos triumphus aureo
Curru superbos transferat:
Sed impiarum ut secla gentium sciant
Te largum opis cultoribus
Tuis, fideque semper immutabili
Promissa promtum solvere.
2 Ne forte rebus insolentes prosperis,
Ubi nunc Deus vester? rogent.
3 Deus astra noster incolens, mortalium
Nutu suo res temperat.
4 At impiarum finxit error gentium
Manu deos inutiles:
Aurum caminis excoquens, aut malleis
Massa e sequaci bracteas
Ducens, figura multiformi ludicra
Affixit aris numina.
5 Inane vocis os habent: oculos habent,
Orbes inanes luminis.
6 Naribus odores nec trahunt, nec auribus
Surdis sonores hauriunt:
7 Palpare manibus non queunt, torpentibus
Nec ingredi vestigiis.
Nec vox anhelis edita e pulmonibus,
Cavo recurrit gutture.
8 Quicunque tales fingit aut colit deos,
Diis ipse similis sit suis.
9 At tu Jacobi gens, loca fiduciam
Omnem salutis in Deo,
Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
10 Et vos Aronis posteri, spem ponite
Omnem salutis in Deo,
Qui vos potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
11 Quicunque cultor es Dei, fiduciam
Loca salutis in Deo,
Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
12 Qui nos favore semper amplexus memor
Fovit fovetque sedulo:
Cunctos Jacobi qui fovebit posteros,
Aronis & sacrum genus.
13 Qui se colentes, sive juvenes, seu senes,
Fovebit & custodiet.
14 Qui nosque donis semper augebit novis,
Et liberorum liberos.
15 Nam nos profanis segregavit gentibus,
Cœli solique conditor:
16 Cœlum sibi ipse regiam fecit, solum
Sedem dedit mortalibus:
17 Remunerantes muneribus illum ut suis
Rerum parentem agnoscerent.
Neque ora laudes in tuas solvent, pater,
[1] Quos mors tegit silentio.
18 Nos te parentem agnoscimus, qui spiritu
Vitalis auræ vescimur.
Te prosequemur laudibus, dum lucido
Sol axe terras ambiet.

PSAL.

1 *Quos mors tegit silentio*] Ita recte Julius legit, alii omnes *teget*.

PSAL. CXVI. *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus,* &c.

1 TOto pectore diligam
Unice & Dominum colam,
Qui lenis mihi ſupplici
Non duram appulit aurem.
2 Aurem qui mihi ſupplici
Non duram dedit: hunc ego,
Donec pectora ſpiritus
Pulſet, ſemper amabo.
3 Jam mors ante oculos erat,
Jam ſtabam ſuper aggerem
Buſti, jam dolor anxius
Omni ex parte premebat:
4 Exſpes tum prece ſupplice
Oravi Dominum: Pater,
Quæſo, inquam, miſerabili
Saltem conſule vitæ.
5 O juſtum Dominum & bonum,
6 Et pronum veniæ! auxilî
Is me & conſilii indigum
Sævo texit ab hoſte.
7 Ergo mens tibi reddita
Mœrorem cohibe; & Deus
Quæ larga tribuit manu
Donis læta fruare.
8 Vitam e faucibus eruit
Mortis, & lacrymas genis
Abſterſit, ſtabili & pede
Firmavit tibi greſſum.
9 Tutus præſidio Dei
Degam: & polliciti fide
Fretus non dubia, canam
Grato pectore laudes.
10 Laſſus, rebus & aſperis
Afflictus, trepida fuga
Vitæ proſpiciens meæ,
11 Sic mecum ipſe loquebar;
Nulli certa homini fides:
At rerum arbiter optimus,
Unus polliciti tenax,
Unus fallere neſcit.
12 Tot liber toties malis,
Tot auctus toties bonis,
Quo tandem officio tibi
Coner ſolvere grates?
13 Te feſta dape, te prece,
Te libamine proſequar,
Te vitæ columen meæ
Grata voce fatebor:
14 Te vitæ columen meæ
In cœtu populi tui
Grata proſequar hoſtia,
Damnatus tibi voti.
15 Electos, genitor, tuo
Cuſtos præſidio tegis,
Nec per vim pereuntium
Manes linquis inultos.
16 Tu ſervum Dominus tuum,
Ancillæ ſobolem tuæ
Me, minacibus hoſtium
Vinclis eripuiſti.
17 Te, rerum pater optime,
Semper laudibus efferam:
Nomen in dubiis tuum
Uſurpabo periclis.
18 Te voti reus, [1] erutus
Morti, proſequar hoſtia,
19 Sacri limen ad atrii,
Sacræ redditus urbi.

PSAL.

1 *Erutus morti*] Melius forte *morte*. Vide quæ nos de metris Buchan. ad cap. I. xxvi. [Vid. ad Pſalm. LX.]

PSAL. CXVII. *Laudate Dominum omnes gentes, &c.*

1 OMnes ubique gentium
Quos ſolis ambit orbita,
Rerum parentis optimi
Laudes libenter pangite.

2 Agnoſcite indulgentiam
Benignius nos in dies
Foventis, & conſtantiam
Promiſſa certam reddere.

PSAL. CXVIII. *Confitemini Domino, quoniam bonus, &c.*

1 EIa Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum ſemper indulgentia.
2 Eia Dei, ſoboles Jacobi, dicite laudes,
Larga benigni ſemper indulgentia.
3 Eia Deum canat Aronis numeroſa propago,
Larga benignum ſemper indulgentia.
4 Eia Dei pura cultor pietate, fatere
Larga benignum ſemper indulgentia.
5 Audiit orantem Dominus me rebus in arctis;
Ac liberavit illico ex anguſtiis.
6 Ille mihi aſſiſtat ſolus: non arma, nec ulla
Humana mi vis adferet formidinem.
7 Ille mihi auxilio ſit ſolus: lumina damnis
Explebo (nec me decipit ſpes) hoſtium.
8 Tutius a rerum Domino eſt ſperare ſalutem,
Confidere armis quam virorum fortium:
9 Tutius a rerum Domino eſt ſperare ſalutem,
Confidere opibus quam potentum principum.
10 In me conjurent populi omni ex parte propinqui;
Dei faventis conteram cunctos ope:
11 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Dei faventis conteram cunctos ope:
12 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Quam nube denſa vere ſe fundunt apes,
Non ſecus ac ſiccas ignis violentia ſpinas,
Dei faventis conteram cunctos ope.
13 Improbe quid fruſtra labefactum evertere tentas?
Dei potentis ſuſtinet me dextera.
14 Ille meæ vires: illum mea carmina pangent
Unum: ſalutis unus auctor eſt meæ.
15 Cunctaque juſtorum pariter tentoria plaudent:
Meæ ſalutis pariter auctorem Deum
Laudabunt: cantuque ferent ad ſidera dextram
Belli potentem, divitem victoriæ.

16 Dextram armis, dextram præſtantem robore, dextram
Belli potentem, divitem victoriæ:
17 Sæva quid inſultas mihi mors? tua tela reconde:
Fruſtra minaci territas me ſpiculo.
Vivo equidem, vivuſque feram ſuper æthera cantu
Raram benigni numinis clementiam.
18 Jure parens bonus ærumna me afflixit acerba:
At imminentem reppulit mortem tamen.
19 Pandite pontifices ſacri mihi limina templi,
Salute parta ut laude proſequar Deum.
20 Hæc eſt illa Deo gratiſſima janua, juſtis
Votis aperta dehinc futura janua.
21 Te merito, pater alme, canam: tu rebus in arctis
Aurem applicaſti ſupplici placabilem:
Soſpes, [1] & infeſto duce te ſum tutus ab hoſte:
22 Et molientum tecta quem rejecerat
Artificum improbitas lapidem, faſtigia ſummi
Late refulgens jam coronat anguli.
23 Scilicet arcano factum eſt hoc numine, noſtra
Attonita factum quod ſtupeſcunt lumina.
24 O lux feſta, o lux jucunda ad gaudia nata,
Cœleſtis in nos lux favoris conſcia!
25 Uſque fave, cuſtoſque tui, pater optime, Regis
Sis, & ſecundos cœpta duc ad exitus.
26 O felix, iterum o felix, quem rector olympi
Populo ſalutis miſit auctorem ſuo!
Nos, quibus eſt ſacri cuſtodia credita templi,
Vos precamur cuncta vertant proſpere.
27 Unus enim Dominus rerum moderatur habena
Qui gratiæ in nos lumen effundit ſuæ.
Lætitia celebrate diem, fœtuſque bidentis
Tenellus aræ vinctus aſtet cornibus.
28 Te Dominum, te mente colam, te voce fatebor:
Tuumque ſemper laude nomen proſequar.
29 Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum ſemper indulgentia.

1 *Soſpes, & infeſto.*] And. Hart, 1615. *Soſpes & injuſto.*

PSAL. CXIX. *Beati immaculati in via*, &c.

Aleph.

1 O Beatos, qui ſequuntur orbitam legis Dei:
2 O beatos, qui monenti ſponte parent numini,
3 Labe puri nec relinquunt lege juſſum tramitem,
4 Quem ſeveritate dura nos tenere præcipis.
5 O gradum regas labantem ſic, monenti ut parcam;
6 A tuis attenta juſſis nuſquam ut errent lumina.
7 Tum ducem canam æquitatis candido te pectore.
8 Obſequar tibi: obſequentem tu tibi ne deſere.

Beth.

9 Quid juventam, ne labaſcat, ſervat æque ac lex tua?
10 Hinc ne aberrem, modo laboro: tu laborantem rege.
11 Ne vacillet pes, meo tua verba condo pectore.
12 Rector orbis, æquitatis regulam tuæ doce
13 Me, [1] tui oris verba ſemper ore mediter ut meo:
14 Illa longe cariora ſemper auro ut æſtimem:
15 Illa cogitem, illa ſecter, illa mirer unice:
16 Illa nulla e corde noſtro deleant oblivia.

Gimel.

17 Da tuæ legi obſequenti vivere: ut propius tui
18 Conſpicer pacti æquitatem, pande mentis lumina.
19 Inquilinum juſſa legis ne tuæ celaveris.
20 Fœderum leges tuorum ægra mens deſiderat.
O, tuæ legis ſuperbum qui premis faſtidium,
22 Me tuæ legis ſequacem vindica: cui divites
Arroganter obloquuntur, juſſa quod ſervem tua;
E tuo ſermone vitæ quod capeſſam formulam.

Daleth.

1 *Tui oris verba ſemper ore mediter ut meo*] Quondam mihi ſuſpicio ſuborta eſt legendum eſſe *corde mediter*; at mutare ſententiam coëgit textus Hebraicus, quem ſic reddit Arias Montanus, *In labris meis narravi omnia judicia oris tui*: proinde *meditari* eodem fere ſenſu accipiendum quo apud Virg. Ecl. I.

Silveſtrem tenui Muſam meditaris avena.

i. e. modularis, ſeu cantando exerces. Et Ecl. 6,

Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas ———

i. e. *canente*, ut Servius interpretatur. *Meditari* ergo *verba Dei ore*, idem eſt ac *ea aſſidue recolere, ac iis in omni ſermone memorandis ſemet exercere.*

Daleth.

25 Æger animus languet: ægrum recrea verbo tuo.
Cordis arcanas latebras prodidi tibi: rudem
27 Tu doce, præferque lucem, ſcita mediter ut tua:
Et cor anxium tui verbi erigas ſolatio.
Abſque fuco fac tuarum ſcita legum ut diligam.
30 Recta ſector, inſtituta ſpecto ſemper ad tua.
Lex tua animo ſculpta inhæret: ſpem meam ne deſere:
Pande iter tuæ æquitatis: te comes lætus ſequar.

He.

Legum iter monſtra tuarum: fœdus erudi tuum,
Fœdus ut legemque totis imbibam præcordiis,
35 Cuncta ut inſtituta recta ſecter uſque ſemita.
Sordidis averte curis juſſa pectus ad tua:
Flecte lumina, impias ne vanitates hauriant.
Languidum excita: face ut te timeat animus ac amet.
Libera probro a pudendo me benignus arbiter:
40 Tua [1] ſtatuta diligentem ſervet æquitas tua.

Vau.

Me bonus reſpice opiferque, fœderis memor tui,
Ora claudam ut exprobranti ſpem tuæ fiduciæ.
Spes ſalutis, veritatem ab ore ne tuam eripe.
Semper ut tuis ſtatutis audiens, tuto gradu
45 Ambulem, tua juſſa quæro ſola. Coram regibus
46 Diſſeram (nec me pudebit) de tuis ſermonibus.
47 Hos amavi, & hos amabo, & obſequens his, brachia
48 Tollam: ut uſque & uſque volvam hos ore, mente cogitem.

Zain.

Sis memor pacti, columna quæ meæ fiduciæ eſt;
Quod levat mœrentem, & ægrum e fauce mortis eripit:
51 Rideant licet ſuperbi, te ſequar: legem tuam
Uſque repetam, in rebus arctis hoc erit ſolatium.

Iſm

1 *Tua ſtatuta diligentem*] Tres Steph. utraque Plant. & Argent. *Et ſtatuta me amantem tua æquitas ſervet: tua.*

Impios quum legis hoſtes cerno, totus horreo.
Carmen hæc erit mihi, orbem donec hoſpes hunc colam.
Hanc ut obſervem tenebræ me ſilentes admonent:
56 Illa mentem cura ſemper unice exercet meam.

Heth.

Obſequi tibi, mihi una eſt ſpes, opes, hæreditas.
Ut bonus promiſſa præſtes, unice unum id ambio.
Actiones vitæ ut omnes ad tuam componerem
60 Legem: ad hanc cuſtodiendam qua licet [1] me confero.
Impeditus impiorum vinculis hanc cogito.
Hujus ergo nocte ſurgens proſequar te laudibus.
Qui verentur hanc, amicis utor: hanc, parens bone,
64 Qui tua benignitate cuncta reples, edoce.

Teth.

65 Domine ades, pollicita ſervo fac benigne appareant.
In tua lege acquieſcam: me doce legem tuam.
Vix malo coacta leges mens ſequi didicit tuas.
Scita, fons benignitatis, tua benigne me doce.
Me ſuperbi criminantur: corde toto ego te ſequar.
70 Juſſa me juvant tua; illis mens hebeſcit proſperis.
Erudiſti me malis, ut legi adhæream tuæ,
Hæream ut legi, auri acervis gratiori ingentibus.

Jod.

Da manu tua creato noſſe vim legis tuæ.
Me pii læti obſequentem legibus ſpectant tuis.
75 Juſta lex tua eſt: premis me jure juſtus arbiter.
At libenter audientem juſſa me tua recrea.
Tibi libenter obſequentem præveni clementia.
Servulum tuum prementem comprime arrogantiam.
Me tuæ legi obſequentes obſequentem diligant.
80 Nec ferat tibi obſecundans pura mens infamiam.

Caph.

Deficit mens ſpe ſalutis, ſpes nec illam deficit.
Laſſa languent lumina: utris corpus inſtar aridi

83 Tam

1 *Me confero.*] Omnes Steph. duæ Genev. 1594. *me comparo.* Blant. Argent. Vautrol. Lond. 1580. &c.

S 3

83 Tabuit: ſolare promiſſi in malis memórem tui.
84 Quis ferendi finis? hoſtem quando punies meum?
85 Mihi tuæ legis ſuperbus hoſtis effodit ſcrobem.
Æqua lex, promiſſa certa ſunt tua: hoſtes confice
Qui premunt me, quod te in uno collocem fiduciam.
Scita fac ut ad tua omnes actiones dirigam.

Lamed.

Certa eunt promiſſa, certa ſtat tuis verbis fides,
90 Dum polo ſtellæ micabunt, herba terras veſtiet;
Sempiterno quæ recurſu legibus parent tuis.
Obruiſſent me dolores, ni affuiſſet lex tua,
Lex ſalubris: nulla nobis tollet hanc oblivio.
Sum tuus, tua inſtituta diligentes diligo.
95 Impii [1] mortem parabant ſcita meditanti tua.
Cæteris eſt finis: illa ſola ſemper permanent.

Mem.

O tuam quam legem amavi! ſemper illam cogito.
Hoſtibus prudentiorem me meis hæc reddidit.
Factus huic fui obſequendo doctior doctoribus.
100 [2] Huic quod audiam, ſenecta aſtutior ſum callida:
Huic ut obſequar, malorum flecto greſſum a ſemitis.
Te docente non recedo paullulum a verbis tuis,
Faucibus meis ſuavi melle ſuavioribus.
Eruditus his, recedo a ſemita mendacii.

Nun.

105 Sancta lex, velut lucerna, dirigit pedes meos.
Obſtinavi animum, tuis ut obſequar ſermonibus.
Obrutum malis, tuorum fœderum memor, leva.
Edoce me juſſa, & oris hanc bonus cape victimam;
Juſſa non rejecta, quamvis undique inſtarent mala:
110 Hæc nec abjeci impiorum pene clauſus retibus.
Hæc voluptas, hoc mihi unum gaudium, hæc hæreditas.
Hic ſcopus mihi [3] manebit, vivus aura dum fruar.

Samech.

1 *Impii mortem*] In duabus Steph. utraque Plant. & Argent. deſideratur hic verſus.

2 *Huic quod audiam*] [*Audiens alicui dicto*, recte dicitur. Sed an *audire alicui* defendi poſſit, vehementer dubito. certe ego nullum exemplum novi.]

3 *Manebit, vivus*] Tres Steph. utraque Plant. & Argent. *manebit unus, aura dum fruar.*

Samech.

Diligo legem tuam, ſicut malos abominor.
Unica es ſpes, una verbis in tuis fiducia.
115 Ut Dei mandata ſervem, hinc impii faceſſite.
Me tuo ſermone fulci, ne ſequar ſpes irritas.
Te regente ſalvus uſque juſſa diligam tua.
Perfugas calcas tuos, qui vana fruſtra cogitant.
Legem amo tuam, quod omnes impios extermines.
120 Corpus horret quum ſeverum cogito te judicem.

Ain.

Æqua ne me diligentem deſere opprimentibus.
Juſta fac amem ſuperbo tutus a ludibrio.
Dum ſalutem ſpero, ſcita ſpecto dum tua, lumina
124 Laſſa languent: tu benignus edoce ſervum tua
Placita: legum fac tuarum intelligat myſteria.
Tempus inſtat puniendi legis adverſarios.
At tuum fœdus mihi auro eſt carius cariſſimo:
Hoc amo, huc errore miſſo dirigo vitæ ordinem.

Pe.

Mira rituum tuorum mens colit myſteria.
130 Verba pectori imperito luminis ſunt janua.
Faucibus tua verba apertis duco, vitæ ut ſpiritum.
Ceu ſoles te diligentes, intuere me bonus.
133 Dirige ad tua verba greſſus: tum ſcelus non opprimet.
134 Me. Tuæ legi, impiorum liber a calumnia,
135 Obſequar: bonus intuere me, tuam ut legem ſequar.
136 Si quis hanc ſpernit, fluunt mihi more rivi lacrymæ.

Zade.

Juſtus es creator orbis: juſta juſſa ſunt tua.
Plena lex eſt æquitatis: certa verbis veritas.
Rumpor ira, quum ſceleſtis impie contemnitur.
Sermo purus inſtar ignis: ſervus hunc amat tuus.
Impii ſpernant licebit me, tuam legem ſequar.
Juſſa ſtant tua ſempiterna mota nullo turbine.
Turbidis mihi illa rebus anxium cor recreant.
Scire legem da tuam: vitam mihi donaveris.

Coph.

Corde toto audi vocantem, legi ut obſequar tuæ.
Invoco, adjuva invocantem, fœdus ut colam tuum:
Invoco te mane, verbis in tuis fiducia eſt.
Nocte vigiles anteverto, verba mediter ut tua.
Me benigne audi, ut ſoles, & fauce mortis eripe.
Impii me perſequuntur, legis expertes tuæ.
Tu propinqua, Domine, juſſa cujus omnia juſta ſunt.
Juſſa firma fine nullo, firma nullo exordio.

Rès.

Adſpice afflictum: leva me, fœderis memorem tui:
Fœderis memor meam vitam patronus aſſere.
Impii male interibunt, juſſa qui tua negligunt.
O bonus ſine fine, robora, ut ſoles, vitam meam.
Me prementum multitudo a lege non flectit tua.
Mœret animus intuendo pacta qui ſpernunt tua.
Tu bonus tua juſſa amantem me viciſſim recrea.
Cuncta promiſſa tua nullum fixa norunt terminum.

Sin.

Me premit tyrannis: at cor verba meditatur tua.
Verba gratiora gazis aureis animo meo.
Diligo legem tuam, ceu vanitatem abominor.
Septies tuam æquitatem me canentem lux videt.
165 Legem amantibus tuam pax multa, nulla offenſio.
Spectat a te mens ſalutem, nixa promiſſis tuis.
Mens amat promiſſiones unice & ſervat tuas.
Servo tua pacta, ut viciſſim tu vitam obſervas meam.

Thau.

Invocanti da tuarum ſcire legum abſcondita:
170 Invocantem libera me, fœderis memor tui.
171 Te docente prædicabit os tuas laudes: tua
172 Juſſa lingua nuntiabit, juſſa longe æquiſſima.
173 Dextera tua obſequentem juſſibus juva tuis.
174 Abs te opem ſpero: tuarum ſcita legum diligo.
175 Soſpita me, ut prædicem te: lex juvabit me tua.
176 Me, vagam ut pecudem, require fœderis memorem tui.

PSAL.

PSAL. CXX. *Ad Dominum cum tribularer*, &c.

HInc me obſidebant bella, & hinc calumniæ
Livor faces admoverat:
Ad te refugi deſtitutus omnibus,
Rerum creator optime.
Te voce ſupplex invócavi, tu meas
Non lentus audiſti preces.
2 A fraudulentæ toxico linguæ Deus
Me protege & mendaciis.
3 O lingua fraudis machinatrix impiæ,
Qua ſpe meum oppugnas caput?
4 Scythæ ferocis lingua peſtilentior
Tinctis veneno ſpiculis:
Ignis voracis lingua flammis acrior,
Quum ſilva flagrat arida.
5 Heu vita triſtis, vita dura & anxia,
Per invios erratica
Montes, latrones inter, atque inhoſpita
Gentis feræ mapalia
6 Mens ægra vitæ carpitur faſtidio,
Hoſtes quietis accolens;
7 Hoſtes quietis, blanda quos oratio
Ferociores efficit:
Quos innocentis mentio concordiæ
Ad bella ſæva exaſperat.

PSAL. CXXI. *Levavi oculos meos in montes*, &c.

1 DUm ferox armis inimicus inſtat,
Ad montes vaga lumina
Proximos circumfero, ſi quid illinc
Forte appareat auxilî.
2 At mihi cœli Dominus ſolique
Certam ſolus opem feret.
3 Ille (quid vano trepidans tumultu
Cor pulſas mihi pectora?)
Ille ſanctorum (mihi crede) cuſtos
Noctes excubat & dies:
4 Victa nec blandi illecebris ſoporis
Unquam lumina dimovet:
5 Leniter paſſis tibi ſemper alis
Umbræ more ſupervolat;
6 Ne cutem ſolis violentioris
Urant ſpicula de die,
Nocte ne lunæ nebuloſioris
Artus degravet halitus.
7 Seu domi clauſus lateas, latentem
Clauſis ſervat in ædibus:
8 Seu foris pacis obeas amicæ,
Seu belli fera munera,
Soſpitem e cunctis Dominus periclis
Semper te bonus eruet.

PSAL. CXXII. *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi*, &c.

1 O Lux candida, lux mihi
Læti conſcia nuncii:
Jam pleno ſtata tempora
Reddit circulus anno:

Jam festi revocant dies
Auguſtam Domini ad domum:
2 Jam ſacri pedibus premam
Lætus limina templi.
3 Jam viſam Solymæ edita
Cœlo culmina, & ædium
Moles nobilium, & ſuo
[1] Anguſtam populo urbem:
4 Urbem, quam procul ultimis
Terræ finibus exciti
Petunt Iſacidæ, ut Deum
Placent more parentum:
5 Juſſam cœlitus oppidis
Urbem jus dare cæteris;
Et ſedem fore Davidis
Cuncta in ſecula proli.
6 Mater nobilis urbium,
Semper te bona pax amet:
Et te ſemper amantibus
Cedant omnia recte.
7 Semper pax tua mœnia
Colat: ſemper in ædibus
Tuis copia dextera
Larga munera fundat.
8 Dulcis Iſacidum domus,
Te pax incola ſoſpitet:
9 Sedes numinis, omnia
Succedant tibi fauſte.

PSAL. CXXIII. *Ad te levavi oculos meos*, &c.

1 AD te levavi, Rex, pater, & Deus;
Ad te levavi lumina, qui procul
Contagio humano remotus,
Templa habitas radiata cœli.
2 Ut ſervus obſervat Domini manus,
Geſtus & omnes lumine mobili;
Arguta [2] ceu nutus acutis
Serva oculis dominæ tuetur:
Te noſtra ſpectant, te, Domine & Deus,
Intenta mentis lumina, dum graves
Iras remittas, ſervuliſque
Des veniam bonus atque pacem.
3 Jam lenis in nos reſpice: ſervulis
Jam parce tandem, parce fidelibus,
Quos hoſtis inſultans ſuperbo
Ludificatque premitque vultu.
4 Contemtus hoſti ac opprobrium ſumus,
Vitæque tædet: ferre animus nequit
Supercilî faſtum ſuperbi,
Ludibriumque opibus tumentum.

PSAL. CXXIV. *Niſi quia Dominus*, &c.

1 NI faventis affuiſſet numinis præſentia,
2 (Dicat Iſaci propago) numinis præſentia
Ni faventis affuiſſet, quum veniret perditum
Nos ſuperba multitudo, freta ſtultis viribus,

3 Forte

1 *Anguſtam populo urbem*] Hart. anni 1621. *Auguſtam.*

2 *Ceu nutus acutis*] Vautrol. Lond. 1580. *ceu nutus heriles.*

3 Forte vivos devoraſſent, debileſque & pauculos:
Ira fervidi furoris, avida noſtri ſanguinis,
4 Obruiſſet inſtar undæ nos procella cladium:
More torrentis nivali ab imbre turgidi, impetus
5 Nos repente ſuſtuliſſet: uſque ad animam gurgites,
Uſque ad animam tranſiiſſent gurgites impervii.
6 Sempiterna laus Deo ſit, qui ſuos non tradidit
Dentibus prædam cruentis perfidarum gentium.
7 Caſſibus fractis doloſis ſoſpites evaſimus:
Capta veluti jam volucris rete fugit aucupis.
8 In Deo noſtræ ſalutis ſpes repoſta eſt unico,
Qui ſolum cœlumque fecit vi potentis dexteræ.

PSAL. CXXV. *Qui confidunt in Domino*, &c.

1 SIonis arcem non aquilo impotens
Saxo ſedentem perpetuo quatit,
Nigrantibus non auſter alis
Imbriferas glomerans procellas.
2 Quicunque vere ſpem locat in Deo,
Non hoſtis hunc vis, non quatiet dolus:
Si fractus illabatur orbis,
Incolumis fugiet ruinam.
Ut civitatem mœnia montium
Sanctam tuentur, ſic Dominus ſuos
Vi cingit arcana, nec unquam
Præſidii viduos relinquet.
3 Nec impiorum perpetuo jugo
Sinet piorum progeniem premi;
Ne turpibus contaminetur
Flagitiis labefacta mentem.
4 Ut affluenter fac bona ſint bonis,
5 Ut continenter fac male ſit malis,
De calle quos recti illecebris
Impietas male ſana flexit.
Fac, ſancte rerum conditor, ut domum
Beata ſemper pax colat Iſaci:
Tranquillitas ſecura pulchræ
Exhilaret Solymæ colonos.

PSAL. CXXVI. *In convertendo Dominus captivitatem Sion*, &c.

1 QUum pater omnipotens captam remeare Sionem,
Dulcemque juſſit patriam reviſere.
Attoniti ſtupuere animi, necopinaque ſecum
Metum librantes inter & ſpem gaudia.
Vixque ſibi credunt: veluti qui noctis opacæ
Sopore pulſo mane verſat ſomnia.
2 Pro lacrymis redeunt riſus: ſua gaudia quiſque
Sermone celebrat, patrium laudans Deum.
Nec minus attonito ſtetit ad miracula vultu,

Sic barbarorum turba ſecum muſſitans,
En pater ille deum quot ſigna oſtendit amoris!
Hujus ſaluti gentis uſque ut proſpicit!
3 Nec falſo: nam ſigna Deus monſtravit amoris
Præclara, noſtræ dum ſaluti proſpicit.
Ergo alacres læto [1] teſtamur gaudia plauſu.
4 At tu benigne fac parens ut cæteri
Jam redeant, pleniſque viis ſic agmen inundet,
Ut æſtuoſi quum flat auſtri ſpiritus,
Indignata ſuis cohiberi flumina ripis,
Vaga per agros murmurant licentia.
5 Qui male fœcundæ commiſit ſemina terræ,
Et corde triſtis multa volvit anxio,
Si venit uberior ſeges imbribus aucta benignis,
Exſultat hilari cor metentis gaudio.
6 Nos quoque longa fugæ poſt tædia, poſtque labores,
Læti arva dulcis patriæ reviſimus.
Te patrium canimuſque Deum, ſemperque canemus:
Agimuſque memores atque agemus gratias.

PSAL. CXXVII. *Niſi Dominus ædificaverit domum*, &c.

1 Ni cœpta Dominus juverit, fruſtra ſtruis
Moles ſuperbas ædium.
Ni Dominus urbem ſervet, incaſſum excubat
Muris vigil cuſtodia.
2 Fruſtra antevertis mane ſolem, & veſpere
Sero domum reverteris:
Victum labore vix parabis anxio,
Ni Dominus admorit manum.
At ille amicis interim ſuis dabit
Purum ſoporem ſomniis:
3 Domumque dulci prole fœtam liberûm
Præbebit. Hæc hæreditas
Hæc illa merces, qua beat caros ſibi
Rerum ille Dominus omnium.
4 Non ſic timori eſt dexteram telis gravis
Bellator hoſtis hoſtibus,
Ut quem parentem maſculæ propaginis
Favor beavit numinis.
5 O ter beatum & amplius, qui talibus
Pharetram ſagittis impleat!
Non ad tribunal erubeſcet jurgia
Procacis adverſarii.

PSAL.

1 *Teſtamur gaudia*] Editio Al. Julii *teſtemur*, & in Ecphraſi *lætitiam demonſtremus:* ſed potior, mea ſententia, aliorum codicum lectio, utpote Hebraico textui mage conſona, qui ab interpretibus fere redditur, *Facti ſumus lætantes* vel *læti*, non vero *erimus* aut *ſimus*.

PSAL. CXXVIII. *Beati omnes qui timent Dominum*, &c.

1 Felix o ter & amplius,
Quem timor Domini tenet,
Quem non illius a via
Flectit devius error.
2 Felix, & tibi prospere
Cedent omnia: nam tuo
Carpes dulcia fercula
Comparata labore.
3 Instar palmitis uberi
Proventu gravidi, & coma
Cingentis viridi domum,
Te conjux hilarabit.
Ceu plantaria fertili
Pubescunt oleæ solo,
Jucundo tibi liberi
Cingent agmine mensam.
4 Quem timor Domini tenet,
Inter talia commoda
Vitæ tempora transiget.
5 At te ex arce Sionis
Ditabit Domini manus
Larga: & conspicies bonis
Florentem Solymam, tibi
Donec vita manebit.
6 Prolis adspicies tuæ
Longa stirpe propaginem:
Fessa semper & Isaci
Lætos pace nepotes.

PSAL. CXXIX. *Sæpe expugnaverunt*, &c.

1 Jure [1] dicat grex bonorum, mille me molestiis
2 Factio pressit [2] malorum: prima ab usque origine
Factio pressit malorum mille me molestiis:
Nec tamen subvertere unquam quivit ullis machinis.
3 Terga sævis exaravit verberum vibicibus:
Terga longis secta sulcis, hostis ad fastidium:
4 Sed parens rerum benignus vincla rupit impia,
Meque nervo liberavit servitutis asperæ.
5 Qui Sionis non amico spectat arces lumine,
Vota semper vana volvat, spes inanes nutriat:
6 Marceat, ceu si le marcet herba languens torrido,
Herba summis nata tectis, quæ repente corruit
Ante falcis plagam [3] acutæ, sicca marcidis comis.
7 Unde nec sinum replevit qui maniplos colligit:
Nec manum messor perustus, prata tondens florea,
8 Nec viator ominatus prospera est metentibus,

Sic

1 *Jure dicat*] Antiquiora exemplaria, tria scil. Steph. utraque Plant. & Argent item cum Chytræi notis edita Herborn. 1600, Lond. 1686. unumquemque hujus Psalmi versum in duas strophas dividunt, ut in Psalmo CV. antea annotavimus.

2 *Malorum : prima*] Prædicti libri omnes, exceptis iis qui cum Chytræi notis prodierunt, habent, *malorum, usque ab incunabulis:* quod non admittit metri ratio, nisi divisim legas.

3 *Acutæ, sicca*] Prædicti codices: *acutæ aridis radicibus.* Eadem hujus mutationis quæ prioris caussa.

Sic precatus, Arva [1] læta, & arva lauta, & roſcida,
Hunc in annum, & uſque in annos hunc ſequentes, numinis
Vos favor ſemper benigni ſervet, ornet, augeat.

PSAL. CXXX. *De profundis clamavi*, &c.

1 CUrarum rapidis fluctibus obrutus,
Arcanis animi de penetralibus,
Audi verba precantis,
Clamavi, pater optime:
2 Audi verba pater, quæ tibi ſupplices
Multo cum gemitu fundimus: applica
Intentam bonus aurem
Triſtes ad querimonias.
3 Si vindex tetricus facta nefarie
Pœnis cuncta velis plectere, quis ſibi
Tam confidit, acerbum
Ut non horreat exitum?
4 At tu non furiis triſtis es aſperis,
Sed largus veniæ, & munificus parens:
Ut te jure colamus,
Legum & juſſa ſalubria.
5 Nam ſpes polliciti me recreat tui,
Promiſſique fides fallere neſcii,
Et fiducia certa
Mentem ſuſtinet anxiam.
6 Non ſic præcipiti nocte vigil diem
Obſervat roſeum, non roſeum vigil
Phœbi ſic avet ortum,
Ut flagrat mea mens Deum.
7 Securi in Domino figite ſpem pii,
Non duro veniam ſupplicibus dare;
Et promto dare preſſis
Duro ſervitio manum.
8 Electi generis progeniem gravi
Preſſam ſervitio ex hoſtibus aſſeret:
Et de morte redemtam
Noxis eximet omnibus.

PSAL. CXXXI. *Domine, non eſt exaltatum cor meum*, &c.

1 SI ſpiritu impotenti,
Si lumine inſolenti
Elatus ambulavi;
Si virium mearum
Fiducia ſuperbus
Deſpexerim minores:
Si mentis arrogantis
Sublime vectus alis,
Majora, quam liceret
Sperare, cogitavi:
2 Ni vota temperavi
Modeſtia ſalubri:
Nil deprecor rogove,
Nullam recuſo pœnam.
Qualis puer tenellus
Vix lacte pulſus, unam
Suſpirat in parentem,
Hanc ſpectat, hac ab una
Dependet, ambit unam:
Æterne rector orbis,

Te

1 *Læta*, *&*] In prædictis deeſt *&*, hic metri gratia introductum.

Te mens mea intuetur
Unum, uni adhæret, unum
Te vindicem ſalutis
3 Agnoſcit. O piorum
Propago ſancta patrum,
[1] Unum Deum parentum
Spectate, ſpes in uno
Locate, cuncta ab uno
Sperate: ſpem nec unquam
Fovebitis caducam.

PSAL. CXXXII. *Memento, Domine, David,* &c.

1 DAvidis eſto memor, genitor, memor eſto laborum
Quos tulit, in rebus tua juſſa ſequutus egenis.
2 Ille tibi, Hebrææ gentis Deus unice, votis
Obſtrinxit caput, & promiſſis ora recluſit:
3 Non ædes prius ingrediar, mollive reponam
4 Membra toro, aut oculis dulcem indulgebo ſoporem,
5 Quam fanum inveniam, & ſacri fundamina templi
Deſignem, ſanctiſque locum dimetiar aris.
6 Fama [2] licet patriæ multum promitteret oræ,
Inter ſaxa tamen ſilveſtribus obſita dumis
Monſtravit Deus ipſe locum. Deus ipſe perenne
Hîc templum, templique ſacris ſedem innuit aris.
7 Ergo alacres gratam Domino properemus ad ædem;
8 Scamna pedum pronis veneremur vultibus: & tu
Sancte parens, bonus ac placidus cape vota, tuamque
Lætus adi ſedem: neu dedignare penates
Qui memorem æterni ſervabunt fœderis arcam.
9 Templa ſacerdotes caſti tueantur, & omnes
Qui tua rite piis venerantur numina ſacris,
10 Lætitia exſultent. Si David pectore puro
Te coluit, ne Davidicæ nunc reſpue prolis
Dona, tui populi cui frena tenenda dediſti.
11 Davidi enim quondam (neque jam ſententiâ vertet
Ulla tuam mentem) juraſti: E ſtirpe propago
Nata tua ſolium & ſceptrum retinebit avitum.
12 Quod ſi poſteritas ſervet mea fœdera, pactis
Si ſteterit, leges ſi non temerarit avitas,
Nulla dies ſolio, vis nulla extrudet avito,
Et natos natorum, & qui naſcentur ab illis.

13 Ipſe

1 *Unum Deum parentum*] Omnes cum Chytræi Collectaneis editi, *Unum Deum parentem.* Male. [Neſcio an hîc peccarint operæ: nam quas vidi, *parentum* habent, ut Plantiniana & Salmuriana.]

2 *Fama licet*] Tres Steph. duæ Plant. & Argent.
Ecce mihi, patriis ſubito dum verſor in arvis,
Et juga dum peragro ſilveſtribus obſita dumis.

13 Ipse mihi sedem elegi sine fine Sionem,
14 Quam colerem: hîc mihi certa quies, hîc certa voluptas:
15 Hæc mihi grata domus: cœli indulgentia fruges
Faxo alat, & duros large saturabo colonos.
16 Templa tuebuntur casti justique ministri,
Lætitiaque piis perfundam pectora certa:
17 Davidicoque novum producam e semine germen,
Quod late in populos fundet sua brachia: [1] stirpi
Prospiciam seræ solium qui illustret avitum,
Claraque per cunctas diffundat lumina terras.
18 At pudor, & turpes maculas infamia spargens,
Hostibus inficiet vultus. Jessæa propago
Florebit, [2] cingetque sacrum diademate crinem,
Transmittetque suam longæva in secula famam.

PSAL. CXXXIII. *Ecce quam bonum, & quam jucundum,* &c.

1 NIl caritate mutua fratrum, nihil
Jucundius concordia;
2 Non aura suavis balsami, quum funditur
Aronis in sacrum caput,
Et imbre læto proluens barbam & sinus
Limbum pererrat aureum:
3 Non ros, tenella gemmulis argenteis
Pingens Sionis gramina,
Aut verna dulci inebrians uligine
Hermonis intonsi juga.
Fraterna quam pax incolit, domum juvat
Dominus benigna dextera:
Et opibus auget: filiorum & filios
Multis propagat seculis.

PSAL. CXXXIV. *Ecce, nunc benedicite,* &c.

1 DOmini ministri, nocte qui custodiæ
Sancti excubatis atrii,
Laudate Dominum, laudibus donec sacro
Nox annuit silentio.
2 Interque laudes mentibus puris manus
Cœlo supinas tollite.
3 Et vos beabit Dominus invicem omnibus
Cœli solique commodis:
Dominus Sionem qui tuetur, unicus
Cœli solique conditor.

PSAL.

1 *Stirpi Prospiciam seræ solium qui illustret avitum*] Ita omnes libri, præter unum Al. Julii, in quo *quæ illustret* est editum; sed altera lectio magis arridet, supplendo *virum* vel *Regem*, *e posteris Davidis*, i.e. *CHRISTUM*. Vide Vatabli Annot. in loc.

2 *Cingetque sacrum diademate crinem*] Edit. Tho. Vautrollerii, *Cingantque sacrum diademata crinem*.

PSAL. CXXXV. *Laudate nomen Domini*, &c.

1 VOs quibus eſt ſacri cuſtodia credita templi,
2 Eia Deum laudate: Deum celebrate miniſtri,
Qui ſacra aſſidua vigilatis ad atria cura.
3 Eia Deum laudate bonum, nomenque beatum
Tollite perpetuo veſtro ſuper æthera cantu.
4 Quippe Jacobum ultro legit, lectumque dicavit
Hunc ſibi, ceu privam patrimonî in ſecula ſortem.
5 Nota quidem Domini eſt immenſa potentia, notum
Numen; quippe deos ſub ſe premit altior omnes,
Quos alii ſtolida placant ceu numina cura.
6 Verſat enim nutu cœlo, terraque, marique,
Aut ſi quod cæcis clauſum eſt penetrale tenebris
7 Naturæ, quodcunque libet: de viſcere terræ
Evocat, & liquido ſuſpendit in aëre nubes:
Fulguribuſque vagis venientes prævenit imbres:
Deque ſuis promit ventorum flamina gazis.
8 Ille hominum primos fœtus, pecudumque per arva
9 Divitis Ægypti ſtravit: regemque ſuperbum,
Et quicunque bibunt ſeptemflua flumina Nili,
10 Terruit oſtentis: validis ille oppida muris
Turrita evertit: numeroſo milite cinctos
Cum ſtirpe exſtinxit violento funere reges:
11 Stravit [1] Amorrhæum valida virtute Seonem,
Quique Baſan Ogus magna ditione tenebat,
Regnaque non uni Cananeia ſubdita ſceptro:
12 Arvaque, dejectis nuper viduata tyrannis,
Accepere novos Jacobi e ſtirpe colonos.
13. 14 Sancte parens rerum, qui juſto examine noſti
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos,
Poſteritas te ſera canet: tua ſplendida facta
Nulla unquam ex animis tollent oblivia noſtris.
15 At ſibi quæ variis finxit ſimulacra figuris
Vana ſuperſtitio, calidis fornacibus aurum
Argentumve liquans, nil ſunt niſi ludicra dextræ
16 Humanæ commenta: illis os vocis inane:
17 Lucis egent oculi: ſurdas ſonus advolat aures:
Et patulas fruſtra nares jucundus odorum
Halitus incurſat: calidus non pectora pulſat

18 Spi-

1 *Stravit Amorrhæum*] Tres Steph. duæ *Quique Amorrhæis Seon regnavit in oris*, Plant. & Argent.

18 Spiritus. O quisquis ludibria talia fingit,
Aut colit, ipse suis similis diis exigat ævum,
Mentis inops, & lucis egens: non aure, nec ore
Accipiat reddatve sonos: nec nare sagaci
Sentiat halantes per prata nitentia flores.
19 Tu vero genus a magno Israële profectum,
20 Et domus Aronis, genitique e sanguine Levi,
Et quicunque pio rerum venerare parentem
21 Obsequio, laudate Deum, qui tecta Sionis
Ardua, qui sacram Solymæ bonus incolit ædem.

PSAL. CXXXVI. *Confitemini Domino*, &c.

1 EIa Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum semper indulgentia.
2 Eia Deum laudate: Deus namque ille deorum est,
Larga benignus semper indulgentia.
3 Cui domini rerum submittunt sceptra tyranni,
Larga benigno semper indulgentia.
4 Qui facit attonito solus miracula mundo,
Larga benignus semper indulgentia.
5 Qui nitidos mira arte polum convolvit in orbes,
Larga benignus semper indulgentia.
6 Qui liquidis terras emergere jussit ab undis,
Larga benignus semper indulgentia.
7 Qui vitreo accendit flammantia lumina cœlo,
Larga benignus semper indulgentia.
8 Qui solem auricomum jussit dare jura diei,
Larga benignus semper indulgentia.
9 Qui lunam & stellas tenebras distinguere noctis
Jussit, benigna semper indulgentia.
10 Pignora prima Phari qui fato exstinxit acerbo,
Larga benignus semper indulgentia.
11 Isacidas medio incolumes ex hoste recepit,
12 Larga benignus semper indulgentia.
13 Qui rubri Oceani torpentes diffidit undas,
Larga benignus semper indulgentia.
14 Perque undas fissas sobolem traduxit Abrami,
Larga benignus semper indulgentia.
15 Pharonem & Pharios submersit gurgite currus,
Larga benignus semper indulgentia.
16 Deduxitque suos deserta per avia tutos,
Larga benignus semper indulgentia.

17 Et validos merita proſtravit clade tyrannos,
18 Larga benignus ſemper indulgentia.
19 Stravit Amorrhæum valida virtute Seonem,
Larga benignus ſemper indulgentia.
20 Stravit [1] & incaſſum confiſum viribus Ogum,
Larga benignus ſemper indulgentia.
21 Metatuſque novis agrum eſt utriuſque colonis,
Larga benignus ſemper indulgentia.
22 Iſacidis habitare ſuis dedit hoſtica rura,
Larga benignus ſemper indulgentia.
23 Qui nos in rebus miſeros reſpexit egenis,
Larga benignus ſemper indulgentia.
24 Avertitque ferum noſtris cervicibus hoſtem,
Larga benignus ſemper indulgentia.
25 Qui genti vitam humanæ victumque miniſtrat,
Larga benignus ſemper indulgentia.
26 Aſtrigeros laudate Deum qui temperat orbes,
Larga benignus ſemper indulgentia.

PSAL. CXXXVII. *Super flumina Babylonis*, &c.

1 DUm procul a patria mœſti Babylonis in oris,
Fluminis ad liquidas forte ſedemus aquas;
Illa animum ſubiit ſpecies miſeranda Sionis,
Et numquam patrii tecta videnda ſoli.
Flevimus, & gemitus luctantia verba repreſſit;
Inque ſinus liquidæ decidit imber aquæ.
2 Muta ſuper virides pendebant nablia ramos,
Et ſalices tacitas ſuſtinuere lyras.
3 Ecce ferox dominus Solymæ populator opimæ
Exigit in mediis carmina læta malis:
Qui patriam exilio nobis mutavit acerbo,
Nos jubet ad patrios verba referre modos,
[2] Quale canebamus, ſteterat dum celſa Sionis
Regia, finitimis invidioſa locis.
4 Siccine divinos Babylon irrideat hymnos?
Audiat & ſanctos terra profana modos?

5 O

1 *Stravit & incaſſum*] Prædicti toties memorati codices,
Stravit Ogum magno fidentem corpore fruſtra.
2 *Quale canebamus*] Supple *carmen*: vox enim *quale*, non ad proxima verba, ſed altero ante verſu *carmina* refertur, ſingulari numero pro plurali metro cogente ſubſtituto: quod, paullo licet inſolentius, minus tamen durum mihi videtur, quam *quale* hic pro *qualiter* poſitum exiſtimare.

5 O Solymæ, o adyta, & ſacri penetralia templi,
Ullane vos animo deleat hora meo?
Comprecor, ante meæ capiant me oblivia dextræ;
Nec memor argutæ ſit mea dextra lyræ:
6 Os mihi deſtituat vox, areſcente palato,
Hæreat ad fauces aſpera lingua meas:
Prima mihi veſtræ niſi ſint præconia laudis;
Hinc niſi lætitiæ ſurgat origo meæ.
7 At tu (quæ noſtræ inſultavit læta rapinæ)
Gentis Idumææ tu memor eſto, pater.
Diripite, ex imis evertite fundamentis,
Æquaque (clamabant) reddite tecta ſolo.
8 Tu quoque crudeles Babylon dabis impia pœnas:
Et rerum inſtabiles experiere vices.
Felix qui noſtris accedet cladibus ultor,
Reddet ad exemplum qui tibi damna tuum.
9 Felix qui tenero conſperget ſaxa cerebro,
Eripiens gremio pignora cara tuo.

PSAL. CXXXVIII. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo*, &c.

PEctore te grato Dominumque Deumque fatebor
Coram ſuperbis regibus,
Et tua facta canam.
2 Ad tua templa oculis, animo ad tua numina ſpectans,
Nomen celebrabo tuum,
Perpetuamque fidem:
3 Qui [1] donis promiſſa novis cumulata rependis,
Audis vocantem, robora
Das animo trepido.
4 Te, quacunque patet tellus circumflua ponto
Reges fatebuntur Deum,
Quum ſine labe fidem
5 Audierint: rituſque tuos ſuper æthera cantu
Ferent, tuæque gloriæ
Ad jubar attoniti.
6 Nam liquidi quanquam trans ignea mœnia mundi
Beatus in te permanes:
Attamen haud humiles
7 Deſpicis; elatoſque premis: diſcrimina mille

Paſſim

1 *Qui donis promiſſa novis*] Omnes Stephanorum, utraque Plant. Argent. Vautrol. Genev. 1594. & Lond. 1620. *Qui promiſſa novis donis*——

Paſſim mihi circumſtrepant,
Te duce tutus ero.
Tu valida obſiſtes dextra furialibus auſis
Qui me laceſſunt hoſtium:
8 Incolumique dabis
Quod ſupereſt, ſi quid ſupereſt: bonitate perenni,
Quo cœperas gradu, tuæ
Facta tuere manus.

PSAL. CXXXIX. *Domine probaſti me, & cognoviſti me,* &c.

1 MOmenta vitæ nulla te latent meæ,
Rector benigne cœlitum.
2 Seu ſedeo, ſive ſurgo, ſeu quid cogito,
Tu cuncta præſens adſpicis.
3 Lux ſive curam, ſeu quietem nox tulit,
Curam & quietem temperas.
4 Nec te minutæ voculæ fugit ſonus,
Quam lingua temere fuderit.
5 Et os & humeros, totiuſque corporis
Sic arte mira fabricam
6 Finxiſti, acumen nullum ut humani ingenî
Ratiove poſſit aſſequi.
7 Quonam ergo vultum fugero tuum? quibus
Clauſus latebris occular?
8 Petamne cœlum? præſto es hic: ad inferos
Demergar? illinc non abes.
9 Aurora curru me volucri ut deferat
Ad occidentis limitem.
10 Hic deprehendes me, nec hic tutus tuæ
Vitabo fulmen dexteræ.
11 Incauta mens ſi forte ſecum cogitet,
Nox me tenebris occulet,
Obſcura tenebris noſtra nox luce eſt tibi
Meridiana clarior:
12 Tibi nec tenebræ ſunt tenebræ, nec tuæ
Nox ulla providentiæ eſt.
13 Arcana mentis tu tenes, qui pectoris
Arcana fabricatus es:
Qui me parentis ventre conditum, cutis
Tenello amictu involveras.
14 Compago mira corporis noſtri, tuæ
Miraculum eſt ſolertiæ:
Stupenda cujus opera nec noſtra aſſequi,
Sed nec negare mens poteſt.
15 Nam nulla noſtri tam minuta eſt corporis
Pars, ut tuam ſcientiam
Fugiat: nec ulla clauſtra pectoris latent
Te conditorem pectoris.
16 Maſſæ recentis rudia adhuc primordia,
Rudiſque maſſæ ſemina,
Ceu ſcripta haberes, corporiſque lineas,
Motum ſtatumque noveras.
Et membra nondum quum forent, quid adderent
Dies ſciebas ſinguli.

17 Hæc mente tacita cogitanti mihi ſtupor
Torporque ſenſus alligat:
Animus labaſcit quum tuæ miracula
Perpendo mecum dexteræ.
18 Citius inibo numerum, arenæ in littore
Quot volvat æſtus corpora:
Quamvis ocellis pervigil nunquam meis
Dulcem ſoporem indulſero.
19 O quando perdes impios, rerum parens?
O quando ſanguinarios
20 A me repelles, qui ſceleſti nomini
Et numini illudunt tuo?
21 Te quiſquis odit, non ego odi? non tuos
Hoſtes habebam pro hoſtibus?
22 Odi profecto: nec tuis ex hoſtibus
Amicus eſt quiſquam mihi.
23 Revolve mentis intimos ſinus Deus,
Latebraſque noſtri pectoris;
Niſi hîc amorem videris tui, niſi
Animum [1] obſequi nunquam pigrum,
24 Si par ſceleſtis ſcelere ſum, vitæ parem
Da cum ſceleſtis exitum.

PSAL. CXL. *Eripe me, Domine, ab homine malo, &c.*

2 ÆTerne rerum conditor, a malæ
Linguæ veneno me bonus aſſere,
Meamque perjuri tuere
Hoſtis ab inſidiis ſalutem,
3 Qui fraude tecta bella nefaria
4 Ciet: nec atris mitior anguibus
Vibratque linguam virulentam, &
Ore vomit rabido venenum.
5 Averte fraudem, & me violentiæ
6 Hoſtis ſceleſti ſubtrahe, qui mea
Veſtigia obſervat, ſcrobeſque
Objiciens, laqueoſque tendens.
7 At tu, ſalutis præſidium meæ,
8 Audi precantem. tu Dominus mihi
Deuſque: tu me liberaſti
Incolumem crepero e duello.
9 Idem impiorum nunc bonus irrita
Fac vota: ſævam frange ſuperbiam:
Viruſque linguæ peſtilentis
In domini exitium refunde.
11 Dejecta cœlo flammea perfidos
Procella fundat præcipiti fuga,
Cæcoſque propellat profundas
Perpetui in barathri tenebras.
12 Linguæ loquacis perfida vanitas
Nunquam quieto deget in otio:
Sed impie dignum patratis
Exitium domino parabit.

13 At

1 *Obſequi nunquam pigrum*] Tres Steph. utraque Plant. & Argent. Lond. 1620. Gen. 1594. *obſequi non impigrum.*

13 At impiorum a vi Dominus
suos
14 Et fraude vindex asseret: ut
pii
Numen Dei præsens potensque
Perpetuo celebrent honore.

PSAL. CXLI. *Domine, clamavi ad te*, &c.

1 AUrem vocanti da parens
propere, meas
Audi preces salutifer.
2 Quum verba fundo tristis, & puras manus
Attollo, sic preces meas
Manusque puras respice, ac si
thureo
Odore mane te colam:
Ac si colam te victima & libamine
Sero rubente vespere.
3 Freno coërce linguam: ad oris
januam
Fac excubet custodia.
4 Fac mens sequatur recta, fac in
lubricam
Ne flectat erroris viam.
Fac ne scelesto gaudeat cœtu,
neque
Mensa fruatur impia.
5 Me malo justus increpet, me
verberet,
Quam palpet impius, comam
6 Quam rore nardi spargat. Impii, precor,
Et impiorum præsides,
De rupis altæ quum ruent specula, sui
Supplicia sceleris ut luant;
Tum subeat animum conscium,
salubriter
Quod me monentem spreverint.
7 Sic mortis horror ossium compagines
Mihi laxat, ut cæsæ jacent
Fagi per arva fissa cuneis fragmina.
8 Tu sancte rector cœlitum,
Spes una nobis es salutis, unicum
Agnoscimus te vindicem.
9 Vitam tuere ab impiorum cassibus,
A fraude quam struunt mihi.
10 Compos salutis impios fac in sua
Cernam ruentes retia.

PSAL. CXLII. *Voce mea ad Dominum clamavi*, &c.

2 INvoco supplex Dominum,
manusque
Tendo ad sidera supplices.
3 Mentis huic pando lacrymas:
querelis
Imploro miseris opem.
4 Pectus afflictum dolor obruebat:
Quamvis, Rex bone cœlitum,
Puriter vitæ mihi tu peractæ
Esses arbiter optimus.
Quum domo gressum tamen efferebam,
Tendebant mihi retia.
5 Nec mihi notus, nec amicus usquam,
Quoquo lumina verteram.
Exitus nusquam, fuga nulla, nemo
Qui me sospite plauderet.

6 Ergo

6 Ergo te, rerum pater, invocavi,
Unum præſidium in malis:
Tu meæ vires, mea ſpes, opeſque,
Dum ſedes hominum colo.
7 Da meis aurem facilem querelis
Fracti cladibus ultimis.
Aſſere a ſævi manibus tyranni,
Qui me fortior opprimit.
8 Carceris vitam rape de tenebris,
Ut te laudibus efferam:
Teque conventus celebret piorum,
Promtum ferre piis opem.

PSAL. CXLIII. *Domine exaudi orationem meam*, &c.

1 Audi vocantem rebus in aſperis,
Et lenis aurem da precibus meis,
Rerum creator: quaque ſoles fide
Et æquitate ex hoſtibus eripe.
2 Juris ſeveri ne trutina meam
Expende vitam: nemo hominum innocens
Sic eſt, tribunal poſſit ut ad tuum
Se profiteri crimine liberum.
3 En hoſtis atrox imminet, & premit
Stratum: tenebris triſtibus abditus,
Et lucis exſors dego, velut ſpecu
Quos in ſepulchri mors fera condidit.
4 Mens pene curis obruta volvere
5 Priora cœpit tempora, quum patres,
Spes quos fovebat præſidii tui,
De fauce lethi ſæpe revelleres.
6 Hac recreatus rurſus imagine,
Imploro ſupplex auxilium tuum,
Intenta mens te reſpicit, arida
Tellus ut imbres ſub cane torrido.
7 Non lentus audi, nam mihi ſpiritus
Vix feſſa pulſat pectora: ſi tui
Avertis oris lumen amabile,
Mors atra ſiccis faucibus imminet.
8 Spe mens labores auxilii tui
Fert: ſpectat unum te, pater optime.
Audi precantem lenis, & exitum
Jamjam obruturis pande periculis.
9 Ab hoſte ſævo protege me, meæ
Cuſtos ſalutis: prava repellere
Mentem manumque, & recta capeſſere
Doce, unicum te qui veneror Deum.
10 Arcana fac vis numinis ut tui
Per plana greſſum dirigat, ut tua
Mandata ſecter: neu male credulum
Error malorum vertat in orbitam.
11 Ut nulla numen non celebret tuum
Et æquitatem natio, recrea
Me deſtitutum præſidio: & malis
Hoſtis ſceleſti libera ab artibus.
12 Favoris umbra me ſolita tege,
Et qui me acerbis uſque doloribus
Affligit, hoſtem perde nefarium,
Servumque ſerva perpetuo tuum.

PSAL.

PSAL. CXLIV. *Benedictus Dominus Deus meus*, &c.

1 QUo te Rex hominum carmine prosequar?
Qui firmas animum robore, qui manum
Et bellare doces, & dubii regis
Per discrimina prælii.
2 Quod vivo & valeo, tutus & hostium
A fraude, eximia fulgeo gloria:
Quod late validis impero gentibus,
Totum muneris id tui est.
3 O rerum genitor, quantulus est homo,
Hac quem prosequeris munificentia,
Et curas patria sollicitudine!
4 Figmentum fragilis luti,
Quo nec bulla levis vanior est, neque
Quæ mentes agitant somnia turbidas,
Nec serum fugiens umbra crepusculum,
Nec fumi volucris vapor.
5 Cœli pande fores, Rex bone cœlitum,
Ac de sidereis labere sedibus:
6 Montes nube operi: per liquidi aëris
Campos fulgura trajice.
Turbatos trepida sparge fuga impios,
Et sparsos jaculis perde sequacibus:
7 Porrectaque manu me, pater optime,
Sævis eripe fluctibus.
Hostis pelle malam vim bonus impii:
8 Linguæ vaniloquæ reprime toxica:
Assuetæque dolis pestiferis manus
Vires contere viribus.
9 Ut te nostra novo carmine barbitos
10 Dicat, subsidio qui recreas tuo
Reges: qui gravibus sæpe periculis
Vitam Davidis eripis.
11 Hostis pelle malam vim procul impii:
Linguæ vaniloquæ reprime toxica:
Assuetæque dolis pestiferis manus
Vires contere viribus.
12 Natorum soboles crescat, ut ubere
Surgit silva solo laurea: virgines
Cultu sic niteant, ut laquearibus
Templorum tholus aureis.
13 Stipentur gravidis horrea frugibus:
Pleno cuncta penu copia suggerat:
Fœcundi pecoris non capiant greges
Lætis pascua saltibus.
14 Pingues plaustra boves & nitidi trahant:
Nec tristi resonent compita classico,
Nec fletu plateæ: nec furor hosticus
Clausis affremat oppidis.

15 Felicem populum, inter bona talia
Qui vitam in tacito tranſigit otio:

Felicem populum ter quater, omnium
Cui rerum pater eſt Deus.

PSAL. CXLV. *Exaltabo te, Deus meus Rex*, &c.

1 TE Regem Dominumque canam, dum lucida volvet
Lucidus aſtra polus,
Et unicum colam Deum.
2 Luce canam te, nocte canam te: nulla carebit
Laudibus hora tuis,
Rerum creator & ſalus.
3 Magne parens, nullo cui clauſa potentia fine eſt,
4 Secula cuncta tuas
5 Laudes ſonabunt: & patres
Longævi tua facta canent, ſeræque nepotum
Per ſeriem ſoboli
Prodent: nec ætas gloriam
6 Neſciet ulla tuam: mirandaque facta decuſque
Ille memor referet;
7 Hic magnitudinem canet:
8 Ille bonum feret & juſtum, & placabilis iræ,
Et veniæ facilem, &
Larga benignum dextera:
9 Tot inter decora, & laudum præconia nullo
Emoritura die,
Nil clarius clementia.
10 Ergo, parens rerum, ſtellantis machina cœli
Cuncta ſuo gremio
Complexa prædicat tuum
11 Robur: & intacti ſcelerum contage nefanda,
Te celebrant alacres,
Tuique vires imperî
12 Per populos late vulgant: ne neſcia ſceptri
Terra ſit ulla tui,
Et gloriæ & potentiæ.
13 Imperium ſine fine tibi: nec legibus ævi
Subdita ſceptra tenes,
Aut clauſa metis temporum.
14 Tu lapſos rurſum attollis, firmaſque labantes:
Incolumeſque foves
Vitæ beatæ commodis.

15 Te volucrum pecudumque genus, te ſæva ferarum
Secula reſpiciunt
Unum, ſuoque tempore
16 Accipiunt victum: tu dextram pandis, & omne
De locuplete penu
Animal benigne recreas.
17 Quicquid agis, juſteque & ſancte agis: impiger aurem
18 Supplicibus facilem
19 Præbes: opiſque compotes
Dimittis puro qui pectore cunque precantur:
Auxilioque piis
20 Præſens es, & periculis
Eruis e cunctis qui te venerantur amantque:
Cumque ſuo ſcelere
A ſtirpe vellis impios.
21 Ergo omnes te jure canent, nomenque tacebit
Natio nulla tuum
In ſeculorum ſecula.

PSAL. CXLVI. *Lauda anima mea Dominum*, &c.

1 TE, magne rerum conditor, & tuas
2 Sonabo laudes, factaque poſteris
Miranda prodam, dum recurret
Per calidos mihi ſanguis artus.
3 Securitatem ne ſtabilem tibi
Promitte, regum præſidio: neque
De ſtirpe mortali & caduca
Pone tibi columen ſalutis.
4 Ut membra liquit ſpiritus, in ſuam
Terrena moles terram abit, & diu
Conſulta vaneſcunt, & auras
Irrita per vacuas feruntur.
5 O ter beatum, quem Deus ætheris
Fido tuetur præſidio, ſuas
Qui ſpes opeſque omnes in uno
Conſtituit Domino Deoque;
6 Qui terram & æquor condidit & polum,
Et quicquid æquor terraque continet
Poluſque: qui promiſſa præſtat
Perpetuo ſtabilis tenore.
7 Qui nec tyranni vi ſinit opprimi
Infirmiorem, aut eſurie premi:
Qui carcerum exemtos tenebris
Compedibus levat innocentes.
8 Qui nocte pulſa luminis aurei
Cæcis refundit luminibus jubar:
Greſſuſque firmat claudicantes,

Juſtitiamque amat æquus æquam.
9 Cura fideli qui fovet advenam,
Orbæ marito qui viduæ favet,
Orbos puellos qui tuetur,
Et ſcelerum labefactat artes.

10 Rex ergo habenas imperii tuus,
Sion, tenebit, ſidera dum polum
Pingent, & obliquum per orbem
Sol rutilos agitabit axes.

PSAL. CXLVII. *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt,* &c.

1 EIa Deum laudate, Deo date carmina digna:
Certe erudito dignus ille eſt carmine:
2 Qui Solymam inſtaurat rurſus, paſſimque per orbem
Sparſos reducit exules Abramidas:
3 Qui fractos animi levat, & corda anxia lenit:
Mulcet dolores, mitigatque vulnera:
4 Qui numerat tacito labentia ſidera mundo,
Suiſque quæque nuncupat vocabulis.
5 Magna Dei virtus, immenſa potentia: nulla
Quam lingua fari poſſit, aut mens cogitet.
6 Qui mite ingenium fovet, allevat, auget honore:
Humique ſternit impiam ſuperbiam.
7 Eia Deum cantate, Deo perſolvite grates;
Grato benignum canite patrem barbito:
8 Qui cœlum obnubit tenebris, terram rigat imbre;
Monteſque læto veſtit altos gramine:
9 Qui pecudum genti larga dat pabula dextra,
Corvoque victum ſe roganti ſufficit.
10 Quem neque magnanimûm delectat robur equorum,
Nec vis ferocis aut lacertus militis:
11 Sed pietas animi ſimplex, & in illius una
Quæ ſpem ſalutis collocet clementia.
12 Eia, Dei laudes Solymææ pangite turres:
Benignitatem mons Sionis prædica.
13 Qui portarum aditus clauſtris firmavit ahenis,
Civeſque cunctis commodis auxit tuos.
14 Qui te pace beat læta, & defendit ab hoſte:
Et meſſe flava tritici campos tegit.
15 Cujus ad imperium fundit ſua munera tellus:
Natura cujus prompta paret juſſibus.
16 Qui nivibus celſos operit, ceu vellere, montes:
Denſas pruinas cineris inſtar dejicit.
17 Et glacie lapſus ſolidarum frenat aquarum:

Cujus

Cujus rigorem quis feret mortalium?
18 Quum libuit, molles glacies tabeſcit in undas,
Adſpirat aura mitior, rivi fluunt.
19 Oſtenditque ſuam per ſigna illuſtria mentem:
Legeſque Abrami tradidit nepotibus.
20 Non ita ſe populis aliis monſtravit amicum,
Qui ſcita legum neſciunt cœleſtium.

PSAL. CXLVIII. *Laudate Dominum de cœlis, laudate, &c.*

1 LAudate Dominum cœlitum
Chori beati, qui procul
Contagio mortalium
Templa ætheris tuemini.
2 Laudate Dominum, quos ſibi
Adeſſe juſſit Angelos:
Laudate Dominum exercitus.
Parere promti juſſibus.
3 Laudate Dominum, qui diem
Sol, luna noctem illuminas:
Laudate Dominum lucidis
Stellæ decoræ flammulis.
4 Laudate eum rotatiles
Tot orbium compagines,
Et unda longe celſior
Campis nitentis aëris.
5 Huic cuncta laudes dicite,
Numenque cuncta pangite,
Quod cuncta nutu condidit,
Et cuncta nutu ſuſtinet:
6 Fixitque firmo cardine,
Ne vi ſenectæ corruant:
Certiſque vinxit legibus,
Quas tranſgredi non audeant.
7 Laudate Dominum ſub ſpecus
Terræ dracones abditi:
Et vaſta cete, quæ ſinus
Ponti repoſtos finditis.
8 Ignes, nives, & grandines,
Vaporque, & auræ ſpiritus,
Ad juſſa Domini mobiles
Circumrotantes turbines:
9 Colles feraces, & feri
Montes, & omnes arbores;
Seu montibus rigeſcitis,
Seu cultibus manſueſcitis:
10 Mites feræque beſtiæ,
Humique lente reptiles,
Et quæ liquentes aëris
Campos volando carpitis:
11 Reges & orbis præſides,
Et nationes liberæ,
Et pauperi plebeculæ
Qui jus ab alto dicitis:
12 Et vos juventa florea
Læti puelli & virgines,
Seneſque vitæ in ultimo
Jamjam exituri limine,
13 Laudate Dominum: numini
Sit ejus uni gloria,
Unumque noſcat omnium
Cœlum ſolumque principem.
14 Hunc omne in ævum laudibus
Propago tollat Iſaci:
Sibi dicatam qui bonis
Gentem beavit omnibus.

PSAL. CXLIX. *Cantate Domino canticum novum, &c.*

1 CAntate Domino canticum
Novum: ſonet laus illius
Cœtus per omnes, qui ſacris
Non ſe profanis polluunt.
2 Oblectet Iſaci genus
Auctore ſe ſuo: ſuo

Regi Sionis arduæ
Congratulentur filiæ:
3 Nomen celebrent illius
Lætis choris & tympanis;
Ejusque laudes accinant
Blande canoro pectine.
4 Gentem bonus parens suam
Amore sancto amplectitur,
Mitemque mansuetudinem
Firmat salute immobili:
5 Cœtus piorum ut gestiant
Foris paratu splendido,
Domique secum clanculum
Lætentur in cubilibus.
6 In ore, rerum præsidis
Laus continenter personet;
Utrinque acuti in dexteris
Vibrentur enses vindices.
7 In se ferarum ut gentium
Crudelitatem vindicent:
Et in futurum iras, minas,
Superbiamque comprimant.
8 Reges suorum ut hostium
Arctis catenis alligent;
Et ferreis coërceant
Vinclis feroces principes.
9 Pœnas secundum cœlitus
Præscripta ab iis ut exigant,
Et laus piorum pervolet
Omnes per orbis cardines.

PSAL. CL. *Laudate Dominum in sanctis ejus*, &c.

1 LAudate Dominum, lucidum
Templum colentem siderum,
Qui vi suæ potentiæ
Firmavit orbis cardines.
2 Laudate Dominum fortiter
Ubique gestis inclytum:
Laudate magnitudinem
Captum supra mortalium.
3 Laudate Dominum bellicæ
Claris tubæ clangoribus:
Laudate Dominum nabliis,
Lyrisque blande garrulis.
4 Laudate Dominum tympanis,
Chorique festi cantibus:
Laudate Dominum fidibus, &
Sonore dulci tibiæ.
5 Laudate eum tinnitibus
Lætis canori cymbali.
6 Hunc cuncta laudent, quæ trahunt
Vitalis auræ spiritum.

F I N I S.

EJUS-

EJUSDEM

GEORGII BUCHANANI

Hymnus Matutinus ad CHRISTUM.

PRoles parentis optimi,
Et par parenti maximo,
De luce vera vera lux,
Verusque de Deo Deus:
En nox recessit, jam nitet
Aurora luce prævia,
Cœlum solumque purpurans,
Et clausa tenebris detegens.
Sed fuscat ignorantiæ
Caligo nostra pectora,
Et nubilis erroribus
Mens pene cedit obruta.
Exsurge sol purissime,
Diemque da mundo suum:
Nostramque noctem illuminans,
Erroris umbram discute.
Dissolve frigus horridum;
Arvumque nostri pectoris,
Calore lampadis tuæ,
Humore purga noxio:
Ut irrigetur cœlitus
Roris beati nectare,
Et centuplo cum fœnore
Cœleste semen proferat.

CANTICUM SIMEONIS,

AB

ADOLPHO MEKERKO,

παραφρασθὲν. Luc. 2.

Nunc dimittis servum tuum, Domine.

EIa nunc patribus, Deus,
Adjungis placide me famulum tuum,
Ut vox pollicita est tua.
2 His namque, his oculis ille Salutifer
Humani generis tuus
3 Est visus mihi: quem tu pater omnibus
Erexsti populis, velut
Signum propositum ante ora hominum omnium,
In quod lumina dirigant
Quos sol cunque suo lumine viderit:
4 Hæc Lux flammifera face
Dispellet tenebras gentibus exteris:
Hæc Lux semper erit tuis
Lectis Isacidis gloria postuma.

Hoc in loco inserenda duximus aliquot

GEORGII BUCHANANI

POEMATA ET FRAGMENTA,

Quæ nunquam antea cum aliis ejus operibus edita fuerant.

Ad JOANNEM III. Lusitaniæ & Algarbiæ *Regem Carmen. Præfixum libro* JACOBI TEVII *de rebus gestis Hispanorum ad Dium in India. Edit.* Romæ 1601, Francof. 1603, & Col. Agripp. 1611.

CUM tua sceptra Asiæ gens Europæque timeret,
Et tremeret fasces terra Libyssa tuos:
Jamque jugi patiens Indus, nec turpe putaret
A domino Ganges poscere jura Tago:
Inque tuis Phœbus regnis oriensque cadensque,
Vix longum fesso conderet axe diem:
Et quæcunque vago se circumvolvit Olympo,
Luceret ratibus flamma ministra tuis:
Gaudebat tibi devictus, sibi redditus orbis,
Nosse suos fines, justitiamque tuam.
Una aberat, oberatque tuis Mors sæva triumphis,
Carpere victricem scilicet ausa manum.
Et comes huic tenebris nisa est Oblivio cæcis
Fortia magnanimum condere facta ducum.
Donec Apollineis se Tevius induit armis,
Et spolia e victa Morte superba tulit:
Victurisque jubet chartis juvenescere vitæ
Prodiga pro patriæ pectora laude suæ:
Proque ævi paucis, quos Mors præciderat, annis,
Reddit ab æterna posteritate decus.
Jure ergo invictus Rex es, quando omnia vincens
Accessit titulis Mors quoque victa tuis.

In JULIUM CÆSAREM, *Tragœdiam* M. ANTONII MURETI. *Edit. cum ipsius Carminibus, quæ* Juvenilia *appellat*, Parif. 1553. 8°.

QUANTA in magnanimi confedit pectore Bruti,
Pro patria virtus cum pia tela daret,
Tanta animo, Murete, tuo fefe intulit, ore
Altiloquo Bruti dum pia facta canis.
Ergo licet claris raro non invida cœptis
Fortuna Æmathio fparferit offa folo,
Ille iterum furgit per te poft funera major,
Crefcit & ingenio laus rediviva tuo,
Et magis illuftri gaudet decorata tropæo,
Quam fi Pyramidum contegat offa labor.

Ad PETRUM DANIELEM AURELIUM, *de Auctore Comœdiæ, cui titulus eft* PLAUTI QUEROLUS, five AULULARIA, cum ejufdem P. DANIELIS NOTIS. *Edit. apud* ROB. STEPHANUM *Typogr. Reg.* 1564. 8°.

QUISQUIS es, infernis prope nunc revocatus ab umbris,
Aufoniis hilaras pulpita qui falibus:
Bis refer acceptum Danieli luminis ufum,
Bis tibi qui Medicæ præftitit artis opem:
Dum tenebris revocat, dum barbara vulnera fanat,
Fila novans famæ pene refecta tuæ.
Atque utinam, Daniel, meriti non immemor hujus
Pofteritas paribus te colat officiis:
Utque facis veterum vatum monumenta renafci,
Interitum fcriptis arceat illa tuis.

E Comment. DION. LAMBINI *in* CICERONIS *Orationem pro* A. CÆCINA, *cap.* 36. *sub finem.*

MUlto etiam minus quæri, A. Cæcinæ fundus sit, &c.*] Sic olim hunc locum restitueram, Georgii Buchanani, Scoti, viri cum omni doctrina præstantis, tum Poëtæ optimi, auctoritatem secutus: *Multo etiam minus quæri, A. Cæcina fundus sit*, &c. cujus verba edenda curavi. Sic igitur ille: In oratione pro Cæcina extrema ita vulgo legitur: *Multo etiam minus quæri, A. Cæcinæ fundus sit, necne: me tamen id ipsum docuisse, fundum esse Cæcinæ.* At enim docere fundum esse Cæcinæ, non magnopere ad præsentem quæstionem pertinet: nec id Cicero uspiam docuit: nisi forte id docere quis vocet, quod in orationis narratione paucis rem verbis attigit. Ut in pauca conferam, *testamento facto mulier moritur: facit heredem ex deunce, & semuncia Cæcinam.* Paullo vero inferius adeo se id non docuisse ostendit, ut de hoc agro tanquam controverso & ambigui juris loquatur, his verbis: *Atque iste omnes introitus, qua adiri poterat, non modo in eum fundum, de quo controversia fuerat, sed etiam in illum proximum, de quo nihil ambigebatur, armatos opponit.* Vides, ut de illo fundo controversia sit, de altero nihil ambigatur? ubi ergo docet Cicero fundum fuisse Cæcinæ? Nam inter argumenta caussæ nulla de hac re mentio est, ubi maxime id oportuit doceri. Tum enim res controversa docetur, cum vel argumentis, vel testibus, vel multis magnisque indiciis probatur. Quod si nusquam Cicero facit, cujus improbitatis est in caussa præsertim tam multiplici ac perplexa, id in epilogo pro confirmato numerare, cujus nusquam in tota caussa facta sit mentio? aut cujus negligentiæ est, quod in refutando fuit postremum, in tota pene caussa firmissimum, cum cætera commemoraris, id in enumeratione præterire? Horum cum neutrum in Ciceronem convenire possit, hunc locum nimia castigantium audacia dicam, an inscientia, corruptum esse non dubito. Ego vero cum ad eum corrigendum nihil habeam, quod afferam, præter conjecturam, eam in medium proponam, ac suum existimaturis judicium relinquam. Sic igitur legendum censeo: *Multo etiam minus quæri, A. Cæcina fundus sit, necne: me tamen id ipsum docuisse, fundum esse Cæcinam.* Id ut ita esse existimem, cum illa, quæ supra adversus veterem lectionem disputata sunt, tum etiam capitum ordo, quibus hæc caussa continetur, facit. Primum enim Cicero vim factam esse probat: deinde verbum illud, *unde*, cujus interpretatione caussa adversariorum maxime nitebatur, secum facere contendit: tertio loco, Cæcinam possedisse ostendit: quarto loco civem esse Cæcinam, ac posse jure civium Romanorum hereditates capere, neque legem Corneliam, quo minus id faceret, impedimento esse probat. Quatuor hæc, quibus tota caussa continetur, capita, in pero-

peroratione, eodem, quo dixerat, ordine enumerat. Quod ſi ita legamus, ut habent vulgati codices, quartum quod erat in refutando caput, in epilogo videbitur plane præteriiſſe: ſin ut ego legendum puto, cum cætera oratione conſtabit epilogus. Nam cum fundi dicantur populi (ut alibi Cicero ſcribit) ii, in quibus jus Romanum, velut in fundo, reſediſſet, non poteſt dubitari, quin coloni, fundi eſſent, ſiquidem cives eſſent Rom. hoc eſt (ut Ciceronis verbis utar) quin lege agerent, & ſuum jus perſequerentur, & omnes jure civili ſine cujuſquam aut magiſtratus, aut judicis, aut periti hominis, aut imperiti dubitatione, uterentur. Igitur A. Cæcina cum colonus eſſet ejus coloniæ, cujus coloni cives eſſent: non dubium eſt, quin ſit fundus, & jure civili Romano utatur, ſuumque jus perſequi, & hereditates civium Romanorum capere poſſit: nec hoc jus ei quiſquam per vim auferre potuerit. Legitimus ergo Ceſenniæ heres, ut, qui optimo jure, fuit A. Cæcina. Hæc omnia Cicero ut in epilogo breviter complecteretur, fundum eſſe Cæcinam dixit. Quod ſi quis pertinacius contra dicat, ac veteris lectionis fidem tueri velit, quod ſatis credat eſſe probatum, fundum eſſe Cæcinæ, cum ſit demonſtratum, eum Ceſenniæ eſſe heredem: ex iis, quæ ſupra diſputavimus, ſatis perſpicuum eſſe puto, alterum non ſtatim ſequi, ſi Cæcina heres ſit Ceſenniæ, ideo fundum eſſe Cæcinæ, non magis, quam Fulcinii, qui ex duabus ſextulis, aut Æbutii, qui ex una ſextula, ejuſdem ſcriptus fuerat heres: alterum vero neceſſario ſequi, heredem eſſe Ceſenniæ non potuiſſe, qui fundus non eſſet. Poſtremo, ſi, ut ego cenſeo, hæc clauſula orationis ultima legetur; & ſenſus Ciceronis erit apertiſſimus, & idem ordo in epilogo ſervabitur, qui fuit in argumentatione & confirmatione: quod enim in argumentatione quarto loco poſitum erat, id in epilogo quartum locum obtinebit. Sin vetus lectio retinebitur; neutrum, meo judicio, conſtabit. [1] Hactenus Buchananus.

Ex

1 *In hanc* Buchanani *Commentationem ita animadvertit* Franciſcus Hottomannus Obſerv. Lib. II. cap. 19. Lambinus ſcribit *Buchananum*, virum omnium judicio plane ſingularem, legendum putare, *Cæcina*: ut *fundus* dicatur pro *colonus*: ea ratione qua *populus* dicebatur *fundus*. Buchanani judicio nemo plus tribuit, quam ego, ſed quo minus ei aſſentiri poſſim, hæc obſtant: primum quod *fundum hominem* dici, pro *cive*, nuſquam legi. Docui quidem Obſervat. 2. c. 5. *Fundum* eum dici, qui alicui rei auctor eſt: multaque in eam ſententiam diſputavi: ſed *fundum* pro *cive*, pro eo qui juris civilis particeps eſt, nuſquam legi. Præterea præcipua totius iſtius cauſſæ vis in eo vertitur, utrum Æbutius an Cæcina fundi iſtius controverſi ſit dominus. Nam ſi Æbutius dominus non fuit; certe injuſte dominum aditu ſui fundi prohibuit. Quod vero Buchananus ait, nuſquam niſi perleviter tactum fuiſſe, Cæcinam fundi dominum eſſe, videamus ne mendum ſit memoriæ: quid enim aliud ſuperius actum eſt, ubi Cicero multis verbis contendit, Æbutium non ſibi, nec ſua pecunia fundum illum emiſſe: ſed Ceſenniæ, & de ipſius pecunia.

Contra Buchananum etiam diſputat Petrus Faber Comment. in loc. Edit. Pariſ. 1611.

Ex ADRIANI TURNEBI *Adverſariis, cap.* 2.

NEminem eſſe exiſtimo in Gallia paullo humaniorem, cui Georgius Buchananus non ſit notus, *&c.* Inter nos de literis nuper cum ſermo incidiſſet, ac de Tranquillo in Octav. Auguſt. cap. 73. loqueremur, qui vitas Cæſarum pari licentia ac illi egere, ſcripſit, dixit non ſolum magno errore receptum eſſe patrem ejus Auguſti clavium fuiſſe: verum etiam magna hominum moleſtia in eo explicando miſere ſe cruciantium: quorum quid, inquit, attinet ineptias commemorare? Seſe autem opinari dicebat *anguſticlavium* ſcribi debere, ut *laticlavium*: quod eſſet tunica anguſti clavi, ut lati. Atque hujus ſententiæ ſuæ aſtipulatorem adſcriptoremque producebat Ovidium, cujus libro IV. Triſt. Eleg. X. hi ſunt verſus:

Curia reſtabat: clavi menſura coacta eſt,
Majus erat noſtris viribus illud onus.

Se enim in Equeſtri ordini ſubſtitiſſe dicit Ovidius: & Suetonius patrem ſuum nondum adeptum fuiſſe latum clavum ſignificat. Etſi autem tam clare id a Buchanano probatum eſſe confido, ut dubitandum nullo modo cenſeam: tamen quo id teſtatius & confirmatius ſit, *&c.*

J E P H.

JEPHTHES,

SIVE

VOTUM,

TRAGOEDIA,

Auctore

GEORGIO BUCHANANO

SCOTO.

AD

ILLUSTRISSIMUM VIRUM,

CAROLUM COSSÆUM,

Franciæ Marescallum, ac apud Taurinos Regis Francorum Præfectum, in JEPHTHEN Tragœdiam

PRÆFATIO.

ABSURDAM fortasse rem facere quibusdam videbor, qui ad te, hominem ab ineunte ætate militaribus imbutum studiis, & inter arma tubasque semper versatum, munusculum hoc literarium mittam: sed ii fere hoc absurdum existimaturi sunt, qui aut harum rerum inter se consensionem non satis animadvertunt, aut tuum ingenium parum habent perspectum. Neque enim inter rei militaris & literarum studium ea est, quam plerique falso putant, discordia: sed summa potius concordia, & occulta quædam naturæ conspiratio. Quanquam enim superioribus aliquot seculis, sive hominum inertia, sive falsa quadam persuasione, divisæ fuerunt hæ professiones, nunquam tamen perversa imperitorum opinio tantum potuit, ut ipsæ inter se veterem illam & naturalem (ut ita loquar) cognationem oblivíscerentur. Omnes enim omnium ætatum imperatores, qui res præclaras gesserunt, aut ipsi doctissimi fuerunt, aut viros doctrina illustres summo amore prosequuti sunt.

ſunt. Neque profecto fieri poteſt, ut magnus & excelſus animus, qui, neglectis rebus caducis, æternitatis memoriam ante oculos habet propoſitam, non etiam memoriæ & antiquitatis cuſtodes literas amet. Neque alii fere ſunt, qui literas oderunt & contemnunt, quam qui, vita per ignaviam & flagitia turpiter acta, conſcientiam poſteritatis reformidant: ut non minus vere quam eleganter mihi ceciniſſe videatur Claudianus,

Gaudet enim Virtus teſtes ſibi jungere Muſas,
Carmen amat quiſquis carmine digna gerit.

Contra vero, qui omne ſuum ſtudium in eo poſuerunt, ut perfectæ virtutis imaginem ſibi ad imitationem proponerent,

------ & quæ natura negavit
Viſibus humanis, oculis ea pectoris *haurirent*,

quanta eos lætitia affectum iri putemus, ſi ejus, quam tantopere animo perſequuntur, vivum & ſpirans ſimulacrum (ut ita dicam) nacti fuerint? Sed & præter hanc mutuam virtutis admirationem, & naturæ, quam dixi, conſenſionem, accedit utilitatis etiam mutuæ quædam ſpecies. Nam, ut illuſtrium facinorum auctor non immerito eum ſuſpicit, quem virtutis tradendæ magiſtrum & illuſtrandæ artificem eſſe videt; & velut parentem colit, non eum, a quo hujus, qua fruimur, lucis brevem uſuram acceperit, ſed alteram illam longe diuturniorem vitam in poſteritatis memoria collocatam ſperet: ita ille alter libenter amplectitur ſegetem & materiam ſuæ gloriæ ſibi oblatam,

------ qua ſe quoque poſſit
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.

Uterque enim etſi opinione hominum imparem, pari tamen ſtudio ex eodem fundo gloriæ fructum petit. Sed hæc ad omnes com-

communiter pertinent, qui (*ut ait Sallustius*) præclari facinoris aut artis bonæ famam quærunt. *Illa vero tua sunt propria, quod a primis usque adolescentiæ spatiis ea fuisti in patriam caritate, in bello fortitudine, in pace temperantia & æquitate, ut omnibus, qui literas colunt, tuarum virtutum exemplar edideris, quod posteritati ad imitationem proponere & possint & debeant: quod literas*, PHILIPPI COSSÆI *fratris tui Episcopi Constantiensis patrocinio orbatas, in diverso vitæ instituto tamen fovendas ac tuendas susceperis: quod doctissimos homines semper tecum habeas, quibuscum, etiam in medio sævissimi belli ardore,*

------ [1] Musisque Minervam
Temperes, & Geticum modereris Apolline Martem:

quod filium ita literis instituendum in pueritia cures, ut hanc tam amplam laudis & gloriæ hæreditatem a parente acceptam non solum tueri, sed etiam augere posset. Me autem absentem, nec ulla alia re, quam literarum commendatione, tibi cogni-

1 *Musisque Minervam*] Versus est Ausonii Epig. I. a Buchanano, sive consilio, seu memoriæ lapsu, nonnihil mutatus: sic enim ille,

Bellandi fandique potens Augustus, honorem
Bis meret, ut geminet titulos, qui prælia Musis
Temperat, & Geticum moderatur Apolline Martem.

Inepte autem Buchananus Car. Cossæum, in Liguribus tum bellantem, *Martem Geticum Apolline moderari* dixerit, si (quod existimat eruditissimus Elias Vinetus) *Mars Geticus* ab Ausonio appellatus sit *propter bellum ab Imperatore*, sive is Theodosius, sive Gratianus aut Valentinianus fuerit, *contra Getas gestum.* At falli videtur Vinetus: *Geticus* enim *Martis* est epitheton, apud Poëtas frequentissimum. Virg. Æneid. III. 35.

Gradivumque patrem Geticis qui præsidet arvis.
Val. Flac. Arg. V. 618.

Ecce autem Geticis veniens Gradivus ab antris.
Stat. Theb. III. 220.

Gradivum acciri propere jubet: ille furentes
Bistonas, & Geticas populatus cædibus urbes.
Claudian. in Cons. Prob. & Olyb. 119.

Qualis lethifera populatus cæde Gelonos
Procubat horrendum Getico Gradivus in Hæmo.

Mars autem *Geticus*, explicante Turnebo Advers. lib. IV. cap 22. idem est ac *Thracius*; ita dictus, quod eum sine viro conceptum in *Thracia* Juno sit enixa. Ovid. Fast. V. 257.

Jamque gravis Thracen, & læva Propontidos intrat,
Fitque potens voti; Marsque creatus erat:

cognitum, ita complexus es omnibus humanitatis & liberalitatis officiis, ut si quis ingenii mei sit fructus, si qua vigiliarum velut fœtura, ea merito ad te redire debeat. Quod quidem adeo avide facit meus hic JEPHTHES, *ut qui antea publicam lucem & cœtus hominum reformidabat, te patrono fretus prodeat, & in spem nonnullam etiam publici favoris sese erigat. Quid enim non illis sibi speret auspiciis, quibus disciplinam militarem ad antiquæ severitatis exemplum videt emendatam, & vetustam belli gloriam Galliæ restitutam? cum bellica fortitudine, legum & justitiæ cultum, cum summa omnium rerum licentia summam omnium rerum non modo tuam, sed etiam tuorum omnium continentiam videt conjunctam? His ego caussis impulsus, hanc meam lucubratiunculam sub tuo potissimum nomine in manus hominum exire volui. Tu vero (ut spero) hoc meum sive tuorum in me officiorum testimonium, sive meæ erga te benevolentiæ significationem (quæ tua est humanitas, & in literas amor) boni consules. Vale. Lutetiæ Parisiorum, quinto Calend. Aug. M. D. LIV.*

ARGU-

ARGUMENTUM

ex libro Judicum sumtum.

JEPHTHES, Galaddi filius, patre defuncto a fratribus domo pulsus est, quod negarent æquum esse, ut nothus cum legitimis filiis in hæreditate paterna dividenda æquaretur. Is quum ob inopiam collecta manu latrocinio viveret, ac fortitudinis magnum specimen dedisset, primum a cognatis, deinde a reliquis Hebræis dux factus est adversus Ammonitas, qui viginti prope annorum gravissima servitute eos presserant. Profecturus igitur in expeditionem, vovit, se, si victor reverteretur, qui primus domo sua egrederetur, eum Deo sacrificaturum. Prima reverenti occurrit unica filia: eam Deo immolat.

ALIUD ARGUMENTUM

CAROLO UTENHOVIO F. auctore,

A D

LUCRETIAM MORELLAM.

Forte Galaddidæ, patris post funera, fratres
Dicere, Cede domo, *non habuere nefas:*
Jure cohæredem sibi scilicet esse negabant,
Supposita fratrem de genitrice nothum.
Ille latrociniis inopem traducere vitam
Cœpit, & in castris æra merere novis.
Jamque sui specimen cum terque quaterque dedisset
Roboris, & dextræ Martis ad arma bonæ
Dux & ab Isacidis consanguineisque creatus
Fertur in adversos protinus Ammonidas,
Jam prope vicenis hos qui crudeliter annis
Compulerant famulo subdere colla jugo.
Ergo profecturus: „ *Si victor ab hoste rediret,*
„ *Victima victrices imbuet ille manus,*
„ *Quisquis erit (voti fuit hæc sententia) primus*
„ *Ille domo qui fors egredietur, ait.*
Prima revertenti ruit obvia filia Jephthæ
Unica, victori victima sitque patri.

PERSONÆ.

ANGELUS prologus.
STORGE mater.
IPHIS filia.
CHORUS indigenarum puellarum.
JEPHTHES imperator.
SYMMACHUS amicus.
SACERDOS.
NUNCIUS.

IEPHTHES,

SIVE

VOTUM,

TRAGOEDIA.

ANGELUS prologus.

Agni tonantis huc miniſter aliger,
Cœlo relicto, mittor Iſaci ad lares,
Solumque promiſſum Iſaci nepotibus,
Solum regendis deſtinatum gentibus,
Si pacta ſacri intaminata fœderis
Servaſſet: [1] arma ſed modo quod Ammonia
Expavit arcto ſervitutis ſub jugo,
Tulitque quicquid triſte, crudele, aſperum,
Iratus audet victor, aut victus timet.
Hac [2] clade fracta gens rebellis vix Deum
Agnoſcere patrum cœpit, & nefarios
Mentita cultus numinis ludibria
Inſpecta noſſe, nota floccipendere:
Et ſero quamvis ad patrem rediit ſuum.
Humana ſed mens neſcia modum ponere
Rebus, ſecundis intumet ſucceſſibus.
Quo plura hominibus contulit bonitas Dei,
Occœcat animos altior ſecuritas,
Vanoque faſtu turgidos ſuperbia
Stimulat inanis. Qualis in dominum furit
Equi ferocis contumax protervitas,
Imperia paullum ſi remiſſa ſentiat,
Ac vix lupatis domitus, & calcaribus
Duris cruentus, redit ad officium, & ſuo

Ob-

1 *Arma ſed modo quod Ammonia*] *Quod* (*ſolum* ſcil.) Pronomen eſt hoc in loco, non Conjunctio: male igitur quibuſdam libris cum accentu ſcribitur.

2 *Hac clade*] In editione Plantiniana 1566, Stephanorum fratrum 1566, Baſileenſi ——, & And. Hart. anno 1622, legitur,
Vix docta tandem calamitatibus Deum,

Obtemperat hero: ſic populus hic pervicax,
Cervice dura, pronus in pejus, flagrum
Si conquievit paullulum, novos deos
Adſciſcit, & ſe dedit aliis ritibus,
Ignota ſacra ſequitur. Atque adeo parens
Benignus animos turgidos licentia,
Bello, fameve, peſtilentive aëre
Frangit, rebellem comprimens ferociam.
At rurſus, animi ne cadat fiducia,
Serie malorum continenter obruta,
Mittit prophetas, bellicos mittit duces,
Qui ſervitutis liberatos aſperæ
Vinclis reducant, priſtiniſque ritibus
Servire cogant: arma nunc Ammonia
Ut excitavit in rebelles, ac Dei
Juſſis relictis, impiis erroribus
Se mancipantes. Sed modum ſtatuens ſuæ
Iræ, propitius liberatorem dedit:
Non e potentum quempiam numero, gravem
Turba clientum, liberiſve turgidum:
Sed e paternis exulantem ſedibus
Jephthen, ſuiſque fratribus ſpretum, ſatum
Genitrice vili: ne ſuperba gens ſuis
Aſſignet armis quod manu geſtum eſt Dei:
Ut ſciat & Ammon hactenus ſe viribus
Non floruiſſe propriis, ſed vindicem
Cœleſtis iræ. Porro ne Jephthes quoque
Se metiatur exitu hujus prælii,
Et intumeſcat inſolens rebus bonis,
Damno obruetur protinus domeſtico,
Cedentque fracti contumaces ſpiritus.
Etenim arma in hoſtes perfidos quum ſumeret,
Belli ſecundus ſi daretur exitus,
Quodcunque primum ſe obviam ferret ſibi,
Promiſit aris ſe daturum victimam.
Heu quanta moles imminet tibi mali,
Miſerande! quantis obruere luctibus!
Ut te propinqui credulum ſpes gaudii
Fallit! Propago ſola, quæ patriam domum
Tibi nata ſervat, prima patri ſe offeret,
Ut gratuletur proſperum armorum exitum:
Magnoque ſolvet fœnore, ac jugulo luet
Felicitatis miſera præcox gaudium.
Atque ecce, mater triſtis egreditur domo,
Quam ſomniorum nocte tota terruit
Tremendus horror; nataque parenti comes,
Præ ſe ferentes mentis ægrimoniam
Mœrore vultus, geſtibus, ſilentio.

STORGE mater, IPHIS filia.

EHeu, recenti corda palpitant metu,
Mens horret, hæret vox in ipsis faucibus,
Nec ora verbis pervium præbent iter:
Nocturna sic me visa miseram territant,
Et dira turbant inquietam insomnia,
Gravibusque curis pectus urunt anxium.
At tu nitentis summe dominator poli,
Averte in hostes luctuosum & funebre
Omen, mihique placidus & gnatæ meæ,
Quæ sola spes & familiæ solatium
Superest, senectæ columen unicum meæ.
I. Quin ominare cara mater lætius,
Vanæque caussas abjice ægritudinis:
Et ista mentis turbidæ ludibria
Secura sperne, spretaque oblivíscere.
S. Utinam liceret: sed metus, veluti recens,
Quoties recordor, concutit formidine
Mentem, atque imago somnii tristissimi
Oberrat animo: pectus horrificat timor.
Jam cuncta passim blanda straverat quies,
Mutumque nox induxerat silentium;
Vidi luporum concito cursu gregem
Rictu cruento, spumeo, rabido, unguibus
Sævum recurvis præcipite ferri impetu
Imbellia in pecora, vidua pastoribus.
Tum pavidi ovilis fida custodia canis
Lupos abegit: atque ad infirmum pecus
Trepidi timoris exanime adhuc memoria,
Denuo reversus, e sinu timidam meo
Agnam revulsam dente laniavit truci.
O sol, o vaga lumina lunæ,
Pictaque tacito sidera mundo,
Et tu nox mihi conscia curæ,
Nigris referens somnia pennis,
Si quid natæ miseræ impendet,
Si quem casum fata minantur,
Caput hoc prius in tartara miserum
Detrudite, dum spes ambiguæ
Alternantibus angunt curis
Incerta suæ pectora cladis.
I. Cur misere animum crucias, mater,
Luctuque tuo cumulas luctum
Publicum, & acres renovas curas?
Omine læto reducem potius,
Positis questibus, excipe patrem:
Qui (nisi vano mens augurio
Credula nimium pectora fallit)
Spoliis aderit clarus opimis,

Rem-

Remque, & laudem, & decus æternum
Genti referens patriæque suæ.
S. Non hunc tenorem parca mihi vitæ dedit.
Quod tempus unquam lacrymis caruit mihi,
Ex quo parentis primum ab alvo prodii?
Primum juventa servitutem patriæ
Tristesque vidit hostici agminis minas,
Pecorumque raptus; sterile sine cultu solum,
Cædes, cruores, vastitatem, incendia,
Profana, sacra, mista. Non unquam mihi
Secura vitæ fluxit ulla portio:
Ut trudit undas unda, fluctus fluctui
Cedit sequenti, pellitur dies die;
Semper premuntur præterita novis malis:
Dolor dolori, luctui est luctus comes:
Fratrem patremque perculit belli furor:
Confecta curis mater inter funera
Cognata senuit, perduelles perfidos
Armis maritus urget. His majus nefas
Tamen veretur animus. *I.* Immodicus timor
Facile sinistris [1] adhibet auguriis fidem.
S. Utinam secundis audiam rumoribus
Virum reversum, sospitemque exercitum,
Salva familia. *I.* Veniet haud dubie parens
Incolumis: idem bella qui suasit Deus,
Salvum reducet laude cumulatum nova.

CHORUS.

Jordanis, vitreo gurgite qui rigas
Convalles virides, pascua dividens
Fœcunda Isacidum flumine languido,
Et nunquam posita frigoribus coma
Formosum Solymæ palmiferæ nemus,
En unquam miseræ candidus afferet
Curarum vacuæ lucifer hunc diem,
[2] Quum cernam patriam libera liberam,
Quæ nunc servitii vincula barbari
Infelix patitur. Nobilis Isaci

San-

1 *Adhibet auguriis fidem.*] [Veteribus hoc sensu inusitatam esse locutionem pluribus ostendimus ad Ovid. xv. Metam. 316. ubi *habere fidem* elegantius dici probavimus.]

2 *Quum cernam*] Solenne scriptoribus Tragicis est in Choris interim plurali, interim singulari, quasi uno tantum loquente, uti.

Sanguis degeneris fert domini jugum:
Et quos nec Phariæ rex tumidus plagæ
Urgens falciferis terruit axibus,
Nec trux purpurei ſævities freti
Undarum refluis obruit æſtibus,
Nec deſerta Arabum vomeris inſcia,
Nec portenta hominum mole Cyclopia
Fregerunt, timidi [1] mancipium ſumus
Ammonis. Gravius flagitium eſt malo,
Sub turpi domino ſegne jugum pati.
At tu ſumme parens, qui mare turbidum
Componis, placidi qui maris æquora
Cauri nubiferis flatibus excitas,
Et terræ ſtabilis dura tremoribus
Fundamenta quatis, mobilis & poli
Siſtis præcipitem, quum libuit, fugam;
Cladibus tandem ſatiate noſtris,
Deſine irarum, propiuſque feſſis
Gentis afflictæ facilis bonuſque
Conſule rebus.
Noſtra ſi pœnas meruit ſeveras
Culpa, ſi quondam tibi ſeparatam
Abjicis ſortem, vitiis iniquus
Si pater noſtris minus obſequentes
Deſeris natos, & inexpiata
Ante dilecti populi querelas
Deſpicis ira:
Nec tibi Syrus, neque dirus Ammon,
Nec Phari rector tumidus minacis
Expetat pœnas, neque ſit profano
In tuis caſtris gladio poteſtas:
Ignis armatus potius triſulci
Tu, pater, dextram jaculis tremendis,
Vindicis flammæ face contumaces
Obruas urbes, chaos aut patentis
Devoret terræ miſeros colonos,
Aut ſuperfuſis adoperta tellus
Hauriat undis.
Ne ferox hoſtis tumeat ſecundis
Inſolens rebus, populuſque muti
Stipitis cultor, tua qui nefando
Polluit ritu ſacra; ne, quod ira
Sæviit in nos tua, vertat Ammon
In ſuas laudes, carie pereſi
Thure dum placat ſimulacra trunci,
Teque veſano neget ore gentem
Semper addictam tibi, ſe premente,
Poſſe tueri.
Ah miſer, quantos tibi riſus iſte
Mox dabit fletus? Breve diluendum eſt
Gaudium longis lacrymis: citato
Advolat curſu levis hora: tempus,
(Vana ni vatem ſpecies inani
Spe fovet) tempus properat, viciſſim

Quum

1 *Mancipium ſumus*] Pro *mancipia*: quod rarum videtur.

Quum gravis victor mala servitutis
Sentiet duræ. Neque enim cruorem
Usque sanctorum patiere inultum,
Nec tuas aras dabis exsecrandis
Pollui sacris. Utinam supremæ
Terminus vitæ mihi in hoc supersit,
Patrio donec tibi sacra ritu,
Dum tibi gratum memori canamus
Pectore carmen.
Sed ecce, celeri nuncius properat gradu,
Ni [1] fallit animus, advenit ab exercitu.
Agnosco, sic est: scire quid ferat juvat.

NUNCIUS, CHORUS.

Salvete veteris Abrahami filiæ,
Vereque sancti sancta progenies patris.
Isthæcne Jephthæ est imperatoris domus?
An me fefellit error ambiguum viæ?
C. Et ista Jephthæ domus, & hæc est filia.
Sed quam reportas spem, refer, si quid vacat.
N. Nempe istud ipsum missus huc sum ut nunciem.
Fusis, fugatis hostibus, victoria,
Re, laude parta, salvus est exercitus.
Hæc summa. *C.* Paucis plurima ut complexus, es!
Audita, primum, an visa fers, edissere.
N. Visa, acta, vera, certa, non rumoribus
Collecta vanis affero; ut qui prælii
Pars ipse fuerim. *C.* Ut gesta res est expedi.
N. Vobis lubenter [2] gaudium hoc impartior.
Aurora primum luce quum rosea polum
Perfudit, Ammon segnis impatiens moræ:
Equis virisque, bellicorum & curruum
Strepitu tremendo, late inundarat solum.
Jamque explicata legio peditum per suas
Stabat cohortes ferro & ære splendida:
Turmæ curules ante curvis falcibus
Ibant minaces: fuderant se in cornua
Equites utrinque: noster autem exercitus.

Campi

1 *Ni fallit*] Steph. 1566, utraque Plant.
Ni fallit animus, venit ab exercitu.
at metro repugnante.

2 *Gaudium hoc impartior*] Et *impartior* dicimus & *impertior*, activa significatione, sæpius tamen *impertio*. Plaut. Stich. II. 3. 15. *Nimio impartior multo tanto plus.* Cic. Manil. 8. *Ut omnes intelligant me L. Lucullo tantum impertiri laudis, quantum forti viro, sapienti homini, & magno imperatori debeatur.*

Campi patentis ultimos colles tenens,
Non asper armis, nec paratu bellico,
Sed corda, [1] fretus numinis fiducia,
Iræque justæ vindices animos gerens.
Ibi noster inter imperator agmina,
Præcone misso, tentat absque sanguine
Finire bellum jure & æquis legibus:
Uterque populus ut vetusti finibus
Contentus agri, ab alteris injuriam
Vimque abstineret, rapta dominis redderet,
Pacemque bello & certa dubiis præferat.
Contra superbus militum hostis copiis,
Armisque fretus, increpat ferociter
Præconem, acerbis & minis calumniam
Addit: duello se petere puro & pio
Agros vetustos, unde quondam Ammonidas
Expulerat armis vique proles Isaci,
Egressa terræ finibus Niloticæ.
Quos si tenere perstet, atque injuriam
Bello tueri præferat, quam reddere
Erepta per vim, vindices sibi deos
Non defuturos æqua postulantibus:
Sin parta per vim jure malit linquere
Solymæa gens, & sponte cedat finibus,
Quos limes Arnon & Jabocus terminant,
Qua solitudo cogit agros ultima
Jordanis usque ad lente euntis flumina,
Æquis paratos facere pacem legibus,
Factamque gentis utriusque commodo
Sancte tueri. Hæc præco postquam rettulit,
Renunciare protinus Jephthes jubet;
Nec se, parentes nec suos Ammonio
Populo dedisse fraude vel vi damna: nec
Quos repetat agros nunc, fuisse finium
Ammonis unquam, seculis quos jam tribus
Propago Jacobi absque controversia
Tenuit: nec ulla facta mentio interim est
De jure dubio, vel joco vel serio:
Nisi forte, Chamos quæ Deus tenuit tuus,
Tibi jure cedent; noster autem quos Deus
Possedit agros, deseret. Non deseret:
Sed ut ante bello victor agros hostibus

Ade-

1 *Fretus*] Steph. 1566, utraque Plant. & Basil. *Fœtus.*

Ademit, idem juſtus arbiter modo
Hujus ſecundos exitus pugnæ dabit,
Etiam ſecundum jus & æquum. Ut rettulit
Hæc præco, rauci clangor æris æthera
Pulſat, virorum clamor, armorum fragor,
Fremitus equorum, curruum ſtridor boat:
Cœlum remugit: fracta tellus axibus
Gemit: recuſſum duplicant montes ſonum.
Virtute & aſtu quiſque pro ſe nititur:
Ferit, feritur: pellitur, pellit: cruor
Permutat amnes: nocte ſub denſa polum
Pulverea nubes occulit: numero ferox
Inſtabat Ammon, numinis fiducia
Et cauſſa noſtris æquat animos juſtior.
Dum neutra cedit, urget acies utraque,
Ecce inter umbras pulveris, cadentium
Lamenta gemituſque inter, atque hortantium
Voces, refulſit nube diducta dies,
Et utraque turmas redditus cœlo fragor
Implevit, humilis omnium mentes pavor
Conſternat, enſe languido torpent manus,
Gelidumque lentos frigus artus alligat.
Ibi imperator voce noſter maxima
Alacrique vultu, Te, parens rerum, ducem,
Tuumque ſequimur angelum. Deus Deus
Inimica flammis ſternit illis agmina:
Totuſque turmis fulget æther igneis.
Hæc vox utrumque poſteaquam exercitum
Pervaſit, amens alter in fugam ruit,
Pavido novatis inſtat alter viribus:
Nec his ſequendi finis, aut illis fugæ
Fuit, tenebris donec atra nubilis
Nobis quietem, illis latebras nox dedit.
C. Cur victor ergo non reducit copias?
N. Mane, univerſi nondum habes belli exitum.
C. Forſan refectis hoſtis inſtat viribus.
N. [1] Si quidem reſument mortui vires novas:
Namque omne robur perfidæ gentis Deus
Uno coëgit demetendum prælio.
Ergo aut peremti corporum cumulis locum
In quo ſteterunt, obtinent, aut lurida
Fuſi per agros ſtrage paſcunt vultures

Et

1 *Si quidem*] [Una voce ſcribendum *ſiquidem*, niſi metro vim fieri velimus.]

Et ne reſurgat denuo bellum novum,
Multos in annos dux futuri providus
Proſpexit: etiam peperit & nepotibus
Seris quietem. Victor arma Ammonium
Per omne nomen celeriter circumferens,
Bis dena muris vertit oppida dirutis:
Tectis peruſtis puberes dedit neci:
Vaſtavit agros: debiles tantum ſenes,
Pueri tenelli & fœminæ imbelles ſolum
Vacuum pererrant, patriæ & caſum gemunt.

CHORUS.

O Aurei dux luminis
Sol, qui recurſu præpete
Vices diurnas temperas,
Et igne flammifer vago
Partiris orbi tempora,
Poſt luſtra tandem quattuor
Jubar beatum in liberos
Fundis nepotes Iſaci.
Inauſpicatos impetus
Hoſtis ſuperbi dextera
Jephthæa fregit, ſpiritus
Ammonis acres contudit,
Et prædo præda factus eſt.
Nec tela Scythico profuit
Pennata nervo ſpargere,
Rapax nec axis impetus,
Minax recurvis falcibus,
Nec vis equorum, aut fortium
Denſæ phalanges militum,
Premente texerunt Deo.
Jamjam diſcite perfidi,
Jamjam agnoſcite: non lapis,
Non lignum Deus eſt: neque
Quod vel ſculpſerit artifex
Cælo dextera ferreo,
Vel plaſtes facili manu
Finxit, vultum hominis luto
Mentitus madido: Deus
Noſter arduus ætheris
Arces incolit igneis,
Et rerum ſator & ſalus,
Majeſtate ſua potens,
Nec cerni facilis, neque
Mortali docilis manu
Certam ducere imaginem.
Vecordem ille ſuperbiam
Regum frenat, & impia
Vota & ſpes nimias malum
Juſtus ducit ad exitum.
Ille innoxia pectora
Sævis preſſa doloribus
Præſenti auxilio levat:
Et de pulvere pauperem,
Et cuſtodem olidi gregis
Sceptra attollit ad aurea,
Paſtorum diademate
Ornans tempora regio.
Hunc unum Dominum & Deum
Terræ dædala machina,
Sub quocunque jacet die,
Agnoſcat, colat, atque amet:
Et quam ſol oriens novis
Subjectam radiis ferit,
Et quam ſub medio die
Incendit propioribus
Flammis: quique bibit Tagum
Fulvo gurgite nobilem,
Et qui perpetua nive
Damnatas habitant plagas.

Eia Hebraides, aureis
Comtæ colla monilibus,
Perfuſa ambroſiæ coma
Suave fragret odoribus.
Eia Hebraides, Indicis
Comtæ tempora gemmulis
Terram multicoloribus
Late ſpargite floribus.
Ceſſant tinnula cymbala.
Ceſſant nablia cum lyra,
Victori Domino novum
Carmen dicere? tibiæ
Ceſſat multiforæ ſonus?
Quis terram pede libero
Plaudit? mollibus & choris,
Feſto lætus & otio
Curas diluit aſperas?
Feſtas victima dux gregis
Aras imbuat: Arabis
Suaveolentia nubila
Ignis halet odoribus.
Et tu progenies ducis,
Magni ſpes generis, cape
Cultus, filia, ſplendidos,
Et patrem reducem piis
Læta amplectere brachiis.
Jamjam purpureos ſinus,
Iphi, aſſume, retortulum
Jam cirrum cohibe: ferit
Aures en fremitus virum:
Ipſe eſt, ipſe parens adeſt.

JEPHTHES.

Regnator orbis, unus & verus Deus,
Solumque numen propitium, pollens, potens,
Idem ſeverus ultor, & clemens pater
Tuis tremendus & ſeverus hoſtibus,
Tuis amicis lenis & ſalutifer,
Iræ timendæ, ſed tamen placabilis,
Amore fervens idem, & irritabilis:
Nos ſervitutis juſta preſſerunt mala,
Meritaſque pœnas dedimus impii impiis,
Qui, te relicto Rege, patrono, Deo,
Rerum parente, fonteque perennis boni,
Ad ſaxa ſtultas muta fudimus preces,
Et vana ſurdis vota lignis fecimus.
Pudet fateri: mentis æternæ capax
Homo, rationis particeps, mentis inopes
Truncos adorat, thura vivus mortuo
Præbet, ſuumque metuit artifex opus.
Ergo relicti, qui reliquimus, ſumus:
Pœnas ſubacti dedimus, & fracti malis:
Quum nunc Idume, nunc Paleſtinæ manus,
Nunc dirus Ammon, nunc Syrus contaminat
Hæreditatem gentis & ſortem tuæ.
Malo eruditi, & hoſtium ludibrio
Tandem coacti, vix reverſi ad te ſumus.
At tu benignus atque miſericors Deus,
Juſti furoris frena compeſcis tui:
Iram remittis, & odii obliviſceris:

Et

Et abdicatos filios culpa sua,
Restituis iterum misericordia tua.
Defectionis ceu scelestæ sit parum
Veniam dedisse sontibus, cumulas novis
Etiam triumphis, laudibus, victoria.
Exutus armis hostis arcu languidus
Abiit remisso: bellici currus fugam
Totis morantur sparsa campis funera:
Volucresque pascit qui superbus vincula
Solymis parabat: contegit strages agros,
Cruorque tumidas auget undas barbarus.
Ergo, creator orbis, & magne arbiter,
Memores libenter mente grata gratias
Agimus, habemus, supplicesque victimis
Tuas ad aras patrio litabimus
Ritu, canentes te Deum ac patrum patrem:
Qui per rubentis gurgites tumidos freti
Nostris dedisti tutum iter majoribus,
Quum, te jubente, pigra moles æquoris
Posuit procellas, mobilis stupuit liquor
Cursu coacto, & vitreus crystallino
Muro pependit pontus hinc & hinc, viam
Præbere jussus: fœderis memor tui
Placidus propitiusque accipe hæc servi tui,
Exigua quamvis, vota, grato pectore
Tamen profecta, debitaque nuper tibi.
Quod primum ad ædes sospiti occurret meas,
Tuas id aras imbuet grata hostia
Suo cruore; tuis beneficiis licet
Par nulla possit comparari victima.
At tu benigne memoris animi munera
Interpretaris: ut fideliter tua
Promissa solvis, vota sic reddi tibi
Fideliter gaudes, potentiam exserens
Erga rebelles, exserens clementiam
Erga timentes. Vis nec ulla est altera,
Cui terra, cœlum, pareant, & tartara.

IPHIS, JEPHTHES, SYMMACHUS, CHORUS.

PRodeo: parentis reducis ut læta ac lubens
Conspicio vultus. O mihi secundum Deum
Genitor verende, sine frui amplexu tuo.
Cur, genitor, a me torva vertis lumina?
J. Me miserum. *I.* In hostes omen hoc vertat Deus.
J. Utinam: sed in nos recidit. *I.* Heu quid audio?

J. Mi-

J. Miſeræ parentem filiæ miſerrimum.
I. Hei mihi, tremiſco: ſalvus eſt exercitus?
J. Eſt ſalvus. *I.* Et tu victor? *J.* Ita ſe res habet.
I. Nulloque corpus ſauciatus vulnere?
J. Sic eſt. *I.* Quid ergo de profundo pectore
Secreta ducis ingemens ſuſpiria?
J. Id ſcire non eſt tibi opus in præſentia.
I. Hei mihi, quid in te miſera peccavi, pater?
J. Nihil: ſed in te, miſera, peccavit pater.
I. In me profecto, quod ſciam, erratum eſt nihil:
Nec ſi fuiſſet, id tibi moleſtiam
Afferre debet. Nam parentum injurias
Æquo neceſſe eſt liberi ut animo ferant.
J. Sapienter, ac ut te decet, nata, loqueris.
Quantoque tu ſapientius loqueris, meum
Pectus recludis altiore vulnere.
I. Quodcunque mentem, genitor, exercet tuam,
Omitte: cunctis parta per te civibus
Tuo dolore gaudia haud contamines,
Tuaque amicos ſine frui præſentia.
J. Nobis pariet abſentiam hæc præſentia.
I. Belli pericla forte rurſum te vocant.
J. Diſcrimen armis gravius imminet domi.
I. Bello periclum gravius eſſe domi poteſt?
J. Bello ſalutem repperi, perii domi.
I. Imo & familia ſalva per te & patria eſt.
J. Eſt: gratiamque debeo hoc nomine Deo.
I. Ac nomine iſto ſemper utinam debeas.
J. Sed vereor, iſta ut ſalva perſiſtant diu.
I. Quare ſecundæ nunc, pater, quum maxime
Res ſunt, precari votaque decet ſolvere:
Non quum reflavit ſortis aura mobilis,
Palpare numen precibus, in re proſpera
Oblivioſa ſacra negligentia
Deſerere. Facilem quiſquis incolumis Deum
Sibi demereri ſtuduit, ubi res ingruit
Adverſa, nixus conſcientiæ bonæ
Fructu, rogare numen audet propitium
Jam ſponte, vota nuncupat ſecurius,
Et certiore ſpe futura concipit.
J. Jamdudum id ipſum facere mecum cogito.
I. Quid te moratur? *J.* Hæc relinque, filia,
Curanda nobis: quod puellares decet
Animos & annos id tuæ curæ puta.
I. Non mihi alienum eſt quicquid ad patrem attinet.
J. Fateor: ſed interim ut domi recte omnia

Sint

Sint, provide, & morem patri tuo gere.
Huc rursus ad nos post brevi revertere.
Adesse oportet te sacrificio statim.
I. Fiet, revertor. Heu misera, quidnam patri
Mutavit animum pristinum erga liberos?
Hoc nemo nuper fuerat indulgentior,
Nec liberorum quisquam amantior parens;
Qui nunc severus, tetricus, tristis, ferox,
Vultu minaci bellicum præ se ferens
Adhuc tumultum: quicquid est, metuo nimis:
Id assequi unum nequeo, quod propter me ait
Sese dolere, nullius quæ conscia
Culpæ mihi sim, qua parentem offenderim.
O fœminarum sorte vulgus aspera
Productum in auras, quas, licet culpa vacent,
Rumor malignus dente rodit invido.
Pro facto habetur quicquid ira finxerit
Servi loquacis, quod maritus suspicax
Commentus ipse est, malevola aut vicinia.
Quid suspicetur genitor, in mea manu
Non est: remedium id arbitror tutissimum,
Intaminata conscientia frui.
S. Probe loquuta es, digna patre filia
Victore, casta digna matre & patria.
Humana quamvis finxerit malignitas
Crimen, repostos perspicit sensus Deus,
Illoque vincit purus animus judice.
Speranda ab illo & expetenda præmia
Vitæ peractæ: patris autem injuria
Æqui ac iniqui perferenda est liberis.
Proinde patri morigera domum interim
Revise. Si quid fama divulgaverit,
Hîc aucupabor, persequens vestigia
Tui parentis: mox tibi indicavero.
C. Quin hoc amice pergis agere Symmache?
S. Id diligenter fiet. *C.* At, quantum potes,
Isto puellam libera trepidam metu.
Hoc poscit abs te jus amicitiæ vetus.
Quæ culta primis usque ab incunabulis
Fidei tenore semper uno perstitit:
Hoc poscit ipsa patria, quæ Jephthæ suam
Debet salutem. *S.* Quin tace, ac fidei meæ
Permitte. *C.* At illud callide ut fiat, vide,

Animique cæcos penitus excutias sinus.
S. Ne metue, nec me poterit ille, nec volet
Celare sensus: apta novi tempora.

CHORUS.

Infelix, pede fausto:
Et qui pectoris imo
Cernit clausa recessu,
Idem testis & æquus
Judex cœpta secundet.
At te, pessime livor,
Audax nectere fraudes,
Et committere ficto
Dulces crimine amicos,
Et rumore maligno
Sanctæ fœdera tædæ
Præceps solvere, caros
Qui gaudes sua patres
Contra pignora cæco
Linguæ armare veneno,
Idem testis, & idem
Secreti arbiter æquus,
Te clausum tenebrosi
Antris abdat averni,
Unde has nec vaga sedes
Unquam fama revisat.
O quantum ille laborum
Tecum detrahet una!
Quam mortalia diris
Curis pectora solvet!

SYMMACHUS, JEPHTHES, CHORUS.

Quidnam repente, ductor armis inclyte,
Mutavit oris pristinum statum tui?
Quæ mœstitudo læta turbat gaudia?
Metus recessit, perduelles perfidi
Pœnas luerunt, parta patriæ quies.
Quum gratuletur civitas victoriam
Tibi, tuumque patria nomen laudibus
In astra tollat, cantibus festis fremens,
Qui publici auctor gaudii es, non publicæ
Felicitatis esse debes particeps?
J. O grata sortis infimæ securitas?
Felice natum sidere illum existimo,
Procul tumultu qui remotus exigit
Ignotus ævum tuta per silentia.
S. At ego beatum potius illum duxero,
Cui vera virtus peperit æternum decus:
Quem de tenebris erutum popularibus
Splendore, vulgo & separatum a deside,
Gloria futuris merita seclis consecrat.
At qui sopori deditus & ignaviæ est,
Et vitam inertem pecudis instar transigit,
Nil interesse opinor, an sit mortuus,

An

An morte vitam obſcuriorem duxerit,
Quum par utrumque ſupprimat ſilentium.
Quapropter in te cuncta quum congeſſerit
Quæcunque amicum numen homini dare poteſt,
Laudes, honores, rem, decus, victoriam,
Benignitatem agnoſce gratus numinis,
Nec ſordidis ſententiis res ſplendidas
Corrumpe: quum nil poſſit eſſe gratius
Deo, beneficii quam memor animus dati.
J. Præclara dictu res honor, victoria,
Decus, triumphus, parta bello gloria:
At quæ videntur fronte prima ſuavia,
Eadem intuere propius, & intelliges
Condita fellis acri amaritudine.
Fortuna nulli ſic refulſit proſpera,
Adverſa ut illam lance non penſet pari:
Triſtia ſecundis, & ſecunda triſtibus
Viciſſitudo acerba ſortis temperat.
Putas beatum me, beatitudinem
Fulgore inani metiens, & plauſibus
Vulgi, miſeriæ quem premunt certiſſimæ.
S. Quin finge ſortem benevelam ex ſententia
Tibi polliceri cuncta: quid ſupereſt adhuc
Quod concupiſcas? Spretus, exul, patria
Domo repulſus, inque ſolitudinem
Detruſus altam, pauperis dominus caſæ,
Repente veluti ſomnio dives, tamen
Felicitatis arbiter iniquus tuæ
Conquereris. Altam ferre ſi ſortem nequis,
Puſillus animi es, ſin nequis agnoſcere
Benignitatem numinis, digniſſimus
Rebus relictis priſtinoque es tugurio.
Per ferrum & ignes regna mortales petunt:
Tibi nec petenti principatus contigit.
Suo cruore plurimi victoriam
Redimunt, ſuorum cæde, damno publico:
Quam tu incruento marte, ſalvo exercitu,
Incolumis ipſe rettuliſti, patriæ
Auctor ſalutis, hoſtium terror, inopi
De ſorte dives, liber e ſervo: modo
Ignobilis, nunc clarus altum vertice
Pulſas olympum gloria: media modo
E plebe populi principem locum tenes.
Ad abſolutam nil beatitudinem
Deeſt parte ab omni, præter animum muneris
Tanti capacem, & proſperis rebus parem.

J. Ut video, amice, publicus te error tenet:
At mentis oculis limpide ſi cerneres.
Quam magna magnis ſint malis obnoxia,
Tantopere quem nunc laude proſequeris ſtatum
Rerum mearum, diceres miſerrimum.
S. Non pene vitio ſemper id noſtro evenit,
Et inquietæ mentis inconſtantia,
Neutram ut feramus lance ſortem æquabili?
Tranquillitatem pauperis laudat caſæ
Dives, nec alta claſſico ſilentia
Turbata, ſomnos liberos inſomniis,
Curis vigilias: pauper aurum, purpuram,
Servos, clientes, apparatus regios,
Ædeſque laxas ſine nullo laudibus
Tollit, beatos divites ſolos putat.
Sed rem ſuopte expende utramque examine:
Sors neutra pura eſt omnibus moleſtiis.
Inopes egeſtas angit, opulentos metus:
Diti eſt voluptas, pauperi ſecuritas.
Acerba lætis ſors utrinque miſcuit:
Sed illa certe exiſtimanda eſt optima,
Quæ multa paucis læta condit triſtibus,
Divina qualem tibi dedit clementia,
Cumulatam honore, laude, re, victoria:
Quam abnuere, ſtulti eſt; perfidi, haud agnoſcere;
Neſcire modice ferre, vix reor viri.
J. Fruſtra mederi pharmacis vulgaribus
Conare noſtro vulneri: ſanabilis
Hæc plaga non eſt, intimis vitalibus
Inſedit, alte in viva penetrans viſcera:
Eoque luctus eſt acerbior meus,
Quod culpa damnum, miſeria errorem gravat.
S. Quin apud amicum quicquid eſt ediſſere,
[1] Fidiſque ne vereare credere auribus.
J. Ecquid memoria te ſubit voti mei?
S. Quod nempe ſalvo es pollicitus exercitu?
J. Rem loqueris ipſam: quod utinam prudentior
Voto fuiſſem nuncupando & cautior.
S. Quis hic ſit error, comminiſci non queo.
J. Qui me meamque perditurus eſt domum.
S. Oblata poterit perdere omnes victima?
J. Quæ ſola generis ſupererat ſpes filia.
S. Hanc immolabis? quæ jubet neceſſitas?

J.

1 *Fidiſque ne vereare credere auribus*] Editio Baſil. *Ne vereare rem credere.*

J. Quod prima nobis obvia redeuntibus.
Quod tandem in hac re nata commisit scelus?
J. Promissa certam vota postulant fidem.
S. Hic scrupus animum scilicet premit tuum?
J. Premit, nec avelli ante pectori meo
Poterit, nefanda quam cruentus victima
Miser ubi miseros perditus perdam meos,
Illisque justas ac mihi pœnas luam.
At tu corusci Rex vibrator fulminis,
Quem contremiscunt terra, cœlum, tartarus,
Si quando jussis obsequens promte tuis
Gratum quod esset dixerimve aut fecerim,
Audi precantem, & vota dexter adjuva:
Non nunc superbas postulo victorias,
Festosque plausus: redde rursum prælia:
Crudelis in me victor Ammon irruat,
Et noxiam animam mille plagis exigat.
C. Heu mutatio subitæ sortis!
Ut perpetua serie lætum
Nil mortalibus usque relictum est!
J. Aut tu trisulcis dividens cœlum ignibus,
In me scelestum parricidam & impium
Molire telum, flammeo actum turbine:
Jam nunc nocentem, &, si supersit amplius
Vitæ, futurum noxium in dies magis,
Detrude vivum sub profunda tartara.
S. Non transigenda temere res est tam gravis,
Turbata cæco dum tumultu mens furit.
Compone tete: quum quiescet impetus,
Et liber animus sana consilia audiet,
Una cum amicis cuncta statues libere.
J. Consilia dubiis remedium rebus ferunt.
Qui consulit, quum nullus auxilio est locus,
Addit miseriis sponte stultitiam suis.
S. Remedia semper integra re suppetunt.
J. Nempe medicinam quum modus patitur mali.
S. Si fors initio res videtur ardua,
Non est quod animum protinus despondeas,
Quin consulendum censeo vel eo magis.
Quod sæpe visum est uni inexplicabile,
Expediit alius facile: si cedant bene
Consulta prave, te sequetur gloria:
Si male ceciderint, tu tamen culpa vacas.
Auctore magno desipere, pene sapere est.
Quod si undiquaque claudit omnes exitus

Invicta vis, aut fatum ineluctabile,
Nec explicare consilia sese queunt,
Idem probabunt, quicquid eveniet, quibus
Usus fuisti in consulendo auctoribus:
Sin ipse reliquis facinus insciis novum
Perages, rogatus qui probaturus fuit,
Eventa primus arguet: quanquam sciat
Remedia nulla, scisse vult credi tamen.

C. Ne commonentem recta sperne, nam fere
Temere patrati pœnitentia est comes.

CHORUS.

Quanquam tristia, quanquam ingrata
Referam, & luctus luctibus addam
Stat sententia promere cuncta
Ordine matri, miseræ & gnatæ,
Aut consilio forte, aut precibus
Fatum avertere triste licebit.
Subit interea communi hominum
Sorti impendere lacrymas: primum
Quid deplorem? miserum an patrem?
Quem sic valida compede vinctum
Consilii exsors detinet error,
Ut sola putet impietate
Se pietatem posse tueri.
Miseræ an doleam fata puellæ?
Quam vernantem primo ætatis
Flore tenellæ, spes ad opimas
Eductam, non hostica bella
Patria capta captam eripiunt:
Non dira lues cœlo immissa
Perimet, patrio sed mactatu
Victima diras imbuet aras,
Et vice brutæ pecudis: jugulo
[1] Calidam sanguinis evomet undam,
Artus ferro trunca tenellos,
Quos nec violet barbarus hostis,
Nec montanæ feritas ursæ
Crudo auderet carpere dente.
Victore feret patre misella,
Quæ nec victore hoste tulisset.
Vos hostilia passim campis
Sparsa cadavera, si quis vita
Venit exutos sensus ad artus,
Gaudete, aspras cernite pœnas
Victorem de sese exigere.
Hæc nimirum est addita nostræ
Vitæ sors, ut tristia lætis
Vicibus subeant, tenebræ ut soli,
Ut veri aspera bruma tepenti.
Nulla est adeo pura voluptas,
Quam non tetro felle dolores
Vitient: levitas perfida sortis
Vice sæva res hominum miscet.
Sic ubi placidis sternitur undis
[1] Æquor

[1] *Calidam sanguinis evomet undam*] Stat. Theb. IX. 747.
——— *Stat faucibus unda*
Sanguinis, & sacri facies rubet igne veneni.
Sic Claudianus *unda bellorum*, & Virgilius *unda salutantum* dixere.

[1] Æquor tacito lene ſereno,
Nigram glomerans turbo procellam
Tumidos longe cumulat fluctus:
[2] Hinc remeabilis impetus æſtus,
Illinc Cauri flabra protervi,
Per freta dubiam ſpumea puppim
Rapiunt: noſtræ hæc facies vitæ eſt.
Inter cædes, furta, tumultus,
Et graviores morte timores
Mortis: ſi quid læti illuxit,
Velut arentes inter ſtipulas
Flammæ evanida lux fugitivæ,
Celeri velox avolat aura:
Dein perpetuis nexa catenis
Longi ſubeunt agmina luctus.

JEPHTHES, SACERDOS.

O Sol diurnæ lucis auctor, o patres,
O quicquid hominum ſceleris immune es, procul
Averte vultus exſecrandis a ſacris;
Aut tu cruorem virginalem innoxium
Potura tellus hiſce, patulos in ſpecus
Sinuque vaſto me vora: dum non nocens
Perire poſſum, quolibet me obrue loco.
Vel ipſum adire non recuſo tartarum,
Modo parricida tartarum non incolam.
Quid tartarum ajo? tartarus mihi eſt domi.
Quo me profuſis mœſta conjux lacrymis
Rogabit ore? nata quo intuebitur
Moritura vultu? colla complectens, preces
Quas admovebit voce lamentabili?
S. Hic ultimorum conſequi luctus ſolet
Comes malorum, quum medentium manum
Vulnus recuſat, aut peractum quum ſcelus
Remedia refugit. Tu, miſer ſis, an ſecus,
Tua repoſtum eſt in manu: integrum tibi eſt
Natam ſacrifices necne; ſive (ut verius
Dicam) integrum non eſt: niſi ſi quis miſer
Sponte eſſe cupiat: integrum quomodo tibi eſt
Id perpetrare, ſacra quod vetat parens
Natura? pietas cui reluctatur? Deus

Quod

1 *Æquor tacito lene ſereno*] Sil. Ital. XII. 3.
——— *Blandiſque ſalubre*
Ver Zephyris tepido mulcebat rura ſereno.
[Vide ad Valer. Flac. I. 332.]

2 *Hinc remeabilis impetus æſtus*] *i. e.* æſtus maris reciproci, qui ſemper aut affluit aut refluit. Sic Stat. Theb. IV. v. 531. decantatum Poëtis Syſiphi *ſaxum remeabile* vocat.

Quod abominatur? Primum, amare liberos
Natura nostris inseruit affectibus:
Nec nostra tantum motus iste pectora
Percellit: altum quicquid æquor permeat
Celeri natatu, quicquid alis aëra
Findit, quod utero cunque cunctorum parens
Tellus creavit, sentit affectus sacros.
Nam patris hanc æterna providentia
Cœlestis animis indidit mortalium
Ad educandos utilem vim liberos,
Et continendam publicam concordiam
Orbis, recentemque sobolis propaginem
Semper novandam: quoque nomen arctius
Imprimeret istud mentibus, dici pater,
Et esse voluit: nec modo exemplo sui,
Sed & ferarum, & alitum, atque piscium,
Patriæ probavit caritatis vinculum.
Nos, quibus (ut hominis serviamus nomini)
Peculiaris debet esse humanitas,
Longe a ferarum vincimur clementia.
Nec scelere nostras inquinare dexteras
Sat est: nefandum facinus adscribere juvat
Cœlo: cruentis victimis confingimus
Gaudere numen: quod nec Ægyptus Dei
Ignara patrat, nec superstitionibus
Assyria falsis una deditissima.
Quam cæde puras nos manus est æquius
Servare, puris e parentibus satos,
Et pura caste sacra jussos numini
Offerre? Nostro non litatur victimis
Deo cruentis, bubulove sanguine:
Polluta nullo corda sed contagio,
Et mens recocta veritate simplice
Illi offerenda, & casta conscientia.
J. Cur ergo leges victimas sacræ imperant?
S. Non quod bidentis cæde gaudeat Deus,
Famemve cæsi carnibus vituli expleat:
Sed audientes esse nos monitis jubet.
J. Non nuncupata vota oportet reddere?
S. Sed nuncupare justa tantum lex jubet.
J. Istud fuisset rectius ab exordio,
Id polliceri quod probant ritus patrum:
Nunc re peracta, quod semel votum est Deo,
Lex missa cœlo nos jubet dependere.

S. Mactare natos quæ parentes lex jubet?
J. Quæ vota juſſit nuncupata reddere.
S. Faſne eſt vovere quod nefas eſt reddere?
J. Quinimo ſummum eſt, vota non ſolvere, nefas.
S. Quid ſi cremare jura voviſſes patrum?
J. Nemo iſta ſanus vota nuncupaverit.
S. Cur? nonne ſacris quod repugnet legibus?
J. Sic eſt. S. Quid ergo, qui trucidat liberos?
J. Non tam quid agitur intereſt, quam cur agas.
S. Parere juſſis tibi videtur numinis?
J. Mactare natum juſſit Abramum Deus.
S. Qui juſſit, idem quoque vetuit occidere.
J. Cur ergo juſſit? S. Ut probaretur fides
Seclis futuris. J. Cur vetuit? S. Oſtendere
Vel hinc volebat, victima obedientiam
Magis placere. J. Nempe ſacro numini
Parere oportet. S. Scilicet. J. Jubet Deus
Vovere? S. Sane. J. Et vota ſolvi poſtulat?
S. Sic eſt. J. Morantes increpat, & a perfidis
Pœnas repoſcit? S. Nihil habes hic quo tuum
Poſſis tueri facinus: infandum ſcelus
Qui perpetrare ſpondet, ultro affectibus
Stultis ſuiſque paret ille inſomniis.
Proinde voti quicquid illud eſt, [1] Deum
Crudelitati deſine adſcribere tuæ:
Nec qui ſceleſtos odit, & nefarios
Ritus ſacratis exſecratur legibus,
Scelere, quod odit, poſſe placari putes.
Divina vox eſt una, ſimplex veritas,
Sibique conſtans: quod ſemel juſſit, ratum
Fixumque perſtat tramite immutabili:
Nec ad ſiniſtram dexteramve paullulum
Deflectere licet. Intueri unum hunc ſcopum
Verum eſt, ab una lege conſilia ſuæ
Vitæ capeſſere: quando ceu facem Deus
Hanc eſſe juſſit, quæ per incertas vias
Errore cæco regeret inſtabiles gradus.

Ab

1 *Deum Crudelitati deſine adſcribere tuæ*] Forte *inſcribere*, ut apud Ovid. Met. xv. v. 127.
Nec ſatis eſt quod tale nefas committitur; ipſos
Inſcripſere Deos ſceleri ——
[Si ita Buchananus ſcripſiſſet, laudarem. ſed in recentiorum ſcriptis tantum ſibi permittere nefas puto. Neque etiam inelegans eſſe puto verbum *adſcribere*. Vid. ad Ovid. Epiſt. Heroid. vi 99. Claudian. iii. de Rapt. 419 *cur autem adſcribimus illum His lacrimis?*]

Ab hac lucerna quum procul te sentias
Flexisse temere, nunc, priusquam longius
Abducat error, in viam rursus redi.
Si stulta vota credis infandis sacris
Posse expiari, falleris: crudelitas
Ista cumulabit, non scelus tollet tuum.
Nec falsa species decipiat animum: Deus
Ut rite sacris gaudet oblatis, ita
Nefanda vota respuit: nec abstulit
Impune, quamvis concitus studio pio,
Admovit ignem qui profanum altaribus.
Igitur amica monita ne sperne, & Deum
Placare dum vis, concitare desine,
Non instituto qui coli gaudet tuo,
Sed sibi probatis lege, ritu, moribus.
J. Hos, qui videntur sapere sæpe plurimum,
Vulgusque supra se imperitum venditant,
Plerumque veræ comperi prudentiæ
Minimum tenere: nemo negligentius
Ritus vetustos servat & mysteria
Facit minoris: vulgus indocile ac rude
Voti tenax est, nescium fraudis: ratum,
Quod pollicetur numini semel, putat:
Ut nil sit aliud sapere jam, me judice,
Quam scire velum noxiæ prætendere,
Fucumque factis pessimis inducere.
Quin potius illud cogitare erat æquius,
Culpa carere, quam videri innoxios,
Aut fraudulentæ cautionis tegmine
Velare mentis improbæ versutias.
Pietatis ergo quisquis æmulos volet
Suos haberi liberos, ne litteris
Hos erudire studeat æquo impensius.
Nam litterarum quo quis est peritior,
Huic est sacrorum cura negligentior.
S. At rursus audi, si vacat, vir optime,
Quam cæca fallat credulum ignorantia:
Errore vulgi qui tuetur se, nihil
(Opinor) ideo peccat excusatius.
Nec istud unquam moribus regnum malis
Permittat ille maximus rerum parens,
Ut recta plebis improbæ consensio
In prava vertat, e bono ut faciat malum.
Nec si tyrannis blandiens palpatio

Pejora laudet, recta mutans nomina,
Efficiet ut quæ visa multitudini
Honesta sunt, honesta fiant protinus.
Una est honesti forma simplex, quam neque
Vel vis tyranni, vel potentum auctoritas
Adulterare poterit aut corrumpere.
Nunc quo quis est e plebe ferme indoctior,
Auctoritatem assumit arrogantius
Dijudicandi in rebus obscurissimis:
Et pertinaci (quod fere ignorantiæ est)
Animo tuetur dogma susceptum semel.
Nec interim æquo expendit examine, mala
An recta quæ pertinaciter tenet.
Sed quum inter omnes maxime cæcutiat,
Cæcus videntes cæcitatis arguit.
Ut cui perusta febre fervent viscera,
Amara cuncta credit, unumque autumat
Se sapere, quum desipiat unus maxime:
Sic vos tenebris pectus atris nubili,
Iis imperare quæritis, quibus æquum erat
Parere: quorum oportuit sententiam
Sequi, esse comites cogitis, & impingere
In saxa, firmam sponte pellentes ratem.
Religio vera est, veraque pietas, Deum
Non instituto colere quod commentus es
Tibi ipse, sacris victimas non quaslibet
Mactare, sed quas missa legum cœlitus
Decreta poscunt, & patrum mores probant.
J. Quodcunque gestum est mente sincera, Deo
Gratum est, bonique dona semper consulit.
Quæcunque corde sunt profecta simplice.
Nec numen aurum, sed animum dantis probat.
S. Si recta vitiat mentis improbitas malæ,
Non ideo curva stultus animus corrigit.
Nam quæ vocatis recta, simplicia, proba,
Sunt vanitatis plena dementissimæ
Nisi esse possit forte quicquam vanius
Quam ad veritatis lumen oculos claudere.
Dein cæcitatem lapsus in spontaneam,
Titulis honestis in scelere laudem petis,
Rerumque tollis omnium discrimina,
Dum iniqua justa, fœda honesta mobilis
Pendere vulgi statuis ex sententia.
Quod si potestas tanta sit sententiis

Stultorum, ut æqua iniqua faciant protinus,
Ut sint profana sacra, jus injuria:
Cur non & illud arbitremur posse eos,
Ignes in undas, undam in ignes vertere,
Mutare lignis saxa, vitam mortuis
Revocare? motus temporum sistant citos,
Et sempiternas transferant rerum vices.
Quod si arbitraris hæc supra mortalium
Vires, & uni conditori obnoxia;
Quas ille leges prodidit semel, puta
Æque perennes ac ratas, aut amplius,
Nec ullum in illas esse jus mortalibus.
Nec qui supremus imminet mundo dies,
Edicta rumpet illius: cœlum & solum,
Et aëra & aquas solvet ignis ultimus:
De lege vero, quæ data est divinitus,
Non carpet apicem temporis longinquitas.
J. Vos ista per me, si libet, sectamini,
Quos juvat haberi antistites prudentiæ:
Ego veritatem malo stultam & simplicem,
Quam splendidam fuco impiam sapientiam.

CHORUS.

O Isacidas matrona inter
Rarum exemplum fortis amicæ,
Quam subito te fortuna atrox
Exitio submersit, & illum
Prope tangentem sidera fastum
Obruit, atræ & more procellæ
Luctu gaudia vertit acerbo.
Heu nunquam homini sat compertum
Quid petat aut quid vitet in horas.
Quis tibi nuper non invidit,
Dux fortissime? cui prope supra
Votum acciderant prospera cuncta:
Clari generis splendor, casti
Thalami, soboles digna parente,
Partaque valida gloria dextra:
Qui nunc subitæ mole ruinæ
Obrutus, ipsis es miserandus
Hostibus, ac tua vota [1] retractans
Imples miseris astra querelis.

1 *Retractans*] Ex Ovidio desumtum, qui duplici sensu utitur lib. x. Met. 288. *Rursusque manu sua vota retractat*, ubi iterum iterumque tangere manu notat. deinde vs. 370. *furiosaque vota retractat*, ubi notat, mente sua iterum iterumque volvit, reputat. ut apud eumdem l. IV. 569 & VII. 719. nam quod *retractare* quidam credant dici de iis, qui priorem sententiam revocant, & pœnitentiam agunt, falli puto. sed

dum

Nempe erroris nebula, & tetris
Ignorantia septa tenebris
Sic humanas sepelit mentes.
Nec perspicuis animi quisquam
Oculis radios cernere potis est
Veri simplicis, aut virtutis
Nudæ rectum insistere callem.
Sed veluti sub luce maligna
Per secretos nemorum anfractus
Lubricus error mille viarum
Dubio occursu ludit euntes,
Inter varios semita flexus
Nulla placet, neque displicet ulla:
1 Sic iter homines præter propter
Dubia incerti mente vagamur.
Hic venalem funere laurum
Otii impatiens dum sibi quærit,
Luctu alieno dura per arma
Redimit vanæ murmura famæ.
Captatores alius captans
Dulci steriles pignore lectos
Multa pensat plebe clientum:
Atque intenta fraude vicissim
Corvos ludere gaudet hiantes.
Cunarum alter murmura blanda,
Tenero & balbas ore querelas
Non mutaverit opibus Crœsi,
Aut quas divite lucidus unda
Rutilas Hermus volvit arenas.
Verum nemo tam sapienter
Vitam instituit, consilium ut non
Damnet decies ipse suum una
Forsitan hora.
Atque en prodit squalida luctu
Miseram comitans nata parentem:
Quam dissimiles (proh dolor!) illis
Quæ conspicuæ nuper cunctis,
Lætæque novi laude triumphi,
Pene attigerant vertice olympum:
Nuper ad invidiam usque beatæ,
Nunc exemplum nobile sortis
Variæ. Sic Deus humana rotat,
Instar volucris pulveris acti
Turbine celeri mobilis auræ:
Aut hibernæ more procellæ,
Quæ violenti flamine Cauri
Obruit altos grandine montes,
Mox

dum retractamus res, & quasi secundas curas cogitatis adhibemus, mutare sæpe solemus decreta priora: neque semper de pœnitentia utitur, Buchan. Silv. II. *Piget & mea vota retracto.*]

1 *Sic iter homines præter propter*] Desumtum ex Ennio, apud Agell. lib. XIX. cap. 20.

Incerte errat animus: præter propter vitam vivitur.

Quod sic explicat Turneb. lib. XIV. Adverf. cap. 18. *Præter propter vitam vivere, est non soli inservire vitæ, sed multa conquirere quæ non desiderat vita, supervacanea sunt & voluptuaria, minimeque necessaria*, &c. Potior tamen, & Ennii & Buchanani sententiæ magis consona, videtur Salmasii expositio Plinian. Exercit. cap. 42. pag. 617. *Hi sunt*, inquit, *quibus vita* (ita enim ille legendum vult, non *vitam*) *vivitur præter propter, quibus nunc illud, nunc aliud placet; modo propius, modo longius absunt ab hoc vel ab illo vivendi proposito.*

Mox ubi roſeo fulſit ab ortu
Fax perſpicui pura diei,
Late albentes fuſa per agros
Vix conſpecto ſole liqueſcit.

STORGE, JEPHTHES, IPHIS.

O Spes inanes: feſta nuptialia
Tibi parabam, nata; lucem cernere
Illam expetebam, ſorte quum te proſpera
Auctam viderem liberis, & conjuge
Claro beatam: te ſenectutis meæ
Fore pollicebar columen ac ſolatium:
De te augurabar falſa fruſtra inſomnia.
Nunc me inſolenti ſæviens ludibrio
Sortis furentis impotens immanitas
Felicitatis de ſupremo culmine
Dejecit, uno cuncta vertens impetu.
O ter beatos, liberis quos hoſticus
Orbavit enſis, peſtilens aut aëris
Lues, fameſve: ſcelere quorum lacrymæ
Carent, doloremque imputare aliis queunt:
At hic in uno ſcelere ſexcenta ſcelera
Fortuna miſcet: liberorum carnifex
Parens, ſceleſta ſacra, ritu barbaro
Aræ cruentæ victimis nefariis.
Si ſancta ſancte ſacra tantum numini
Credis probari, tolle morem barbarum:
' Crudelitate ſin propitius ſit Deus,
Et me trucida victimam cum filia.
J. Acerbitatis plus ſatis complectitur
Sors noſtra per ſe, nihil ut accedat mali.
Quamobrem omitte meque teque incendere
Nil profuturis luctui conviciis.
Nam ſæva quamvis ſit calamitas omnium,
Sors noſtra multo cæteris eſt ſævior.
Conjuncta veſtris innocentia eſt malis,
Et labe ſceleris miſeria infelix caret.
Ego nec ſceleſtus eſſe queo, ni ſim miſer,
Nec calamitoſus ſceleris expers degere:
Soluſque cogor facere facinus & pati.
S. Nempe ipſe tete ſponte cogis & volens.
J. Utinam iſta noſtri vota ſint arbitrii.
Promiſſa nec ſit abnegare nefarium.
S. Sceleſta vota grata non ſunt numini.

J.

' *Crudelitate ſin propitius ſit Deus*] An *propitius ſit?*

J. Fuisse grata testis est victoria.
S. Quid? polliceri quod tuum non est potes?
J. Mea nata non est? *S.* Est: sed etiam ut sit mea.
Commune pignus quum sit, uni cur patri
Mactare, vitam mihi tueri non licet?
Quod si liceret liberos addicere
Parentis alterius libidini, & impio
Dirimere amoris vinculum divortio,
[1] Plus jure matri parte cederet sua,
Matri, salutis quæ sit auctor, quæ patri
Jam sponte natam perdituro subtrahit.
Quid? nuptiales si pararentur faces,
Virumque legeret filiæ suæ pater,
Non hîc parentis utriusque arbitrium
Commune pariter liberis incumberet?
At hæc societas impotens & arrogans
Est conjugalis copulæ consortium,
Servare matri non licere, perdere
Licere patri, si modo quis perdidit
Hanc, quam trucidat, cujus astans funeri
Immanitatis gloriatur ambitu:
Qui, claustra dum revellit animæ, dum latus
Mucrone sævo reserat, & vitalibus
Haurit morantem sub profundis spiritum,
Cupit videri, non eget solatio:
Famam aucupatur liberorum e sanguine, &
Compensat aura sanctimoniæ scelus,
Seseque jactat laude parricidii.
Tu, si parentis exuisti in liberos
Mentem, furenti percitus vecordia,
Permitte saltem matris indulgentiæ
Amare, non amare quod summum est scelus;
Servare, summum quod nefas est perdere:
Quod prodidisse sponte, parricidio
Est gravius omni; quod trucidare propria
Manu, ferarum immanius truculentia est.
Si dividendum pignus esset mutui
Amoris, æqua lege non dividimus:
Ut tu uti, abuti, morte, vita filiæ
Possis, redundent ad genitricem modo
Luctus, dolores, lacrymæ, suspiria.
O rupe dura durior, vel robore

Pro-

1 *Plus jure matri*] Duæ Elzev. Wetsten. aliæque Belgicæ editiones [*plus juris*] habent, quod metrum non recipit.

Prognate crudo, [1] cotibus vel asperis
Inter ferarum lustra, nec generis tenens
Nostri nec ulla sanguinis vestigia!
Num flente nata, lacrymante conjuge,
Mœstis propinquis, liberorum carnifex
Ullum doloris indicem gemitum dedit?
Quin ad paternos, nata, procidis pedes?
Oratione si quid aut lacrymis potes,
Cor flecte durum, frange mentem ferream.
I. Miserere, genitor, te per hanc rogo manum
Voti potentem, compotem victoriæ:
Per si quid unquam merita sum de te bene:
Si quando parvis comprimens te brachiis,
Onus pependi dulce de collo tuo:
Per si quid ex me tibi voluptatis fuit,
Depone mentem liberos erga trucem,
Et diritatis hujus oblivisce re.
Aut si quid in te ex parte peccatum est mea,
Profer, quod instat cunque levius perferam,
Si luere pœnas jure me cognovero.
Quid ora vertis? misera quod feci nefas,
Cur esse patri debeam exsecrabilis,
Ut contueri non queat vultus meos?
J. Nil, nata, per te perpetratum est: hoc meum
Nefas: meum istud est scelus totum: meæ
Immerita pœnas pendis imprudentiæ.
Ego teque meque, misera, perdidi miser
Votis nefandis: quod utinam prudentior
Verbis fuissem, aut prælio infelicior:
Et morte honesta tot virorum fortium
Inter catervas cæsus hostili manu
Præoccupassem miseriæ portum meæ.

Ingrata

1 *Cotibus vel asperis*] Dubitari potest an *cautibus* noster scripserit, pulcherrimum illum Maronis locum æmulatus Æneid. IV. v. 365.

Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Et Senecæ Herc. OEt. v. 143.

Quæ cautes Scythiæ, quis genuit lapis?
Num Titana ferum te Rhodope tulit,
Te præruptus Athos, te fera Caspia,
Quæ virgata tibi præbuit ubera?

At non sollicitanda est recepta lectio: idem enim Virg. Ecl. VIII. 43.

Nunc scio quid sit Amor. Duris in cotibus illum
Ismarus aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec generis nostri puerum, nec sanguinis edunt.

quæ Buchanani animo præcipue hic obversata postremus versus indicat.

Ingrata nunc me vita mihi superstitem,
Luctus, reservat, semper ut videam novos.
Tibi per nefanda sacra juro, quæ Deo
Renuente vovi, per mali cumulum mei,
Et luctuosam memoriam cladis tuæ,
Si morte redimi mors vicaria queat,
Vitam libenter, filia, tibi impenderem.
Ecquid beatus videor esse vos supra?
I. Æque atque nos, aut amplius etiam miser.
S. Apud parentem quando levis auctoritas
Est hujus, unum conjugem conjux rogo,
Atque id supremum, me mori pariter jube.
Mortem imputare, si me amas, potes mihi;
Sin oderis, tibi: doloribus exime
Me morte, teque libera molestiis.
J. Patratur una cæde sceleris plus satis.
S. O sanctitas, o fas, & innocentia!
Peccare metuit immolator filiæ.
I. Omitte mater lacrymas carissima,
Omitte questus, jurgia & convicia.
Et tu, pater, quæ pectus anxium premit,
Depone curam: nec meam propter necem
Ultro citroque verba commutaveris.
Quod non volentem dura te necessitas
Isthuc coëgit, multa mihi faciunt fidem:
Mœstitia præsens, pristina indulgentia;
Et nullius mens criminis mihi conscia,
Cur commereri debeam mortem a patre.
Quapropter istud quicquid est, necessitas
Quod cogit, ultro non recuso perpeti;
Et quam parenti patriæque debeo
Animam, libenter reddo: &
& illud ultimum,
Nil postulatura, genitrix, posthac rogo,
Ne quid patri caussa mea succenseas,
Neu sis molesta: mortuis si quis super
Sensus sepultis est eorum, quæ gerunt
Vivi, futurum crede manibus meis,
Ut si quid aliud, id quidem gratissimum,
Si vos beatos, prospereque degere
Sim certa vitam; nec parentes ad meos,
Officia vitæ mutua quibus debeo
Reddere vicissim, & educandi solvere
Pretium, senectæ infirmitatem sustinens,
Ex me redundet luctus atque acerbitas.

S. Utinam (precari si pie & sancte id licet)
Dominetur Ammon, pristinum ferat jugum
Judæa: quamvis serva, certe viveres,
Aut morte saltem non nefanda occumberes:
Sævisset in nos levius insolentia
Hostis furentis, quam patris victoria.
Novaque fati sed miserrima vice,
Servire votum est, & calamitas vincere.
O semper in nos vel favens etiamnum atrox
Fortuna, quantis gaudii usuram brevem
Luctus acerbi fœnerasti lacrymis!
I. Quin potius illi justa supplicia luant:
Nos, si necesse est, immerentes sanguine
Aras piemus, totque cædes hostium
Pensemus una sponte gratique hostia.
J. Heu nata, nunc intelligo demum miser
Quam fœda, sæva, dira designaverim,
Qui prole tali temere meme orbaverim.
Sed ipse de me sponte pœnas exigam.
Te namque iniquum est dare meæ dementiæ
Pœnas, puellam innoxiam, superstite
Auctore luctus: ipse stultitiæ meæ
Supplicia pendam; nec mihi exprobrabitur
Ab invida vicinia, quod ultima
Sub spatia vitæ parricida filiæ
Mihi peperci, liberûmque sanguine
Vili redemi turpis auram gloriæ.
At tu beata hac caritate in patriam
Patremque vive, cujus ætas dignior
Superesse: quamque gratiam nequit parens,
Persolvat ille, solus æqua qui potest
Pro dignitate huic indoli rependere.
I. Omitte, genitor, has moras innectere,
Meumque dictis mollibus frangere animum;
Nec fas nec æquum te mea fungi vice:
Me vota poscunt: itaque tibi animam libens
Hanc reddo patri, reddo patriæ meæ.
Nec ulla Jephthæ me redarguet dies
Non stirpe dignam: tolle, age, abduci jube.
Devota morti, & consecrata victima
Projeci amorem lucis: omnis est mora
Molesta: mater jam vale carissima,
Et vos penates patrii, in quibus dies
Lætos peregi, spes ad amplas molliter

Educta

Educta, claris deſtinata nuptiis.
O fata, fata, & morte defuncti patres,
Accipite placide deſtinatos patriæ
Manes ſaluti : tuque lux noviſſima
Hodierna noſtris haurienda oculis, vale.

CHORUS.

Laus fœminei [1] famaque ſexus,
Et generoſæ gloria ſtirpis,
Animi nimium virgo virilis,
Licet injuria tibi fatorum
Utiliores abſcidit annos,
Licet immanis feritas Parcæ
Teneri florem carpſerit ævi,
Quod tibi vitæ ſors detraxit,
Fama adjiciet poſthuma laudi:
Et qua primis Phœbus ab Indis
Rutilæ tollit lumina flammæ,
Te poſteritas ſera loquetur.
Te, qui primi flumina Nili
Bibit, & curru qui [2] Sarmatico
Solidum non timet ire per Iſtrum,
Concinet olim,
Non formidine mortis inerti
Pavidam, patriæ donaſſe alacrem
Natura tibi quos dedit annos.
Noſtris longum tu dolor & honor
Virginibus, tibi thalami expertes
Mœſto ululatu flebile carmen
Per redeuntes recinent annos.
At vos, veſtri dedecus ævi,
Animam patriæ reddere ſegnes,
Vos æternis tenebrarum umbris
Teget oblivio longa ſepultos,
Et generis pudor, & telluris
Pondus inutile, quos & præſens
Spernit, & altera neſciet ætas.

STORGE, NUNCIUS.

Heu miſera, an omnis ſpes ſalutis occidit?
Effare. *N.* Res ut inter adverſas quidem
Non peſſime agitur. *S.* Si quid accidit boni,
Ea blandientis ſortis eſt crudelitas:
Venena dulci melle tetra temperat.
Quapropter ede quicquid occultas mali.
Uſus dolendi longaque experientia
Induxit animo callum: ut amplius mihi

No-

1 *Famaque ſexus*] *i. e.* famigeratum ſexus decus. Ovid. Amor. III. 9. 5.
Ille tu vates operis, tua fama Tibullus.
Virg. Georg. II. 40.
O decus, o famæ merito pars maxima noſtræ.

2 *Sarmatico*] [Dubito an noti fuerint Iſraëlitis Sarmatæ & Iſter, & ita decorum ſervaverit Poëta.]

Nocere poſſet, nil reliquit ſors ſibi.
Parata certa eſt ſed miſera ſecuritas.
N. Ut geſta res eſt ergo paucis accipe:
Quum ſtaret aras ante triſtes victima
Jam deſtinata virgo, purpureum decus
Per alba fudit ora virgineus pudor,
Cœtus viriles intuerier inſolens:
[1] Ut ſi quis Indum purpura violet ebur,
Roſaſve niveis miſceat cum liliis.
Sed ſe per ora cum pudore fuderat
Perſpicua certæ juncta vis fiduciæ,
Interque flentes ſola fletibus carens,
Vultu remiſſo conſtitit firma, ac ſui
Secura fati: quas tenebat lacrymas
Propinqua morti virgo, populus non tenet.
Alium parentis beneficium recens movet,
Et ſervitutis patriæ exemtum jugum,
Et ſolitudo familiæ clariſſimæ.
Alius acerbam ſortis ingemuit vicem,
Longoque luctu breve redemtum gaudium,
Raroque ſtabilem rebus in lætis fidem.
Florem juventæ deflet ille, & ſiderum
Similes ocellos, æmulamque auro comam,
Supraque ſexum pectoris conſtantiam.
Et forte ſolito [2] gratiorem afflaverat
Natura honorem, ceu ſupremo munere
Dignata funus nobilis viraginis.
Ut jam ruentis æquor in Tarteſſium
Phœbi recedens eſſe gratior ſolet
Splendor, roſæque vere ſupremo halitus
Colorque cupidos detinet oculos magis:
Sic virgo fati ſtans ſupremo in limine,
Parata morti, nec recuſans molliter,
Turpive torpens exitus formidine,
Commorat omnes, verſaque in ſe lumina
Vulgi ſtupentis traxerat miraculo,
Et triſte cunctis attulit ſilentium:
S. Narrare porro perge facinoris modum,

Neu

1 *Ut ſi quis Indum*] Imitari voluit illud Virg. Æneid. XII. 67.
Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur; vel mixta rubent ubi lilia multa
Alba roſa: tales virgo dabat ore colores

2 *Gratiorem afflaverat Natura honorem*] Virg. Æneid. I.
.--------- *Lumenque juventæ*
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

Neu parce matris auribus: nihil potes
Afferre triſte, ut triſtiora non ſibi
Proponat animus: cuncta jam præcepta ſunt.
N. Animi virilis tum puella lumina
Ad clara tollens aſtra, concipit preces
Ex ore caſto, voce non fracta malis:
Æterne rerum genitor, atque hominum parens,
Tandem propitius gentis errori tuæ
Ignoſce, & iſtam victimam lenis cape.
Quod ſi furoris exigis piaculum,
Quæcunque noſtra contumax ſuperbia
Supplicia meruit, te parentem deſerens,
Utinam luatur hoc cruore: ſæpius
Utinam liceret ſanguinem profundere, &
Hîc ſi parentum & civium ſita eſt ſalus,
In me furoris impetum ac iræ tuæ
Per mille mortes ſæpius deflectere.
At tu ſacerdos quid metuis? (etenim metu
Gelido tremebat) ades, & hanc luce exime
Animam: morantem ſolve corporis obicem:
Populum, parentem, meque voto libera.
Ut hæc loquuta eſt, ille jamdudum parens
Viſus cruentus, ſæviorque tigride,
Oculos amictu lacrymis madens tegit,
Seſeque damnans votaque temeraria,
Fletu ſacerdos obrutus vix ſolvere
Animæ meatus potuit, & mœſto diu
Taciturna turba torpuit ſilentio.
Ut vocis autem pervium patuit iter,
Non ille gemitus, eſſe nec qualis ſolet
Fremitus doloris, atque lamentatio,
Sed concionis gratulantis murmure
Confuſa turba, teque prædicantium,
Adverſa ſortis inter aſpræ vulnera,
Et blandientis læta dona, fœminam
Unam beatam maxime & miſerrimam.
Nam plaga quamvis alte ad oſſa ſederit,
Magni doloris magnum habes ſolatium.
S. Solamen ipſo luctuoſius malo,
Quod leniendo exaſperat malum vetus,
Luctuſque acerbi memoriam ſemper novans,
Reducta cogit vulnera recrudeſcere.
Quo fortiore nata tulit animo necem,
Hoc angit animum triſtior meum dolor.

FINIS.

BAPTISTES,

SIVE

CALUMNIA,

TRAGOEDIA,

Auctore

GEORGIO BUCHANANO

SCOTO.

GEORGIUS BUCHANANUS
JACOBO SEXTO
SCOTORUM REGI
S. P. D.

CUM omnes mei libelli, postquam tibi erudiendo sum appositus, ad te familiariter accedunt, salutant, confabulantur, & in tuæ clientelæ umbra conquiescunt, tum hic meus BAPTISTES pluribus de caussis tui nominis patrocinium audentius sibi poscere videtur: quod meus, quanquam abortivus, tamen primus est fœtus, & adolescentes a vulgari fabularum scenicarum consuetudine ad imitationem antiquitatis provocet, & ad pietatis studium, quod tum ubique fere exagitabatur, animos excitare pro virili contendat. Illud autem peculiarius ad te videri potest spectare, quod tyrannorum cruciatus, &, cum florere maxime videntur, miserias dilucide exponat. Quod te nunc intelligere non conducibile modo, sed etiam necessarium existimo: ut mature odisse incipias, quod tibi semper est fugiendum. Volo etiam hunc libellum apud posteros testem fore, si quid aliquando pravis consultoribus impulsus, vel regni licentia rectam educationem superante, secus committas, non præceptoribus, sed tibi, qui eis recte monentibus non sis obsecutus, id vitio vertendum esse. Det Dominus meliora, &, quod est apud tuum Sallustium, tibi bene facere ex consuetudine in naturam vertat. *Quod equidem cum multis & spero & opto. Vale.* Sterlino, *ad Calend. Novembres.* 1576.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

MALCHUS Pharisæus.

GAMALIEL Pharisæus.

JOANNES Baptista.

CHORUS Judæorum.

HERODES Rex.

HERODIAS Regina.

REGINÆ filia.

NUNCIUS.

BAPTISTES,

SIVE

CALUMNIA,

TRAGOEDIA.

PROLOGUS.

Veteres Poëtæ fabulantur Protea
Quendam fuiſſe; qui ſe in omnes verteret
Formas, nec ullis contineri vinculis
Poſſet: liquentes nunc in undas dum fluit,
[1] Nunc flamma ſtridet, nunc ferus rugit leo,
Viret arbor, horret urſus, anguis ſibilat,
In cuncta rerum tranſiens miracula.
At ego profecto fabulam iſtam comperi
Longe Sibyllæ veriorem oraculis.
Nam quotquot homines video, tot me Proteos
Videre vultus credo qui ſumant novos,
Seſeque vertant in figuras quaslibet:
Subjecta quorum maxime calumniis
Fortuna ſemper ſcenici eſt ſpectaculi.
Nam ſi vetuſtam fabulam quis proferat,
Turbant moleſti, tuſſiunt & nauſeant.
At ſi novam quis attulit, tum protinus
Vetera requirunt, comprobant, laudant, amant.
Illiberali reſpuunt faſtidio
Nova, & priusquam noſcere queant, exigunt:
Recteque dicta interpretationibus
Vitiant malignis: omnia in pejus trahunt.

Ipſi-

1 *Nunc flamma ſtridet*] Non temere exiſtimat eruditiſſimus Ægid. Menagius Anti-Baillet Tom. I. §. 98. Buchananum hic reſpexiſſe illud Licentii apud D. Auguſtinum,
Spumat aper, fluit unda, fremit leo, ſibilat anguis.
Videſis Lud. de la Cerda ad Virgilii Georg. IV. 407.

Ipsique somno dediti [1] ac ignaviæ,
Vacui laboris, invident laboribus
Aliorum, & omnem collocant operam suam,
Ut deprehendant quod queant reprehendere:
Si quis sit error, antevortunt Lyncea
Visu, notaque perlinunt censoria:
Bene dicta surdis auribus prætervolant.
Horum severa supercilia nihil moror,
Tristemque vultus tetrici arrogantiam.
At si quis adsit æstimator candidus,
Qui puriores promoventi litteras
Studeat benignus, & favore sublevet,
Et (quando ab omni parte sincerum nihil
Humana gignit mens) levibus erroribus
Ignoscat, illi fabulam afferimus novam,
Aut potius [2] historiam vetustam interpolem:
Baptista quondam ut regia libidine,
Et invidorum subdolis calumniis
Oppressus, indignam innocens subiit necem.
Porro vocare fabulam veterem aut novam
Per me licebit cuique pro arbitrio suo.
Nam si vetusta est ante multa secula
Res gesta, veteres inter hæc censebitur:
Sin quod recenti memoria viget, novum
Existimemus, hæc erit prorsus nova.
Nam donec hominum genus erit, semper novæ
Fraudes, novæque suppetent calumniæ:
Livorque semper improbus premet probos.
Vis jura vincet, fucus innocentiam.

MALCHUS & GAMALIEL Rabini, CHORUS.

Misera senectus, & supremi spiritus
Propinqua meta, fataque infelicia,

In

1 *Ac ignaviæ*] Libri quidam, *atque ignaviæ.* [Observat Torrentius ad Sueton. August. cap. XCVI. non temere reperiri apud veteres *ac*, sequente vocali. quare male, mea sententia Cl. Daviesius apud Ciceron. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 1. edidit, *ac ab omni curatione:* cum Cicero semper *&* vel *atque* (ut mox, *atque in maxima*) soleat ante vocalem ponere. Sed Buchananus hoc millies & in carmine & in prosa neglexit.]

2 *Historiam vetustam interpolem*] i. e. *interpolatam, renovatam, ex veteri politam.* Plin. lib. XXIX. cap. 1. *Mutatur ars quotidie toties interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur.* Sic Plautus Mostell. l. 3. 117. *Interpoles mulieres* vocat, quæ vitia corporis fuco occulunt, ut cum vetulæ sint, puellæ videantur.

In hoſne vitæ longioris terminum
Tribuiſtis uſus, ſerviente ut patria
Polluta templa cernerem nefarie,
Profana ſacra miſta? Vidi impervii
Arcana fani fracta, ſacrum poſtibus
Aurum revulſum: quicquid aut Gabinii
Cupido rapere potuit, aut Antonii
Haurire luxus, periit: ac ludibrio
Etiam Cleopatræ fuimus (infandum) gulæ.
Ac ne deeſſet parte ab ulla indignitas,
Rex, [1] Antipatri Semi-arabis pronepos,
Crudele ſceptrum ſævus Herodes gerit;
Judæa Idumæ ſervit, [2] Arabarchæ Sion,
Solyma profano, populus impio Dei.
Tot ſortis inter ſævientis vulnera,
In ſervitute quamlibet gravi tamen
Scintilla quædam dignitatis priſtinæ
Adhuc ſupererat; diſciplinæ & patriæ
Vel qualecunque ſpecimen, ipſis hoſtibus
Etiam verendum: cœperat victor ferox,
Et purpuratæ non minima pars curiæ,
Honore leges proſequi Judaicas.
Hac recreati ſpe caput vix tollere
Feſſi miſeriis cœperamus, quum nefas
Ortum repente eſt, unde nullius mali
Metus imminebat: ecce Baptiſtes novus,
Non e profanis editus parentibus,
In-

1 *Antipatri Semi-arabis pronepos*] Legendum videtur *nepos*. Vide quæ nos de metr. Buchan. cap. III. §. II. 27.

2 *Arabarchæ*] Occurrit hæc vox apud Cic. lib. II. ad Attic Epiſt. 17. *Velim e Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Arabarches.* Et Juvenalem Sat. I. v 130.

——— *Inter quos auſus habere*
Neſcio quis titulos Ægyptius aut Arabarches.

De nominis autem tum origine tum ſignificatu, acriter diſputant in utrumque ſcriptorem commentatores & alii. Quidam enim *Arabarchen* vocatum exiſtimant Arabiæ præfectum, aut publicanum, qui vectigali quadrupedum ex Arabia in Ægyptum devectorum præerat. Adr. Turnebus Adverſ. lib. XXVII cap. 25. *Arabarchen* magiſtratum contendit fuiſſe Alexandriæ, qui Judæis præerat Alexandrinis, ejuſque rei teſtem citat Joſeph. Bell. Jud. lib. XXII. cap. 5. At Cujacius Obſerv. lib. VIII. cap. 37. *Alabarchen* ſcribendum putat, ita dictum ab ἄλαβα i. e. *atramento* quo ſcribimus, ſive *ſcriptura*: quaſi dicas *Magiſtrum ſcripturæ*: i. e præpoſitum vectigalibus, quorum ratio publicanorum ſcriptura conſtabat. Fullerio Miſc ſac. I v. 16. Ἀλαβάρχης eſt qui vice Principis fungitur, priore vocabuli parte e Syrorum idiomate petita. Cæterum Buchananus nihil aliud intelligere videtur quam Principem ex Arabia oriundum, quippe cujus avus Antipater (Idumæus ideo dictus) ex Idumæa erat, quæ regio Arabiæ Petrææ pars olim cenſebatur.

Interque cultus educatus exteros,
Sed gente noster, genere Levites, Deo
Primis dicatus usque ab incunabulis,
Pontificis ipse natus, ipse pontifex
Brevi futurus, ni cupitæ gloriæ
Fructus acerbos rapere mallet, quam suo
Maturam honoris legere messem in tempore.
Is ergo ruris devii solos colens
Solus recessus, sanctitatis tetricæ
Vulgus fefellit imperitum imagine.
Hirto capillo, terga opertus pellibus,
Victu ferino, & id genus [1] præstigiis,
In se ora vertit omnium. Plebs credere
Vatem repente redditum mundo novum.
Et jam sequacis ille vulgi exercitum
Traduxit ad se: jam relictis urbibus
Hunc populus unum suspicit, proceres colunt,
Reges verentur. Ille stolidæ insania
Plebis superbus, alter ut Moses, nova
Dat jura: lymphis expiare crimina,
Adulterare ritibus leges novis
Audet vetustas: [2] ut furore facilius
Vulgi fruatur, omnibus probris patres
Lacerat, secundis plebis usus auribus.
Quod si furentis insolenti audacia
Latronis hujus nemo se conatibus
Opponat, illa celebris orbi sanctitas
Brevi peribit, imo perit, imo periit.
G. Professionem nil temere nostram decet
Statuere: mites lenitas decet patres:
Juvenum temeritati dari venia potest:
At nulla nostram poterit excusatio
Velare culpam. Paullulum da iræ locum,
Residat impetus, & dolor deferveat.
M. Et tu, Gamaliel, hic sacrilegus quæ facit,
Tua,

1 *Præstigiis*] [Sequitur eorum sententiam Buchananus, qui secundam producunt syllabam. vid. Pincier. Parerg. lib. III. cap. 23. & quæ ad Fabri Thesaurum sunt adjecta.]

2 *Ut furore*] Ita major & melior codicum pars, Mamerti *scil.* Patissonii in officina Roberti Stephani, 1579. Jacobi Stoer, 1591. Genev. 1594. Pet. Sanctandreani, 1597. Commelini, 1609. Hen. Laurentii, 1618. If. Elzevirii, 1621. And. Hart, 1615 & 1621. &c. *i. e.* ut ego quidem interpretor, *quo facilius furentis effrenisque vulgi animos sibi conciliet ac retineat:* eodem fere modo quo paullo superius dixerat, *Ille stolidæ insania plebis superbus.* Apud Raphelengium tamen 1609, Elzev. 1628 & 1676. Lond. 1686. & alios, legitur, *ut favore.*

Tua, ut videtur, approbas ſententia.
G. O Malche, Malche, nec probo aut damno prius
Quam quale quodque ſit ſciam: quod vatem ad hunc
Spectat, vir adeo (quantum ego audio) malus
Non eſt, nec odio ſic premendus publico.
M. O ſidera, o cœlum, o ſolum! Huic etiam viro
Non deeſt patronus, eſſe qui malum neget.
G. Qui vitia carpit, qui docet mores bonos,
Præitque primus, quam indicat aliis, viam,
Hunc eſſe mihi perſuadeas malum virum?
M. Qui jura ſpernit, qui docet ſectas novas,
Novoſque ritus, qui petit conviciis
Populi magiſtros, pontificibus detrahit,
Hunc eſſe mihi perſuadeas bonum virum?
G. Si in nos ſeveri & tetrici æque judices
Eſſemus, aliis quam ſumus ſæpe aſperi,
Minus paterent publicis conviciis
Flagitia noſtra. Blandiamur quamlibet
Nobis, beati prædicemur, cœlites
Vulgo putemur, integri, caſti, pii:
At nemo noſtrum maximis vitiis vacat.
M. Ut hæc, Gamaliel, vera ſint, num cuilibet
E plebe fas eſt præſuli maledicere?
Plebs audiat, plebs pareat, ſit ſobria,
Injecta frena non recuſet: qui præeſt,
Plebs ſi quid erret, eam reducat in viam;
Lex ipſe ſibi ſit: ſi quid autem erraverit,
Eſt qui ſceleſtum cernat & plectat Deus.
G. Et tibi videtur æqua lex hæc? M. Maxime.
G. Quînam? M. Quia propria eſt plebis ignorantia,
Error, temeritas, imperitia, cæcitas.
G. E plebe media ſæpe deprehenderis
Qui principum non ceſſerit prudentiæ.
M. Quin ergo cathedra cedimus opilionibus?
G. Opilio Moſes, opilio David fuit.
M. [1] Eos erudivit cuncta ſpiritus Dei.
G. Hunc poterit idem qui erudiit illos Deus.
M. Nobis relictis erudiet illum Deus?
G. Non ſceptra ſpectat, non parentum ſtemmata,
Decuſve formæ, aut regias opes Deus:

Pol-

1 *Eos*] [Contrahenda vox in unam ſyllabam, vel *Hos* legendum. vid. de Metris Buch. cap. III. §. 28.]

Polluta nullo corda sed contagio
Crudelitatis, fraudis & libidinis:
Hoc ille templo spiritus capitur sacer.
M. Equidem, Gamaliel, fatear ut verum, mihi
Videre pridem sacrilegam hanc sectam tua
Sententia probare. Non possum amplius
Celare tacitus, cum tuis majoribus
Indigna facias: qui tueri debeas
Auctoritatem maxime unus omnium
Nostram, repugnas maxime; idque in gratiam
Juvenis furentis. Per Deum rogo, edoce,
Qua spe ista tentas: aut quid hinc captas lucri?
Forte ille honores aut opes dabit tibi,
Qui dignitatem funditus nostri ordinis
Evertit omnem, nosque ad inopiam vocat.
G. O Malche, vero procul aberras a scopo,
Nostram tueri dignitatem si putes
Nos posse fastu, viribus, superbia.
Non hæc parentes ratio nostros extulit.
M. Vetustâ veteres, nostra nos magis decent:
Suique vivat quisque more seculi.
G. Quin potius omnes bona bonos semper decent,
M. Si quid paterni spiritus nobis foret.
G. Et nos paternis viveremus moribus.
M. Pœnas luisset morte nebulo hic, non minis.
G. Aliena nostro ab ordine est crudelitas.
M. Quicquid Deo præstatur, id sanctum & pium est.
G. Morti immerentes impia est pietas dare.
M. Hunc immerentem, cuncta qui evertit, vocas?
G. Si peccat ille, quin palam redarguis?
Quin lumen ingenii exseris illic tui?
Rudem peritus, doctus indoctum, senex
Aggredere juvenem. Fors reduces in viam;
Et tibi apud omnes comparabis gloriam.
M. Curanda non est ista plaga molliter,
Sed fune, ferro & igne: vel si quid scias
Quod fune, ferro & igne sit crudelius.
G. Sit ille, qualem dicis, aut pejor etiam,
Si vis, dare unum te tamen decet tibi,
Ut ante moneas hominem amice & leniter:
Ne malle quisquam præcipitare te putet
Dubium salutis, dexteram quam tendere
Jam pessum eunti: plurimum interest tuam
Ad famam, ut omnes invidi etiam intelligant

Servare te omnes velle, perdere neminem,
Niſi obſtinata mente qui præceps ruat.
Unum oro ſaltem, te priuſquam longius
Abducat ira, cogita quid aſſequi
Hac obſtinata pertinacia queas.
M. Nempe illud, hoſtem ut opprimam, ſoler bonos,
Dubioſque firmem, & impudentes terream,
Legeſque patrias hoc cruore ſanciam.
G. Quin potius illud aſſequere, ut omnibus
Graſſatus eſſe viribus tyrannidis
Credare, ſanctum donec opprimeres virum,
Ratione quem non potueris convincere.
M. Sit ſanctus ille, ſit gravis quantum libet,
Divinus illum ſpiritus non dirigit,
Quando inſtituta priſca patrum negligit.
Et quando apud vos nil reperio [1] præſidii,
Contra ruinam regium auxilium petam.
C. Recte Gamaliel admonet, me judice:
Et tu monenti obtempera. Sed conſilii
Recti hoſtis ira mentis aciem obnubilat:
Auremque monitis obſtruit ſalubribus.
G. Ille abiit ira incenſus, & faſtu tumens.
Ego, quod licebat, ſedulo pro viribus
Monui furentem, ſpiritus nixus feros
Lenire verbis mollibus, fidum dedi
Conſilium: at ille tantum abeſt, ut gratiam
Ingratus habeat, etiam ut oderit bene
De ſe merentem. Vulgo ita modo vivitur,
Noſtrique cœtus vitium id eſt vel maximum,
Qui ſanctitatis plebem imagine fallimus:
Præcepta tuto liceat ut ſpernere Dei;
Contra inſtituta noſtra ſi quid audeas,
Conamur auro evertere adverſarios,
Tollere veneno, ſubditiſque teſtibus
Opprimere: falſis regias rumoribus
Implemus aures: quicquid animum offenderit,
Rumore falſo ulciſcimur, & incendimus
Animum furore turbidum, & calumniis
Armamus iræ ſævientis impetum.
Nullius ille nunc memor modeſtiæ
Graditur ad aulam: comminiſcetur novas
Sectas oriri, ſacra patrum deſeri,
Auctoritatem regiam ludibrio
Patere,

1 *Præſidii*] [Legendum *præſidî.*]

Patere, demum quicquid illi commodum eſt,
Honeſta ſceleri nomina obtendens ſuo.
His ſi moveri ſenſerit regem parum,
Inveniet aliud ſævius telum: in caput
Jurata regis clamitabit agmina,
Secreta fieri colloquia: nefarium
Facinus parari: conſilia clam concoqui:
Cœtus coire nocte: privatas opes
Per factiones impias augeſcere.
Hæc ille finget, aut atrociora, ut eſt
Animi impotentis, barbaræque jugiter
Crudelitatis auctor. Hæc in regias
Stillabit aures toxica ingenii ſui.
Hoc adeo cunctis pene ſemper regibus
Commune vitium, facile delatoribus
Præbere ſeſe: quo quid eſt crudelius
Fictum, facilius creditur: vanos metus
Fingunt ſibi ipſi; mobilis famæ levem
Sequuntur auram: qui fideliter monet,
Timidus habetur, languidus, torpens, hebes.
Virtutis olim vertimus jam nomina,
Virtute nulla ſplendidi: ſed ſplendidis
Titulis ſuperbi fallimus vulgus rude.
Quod ad prophetam ſpectat hunc, modeſtius
Se noſter utinam gereret ordo, & cautius.
Si miſſus huc eſt ille conſilio Dei,
Humana poterit nulla vis obſiſtere:
Sin fraude tectum comminiſcitur nefas,
Seſe ipſe gladio ſubito confodiet ſuo.
Interpretetur quiſque pro ingenio ut lubet,
Si quis ſequatur hîc meam ſententiam,
Cruore puras ſervet innocuo manus,
Nec temere ſancti prodigus ſit ſanguinis:
Ne quæ ſtatuimus in alios crudeliter
Exempla, recidant poſtea in noſtrum caput.
Immanitatis non ſat Herodes habet,
Ni facibus iræ ſubditis, accreverit
Animi furentis impotens crudelitas?

CHORUS.

Quanta mortales latebris opacis
Nox tegit mentes! quibus in tenebris
Degimus, lapſu celeri, fugacis
Tempora vitæ!
Occulit falſus pudor impudentem,

Im-

Impium celat pietatis umbra,
Turbidi vultu simulant quieta,
Vera dolosi.
Qui fuit tristi gravitate vultus,
Unicum vitæ specimen modestæ,
Æstuat præceps furiis, & atrox
Fervet in iras.
Qualis Ætnæis vapor e caminis
Saxa convolvit celeri rotatu,
Qualis arentem coquit in favillam
Flamma [1] Vesevum:
Talis hunc cæcus furor ultionis
Cogit in vatem ruere innocentem,
Ut truci nudam male veritatem
Crimine vexet.
Tu mali tanti genitrix, cupido
Gloriæ, vano tumefacta fastu;
Lausque fucati specie superne
Splendida honesti:
Mentis ut regnum semel occupasti,
Fascinas blandis animos venenis,
Et relegata ratione turbas
Pectoris aulam.
Te fugit verum, pietas, pudorque,
Te fides, & quæ melioris ævi
Hospes, infames vitiis reliquit
Ultima terras.
Si quis, o, frontis nebulis remotis,
Artifex nudas daret intueri
Pectoris curas, penitus revelans
Abditæ cæcum penetrale mentis,
Cerneres miris variata formis
Monstra non magno stabulare in antro,
Plura quam terris ferat in remotis
Nilus & Ganges, Libyeque sævis
Fœta portentis, latebrisque nigris
Caucasus horrens.
Non [2] ibi tigris rabies cruentæ
Deesset, aut fulvæ feritas leænæ,
Non sitim nulla saturata strage
Dira sævorum ingluvies luporum,
Nec venenata basiliscus aura
Pestifer, longumque ferens soporem
Aspis, & caudæ metuendus uncæ
Scorpius telo, lacrymisque fictis
Personans feram crocodilus algam,
Nec doli vulpis, Phariæque fallax
Ludus hyænæ.
Ficta crudeles pietas tyrannos,
Impios mores stola fimbriata
Celat: in panno tenui recondit
Nuda se virtus, tuguri sub umbra

Rusti-

1 *Flamma Vesevum*] Editiones Mamerti Patissonii, Paris. 1579. Jac. Stoer. 1591. Fran. le Preux, Genevæ, 1594. Petri Sanctandreani, 1597. Hier. Commelini, 1609. And. Hart, Edin. 1615. habent, nullo quidem sensu, *Flammave sævum.*

2 *Non ibi*] And. Hart. 1615. *Non tibi.*

Ruſtici, nec[1] ſe titulis ſuperbis
Vendit; inſanoſque fori tumultus
Ridet, & plauſus popularis auræ;
Nec cliens magni foribus patroni
Aſſidet: vitæ tacitos beatæ
Rure ſecreto ſibi nota tantum
Exigit annos.

REGINA, HERODES.

TU lentus uſque auctoritatem regiam
Labare nondum ſentis? in tuum caput
Nondum parari cæcus inſidias vides?
Nam concitator iſte vulgi, ſi alterum
Superſit annum, vincla,[2] carcerem, cruces
Fruſtra mineris: jam ſuas circumſpicit
Vires ſuperbus: proſequentum jam grege
Obſcurat aulæ regiæ ſatellites.
H. A turba inermi quod times periculum?
R. Secreta ſi conventicula fieri ſinas,
A genere nullo non timendum exiſtimes.
H. At hic ruentem ſponte populum ad ſe docet.
R. Magis timenda eſt fuſa late factio.
H. Crimen refellit iſtud hominis ſanctitas.
R. Hoc tecta velo ſæpe flagitia latent.
H. A purpuratis vis timenda eſt ſatrapis.
R. Et a ſeveris fraus timenda hypocritis.
H. Inops, inermis, unda cui ſedat ſitim,
Dat ſilva victum, terra gramineum torum,
Quem cogitare poterit is ſceptris dolum?
R. Vides amiculum, & cibum & potum vides:
At quod recluſum pectore gerit, non vides.
H. Conditio regum miſera, ſi miſeros timet.
R. Si nil timendo præda fit, miſerrima.
H. Quid ergo tutum jam ſupererit regibus?
R. Omnia, quieti ſi quod obſtat auferant.
H. Nempe hoc tyrannus intereſt regi bono:
Hic ſervat hoſtes, hoſtis ille civium eſt.
R. Utrumque durum eſt, & perire, & perdere:
Sed ſi eligendum eſt, præſtat hoſtem perdere.
H. Cum non neceſſe eſt alterum, utrumque miſerum eſt.
R. Tanto in tumultu nihil agendum eſt aſpere,
Quum concitatur mobilis vulgi furor;

Leges,

1 Nec *ſe titulis ſuperbis Vendit*] *Vendit* pro *venditat*, ſeu *gloriatur*.

2 *Carcerem*] And. Hart. 1621. *carceres*.

Leges, religio, auctoritaſque principis
Contemta plebi eſt infimæ ludibrio?
Cave, lenitatis falſa ſpecies avocet
Tibi mentem ab æquo: quæ videtur lenitas.
Propius tuenti ſumma erit crudelitas.
Dum parcis uni factioſo & perdito,
Is perditum omnes, in caput quos hic tuum
Armare ſatagit. Finge fieri, quod fore
Tandem neceſſe eſt, concitari mobile
Ad arma vulgus, cuncta paſſim lugubri
Ardere bello, vaſta linqui prædia,
Urbes cremari, virgines per vim rapi,
Manuſque dubia conferi victoria:
Quum frena legum ruperit licentia,
Damnabis iſtam ſero tum clementiam.
Atque ecce coram peſtis & mali caput.
Hic cenſor ille eſt. Hunc roga, plura audies
(Ni fallor) ab eo, fama quam vulgaverit.
Nec miror eſſe ſceptra qui ſpernant tua;
Quando ipſe pravos lenitate provocas.
H. Quum multa poſſis, facere viribus modum,
Regum bonorum eſt. *R.* Itane? jam ſceptris modum
Hic faciet? hujus regnum habendum arbitrio eſt?
Si regis eſſet animus in te. . . *H.* Quin abis:
Mihi hæc relinque. *R.* Quin abeo, ne denuo
[1] In os, ut ante, contumelias feram.
Regina inulta quando cedit infimis,
Quæ ſpes fovebit æquitatis cæteros?

HERODES, JOANNES, CHORUS.

Jamne abiit? abiit. Hoc agamus interim.
Non eſt quod id te moveat, aut novum putes,
Si læſa mulier nobilis, dives, potens,
Regina denique, gravius æquo iraſcitur.
Vel ipſe teſtis eſſe poteris optimus,
Quantum ſaluti faverim ſemper tuæ.
Namque univerſæ plebis odium te petit,
Et ad luendas flagitat pœnas reum:
Do-

1 *In os, ut ante &c.*] [Dixit quidem Terent. Adelph. II. 4. *coram in os laudare*; ſed an liceat dicere, *ferre in os contumelias*, dubito, cum diverſum hæc locutio, nec ſatis honeſtum, poſſet capere ſenſum, quo *ori* alicujus *illudere* veteres dixere. rectius mox dixiſſet, *exprobrare impudicas nuptias in os.*]

Dolentque proceres, & ſacerdotes fremunt.
Atque adeo quid ſit, quod querelam publicam
Incendat, edam breviter. Omnes ordines
Laceras maledicis concionibus palam:
Vulguſque veterum decipis legum rude,
Lethale ſpargens dogmatis virus novi:
Et turbulentis vocibus regni ſtatum
Tranquillitatemque labefactas publicam:
Parere prohibes milites duci ſuo,
Parere populum Cæſari, vulgo nova
Dum regna ſpondes: liberos jugo extero
Fore polliceris, ſpeque vana concitas:
Gentem rebellem nec ſinis quieſcere.
Et calamitatum ceu tuliſſemus parum,
Romana demens arma rurſus provocas.
Nec dubito quid ſis auſus abſens, quum palam
Mihi impudicas exprobraris nuptias:
Et odia populi nixus in me accendere,
Fratremque mecum prælio committere
Tentaris, in te quod erat. Ac velut parum
Scelerum patraſſes, auſus omnia in omnium
Pariter ſalutem, bella jam cœlo paras:
Et ſacra, quibus hoc hactenus regnum ſtetit,
Abolere tentas. Hæc populus omnis fremit:
Lentumque legum me queruntur vindicem
Patriarum; at in te durius nihil tamen
A me profectum eſt: & modo, quicquid favor
Judicis amici & benevoli poterit dare,
Tribuetur a me liberaliter tibi.
Neque enim tyrannum genuit avidum ſanguinis
Veſtri pater me Aſſyrius aut Ægyptius:
Et patria, & altrix, & parens eadem mihi
Vobiſque terra eſt: infima quoties perit
De plebe quiſquam, corporis membrum mei
Toties revelli exiſtimo; meus cruor
Mitti videtur: facilem & æquum judicem
Herodem habebis. Si refellere cætera
Objecta poteris, quicquid in me dixeris
Olim meoſque, gratiam facio tibi.
Tu, teſte populo, intelliges injuriam
Negligere propriam, perſequi me publicam.
Utinam ipſe reliqua diluas ſic crimina,
Severitatis ut mihi nullam tua
Occaſionem linquat innocentia.
C. Hac perge carus eſſe: vives poſteris

Clarus.

Clarus. Nec auro, nec catervis militum
Tam crede regna tuta, quam quæ caritas,
Et æquitate parta defendit fides.
J. Tenenda populi frena cui credit Deus,
Audire oportet multa: cuncta credere
Necesse non est: quæstus, invidia, favor,
Timor, dolorque sæpe vera supprimunt.
E plebe si quis aut patrum inclementius
Me credit in se prolocutum quippiam,
Vitam necesse est arguat prius suam,
Orationem quam meam culpet. Mea
Hæc ratio semper fuit, [1] uti reprehenderem
Delicta publica publice: occulte nihil
Facio, doceove. Non latebras aucupor
Cæcas; nec homines, sed vitia redarguo.
Cum me rogarent milites, quonam modo
Servire possent pariter & regi & Deo:
Pulsare vetui, rapere, vim facere, dolo
Circumvenire improvidos, componere
Cupidinem jussi ad modum stipendii.
Nec spem novarum prædico rerum, nisi
Quam vos prophetis ex vetustis creditis
Mecum: nec unus interim e tot millibus,
Auctore me qui principem contemserit,
Profertur. Ista sive fama rettulit,
Seu finxit ira cæca, dum præceps furit
Studio nocendi, nuda facile veritas
Per se refellet. Sacra quam pie colam
Et instituta vetera, nullum certius
Indicium opinor, quam meorum criminum
Præclarus index quod palam non prodeat;
Clam murmuret, ubi facile sit fictis locus.
Quod te negavi posse fratris conjugem
Habere jure, id ipse tecum cogita,
Utrum placere tibi sit æquius, an Deo.
Atque utinam is animus omnibus itidem foret,
Quicunque regum sese amicitiæ dicant,
Ut vera malint proloqui ac salubria,
Quam blanda damno mox futura: quot malis
Præclusus aditus esset & molestiis!
Ego si quid olim liberius ac verius

1 *Uti reprehenderem*] [Non recte corripitur hic ultima in *uti*. vid. de metris Buch. cap. III. §. 16.]

Dixi, tu, ut æquum eſt æquitatis vindicem,
Æqui bonique bonus & æquus conſule:
Tuæque fines hos ſtatue potentiæ,
Menſura legum quos tibi præſcripſerit.
Quod jus in alios hîc habes, in te Deus
Alioſque reges omnium Rex obtinet.
Proinde quicquid de capite ſtatues meo,
Statuere id ipſum crede de tuo Deum.
H. Quum in aſtra venies, loquere tum cœleſtia:
Terrena jura patere, dum terram coles.
J. Terrena vereor regna, pareo regibus:
Æterna patriam regna puto, regem colo.
H. Res ipſa clamat, regibus quam pareas;
Parere regem qui tuis vis legibus.
J. Si ferre leges mihi liceat, edicerem
Parere populos regibus, reges Deo.
H. Sat litigatum eſt: rurſus hunc abducite.
Perplexa res eſt: donec cuncta certius
Comperta pateant, ſtat nihil decernere.
C. Qui de tyranni oratione ſe autumat
Perſpicere mentis poſſe ſenſus abditos,
Næ turbido ſe credere ſpeculo ſciat.
Utinam ſecundet cuncta cœleſtis parens!
Sed ominari metuit animus quæ timet.
H. Fortuna regum quam miſera ſit & anxia,
Nec fando poterit explicare oratio,
Nec cogitando mentis acies aſſequi.
Nos eſſe vulgus liberos ſolos putat,
Solos beatos, quos egeſtas obſidet,
Formido cruciat, miſera ſervitus premit.
Quodcunque populus diligit, cupit, timet,
Audet fateri libere; procul metu
Fruitur modeſtis opibus: at nobis foris
Perſona honeſta eſt induenda: cogimur
Vultu benigno humaniter promittere;
Palam profari juſta; ficto pectore
Differre bilem; ſupprimere odia in ſuum
Tempus; minari maxime, cum maximæ
Cauſſæ timoris anxium pectus premunt.
Spernit modeſtum principem plebs, aſperum
Odere. Vulgo ſerviendum eſt mobili,
Et imperandum: nil meo arbitrio gero.
Hunc ſi prophetam perdo, populum offendero:
Si ſervo, regno conſulo parum meo.

Quid

Quid ergo agendum eſt? Idne dubium eſt? imperî
Habenda ratio eſt: ipſe mihi ſum proximus.
Si ob ſceptra populo ſerviendum eſt, ſtultius
Quid eſſe poterit, regna quam peſſundare,
Placere vulgo dum ſtudes? plebs gaudia
Iraſque temere ſumit, & temere abjicit.
Nunc ſtat cruore auctoritatem regiam
Stabilire: vulgus facile poſt placabitur.
Si ſerpere malum latius præſens ſino,
Remedia vincet: auſus eſt videlicet
Mihi impudicas exprobrare nuptias
In os: id illi impune ſi permiſero,
Non ſtabit illic hominis impudentia.
Jam ſceptra leges ad ſuas flecti volet:
Jam vincla captis induet: jam non regi,
Sed regere cupiet, jura regibus dabit,
Confundet imis ſumma: gliſcenti malo
Statim medendum eſt: antequam creſcat, recens
Flamma opprimenda eſt: contumelias novas,
Veterem ferendo, provocas, injuriam.
Populo ſecundo ſi expetere pœnas queam,
Populi faventis gratiam non negligam:
Si nequeo, regno cuncta ſtat poſtponere.
Quid Malchus iſte garriat de legibus,
Quas curioſas quæſtiones litibus
Inexplicatis jactet, id nihil mea
Referre credo, modo populus unam hanc ſciat
Legem tenendam, præter ut leges, mihi
Licere quidvis, eſſe legitimum putet.

CHORUS.

O Spatioſi conditor orbis,
[1] Cujus trepidant omnia nutum,
Cœlum nitidis ignibus aptum,
Tellus vario florida cultu,
Tumidum refluis æſtibus æquor:
Nonne ad noſtras pertulit aures
Fama prioris conſcia ſecli,
Ævi ſplendida facta prioris?
Cum tu, validæ robore dextræ,
Auro atque opibus regna ſuperba
Ipſa exſtinxti a ſtirpe revellens;
Illorum ut nos agro inſereres,

A-

1 *Cujus trepidant omnia nutum*] Wetſt. *nutu*: at elegantior magiſque Poëtica recepta lectio. Juv. Sat. 10. *Nec motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram.*

Agro, haud ense, aut jaculis nostris,
Aut consilio vique parato:
Sed nos cœli favor omnipotens
Per fera tutos agmina duxit.
Non tu Rex ille Isacidarum?
Non tu gentis Deus Hebrææ?
Cujus ductu perfida castra
Proculcavimus, hoste peremto:
Non confisi robore nostro,
Sed duce, & auspice te, præclaras
Sæpe retulimus patriæ palmas.
Nunquid penitus deseris, olim,
Genitor, populum tibi dilectum?
Nunquid fabula linquimur hosti?
Spreta est pietas: religio jacet:
Fraus purpurea regnat in aula:
Populus, tanquam victima, sanctus
Dat pia sævæ colla securi:
Vates pereunt ense tyranni:
Nostris gaudent luctibus hostes:
Et pietatis sub prætextu,
Meriti pœnas regna gubernant:
Meritos regnum pœna coërcet.
Exsurge, tuo populo fer opem:
Exsurge parens optime, & hosti
Da te talem cernere, qualem
Te viderunt æquore patres
Rubro Pharios mergere currus:
Qualem vatis fatidici olim
Te puer oculis vidit apertis,
Dantem igniferis frena quadrigis,
Totis flammas spargere campis,
Te, caligine pulsa erroris
Humanæ qui lumina mentis
Obruta cæca nube recondit,
Et quæ primo sole tepescit
Tellus, & quæ mergere ponto
Cernit rutilæ lumina flammæ,
Unum agnoscat cuncta potentem.

MALCHUS, JOANNES.

Sic se profecto res habent mortalium,
Ut optionem si tibi obtulerit Deus,
Incertus erres quid recuses, quid velis.
Opes, honores, rem tibi & tuis cupis?
Quæ perdiderunt sæpe voti compotes.
Hosti imprecaris vincla, carcerem, fugam?
Quæ sæpe pariunt maximam illi gloriam,
Tibique damnum: quod adeo verum meo
Didici periclo, exempla ne longe petam.
Nam cum remotis montium degens jugis,
Baptista vulgus fascinaret hic novus,
Plebisque secum credulæ traheret gregem,
Ego Pharisææ dignitatis vindicem
Me præstiti unum, cæteris cunctantibus:
Nec experiri cuncta desii prius
Quam dura sontes vincla pressserunt manus,
Hostemque carcer publicus compescuit.

Au-

Aulamque totam criminum implevi. At nihil,
Ut video, prosunt vincla, carcer, crimina:
Sic plebis animos occupavit impiæ
Vis dira pestis, omniumque pectora
Lethale virus perbibere, ut illius
Clades honorent, ingemant periculis.
Quacunque pergo, me exsecrantur, indicant
Me digito, iniquo me intuentur lumine:
Illi favetur sacrilego, qui sustulit
Rerum universa & ordinum discrimina;
Et excubatur ante clausum carcerem.
Nihil miserius esse nobis arbitror,
Qui nos omissis rebus aliis commodo
Populi dicamus: quisquis illi mancipat
Se, collocatam gratiam sciat male:
Ut qui maligno semper ingenio solet
Favere pravis, optimates spernere.
Quo conferam me? quid querar primum? quibus
Potissimum irascar? cui opem primum feram?
Pseudoprophetam populus impius colit:
Mussant Rabini, connivet Rex, negligunt
Proceres: ruentes solus his humeris ego,
His fulcio humeris patrios ritus, manum
Nullo admovente: publicam solus vicem
Doleo: quid igitur? deseram munus? sacra
Legesque prodam, dignitatemque ordinis?
Meque esse patiar hostibus ludibrio?
Patiar profecto. Nam quid aliud jam queam?
Feramne solus, ferre quod cuncti abnuunt?
Et me ruinæ publicæ objiciam? Deus
Sua tueatur: quando jam sic vivitur,
Ut quisque caveat sibi, ego mihi sum proximus.
Si male gero rempublicam, in meum caput
Ruina verget: qui favent nunc maxime
Stanti, jacentem calcibus primi petent.
Si bene geram rem, gratiam male collocem,
Nihil parabo præter invidiam mihi.
Nunc Gamalielis sero consilium placet,
Nisi forte sero nemo resipiscere potest.
Malo ego requirant hîc meam constantiam,
Quam re peracta temeritatem puniant.
Quod cuique visum est sentiant: molestiis
Ego me explicabo, & gratiam resarciam
Hoc cum propheta: nec animi simplex homo

Renuet opinor. Duriorem ſi mihi
Se oſtendet, omnes admovebo machinas,
Ne populus illum credat artibus meis
Periiſſe: populum ſi reconciliavero,
Non undequaque ceſſerit res peſſime.
Atque ipſe, opinor, ipſe nimirum eſt, vide
Qui cœtus illum ſacrilegum ſequitur comes.
In urbe media nos inanes interim
Inter cathedras deſidemus: at libet
Audire primum quid magiſter hic ferat.
J. O magne rerum rector, auctor, arbiter:
Te quicquid aër continet laxo ſinu,
Quæcunque tellus educat, quicquid ſuis
Fretum ſub undis nutrit, agnoſcit Deum,
Sentit parentem, legibus ſemel datis
Obſequitur ultro tramite immutabili:
Juſſu tuo ver pingit arva floribus
Fruges dat æſtas, fundit autumnus merum,
Hiems pruinis veſtit albicantibus
Montes, in æquor curva volvunt flumina
Moles aquarum, mare reciprocat vices,
Noctem Diana, Phœbus incendit diem,
Et inquieta luſtrat orbem lampade.
Nil denique uſquam eſt ſive cœlo, ſeu ſolo,
Quod non libenter pareat Regi ſuo,
Amet parentem, & officiis quibus poteſt
In conditorem ſtudia declaret ſua.
At ſolus homo, quem cæteris longe magis
Gaudere decuit, & obſequi juſſis Dei,
Contemtor unus inter omnes maxime eſt:
Præcepta ſpernit, frena legum rejicit:
In omne præceps facinus it: libidine
Metitur æquum: ponderat jus viribus.
M. Principia recte ſeſe habent tibi hactenus.
J. Nec tam per orbem devias miror vago
Errore gentes, quam populum, qui ſe Dei
Hæreditatem jactat, & conviciis
Inceſſit alios, impioſque clamitat:
Quum nulla, qua ſol cunque terras adſpicit,
Gens orbe toto vivat effrenatius.
M. Sane locutus cuncta vere es hactenus.
J. Nec iſta vulgi culpa tantum eſt mobilis:
[1] Levita longe veſte fulgens candida,

Le-

1 *Levita longe veſte fulgens candida Legiſque ſcriba turgidus ſcientia*] Non facile conſtat

Legiſque ſcriba turgidus ſcientia,
Et vos verendi ætate matura ſenes,
Obliquus error devio flexu abſtrahit:
Viduæ orphanique cauſſa veſtra ad pulpita
Succumbit; opprimitque dives pauperem:
Iniqua juxta & æqua ſunt venalia.
M. Diſrumpor ira: tacitus hæc ut audiam?
J. At vos Rabini, ſanctitate cæteros
Præſtare qui ſimulatis & ſcientia,
Et vos ſacerdotum ſacrata dignitas,
Princepſque ſacri pontifex collegii,
Decimatis omne terra quod profert olus.
Non vos anethum, mentha, ruta, & allium,
Urtica non vos aut viride fœnum fugit:
At ſi legendum, ſi docendum ſcilicet
Reſponſa vatum, & ſanctioris orbita
Monſtranda vitæ, veſtra demum auctoritas
Eſt muta, muti non latratis hîc canes,
Circumfrementes veſtra non ovilia
Lupos abigitis: quid lupos dixi? lupi
Vos eſtis ipſi, vos gregem deglubitis.
Vos lana veſtit, lac ſitim ſedat, famem
Caro: gregem non paſcitis, vos paſcitis.
M. Faceſſat hinc in maximam malam crucem
Concordia: egone patiar amplius meo
Sic inſolenter contumeliam ordini
Fieri? Deus me ſi ex olympo mitteret
Hac lege, ut hæc ſint audienda, deſeram
Mandata potius, iſta quam dici audiam.
Durare nequeo ulterius: heus tu vir bone,
Turbæ magiſter unice: hæc nempe eſt tua
Doctrina? populum incallidum ſic inſtruis?
J. Si probus es, ad te haud attinent quæ dicimus.
M. Ad te ſacerdotem attinet traducere?
J. Bene puto dici, cum malis dictum eſt male.
M. Parere juvenem convenit majoribus.
J. Parere cunctos convenit magis Deo.
M. Te juſſit igitur iſta proloqui Deus?
J. Jubet profari vera cunctos veritas.
M. Tacuiſſe vera ſæpe multis profuit.
J. Cum ſcelere juncta nil moramur commoda:

M.

ſtat horum verſuum conſtructio, niſi antecedentia Baptiſtæ verba huc revoces, *Præcepta ſpernit, &c.* aut ſimile quid ad ſenſum perficiendum tibi ſuppleas.

M. Scelus videtur, ni ſcelus dicas, tibi.
J. Scelus videtur tot perire millia
Spectare, poſſim cum reducere in viam.
M. Reducere? gregis nonne paſtores ſumus?
J. Si res quidem eadem eſt paſcere & deglubere.
M. Rerum tuarum ſatage, noſtra deſere.
J. Vicina cum res agitur, agitur & mea.
M. Quis tandem es, oro, auctoritate hac præditus?
Tune ille Chriſtus patribus promiſſus es?
J. Non ſum. *M.* Propheta es ille? *J.* Non ſum. *M.* Es Helias?
J. Nec Helias ſum. *M.* Si nihil es horum, neque
Spes noſtra Chriſtus, nec Propheta, nec Helias,
Quinam auctor audes eſſe baptiſmi novi?
Quem te eſſe tandem perferemus? indica.
J. Vox ſum in remotis montium clamans jugis,
Viam parate, facite rectas ſemitas
[1] Veniente Domino: cujus adventu cavæ
In plana valles explicabunt ſe, ſolo
Saxoſa montes culmina æquabunt: ego
In nomen ejus abluo populos aquis,
Cui detrahendis ſervus etiam ſocculis
Indignus eſſem; nemo quem agnoſcit, licet
Verſetur inter vos, & uſque obambulet.
M. Quos iſte laqueos nectit, atque ambagibus
Eludit! iſtam quam tibi ſic vindicas
Auctoritatem quo probas miraculo?
J. Poſſem ego viciſſim te rogare etiam, tuam
[2] Auctoritatem quo probes miraculo?
M. Ut contumax eſt! quamlibet celes, tamen
Quid in furorem te rapiat, omnes ſciunt.
Noſtra profecto creſcere invidia cupis,
Rem comparare gloriamque incommodo
Noſtro, artibuſque vis potens fieri malis.
Nec decipis nos: ipſe tete decipis.
Nec primus iſta es fallere aggreſſus via:
Poſtremus utinam debitas pœnas luas:
Aut potius animum in melius admonitu meo
Mutes: &, auctor ut fuiſti errantibus,
Mutatus auctor ſis revertendi in viam.
Vidi ſeveram veſte ſanctimoniam
Præ ſe ferentes, ut facile facerent fidem

1 *Veniente Domino*] Wetſt. *Venienti*: at metrum non recipit.

2 *Auctoritatem quo probes*] Editt. Edimb. 1578. Elzev. 1628. Wetſt. 1687. Londin. 1686, *quo probas*.

Animi modesti & simplicis: post artibus
Ubi his honores comparassent & opes,
Nudare sensim ingenia: probitatem prius
Bene simulatam propalam contemnere,
Et frena veris moribus permittere.
Quod si hac honorum tendis ad fastigia,
Rerum imperitum fallit ignorantia:
Non isto ad altam tramite itur gloriam.
Ni me fefellit pessime non pessimus
Magister usus, & senecta usus parens,
Famæ reique consules melius tuæ,
Si tuta potius appetas quam splendida.
J. Si vera dico, recta facio; cur mihi
Quisquam imperare debeat silentium?
Sin falsa, doctus imperito id indica.
M. Horum pigebit, morte quum pœnas lues.
J. Isthæc minare fata formidantibus.
M. Si vivo longum, faxo non lætabere
Hac contumacia. Scies quid sit senes
Negligere, scribas jurgiis proscindere,
Dictis Rabinos provocare procacibus:
Et quando amicos nos habere negligis,
Quid possit odium forte cognosces senum.

C H O R U S.

Ad furta qui se comparat,
Nocturna vitat lumina:
Odit facem sicarius,
Sui furoris conscium:
Puer recusat pharmaca,
Condita amaro absynthio:
Abhorret a salubribus
Vulnus resectum emplasmatis.
Occulta cui mentis mala
Secreta rodunt pectora,
Huic est molesta veritas,
Quæ cor revelat turbidum.
At vos severi hypocritæ,
Quos fronte duros tetrica
Lucrum juvat nefarium; ex
Errore vulgi creduli,
Quantumlibet recondita
Celaveritis crimina,
Quamvis tegatur sordida
Sentina mentis impiæ;
Vos vestra conscientia
Secreta rodens arguit:
Vos clausus intra viscera
Occultus exest carnifex,
[1] Duro flagellans verbere.
O ter beatum & amplius,

Qui

1 *Duro flagellans verbere*] Forte *Surdo* legendum: quemadmodum Juvenal. Sat. 13. v. 192. quem hic imitatus videtur noster.

——— Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.

Qui purus animi ad judices
Non ſit reus domeſticos;
Clauſo nec in præcordiis
Tortore ſemper vapulat.

MALCHUS, CHORUS, REGINA.

IN rege nulla certa ſpes eſt: publicam
Suamque cauſſam prodidit pravo ambitu,
Populo placere dum ſtudet, dum gratiæ
Venatur auram, lenitatis imagine
Me plebis iræ nixus eſt ſupponere:
Suaſque voluit vindicare injurias
Meo periclo. Nempe Baptiſtæ necem
Ut ſi videret ægrius ferre populum,
Populo paratus capite confeſtim meo
Litare: populus ſi tuliſſet leviter
Novæ interemtum factionis principem,
Quod ſe ultus eſſet maxima cum gloria,
Credi volebat: callide: ſic exhibent
Alterna reges civium de ſanguine
Spectacula ſibi, & cæde ludunt mutua.
Quodcunque vulgus approbat, ſibi vindicant:
A ſe patratum prædicant: laudi ſuæ
Noſtri laboris arrogant induſtriam.
Popularis aura ſi favoris flexerit
Secus ac putabant & petebant, transferunt
Culpam in miniſtros: & cruore innoxio
Animaque vili crimen avertunt ſuum.
Supereſt doloris ſola noſtri particeps
Regina, tigris orba ceu catulis furens,
Baptiſta thalami quod prioris fœdera
Polluta coram rege non probaverit,
Palamque vetitos lege damnarit toros
Cum uxore fratris. Flamma dum recens calet
Iræ æſtuantis, turbidæ menti faces
Supponam, alamque commodis ſermonibus.
Atque ecce ſeſe in tempore offert commode.
C. Nunc flamma flammæ, toxicum nunc toxico
Accedit: inſtat ultimum periculum.
M. Regina ſalve, ſplendidum gentis decus,
Et ſola regni digna tanti culmine.
R. Et tu Rabine Malche: ſed quid triſtis es?
M. Idem quod animum, ut arbitror, pungit tuum.
R. Fortaſſe: ſed tu quid ſit, ede apertius
M. Ecquid animo æquo fers dignitatem tuam
Sperni?

Sperni? per orbem ſacroſanctam regii
Auctoritatem nominis vileſcere?
Et ſceptra vulgi ſubjici ludibrio?
R. Quid ergo faciam? quod remedium ſit, doce.
M. Iras & animis, & tuis natalibus,
Thalamiſque dignas corde tandem concipe.
R. Jamdudum id actum eſt: rumpor ira, lacrymo,
Objurgo, clamo: [1] ſed nec ira & lacrymis
Promoveo quicquam: verba venti diſſipant.
M. Si auctoritate, qua decet, apud conjugem
Eſſes, inultas ſic tuas injurias
Tuliſſet, aut, ut verius dicam, ſuas?
R. [2] Studia ipſe populi, Malche, cernis. Forſitan
Hac rex putavit poſſe pœna ſpiritus
Acres retundi, & mitigari audaciam.
M. Tu ſi feroces ſpiritus coërcitos
Putes latroni huic vinculis & carcere,
Erras. Ferarum ſævit acrius furor,
Quas fracta fudit cavea, quam quas deviis
Silva alta ſemper educavit montibus.
Quid liberatus non aget, cujus colit
Nunc vincla populus? Provocata accenditur,
Non mitigatur ira: contumeliis
Elatus animus ad furorem impellitur.
R. Quin lenietur potius hoc beneficio:
Quod qui perierat pertinacia ſua,
Sit liberatus regia clementia.
M. Quod tu beneficium, ille putat injuriam:
Seſeque vinctum quam ſolutum ſæpius
Per te meminerit. *R.* Aſperum ingenium refers.
M. Id pene cunctis inſitum eſt mortalibus:
Quod bene patraris, gratia illico perit;
Quod male patraris, nullus obliviſcitur.
Odere cuncti propemodum beneficia,
Quorum memoriæ juncta ſunt maleficia.
Baptiſta quoties memor erit meriti tui,
Meminiſſe toties ſceleris eum ſui puta:
Se ſcelere credet non ſolutum, ſed tuo
Animo nocentem, liberum pravo ambitu;
Pœnam remiſſam, in tempus iram ſupprimi.
R. Ingenia ſæva mitigat benignitas.
M.

1 *Sed nec ira & lacrymis*] Utraque editio And. Harti *nec ira nec lacrymis*, repugnante carminis lege.

2 *Studia ipſe populi*] Elzev. 1628. Werſt. aliæque nonnullæ Belgicæ editiones, *Studia ipſa*.

M. Longo quod uſu [1] in pejus uſque induruit,
Multo facilius fregeris, quam flexeris.
R. Quin ergo dubiam, quid ſit e re, præmones?
M. Reddam expedita hæc facile, ſi credas mihi.
R. Modo præmoneto, nulla erit per me mora.
M. Quærendo, agendo, providendo, haud otio,
Res magnæ aguntur. *R.* Si nihil promoveris
Quærendo, agendo providendo, non in magis
Præſtat quieſſe, quam negotium ut tibi
Fruſtra faceſſas, & aliis ſis riſui?
M. Quod ſæpe vis non perficit, vincit labor.
Nec alta quercus icta ſubito ſternitur:
Nec vertit aries bellicus primo impetu
Muros: frequenter quæ putaris perfici
Non poſſe, tempus expedit: quæ non poteſt
Plerumque ratio, expugnat importunitas.
Proinde prenſa: lacrymis miſce preces,
Iraſque monitis, blanda dicta jurgiis:
Ambi maritum ſedulo omnibus modis:
Occaſiones uſquequaque amplectere.
Si peragi aperte res nequit, tendas dolos.
Quod ſpectat ad me, certa ſtat ſententia,
Niſi re peracta neutiquam deſiſtere.

CHORUS.

Tandem livor, & impiis
Accenſus furiis dolor
Vires ſævitiæ ſuæ
In vatem exſeruit pium.
Illinc ſæva calumnia
Diræ juncta tyrannidi
Pugnat fraude nefaria:
Hinc innoxia veritas
Nullo fulta ſatellite
Spernit terrificas minas.
Tot telis petitur caput
Unum: tot pariter doli
Intentant juveni necem.
[2] Ille ut tunſa furentibus

1 *In pejus uſque induruit*] Quintil. lib. II. cap. 4. *Frangas citius quam corrigas quæ in pravum induruerunt.*

2 *Ille ut tunſa furentibus Ilex dura aquilonibus*] Ita recte exhibent Editio Edimb. 1578. Francof. Wecheli 1578. Mam. Patiſſonii 1579. Sanctandr. 1597. Rapheleng. 1609. Commel. 1609. And. Harti 1621. Glaſg. 1684. At Genev. 1593 & 1594. Jac. Stoeri 1591. And. Harti 1615. Elzev. 1621 & 1628. Janſon. 1640. Wetſt. 1687. Lond. 1686. Joan. Cairns 1677. &c. *tunſa* in *tonſa* mutavere, decepti, ut videtur, illo Horatii, Carm. 4. Od. 4.

Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.

Quamvis enim *ilex tonſa bipennibus* elegantiſſime dicatur; non propterea *Ilex tonſa aquilonibus* quis proprie dixerit: longe quippe diverſum ſenſum *tondere* & *tundere*

Ilex dura aquilonibus,
Aut rupes remeabili
Quam fluctu mare verberat,
Nullo concutitur metu.
O numen venerabile
Cunctis, candida Veritas!
Quam nec bellica vis metu,
Nec fraus inſidiis poteſt
Firmo pellere de gradu:
Sola non metuis graves
Fortunæ inſtabilis vices:
Non obnoxia caſibus
Ullis, pectora robore
Armas inſuperabili:
Et vitæ dominam & necis
[1] Parcarum indomitam manum
Nobis eſſe vetas gravem.
Sed ceſſo vatem convenire, nuncio
Ut impleam aures omnium miſerrimo?
Atque eccum ante ipſas carceris ſtantem fores.
Propago ſanctis ſanctior parentibus,
Et innocentiæ una priſtinæ fides,
Incolumitati, dum tempus ſinit, tuæ
Conſule: Rabinus Malchus intentat dolos:
Occulte inops regina conſilii furit:
Blanditur aula: rex ſuam ſententiam
Diſſimulat: alii vera muſſant dicere:
Jam tempus inſtat ultimi diſcriminis.

JOANNES, CHORUS.

Quid eſt pericli? *C.* Mortis urget terminus.
J. Hæc ſumma nobis imminentis eſt mali?
C. Quo nullum in hominem cadere poſſit amplius.
J. Ut vis tyranni ceſſet ac dolus, feret
Hanc ſponte nobis temporis longinquitas,
Pravo timendam, at innocenti optabilem.
C. At tu ſalutem negligas tuam licet,
Te ratio noſtri tangat: iſtos ſpiritus
Paullum remitte: precibus animum regium
Flecte: per amicos non inexorabilem
Spero futurum. *J.* Sedulo nonne hoc ago?

C.

dere animo ingerunt: hoc enim *percutere* aut *verberare*, illud *ſcindere* vel *amputare* ſignificat. Virgil. Æneid. V. 124.
Eſt procul in pelago ſaxum, ſpumantia contra Littora, quod tumidis ſubmerſum tunditur olim Fluctibus, hyberni condunt ubi ſidera Cori.
Claudian. in Rufin. I. 275.
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ Oſtendere Dei, geminis quæ laſſa procellis Tunditur. ———

Et Buchan. ipſe Pſal. 65.
---- *Jugaque inquietis Tunſa procellis.*

1 *Parcarum indomitam manum*] Ita Editio Edimb. 1578. Raphel. 1609. And. Hart. 1621., cum aliis nonnullis: at Mam. Patiſſon. 1579. Jac Stoer. Pet. Sanctandr. Commelin. Elzev. 1621 & 1628. And. Hart. 1615. Gen. 1593 & 1594, *indomita* habent, quod metrum non recipit.

C. Utinam tibi iſtam præbeat mentem Deus.
J. Nihil precari eſt opus: is animus jam diu eſt.
Explere properat rex meo iram ſanguine:
Nec ego recuſo: qui magis regem queam
Placare, quam quum volumus eadem & nolumus?
C. Bona verba. *J.* Quid igitur mihi auctor es? duo
Reges utrinque facere pugnantia jubent:
Cœleſtis alter, miſericors, clemens, bonus;
Terrenus alter, impotens, ferox, malus:
Mortem minatur alter; alter me vetat
Mortem timere, pollicetur præmium
Vim non timenti: corpus alter perdere
Poteſt; at alter corpus una & ſpiritum
Torquere flamma poterit inevitabili.
Hi quum repugnent, conſule utri paream.
C. Placare nunquam poſtea Herodem datur,
Oblata ſi nunc prætereat occaſio:
Dei ſed ira ſemper eſt placabilis.
J. Divina quanto ſævit ira lentius,
Hoc mota pœnas exigit ſeverius.
C. Sic fata ſpernis, quæ Deus mortalibus
Timenda voluit eſſe? neve corporis
Animique ſanctum dirimeret conſortium
Oblata temere cauſſa, vinclo mutuo
Amoris animum corpori connexuit.
J. Non ſperno mortem: at morte [1] momentanea
Fugio perennem: quem Deus lucis mihi
Conceſſit uſum, reddo repetenti libens.
C. Itane relinquis orphanos parens tuos?
J. Nunquam orphanus erit, qui Deum credit patrem.
C. Nil te propinqui, nil amicorum movent
Lacrymæ, impotenti quos tyranno deſeris?
J. Non deſero, ſed potius ab eis deſeror.
Namque, inſtitutam ab initio mundi viam,
In fata curro. Nempe lege hac naſcimur,
Quicunque lucis fruimur almæ munere,
Conditio cunctos una cohibet, tendimus
In mortem: eo nos ſinguli ducunt dies.
Mortem eſſe pœnam voluit improbis Deus,

Bo-

1 *Momentanea*] [Ignotum Quiritibus vocabulum, ſed Chriſtianis frequentatum. *Momentarius*, quo Apulejus utitur, magis placebat Voſſio. vide Borrichii cogitationes, qui nos remittit ad inſcriptionem apud Gruter. pag. 1064. ubi nihil reperio in hanc rem: alteram ſpuriam nihil moramur.]

Bonisque portum, terminum longæ viæ,
Ad longioris vitæ initium januam,
Quæ nos perennis splendidam ad lucis domum
Mittat renatos verius quam mortuos:
De carcere hic est exitus mortalibus,
Et ad carentem morte vitam transitus:
Hac universus præiit cœtus patrum,
Cuncti sequentur. Quis, ubi liquit carceres,
Non cursor animo rapitur ad metam? freto
Quis æstuoso nocte tenebrosa vagus
Portu recuset se quieto condere?
Quis exul, errans per peregrini soli
Deserta tesqua, doleat in patriam cito
Sese reverti? Lætus ergo tramite
Decurso ad ipsum stare metam me puto.
Jam prope peractæ liber e vitæ freto
Prospicio terram: de peregrino solo
Domum revertor, optimum primum patrem
Visurus: illum nempe patrem, qui solum
Revinxit undis, induit cœlum solo;
Regitque certas mobilis cœli vices:
[1] Servator, auctor, rector unus omnium:
Cui cuncta vivunt viva juxta ac mortua.
Ut flamma sursum sponte volvit vortices,
Undæ deorsum perpeti lapsu ruunt,
Propriumque pergunt ire cuncta ad fomitem:
Jamdudum anhelat spiritus cœlo editus
Rerum ad parentem lucis æternæ incolam,
Quem contueri est vita, mors non cernere.
Non, si pruinis obstet horrens Caucasus,
Aër procellis, unda tempestatibus,
Tractusque nimiis invius caloribus,
Eo ire pergam? non, tot ut videam duces,
Reges, prophetas, judices pios, via
Rumpenda, vel si mille mortes obstruant?
Ergo recluso corporis de carcere,
Eo evolare spiritus liber cupit,
Quo cunctus ibit orbis serius ocyus.
Nam longa vita nil, opinor, aliud est,
Quam lenta duro servitus in carcere.
O mors laboris una laxamen gravis!
O mors doloris portus, & mali quies!

1 *Servator, auctor*] And. Hart. anni 1621, *Scrutator, auctor.*

Notumque paucis commodum mortalibus!
Formido pravis, & bonis votum! tuo
Sinu recepta naufragum hoc corpuſculum,
Et ſempiternæ duc quietis in domum,
Quo non ſequetur vis, dolus, calumnia.
C. O te beatum hac pectoris conſtantia!
O nos miſellos, quos iners animi metus
Felicitatis privat hoc conſortio!
Quando igitur ipſe quod opus eſt facto tenes,
Salve valeque ſempiternum dicimus.
Quam diſcors hominum tramite diſpari
Verſat lis animos! non metuit mori,
Qui nil commeruit: qui meruit mori,
Si vanis leviter mors crepuit minis,
Exſanguis trepidat degeneri metu.
Quam mortem fugiunt gnaviter improbi,
Per flammas, per aquas, ſaxaque devia:
Tam mortis cupidi præcipitant boni
Illuſtres animas dura per omnia.
Nempe ignota malis commoda mors habet,
Et fati comes eſt vita beatior.
Nec toti morimur: ſed melior rogos
Noſtri pars avidos ſpernit, & æthera
Sublimis patrium ſcandit, & igneos
Inter cœlicolas certa animas manet
Sedes innocuas: at male conſcios
Manes exagitant ſulphureo in lacu
Crinitæ colubris Eumenides nigris,
Et jejuna avidi guttura Cerberi,
Et nunquam ſaturi copia Tantali.
Hinc formido malis: hinc bona ſpes bonis;
Et vitæ fragilis prodiga pectora,
Dum vitam properant infragilem ſequi.
O Siren magicis illecebris potens,
Et fallacis amans vita fugax boni!
Tu nobis teneris blanditiis mali
Vicinum effugium claudis: & obſtruis
Portum perpetuæ pacis amabilem;
Nullus terror ubi Martius increpat,
Nec rauco reboant claſſica murmure,
Nec pirata rapax æquora territat,
Nec latro tacitum trux nemus obſidet,
Nec ſceptri miſera prædo cupidine
Inſanus populis exitium creat:
Nec felix placido ſolus ut otio

Torpeſcat, tenues cladibus obruit:
Nec viles animas qui miſerabilis
Vulgi pro titulis mutet inanibus.
Sed tranquilla quies, almaque fauſtitas,
Et ſimplex probitas omnia poſſidet,
Et ferri in tenebras indocilis dies,
Et vita alterius neſcia funeris,
Et luctus queruli neſcia gaudia.
O dulce hoſpitium corporeæ domus,
Et vitæ nimium carcer amabilis,
Jam tandem magicis exue nexibus
Mentem cœligenam, quam patriæ ſuæ
Oblitam gremio amplecteris ebriam
Lethes ſomniferæ deſide toxico,
Et lætam thalami degeneris jugo.
O fallax lutei tegmen amiculi,
Vaneſce in cineres rurſum abiens tuos;
Ut rurſus patrio reddita mens polo
Puri ſe radiis luminis expleat:
Et te peſtiferis morte laboribus,
Et mentem anxiferis ſolve moleſtiis.

REGINA.

Phariſæus igitur ſpem fefellit: rex pari
Se vanitate pariter & me prodidit,
Vulgi loquacis dum timet rumuſculos.
Formido miſere, nata quid rerum gerat,
Saltationis nuper in convivio
Cui rex frequenti præmium ſpoponderat
Quodcunque peteret: illa Baptiſtæ caput
In lance pepigit ſe petituram, & feret:
Feret profecto, niſi parum notus mihi
Sit regis animus. Liber invidia necis,
In me odia populi vertet, ut reor, libens.
Et ego, peracta re, libenter id feram:
Odium ultionis gaudio, maculam lucro
Penſabo. Turpe eſt eſſe atrocem fœminam.
Turpe, niſi reges eſſe inultos turpius
Foret. Sed ambo proferunt pedem domo
Rex & puella: quo propior eſt ſpes, metus
Hoc gravius urit: cuncta fortunet Deus.

HERODES, PUELLA, REGINA.

DEliberatum quid rogares jam tibi
Satis videtur? *P.* Sic satis: si quidem satis
Promissa regum certa sint, & regia.
H. Ne metue firma, testibus coram, fide
Sancita: regni posce dimidium mei,
Vel si quid animo carius regno est tuo,
Feres; volentem nulla vis averterit.
P. Istud brevi jam quale sit videbimus.
H. Jam posce, certum est. *P.* Nil opus regno tuo
Mihi est, quod æque, rege te, meum reor,
Ac si ipsa teneam: rem facilem & æquam peto.
H. Non ego, sed ipsa, ne feras, tibi in mora es.
P. Da in hac recisum lance Baptistæ caput.
H. Quod verbum ab ore temere tibi, virgo, excidit.
P. Non temere. *H.* Donum virgini indecens petis.
P. Non indecorum est facinus hostem perdere.
H. Hic igitur ira dignus hostis regia est?
P. Is dignus ira est, scelere qui hanc meruit suo.
H. Quod nunc remedium plebis odio reperiam?
P. Parere populi est, imperare regium.
H. Æqua imperare regium est. *P.* Quod iniquum erat
Prius, imperando facere rex æquum potest.
H. At imperandi lex facit regi modum.
P. Si principi quod placuit est jus, jam modum
Non regibus lex, legibus sed rex facit.
H. Pro rege fama me tyrannum perferet.
P. At sceptra metuit. *H.* Metuit: & garrit tamen.
P. Compesce ferro. *H.* Regna male servat metus
P. Et regna vertit facile scelerum impunitas.
H. Securus est, quem civium servat fides.
P. Necesse reges est timeri, diligi
Necesse non est. *H.* Odia crudelem premunt.
P. In rege vulgo lenitas contemnitur.
R. Hæc tota, opinor, tendit huc oratio,
Promissa vana ut effluant. Nondum mihi
Regum videre nosse quæ sint munera.
Si honesta credis esse regi & turpia,
Quæ honesta vulgus credit esse & turpia,
Falleris: amici, proximi, socer, gener,
Fratres, sorores, civis, hostis, pauperum

Sunt

Sunt vincla: vana regibus vocabula.
Diadema quiſquis induit capiti ſemel,
Vulgaris omnes ponat officii gradus.
Nil arbitretur turpe, quod regi utile:
Nullum indecorum facinus eſſe exiſtimet,
Suæ ſalutis quod facit cauſſa. Salus
A rege populi pendet: igitur conſulit
Populi ſaluti, quiſquis in regem eſt pius.
Tantine ſanguis hujus erit homunculi,
Ut tu diebus ſollicitus ac noctibus
Non conquieſcas? Deme nobis hunc metum,
Sceptris pudorem, vaſtitatem mœnibus,
Armis rapinas, civicum bellum omnibus.
Statuere magno oportet exemplo & novo,
Ut ſacroſancta regna ſint mortalibus.
Scelus patravit: ſcelere peſſum eat ſuo.
Si nil patravit, conjugi pereat tuæ.
Da conjugi hoſtem: conjugem ſi negligis,
Promiſſa redde filiæ, rex & parens.
H. Promiſſa certum eſt optima reddere fide:
At illa, ſi me conſulet, ſapientius
Optabit. *R.* At, ſi conſulet me, ne ſua
Conſilia mutet. *H.* Itane? ſicne oportuit
Juraſſe temere? ſic puellæ me meam
Obſtringere fidem? ſic ſalutem, regnum, opes,
Vitam, necemque fœminæ committere?
R. Promiſſa regum certa firmet veritas.
H. Quando negare non licet, quod modo licet,
Admoneo rurſum, & oro, ne quid ſanguine,
Sexuque veſtro, & regio culmine parum
Dignum patrare cogat iracundia.
R. Hæc mitte, noſtræ linque curæ cætera.
H. De vate ſi quid ſtatueritis durius,
Veſtra illa culpa, veſtrum erit periculum.
R. Jam vindicata dignitas eſt regia,
Ne pateat ulli in poſterum ludibrio:
Jam faxo populus pervicax de regibus
Loqui modeſte vel malo diſcat ſuo:
Et ſive reges æqua iniquave imperent,
Æquo ferenda populus animo omnia putet.

CHORUS.

Davidis regnum, Solymæque turres,
Et locupletis Solomonis arces,
Unde tam dirus furor in prophetas?
Sanguinis justi sitis unde sæva?
Quem decet normam pietatis esse,
Unicum est vitæ specimen scelestæ.
Furta, vis, cædes, dolus & rapinæ
Sunt tuæ tirocinium palæstræ.
Non sacerdoti pietas nefandis
Fraudibus suadet cohibere dextras.
Cultor idoli populus reliquit
Omnium rerum dominum & parentem:
Pro Deo lignum colitur lapisque:
His calent aræ vitulis & agnis:
Et suæ dextræ simulacra adorat
Artifex: vitam sine lege truncum
Poscit, a muto eloquium precatur:
Pauperi dives, dominus ministro
Supplicat: ritus pereunt vetusti.
Te prophetarum cruor innocentum
Judicis magni rapit ad tribunal:
Pauperes clamant, viduæque cœlum
Questibus implent.
Ergo te justæ manet ultionis
Pœna non mendax, nisi fallor augur.
Namque, qui fastus premit insolentes,
Arbiter cœli, maris atque terræ,
Spectat ex alto, lacrymasque plebis
Et preces tristes meminit, manuque
Vindice infandi sceleris propinquas
Exiget pœnas: quibus intumescis,
Insolens victor tibi vertet arces:
Barbarus miles tua possidebit
Prædia: externo domino refundet
Vinitor fructus tuus: alta qua nunc
Surgit in cœlum [1] Solomonis ædes,
Exterus messem faciet colonus.
Ergo dum præbet tibi pœnitendi
Numinis favor spatium, relictis
Turpiter vitæ vitiis peractæ,
Exteri ritus simulacra pelle;

1 *Solomonis ædes*] Libris omnibus *Solomonus* legitur, pro quo non dubitavimus *Solomonis* reponere, ut ead. scen. v. 4. quemadmodum & aliis scriptoribus id nomen constanter declinatur.

Et sitim fraterni avidam cruoris,
Et famem argenti cohibe profanam.
Sed nec exactæ male pœnitebit
Te tuæ vitæ, neque sacra ab æde
Exteri ritus simulacra pelles;
Nec sitim fraterni avidam cruoris,
Nec famem argenti fugies profanam.
Ergo te pestis vitiosa carpet,
Te fames, bellum, macies, egestas
Opprimet, donec merito rependes
Sanguine pœnas.

NUNCIUS, CHORUS.

QUis indicabit ubi reperiam gentium
Comites prophetæ, nuncium ut tristem feram?
C. Nisi forte properas, siste paullisper gradum:
Eloquere paucis: scire quid feras juvat.
N. At non juvabit scisse, scire quod cupis.
C. Ut ut se habent res, ne moram invide brevem.
N. Scisti puella ab rege quid petiverit?
C. In lance vatis sibi caput cæsum dari.
N. In lance vatis abstulit cæsum caput.
C. O facinus atrox! ille cœlestis vigor,
Decusque vultus morte tristi emarcuit!
Et ora nuper plena sacro numine
Clausit perenni dira vis silentio!
N. Quid fles? inanes mitte questus fundere.
C. Quum flenda videam & audiam, flendum negas?
N. Si flenda mors est, mortuos illi fleant
Quorum sepultæ spes jacent cum corpore;
Qui post soporis terminum brevissimi
Reditura membra non putant, & alteram
Superesse vitam. Mortuos miseri fleant,
Miserosque tantum: neminem facere potest
Fortuna miserum: similis insontem licet.
Sontemque maneat terminus vitæ, tamen
Male morietur nemo, qui vixit bene.
De genere miseros exitus si judices,
Miseros putabis tot patres sanctos, quibus
Crux, ensis, unda, flamma clausit spiritum.
Nam veritatis qui satelles occidit
Pro religione, patriisque legibus,

[1] Ominibus illum prosequi bonis decet,
Votisque vitæ poscere similem exitum.
C. Vere profecto es elocutus omnia.
At nos, opinio quos & errores trahunt,
Dum fata fugimus, fata stulti incurrimus.
Ignis pepercit, unda mergit: aëris
Vis pestilentis æquori ereptum necat:
Bello superstes tabidus morbo perit,
Differre, non vitare fata dat Deus:
Et fœneramur mortis in dies moras
Morbis, periclis, luctibus, molestiis.
Nec longa vita est aliud ac longi mali
Catena, mortis nexa ad usque terminum
Serie perenni. Nec ligati hoc vinculo
Servire miseri nos putamus: exitum
Quam servitutem potius exhorrescimus.

1 *Ominibus illum prosequi bonis decet*] Longe major codicum pars male *Omnibus* habent. Liv. in Præf. *Cum bonis potius ominibus votisque ac precationibus Deorum Dearumque, si, ut Poëtis, nobis quoque mos esset, libentius inciperemus.* Cic. Phil. 12. cap. 8. *Proficiscantur legati optimis ominibus.* Suet. in Augusto cap. 57. *Revertentem ex provincia non solum faustis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequebantur.* Et ipse Buchan. de jur. reg pag. 19. l. 16. —— *cum bonis ominibus & faustis acclamationibus prodeuntem:* ubi in Editt. Francof. & Mosman. *omnibus* perperam itidem legitur.

F I N I S.

GEORGII BUCHANANI
SCOTI
POEMATUM
PARS ALTERA:

In qua continentur,

FRANCISCANUS & FRATRES.
ELEGIARUM Liber I.
SILVARUM Liber I.
HENDECASYLLABON Liber I.
IAMBON Liber I.
EPIGRAMMATUM Libri III.
MISCELLANEORUM Liber I.
DE SPHÆRA Libri V.
MEDEA &
ALCESTIS } Euripidis Poëtæ Tragici, Latino carmine redditæ.
SATYRA in Carolum Lotharingum Cardinalem.

GEORGIUS BUCHANANUS
JACOBO STUARTO
MORAVIÆ Comiti *S. P. D.*

ANTE *annos fere triginta, cum ruri apud Comitem* Caſſiliſſæ *eſſem, ſcripſi per otium* Elegiam, *quæ animos* Franciſcanorum *magis quam pro re offenderat. Homines enim in paupertate ambitioſi, & qui ſub umbra honeſti flagitia potius tegerent, quam ex virtute præſtitis officiis ſuam exiſtimationem tuerentur, nihil moleſtius ferebant, quam* pellem, *ut ait* Horatius, *ſibi* detrahi. *Itaque totis ſuæ impotentiæ viribus (qui patribus illis religioſis mos erat) in me incumbunt, & animo gladiatorio injuriam (ut ipſis videbatur) tam inſignem ultum eunt: adeoque homines, in maledicendi palæſtra exercitati, criminibus ſeminandis brevi perfecerunt, ut ad* Regias *etiam aures parum belli de me rumores penetrarent. Verum longe alio atque illi exſpectaverant ſucceſſu. Nam* Rex *jampridem eorum artes deprehendere cœperat, & ad opinionem de flagitiis eorum prope confirmatam nova etiam acceſſerat offenſio, quod in cauſſa hominis nobilis, qui majeſtatis erat accuſatus,* Franciſcani, *qui in omnia omnium negotia* falcem *(quod dicitur)* immittere *ſolerent, parum ſincere ſe geſſiſſent. Itaque iiſdem fere, quibus hæc gerebantur, diebus, cum ad Regem, qui me paullo ante filio ſuo inſtituendo præfecerat, in* Aulam *veniſſem, is mihi continuo multis audientibus imperavit, ut in* Franciſcanos *aliquid, idque etiam acriter, ſcriberem: non quod mihi in eo genere facultatem exiſtimaret eſſe præcipuam, ſed quod me, opinor, ſtimulis privati doloris incitatum, acriorem injuriæ publicæ fore vindicem ſperaret, quando etiam, quod ait Poëta lepidiſſimus,*

Si natura negat, facit indignatio verſum.

Verum contra longe tum evenit. Ego enim, qui hominum illorum

rum impotentiam probe nossem, & opes magis timerem, quam revererer virtutem, abjectis belli consiliis, statuebam quavis ratione mitigare potius, quam acrius irritare, bestias natura feras & prope implacabiles. Itaque ut Regi *in* Franciscanos, & Franciscanis *in me iratis pariter satisfacerem, carmen porrexi, quod ejus adversus illos iræ impetum eluderet, & eorum erga me animos non accenderet vehementius. Erat enim & verbis & sententiis ita scriptum ambigue, ut in utramvis partem Lectori facilis esset interpretatio. Deinde nullum mihi reservavi exemplar, ne latius ejus rei fama promanaret. Verum id consilium, quantumvis mihi callidum videretur, adeo me fefellit, ut dum utrisque placere studeo, neutris satisfacerem. Nam & illi statim per speculatores, quos habebant in* Aula *frequentes, rumore vulgato, omnes concionum suarum aculeos in me distringebant, & in facinore incerto suæ malevolentiæ certam dabant significationem. Et* Rex *acriores a me stimulos poscebat, qui non modo summam pungerent cutem, sed in intima usque præcordia penetrarent. Neque id erat adeo difficile, in homines tam delicatos, & ita sua opinione sacrosanctos; ut ad levissimas eorum offensiunculas expiandas,*

- - - - Non debeat una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Itaque [scripsi,] & jure, ut mihi tum videbatur, iratus, & ut Regi *satisfacerem, quoniam illis non possem, carmen de vita, moribus & institutis eorum inchoavi, ejusque principium* Regi *flagitanti obtuli. Et tamen, animis utrinque irritatis; ut aliquem mihi ad eorum gratiam reservarem receptum; nulli præterquam* Regi *carminis ejus copiam feci. Illi vero, qui meo supplicio cuperent aliorum ora obstruere, & securitati suæ in longinquum prospicere, non destiterunt, & per se maledicis concionibus, & per suæ factionis amicos in Aula, primum a filio* Regis *instituendo me abstrahere, deinde in exilium ejicere, exulem totis potentiæ viribus per* Angliam, Franciam, Hispaniam, & Liguriam *persequi. Tandem post vicesimum quartum exilii mei annum, cum Nobilitatis* Scoticanæ *consensione tyrannis eorum esset oppressa; cœpi retractare* Satyram, *jussu* Regis *inchoatam,*

tam, varietate temporum communium interpellatam, meorum [temporum] iniquitate intermissam: ac vix tandem per otium absolutam, sub tuo, Jacobe Stuarte, *nomine potissimum edere statui, qui in patria ab illis monstris expurganda princeps operam navasti; eamque adeo strenuam, ut quæ* Græci, *homines summo ingenio & doctrina, in maxima fingendi licentia, de* Hercule *suo fabulati sunt, tu rebus præstiteris; & incredibili tua virtute antiquitatis fidem adeo sublevaveris, ut quæ nemo fieri posse credebat, a te facta non minus omnes gaudeamus, quam admiremur. Accedit etiam illud, quod patris tui æs alienum, licet sero, tandem aliquando tamen existimarem tibi per paterna ingredienti vestigia potissimum solvi debere, & ita solvi, ut temporis moram fœnoris amplitudine compensarem. Vale,* Fano Andreæ, Nonis Juniis, 1564.

FRANCISCANUS & FRATRES.

FRANCISCANUS.

UNDE novus rigor in vultu? tristisque severis
Frons caperata minis, tardique modestia gressus?
Illaque frenatæ constans custodia linguæ?
Quo lepor & risus abiere, salesque venusti?
Nec pila delectat, nec rauci in pulvere circi
Flectere cornipedem, volucrem nec ducere visco,
Nec leporem canibus, nec certo cominus ictu
Figere ramosi vivacia pectora cervi?
Sæpe mihi humanæ meditanti incommoda vitæ,
Spesque leves, trepidosque metus, vanosque labores,
Gaudiaque instabili semper fucata sereno,
(Non secus ac navis lato jactata profundo,
Quam venti, violensque æstus, canusque magister
In diversa trahunt,) tuto subducere portu

Decretum [1] quodcunque mihi superesse fugacis
Fata sinent ævi, sanctisque impendere curis
Finem animæ, & stolidæ lacrymis commissa juventæ
Abluere insani citra commercia mundi.
O sanctum festumque diem! cùm cannabe cinctus,
Obrasumque caput duro velante cucullo,
Auspiciis, Francisce, tuis, animo insitus astris,
Præcipiam ætheriam terreno in corpore vitam.
[2] Hic scopus, hæc meta est, plenis huc tendere velis
Mens avet, ut stabili tandem statione potita,
Irrita fallacis fugiat ludibria mundi.
Si tibi propositum est sanctæ compendia vitæ
Carpere per virtùtis iter, nucibusque relictis
Exserere immersam cæca caligine mentem, &
[3] Ad fontes penetrare boni, tenebrisque remotis
Tollere perspicuos animi ad cœlestia visus,
Vota quidem laudo & magnis congratulor ausis:
Sed si degeneris recti [4] seduceris umbra,
Et sequeris vanum transverso tramite fastum,
Dum tempùs te resque sinit, [5] cecinisse receptum
[6] Ne pigeat, temere inceptos nec flectere cursus:
Neu tu sinceri recteque monentis amici
Despice consilium; nec te plus obsitus annis
Error, & insani moveant deliria vulgi,
Quam ratio simplex, & nullis oblita fucis,
Et veri inventrix: sed nec me oppedere cœlo
Crede, nec in Divos redivivam attollere Phlegram.

Nam-

1 *Decretum*] In editione Basileensi, anno, ut videtur 1568. Hen. Stephani 1569, & Commeliniana 1609, legitur, *Decrevi.*

2 *Hic scopus, hæc meta est*] Ita Steph. 1569. Basil. 1568. Genev. 1584 & 1594. And. Hart. & Commelin. Abest autem [*est*] ab Elzev. 1621 & 1628. Wetsten. Lond. 1686, aliisque nonnullis Editt.

3 *Ad fontes penetrare*] Boët. lib. III. Metr. 9. 23.

Da fontem lustrare boni, da, luce reperta,
In te conspicuos animi defigere visus.

Unde quidam forte arbitrentur hic [*fontem*] & [*conspicuos*] legendum, non [*fontes* & [*perspicuos:*] at nulla opus mutatione.

4 *Seduceris umbra*] [Rectius *deduceris* scripsisset. *seducere* enim Latinis est seorsim ducere, ut constat. adhæsit hoc Buchanano ex Theologorum inquinato sermone, ut aliquoties hoc verbo perperam utatur.]

5 *Cecinisse receptum*] Quamvis usu longe frequentius sit *cecinisse receptui*, nihil tamen impedire videtur quo minus *cecinisse receptum* Latine dicatur, pari modo quo Ovid. Met. 1. 340.

——— *Cecinit jussos inflata receptus.*
Et Trist. IV. 9. 31.
—---- *Cane, Musa, receptus.*

Ita enim ex optimorum codicum fide reposuit accuratissimus Nic. Heinsius; cujus loco *recessus* utrobique vulgo legitur.

6 *Ne pigeat*] Recentiores codices, *Neu pigeat*, & vers. seq. *Non tu sinceri* -----

Namque ego ſum teneris ſemper veneratus ab annis
Pontifices, ſanctoſque patres, quos candida virtus
Reddidit æterna dignos in ſecula fama.
Attamen haud quoties longo ſub ſyrmate raſum
Cerno caput, tortum funem, latumque galerum,
[1] Atque feneſtratum ſoles captare cothurnum,
Cernere me Paulum credo: nam veſte ſub illa
Sæpe latent ſævi truculenta mente tyranni,
Sæpe latro, lurcoque vorax, & fœdus adulter,
Et ſimulatus amor, fallaxque modeſtia vultus,
Quæ tegit innumeras ſub ovillo vellere fraudes.
  Ergo cave ne te falſo ſub nomine mendax
Simplicitas fors tranſverſum ſeducat, & illuc,
Unde referre pedem nequeas, trahat: & puerum olim
Me quoque pene ſuis gens hæc in retia mendax
Traxerat illecebris, niſi opem mihi forte tuliſſet
Cœlitus oblata Eubuli ſapientia cani.
  Et quoniam, ut video, morbo cruciaris eodem,
Sive nocens gramen, magicive potentia cantus,
Seu genii fraus forte mali tibi ſuſtulit omne
Judicium, ſævo mentem excantante veneno,
Experiar furias purgamine mentis eodem
Expugnare tibi, quo me ſine fine furentem,
Gaudentemque malis, indulgentemque furori,
Eubuli eripuit divina ſcientia docti.
Tu modo ne dubita, monitis nec certius iſtis
Eſſe puta inſanæ quod ructavere Sibyllæ.
  Ergo ubi luſtrali novies te aſperſeris unda,
Signariſque novem crucibus, totieſque meracum
Hauſeris helleborum, niveo cum flore revulſum
Moly tenens, memori quæ dicam mente reconde.
  Hæc licet a ſanctis olim gens patribus orta,
Clara quidem niveo morum candore refulſit,
Implevitque ſua venientia ſecula fama;
At nunc poſteritas, vera pietate relicta,
Degenerem quæſtum ſordeſque ſecuta, caducas
Cogit opes, ficta & ſub relligione pudendos
Occultat mores, & famæ innixa parentum
Seducit ſtolidum pietatis imagine vulgus.
  Et ne forte tibi præſtringat lumina vanus
Splendor, & attonito velut ad ſpectacula vultu

Suſpi-

1 *Atque feneſtratum ſoles captare cothurnum*] Recentiores *Atque feneſtratum ſoleas c. c.* Fefelliſſe videtur infra v. 45. ----- *Soleaſque æſtivum admittere ſolem.*

Suſpicias ſanctæ ſimulacra evanida vitæ,
Eja age ſpectemus quid ſit, quod vulgus, & ipſi
Pontifices, rerum domini, ſummique Monarchæ
Tantum admirentur: quid raſo vertice calvum
Conferat eſſe caput, quid longo ſyrmate talos
Uſque tegi, ſoleaſque æſtivum admittere ſolem,
Et quæ prætextu latitent portenta ſub illo:
Quæ monſtra abſcondat veſtis ſinuoſa; quid artis
Vana ſuperſtitio, [1] mentes ut faſcinet ægras,
Sit commenta; [2] ſuas quam vendat callida nugas.
    Principio huc omnes tanquam ad vivaria currunt,
Queis res nulla domi eſt, quibus eſt irata noverca,
Quos durus pater, aut plagoſi dextra magiſtri
Territat, aut legum timor, aut quos dedita ſomno
Exercet nullis Lethæa ignavia curis:
Deinde quibus gelidus circum præcordia ſanguis
Obſtitit ingenio, quos ſacro a fonte Camœnæ,
Quos Pallas Phœbuſque fugat, [3] quos ſidere torvo
Aſpicit infauſto [4] volucer Tegeaticus ortu.
Hi cum infrugiferæ ſpatium trivere juventæ
Muſarum in ſtudiis fruſtra, jam mollibus umbris
Sic fracti, nec bella pati, nec ducere remos,
Nec terram incurvo norunt ſuſpendere aratro:
Ergo famem adverſus, violentaque frigora brumæ,
Hîc ſibi deſidiæ portum, atque ignobilis otî
Eſſe rati, huc properant: illis cuſtodia portæ
Creditur, aſt aliis cura eſt commiſſa culinæ:
Hic hortos fodit, hic viduas circumvenit: illi
Pinguius ingenium eſt, rus ibit, fallet agreſtum
Vulgus hebes, pueris fragrantia poma, puellis
Amuleta dabit, tenero redimicula collo:
Donec blanditiis, fabelliſque admirandis
De larvis, deque empuſis, & lumine caſſis,
Tandem captatum trahat in ſua retia piſcem.
    Adde his, quos febris, quos vexat dira phreneſis,

Aut

1 *Mentes ut faſcinet ægras, Sit commenta*] Ita, monente viro docto (qui variantes lectiones ſuaſque nonnuſquam conjecturas Editioni Elzevirianæ anni 1621 ſubjecit) hunc locum reſtituimus, pro quo libris omnibus editum eſt, *mentes ut faſcinet æquas, Eſt commenta.*

2 *Suas quam vendat*] Forte legendum, *ſuas cum vendit.*

3 *Quos ſidere torvo*] Steph. *Queis ſidere torvo Aſpicit infauſtos volucer Tegeaticus ortus.*

4 *Volucer Tegeaticus*] *i. e.* Mercurius eloquentiæ Deus, a Tegea urbe Arcadiæ ſic dictus. Stat. Sylv. I. 2. 18.

Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra.

Et Syl. V. 1. 101.

----- Non plura interprete virga
Nuntiat e celſis ales Tegeaticus aſtris.

Aut alius cerebri expugnator morbus: in ipſa
Morte ſiti, cum jam medicus ſpondere ſalutem
Deſierit, longa ſtolidi vertigine jurant
Se, quodcunque ævi placati numinis ira
Jam deploratæ dignetur jungere vitæ,
In Franciſcano victuros eſſe cucullo.
Hic aliquis ſancta pietate paterculus ardens
Protinus inſternit fuſcam cum cannabe veſtem,
Et caput exſcalpit cerebroſum, & ſomnia blanda
Garrit in auriculam, meritorum mille trecentos
Promittit modios, venias inculcat, olympum
Defuncto ſpondet; vivo ſpondere paratus,
Captatæ potius quam vel ſemiuncia prædæ
Una brevis pereat. Tum ſpe lactatus inani
Interea miſer ægrotus jubet optima quæque
Deferri ad Monachos, argentea vaſa, tapetas,
Molliculas veſtes, & quicquid venditur auro,
Quatenus haud illis nudos fas tangere nummos.
Verum hæc pinguiculis tenduntur retia turdis;
His cœlum venale patet: ſi Codrus & Irus
Pauper obit, ceſſat pietas, non cymbala clangunt,
Nænia nulla ſonat, ſerie nec candida longa
Pompa præit, nullo planguntur funera luctu.
Sed nec funigeræ minor eſt acceſſio turbæ,
Cum mens veſano inflammata cupidine vultum
Affingit ſpernentis opes, vilique paratu,
Inceſſuque gravi, & ficta probitate loquendi
Seducit ſtolidam pietatis imagine plebem.
Nec prius ille furens animi ſatiabitur ardor,
Ambitioque procax, donec cum fune cucullo
Abjecto induerit regali tempora mitra,
Et, quantum fas eſt mortali accedere cœlo,
Scandat, & in terris cœleſtes tractet habenas.
Sunt quoque qui ſordes,fœdoſque hoc tegmine mores
Poſſe latere putant, miſero ut dent verba popello,
Dum vitæ infami ſpecioſum obtexere velum
Contenti, introrſus pleni ambitionis & iræ,
Invidiæ & fraudis, Chriſti prædentur ovile,
Incautum occulto vulgus fallente veneno.
Adjice præterea quos præceps alea nudat,
Quos Venus enervat, quos & potatio pernox
Ejecit patriis laribus, quos urget egeſtas,
Et quibus haudquaquam res ſunt in amore ſecundæ,
Faſtoſæque inopes excluſit limen amicæ,

Quos ſcelus infamat, [1] vitæ quos turpiter actæ
Inſequitur metus, & quos urget tutor avarus,
Huc velut ad tutum cunctis eſt curſus aſylum.
Hoc procerum e numero creſcit generoſa propago
Funigeri gregis: hi patres quibus ille ſuperbit
Ordo ſacer: ſeges hæc orbis moderatur habenas:
Quos metus, ira, furor, mens tarda, ignavia, crimen,
Ambitio, res adverſæ, faſtidia vitæ,
Durus amor, durus pater, implacata noverca,
Et mendax virtutis amor collegit in unum.
  Namque velut quondam, cum res adverſa premebat,
Ad laqueum, ad præceps, ad toxica, flumina, pontes,
Atque truces gladios, caligantesque feneſtras,
Curſus erat, duram cupienti evadere ſortem:
Sic modo cum ſceleris pudor, aut formido ſeveri
Judicis, aut gravior cunctis infamia pœnis
Urget, ad hunc ſcopulum Franciſci in ſyrmate fune
Cingimur: & tanquam pariter cum vertice radi
Mens etiam ſcelerata queat, de ſacrilegis &
De parricidis, de furibus, atque cinædis,
[2] Nos faciet cœli ſubitos raſura colonos.
  Dira ſuum nunquam mutant aconita vigorem
Vimque mali, quamvis auro gemmave bibantur:
Atque aſinus, quanquam Tyrio conſpectus in oſtro,
Semper erit tardus, lea ſæva, doloſus ichneumon,
Urſa vorax, avidus vultur, bos mitis, hirundo
Garrula: ſic animi non mores exuit atros
Veſtis Hyperboreas ſuperans candore pruinas.
  Nec ſimul exuviis poſitis Maſſyla venenum
Vipera deponit, nec tigris monte relicto
Mitior ingenio eſt: ſic nec tranſcurrere montes,
Aut mare, vel populi cœtus vitare, vel atra
Veſte tegi aut nivea, coriove aut fune recingi,
Aut mendicatum ſemper corrodere panem,
Turbatæ poterit mentis ſedare tumultus.
Semper enim quocunque loco, quocunque receſſu
Degeris, uſque licet Riphææ frigora brumæ
Fugeris, aut calidam vicino ſole Syenen,

Te

1 *Vitæ quos turpiter &c.*] Omnibus fere libris (præter editos ab Henrico Steph. & And. Hart.) abſunt hæc duo hemiſtichia.
——— *vitæ quos turpiter actæ*
Inſequitur metus - - Apud illos etiam legitur,
------ *tutor quos urget avarus.*

2 *Nos faciet*] Recentius editi *Nos faciat:* male, me judice, ſi totius orationis texturam attendamus.

Te dolus & mentis malesuada cupido sequetur,
Et vigil occultis cruciabere pectora curis.
Nec si marmoreis circundatus undique claustris
Fugeris aspectus hominum, te sæva relinquet
Tempestas vesani animi: te conscius horror
Mentis aget vigilem: tibi diras tristia formas
Somnia nocte ferent: te insano turgida fastu
Gloria sublimem ventosis evehet alis,
Dum furit effractis tandem perrumpere clathris.
Scilicet is nuper contemtus homuncio, qui nec
Prima elementa sonis poterat distinguere certis,
Et quem nec stabulo purgando, olidæve popinæ
Præficeres, rasus, sophiæque auctore cucullo
Tectus, erit subito doctus, sapiens, & honestus,
Et gravis, & prudens; jam de balatrone modestus,
De lenone pudens, & de latrone severus,
Et frater superûm, & cœli pene insitus aulæ.
Frater dixit, ita est: fratres vetuere, cavendum est.
Frater erit judex: caussam committere non vis
Fratribus? in sanctos quicquam cave dicere fratres:
Tantum juris habet cerebelli insania calvi.
Et miramur adhuc, simili si errore vetustas
Crediderit Cadmo serpentis dentibus olim
Esse satos comites, vel si Pagasæus Iason
Horruerit magicos terra prægnante tumultus;
Cum modo qui fuerat caprimulgus, tressis agaso,
Scurra vagus, subito mutatus numine mentem,
Fiat Aristoteles, Xenophon, Plato, Zeno, Cleanthes.
Nunc quibus hæc studiis gens desidiosa popellum
Captet, & in laqueos viduas trahat, omnia turbet,
Involvatque orbem tenebris, & mobile vulgus
Fascinet, occulto sensim serpente veneno,
Si vacat, expediam: fraudes, ludibria, furta,
Philtraque, & arcanas tibi pandere moliar artes.
Primum ubi detonso vesano vertice, caudex
Qui fuerat, fit homo subitus, ceu vomere Thusco
Erutus ille Tages, vates jam doctus in ipso
Nascendi articulo: discit componere gressus,
Cancellare manus, caput inclinare sinistrum,
Versus humum spectare, oculis defigere limis
Omnia, pallori similem confingere vultum,
Sulphuris affuso circum os & tempora fumo;
Effugere occursus hominum, compescere risum
Si quis adest, coram reticere, interque precandum
In-

Invitis oculis lacrymas simulare, boatu
Rancidulo in templis nativum frangere cantum:
Cum bibitur, calicem digito cohibere sinistro,
Conceptis [1] verbis aperire & claudere portas,
Conceptis verbis de somno surgere, mensam
Ponere, adire, referre, jubere, orare, salutem
Dicere, conceptis urinam reddere verbis:
Scire quibus nodis, & quot distinguere funem
Fas sit, ubi facilis pateat venatio prædæ,
Quo pueros fallas, quo tu sermone puellas
In Venerem accendas, viduas quæ retia captent:
Quo regum teneas aures, quæ munera placent
Terrarum dominos, quo vulgus mobile fuco
Decipias, quibus ægrotos in limine vitæ
Illaquees verbis, & testamenta resignes.
 Hæc sunt Funigeræ miranda procemia sectæ,
Vera rudimenta, & sanctæ præludia vitæ:
Hoc est, cur aliquis patriam carosque propinquos
Abneget, & dulces oblivilcatur amicos:
Cur vagus, exul, inops, erro, peregrinus & exlex
More feræ toties mutet præsepe, tot annos
Scurra procax currat, cunctos allatret, in omnes
Sævus, blandus, atrox, inimicus, amicus, ut alvus
Imperat: hæc illis lex una & regula vitæ est.
 Hæc ubi jam pravi docilis præcepta juventus
Imbibit, & vitæ sese devovit inerti,
Protinus e calvo senior grege, lippus, inermis
Gingivas, tremulusque manus, rugisque verendus,
Incipit arcanæ latebras evolvere sectæ,
Et sophiam abstrusam placidis recludere dictis.
 O juvenes, inquit, quos torti vincula funis,
Quos tonsura eadem, soleæque fenestra reclusæ,
Par votum, vestesque pares, atque otia jungunt:
Jam mihi vix raris variantur tempora canis,
Vox fragilis, latus infirmum, gressusque labantes;
Jam prope decurso spatio spectare propinquam
Fata jubent metam, jam quinquagesima messis
Sub calido semper placide transacta cucullo,
Liberat officiis vitæ: fortuna benignà
Me tamen haud frustra longum servavit in ævum:
Nam, ceu Tiresias Ithacum, Priameius heros

Ma-

1 *Conceptis verbis aperire*] Hic versus desideratur in omnibus editionibus, exceptis Hen. Steph. & And. Hart.

Magnum Anchisiaden iterumque iterumque monebat,
Quos peteret tuto portus, quo flectere cursus
Deberet, levibus fugeret quæ littora velis:
Cur ego vos, animæ nostræ pars maxima, amicis
Non monitis horter? digressum & pauca sub ipsum
Edoceam? juvat exhaustos iterare labores.
Et sulcata meis percurrere littora remis.
  Principio cum vestra ætas sic mollibus umbris
Sit fracta, ut nec bella pati, nec frangere remis
Æquora, nec terram possit versare ligone,
Et fuget Aonias socors ignavia Musas:
Huc animos, juvenes, certatim advertite, & acri
Mente Seraphinæ mysteria discite sectæ.
  Sancta quidem certis fulcitur secta columnis,
E quibus in primis locuples Confessio largo
Proventu est, gnavum non deceptura colonum:
Ut seges agricolam fallat, pulsataque tristi
Grandine vix raris spumet vindemia prelis,
Et pecus abstulerit belli furor, unica nunquam
Artifici imponit Confessio callida docto.
Hoc telo armatus noster se regibus ordo
Terribilem ostendit, solioque extrusit avito
Quos visum est; alios ad summa cacumina rerum
Extulit, & multa stabilivit cæde tribunal.
Namque ubi cunctorum sensus, secretaque mentis
Noveris, in promtu est tibi conjurata fovere
Pectora consiliis, timidumque in fœdera vulgus
Cogere, ut ignotas possint expendere vires,
Vel proceres merito de te bene prodere regi.
  Ergo (vos siquidem numerandi crimina cura
Detineat) matrona locum ditissima primum
Vindicet, aut dulci assuetus danista lucello:
Proxima mercator teneat loca: tertius ordo
Nobilium est, quos aut ditat quæsita rapinis
Præda, vel innocuo manus oblita sanguine civis
Reddidit insignes: post hos, aut divitis aulæ
Assecla, aut famulus, ancilla, puella, puellus.
Sed neque lenonem, nec tu contemne latronem,
Spes modo [1] si lucri: qui nil quod donet habebit,
Ἐς [2] κόρακας. Quis enim sterili committere sanus

1 *Si lucri*] Ita Basil. Steph. & Hart. alii vero codices fere omnes, *sit*.

2 Ἐς κόρακας] *i. e.* Ad corvos. Proverbium perinde valens quasi *abeat in malam rem*. Vide Erasmi Chiliad. Adag.

Semen agro curet? quis inanes irriget hortos?
Hîc ubi ſecretam penitus demiſſus in aulam
Pectoris, arcanas latebras cognoveris, omnes
Tum facies rerum, tum vafrum Protea finge.
Cum tibi crediderit virgo, quod credere matri,
Quod ſocius ſocio, quod nolit nupta marito,
Tum pete ſecurus quidvis, tum vincula captis
Injice, tunc humeris quemvis ſuperingere faſcem.
Nam ſemel arcanæ tibi qui penetralia mentis
Nudavit, penituſque alto ſub corde repoſtos
Detexit ſenſus animi, timet, horret & odit,
Quamvis diſſimulet: ſed mens male conſcia pallet,
Ne commiſſa tegas male [1] vino liber, & ira
Commotus, magnoque ſatis non muneſre cultus.
Hoc ubi fertilior præda eſt deprenſa capiſtro,
Poſce, jube, rape, ſtringe, omnem dum ſpongia ſuccum
Egerat; exhauſtumque penum in tua congere clauſtra.
Nec tamen ætatis, nec te diſcrimina ſexus
Prætereant. Primæ quoniam lanuginis ætas
In Venerem eſt præceps, lucris addicta ſenectus,
Virgo capi facilis blandæ dulcedine linguæ,
Vana ſuperſtitio mentes exercet aniles,
Mercator dulci poſtponit numina lucro.
Si matrona potens, vel prædæ victima opimæ
Incidit in caſſes, cautus confinge petendi
Mille novas artes: caries annoſa columnas
Diruerit, ſacram Boreas nudaverit ædem,
Clauſtra latus magna pandant adaperta ruina:
Deſint ligna foco, nemorum ſi dives abundet:
Si locuples agri eſt, atrum corrodere panem
Finge tuos fratres, langueſcant pocula vappa:
Ruſtica cortis aves, agnos, hœdoſque petulcos
Mittat: ab urbanis ſacræ pete ſtragula menſæ,

Poſce

1 *Vino liber*] Non hic *ſiccum & ſobrium* innuit, quod quidam forte exiſtimabunt, quaſi *liber vino* eadem loquendi formula hic diceretur, quo *liber metu*, aut *liber periculis*: ſed *liber vino*, contrario plane ſenſu, idem ſignificat ac *vino largius hauſto liber*, i. e. *curis ac metu ſolutus*: cujuſmodi homines arcana ſibi commiſſa revelare ſolent. Expreſſiſſe autem videtur illud Horatii I. Epiſt. 18. 38.
Commiſſumque teges & vino tortus & ira.
[Conſtuendum puto, ne male tegas commiſſa, liber vino. id eſt per vinum: ne nimio vino libere loquens male tegas commiſſa. *liber* enim hîc de incontinentia linguæ capi debet, ut apud Ovid. I. Metam. 757. *libero ore loqui*. Salluſt. Jug. 95. ſic *liber dolor*, de quo vide ad Quinctil. declam XI. I. *libere loqui*. Quinctil. de Inſt. Or. VI. 3. ita & *libertas* Ovid. Ep. XV. 65. & quæ plura ſunt obvia.]

Poſce ſacras veſtes, quodque oras ambiat aurum,
Quod calicem fractum inſtauret, quod lignea pingat
Signa, quod in vitreis poſſit ſplendere feneſtris:
Det miles prædæ partem, furtique latrones;
Mercator fulvis redimat perjuria nummis.
Et quoniam teneræ nequeunt donare puellæ
Munera, dent quod habent, quod [1] ſecure dare poſſunt:
Quæ [2] data non pereunt, quæ fruſtra non data perdunt.
Segnior in Venerem ſi qua eſt, accende monendo,
Pande voluptatiſque modos, formaſque latentes,
Quærendoque doce Veneris quem neſciat uſum.
Talia quærenti facilem quæ commodat aurem,
Sit licet antiquis magis illa ſevera Sabinis,
Noſſe volet, notum quod poſſe juvare putabit.
Interdum tanquam cupias reprehendere luxum
Veſtis, & accenſum gemmis quod fulgurat aurum,
Lacteolas furtim dextra conſtringe papillas,
Inque gradum fractos digito compone capillos,
Et pede tange pedem, dextram dextra, oribus ora:
Sic, dices, rides, ſic molliter oſcula jungis,
Oſcula commiſſas inter luctantia linguas:
Sic te tractandam præbes, tractataque gaudes,
Sic pede, ſic digito, ſic tu promittis ocello,
Hoc loqueris nutu, tali noctem abnuis ore:
Sic per inoffenſas graderis ſecura tenebras,
Sic aperis limen, ſic nullo murmure claudis.
Hæc animo memori præcepta recondite fratres:
Quæque locus tempuſque dabunt, quæ ſexus & ætas
Permittent: hinc dives opum venit annua cura;
Speſque voluptatum, caræ ſine crimine famæ.
Quod ſi quis ſanctæ fugiat commercia ſectæ,
Sentinamque tuæ nolit mandare cloacæ,
Illius ancillas, famuloſque arceſſe loquaces:
Inquire in mores, paſſim ſere crimina, in aurem
Omnibus obganni ſecreta piacula: quod ſi
Criminibus non ulla locum fortuna miniſtret,
Actaque ſincere conſtet pars maxima vitæ,
Hæreticum clama nitidum prætexere fucum
Occulti ſceleris maculis tacitoque veneno.
Sic hos in laqueos trepida formidine, & illos

Cre-

1 *Secure*] Steph. *ſecuræ*.
2 *Quæ data*] Novemdecim qui ſequuntur verſus, uſque ad, *Hæc animo memori*, &c. utpote parum verecundos, ſua editione expunxit H. Stephanus.

Credulitate trahes, vel ſpe, vel fraude, vel arte,
Ut captum teneas intra tua retia piſcem,
Grande ſcelus levibus contentus plectere pœnis.
Nec precibus longis lacrymiſve piacula dele
Horrida, ſed nummis loculos, non pectora fraude
Exhauri: vel templa jube, vel clauſtra, vel aras
Exſtruat, aut multis redimat jejunia Miſſis.
Hoc quoque præmoneo ſuper omnia, corda juventæ
Infice, ſopitos accende libidinis ignes:
Semina flagitii in vacuo turgentia campo
Uſque fove, plenos ſceleris dum reddere fructus
Poſſint, & late in pingui regnare novali.
Hic ager, hæc ſeges eſt, hæc noſtræ vinea ſectæ.
Hunc igitur multo ſcelerum pingueſcere cœno
Effice, & infuſis hunc exſaturato cloacis.
Non tam Riphææ metuenda injuria brumæ,
Atque ſuperfuſo tellus ſubmerſa profundo,
Aridaque inſolitis candens fervoribus æſtas,
Quam ne diſcuſſis tenebris reſipiſcere mundus
Incipiat, quam ne patefacto lumine veri
Inſpiciat noſtras plebecula ſtulta tenebras.
Sed jam ruricolis labor impendendus, apricos
Jam luſtrare juvat campos, perque ardua montium
Ire juga, & latos indagine claudere ſaltus.
Ecquis, io juvenes, tenebris & inertibus umbris
Poſthabitis, ſtrepituque urbis, nigraque popina
Audet in aërios nemorum conſcendere tractus,
Bacchatoſque choris Nympharum accedere fontes,
Prataque purpurea ſemper renovata juventa?
O mihi ſi calido ferveret corpore ſanguis
Integer, & validæ vires, firmataque nervis
Membra ſuis, quam prata libens & florea Tempe
Aſpicerem, & viridis captans umbracula ſilvæ,
Et tremulæ leve murmur aquæ, cantuſque volucrum,
Languida ſepoſitis relevarem pectora curis!
Nunc quoniam hæc nobis invidit ſerior ætas
Commoda, & effœtis membris ignava voluptas,
Veſtrum opus hoc, juvenes, veſtra hæc vindemia, laxas
Ferte plagas, laqueos innectite, tendite caſſes,
Arvaque fumigero reſonent pecoroſa moloſſo.
Primum igitur qui rura petis, ſi mollia tardo
Membra labant ævo, (cum nos equitare parentis
Franciſci præcepta vetent,) aut vilis aſelli
Aut hinni ambigui, aut ſterilis preme tergora mulæ:

Carpe

Carpe viam pedibus juvenis: nec munera deſint,
Quæ faciles capiant animos, pictæve tabellæ,
Aut ſcelerum veniæ, ſimulacrave plumbea, imago
Chartea, vel paucis venalia munera nummis.
Nam neque piſcator ſapiens radiantibus auro
Piſcem hamis captat, nec ſerica retia tendit.
Sæpe & odoratis oneretur mantica pomis,
Sæpe pirum, primamque manu decerpito ficum.
Piſce etiam piſcis capitur, grus capta volantes
Fallit ſæpe grues, nec ſperni vilia credas
Munera divitibus. Cernis quam parva feroces
Vincla feras teneant, quam parvos currat ad hamos
Mullus: virga tenet grandem viſcata volucrem.
Adde, quod haud cunctis eſt utile retia ſilvis
Tendere, nec mullus quavis capietur in unda,
Nec laqueo accipitres venatur callidus auceps,
Nec Cererem dabit omnis ager, nec Maſſicus humor
Aſpera purpureis veſtit dumeta racemis.
Diſpice propterea quo tendas retia ſaltu,
Cui laqueos prædæ, quem fallat linea piſcem.
Nec tibi ſum (multis licet hoc arrideat) auctor
Ut ſacra diſſimulet teneram raſura puellam,
Quæ feſſa anxiferis ſolvat præcordia curis,
Ambigua quamvis ſexum mentita figura
Decipiat multos: tamen hinc diſcrimina mille,
Mille manent caſus: ſæpe haud fruſtrata ſagaces
Suſpicio occulti pandit veſtigia furti,
Sæpe etiam læſi gravis imminet ira mariti,
Perſequiturque fugam, & rapta pro conjuge ſævit
Bella ciens: ſacræ non illum infamia ſectæ,
Non pudor, aut pietas poterit cohibere furentem:
Dedecus in vulgus profert, rumoribus iras
Expiat; in cunctas ſerpit nova fabula cœnas.
Aut ſi turgidior movit præcordia bilis,
Vel reſecat ferro peccantia membra, vel arcto
Fune ligans tendit, vel terga [1] caputque colurno
Fuſte domat, ſanctam haud veritus temerare coronam.
Arbitror & vobis notum, quod contigit olim
Burdegalæ, nec (ſi ignotum eſt) narrare pigebit.
Obfuit exemplum patribus, fortaſſe nepotes

[1] *Caputque colurno Fuſte domat*] Forte *Fuſte dolat* noſter ſcripſerit, ad exemplum Horatii I. Sat. V. 22. *Ac mulæ nautæque caput lumboſque ſaligno Fuſte dolat* ------

Inſtruet. Eximia quidam pietate probatus
Frater erat, quo non quæſtus ſtudioſior alter,
Nec magis edoctus laqueo implicuiſſe tenaci
Pinguiculas viduas, ſtupidoque imponere vulgo.
Hic ubi jam multos prædator callidus annos
Santonicos luſtraſſet agros, & utrumque Garumnæ
Littus, & antiquæ felicia rura Tholoſæ:
Tandem Burdegalam fatis urgentibus intrat
Cum conſorte viæ, novies cui turgida pleno
Orbe diem admorat partus Lucina propinqui.
Illa, rudis miles, tumidi dum crimina celat
Jam matura uteri, colluctaturque dolori,
Audet iter longoſque viæ perferre labores,
Nec timet irato ſeſe committere ponto:
Tantus amor ſacræ penitus ſe addicere ſectæ.
Ecce autem pronum dum findit puppe Garumnam,
Fluctuat & tumidis pinus vexata procellis,
Heu! bene celati patefecit damna pudoris,
Dum timor introrſus gemituſque & verba retentat,
Dum labor in veras cogit prorumpere voces,
Editus in mediis infans evagiit undis.
Pars facti novitate ſtupet, quodque audiit ipſa
Vix audiſſe putat: petulantior altera riſu
Perſonat: aſt alius tumida ſuccenſus ab ira,
In mare præcipitem monachum, & cum prole parentem
Proturbare jubet, lethoque abolere nefandum
Dedecus, & monſtro miſeram relevare carinam:
[1] Hinc tumidos fluctus, pontoque furente procellas,
Ventorumque minas, & apertam Numinis iram.
Si quis adeſt animi pius, & moderatior iræ,
Occultare cupit facinus, parcitque benignus
Errori, humanos prudens expendere lapſus,
[2] Agnoſcitque ſuas alieno in crimine vires.
  Ergo dum trepidant diſcordia pectora vulgi,
Nautarumque fremit per littora rauca tumultus,
Infelix frater turbæ ſeſe inſinuans clam
Tramitibus cæcis elabitur, oraque velans
Vertice demiſſo peregrinas exul ad urbes
Mœſtus abit, pœnaſque domi, famamque ſiniſtram
Formidans, miſeramque gemens cum prole puellam,

Quam

1 *Hinc tumidos fluctus*] Supple *oriri clamant*, aut ſimile quid.

2 *Agnoſcitque ſuas a. i. c. vires*] i. e. *ſuam animi imbecillitatem*, vel, *vires ſuas parvas ac debiles eſſe*.

Quam ſolam atque ægram [1] nuda liquiſſet in acta,
Inter inhumani riſum & ludibria vulgi.
   Ipſe ego tum validus, viridique in flore juventæ,
Nec linguæ nec vocis inops, nec flectere corda
Plebis inexpertus ſtolidæ rumore ſecundo,
Vix tamen adverſæ gliſcentia murmura famæ
Flectere, vix potui populi compeſcere voces,
Sæpe licet verbis factum exſecrarer amaris,
Auctorem ſceleris comitem licet eſſe Lutheri
Jurarem ſanctæ latitantem nomine ſectæ.
   Nec [2] minus in terra comes eſt infamis Ibera
Puſio, ſed forſan minus eſt formidinis illic,
Quod Veneris nullo produnt commercia partu.
   Sed quid opus toties ſeſe objectare periclis,
Et non parſuræ cuiquam committere famæ,
Cum liceat tuto, liceat rumore ſecundo
Undique ſecuros Veneris decerpere fructus?
   Neve mihi fatuas ruris ſectare puellas,
Cuſtodeſque gregis calido ſub ſole recoctas:
Sed ſi qua eſt matrona potens, & militis uxor
In locuplete domo viduas exercita noctes:
Cum bello externis vir debacchatur in oris,
Interea vacuos valido tu Marte penates
Oppugna, nec blanditiis, nec parce querelis,
Nec precibus: primus ſi non patefecerit arcem
Impetus, haud animi timidus frangare, ſed infer
Arma audax: viduæ interdum miſerere puellæ,
Ingratum nunc finge virum cum pellice noctes
Ducere, deſerto dum ſecubat illa cubili:
Crede mihi, obſepti perfringes clauſtra pudoris,
Atque aliquem invenies aditum, votoque frueris,
Præſertim occultos tibi cum confeſſio ſenſus
Nudet, & integrum non ſit ſimulare pudorem.
Sic tibi per cunctos graſſari impune penates
Fas erit, & geminos pariter decerpere fructus.
Namque ubi proſtrati perrupit jura pudoris
Fœmina, neglecto redimet ſua gaudia cenſu.
   Pene mihi exciderat, quod primum pene monere
Debueram gnavos ruris genialis alumnos,

Ut

1 *Nuda liquiſſet in acta*] *i. e.* in *littore*, Gr. ἀκτῇ. Virg. Æneid. V. 613.
At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant ----

2 *Nec minus*] Hos etiam ſequentes 27 verſus, ad *Pene mihi exciderat*, &c. caſtis, ut videtur, auribus parcens, omiſit H. Steph.

Ut quid quæque domus præſtet, quid vir, mulierve
Quæque, ſit in memores id cura referre tabellas;
Ne, nova cui fuerit provincia [1] tradita ſorti,
Annua vel redimit qui vectigalia, vel qui
Hoſpes ad externas, ut fit, proficiſcitur urbes,
Erret inops animi, dubius cœnæque lariſque,
Quæ petat ignarus, quæ vitet tecta, quid inde
Speret, ubi certum faciant mendacia quæſtum.
Atque ubi ſucceſſor te tardum exceperit ævo
Junior, huic tabulis deſcriptum tradere cenſum
Non ſatis, arcanis muliebria nomina ſaltem
Punge notis, ſi qua eſt animo obfirmata rebelli,
Si qua procax, ſimplex, inceſta, proterva, benigna,
Cuique notent mores propriis diſcrimina ſignis.
  Sed me præteritæ ſuaviſſima mentio vitæ
Longius ac volui tenuit. Pars maxima rerum
Reſtat adhuc, ſanctæ columen, caput, anchora ſectæ.
Nam vaga ſub certas comprendere crimina formas,
Et ſe prodentes animi pernoſcere mores
Artis opus modicæ eſt, celerique addiſcitur uſu,
Inque peragrandis ſola eſt induſtria villis.
At vero e celſæ ſublimem ſede cathedræ
Mille oculos in ſe intentos aureſque tenere,
Et velut injectis tot circumflectere frenis
Ora hominum, & reſides animos turbare tumultu,
Et molli alloquio trepidos componere motus,
Magnæ mentis opus, cui ſit ſolertia prudens,
Ingeniumque capax, projecta audacia, promtus
Sermo, pudor nullus, firmum latus, acer in ore
Cui vigor, & vocis ſonus aſper, lenis, acerbus,
Ut res cunque feret; cui vultus cereus, omnes
Tranſire in formas docilis, mens ſubdola, fallax,
Et recti pravique tenax; pro tempore fingat,
Diſſimulet, ſimulet, præſens ubi poſtulat uſus.
Hæc quotus in turbæ quiſque eſt tot millibus unus
Qui præſtare poteſt? niſi ſi cui forte benignus
Deucalion raro finxit præcordia ſaxo.
  Nec tamen exſpectet quiſquam dum rhetora fingens
Divitis eloquii prima incunabula pandam;
Et vulgata ſcholis paſſim præcepta [2] recludam,

Tra-

1 *Tradita ſorti*]. An [*ſorte*] potius, juxta illud Ovidianum Met. II. ----- *Cur illi tradita ſorte Æquora decreſcunt* -----

2 *Recludam*] Baſil. Steph. & Commel. *revolvam*.

Tradere quæ possit trivialis cura magistri:
Vos, o Calliope, precor aspirate canenti,
Majus opus moveo: sed nec per devia Tullî,
Aut Fabii longos te circumducere tractus,
Aut per Aristotelis spineta asperrima conor:
Commodius patefiet iter, qua nulla salebra
Offendet pulsata pedem, qua semita nostris
Trita rotis noto deducet limite gressus,
Mollia clivosi dirimens compendia prati.
Primum iter ingressus tenerum de fronte pudorem
Excute: nec vacuæ est unquam pudor utilis alvo,
Nec decet audacem nisi ficta modestia scurram.
Quod si naturæ vitio male firma ruborem
Frons trahit, & subitas confundit purpura malas,
Tum tibi vel frictus, vel Bacchi largior usus,
Curaque & assiduæ meditatio garrula rixæ
Durabit solidum rubicunda per ora cruorem.
Nec te grammaticas opus est ediscere nugas,
Et tetricis languere scholis, tantum elige gnomas
Priscorum e libris paucas: tria commata Tullî,
Virgilii totidem versus, vel carmen Horatî
Dimidium: hæc omnis ceu condimenta loquelæ
Semper habe in promtu, sic crescet opinio, surget
Hinc decus, & stupidi magna admiratio vulgi.
Novi ego, qui tantum ter quinque Latina teneret
Verba, sed ingenii sic dexteritate valebat,
Ut quocunque loco, de re quacunque, parata
Semper & ad nutum posita in statione teneret,
[1] Ταῦτ' ἀπαμειβόμενος. Nec te vox barbara turbet,
Aut temere erumpens lingua titubante solœcus:
Tot sanctos oppone patres: mysteria sacra
Turpe est grammaticis submittere colla capistris.
Nec mihi displiceat primo muliebria passus
Flore ævi; hinc effrons audacia nascitur, atque
Fœmineum in morem rixandi insana voluptas.
Cura sit in primis tibi linguam armare veneno
Verborum, Ætna animas, animas tibi torreat Hecla,
Tartara sulphureis volvant incendia fumis
Mixta, tibi nigris Phlegethontias unda cerastis

Bul-

1 Ταῦτ' ἀπαμειβόμενος] i. e. *Hæc respondens*, sive *hoc responso ex adverso reddito*. Quæ verba longe frequentissime Homerus repetit. Alludit ad illud Martialis I. Epigr. 46.

Edita ne brevibus pereat mihi charta libellis,
Dicatur potius τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

Bulliat, & miſeras lacerent cacodæmones umbras,
Donec fracta crepent longis ſub dentibus oſſa.
Nec minus horrendos purgatrix flamma vapores
Evomat, æterno niſi quod non æſtuet igne,
Sed precibus vinci queat, & luſtralibus undis
Exſtingui, Bullis minui, Miſſiſque levari.
Hic ager eſt dives, noſtrique colonia Papæ:
Nectaris hic fons eſt, hæc vectigalia noſtri
Ordinis, hæc fatuo tenduntur retia vulgo.
Iſta relegatos cœleſti a limine manes
Contineat ſedes, donec mercede ſoluta
Extrahat e calida excoctos fornace ſacerdos.
Is muſſet Miſſas, veniis venetur, & undis
Irrorans magicis findat cava buſta ſuſurris:
Sed tantum dites cruciatu liberet umbras.
Iſta tibi ad populum clamanti ſilva miniſtret
Tela: nec ut deſint metuas, [1] dum ſcripta manebunt
Virgilii, dum [2] Lombardi rhapſodia, [3] Thuſci
Nugæ Antonini, ſacri commenta legentur
[4] Gregorii, vel mendici mendacia [5] Thomæ.
Neve ruant lapſis tam ditia tecta columnis,
Quæ ſuper æternam poſita eſt Eccleſia petram,
Tu Petrum ſuper ædifica, qui claudere cœlum,
Tartara qui ſolus poſſit, nec tartara tantum
Solvere, ſed loculos fatuorum, arcæ ſed avaræ
Vincula, ſed ſtantem plenum ad præſepe juvencam.
Hæc qui ſacrilegis auſit convellere verbis
Schiſmaticus ſit & Hæreticus, ſit torris Avernæ
Ollæ, opifex ſcelerum, Furiarum filius, Orci
Germen, & in mentem quicquid tibi ſplendida bilis
Suggeret: huc omnes tonitrus, huc fulgura linguæ

Con-

1 *Dum ſcripta manebunt Virgilii*] *Maronem*, diverſiſſimæ licet ab iis, qui mox memorantur, notæ ſcriptorem, hic recenſet, quod quæ ſexto immortalis operis libro de animarum apud inferos ignea purgatione ab ipſo traduntur, proxime omnium ad Pontificiorum de ſuo Purgatorio dogmata accedere videantur.

2 *Lombardi rhapſodia*] Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis ſcripſit quatuor libros *Sententiarum*, unde & *Magiſter Sententiarum* eſt dictus. Claruit ſeculo duodecimo.

3 *Thuſci nugæ Antonini*] D. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, celebris inter Pontificios ſcriptor ſeculo floruit XV. præcipua ejus opera ſunt *Summa Theologica* 4 Voll. & *Summa Hiſtorica* 3 Partt.

4 *Gregorii*] Gregorium Arminenſem intelligit, qui Commentarios in Pet. Lombardi Sententias ſcripſit, ob id *Doctor Authenticus* ſalutatus. Vixit ſeculo XIV.

5 *Thomæ*] D. Thomam Aquinatem innuit, qui ſeculo XIII. florens Theologiam Scholaſticam primus invexit, *Doctor Angelicus* ideo cognominatus.

Congere, proque focis hîc depugnetur & aris.
Frigida tu Chriſti & comitum præcepta ſeveris
Linque ſcholis: aut ſi quis adhuc antiqua requirat
Antiquarius, & veterum jejunia patrum,
Tu, mihi crede, tuæ ſemper memor eſto culinæ.
Et quoniam in proceres vulgus maledicta libenter
Accipit, & fandi hæc late patet area: bella,
Furta, latrocinia, & vis, fraus, injuria, cædes,
Atque ingens ſcelerum ſemper ſeſe offeret agmen:
Illic tela tuæ poteris [1] diſtringere linguæ.
Res tamen hæc populo longe eſt gratiſſima, quando
Ordo ſacerdotum eſt acri perfuſus aceto:
Nec locus eſt alius fœcundior, ut neque in ulla
Parte magis vitæ regnante libidine tetra.
Hîc & craſſorum licet abdomen monachorum
Arripere, hîc luxum cœloque minantia tecta
Pontificum, fractique malis alimenta popelli
In fumum & cinerem converſa, domeſtica caſtra
Scortorum, ſcelerum artifices, molleſque cinædos,
Lenones, ſcurras, balatrones, pſallere doctos
Semiviros, geſtire manu, pede plaudere terram,
Et condire novis exotica fercula ſuccis:
Præſulis hæc ſancti quando eſt non ultima virtus
Majorum a magna non degenerare culina.
Interea fac ſtet mendicus ad oſtia Chriſtus,
Imploretque fidem vinoſi antiſtitis algens,
Et ſitiens, ſaniemque uno non ulcere ſtillans,
Nec ferat ullus opem, niſi forte canicula blanda
Et ſaturo domino clementior ulcera lambat.
Hîc poteris totum Bernardum effundere, manes
Ex Acheronte ciere, animæque audire querelas
Implorantis opem. Sed quid numeramus arenam
Littoris? hic nunquam, mihi crede, oratio deerit,
[2] Dum Papa omnipotens Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumque [3] Pater coleatus habebit.

Ne

1 *Deſtringere*] [*Diſtringere* dicendum fuit vid. Ampl. Cuper. IV. Obſ. 5.]

2 *Dum Papa omnipotens*] Verſus ſunt Virgilii Æneid. IX. 448. paullum immutati.

3 *Pater coleatus*] Ita Pontificem Rom. ironice appellat: a Joannæ enim Papiſſæ (quæ mentita ſexum circa annum 855 Pontificatum erat adepta) tempore, ſolebant Pontifices Rom. in ſella perforata collocati, ut Pierii verbis utar, *virilitatem ſuam locupletiſſimis teſtibus* approbare. At is mos jamdudum exolevit: unde non illepide luſit Joannes Pannonius his verſibus,

Non poterat quiſquam reſerantes æthera claves
Non exploratis ſumere teſticulis.
Cur igitur noſtro mos hic nunc tempore ceſſat?
Ante probat quod ſe quilibet eſſe marem.

Ne nimium Sodomam tamen infamemque Gomorram
Ingere, doctores ne culpa redarguat ipsos.
  Hac ubi jam fueris sat debacchatus arena,
Et proceres licuit populo laniare secundo,
Collige paullatim tete, proceresque jacentes
Erige: sint sontes, & nullo a crimine puri;
Non tamen his cuivis fas obgannire, nec arcto
Solvere colla jugo, quamvis moderetur habenas
Sacrilegus Judas, Romanaque templa gubernet,
Trudat & innumeros ad pallida tartara manes,
Privato mutire nefas: rapiatque feratque,
Et laceret totum convulso cardine mundum:
Tu tacitus specta, (dices) mundique ruentis
Vindictam permitte Deo: citiusque parentis
Invalidi jugulum ferro reclude, profana
Quam violes dextra rasi male sanus honorem
Verticis; uxorem quamvis manifestus adulter,
Et natos natasque tuas compresserit, & te:
[1] Sed nube, atque tace potius, nullumque recuses
Flagitium, quam traducas quos unctio sanctos
Et rasura facit, sacræque licentia Bullæ.
  His ubi præceptis molles calfeceris aures,
Tum licet adjicias magnæ primordia Missæ,
Quoque sacerdotum gentem decorarit honore
Cœlituum pater: ut soli sibi fingere numen
Murmure verborum possint, tenuique farinæ
E massa generare Deum, genitumque repente
Frangere, sacrato fractum mersare falerno,
Visceraque & carnes, cumque albis ossa medullis,
Semianimesque artus avidam demergere in alvum.
Tanta sacerdoti cum sit permissa potestas,
Quam neque purpurei possint sibi sumere reges,
Quisquis & ætherios bonus angelus incolit orbes,
Quisquis & infernas malus angelus incolit umbras,
De pane ut numen faciant, [2] de numine φ φ:
Unde homini fragili hæc projecta audacia, ut ausit
Christophorum vel Christivorum violare nefando
Sacrificum verbo, aut sceleratam impingere dextram?
  Sic in sacrificos jaciens convicia, vulgus

Con-

1 *Sed nube*] Primario significatu verbum *nube* hic adhibuisse videtur, *i e. vela* vel *tege*.

2 *De numine* φ φ] Hoc est, quod Christianis auribus horrendum videtur, *fimum* sive *stercus*; φ enim, sive *phy*, Interjectio est rem fœtidam aversantis.

Conciliare potes: ſic rurſum avertere læſi
Iram ſacrifici poteris, cum numinis inſtar
Efficies ſacroſanctum, atque a formidine duri
Judicis exemtum: quamvis fregiſſe paternum
Vicini clament jugulum, matriſque morantis
[1] Vota Sibyllinam laqueo finiſſe ſenectam.
Nam velut ex uſu eſt cunctis afferre timorem
Ordinibus, cunctos ſic conciliare neceſſe eſt,
Unde vel exigui fulgebit ſpecula lucri.
Unum illud moneo, atque iterumque iterumque monebo,
Et tamen haud unquam monitum ſatis eſſe putabo;
[2] Tarſenſis fuge ſcripta ſenis, fuge toxica noſtri
Ordinis. O primis utinam periiſſet in annis!
Aut manſiſſet adhuc hoſtis! licet, ante renatus
Vivifica quam lympha eſſet, tam multa dediſſet
Funera graſſatus ferro, ingentique procella
Afflixiſſet adhuc tenerum pietatis ovile:
Plus tamen adſcriptus nobis, plus factus amicus
Obfuit: & niſi Funigeri præſaga parentis
(Cornua cui nomen dederant) oracula fallant,
Tempus erit, cum Paulinis male credula ſcriptis
Turba ſacerdotes templis expellet & aris;
Quæque prope in terris ædes imitantur Olympum
Diruet, & cineres divorum atque oſſa profundo
Merget, & immiſſo victricis lumine veri,
Oſtendet populo myſteria noſtra profano.
Illa meo, ſiquidem ventura eſt, ſerior ævo
Hora precor veniat. Sed vos, quibus imminet ingens
Tempeſtas, vigilare decet, cunctoſque monere
Opportune, importune, ne incauta juventus
Occulta attingat prorſus myſteria Pauli,
Neve in vulgares veſana audacia linguas
Transferat, indocto non committenda popello.
Quæ quia non penitus fas eſt abolere, probata
Tot ſerie annorum, (quæ cautio proxima) ſaltem
Efficite, ut vulgus tenebris velut abdita cæcis
Sorbonæ hæc ſenibus lippis tractanda relinquat:
Sed tum cum reſides acuerunt pocula ſenſus.
  Noſtra licet ſuper has ſit ſecta exſtructa columnas
Præcipue, non pauca tamen, nec parva ſuperſunt:

Sed

1 *Vota Sibyllinam*] Vide Virgil. Æneid. VI. 321. & Ovid. Met. XIV. fab. 4.
2 *Tarſenſis fuge ſcripta ſenis*] *i. e.* Divi Pauli Apoſtoli; qui ſe Tarſi natum teſtatur Act. XXII. 3.

Sed prope jam vulgata, nec artis egentia noſtræ,
Nec vocis: ſed quiſque ſibi quæ tradat, & uſu
Addiſcat, thalamos ceu conciliare jugales,
Aut male conjunctas cauſſando ſolvere tædas,
Aut ubi deprenſo rupta eſt concordia mœcho,
Uxori a duro veniam impetrare marito.
Illa tamen patribus ſeges olim uberrima noſtris,
Fingere nocturnos lemures, maneſque vagantes
Luſtrali compeſcere aqua, magiciſque ſuſurris,
Frigida nunc tota eſt; poſtquam naſuta juventus
Pectora craſſorum male credula ridet avorum,
Nec credit niſi quæ Scriptura teſte probaris;
Conjurata licet magnis Sorbona ſigillis
Figmenta affirmet. Verum melioribus annis
Hæc thalami clauſas frangebat machina portas,
Hæc teſtamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregre Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Jam ſibi permiſſi caperent lecti: aſt ubi dives
Umbra oblita ſui paucas in funera Miſſas
Legarat, potiuſque ſuis bona linquere natis
Duxerat excedens, quam noſtros ungere caules,
Non impune nefas ſoliti id perferre priores.
Is dolor arma dedit generoſis fratribus undam
Ad Ligeris, qua dives agri, qua dives Jacchi
Oſtentat longe formoſa Aurelia turres.
Et niſi cauta parum pietas in fraude paranda
Inter tot vigiles Argos deprenſa fuiſſet,
Partus honor noſtræ foret & dignatio ſectæ.
Sæpe quidem nobis facimus mala multa: velut cum
Alter in alterius damnum ſeſe ordinis armat.
Berna novum ſibi Franciſcum jam finxerat, & jam
Stigmata clara pedum & manuum confixa patebant;
Ni vicina dolens augeſcere commoda livor
Ficta renudaſſet magno ludibria riſu,
Nec damno leviore: Italæ ſapientia major
Illa oræ, quæ Senenſis tacite Catharinæ
Vulnera diſſimulans, penſat mendacia quæſtu,
Barbaricumque ad ſeſe his artibus attrahit aurum.
Sed tamen hoc ævo temere miracula fingi
Noluerim, niſi monticolas inter craſſoſque
Paſtores: nec paſtores jam ſpernere tutum eſt,
Quando etiam in ſolas migrat ſapientia ſilvas.
Quis rigidos Scotos gelidi ſub vertice cœli
Aut animum, aut aures, oculoſve habuiſſe putaſſet?

Et

Et tamen ille catus vetularum Langius auceps,
Cum teter locus errori & nox cæca faveret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat late incultus, non floribus horti
Arrident, non meſſe agri, non frondibus arbos,
Vix ſterilis ſiccis veſtitur arena myricis,
Et pecorum rara in ſolis veſtigia terris:
Vicini Deſerta vocant. Ibi ſaxea ſubter
Antra tegunt nigras Vulcania ſemina cautes:
Sulphureis paſſim concepta incendia venis
Fumiferam volvunt nebulam, piceoque vapore
Semper anhelat humus: cæciſque incluſa cavernis
Flamma furens, dum luctando penetrare ſub auras
Conatur, totis paſſim ſpiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu:
Teter odor, triſtiſque habitus facieſque locorum.
Illic ſæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri & longas in fletum ducere voces
Audiit, aut voluit credi audiviſſe frequenter,
Et vitulabundos cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos ſinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ, quoties jejunus adibat
Antra, ſibi viſus nidorem haurire culinæ.
His ubi jam vulgi ſtolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorciſmum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra ſpatio breviore minores.
In medio ſtabat palus, juxtaque catinus
Plenus aquæ, ſed cui ciueremque ſalemque ſacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec ſine anhelis
Flatibus. Hoc poſtquam ſcena eſt inſtructa paratu,
Langius ipſe pater ſacro venerandus amictu,
Circum omnem irrorat ſetoſi aſpergine ſceptri,
Verbaque præcipiti contortuplicata rotatu
Convolvens, cœlum ac terras adjurat & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cavernis.
Et jam nox aderat ſecreti conſcia ſacri,
Jamque e vicinis populus convenerat agris,
Matres atque viri, pueri innuptæque puellæ,
Scire avidi quo tanta cadant promiſſa: niſi ille
Conſcia ſecreti formidans lumina & aures,
Eſſe procul magna juſſiſſet voce profanos;
Quive ſacerdoti non illa luce diſerte
Cuncta ſuſurraſſet tacituram crimina in aurem:
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,

Neve inhians prædæ vel jejunus cacodæmon
Involet, & laceret ſceleratorum unguibus artus,
Ducitur ad palum velut hoſtia ruſticus ipſe,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quam ſi Stygia egreſſurus ab alno
Aſpiciat nudas mandentem Cerberon umbras;
Sive animo timor a puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror,
Sive locus fumo & cæca caligine opacus,
Et velut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera ſubmoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, voceſque minantis
Dæmonibus, mixtæque preces, nulloque rogante
Interdum reſponſa dari: nunc tollere vultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & ſacra templum conſpergere lympha,
Donec avis lucis prænuntia ſpectra moneret
Cedere, & in veterem ſe denuo condere nidum.
[1] Tum templo egreſſi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam vim
Luſtralis: quot carnifices cacodæmones ollas
Admoveant, verubus quot figant, fluctibus umbras
Quot merſent gelidis, quot Miſſis cui levetur
Pœna, velut civis Stygio vixiſſet Averno,
Ordine cuncta recenſebat: neque credula deerat
Turba homini: purgatricis rediviva favillæ
Gloria creſcebat, multum indignante Luthero:
Et creviſſet adhuc, niſi vel formidine captus,
Vel pretio victus, vel vino, ruſticus ille
[2] Anormis comes, Exorciſmi proditor, eheu!
Cuncta revelaſſet taciti mendacia ſacri.
Ex illo fluere, & retro ſublapſa referri
Spes prædæ, & nimium vivacis gloria veri
Creſcere. Quapropter, moneo, dehinc fingite parce
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni ſors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americoſve, aut Æthiopas, calidove ſub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Unde aderit nemo, qui teſtis dicta refutet.

For-

1 *Tum templo egreſſi*] An forte *egreſſis?*

2 *[A]normis comes*] Recentioribus *Enormis* legitur: *Abnormis* forte Buchan. ſcripſerit, præ oculis habens illud Horatii 2 Sat. II. 3.

Ruſticus, abnormis ſapiens, craſſaque Minerva.

Forsitan externos solertia fugerit hostes
Callida; sed pestem natam intra viscera, & ipsis
Hærentem venis hominum vix ulla cavebit
Cura: nisi nostros vis provida numinis olim
Respexisset avos, jamdudum Funiger ordo
Proditus a propriis misere periisset alumnis.
  Si quis erit fratrum, qui suasu dæmonis ausit
Efferre in vulgus mysteria condita, fraudes
Occultas, ritus nocturni arcana, negatum
Depositum, cæsas post stupra nefanda puellas,
Quicquid & exstinctis frater patrare lucernis
In fratres solet imberbes: hæc prodere si quis
Audeat, extemplo scelerato sanguine pœnas
Solvat, & æterna compostus pace quiescat.
  Hæc sunt, quæ nostro liceat sermone monere.
Et jam plena epulis mensarum fercula fumant,
Latrantemque fame stomachum prope verba relinquunt.
  ¶ Hactenus Eubulus, qui facta nefanda perosus,
Funigerûm pœnas etiam metuebat acerbas,
Orgia non veritus populo evulgare profano.
Is mihi carminibus lustrato, & sulphure, & ovo,
Et viva rorato unda, cerebrosa fugavit
Somnia de rasis, de cannabe, deque cucullis;
Inque hominum nugis ad lucra nefaria fictis,
Nulla esse ad vitam docuit momenta beatam.

GEORGIUS BUCHANANUS

CAROLO UTENHOVIO F.[1]

S.

CENSOR *meorum carminum*, UTENHOVI, *meos*
Commendo Fratres *hos tibi*,
Fratres *quidem* Fraterrimos: *hoc est*, *malos*,
Crassos,

1 In editione Basil. additur, *Erudito juxta ac sincero amico.*
In eadem editione Basil. hæc sunt subjuncta; *Edinburgo* 1564 *Idibus Juniis. Qui te unice diligit*, BUCHANANUS.

Craſſos, ineptos, garrulos.
Tu necte, plecte, cæde, fac gemant ſuis
Variata terga funibus.
Sin pectus illis non ſit inſanabile,
Medentis ut ferant manum;
Unus mederi poteris, artes cui ſuas
Indulſit uni Delius:
Sic ut profunda conditum caligine
Ab uſque Lethæis vadis
[1] Nonnum *evocaris, graviter iratis ſuæ*
Parcis retexi ſtamina:
Et jus Latinæ civitatis & togæ
Reſuſcitato indulſeris:
Et qui latebat ante ſqualidus ſitu,
Grajiſque vix notus ſuis,
Cultu Latino nunc ſuperbus ambulans
Vates vetuſtos provocat.
Hunc ſuſcitare qui potueris mortuum,
Fors & meos Fraterculos
Sanare penitus ſi minus queas, tamen
A fauce mortis erues.
Nec id laboro, delicato in otio
Ut ſuaviter curent cutem:
Satis ſuperque eſt ſi maligne victitent,
Pannis & annis obſiti,
Laceri flagellis, famelici,
Quæ vita digna eſt Fratribus;
Diuque vivant, & pœnas luant diu,
Mortemque timeant, & velint.

FRA-

1 *Nonnum evocaris*] [Valer. Andr. in Bibliotheca Belgica Nonnum ab Utenhovio editum inter ejus opera non recenſet. neque prodiiſſe ſcimus. vid. Fabric. Biblioth. Græc. lib. v. cap. 16. t. VII. pag. 686. Falkenburgius in præfatione ad Sambucum, exſpectari ab Utenhovio Latinam Nonni non tantum interpretationem, ſed & ipſum auctorem ab omnibus mendis vindicatum, ſcribit. quare Buchanani verba, quaſi jam *cultu Latino ſuperbus ambularet vates*, ita capienda, ut ſperaret brevi prodituram verſionem. nam ſi hæc Utenhovio præfatio ſcripta eſt A. 1564. nondum potuit prodiſſe ejus verſio Nonni, quam adhuc A. 1569. exſpectat Falkenburgius]

FRATRES FRATERRIMI.

I. *In Antonium Tomarium Abbatem.*

O Fama, prisci laudibus secli tumens,
Præsens superbo despuens fastidio,
Accede, specta quid priorum temporum
Opponat ætas nostra magniloquentiæ:
Non quod Platoni, rancidove Socrati,
Sophisque falso dictitatis comparet,
Sed Christianæ puritatis unicum
Exemplar, unum specimen, unam imaginem,
Unamque vitæ corrigendæ regulam,
Unumque Christi proxime vestigia
Qui persequatur, indicetque cæteris,
Vitamque vita penitus exprimat sua,
Antonium Tomarianum Antistitem.
Christi parentum nemo vidit alterum:
Nec ipsa mater novit Antonî patrem
Uterque pastor, noster hac parte est prior;
Hic pascit herbis, ille verbis paverat.
Ut quinque panibus ille quinque millia
Saturavit, iste (ne saturitas noxia
Animæ inquinaret puritatem, ut arbitror,)
Ad quinque panes quinque plebis millia
Redegit: ut, si quid supersit, ut reor,
Fragmenta posset absque cophino tollere.
Ut ille vera vitis, hic verus meri
Est uter: ille verba sevit, hic viros.
Piscator hic, piscator ille, retia
Uterque tendit dispari compendio:
Comprendit ille pauculos pauperculos,
At iste claustra plena monachis pinguibus.
Aucupibus hic est atque venatoribus
Comitatus, olim ut ille piscatoribus.
Et hic & ille crediti cum fœnore
Exactor asper, dena utrique altera decem
Talenta, quinque quinque pariunt altera.
Quæ sparsit alius, hic & ille colligit:
Quæ sevit alius, hic & ille demetit.
Cum publicanis atque peccatoribus
Libenter ille cœnitare dictus est:
Cum publicanis atque peccatoribus
Sic ratio nostro semper est Antonio,
Ut pene decoris immemor, lucri memor,
Publicanus esse non recuset. Pauperum
Secuta Christum turba semper est comes,
At iste late quam patet vicinia,
Agris propinquos pauperes reddit suis,
Quorum caterva, qua nequit pedibus sequi,

Diris probriſque ſequitur & conviciis.
Chriſti perunxit una peccatrix caput,
Pedeſque lacrymis lavit, exterſit comis:
Iſtius humeros, colla, pectus, brachia,
Caput, pedeſque & crura, ventrem & ilia,
Si ſcire cupias quot meretrices lavent,
Tergant, refoveant, induant & exuant,
Scies facilius quot capillos verticis
Ex area alba tonſor illi demetat.
Chriſtus paternam jam reviſurus domum,
Fidis tuendum comitibus gregem dedit:
At hic Avernam jam reviſurus domum,
Monachis tuendum pinguibus gregem dedit.
Paſſim per agros jam cucullati patres
Oves ſequuntur, &, colono paupere
Cum prole pulſo ſordida, late ſolum,
Paſtore monacho, paret uni Antonio,
Ut per propinqua rura grex ſit unius,
Et unum ovile, & paſtor unus. Unica
Sed pars omiſſa eſt, unicam quam maxime
Agere decebat: Chriſtus immerito luit,
Sic iſte merito luere pœnas debuit.
Sed juſta ſi quid vota pauperum valent,
Quos laribus inopes expulit, ſontem hæc manent
Inter comantes angue torto Erinnyas.

I I. *In Beleagonem.*

BEleago fomes & parens mendacii,
Ab ore cujus pavida veritas fugit,
Mali ſuſurrat neſcio quid clanculum:
At fama de illo non ſuſurrat, ſed palam
Hoc univerſus populus affirmat, quod eſt
Beleago fomes & parens mendacii,
Ab ore cujus pavida veritas fugit.
Hoc igitur æquus æſtimator judicet,
An mentiatur populus univerſus, an
Beleago fomes & parens mendacii,
Ab ore cujus pavida veritas fugit.

I I I. *Imago ad peregre venientes religionis ergo.*

[1] FARE age qui terras luſtras vagus hoſpes & undas,
Quid petis hinc? longæ quæ tibi cauſſa viæ?
Non Deus hic quiſquam, nec imagine numen in iſta eſt,
Nos lapis & tantum putria ligna ſumus:

Ver-

1 *Fare age*] Quibuſdam libris *Fare eho*, legitur.

Vermibus esca, cibus tineis, domus hospita blattis,
Opprobrium cœli, ludibriumque soli.
Non capiunt humiles numen cœleste penates,
Structa nec humana saxea tecta manu.
Quem mare, quem tellus, quem non capit igneus æther,
Clauditur in nullo spiritus ille loco.
Ut Christum invenias, animi secreta revolve,
Aut lege fatidici quæ cecinere patres:
Aut quæ dives habet passim circumspice mundus,
Hæc vera est ædes, hoc penetrale Dei.
At quisquis picto gaudet dare basia trunco,
Crassaque pulvereo lingere saxa croco,
Dignus morte perit, qui mortua vivus adorat,
Et vitæ in fragili spem sibi ponit humo.
Si te picta juvant, cariem ne perline trunci,
Sed vera mentem simplicitate tuam,
Hac ratione domi poteris reperire, quod omnes
Erro vagus terras sic peragrando fugis.

I V. *Ad Pasquillum.*

PRÆSULE de Paulo, præsul doctissime vatum,
Pasquille, dic quid sentias?
Nec [1] melius paullo quidquam est antistite Paulo,
Et pejus est Paulo nihil.

V. *Ad Elizabetham Serenissimam Angliæ Reginam*, ODE.

QUamvis vetusto stemmate splendeas,
Regina, Princeps optima Principum,
Quacunque magnum sol per orbem
Flammiferos agitat jugales:
Quamvis feroci Marte subegeris
Hostes rebelles, & populi feros
Motus, & insanos tumultus
Lenieris, sine cæde, victrix:
Virtutis inter tot titulos tuæ,
Et [2] sempiternas fulget adoreas,
De fauce avarorum latronum
Relligio pia vindicata.
Jam nulla saxis figimus oscula,
Nulla e sepulchris tracta cadavera
Gemmis refulgent, fascinantque
Indociles animos popelli.
Non otiosæ dedita næniæ
Mendica fratrum turba rapacium
Passim vagatur, collocatque
Fœmineo insidias pudori.

Sub

1 *Nec melius*] Commelin. & alia editio anno 1594. *Nil melius paullo factum est antistite Paulo.*

2 *Et sempiternas*] Ita Editio Edinburgensis And. Hart; alii autem codices, quod sciam; omnes exhibent,
—— *tuæ & Laudum perennes fulget adoreas.*

Sub te licebit Principe libere
Chriſtum fateri, ficta refellere,
Myſteriumque veritatis
Sepoſito reſerare fuco.
Ergo ſalutis ſollicitum tuæ
Cœleſte numen pervigil excubat,
Et impiorum inauſpicata
Vota facit, retegitque fraudes.

Super dracones fortis inambula,
Sævam leonum frange ferociam:
Per aſpides erra, & per oras
Quas Libycus baſiliſcus afflat.
Cœli favor te, te pietas tua,
Te ſupplicantum continuæ preces
(Prædonibus quos ex avaris
Eripis) incolumem reducent.

VI. *Piſtoris & Pictoris Dialogiſmus.*

CONTENDUNT ſpecimen piſtor pictorque uter edat
Pulchrius, hic fuco doctior, ille foco.
Hic feciſſe Deum ſe jactat: Retulit ille,
Corpus ego verum, tu ſimulacra facis.
Dentibus aſſidue teritur Deus hic tuus, inquit:
Corrodunt vermes, rettulit ille, tuum.
Pictor ait, Multos meus integer aſtat in annos,
Sæpe una innumeros devorat hora tuos.
At tibi vix toto Deus unus pingitur anno,
Piſtor ait, decies mille dat hora mihi.
Parcite, ait myſtes, fruſtra contendere verbis:
Nil ſine me poterit veſter uterque DEUS.
Et quia utrumque [1] Deum facio, mihi ſervit uterque:
Namque [2] hic mendicat, manditur ille mihi.

VII. *Ad idolorum cultorem.*

MANE, *Pater noſter*, cum ſurda idola ſalutans
Ingeminas, ſana mente videre loqui?
Saxeus illo ipſo magis es, me judice, ſaxo:
Quippe patrem ſaxum qui fateare tuum.

VIII. *In eundem.*

OSCULA, ſerta, roſas das & libamina ſaxo?
Teque [3] pium dici, cum facis iſta, cupis.
Quid tibi pro tanta majus pietate precemur,
Quam ut fias numen tu quoque, quale colis?

IX.

1 *Deum facio*] Baſil. & Hart, *ſacrum reddo*
2 *Namque*] Baſil. *Atque hic.*
3 *Teque pium*] Baſil. *Teque cupis dici, cum facis iſta, pium.*

IX. *In*[1] *Hypocritam quendam.*

ILLE vides naſo qui incedit ſeſquipedali,
Qui quicquid loquitur ſeſquipedale ſonat:
Qui longo gaudet voces producere tractu,
Qui ſemper longo ſyrmate verrit humum:
Qui latus exhauſtum non una ſindone veſtit,
Qui capiti inducit pilea plura pilis:
Rarus ſermo, gravis greſſus, talaris amictus,
Ut rere, egregii [2] ſunt ea ſigna Sophi.
Sed cur ſacrificos gaudet ſtipare cinædos?
Cur ſapiens ſtolidos ſic ſine fine colit?
Auctio ſectorum cordi eſt, non actio ſectæ,
Donec ſector erit, nempe ſecutor erit.

X. *In Pium Pontificem.*

VENDIDIT ære polum, terras in morte relinquit:
Styx ſupereſt Papæ, quam colat, una Pio.

XI. *In Julium.*

STare diu haud poterant munduſque & Julius una,
Omnia perdendi tam ferus ardor erat.
Ergo ne ante diem mundi ſtructura periret,
Ad Styga diſceſſit Julius ante diem.

XII. *In Paulum Pontificem.*

PAULUS ab Hebræo ſcis quantum diſtet Iuda?
Hic cœli Dominum vendidit, ille domum.

XIII. *In Pontifices.*

[3] PÆDICAT Paulus, contemnit fœdera Clemens,
Sacrilega tractat Julius arma manu.
Et quiſquam ſceleris nomen formidat inane,
Auctores ſcelerum qui videt eſſe Deos?

XIV.

1 *In Hypocritam quendam.*] Baſil. *In P. T. D. R. H. P. I. Hypocrytam.*
2 *Sunt*] Baſil. *ſint.*

3 *Pædicat Paulus*] Quidam libri *Prædicat*, adverſante & metro & ſententia.

XIV. *In*[a] *Romam.*

HI colles, ubi nunc vides ruinas,
Et tantum veteris cadaver urbis,
Quondam cæca LUPIS fuere lustra,
Donec per freta vectus Arcas exul,
Pani, pelleret ut LUPOS, Lycæo
LUPERCALIA festa dedicavit:
Nudos currere jussit & LUPERCOS,
Sacrum & collibus addidit LUPERCAL.
Sed vis insita, contumaxque flecti
Pervicit genius laborem & artem,
Et per secula longa ne perirent
Istis semina collibus LUPINA,
Tristes progenuit solum LUPINOS,
Lætos progenuit LUPOS salictum.
Et conjux LUPA Faustulo tyranni
Albani pecoris fuit magistro:
Et qui mœnia prima condidere,
Nutrivit LUPA Romulum Remumque:
Et Floralia festa sunt LUPARUM,
Et quondam in media fuit Suburra,
Vico urbis celeberrimo, LUPANAR:
Et quos Fabricios graves putabis,
Observa, invenies LUPOS voraces:
Et quas Sulpicias reare castas,
Observa, invenies LUPAS salaces.
Et ne posse Deos LUPIS carere
Credamus, sacer est LUPUS Gradivo:
Et LUPOS mare laneos, & amnis
Sub cryptam mediæ vomit Suburræ:
Nec putris soboles araneorum
Non cognomine nobilis LUPORUM est.
Totam denique quantacunque Roma est
Nascentem, vegetam excute, & ruentem,
Nihil comperies nisi LUPERCOS,
LUPERCALE, LUPOS, LUPAS, LUPANAR.

XV. *In eandem Romam.*

NON ego Romulea miror quod pastor in urbe
Sceptra gerat, pastor conditor urbis erat.
Cumque LUPÆ gentis nutritus lacte sit auctor,
Non ego Romulea miror in urbe LUPOS.
Illa meum superat tantum admiratio captum,
Quomodo securum servet ovile LUPUS.

XVI. *In eandem.*

ROMA armis terras, ratibusque subegerat undas,
Atque iidem fines orbis & urbis erant.
Vincere restabat cœlum, perfregit Olympum

Prisco-

[a] *In Romam.*] Basil. *In Romam, carmen ut omnium venustiss. ita verissimum.*

Priſcorum pietas aurea Pontificum.
At bona poſteritas, auſis ne cedat avitis,
Tartara præcipiti [1] tendit ad ima gradu.

XVII. *Paſquillus loquitur.*

ESSE putas forſan me fragmina trunca columnæ,
Vel de præcipiti ſaxa voluta jugo:
Falleris: ille ego ſum Paſquillus in urbe Quirini
Notus, & in formas impiger ire novas.
Nunc putor inducto Cyllenius eſſe galero:
Me facit æquoreum fuſcina ſumta Deum.
Adde mihi citharam, fiam manifeſtus Apollo:
Pampineos thyrſos adde, Lyæus ero.
Pallada me clypeus, Phœben facit aureus arcus:
Da fulmen, Juno dixerit eſſe Jovem.
Sum pax, ſum bellum, lis & concordia fio:
Nunc volucris pennis, nunc fera tecta pilis.
Denique tranſiero cuncta in miracula rerum,
Sed puero Romæ non licet eſſe mihi.
Hoc quoque ero per purpureos aliquando cinædos,
Si liceat laxas non habuiſſe nates.

XVIII. *In Dionem & Clementem.*

EBRIA cum dubio titubans veſtigia paſſu
Vix regit, & blæſo [2] blandulus ore ſonat:
Cum lacrymis oculique madent, pectuſque falerno,
Sancte feſta Dion ſe coluiſſe putat:
Sic etenim ſuaſit multos diffuſus in annos
Ritus ab antiquis uſque petitus avis.
At Clemens dum ſancta legit monumenta parentum;
Dum populo ad cœli limina pandit iter;
Otio legitimo violat dum feſta labore,
Rite diem feſtum ſe coluiſſe putat:
Sic etenim veterum ſuadent [3] exempla parentum,
Oreque veridici prodita juſſa Dei.
Utrum igitur laudas? quando defendit uterque,
Legibus hic, cauſſam moribus ille ſuam.
Si liceat juſte cauſſas expendere, feſtum
Ille colens violat, hic violando colit.

XIX.

1 *Tendit*] Baſil. *currit ad atra.*
2 *Blandulus*] . Baſil. *Blandior.*
3 *Exempla parentum*] Baſil. *monumenta parentum.*

XIX. *Fratres Fraterrimi.*

CUM Monachi fratres ſint, quos vel candida veſtis,
Vel nigra, vel gemino mixta colore tegit:
Quanta tamen miſeros agitat diſcordia fratres!
Quam non fraternæ fœdera pacis amant!
Non ita germanum reducem trux oderat Atreus,
Atrea viſceribus non ſatur ille ſuis.
Mitius Oedipodæ ſoboles exarſit in iras,
Mitior indomitas incitat ira feras.
Eventu o ſimili ceſſet fraterna ſimultas,
Et dirimat calvos exitus iſte patres!
Dentibus & gladiis in mutua [1] funera currant,
Ira nec extremi ceſſet in igne rogi.

XX. *In Pantalabum.*

[2] DIcunt Grammatici ſuos Cucullos,
Dicunt Rhetores horridos Cucullos,
Et quiſquis Latias ſemel Camœnas
Vel primis modo contigit labellis.
Sic olim in Satyris Cucullum Aquinas
Et durum & Venetum poëta dixit.
Verum Pantalabus ſeverus ille
Franciſcanus, & horridus ſophiſta,
Clamoſæ & ſophiæ ſenex magiſter,
Dicit perpetuo ſuam Cucullam,
Laudat perpetuo ſuam Cucullam,
Per [3] ſacram quoque dejerat Cucullam,
Per ſacram quoque pejerat Cucullam:
Suoſque edocuit Cuculliones
Sacra [4] ſpem ſibi ponere in Cuculla.
Prudens id facit ille, ne quid erres,
Non lapſu temerario loquendi,
Nec quod ſic genus ille fœmininum
Ardet jam [5] miſer impotente amore,
Calvo vertice, languidoque pene:
Sed quod relligioſa res ſit illi,
Cum deeſt fœmina maſculis abuti.

XXI. *In eundem.*

SI quis jam tremula piger ſenecta,
Morbo, aut vulnere languidus recumbat,
Statim Pantalabus ſagax odorem
Sentit funeris, & cadaver, ante
Quam corvique, caneſque vultureſque,
Et ſagacius acribus moloſſis,
Per veſtigia certa certus ædes
Ægroti petit eſuritor audax;
Pulſa conjuge, liberis, propinquis,
Ceras delet & oblinit priores,
Natos abdicat, occinitque in aurem
Morbo deſipientis, & ſenecta

De-

1 *Funera.*] Baſil. *vulnera.*

2 *Dicunt Grammatici*] De hoc Epigrammate ſic Ferrarius de re veſt. part. I. lib. I. cap. 22. *Scotorum doctiſſimus non illepide in genus quoddam hominum ludit, quod ſexus ignoratione barbare ac præpoſtere cucullam appellent, & ſic veluti naturam invertant. Sed, ut arbitror, iſtis Latinitatis oſoribus,* cuculla *eſt contracte* veſtis cucullata, *ſive habens* cucullum, *qualis Benedictinorum.*

3 *Per ſacram quoque dejerat Cucullam*] In Baſil. deeſt hic verſus.

4 *Sacra*] Baſil. *ſacram.*

5 *Ardet jam miſer*] Baſil. *Ardeat miſer.*

Deliri ſenis, ut caput Cucullo
Obducat, moriatur in Cucullo:
Amorem ſuperûm ſacrum Cucullum,
Timorem cacodæmonum Cucullum,
Cunċti delicias poli Cucullum,
Id unum canit, urget, orat, inſtat,
Id unum reboat, ſonat, tonatque:
Id unum tamen expedire neſcit
(Negotî quod erat caput) beati
Quî fit ut moriamur in Cucullo,
Cum nemo bene vivat in Cucullo.

XXII. *De* [1] *Monachis S. Antonii.*

DICERIS, Antoni, porcos paviſſe ſubulcus
Vivus, adhuc Monachos lumine caſſus alis.
Par ſtupor ingenii eſt ventriſque abdomen utriſque,
Sorde pari gaudent ingluvieque pari.
Nec minus hoc mutum pecus eſt brutumque ſuillo,
Nec minus inſipidum, nec minus illepidum.
Cætera conveniunt, ſed non levis error in uno eſt,
Debuit & Monachis glans cibus eſſe tuis.

XXIII. *In* [2] *quendam Præſulem.*

CUM te mula vehit nihilo te indoctior ipſo,
Et nitet, ut par eſt, murice uterque pari.
Quod [3] non te proceresque colant, & vulgus adoret,
Presbyteris, clamas, nullus habetur honos.
Non tum ceſſat honos, Præſul cum ſpernitur excors,
Sed cum regnat ὄνος, tum male ceſſit honos.

XXIV. *In Pantalabum.*

VIS te miremur, putri quod verme cucullo
Undante [4] abſumta viſcera pelle patent:
Impia quod ſtolido vendas mendacia vulgo,
Quod laudet nugas plebs male ſana tuas:
Quod male dum cantas, quos non intelligis, hymnos,
Rancida de balba ſibila nare ſones:
Quod tribus Anticyris caput inſanabile radas,
Quod bibat immundam calceus udus aquam:
Quod tunicam fluxam nodoſa cannabe cingas,
Cum melius fauces ſtringeret illa tuas.
Miramur certe, ſed non cum deſide vulgo,
Sed velut Harpyias, Gorgonas aut Furias.

1 *De Monachis*] Baſil. *Ad Divum Antonium.*

2 *In quendam Præſulem*] Baſil. *In Scarabaum.*

3 *Quod non te*] Baſil. *Ni proceres Scarabæe, colant te, &* ——

4 *Abſumta viſcera pel'e*] Libri vetuſtiores [*abſinnto*] nullo, ut mihi videtur, ſenſu.

XXV. *Fratres extra mundum.*

PENE, manu, lingua, fratres munda omnia fœdant,
In mundo merito ſeſe habitare negant.

XXVI. *In Petrum Gonellum Dominicanum.*

IN vino audivit verum latitare Gonellus,
Seſquipede extento pinguis aqualiculo.
Sicne, ait, in nugis fruſtra conſumſimus annos,
Et tulimus tetricæ jurgia lenta ſcholæ?
Ergo vale ſterilis veri Sorbona, tuumque
Accipe diſcipulum docta taberna novum.
Ex illo ad craſſam ſcrutatur dolia fæcem,
Pervigil & noctes perbibit atque dies.
Tandem conſumtis fœcunda in pocula nummis,
Hoc veri invenit, Nil ſcio, nil habeo.
Solandoque ſui lepide ludibria damni,
Socrate ſe jactat non minus eſſe ſophon.

XXVII. *In eundem.*

CUM vetus effuſo biberetur milite vinum,
Nec fore maturum ſpes foret ulla novum:
Immatura pater biberet ne vina Gonellus,
Matura Stygias morte petivit aquas.

XXVIII. *Adventus in Galliam.*

JEjuna miſeræ teſqua Luſitaniæ,
Glebæque tantum fertiles penuriæ,
Valete longum. At tu beata Gallia
Salve, bonarum blanda nutrix artium,
Cœlo ſalubri, fertili frugum ſolo,
Umbroſa colles pampini molli coma,
Pecoroſa ſaltus, rigua valles fontibus,
Prati virentis picta campos floribus,
Velifera longis amnium decurſibus,
Piſcoſa ſtagnis, rivulis, lacubus, mari;
Et hinc & illinc portuoſo littore
Orbem receptans hoſpitem, atque orbi tuas
Opes viciſſim non avara impertiens;
Amœna villis, tuta muris, turribus
Superba, tectis lauta, cultu ſplendida,
Victu modeſta, moribus non aſpera,
Sermone comis, patria gentium omnium

Com-

Communis, animi fida, pace florida,
Jucunda, facilis, Marte terrifico minax,
Invicta, rebus non secundis insolens,
Nec sorte dubia fracta, cultrix numinis
Sincera, ritum in exterum non degener:
Nescit calores lenis æstas torridos,
Frangit rigores bruma flammis asperos,
Non pestilentis pallet Austri spiritu
Autumnus æquis temperatus flatibus,
Non ver solutis amnium repagulis
Inundat agros, & labores eluit.
Ni patrio te amore diligam, & colam
Dum vivo, rursus non recuso visere.
Jejuna miseræ tesqua Lusitaniæ,
Glebasque tantum fertiles penuriæ.

XXIX. *Brasilia.*

AFRICA deseritur, miles mendicat egenus,
[1] Vi sine tuta fugax oppida Maurus habet.
Accipit obscœnos Brasilia fusca colonos,
Quique [2] prius p..... foderat, arva fodit,
Qui sua militibus tollit, dat rura cinædis,
Jure sub adverso nil bene Marte gerit.

XXX. *In Colonias Brasilienses, vel Sodomitas [3] a Lusitanis missos in Brasiliam.*

DEscende cœlo turbine flammeo
Armatus iras, Angele, vindices,
Libidinum jam notus ultor
Exitio Sodomæ impudicæ.
En rursus armis [4] quod pereat tuis
Lustrum Gomorrhæ suscitat æmulum,
Syrûm propago, & exsecrandæ
[5] Spurcitiæ renovat palæstram.
[6] Pars ista mundi, quam sibi propriam
Sedem dicavit mollis amœnitas
Luxusque, sub fœdis colonis
Servitium tolerat pudendum.
Abominandis arsit amoribus
Strigosus æstu, pauperie & fame,
Glandis vorator, virulentum
E raphanis redolens odorem.
Quem, rere, ponet nequitiæ modum
Frenis libido libera? & insolens
Humanioris ferre victus
Illecebras meliore cœlo?

O

1 *Vi sine*] Ita Basil. 1568 Steph. 1569. & recentiores libri omnes: at Genev. 1584 & 1594. Commel. 1609, & Hart. 1615. *Ut sine*, reclamante sensu, ut vir doctus admonuit.

2 *Prius pueros*] Basil. *prius fœde vixerat.*

3 *A Lusitanis missos in Brasiliam*] Absunt hæ voces ab omnibus editionibus præter unam Edinburg. And. Hart.

4 *Quod pereat*] And. Hart., *pareat*, adversante & metro & sensu.

5 *Spurcitiæ renovat palæstram*] Ita vetustī codices. Elzev. vero 1628, *renovas.* Lond. 1686. Wetst. 1687, & aliæ Editt. Belgicæ *renovans.*

6 *Pars ista*] Antiquiores *Pars illa.*

O Chriſtiani infamia nominis!
O fœda labes & nota temporum!
O turpium turpiſque cauſſa, &
Exitus, & pretium laborum!
Ignota roſtris verrimus æquora,
Gentes quietas ſollicitavimus
Terróre belli, orbiſque pacem
Miſcuimus miſero tumultu.
Per ferrum & ignes & mare naufragum
Secreta rerum clauſtra refregimus,
Ne deeſſet impuris cinædis
Proſtibulum Veneris nefandæ.
Gens illa nullos mitis in hoſpites,
Et ora victu aſſueta nefario,
Portenta conſpexit Cyclopum
Sanguinea dape fœdiora.
Nunc Scylla ſævos exſere nunc canes,
Nunc nunc Charybdis vortice ſpumeo
Convolve fluctus, & carinas
Flagitiis gravidas reſorbe.
Aut hiſce tellus in patulos ſpecus,
Ætherve flammis perde ſequacibus
Turpes colonos, Chriſtianæ
Dedecus opprobriumque terræ.

XXXI. *In* [1] *Antiſtitem quendam.*

ESSE Lutheranum rumor te, Poſthume, clamat:
Sed tuus Antiſtes te tamen eſſe negat.
Tam [2] ſcortaris, ait, quam ſi vel Epiſcopus eſſes,
Et potas dubiam pervigil uſque diem:
Nec memor es Chriſti, niſi cum jurare libebit,
Nec ſcis Scripturæ vel breve Iota ſacræ.
Nempe per hæc ſuevit nunquam fallentia ſigna
Ille vigil ſanas noſcere paſtor oves.
Quiſquam igitur dubitat, rumorne an Epiſcopus erret,
Tam bene commiſſam qui ſibi novit ovem?

XXXII. *In Codrum.*

ILLE ſenex civis, rigidique exemplar honeſti,
Codrus, heri parvo conditus eſt tumulo.
Sed neque funereæ præceſſit nænia pompæ,
Penſilibus ſignis nec nituere faces:
Lurida nec pullam ſumſit cognatio veſtem,
Tinnula nec mœſtos æra dedere ſonos:
Funera nec denſæ celebrarunt agmina turbæ,
Præfica nec luctum ſollicitavit anus:
Vix datus eſt tumulus. Codrum ſi rere fuiſſe
Forte Lutheranum, fallere; pauper erat.

XXXIII.

1 *In Antiſtitem*] Baſil. *In Poſthumum. comedit, quam* ——
2 *Tam ſcortaris*] Baſil. *Tam bene, ait,*

XXXIII. *In Chryſalum.*

FLAVA Ceres longi ſpes interceperat anni,
Aruerat pigro vinea toſta gelu:
Morbus oves rapuit, furto periere capellæ,
Inter opus fracti ſuccubuere boves:
Plena [1] domus belli ſubita eſt direpta tumultu,
Et male celatas latro refodit opes.
Ergo opibus caris cum Chryſalus eſſe ſuperſtes
Nollet, & in laqueum jam ſua colla daret:
Succurrit laqueum nummis venire quaternis:
Ergo nos gratis nec moriemur, ait.
Enſis adeſt, ſtricto transfigere pectora ferro
Dum parat, & ſumtus hic quoque adeſſe videt:
Tanti foſſor, ait, tanti veſpillo, ſacerdos,
Cereus, & tanti cymbala rauca crepant:
Et precibus pretium eſt etiam, pretiumque ſepulchro:
Ergo placet rapidis mergere corpus aquis.
Dumque cadit, Certe quamvis mare, dixit, avarum es,
Attamen hîc gratis, credo, jacere licet.

XXXIV. [2] *Somnium.*

MANE ſub auroram nitidæ vicinia lucis
Pallida venturo cum facit aſtra die:
Arctior irriguos ſomnus complectitur artus,
Demulcens placido languida membra ſinu:
Cum mihi Franciſcus nodoſa cannabe cinctus,
Aſtitit ante torum, ſtigmata nota gerens.
In manibus ſacra veſtis erat, cum fune galerus,
Palla, feneſtratus calceus, haſta, liber:
Et mihi ſubridens, Hanc protinus indue, dixit,
Et mea dehinc mundi transfuga caſtra ſubi.
Linque voluptates cum ſollicitudine blandas,
Vanaque continui gaudia plena metus.
Me duce, ſpes fragiles & inanes deſpice curas:
Et ſuperûm recto tramite limen adi.
Obſtupui ſubita defixus imagine, donec
Vix dedit hos tandem lingua coacta ſonos.
Pace, inquam, veſtri liceat depromere verum
Ordinis, haud humeris convenit iſta meis.

Qui

1 *Plena domus*] In Baſil. deſunt hi duo verſus.

2 *Somnium*] Deeſt totum hoc carmen in Edit. Baſil.

Qui feret hanc vestem, fiat servire paratus:
  At mihi libertas illa paterna placet.
Qui feret hanc, ponat perfricta fronte ruborem:
  At non ingenuus nos sinit ista pudor.
Qui feret hanc, fallat, palpet, pro tempore fingat:
  At me simplicitas nudaque vita juvat.
Nec me Phthiriasis, nec rancida cantio terret,
  Inque diem ignavæ vivere more feræ:
Ostia nec circum magno mugire boatu,
  Si tamen his nugis ætheris aula patet.
Pervia sed raris sunt cœli regna cucullis:
  Vix Monachis illic creditur esse locus.
Mentior, aut peragra saxo fundata vetusto
  Delubra, & titulos per simulacra lege:
Multus honoratis fulgebit Episcopus aris,
  Rara cucullato sternitur ara gregi.
Atque inter Monachos erit hæc rarissima vestis:
  Induat hanc, si quis gaudeat esse miser.
Quod si tanta meæ tangit te cura salutis,
  Vis mihi, vis animæ consuluisse meæ?
Quilibet hac alius mendicet veste superbus:
  At mihi da mitram, purpureamque togam.

XXXV. *Palinodia.*

VISUS eram nuper cœli procul aurea supra
  Sidera Gorgoneo scandere vectus equo:
Qua secat in geminas orbem via lactea partes,
  Et Jovis ad magni limina pandit iter.
Fas mihi sit mundi reserare arcana latentis,
  Fas mihi sit vera pandere visa fide.
Non ego Phlegræis venio speculator ab armis,
  Rursus ut attonitum terreat Ossa polum:
Nec mihi furtivæ damnarunt [1] crimina flammæ
  Viscera, Caucaseis dilanianda feris:
Nec mea garrulitas sacræ male conscia mensæ
  In refugo meruit flumine ferre sitim.
Sacra fero, miranda cano, memoranda revolvo,
  Ut colat æternos impia turba Deos.
Rursus ut ingrato superûm clementia mundo
  Nota sit, & quisquis numina novit, amet.
Ergo ubi siderei steteram prope limina templi,
  Explicuit fulvas regia vasta fores:

En

1 *Crimina*] Steph. *lumina.*

En [1] ſubito duri me judicis ante tribunal,
Increpitans magno murmure, turba trahit.
Raſus erat vertex, facies irata minaxque,
Et brevior triſti barba ſupercilio.
Omnibus unus erat cinctus, color omnibus unus,
Qui ſolet eſſe aſinis anſeribuſque feris:
Qui color in ſalice eſt, & Palladis arbore, qualem
[2] Hoſpita Threicii gurgitis ales habet.
Et niſi fluxa ſinus talos penderet ad imos,
Cercopithecorum penula veſtis erat.
Idem cinctus erat, cultus, vultuſque colorque
Judicis, & paribus frons caperata minis:
Uno aliis diſpar diſcrimine, quod foret acri
Aut ſtimulo ſpinæ ſanguinolenta manus;
Aut rigida forſan nimis obluctante puella,
Fœmineæ palmas cuſpide fixus acus.
Is quaſſans caput, & ſuffuſus lumina flamma,
Irato tales fudit ab ore ſonos:
Tune, ait, in noſtros auſus blaterare ſodales,
Nil veritus calvos tot violare ſenes?
Prodere nec populo myſteria noſtra profano,
Sanctaque funereæ ſpernere jura togæ?
Lignipedes ridere patres, ſanctamque coronam,
Et mendicatos abſque pudore cibos?
Quid cum fratre ſoror clauſa ſine lumine cella,
Quid tiro imberbis cum ſeniore gerat?
Fruſtra pontifices cœlo nos æqua poteſtas,
Fruſtra nos Regum ſceptra verenda timent:
Si tibi fas noſtræ eſt impune illudere ſectæ,
Si plebs exemplo ſollicitata tuo
Rideat, exſerta comitetur ſannio lingua,
Perque vias digito ſtulta juventa notet.
Vos, age, quid ſtatis? ſcelerato auferte lacernam,
Ut vitium linguæ cætera membra luant.
Nec mora, diripiunt fratres a pectore veſtes,
Sectaque nodoſa cannabe terga notant.
Alternantque vices, & acerbant verbera verbis,
Verba oculis, oculos nutibus atque minis.
Dum feriunt, numerant ad ſingula verbera [3] Divos,
Grata foret cunctis ceu mea pœna Deis.

Nec

1 *En ſubito*] Baſil. *Et ſubito.*

2 *Hoſpita Threicii gurgitis*] *Gruem* intelligit. Vide Virg. Georg. I. 120. & in eum Lud. de la Cerda.

3 *Divos*] Baſil. In margine habet adſcriptum, *De par Dieu: de par ſa mere.* &c.

Nec mea carnifices fratres laſſant mala, quamvis
  Deficerent Divi, deficeretque dies.
Perdiderat rabieſque modum, plagæque figuram,
  Atque unum in toto corpore vulnus erat.
Talis erat, ſi vera fides, Hieronymus olim,
  Dum ſtudium ob Tullî vapulat ante Deum:
[1] Sic cute direpta Satyrum videre [2] Celænæ,
  Tibia cum blandæ eſt victa canore lyræ.
Ut primum fari licuit, meque ipſe recepi
  Nudus, & in nuda ſanguinolentus humo,
Clamabam, Nunc parce pater, nunc parcite fratres
  Cæde mea ſanctas conſcelerare manus.
Parce pater: ſic ille ſacer Seraphicus ordo
  Floreat auſpiciis ſanctior uſque tuis:
Sic mendicantum genti turba inſcia veri
  Affluat, & nunquam credula deſit anus:
Veſtra nec incauto pateant mendacia vulgo,
  Nec videat craſſos plebs tunicata dolos:
Et nova ſub patribus tironum turba ſeveris
  Inveniat quæſtus ingenioſa novos:
Seu male luſtratis manes [3] exire ſepulchris
  Fingere, ſeu tacita ſomnia nocte libet;
Relligio nubes animis offundat agreſtum,
  Objiciat tenebras ſancta Laverna ſuas.
Quæque vident oculi ſe non vidiſſe reantur,
  Deque fide facti ſit dubitare nefas.
Quod ſi forte ſacra lateat ſub veſte puella,
  Quæ relevet longæ tædia lenta viæ,
Aut tenuet multa craſſum farragine corpus,
  Si caro ſpiritui quando rebellis erit:
Callida decipiant animos commenta profanos,
  Et vetet ulterius quærere velle timor.

Fallat

1 *Sic cute direpta*] Marſyam innuit tibicinem, ab Apolline, quod cum ipſo auſus eſſet in certamen venire, pelle exutum: Cæterum [*derepta*] videtur legendum, non [*direpta:*] ita enim Ovid. de hac ipſa re loquens, Met. VI. 387.

Clamanti cutis eſt ſummos derepta per artus.
Et in Ibin 551.
Nudave derepta pateant tua viſcera pelle,
Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.

quanquam nonnullis libris utrobique *direpta* legatur.

2 *Celænæ*] Ita ſcribendum; non *Celenæ*, ut in omnibus libris: eſt autem urbs, quondam Phrygiæ caput. Lucan. III. 206.

Lugent damnatæ Phœbo victore Celænæ.

Et (quem præ oculis habuiſſe noſter videtur) Stat. Theb. IV. 185.

—— *Qui non certamina Phœbi*
Noſſet, & illuſtres Satyro pendente Celænas.

3 *Exire*] Ita legitur in Editt. H. Steph. Commel. Hart; aliis vero *excire*.

Fallat & incautos pietatis imago maritos,
Et capiat faciles ſicula tenta nurus.
Sic tibi, ſi quando junges per ſtagna lacuſque
Cum ranis ſocias alitibuſque preces,
Nulla [1] tuum ſuperet cornix vel rana canorem,
Oreve præcipitet mobiliore ſonos.
Sive tibi pulex, fraterve pediculus obſit,
Et tenuem ſignet puſtula multa cutem,
Innocuos ungues utriuſque a ſanguine ſerves,
Neu tibi cognata pollue cæde manus:
Sed tua fraterno pietas dignetur amore,
Ut ſolita eſt, vulpes carnivoroſque lupos:
Et quibus indulſit vitam pater omnibus idem,
Sive ferat tellus, ſeu ferat illa fretum,
[2] Mortua tu comedes animalia; culpa profani
Sit populi iis vitæ corripuiſſe moras.
Quæcunque in ſacram fratrum convicia veſtem
Non verita eſt olim fundere lingua procax,
Cuncta recantabo, maledicta priora rependam
Laudibus, & fratrum nomen in aſtra feram.

XXXVI. *Palinodia.*

VOBIS relligio eſt, ſincero aſſueſcere recto,
Relligio eſt, Chriſti facta fidemque ſequi:
Raraque ſimplicitas, & rara modeſtia vobis,
Et virtus rara eſt, & probitatis honos:
Faſtus inauditus, nullaque libidine victum
Robur, nec duro fracta labore manus:
Claſſica non placidos turbant Mavortia ſomnos,
Nil opus inſano verba locare foro:
Semina non arvo, non vitem credere ſulco,
Nec dare nubifero vela neceſſe Noto:
Sed veluti mures alieno parta labore
Carpitis, & vitam ducitis Angelicam.
Vos chorus, & cantus, nitidi vos floribus horti,
Cinctaque porticibus tecta ſuperba tenent.
Quicquid ubique labor per dura pericula quærit,
Quod clam fur aufert, latro palamve rapit;
Vos penes eſt fructus, penes eſt vos uſus & eſus,
Ad dominos redeunt damna, pericla, dolor:

Copia-

1 *Nulla tuum ſuperet*] In margine Baſil. adſcribitur, *Vide Legendam auream.*

2 *Mortua tu comedes animalia*] Baſil. *comedas.*

Copiaque & luxus vobis in paupere vita eſt,
Nil eſt, & ſuperant multa, nihilque deeſt.
Vos pro me miſero fratres orate, patremque
Flectite, pro vobis ſic roget ille Deum:
Sic flectat: nos interea, quod poſſumus unum,
Facta recantatis ſplendida carminibus
Dicemus: teneræ nec furta ſilebo juventæ,
Addita nec manibus ſtigmata, nec pedibus:
Et quæ longa forent numeranti ſingula: at unum
Non [1] eſt fas numeris prætériiſſe meis.
Forte furens male morigeri petulantia membri
Urebat patrem ſævius igne pium.
Quid faceret? peteret ſanctarum clauſtra ſororum?
Clauſtra procul, nuſquam ſancta propinqua ſoror.
Vulgivagum peteret populo ſpectante lupanar?
Nequitiæ fieret proditor ipſe ſuæ.
Eloquio matres blando tentaret honeſtas?
Ferre nequit longas ſicula tenta moras.
Ergo velut taurus crabronum cuſpide fixus,
Corripuit, rabies qua ſtimulabat, iter.
Nudus & in gelida ſtratus nive membra volutat,
Et fingit globulos, perterebratque nivem,
Imponitque ſuo veluti collaria peni,
Et jubet optata conditione frui.
Hæc, ait, Æmilia eſt, hæc eſt generoſa Corinna,
Hæc illa eſt longis Gellia flava comis.
Deinde alias numerat præſtanti corpore Nymphas,
Nomine formoſæ nulla corona caret:
Tum veluti Coſſus ſpoliis inſignis opimis,
Per fora, per vicos victor amoris ovat.
Parcite, clamabat, me parcite dicere ſanctum,
Non ego ſum, ceu vos creditis eſſe, pius:
Sum miſer, & merito duro ſic plector ab hoſte,
Nequitiæ pœnas perſoluoque meæ
Pene coronato populus dum ſpectat ovantem,
Hic ſilet, hic riſu perſonat, ille dolet.
At miſeræ matres, nuptæ innuptæque puellæ
A lacrymis ſiccas non tenuere genas.
Illa quidem juſtis res annumeranda triumphis
Inter facta pii prodigioſa patris,
Quod quamvis aſinis membroſior omnibus eſſet,
Et Venerem in nullà perdomuiſſet equa,

Tot

1 *Non eſt fas*] Baſileenſi adſcriptum eſt in margine, *Vide Legendam auream.*

Tot tamen haud multis mulos genuiſſet in annis,
Quot nec in umbriferis Mænala celſa jugis.
Ut pater audivit ſancti præconia membri,
Lætior ad laudes jam meliorque ſuas,
Arriſit, tremuloſque abiit prurigo per artus,
Et me cum ſomno deſeruere minæ.

GEORGII BUCHANANI SCOTI
ELEGIARUM LIBER.

I. *Quam miſera ſit conditio docentium literas humaniores Lutetiæ.*

T E leves nugæ, ſterileſque valete Camœnæ,
Grataque Phœbæo Caſtalis unda choro.
Ite, ſat eſt: primos vobiſcum abſumſimus annos,
Optima pars vitæ deperiitque meæ.
Quærite, quem capiat jejuna cantus in umbra:
Quærite, qui pota carmina cantet aqua.
Dulcibus illecebris tenerum vos fallitis ævum,
Dum ſequitur blandæ carmen inerme lyræ.
Debita militiæ molli langueſcit in umbra,
Et fluit ignavis fracta juventa ſonis.
Ante diem curvos ſenium grave contrahit artus,
Imminet ante ſuum mors properata diem:
Ora notat pallor, macies in corpore toto eſt,
Et tetrico in vultu mortis imago ſedet.
Otia dum captas, præceps in mille labores
Irruis, & curis angeris uſque novis.
Nocte leves ſomnos reſolutus compede foſſor
Carpit, & in mediis nauta quieſcit aquis:
Nocte leves ſomnos carpit defeſſus arator,
Nocte quies ventis, Ionioque mari:
Nocte tibi nigræ fuligo bibenda lucernæ,
Si modo Calliopes caſtra ſequenda putes:
Et tanquam Libyco ſerves curvata metallo
Robora, & Herculea poma ferenda manu,

Pervigil in lucem lecta atque relecta revolves,
  Et putri excuties scripta sepulta situ.
Sæpe caput scalpes, & vivos roseris ungues,
  Irata feries pulpita sæpe manu.
Hinc subitæ mortes, & spes prærepta senectæ,
  Nec tibi fert Clio, nec tibi Phœbus opem.
Si caput in cubitum lassa cervice recumbat,
  Et sopor exiguus lumina fessa premat:
Ecce, vigil subito quartam denuntiat horam,
  Et tonitru horrifico lumina clausa quatit:
[1] Excutit attonito somnos sonus æris acuti,
  Admonet & molli [2] membra levare toro.
Vix siluit, jam quinta sonat; jam janitor urget
  Cymbala, tirones ad sua signa vocans.
Mox sequitur longa metuendus veste magister,
  [3] Ex humero lævo mantica terga premit.
Dextera crudeli in pueros armata flagello est:
  Læva tenet magni forte Maronis opus.
Jam sedet, & longis clamoribus ilia rumpit,
  Excutit implicitos ingenioque locos.
Corrigit, & delet, mutat, vigilata labore
  Promit, in obscuro quæ latuere [4] diu.
Magna, nec ingeniis ævi explorata prioris,
  Eruit, inventas nec sibi celat opes.
[Ignava [5] incerta stertit plerumque juventus,
  Cogitat aut curæ multa priora suæ.]
Alter abest, petiturque alter, [6] mercede [7] parato
  Qui vocet, & fictos condiat arte dolos.
Ille caret caligis, huic rupta calceus alter
  Pelle hiat: ille dolet, scribit & ille domum.
Hinc virgæ, strepitusque sonant, fletuque rigantur
  Ora, inter lacrymas transigiturque dies.

Dein

1 *Excutit attonito somnos*] Lond. 1686, Edinb. 1677, utraque Elzev. omnesque quas viderim recentiores Editt. *somno.*

2 *Membra levare toro*] Basil. ad oram libri adscriptum habet *levanda.* [Memor forte fuit, quicunque adscripsit, illius Ovidiani ex lib. I. Am. v. *appositi medio membra levanda toro.* sed ibi alia verbi *levare* est significatio, pro reficere, novare. vid. notas. hic Buchananus capit pro tollere, erigere, & de lecto surgere.]

3 *Ex humero lævo*] Recentt. *Et humero*, quod metrum non patitur.

4 *Diu*] Edinburgensis And Hart, *situ.*

5 *Ignava incerta*] In omnibus Editionibus desideratur hoc distichon, præter Edinburg. And. Hart, ubi pro *incerta* forte *interea* legendum.

6 *Mercede parato*] Ita exhibent Editiones Basil. H. Steph. Commelin. And. Hart, & Editio anni 1594. aliæ autem quas vidi omnes *parata.*

7 *Mercede parato*] i. e. *homine aliquo mercede conducto:* male recentioribus libris *parata* editum videtur.

Dein nos ſacra vocant, dein rurſus lectio, rurſus
Verbera: ſumendo vix datur hora cibo.
Protinus amota ſequitur nova lectio menſa,
Excipit hanc rurſus altera, cœna brevis:
Surgitur, in ſeram noctem labor improbus exit,
Ceu brevis ærumnis hora diurna foret.
Quid memorem interea faſtidia mille laborum,
Quæ non ingenua mente ferenda putes?
Ecce tibi erronum plenas ex urbe phalanges,
Terraque ferratis calcibus icta tremit:
Turba ruit, ſtolidaſque legentibus applicat aures,
Quales Phœbææ Phryx dedit ante lyræ.
Et queritur nullis onerari compita chartis,
Eſſe & [1] Alexandrum nullo in honore ſuum:
Nec gravidum pleno turgeſcere margine librum,
Neglectumque premi vile Guidonis opus.
Curritur ad [2] Montem magno cum murmure Acutum,
Aut alias ædes, [3] ſicubi Beta ſapit.
Quid referam quoties defenditur [4] acer Oreſtes,
Carmina vel numeris cum caruere ſuis?
Arcadico juveni quod læva in parte mamillæ
Nil ſalit, iratus clamat uterque parens:
Conqueritur nullo labentia tempora fructu,
Totque diu ſumtus deperiiſſe ſuos.
[Quin [5] etiam in libros nati conſumta talenta
Supputat: & damnum flagitiumque vocat.]
Æſtimat & noſtros non æqua lance labores:
Temporis & nulla damna rependit ope.
Adde, quod Aonidum paupertas ſemper adhærens
It comes, & caſtris militat ipſa ſuis:
Sive canas acies in Turcica bella paratas,
Sive aptes tenui mollia verba lyræ:
Sive levi captas populi ſpectacula ſocco,
Turgidus aut tragico ſyrmate verris humum:
Denique quicquid agis, comes aſſidet improba egeſtas,

Sive

1 *Alexandrum*] [Cujus doctrinale & partes tenebricoſis his temporibus in ſcholis ediſcebantur. vide quæ de Alexandro hoc nuper in præfatione ad Valer. Flacc. ubi de Maſeriana editione ago, ſcripſi. & adde Hamelmannum tom. I. Oper. pag. 112. & 115.]

2 *Montem magno cum murmure Acutum*] Collegium intelligit apud Pariſienſes Montis Acuti vulgo appellatum.

3 *Sicubi Beta ſapit*] Vide Eraſmi Chiliad. Adag. *Betizare.*

4 *Acer Oreſtes*] Tragœdiam aliquam id tituli ferentem innuere videtur, qualem meminit Juven. Sat. I.

5 *Quin etiam*] Hoc etiam diſtichon in ſola Editione Edinburgenſi And. Hart reperitur.

Sive poëma canis, ſive poëma doces.
[1] Bella gerunt urbes ſeptem de patria Homeri :]
Nulla domus vivo, patria nulla fuit.
Æger, inops patrios deplorat Tityrus agros,
Statius inſtantem vix fugat arte famem.
Exul Hyperboreum Naſo projectus ad axem,
Exilium Muſis imputat ille ſuum.
Ipſe Deus vatum vaccas paviſſe Pheræas
Creditur, Æmonios & numeraſſe greges.
Calliope longum cœlebs cur vixit in ævum?
Nempe nihil [2] doti quod numeraret, erat.
Interea celeri curſu delabitur ætas,
Et queritur duram tarda ſenecta famem:
Et dolet ignavis ſtudiis luſiſſe juventam,
Jactaque in infidam ſemina mœret humum:
Nullaque maturis congeſta viatica canis,
Nec faciles portus jam reperire ratem.
Ite igitur, Muſæ ſteriles, aliumque miniſtrum
Quærite: nos alio ſors animuſque vocat.

II. *Majæ Calendæ.*

FESTA vocant, lætiſque comes Laſcivia feſtis,
Et chorus, & choreæ blandus amicus Amor:
Ludit & admiſſis levis Indulgentia frenis,
Et levat aſſueto libera colla jugo.
Interea vigiles paullum ſecedite curæ,
Et genitor curæ dure faceſſe labor.
Eſte procul lites, & amaræ jurgia linguæ,
Mixtaque flebilibus mœſta querela ſonis:
Dum renovat Majus ſenium revolubilis ævi,
Et tenerum verno pingit honore ſolum:
Dum cœli juvenile decus, mundique juventa,
Per non ingratas itque reditque vices,
Inque recurrentes ſine fine revertitur ortus,
Et nunquam feſſis ſecula luſtrat equis.
Hunc Jocus, hunc tenera menſem cum matre Cupido
Vindicat, hunc riſus, & ſine felle ſales:
Hunc hilaris Genius, Genii & germana Voluptas,
Et pellucentes Gratia picta ſinus.

Ipſa

1 *Bella gerunt urbes ſeptem*] Hart. *Septem bella gerunt urbes.*

2 *Doti*] Ita Baſil. Steph. Hart, Commelin. Editio 1594, Elz. 1621 & 1628, &c. at Wetſteniana anno 1687. *dotis.*

Ipſa ſuo Cypris præſens aſpirat honori,
Et recreat flamma ſplendidiore polum:
Ipſa novos cultus, niveoque monilia collo
Induitur, Marti ceu placitura ſuo.
Lætus Amor, jaculis Sicula fornace recoctis,
Splendida ſanguinea ſpicula cote terit.
Has linit ambroſia, linit illas felle ſagittas,
Et renovat flamma lucidiore faces.
Cernis ut Aſſyrios late Dea fragret odores,
Implicet & flavas verna corona comas?
Ut manus Eois radiet ſtellata ſmaragdis,
Ut fluat in nitidos aurea palla pedes?
Luſtret ut intento choreas puer improbus arcu,
Ut tenera fundat ſpicula certa manu?
Ut face nunc juvenes, face nunc petat ille puellas,
Aſperaque invicto fœdere corda domet?
Qua Dea progreditur fragrant per compita flores,
Et media placidum frondet in urbe nemus.
Qua Deus ingreditur feſti per compita plauſus,
Et vox lætitiæ teſtis in aſtra volat.
Applauditque Deæ ſtratis mare leniter undis,
Lætaque laſcivis ſquamea turba choris.
Applauduntque Deo pueri innuptæque puellæ,
Queis rudis in vacuo pectore flamma calet.
Plaudit utrique Deo quicquid creat humidus aër,
Quicquid alit tellus, æquora quicquid alunt.
Rara procelloſæ fugiunt in vellera nubes,
Mollior arboreis ſibilat aura comis.
Purior auratis Pyroeis ſplendeſcit habenis,
Phœbus ab æquoreis purior exit aquis.
Herba comis, tellus nitet herbis, frondibus arbor,
Luxuriat lætum læta per arva pecus.
Carcere liber equus ſpatiis laſcivit apertis,
Jactat & undantes per fera colla jubas.
Tondet ovis pratum, petulans ſalit agnus in herba,
Pro nivea taurus conjuge bella gerit.
Rupis inacceſſæ ſcandunt dumeta capellæ,
Hœdus & infirma prælia fronte movet.
Interea paſtor geniali ſtratus in umbra
Diſcutit incomtis tædia lenta modis:
Nunc & odorata ſomnos invitat in herba,
Nunc ſtrepitum captat prætereuntis aquæ.
Intentuſque ſedet liquidas piſcator ad undas,
Dum tremulum fallax linea ſentit onus:

Forſan & eluſos quærit quibus inſtruat hamos,
Explicat aut cauta retia longa manu.
Pampinus appoſitæ complexus brachia ſilvæ
Veſtit adoptivis robora nuda comis.
Poma nemus pingunt, meditatur vinea botros,
Proventu ſegetis dives inundat ager.
Tityrus in calathis tibi lilia, Theſtyli, cana
Servat, & in calathis aurea mala ſuis;
Cumque ſuis nidis Prognen, Progneſque ſororem,
Et te cum nidis, blanda columba, tuis.
Garrula per virides ludunt examina ramos,
Et tenui ſilvas gutture mulcet avis.
Baſia Chaoniæ jungunt laſciva columbæ,
Ingemit exſtinctum tinnula mater Ityn.
Hanc juvat ad nitidum pennas extendere ſolem,
Hæc querulam pleno convolat ore domum:
Hæc luteum ſuſpendit opus, fugit illa per auras,
Et liquidas alis ſtringere gaudet aquas.
Ridet [1] ager, rident ſilvæ, micat igneus axis,
Et placidum ſternit lenior aura fretum.
Hinc procul ergo abeant cruciantes pectora curæ,
Vanaque quærendæ ſollicitudo rei.
Pone ſupercilium capulo vicina ſenectus,
De tetrica rigidas excute fronte minas.
Utque novus, poſito veteri ſqualore ſenectæ,
Pandit odoriferas fertilis annus opes;
Poſtque pruinoſæ languentia frigora brumæ
Rura novat veris floridioris honos;
Vos quoque paulliſper placidos diffundite vultus,
Aſpera cum duris ponite juſſa minis:
Carpite, dum fas eſt, fugitivæ gaudia vitæ,
Credite vos juvenes eſſe, fuiſſe ſenes.
Ut ſua munifico diffundit præmia vultu
Omniferos pandens copia larga ſinus!
Ut vetat ignavæ reparans incommoda brumæ
Turpia ſollicitæ damna timere famis!
Pandite repoſitas quas [2] celant horrea fruges,
Parcaque congeſtas arca refundat opes.
Nec tenebris claudat generoſum cella Lyæum,
Quem dat arenoſo Vaſconis uva ſolo:
Qui, niſi depromis, acri langueſcit aceto,

Teque

1 *Ridet ager, rident ſilvæ*] Hart, *frondent ſilvæ.*

2 *Celant*] And. Hart, *ſervant.*

Teque monet vitæ commoditate frui.
Vos quoque turba feri pueris inviſa magiſtri,
Qui geritis dura lenta flagella manu,
Ponite difficiles in idonea tempora vultus,
Incutiant nullos verbera ſecta metus:
Parcite plagoſis ferulis, virgæque ſonoræ,
Nec ſcuticæ teneras lædat habena manus:
Candida nec mœſtis ſuffundite fletibus ora,
Nec fœdet niveam puſtula rupta cutem.
Poſt ſua Pieriis ſuccedent otia Muſis,
Largaque Caſtalius fœnora reddet ager.
Interea, juvenes, molles celebrate choreas,
Et genium feſtis exhilarate jocis.
Læta fugent lites, ludis concedite luctus,
Pro rixa riſus, crimine carmen eat.
Nec tetrici nuptas cuſtodia dura mariti
Arceat, aut dura janua clauſa ſera:
Sollicitæ timidas nec matris cura puellas
Cogat in obſcura delituiſſe domo.
Pandite lacteolas (juſſit Cytherea) papillas,
Excipiant flavas lactea colla comas.
Luceat igniferis Sidonia palla pyropis,
Pulchra verecundus purpuret ora pudor.
Hæc ſunt militiæ Mavortia tela potentis,
Tela triumphatis imperioſa Deis:
Tela, quibus fuſis juvenilis millia turbæ
Plurima cum pereant, plura periſſe petunt.
Dum choreas ætas, dum blandi gratia veris,
Libera dum feſtus gaudia Majus habet,
Carpe roſas, &, ni carpas, peritura liguſtra,
Et vitæ credas hæc ſimulacra tuæ.
Horrifer ut Boreas agri genialis honorem
Exuit, [1] ut canas fundit in arva nives:
Frondibus ut ſpoliat ſilvas, ut floribus hortos,
Pigraque concretis flumina frenat aquis:
Sic tibi deformes mutabunt tempora cani,
Contrahet & vultus arida ruga tuos:
Pendebit laxata cutis, rubigine dentes
Squalebunt, oculos inficietque rubor:
Mellea deficiet facundæ gratia linguæ,
Imminet en vitæ frigida bruma tuæ.

Dum

1 *Ut canas*] And. Hart, *& canas.*

Dum nos ergo ſinunt fata invidioſa, [1] ſenecta
Temporis utatur vere, juventa ſuo.

III. *Ad Briandum Vallium, Senatorem Burdegal. pro Lena apologia.*

POSSE putet quiſquam fieri, [2] doctiſſime Valli,
In famulas Veneris durus ut eſſe queas?
Idem poſſe ſuos in fontes flumina labi
Credat, [3] & averſis aſtra redire rotis.
Et tamen in fontes ut flumina lapſa recurrant,
Et retro averſis aſtra ferantur equis:
Non erit in Veneris, Valli, cenſura miniſtras
Aſpera, nec rigidis contrahet ora minis.
Non ea ruſticitas, rigor eſt nec tetricus illi,
Cordaque montanis aſperiora feris:
Sed facilis candor, doctiſque exculta Camœnis
Pectora, quæ ſævæ nil feritatis habent:
Quæ jocus & ſalibus capiat condita venuſtas,
Quæque juvent riſus, gratia blanda, lepos.
Adde quod eſt levibus non impenetrabile telis
Cor tibi: ſenſiſti tu quoque quid ſit amor.
Inter & ingenuas, præſtas quibus omnibus, artes,
Materiam flammis repperit ille ſuis.
Cum tibi jucundo pectus premeretur amaro,
Serperet in curas & nova cura tuas,
Quæ tibi mens, [4] quæ vita, animi miſerande, fuiſſet
Tum tibi, ſi fidam lena negaſſet opem?
Olim tu quod eras, alios nunc eſſe putato:
Quæque tibi fuerant, iis modo grata puta.
Aut potius, juvenes ceu ſis revolutus in annos,
Ante tuum hanc cauſſam finge tribunal agi.
Finge ream lenam, juveni quod morte ſub ipſa
Officii fuerit fida miniſtra ſui:
Quod medico certam nullo ſpondente ſalutem,

Spem

1 *Senecta Temporis utatur*] *i. e.* Senes genio indulgeant verno tempore, utpote totius anni amœniſſimo atque ad voluptates aptiſſimo; juvenes vero *ſuo vere* utantur, *i. e.* juventute vel adoleſcentia, quæ ætatis quaſi ver eſt.

2 *Doctiſſime Valli*] Vide Menagium Anti-Baillet Tom. I. §. 70. adverſus Bailletum de hujus nomine & patria diſputantem.

3 *Et averſis*] Ita legendum cum antiquioribus Editt. monſtrat diſtichon ſequens, non, quod recentiores libros occupavit, *adverſis*.

4 *Quæ vita, animi miſerande*] Dubitari poteſt an *animi* ad *vita* referendum ſit, an vero ad *miſerande*: mihi vero poſterius magis arridet, eodem pacto quo *felix* vel *anxius animi* dicitur.

Spem misero vitæ fecit, opemque tulit:
Quod natum patri, civem servaverit urbi:
Hæc, age, quo pœnæ nomine digna putes?
At vos majorum requiescite molliter umbræ,
Vestraque purpureo floreat urna croco,
Qui bene servati statuistis præmia civis,
Ut premeret fortes querna corona comas.
Illo debuerat mulier tam strenua nasci
Tempore, virtuti cum suus esset honos.
Clarior haud esset Latiis Laurentia fastis,
Aut Dea, quæ nuda vult meretrice coli.
At nunc invidiæ est virtus: contemtus honesti,
Neglecto recti pondere, regna tenet.
Quæ fora tot caperent statuas, si digna fuissent
Reddita virtuti dona, virago, tuæ?
Quæ nunc, me miserum, es rea criminis, id modo crimen
Si sit, quo demto vivere nemo potest.
Officium si crimen erit, si nocte dieque
Aspera blandiloqua frangere corda prece:
Vincula si Veneris sunt noxia, legibus arce:
Nulla dehinc ornet limina festus Hymen.
Ne liceat gravibus medicos arcessere morbis,
Si nullum, medicos qui vocet, esse licet.
Sin & blanda Venus [1] gerantum secla propaget,
Et medicam morbis addere fas sit opem:
Poscere sin fas est, [2] quæ fas fecisse, rogare
Et medicum, & Venerem conciliare licet.
Quod si parva licet magnis componere, lenæ
Munere comperies quot placuisse Deos?
Anne aliud quam lena Venus, quam leno Cupido?
Quæque præest primis pronuba Juno toris?
[3] Quique domas duras Domiti, & Domiduce puellæ
Ductor ad externos cum venit illa Lares?
[4] Anne Jugatinum tibi, Pilumnumque, Premamque,
Pertundam, & Subigum, teque Hymenæe canam?
Cumque Libentina Manturnam, Volupiamque,

Et

1 *Generantum secla propaget*] Quidam forte *generatim* hic legerint, propter illud Lucretii lib. I.

Efficis ut cupide generatim secla propagent.

At nulla, me judice, id necessitas cogit.

2 *Quæ fas fecisse*] Rob. Steph. anni 1567, & Mam. Patisson. 1579, *Quod fas fecisse.*

3 *Quique domas duras Domiti*] De Diis Deabusque hisce nuptialibus vide Lil. Gyraldum Syntag. I.

4 *Anne Jugatinum*] Ita legendum, non quod pluribus libris irrepsit *Jugatinum.* *Jugatinus* autem vocabatur quod conjuges conjungeret, August. civ. Dei, lib. IV.

Et quæ de timida virgine nomen habet?
Sedula multorum, Valli, si lena Deorum
Implevit partes, [1] crimen id esse putas?
Dedecus est homini, quod numinis æquat honores?
Res erit huic pœnæ quæ dedit astra Deis?
Sed neque connubiis præsunt hæc numina solis,
Et sine connubio est non inamœna Venus.
Respice Pieridas, Valli, tua numina, Musas,
Virgo in virgineo vix erit ulla choro.
Orphea mulcentem silvas agnoscit & amnes
Calliope genitrix, Uranieque Linum.
Furta tegens uterus reliquas facit esse pudicas:
Quæ casta est? sterilis, vel sine teste parens.
Nec tædis super astra fides servata maritis,
Nec patrem appellas ipse Gradive Jovem.
Forte pudicitiæ seclis fuit ampla vetustis
Gloria: sed titulo gloria sola tenus.
Quam nunc utilitas, mos, consensusque recusat
Publicus, haud falso si licet ore loqui.
Cum mare, cum tellus homines populetur, & ignis,
Tot pereant morbo, tot fera bella necent:
Cumque hominum in pejus solertia callida semper
Inveniat caussas in sua fata novas:
Tun' prohibere potes Veneris commercia? lenas
Si tollis, Veneris commoda quanta vetas?
Tun' prohibere audes Veneris commercia? sola
Humanum poterunt quæ reparare genus?
[2] Nam neque Partheniis nunc quercubus editur Arcas,
Curetes pluvio nec geniti imbre cadunt:
Nec gravida fratres funduntur nube bimembres,
Nec vivunt Pyrrhæ saxa animata manu:
Myrmidonas nusquam gignit formica, nec usquam
Ficta Prometheo spirat imago luto.
Una quidem superest, superest ars unica, Valli,
Quæ reparat nostrum continuatque genus.
[3] Huic quota pars restat detracto munere lenæ,

Sive

1 *Crimen id esse putas*] Steph. & Patisson. *putes* & forte melius.

2 *Nam neque Partheniis*] De Arcadibus quercubus editis, vide Statium Theb. IV. 275. De Curetibus Ovid. Met. IV. 282. De centauris nubigenis Virg. Æneid. VIII. 293. De hominibus a Deucalione & Pyrrha, jactis post terga lapidibus, reparatis Ovid. Met. I. 399. De formicis in Myrmidonas conversis Met. VII. 654. De homine a Prometheo ex luto ficto Met. I. 82.

3 *Huic quota pars restat*] Steph. & Patisson. *Hinc quota*.

Sive torus, Veneris ſeu vaga furta placent?
Lena toros auget fœcunda prole maritos,
Ne ſerie ſoboles deficiente cadat.
At ſi legitimi ſerventur fœdera lecti,
Opprimet illuſtres quanta ruina domos?
Juppiter & Bacchus ſuccurret munere lenæ,
Atque geret partes Mars & Apollo viri.
Gignet Alexandrum ſerpens, qui Perſida vincat,
Perniciem Libyes Scipiademque draco:
Aut perſonatus juvenis ſub nomine amicæ
[1] Sacra Bonæ intrabit non temeranda Deæ.
Sed neque conjugium conjux caſtum expetet ullus,
Si quicquam ſano in pectore mentis habet.
Quæ caſta eſt, tetrica eſt eadem triſtiſque, nec octo
Diducit riſu menſibus ora quater:
Oſcula dat veluti pulla cum ſindone mater,
Funera quæ nati luget acerba ſui.
Prætereo prudens quos nox thalamuſque toruſque
Continet occultos & ſine teſte jocos:
Quos mihi ſi tollis, nec caſta Lucretia conjux
Hac placeat lecto conditione meo.
At quæ furtivæ Veneris commercia novit,
Mille virum triſtem leniet illa modis.
Si peregre it, plorat: redeuntem amplectitur, ulnis
Comprimit, exanimis deficit inque ſinu:
Accuſatque moras, & verbis oſcula jungit:
Oſcula dum jungit, fletibus ora rigat.
Et queritur ceu læſa prior ſuſpiria ducens,
Percurſatque agili ſedulitate domum.
Hæc bona ſi doctæ debent connubia lenæ,
Quantum illi cœlebs debeat ergo torus?
Debet ei cœlebs, gelido quod ſidere brumæ
Non cubet occluſas frigidus ante fores:
Fabula quod non ſit vulgi rumore ſiniſtro,
Apta quod officiis tempora liber agat.
Ipſe tibi es teſtis, (quid enim manifeſta negemus?)
Ars lenæ quantum commoditatis habet:
Quæ ſi opera quondam te deſtituiſſet amantem,
Veniſſet ſtudiis heu mora quanta tuis?

Pu-

1 *Sacra Bonæ intrabit*] P. Clodium innuit, qui in ſacellum *Bonæ Deæ*, quod nulli viro intrare licebat, muliebri habitu penetravit, Pompejæ Cæſaris uxori ſtuprum illaturus. Vide Cicer. de Aruſp. cap. 18. pro Milone 31. Dion. lib. XXXVII.

Publica Burdegalæ prohibent decreta lupanar:
  Judicio lenæ nec licet eſſe tuo.
Quid facient inopes juvenes, peregrinaque turba?
  Quid miſeri myſtæ, Funigerique greges?
Quid Monachi reliqui? quorum tentigine nervos
  Aſſidue vexant vina, juventa, quies?
Claudere cum precibus poſſint Acheronta polumque,
  Et cœli, Stygias & reſerare fores,
Secure ut precibus poſſint intendere, apud te
  Illorum juſtas fac valuiſſe preces.
Adde quod e furto proles felicius exit,
  Quam cum legitimo vincula more ligant.
Nempe quod aſſuetæ Veneris faſtidia gignit
  Copia, nec gratum quod licet, eſſe ſolet.
Senſus hebes languet, torpetque ignava voluptas,
  Acrius ardeſcit ſæpe repulſus amor.
De Junone Jovi ſatus eſt modo Mulciber unus,
  Claudus ab Ætnæis ſqualidus uſque rogis.
Mars furto, & Pallas, Phœbus, Bacchuſque Venuſque,
  Et qui ſaxificæ Gorgonis ora tulit:
Quique tulit cœlum, quique extulit igne parentem,
  Quemque ſuum auctorem Martia Roma [1] vocat.
Quoſque foret longe numerare moleſtius, undæ
  Quam Libycæ fluctus ſi numerare velis.
[2] Nec tamen hîc metuit livor confingere crimen,
  Eſſe ubi par merito gratia nulla poteſt.
Nec ſatis hoc viſum eſt meritis non præmia reddi,
  Sed vitii officio nomina falſa damus.
Peccet ut hîc vulgus, queiſque ignorantia craſſa
  Obſita Cimmeria pectora nube premit;
Abſit ab ingenio, Valli, fœdiſſima labes,
  Barbaries mores nec notet iſta tuos;
Quod fuit officium quondam melioribus annis,
  Ut vitium, crimen nequitiamque putes.
Nam neque vim vertit, nativaque nomina rerum,
  Ut niveas tingit cana ſenecta comas.
Nec ſi mutarit tempus cum corpore formam,
  In vitium virtus degenerare poteſt.
Sola manet patiens ævi, ſecuraque damni,
  Nec metuit longas temporis una moras.
Virtutem appellem? quidni? quæ noxia nulli,

Eximia

1 *Vocat*] Baſil. *colit.*
2 *Nec tamen hic metuit*] Lond. 1686, Dan. Elzev. 1676. Wetſt. 1687. *hinc metuit.*

Eximia multis commoditate placet.
Ut tibi non profit, feris neque ferviat annis,
Utilis at nato [1] forte erit illa tuo.
Attamen haud Veneris tibi fic deferbuit ardor,
Nullaque fub docto pectore flamma calet,
Ut veteres penitus poffis abdicere amores,
Nullaque Cyprigenæ gaudia noffe Deæ.
Nulla quoque ut capias, nimium livoris iniqui eft,
Queis careas, alios velle carere bonis.
Nam licet acer equus fenio fit fractus inerti,
Bellica cum raucæ figna dedere tubæ,
Mente furit, [2] terramque ferit pede, furrigit aures,
Robore adhuc retinens deficiente minas.
Ductor & emeritis Mártem qui deferit armis,
Et procul a caftris otia lentus agit,
Inftruit exemplis juvenes, hortatibus implet,
Nec fibi calcatas obftruit ille vias.
Abfit, ut invideas aliis tendentibus illuc,
Quo tibi, fed lenæ munere, facta via eft.
Per Charites, Mufafque tuas, Valli optime, quarum
Funguntur lenæ carmina fæpe vice;
Myftica per Veneris, quarum eft lena una facerdos,
Perque Cupidineas, tela timenda, faces;
Per Veneris comites Bacchum, rifufque, falefque,
Quæque hilarent genium, gaudia læta, tuum:
Vel mitte innocuam, vel lenam abfolve nocentem,
Si modo, quod lena eft, lena fit ulla nocens.
Finge tibi pariter cunctas procumbere lenas,
A quibus officium fedulitatis habes:
Finge tibi pariter cunctas aftare puellas,
Oreque blandiloquo talia verba queri:
Aut una damnato omnes, aut crimine folve,
Juncta etiam noftris eft tua [3] cauffa malis.
Damna, fi damnare potes, quæ noxia nulli,
Grata fua multis fedulitate fuit:
Quam nemo accufat, quam nemo coarguit, idem
Quin teftis culpam publicet ipfe fuam.
Illa poteft mores, populo [4] vel tefte, tueri:
Legitimus quæftus nunc facit effe ream.

Si

1 *Forte*] Bafil. *fors.*
2 *Terramque ferit*] Lond. 1686. Elzev. 1628. aliæque illam fecutæ Belgicæ Editt. *terramque ferit.*
3 *Cauffa*] Bafil. *culpa.*
4 *Vel*] Bafil. *quoque.*

Si vitium esse putes, poteris non credere factum:
Si factum credas, ne vitium esse putes.

IV. *Ad* [1] *Ptolemæum* [2] *Luxium Tastæum*, *&* [3] *Jacobum Tevium*, [4] *cum articulari morbo laboraret.* M. D. XLIV.

O Animæ, Ptolemæe, meæ pars altera, tuque
Altera pars animæ, Tevi Jacobe, meæ,
Scire juvat quid agam? vivo modo, si modo vivit
Pondus iners, animæ corpus inane suæ.
Sed tamen ingratas ceu vivi ducimus auras,
Et trahit exanimem languida vita moram.
Ignea vis febris rapido sic persurit æstu,
Ut minus Ætnæi sæviat ira rogi.
Torrida concretis lapidescunt viscera grumis,
Et latebras renum calculus urit atrox.
Ut Cereris possint, ut Bacchi munera credi
Tacta Medusæis obriguisse comis.
Sed tamen hæc nostri levis est accessio morbi,
Et pars immensi vix numeranda mali:
Humor enim cunctos late diffusus in artus,
Qua jungunt flexus ossibus ossa suos,
Obsedit cæcas pigro marcore lacunas,
Cunctaque torpenti frigore membra ligat.
Ex humeris pendent sine robore brachia laxa,
Nec fluidum cervix sustinet ægra caput:
Genua labant, & crura tremunt, lassique recusant,
[5] Tam celeres nuper, me modo ferre pedes.
Sic ego defunctus jam vivo, mihique superstes,
Et, vitæ amisso munere, fata moror.
Quodque mihi superest fugitivæ lucis, id omne
Dividit in pœnas Parca severa meas.

Nam

1 *Ptolemæum*] [Quis hic fuerit Ptol. Luxius Tastæus indagare nondum potui. Burdegalensem fuisse docemur ex Sylvarum carmine II.]

2 *Luxium Tastæum*] Rob. Steph. 1569, & Patisson. *Luxium Tastæum Vasconem*, *& Jacobum Tevium*, *cum laboraret articulari morbo.*

3 *Jacobum Tevium*] [Jacobus Tevius Bracarensis, cum Lutetiæ docuisset literas, Burdegalam a Goveanis evocatus, postea in Conimbricam Academiam deductus fuit. vid. Schott. Biblioth. Hispan. tom. III. pag. 479. ubi enumerat ejus scripta. & Nicol. Ant. Biblioth. Hisp. tom. I. pag. 245. Commentarium de rebus a Lusitanis in India apud Dium gestis, eleganti & Latinissimo stilo scriptum, ornavit Buchananus Epigrammate, quod in prioribus editionibus omissum nunc post Psalmos insertum legitur.]

4 *Cum articulari morbo*] Basil. *cum ex distillatione articulari morbo laboraret.*

5 *Tam celeres nuper*] Rob. Steph. & Patisson. *Tam stabiles.*

Nam dum lenta ſubit nervos pituita, caviſque
   In latebris tabes viſcida membra coquit:
Tunc ego felicem Tityum atque Promethea clamo,
   Una quibus tantum viſcera carpat avis.
Non ita diſtentis laxantur corpora nervis,
   Cum petitur dubii criminis indicium:
Non ita vexatæ tenduntur vincula navis,
   Cum notus inſano miſcuit aſtra freto.
Hic ubi deſævit, ſuccedit calculus: illum
   Protinus enaſcens acrior hydra ſubit.
Aut cava tinnitu demurmurat auris acuto,
   Aut facit arentem febris anhela ſitim:
Aut ſenſim illabens lentus pulmonibus humor
   Vexatum tuſſi quaſſat utrumque latus.
Interea medicus decocti uligine ligni
   Oppugnat lentam perſequiturque luem.
Hic cibus, hic potus tenuatos recreat artus,
   Et cum vicina prælia morte gerit.
At macie informi ſuccum populante refugit
   Et vigor & vultu qui fuit ante color.
Squalidus obſedit faciem ſitus, oſſaque præbent
   Membra per arentem dinumeranda cutem.
Et velut in ſpeculo ſe lumina cernere nolint,
   In latebras penitus retro abiere ſuas.
Denique vos animis talem me fingite, quales
   Ad tumulos manes credit adeſſe timor.
Qualia pinguntur miſeris ſimulacra figuris
   Terrificæ Mortis, mortiferæque Famis.
At neque Taſtæus, nec Tevius aſſidet, ore
   Suaviloquo longum qui vetet eſſe diem:
Nec mihi delicias blandi facit oris [1] Alanus,
   Nec lepida alludit garrulitate Petrus:
Nec recreant animum doctis ſermonibus ægrum
   Cætera Vaſconicæ turba diſerta ſcholæ.
Sed nec amicitiæ mihi pectora cognita certæ
   In mediis hîc me deſerûere malis.
Sæpe mihi medicas Groſcollius explicat herbas,
   Et ſpe languentem conſilioque juvat:

Sæ-

1 *Alanus*] [Forte intelligitur Nicolaus Alanus Medicus, cujus librum de Santonum Regione & illuſtribus familiis, editum a filio Joanne recenſet Le Long. in Bibl. Hiſt. Francica n. 145 Petrus vero v. 58. & Groſcollius v. 63. mihi adhuc ignoti latent.]

[1] Sæpe mihi Stephani ſolertia provida Carli
Ad mala præſentem triſtia portat opem.
Turnebus Aonii rariſſima gloria cœtus
Officiis vacuum non ſinit ire diem.
Cæteraque ut ceſſent, [2] Gelidæ [3] pia cura ſodalis
Et patris & patriæ ſuſtinet uſque vicem.
Iſta levant animum, cum tellus luce retecta eſt:
At cum ſol vitreis præcipitatur aquis,
Ingeminant mœſto pallentes agmine curæ,
Fingit & in formas ſomnia mille ſopor.
Illa mihi veſtros per cæca ſilentia vultus,
Oraque per tenebras conſpicienda ferunt.
Alloquiiſque levant animum fallacibus ægrum,
Et prohibent longas noctibus eſſe moras.
Sit licet hæc nimium levis & fugitiva voluptas,
Dulce tamen caris ſic quoque poſſe frui.
Fors & nocte iſthuc etiam me ſomnia portant,
Et ſtatuor veſtrum pallidus ante torum:
Et tenui fundens ſuſpiria mœſta querela
Commiſeror vitæ fata ſiniſtra meæ.
Hoc vetet illa mihi ſors hactenus aſpera, ſurda
Nec ſaltem hic noſtras abnuat aure preces.
Et vos obſcuræ ſuaviſſima pignora noctis
Somnia, pennato concita turba gradu,
Efficite abſentes dolor hic ne tangat amicos,
Solus & e noſtris ſim miſer ipſe malis.
Quod ſi Parcarum non exorabile numen
Ruperit ante ſuum ſtamina noſtra diem,
Sera mei fidos accedas fama ſodales
Funeris, & longa quam pote falle mora.
Et, vos unanimes lacrymis abſiſtite amici,
Neu gemitu manes ſollicitate meos.
Si quis erit ſenſus ſupera quid agitur in aula,
Libera cum vinclis corporis umbra fugit,
Veſter erit luctus noſtræ quoque lugubris umbræ,
Nec mihi mors longi meta doloris erit.

V. *Ad*

1 *Sæpe mihi Stephani*] Ex hoc Buchanani diſticho recte colligit Menagius Carolum Stephanum Roberti primi fratrem Medicum fuiſſe, Anti-Baillet Tom. I. §. 58.

2 *Gelidæ*] Ita Steph. & Patiſſ. alii autem omnes, — *ut ceſſent gelide, pia* —: elegat Lector.

3 *Gelidæ pia cura ſodalis*] Vide quæ nos ad Buchanani vitam, ad annum 1542.

V. *Ad Francisc. Olivarium, Franciæ Cancellarium, nomine scholæ Burdegalensis.*

[1] SI pudor audaces sineret suus esse Camœnas,
Et qui virginibus purpurat ora metus;
Omnis Aquitani properaret turba Lycæi
Ante tuas supplex mane rubente fores.
Quod tamen ingenuus fari pudor impedit illas,
Promtus & in sexu debiliore rubor;
Una jubet, teneris tibi cognita scilicet annis,
Pauca quidem hæc verbis nos memorare suis.
Pene suum rediit circumfluus annus ad ortum,
Et prope defessis Phœbus anhelat equis,
Ex quo pauperies inopes miserabilis urget
Pieridas, juveni numina nota tibi.
Si fera barbaries trepidos [2] vastaret agrestes,
Et quateret bello mœnia durus Iber;
Publica privatas lenirent damna querelas,
Junctaque cum populi sollicitudo metu.
Nunc mala tempestas belli desæviit, urbes
Pax fovet, & pleno copia larga sinu.
Rura quies secura colit, mercator inermis
Impavido tutas remige sulcat aquas.
Cætera tranquillæ senserunt commoda pacis,
Cum mala nos bellis asperiora premant.
Quid modo squalentes turpi rubigine mores
Profuerit studiis excoluisse bonis?
Quid modo barbariem juvet expugnasse rebellem,
Inque triumphato figere castra solo:
Si tamen incolumi Francisco & prole, secundum
Te quoque post regum sceptra tenente locum,
Nos tenet obsessos misere crudelis egestas,
Nec sinit Aoniis credere semen agris?
Hæc quoque non nostræ pars est postrema querelæ,
Si tibi neglectæ destituamur ope.
Cum tamen ad summos per nos sis vectus honores,
(Ingenuo verum si licet ore loqui,)
Quis neget insontes tali sub clade Camœnas,
Et non horrendi criminis esse reas?

Si

1 *Si pudor audaces*] Non irritos fuisse hos Buchanani Elegos, ostendit Ode εὐχαριστικὴ (Miscell. IV.) ad eundem F. Olivarium scripta.

2 *Vastaret agrestes*] Rob. Steph. & Patisson. *vexaret.*

Si nec, Olivari, ſaltem tibi credita cauſſa eſt
  Noſtra, patrocinii digna favore tui:
Si mala non puris [1] vitiemus pocula ſuccis,
  Miſtaque cum liquidis toxica demus aquis;
Non petimus velum deprenſæ obtendere culpæ:
  Plectantur pœnis crimina quæque ſuis.
Aut ſi per ſteriles comites fruſtremur arenas,
  Non habeat faciles noſtra querela Deos.
Sed neque per ſteriles comites fruſtramur arenas,
  Enecat injectum nec ſibi ſemen ager.
Conveniant quamvis Latiæ Francæque Camœnæ,
  Quaſque colit vaſto Teutonis ora ſolo:
Non ſumus indecores Latiis Franciſque Camœnis,
  Quaſque [2] colit vaſto Teutonis ora ſolo.
Sin piget, & tanti non ſunt commercia noſtra,
  Et nimio ſumtu credimur eſſe graves:
Id quoque ne pigeat cito ſpem præcidere vanam,
  Vulnera [3] nec lenta noſtra fovere mora.
Hæc ubi ſpes aberit, vicinos [4] altera Iberos,
  Aut petet aurifero littora flava Tago:
Aut modo pacatos trans æquora lata Britannos,
  Aut juga Sithonia ſemper operta nive.
Quælibet excipient Muſas loca: nam neque deerit
  Inter inhumanos hoſpita terra Getas.
Tu modo per ſi quid juveni indulſere Camœnæ,
  Cum numeris aures detinuere tuas:
Aut ope præſenti miſeras ſolare & egenas,
  Aut ſaltem auxilii ſpem cito tolle tui.

VI. *Ad Aliſam e morbo pallidam & macilentam.*

VERANE te facies miſeranda oſtendit Aliſa,
  Anne oculos fallax decipit [5] umbra meos?
Sed neque decipiunt oculos modus oris & artuum,
  Et Charitum quales vix rear eſſe pedes:
Et tua qui ſemper ſequitur veſtigia, ſive

Diſcere

1 *Vitiemus pocula*] Iidem, *vitiemus pabula.*
2 *Quaſque colit vaſto Teutonis ora ſolo.*] And. Hart, Steph. & Mam. Patiſſ. 1579. *Teutonis aut vaſto quas colit ora ſolo.*
3 *Nec lenta*] Baſil. *nec longa.*
4 *Altera Iberos*] Ex Camœnis *ſcil.* quas hic loquentes inducit. Videtur autem hoc diſticho And. Goveanum Scholæ Burdegalenſis tum Gymnaſiarcham, ſequente ſe ipſum indicare, minarique, ni ampliore præmio muneratos, utrumque ad ſuos, ſe ad Scotos, Goveanum ad Hiſpanos, reverſuros.
5 *Umbra meos*] Rob. Steph. & Patiſſon. *umbra tuos:* male.

Diſcere vult geſtus, ſive docere, decor.
Sed quota, me miſerum, pars hæc illius Aliſæ eſt,
Inter Hamadryadas quæ modo prima fuit?
Heu color, & vultus ſine ruſticitate modeſti,
Et lepor, & blandis ira proterva minis!
Heu ubi lethiferas ſpirantia lumina flammas,
Et matutinis æmula labra roſis!
An tibi Theſſalici vis pernicioſa veneni
Torret ad arcanos cerea membra focos?
Æmulus an livor te perdidit? & Venus ipſa
Indoluit formæ dicta ſecunda tuæ?
At tibi ego infelix ſenium deforme timebam,
Et cum rugoſis pallida labra genis,
Et quæcunque olim longinqui temporis ætas
Invida formoſis damna parare ſolet.
Sed tenero ſecurus eram de flore, nec unquam
Credideram tantum fata ego poſſe nefas.
Vos o, quas penes eſt vitæque neciſque poteſtas,
Sortitæ nimium regna ſuperba Deæ,
Quale decus primo fraudatis flore juventæ?
Debuit hoc veſtris non licuiſſe colis.
Si vos forte juvant fletus prope buſta recentes,
Et ſemper lacrymis [1] tincta favilla novis:
Carpite maturoſque ſenes, vetulaſque rigentes,
Sparſaque vix raris tempora cana comis:
Carpite quos inopis [2] torquent faſtidia vitæ,
Quique velint annos præcipitare ſuos.
Parcite formoſis, breve ver dum tranſvolet ævi,
Parva mora haud parvi muneris inſtar erit.
O fera Perſephone, [3] nimium dilecta tyranno,
Quem luctus miſeri, [4] vinclaque ſæva juvant,
Non ego te facie credo placuiſſe marito,
Sævitia captus palluit ille tua.
Tune potes virides annos fraudare juventa?
Et modo naſcentem præſecuiſſe comam?
Totque animas anima perdes crudelis in una?
Heu fruſtra votis ſæpe vocata piis!
At puto non longum lætabere, ſi modo verum eſt
Ditis inhumani pectus amore capi.
Sit licet & ferro, ſit durior ære rigenti,

Aſpe-

1 *Tincta*] And. Hart, *ſparſa.*
2 *Torquent faſtidia*] Rob. Steph. & Patiſſon. *capiant faſtidia.*
3 *Nimium dilecta*] Baſil. *merito dilecta*
4 *Vinclaque ſæva*] Rob.Steph. & Patiſſon. *ſævaque vincla.*

Aſperior furiis ſit licet ille ſuis:
Hanc ſemel adſpiciat, feritas placata quieſcet,
Atque hunc, qui vincit omnia, vincet Amor.
Tum tibi prælatam neglecta dolebis Aliſam,
Et viduum flebis frigida ſero torum.
Quin animum noſtris frange exorata querelis,
Victuræque brevem temporis adde moram.
Quod tibi das, nobis poteris tribuiſſe videri:
Et lacrymas nobis, & tibi deme metum.

VII. *De* [1] *Leonora* [2] *Pieridis lenæ filia.*

QUALITER, ut Phrygii crepuit tinnitus aheni,
Cymbala mellificas rauca morantur apes:
Sic mea ſe ſiſtit, placide & Leonora renidet.
Æra ſimul curva concrepuēre manu.
Hoc amat, hoc ſequitur, [3] ſtupidis hîc vultibus hæret,
Hos avida ſolos combibit aure ſonos.
Non ferus argutas ſonipes ſic arrigit aures,
Et furit, ut triſtes concinuere tubæ:
Non ita, Mæonias matres ſtimulante Lyæo,
Thyades effuſis exſiliere comis:
Non ita ſemimares Berecynthia tibia myſtas
Cogit ad inſanos membra [4] ſecare modos:
Ut furit [5] audito crepitu Leonora metalli,
Geſtit & aſſuetis obſtupefacta ſonis.
Cor ſalit, os ridet, lætis nitet ardor ocellis,
Palpitat & trepido ſanguine vena micans. [6]
Conferat huc magicos Circe Perſeia cantus,
Conferat Ææis gramina lecta jugis.
Æs Leonora modo audierit, nec carmina vires,
Lecta nec Ææis obtinet herba jugis.

Nec

1 *De Leonora*] Baſil. *Ad Leonoram*, abſuntque hæ voces, *Pieridis lenæ filia.* Harum autem *de Leonora* Elegiarum in Baſileenſi codice ordo eſt inverſus, quæ enim in hoc priorem, in aliis omnibus poſteriorem obtinet locum: utrique vero præmittitur *De Neæra* carmen, quæ aliis Editt. Elegiarum ultima eſt.

2 *Pieridis*] Rob. Steph. Patiſſon. & Genev. 1584, *Peridis*, quod & rectius videtur; ita enim eam nominat Miſcell. VII.

3 *Stupidis*] Editio Mam. Patiſſonii anni 1579, *ſtupidiſque.*

4 *Secare*] Patiſſon. *movere.*

5 *Audito*] Ita Mam. Patiſſon. & Hart: alii autem, *auditi.*

6 In editione Mam. Patiſſonii interſeruntur hic quatuor verſus, quos utpote obſcœnos codices alii omnes omiſiſſe videntur.

Linguaque blanditiis teneris luctantia miſcet
Baſia, complexus brachia ſponte ferunt.
Turpis & in partes ſerpit prurigo repoſtas,
Et movet argutas viva libido nates.

Nec tamen ære capi nymphæ præcordia miror,
Æra movent magnos ſæpe minuta Deos.
Eſt Dea, Theſſalicis ſed cum rubet icta ſuſurris
Luna, laboranti fert ſonus æris opem.
Quid rear? an cæcis rerum contagia cauſſis
Naturæ certa corpora lege trahunt?
Ferro adamas, fulvo gaudet Leonora metallo,
Scilicet ingenio paret uterque ſuo.
Audiit Aonio ductos ubi pectine montes,
Et nemora Orpheis capta fuiſſe modis,
Et citharam auratam contendit, & aurea plectra,
Aureaque [1] Orpheæ fila fuiſſe lyræ:
Et Danaën pluvio felicem prædicat auro,
Aureaque hac merito judice dicta Venus.
Hinc licet Æacides precibus contendat Achilles,
Forma, [2] annis, factis, nobilitate [3] potens,
Si pretium accedat, pretio concedet Achillis
Cum precibus virtus, forma, juventa, genus.
Hoc videt, hoc audit ſentitque, ad cætera ſurdam
Nec credas oculos hanc, nec habere manus.
Nec coram ſtatuis procumbit ad oſcula ſacris,
Lamina ni primos integat alba pedes:
Pulſaque templorum cum turribus æra reſultant,
Tum canere ad Veneris prælia ſigna putat.
Hoc facit ut [4] pigros ſenio tardoſque podagra
Illa ſacerdotes impatienter amet.
Suſtinet amplexu demortua membra fovere,
Molliaque ad canas oſcula ferre comas:
Et fluere in vultus ſpumantis fila ſalivæ,
Et gelido naſi rore madere ſinus.
Eque oculis putrem ſtillantibus ebibit imbrem,
Et ſcabri dentis læta venena vorat:
Frigenteſque novat juvenilibus ignibus artus,
Excitat & nivea languida membra manu.
Tantum in amore valet ſperati amor improbus æris,
Tot juvenum pallens vota cadaver habet.
Sed neque carnificis dextram fugit [5] illa cruenti,

Mu-

1 *Aureaque*] Patiſſon. *Æneaque.*
2 *Forma, annis*] Baſil. & Hart, *animus*, nullo fere ſenſu, niſi *animis* legatur: verum ſincera omnino lectio eſt *annis*, cui altero poſt verſu reſpondet *juventa*, quemadmodum *genus* idem eſt cum *nobilitate*, non *mobilitate*, quod inſulſe exhibet Editio Baſil.
3 *Potens*] Baſil. *virens*.
4 *Pigros ſenio*] Rob. Steph. & Patiſſon. *ſenio pigros.*
5 *Illa cruenti*] Iidem *cruentam*: Et mox
Si modo carnificis munera dextra ferat.

Munera carnificis si modo dextra ferat.
Nec simul infremuit venis furiosa libido,
Subjicere ærato membra recuset equo.
At vos, o mystæ, Veneris justissima cura,
Queis florem ætatis devovet illa suæ,
Hoc pro tot meritis saltem præstate, senecta
Cum tumulo ingesti pulveris ossa teget;
Ænea ne querulos dent tintinnabula pulsus,
Nec trepidis manes sollicitate sonis:
Nam semel arguti murmur si clanxerit æris,
Umbra etiam cœlum linquet, ut æra petat.

VIII. *In eandem.*

ERGO mihi nunquam nisi personata videnda es?
Cernere nec faciem fas, Leonora, tuam?
[1] Alloquar absentem præsens? in luce serena
Tanquam sint tenebræ, non videam quid amem?
Osculer, amplectar, tractem quod cernere non est?
Et tecum veluti te sine semper ero?
Non ego Penelopen, [2] si non videatur, amabo:
Gorgona si videam, Gorgona forsan amem.
[3] Illa vel OEdipodas, vel Phineas urat amicos,
Quæ faciem metuit ne tueare suam.
Per te, per verum, quicunque est ille, colorem,
Perque oculos, oculos qui rapuere meos:
Quisquis is est, verum vultum permitte videri,
Te volo, personam nolo videre tuam.
Dummodo certus amem, quidvis patienter amabo:
Cum tegitur virtus, creditur esse nefas.
Dum cutis exiguas viscato polline mendas
Illinis, ingentes suspicione facis.
Nam cum vera latent vero majora timentur,
Et mens quid paveat nescia, cuncta pavet.
At tibi nec labris vultum deformis equinis
Æthiopum calido venit ab axe pater:

Deco-

1 *Alloquar absentem*] Recentiores libri *Alloquor.*

2 *Si non videatur*] Rob. Steph. & Patisson. *quæ non videatur.*

3 *Illa vel OEdipodas*] *i. e.* cœcos amatores nanciscatur, quales fuere OEdipus & Phineus, quorum ille, quod patrem interfecisset, & matrem uxorem duxisset, præ dolore sibi oculos eruit; hic, quod duos filios novercæ superinductæ consiliis oculis privasset, a Diis eodem supplicio est affectus. Vide Statium Theb. I. 47. Ovid. Met. VII. 2. *Phineas* autem est Accusativus pluralis Græcus; nec est quod quispiam hic *Phineos* putet legendum.

Decolor aut fuſci genuit te filia Mauri,
Candida ſed patriæ nympha colore ſuæ.
Utque fores nigro nigra Æthiopiſſa parente,
Ne metuas nigram ne tamen ullus amet:
Candida mens fuſci penſabit damna coloris,
Quæ facie ingrata eſt, ſimplicitate placet.
Nec ſapor eſt unus cunctis jucundus, odorque,
Nec facies oculis omnibus una placet.
Simplicitas me nuda juvat; mihi baſia pura,
Servabis Monachis oſcula picta tuis.
Illos [1] picta juvent, quibus eſt ſub tegmine duro
Relligio mores diſſimulare ſuos.

IX. *De Neæra.*

SERVITII juga dura & iniquum exoſus amorem,
Eripui dominæ me, rapuique fugam:
Senſit Amor, pedibus celerem [2] velocior alis
Urget, &, A nobis ſic fugitivus abis?
Dumque facem rotat, [3] ut languentes colligat ignes,
Exſtinctam lacrymis hanc videt eſſe meis.
Ergo avidus pœnæ, tædæque iratus inermi
Omnia de pharetra ſpicula fundit humi:
Omnia me contra jaculatur, & omnia fruſtra,
Pectoribuſque hærent ſpicula mille meis.
Cor, jecur & pulmo tot ſaucia facta ſagittis,
Quo [4] facerent jaculis non habuere moram.
Non tot in Actæa patuere foramina cera,
Tecta novo populo cum nova fingit apis:
Non ita pro foribus ſtamen tralucet, Arachne
Hoſtibus aligeris præmeditante dolos.
Fervida tot telis [5] non proficientibus ira
Fugit ad auxilium dia Neæra tuum:
Et capiti aſſiſtens te dormitante capillum
Aureolum flavæ tollit ab orbe comæ.
Et mihi ridenti (quis enim non talia vincla
Rideat?) arridens brachia vinxit Amor:
Luctantemque diu (ſed fruſtra) evadere, traxit

Capti-

1 *Picta*] Mam. Patiſſ. *ficta*.
2 *Velocior*] Idem: alii omnes *velocius*.
3 *Ut languentes colligat ignes*] Baſil. & *languentes colligit ignes*. And. Hart, & *languentes colligat*.
4 *Quo facerent jaculis*] Baſil. *Quo jaculis facerent*.
5 *Non proficientibus*] Patiſſon. *nil proficientibus*.

Captivum, dominæ restituitque meæ.
Et nunc ille ferox, ipsique rebellis Amori,
(Ah! pudet) & solitus fortia verba loqui,
Jussa fero stimuli patiens, nec iniquus habenis,
Et trahor iratæ præda relictus heræ.
At vos, quos oculis melior Venus adspicit æquis,
Cunctaque non durus vota secundat amor:
Ne gaudete, meis nec læti illudite damnis,
Quæ mea sors hodie est, cras fore vestra potest.

GEORGII BUCHANANI SCOTI
SILVÆ.

I. *Ad* CAROLUM V. *Imperatorem, Burdegalæ hospitio publico susceptum, nomine Scholæ Burdegalensis, anno* M. D. XXXIX.

ASCONIDIS [1] regnator aquæ, generose Garumna,
Cui toties Latios fasces, totiesque curule
Fas ebur, & veteres, ingentia nomina, patres
Cœruleo excepisse sinu, non contigit unquam
Hospitii tibi major honos, licet usque vetusti
Temporis æterno series repetatur ab ævo:
Roma atavos quamvis, magnæ licet æmula Romæ
Proferat antiquos tellus Byzantia patres.
Ausoniæ regalis honos, decus orbis Iberi
Carolus, Arctoi soboles Mavortia Rheni
Vasconicam subit hospes humum, quem publica poscunt
Vota orbis, famulas cui porrigit obvius ulnas
Albula, nativi quem tentat turbidus auri
Deliciis revocare Tagus, quem jure paterno
Cœrulei repetunt prima incunabula Rheni,
Cernere quem cupiunt gemino sub sole superbi

Bar-

1 *Vasconidis*] Edinburg. And. Hart, *Vasconicæ*.

Barbaricis ambo exuviis, hinc Ister, & illinc
[1] Bagrada Marmaricæ lentus sulcator arenæ.
Burdegalam tamen ille tuam, tua tecta, Garumna,
Ingens hospes init: tibi majestate remissa
Imperii decrescit apex, tectoque minori
Cæsareus succedit honos, privata subire
Culmina dignantur Latii diademata regni.
[2] Sic Hecale Ægiden, sic te Tyrinthia proles
Ceperunt rigidi mapalia nuda Molorchi:
Sic posita quondam sceptri gravitate perustos
Juppiter Æthiopas, canamque revisere Tethyn
Gaudet, & alternis interserit otia curis.
Ergo hospes positisque minis, ventisque, Garumna,
Compositis, Borea non obluctante vel Austro,
Tranquillus mitisque adsis, vultuque sereno
Crispentur tremulæ Zephyris felicibus undæ:
Depositum tibi grande orbis, tibi publica vota
Spemque suam credit, rectorem gentis Iberæ,
Ausoniæ dominum, Boreæ pugnacis alumnum,
Victorem Libycæ terræ, Scythiæque timorem:
Quem colit occasus, Boreas amat, ultimus horret
Ortus, & infidi metuit solertia Mauri.
Cernis ut effractis popularia flumina claustris
Accurrant, properentque tuis se jungere Nymphæ
Fluctibus, Oceanus refluis ut plenior undis
Majores convolvat aquas, cupidæque videndi
Nereides, Nereusque pater, Tritonque canorus,
Et senior Glaucus, viridisque examina Phorci
Discursent tremula per stagna liquentia cauda?
Tu quoque magnanimum quamvis stirps, Carole, avorum
Magnanimis sis major avis, te Gallia quamvis
Obvia sollicitet, quamvis cunabula pandat
Rhenus, & Austriaci revocent molimina sceptri;
Burdegalæ exiguos ne dedignere penates
Hospitio sancire tuo: quæ dispare quamvis
Fortunæ splendore tuo, parvoque paratu

Te

1 *Bagrada*] Hæc verior, atque meliorum auctorum, Lucani, Statii, Plinii, Ptolemæi, Procopii, Sidonii, Orosii & Æthici (uti notat magnus Bochartus Geogr. sac. I. 24.) exemplo confirmata, hujus vocis scriptura, pro quo in Pomponio, Silio & Floro, omnibusque Buchanani Editt. *Bragada* legitur: respexisse autem noster videtur illud Lucani Pharſ. IV. 588.

——— *Qua se*
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ:

2 *Sic Hecale Ægiden*] *Hecale* anus paupercula Theseum, Molorchus senex pastor Herculem hospitio suscepisse a Poëtis feruntur.

Te capit hoſpitio, ſtudio in te forte fideli
Atque animo Regum ingentes æquaverit aulas.
At famæ ſi danda fides, ſubiere minores
Numina ſæpe caſas, ac non ingrata voluntas
Hoſpitis & magnum cepit mens grata Tonantem.
Obſequiis concede piis, concede favori
Burdegalæ, totam tibi quæ cum civibus urbem
Devovet: ut ſeri poſſint meminiſſe nepotes
Quæ loca tu quondam, quæ tecta impleveris ingens
Hoſpes, & externis veniens peregrinus ab oris
Diſcere magnanimi cupiat veſtigia Carli.
  Si locus hic ſupereſt, inter ſi nomina tanta
Admittunt tenues communia gaudia Muſas,
Verſibus incultis Aquitanis turba Camœnis
Dedita te ſtudiis patronum, & pacis adorat
Auctorem, facileſque vias, facileſque recurſus
Exoptat, Pylios & cum ſuperaveris annos,
Jam tibi promiſſam ſuper aurea ſidera vitam.

II. *Deſiderium* [1] *Ptolemæi Luxii Taſtæi.*

USQUE adeo patrii ſordet tibi ripa Garumnæ,
Pictones ut ſcopulos, atque horrida teſqua frutetis
Durus ames? nec te ſocium pecoriſque lariſque
Cura tenet, nec quam ſociis pecorique larique
Prætuleras; cui ſæpe roſas, cui ſæpe ſolebas
Pallida cum niveis vaccinia ferre liguſtris:
Quam tu ſideribus, quam tu componere ſoli
Auſus eras: [2] cujus nitidis radiantia [3] gemmis
Sola tibi purum fundebant lumina lumen.
Nunc tamen (heu nunquam conſtans in amore voluptas!)
Tu procul hinc ſteriles rupes colis immemor [4] Agrii
Vaſconicique gregis, Nymphæque oblitus amatæ:
Forſitan & ſtupidas bona carmina perdis ad aures.
Interea noſtris paſtoria fiſtula ſilvis
Muta ſilet, mutæ pecudes, mutæque volucres,
Nec ſtrepit aſſueto Zephyri levis aura ſuſurro.
Noctua ſucceſſit philomelæ, & acanthidi bubo,

Strix-

1 *Deſiderium Ptolemæi*] In Editt. Baſil. & H. Steph. alio ordine quam in reliquis hoc & ſequentia carmina diſponuntur.

2 *Cujus nitidis radiantia*] Editio anni 1594, Commelin. & And. Hart, *cui nitidis.*

3 *Gemmis*] And. Hart, *flammis.*

4 *Agrii*] Baſil. *agri*, ſed melius *Agrii*, nam *Agrius* poſt nominatur.

Strixque nocens pueris, & [1] triſtis ad omina cornix,
Raucaque flumineæ recinunt [2] convicia ranæ.
Sicubi [3] fauſta ſedet volucris, non gutture læto
Mulcet agros, non in tractus laſciva volatu
Emicat aërios, triſti ſed murmure mœſtum
Et lugubre ſonans ſedet in dumis deſertis
Abdita, turbatis deformis & horrida pennis.
Ipſe ego cum calamos mœſti ſolatia luctus
Sumere tentarem, crudumque levare dolorem
Carmine, vix primís admoram labra cicutis,
Sive fuit caſus, ſeu (quod magis auguror) ômen,
Et mala quæ mentem nunquam præſagia fallunt,
Flebile rauciſonæ reſponſavere cicutæ.
Ipſæ etiam in tumidis Nymphæ Oceanitides undis,
Ipſæ etiam [4] in placidis Nymphæ [5] Dordonides antris,
Ipſi etiam montes, ipſæ etiam convalles
Auditæ longas per noctem iterare querelas.
Sed neque te tantum, quanquam te flumina lugent,
Nec tantum Nymphæ, ſilvæ, volucreſque feræque,
Quantum te in ſolis ſolus gemit Agrius antris.
Illum ego congreſſuſque hominum & conſortia tecta
Vitantem, tacitæ per muta ſilentia ſilvæ
Dum ſequor, & voces capto, & veſtigia ſervo,
Hæc memini mœſta convicia fundere lingua.
  Pictones o ſcopuli, & nudis impervia ſaxis
Culmina, & exiguæ male pinguia culta Crotellæ,
Quæque paris raras tantum ſilva horrida glandes,

Ah!

1 *Triſtis ad omina*] Commelin. Elzev. 1621 & 1628. Edin. 1677. Lond. 1686. *triſtis ad omnia*; male, quemadmodum ſupra animadverſum ad Bapriſt. pag. 34.

2 *Convicia*] Vide Phædri fab. VI. 5.

3 *Sicubi*] Vir doctus, qui notas illas conſcripſit, quæ ad calcem Elzevirianæ 1621, aliarumque deinceps Editionum ſunt adjectæ, legendum monet conjunctim *Sicubi*, quanquam omnes aliæ habeant diviſim *Sic ubi*. Verum non videtur ille conſpexiſſe Edit. Mam. Patiſſonii 1579, in qua etiam *Sicubi* conjunctim legitur.

4 *In placidis*] Utrique Elzev. Edimb. 1677. Lond. 1686, omnibuſque Belg. Editt. abeſt *in*.

5 *Dordonides*] Baſil. Steph. Commelin. & Editio anni 1594, *Dardonides*, ſed male, a *Dordonia* enim (vulgo *Dordonne*) fluvio Galliæ Aquitanicæ, ex montibus Arvernorum, & ex *Dor* & *Donia* fontibus ſcatente, ac in Garumnam apud Liburnam oppidum influente, id nominis illis eſt inditum. [Ita vulgus Geographorum nos ſolet docere, ſequi amans Aimoinum. vid. Papir. Maſſon. deſcript. Franciæ per Flumina. in Garumna. ſed omnes errare & Dordoniam, ſive, ut olim dicebatur, Duranium ex uno fonte, ex monte Dor oriri, & inde Decum Doranum, Dorononiam, Dornoniam, & circa A. Ch. DCC. Dordoniam & Dordonam docet egregie Hadr. Valeſius in notitia Galliæ pag. 179.]

Ah! quibus infames magicis in collibus herbas
Gignitis? Ææi quæ vis occulta veneni
Hinc procul in vestris Ptolemæum detinet oris?
Certe ibi purpureis non lotos aquatica baccis,
Quæ tenuit socios tarde redeuntis Ulyssei,
Non Cereri lustratus ager, non commoda bubus
Pascua, non virides generoso palmite colles,
Qualia Vasconicæ felicia jugera glebæ.
Cæteraque ut constent, non quæ dedit ubera primum
Hic genitrix, non quod tua primum infantia cœlum
Hausit, & infirmis pulsus vagitibus aër,
Reptatumque solum puero: non falce notata
Silva sub hirsuto servat tua carmina libro,
Carmina nequicquam memorem spondentia mentem.
Quid tamen hoc prodest, patrii quod ripa Garumnæ
Et viridis frondes, & amœnam in frondibus umbram
[Præbeat,[1] & primas meditanti carmina cannas]
Prima tibi dederit, si tu non tangeris istis?
At te si capiunt inamœno robore colles,
Quodque per incultas arescit gramen arenas,
Raraque quæ canis languet vindemia saxis,
Ipse suas vites, sua pinguia culta Garumna
Oderit, & nulla redimitus arundine frontem
In mare per steriles lente prorepet arenas.
Quid precer, o silvæ, vobis, quid saxa, quid undæ?
Quid campis precer, & pecori, pecorisque magistris,
Quos mihi, quos patriæ Ptolemæus prætulit oræ?
Silva neget glandes, & Bacchi munera colles,
Torreat arva sitis, scabies pecus, atra magistros
Pestis & insani perimant contagia morbi,
Sospite Tastæo patriæque mihique sibique,
Immemor ut visat memores invitus amicos.
Hei mihi![2] quid silvæ & campi, quid saxa, quid undæ?
Quid pecus, & pecoris quid commeruere magistri?
Hæc ego devoveam, patriis quæ prætulit arvis
Pascua Tastæus? piget, & mea vota[3] retracto:
Rursus & iratæ linguæ maledicta recanto.
  Glande nemus, fœtu pecus, uva vitis abundet,
Puraque perspicuis manet de fontibus unda,

Pa-

1 *Præbeat*] Hunc versum in sola editione And. Hart invenio.

2 *Quid silvæ*] Alii codices universi, *quid silvæ & campi meruere? quid undæ?* melius autem lectio And. Hart, quam nos secuti sumus, prioribus respondere videtur.

3 *Retracto*] [Vide ad Jephthen. p. 204.]

Pabula dent campi, ſilvæ paſtoribus umbras,
Sub quibus arguta carmen modulentur avena.
Quæ te cunque tenet tellus, quæcunque tenebit;
Sive per æſtiferas Libyæ ſitientis arenas
Paſtor ages pecudes, Boreæ ſeu juncta nivali
Rura coles, Libycum Boreas riget imbribus axem,
Et rigor Arctous tepido miteſcat ab Auſtro;
Et quacunque feres greſſus, tibi balſama ſudet
Quercus, mella rubis, tribuliſque legatur amomum:
Dum neque terra ferax mellis, neque dives amomo
Eſſe tibi patrio videatur amicior arvo.
Me miſerum! quid vana queror? procul ille remotis
Saltibus externos forſan ſuſpirat amores.
At vos o venti, tuque o pulſata querelis
Aura meis toties, & amari conſcia luctus
Partem aliquam duras Ptolemæi perfer ad aures.
Ille licet ſcopulis (quod non puto) durior ipſis
Fiat, & antiqui (quod nolim) oblitus amici,
Cum tamen audierit gemitus, moturaque rupes
Verba mei luctus, noſtro ingemet ille dolori,
Dicet &, Hic noſtræ fuit admirator avenæ.
Plura locuturo vultum ſub nube recondens
Triſtior occiduas Phœbus deſcendit in undas.

III. *Deſiderium Lutetiæ.*

O Formoſa Amarylli, tuo jam ſeptima bruma
Me procul aſpectu, jam ſeptima detinet æſtas:
Sed neque ſeptima bruma nivalibus horrida nimbis,
Septima nec rapidis candens fervoribus æſtas
Exſtinxit vigiles noſtro ſub pectore curas.
Tu mihi mane novo carmen, dum roſcida tondet
Arva pecus, medio tu carmen ſolis in æſtu,
Et cum jam longas præceps nox porrigit umbras:
Nec mihi quæ tenebris condit nox omnia vultus
Eſt potis occultare tuos, te nocte ſub atra
Alloquor, amplector, falſaque in imagine ſomni
Gaudia ſollicitam palpant evanida mentem.
At cum ſomnus abit, curis cum luce renatis
Tecta miſer fugio, tanquam mihi tecta doloris
Semina ſubjiciant, & ſolis mœſtus in agris,
Qua vagus error agit feror, & deſerta querelis
Antra meis, ſilvaſque & conſcia ſaxa fatigo.
Sola meos planctus Echo miſerata gementi

Adgemit, & quoties ſuſpiria pectore duco,
Hæc quoque vicino toties ſuſpirat ab antro.
Sæpe ſuper celſæ prærupta cacumina rupis
In mare proſpiciens, ſpumantia cœrula demens
Alloquor, & ſurdis jacto irrita vota procellis:
O mare! quæque maris vitreas, Nereides, undas
Finditis, [1] in veſtros placidæ me admittite portus:
Aut hoc ſi nimium eſt, nec naufragus ire recuſo,
Dummodo dilectas teneam vel naufragus oras.
O quoties dixi Zephyris properantibus illuc,
Felices pulchram viſuri Amaryllida venti,
Sic neque Pyrene duris in cotibus alas
Atterat, & veſtros non rumpant nubila curſus,
Dicite veſanos Amaryllidi Daphnidos ignes.
O quoties Euro, levibus cum raderet alis
Æquora, dicebam, Felix Amaryllide viſa,
Dic mihi, Num meminit noſtri? num mutua ſentit
Vulnera? num veteris vivunt veſtigia flammæ?
Ille ferox contra rauco cum murmure ſtridens
Avolat irato ſimilis, mihi frigore pectus
Congelat, exanimes torpor gravis alligat artus.
Nec me paſtorum recreant ſolamina, nec me
Fiſtula, Nympharumque leves per prata choreæ,
Nec quæ capripedes modulantur carmina Panes:
Una meos ſic eſt prædata Amaryllis amores.
Et me tympana docta ciere canora Lyciſca,
Et me blanda Melænis amavit, Iberides ambæ,
Ambæ florentes annis, opibuſque ſuperbæ:
Et mihi dotales centum cum matribus agnos
Ipſi promiſere patres, mihi munera matres
Spondebant clam multa: meum nec munera pectus,
Nec nivei movere ſuis cum matribus agni,
Nec quas blanditias teneræ dixere puellæ,
Nec quas delicias teneræ fecere puellæ.
Quantum ver hyemem, vietum puer integer ævi,
Ter viduam thalamis virgo matura parentem,
Quam ſuperat Durium Rhodanus, quam Sequana Mundam,
Lenis Arar Sycorim, Ligeris formoſus Iberum,
Francigenas inter Ligeris pulcherrimus amnes:
Tantum omnes vincit Nymphas Amaryllis Iberas.
Sæpe ſuos vultus ſpeculata Melænis in unda

Com-

1 *Finditis, in veſtros*] Poſt hunc. additur in Editione Edinburgenſi hic verſus.
Et date Celtarum incolumi contingere portus.

Composuit, pinxitque oculos, finxitque capillum,
Et voluit, simul & meruit formosa videri.
Sæpe mihi dixit, Animi male perdite Daphni,
Cur tibi longinquos libet insanire furores?
Et quod ames dare nostra potest tibi terra, racemos
Collige purpureos, & spes ne concipe lentas.
Sæpe choros festos me prætereunte, Lycisca
Cernere dissimulans, vultusque aversa canebat
Hæc, pedibus terram, & manibus cava tympana pulsans:
Et Nemesis gravis ira, atque irritabile numen,
Et Nemesis [1] læsos etiam punitur amores.
Vidi ego, dum leporem venator captat, echinum
Spernere, post vanos redeuntem deinde labores,
Vespere nec retulisse domum leporem nec echinum.
Vidi ego, qui mullum peteret piscator, & arctis
Retibus implicitam tincam sprevisset opimam,
Vespere nec retulisse domum mullum neque tincam.
Vidi ego, qui calamos crescentes ordine risit
Pastor arundineos, dum torno rasile buxum
Frustra amat, (interea calamos quos riserat, alter
Pastor habet,) fragiles contentum inflare cicutas.
Sic solet immodicos Nemesis contundere fastus.
Hæc & plura Melænis, & hæc & plura Lycisca
Cantabant surdas frustra mihi semper ad aures.
Sed canis ante lupas, & taurus diliget ursas,
Et vulpem lepores, & amabit dama leænas,
Quam vel tympana docta ciere canora Lycisca
Mutabit nostros vel blanda Melænis amores.
Et prius æquoribus pisces, & montibus umbræ,
Et volucres deerunt silvis, & murmura ventis,
Quam mihi discedent formosæ Amaryllidos ignes:
[2] Illa [3] mihi rudibus succendit pectora flammis,
Finiet illa meos moriens morientis amores.

IV. *Fran-*

1 *Læsos etiam punitur amores*] *Punitur* hic active adhibuit, ad exemplum Cic. de Offic. lib. I. *Neque ad ejus qui punitur aliquem, aut verbis castigat, ad reipub. utilitatem referri*: & Tuscul. I. *Quo multi inimicos etiam mortuos puniuntur.*

2 *Illa mihi rudibus*] Ita in unica Editione Edinburgensi Andreæ Hart; in aliis vero omnibus turpissimo errore legitur, *Illa meum rudibus succendit pectora flammis.*

3 *Illa mihi rudibus*] Alibi monuimus omnibus libris (præter unum And. Hart.) *Illa meum rudibus* legi, quem solœcismum Menagius Anti-Baillet part. I. §. 1. Buchanani ipsius, ego librarii potius oscitantiæ imputandum existimo.

IV. *Francisci Valesii & Mariæ Stuartæ, Regum Franciæ & Scotiæ, Epithalamium.*

UNDE repentino fremuerunt viscera motu?
Cur Phœbum desueta pati præcordia anhelus
Fervor agit, mutæque diu Parnassidos umbræ
Turba iterum arcanis renovat Pæana sub antris?
Nuper enim, memini, squalebat marcida laurus,
Muta chelys, tristis Phœbus, citharæque repertor
Arcas, & ad surdas fundebam vota sorores.
Nunc Phœbi delubra patent, nunc Delphica rupes
Panditur, & sacro cortina remugit ab antro.
Nunc lauro meliore comas innexa sororum
Turba venit, nunc Aoniæ non invida lymphæ
Irrigat æternos Pimplei ruris honores,
Lætaque Pieriæ revirescit gloria silvæ.
Fallimur? an nitidæ tibi se, Francisce, Camœnæ
Exornant? tibi serta parant, [1] tibi flore recenti
Templa novant? mutumque diu formidine Martis
Gaudent insolitis celebrare Helicona choreis?
Scilicet haud alius nemoris decerpere fructus
Dignior Aonii, seu quem numerare triumphos
Forte juvat patrios, seu consecrata Camœnis
Otia: sic certe est. Hinc læto compita plausu
Cuncta fremunt: legumque exuta licentia frenos
Ludit: Hymen, Hymenæus adest: lux illa pudicis
Exoptata diu votis, lux aurea venit:
Venit. Habes tandem toties quod mente petisti,
[2] O decus Hectoridum juvenis: jam pone querelas,
Desine spes nimium lentas, jam desine longas
Incusare moras, dum tardum signifer annum
Torqueat, ignavos peragat dum Cynthia menses.
Grande moræ pretium fers: quod si prisca tulissent
Secula, non raptos flesset Menelaus amores,
Et sine vi, sine cæde Phrygum Cytherea probatæ
Solvere Priamidæ potuisset præmia formæ.
Digna quidem facies, quam vel trans æquoris æstus
Classe Paris rapiat, vel conjurata reposcat
Græcia: nec minus est animi tibi, nec minor ardor

Quam

1 *Tibi fiore recenti*] And. Hart, *fronde recenti.*

2 *O decus Hectoridum*] Gallos, sive Francos, Hectoridas poetarum more appellat, quod eorum nonnulli scriptores se Franco vel Francione quodam Hectoris Trojani filio ortos fabulantur.

Quam Phrygio Grajove duci, si postulet arma
Conjugii tutela tui. Sed mitior in te
Et Venus, & teneri fuit indulgentia nati,
Qui quod ames tribuere domi: puerilibus annis
Cœptus amor tecum crevit: quantumque juventæ
Viribus accessit, tanto se flamma per artus
Acrius [1] insinuans tenerum pascebat amorem.
Non tibi cura fuit, quæ sæpius anxia Regum
Pectora sollicitat, longinquæ obnoxia flammæ:
Nec metus is torsit, veri prænuntia fama
Ne vero majora [2] ferat, dum secula prisca
Elevat, & primum formæ tibi spondet honorem:
Cera nec in varias docilis transire figuras
Suspendit trepidam dubia formidine mentem:
Nec tua commisti tacitis suspiria chartis,
Rumorisque vagam timuisti pallidus umbram.
Ipse tibi explorator eras, formæque probator,
Et morum testis. Nec conciliavit amorem
Hunc tibi luxuries, legum indignata teneri
Imperio, aut primis temerarius ardor ab annis:
Sed sexu virtus, annis prudentia major,
Et decori pudor, & conjuncta modestia sceptris,
Atque hæc cuncta ligans arcano gratia nexu.
Spes igitur dubiæ, lentæque facessite curæ,
Ipse tuis oculis tua vota tuere, probasque:
Speratosque leges sine sollicitudine fructus,
Nullaque fallacis delusus imagine somni
Irrita mendaci facies convicia nocti.
Exspectatus Hymen jam junget fœdere dextras,
Mox etiam amplecti, mox & geminare licebit
Basia, mox etiam non tantum basia: sed tu,
Quamlibet approperes, animo moderare: beatum
Nobiscum partire diem, tu gaudia noctis
Solus tota feres: quanquam neque gaudia noctis
Solus tota feres: & nos communiter æquum est
Lætitiam gaudere tuam: communia vota
Fecimus, & sacras pariter placavimus aras,
Miscuimusque preces, & spesque metusque tuosque
Sensimus affectus: [3] ægre tecum hausimus una
Tædia longa moræ. Superi nunc plena secundi

Gaudia

1 *Acrius insinuans*] Basil. *accendens.*
2 *Ferat*] Ita Hart & recentiores omnes, antiquiores vero *ferat.*
3 *Ægre tecum*] Rob. Steph. & Patisson. *ægræ.*

Gaudia cum referant, ſenſus pervenit ad omnes
Lætitiæ, mentemque ciens renovata voluptas
Creſcit, & exſultant trepidis præcordia fibris.
Qualis ubi Eois Phœbus caput extulit undis
Purus, & auratum non turbidus extulit axem,
Cuſpide jucundæ lucis percuſſa renident
Arva, micat tremulo criſpatus lumine pontus,
Lenibus aſpirat flabris innubilus aër,
Blanda ſerenati ridet clementia cœli:
At ſi nubiferos effuderit Æolus Auſtros,
Et pluviis gravidam cœlo ſubtexuit umbram,
Mœſta horret rerum facies, deformia lugent
Arva, tument fluctus, campis gravis incubat aër,
Torpet & obductum picea caligine cœlum:
Sic ex te populus ſuſpenſus, gaudia, curas,
Mœroreſque trahit: roſea nec ſola juventa
Florida, nec ſpatiis quæ te propioribus ætas
Inſequitur, genio indulgent, vultuque ſoluto
Luſibus exhilarant aptos juvenilibus annos;
Hunc poſita vultus gravitate ſeverior ætas
Lætatur celebrare diem, matreſque verendæ
Non tacito hunc, tacitoque optat virguncula voto.
Quid loquar humanas admittere gaudia mentes?
Ipſa parens rerum totos renovata per artus
Geſtit, & in veſtros penitus conſpirat honores.
Aſpice jam primum radiati luminis orbem
[1] Semper inexhauſta luſtrantem lampade terras,
Ut niteat, blanda ut flagrantes mitiget ignes
Temperie, ut [2] cupidos ſpectacula veſtra tueri
Purpureo vultus maturior exſerat ortu,
Serius occiduas currus demittat in undas,
Ut gelidos repetens flamma propiore triones
Contrahat æſtivas anguſta luce tenebras.
Ipſa etiam tellus virides renovatur amictus,
Et modo pampineas meditatur collibus umbras,
Et modo meſſe agros, modo pingit floribus hortos:
Horrida nec tenero ceſſant manſueſcere fœtu
Teſqua, nec armati ſpina ſua brachia vepres,
Nec curvare feros pomis aviaria ramos:
Inque omnes frugum facies bona copia cornu
Solvit, & omniferum beat indulgentior annum,

Pigno-

1 *Semper inexhauſta*] Omnes præter And. Hart. & Lond. 1686, *inexhauſto.*

2 *Cupidos*] Ia Steph. alii vero omnes, *cupido.*

Pignoris hoc ſpondens felices omine tædas.
Fortunati ambo, & felici tempore nati,
Et thalamis juncti! veſtram concordia mundi
Spem fovet, aſpirat votis, indulget honori:
Atque utinam nullis unquam labefacta querelis
Conjugium hoc canos concordia ſervet in annos.
Et (mihi ni vano fallax præcordia Phœbus
Impulit augurio) quem jungit ſanguinis ortus,
Et commune genus proavûm, ſerieque perenni
Fœdus amicitiæ ſolidum, quem more vetuſto
Sancta verendarum committunt fœdera legum,
Nulla dies unquam veſtrum divellet amorem.
Vos quoque felici lucent quibus omine tædæ,
Quo ſtudium, populique favor, quo publica regni
Vota preceſque vocant, alacres accedite: tuque
Tu prior, o Reges non ementite parentes,
Hectoride juvenis, tota complectere mente
Quam dedit uxorem tibi lex, natura ſororem,
Parentem imperio ſexus, dominamque voluntas,
Quam ſociam vitæ tibi conjunxere parentes,
Et genus, & virtus, & forma, & nubilis ætas,
Et promiſſa fides, & qui tot vincula nectens
Firmius arctat amor totidem per vincula nexus.
Si tibi communi aſſenſu connubia Divæ
Annuerent, Paris umbroſa quas vidit in Ida,
Permittantque tuo ſocias tibi jungere tædas
Arbitrio, quid jam, voti licet improbus, optes
Amplius? Eximiæ delectat gratia formæ?
Aſpice quantus honos frontis, quæ gratia blandis
Interfuſa genis, quam mitis flamma decoris
Fulguret ex oculis, quam conſpirarit amico
Fœdere cum tenera gravitas matura juventa,
Lenis & auguſta cum majeſtate venuſtas.
Pectora nec formæ cedunt exercita curis
Palladiis, & Pierias exculta per artes
Tranquillant placidos Sophia ſub [1] judice mores.
Si ſeries generis longuſque propaginis ordo
Quæritur: hæc una centum de ſtirpe nepotes
Sceptriferos numerare poteſt, hæc regia ſola eſt,
Quæ bis dena ſuis includat ſecula faſtis;
Unica vicinis toties pulſata procellis,
Externi immunis domini: quodcunque vetuſtum

160 Gen-

1 *Judice*] Hart, *præſide*.

Gentibus in reliquis vel narrat fama, vel audet
Fabula, longævis vel credunt secula fastis,
Huc compone, novum est. Ampla si dote moveris,
Accipe dotales Mavortia pectora Scotos.
Nec tibi frugiferæ memorabo hîc jugera glebæ,
[Aut [1] saltus pecore, aut fœcundas piscibus undas,]
Aut æris gravidos & plumbi pondere sulcos,
Et nitidos auro montes, ferroque rigentes,
Deque metalliferis manantia flumina venis,
Quæque beant alias communia commoda gentes.
Hæc vulgus miretur iners, quique omnia spernunt
Præter opes, quibus assidue sitis [2] acris habendi
Tâbifico oblimat præcordia crassa veneno.
Illa pharetratis est propria gloria Scotis,
Cingere venatu saltus, superare natando,
Flumina, ferre famem, contemnere frigora & æstus;
Nec fossa & muris patriam, sed Marte tueri,
Et spreta incolumem vita defendere famam;
Polliciti servare fidem, sanctumque vereri
Numen amicitiæ, mores, non munus amare.
Artibus his, totum fremerent cum bella per orbem,
Nullaque non leges tellus mutaret avitas
Externo subjecta jugo, gens una vetustis
Sedibus antiqua sub libertate resedit.
Substitit hîc Gothi furor, hîc gravis impetus hæsit
Saxonis, hîc Cimber superato Saxone, & acri
Perdomito Neuster Cimbro. Si volvere priscos
Non piget annales, hîc & victoria fixit
Præcipitem Romana gradum: quem non gravis Auster
Reppulit, incultis non squalens Parthia campis,
Non æstu Meroë, non frigore Rhenus & Albis
Tardavit, Latium remorata est Scotia cursum:
Solaque gens mundi est, [3] cum qua non culmine montis,

Non

1 *Aut saltus*] Hunc versum, in aliis omnibus desideratum, ex Editione And. Hart supplevimus.

2 *Acris*] Ita habent antiquiores & Hart, recentiores vero, *æris*.

3 *Cum qua non culmine montis*] Quidam arbitrantur fœdam hic, sive typographi, sive exscriptoris vitio, maculam admissam: quis enim (ajunt) veterum sic locutus est, *Scotia est sola gens mundi, cum qua* (*i. e.* ut illi interpretantur, *adversus quam*) *Romani munierunt limites sui imperii, non culmine montis*, &c. *sed muris & fossa?* ac proinde pro [*cum qua*,] legendum contendunt [*in quam*.] At non est, mea sententia, quod constantem omnium librorum scripturam sollicitemus: quin potius, si rem accuratius intueamur, omnia non recte modo ac Latine, sed belle ac venuste dici comperiemus; non enim (quod illi volunt) hæ voces [*cum qua*] ad verbum [*munivit*] referendæ sunt,

sed

Non rapidi ripis amnis, non objice ſilvæ,
Non vaſti ſpatiis campi Romana poteſtas,
Sed muris foſſaque ſui confinia regni
Munivit: genteſque alias cum pelleret armis
Sedibus, aut victas vilem ſervaret in uſum
Servitii, hîc contenta ſuos defendere fines
Roma ſecurigeris prætendit mœnia Scotis:
Hîc ſpe progreſſus poſita, Carronis ad undam
Terminus Auſonii ſignat divortia regni.
Neve putes duri ſtudiis aſſueta Gradivi
Pectora manſuetas non emolleſcere ad artes,
Hæc quoque, cum Latium quateret Mars barbarus orbem,
Sola prope expulſis fuit hoſpita terra Camœnis.
Hinc Sophiæ Grajæ, Sophiæ decreta Latinæ,
Doctoreſque rudis formatoreſque juventæ
Carolus ad Celtas traduxit: Carolus idem,
Qui Francis Latios faſces, trabeamque Quirini
Ferre dedit Francis, conjunxit fœdere Scotos:
Fœdere, quod neque Mars ferro, nec turbida poſſit
Solvere ſeditio, aut dominandi inſana cupido,
Nec ſeries ævi, nec vis ulla altera, præter
Sanctius & vinclis fœdus propioribus arctans.
Tu licet ex illa numeres ætate triumphos,
Et conjuratum cunctis e partibus orbem
Nominis ad Franci exitium, ſine milite Scoto
Nulla unquam Francis fulſit victoria caſtris,
Nulla unquam Hectoridas ſine Scoto ſanguine clades
Sævior oppreſſit: tulit hæc communiter omnes
Fortunæ gens una vices: Franciſque minantes
Sæpe in ſe vertit gladios. Scit belliger Anglus,
Scit ferus hoc Batavus, teſtis Phaëthontias unda,
Nec ſemel infauſtis repetita Neapolis armis.
Hanc tibi dat conjux dotem, tot ſecula fidam
Conjunctamque tuis ſociali fœdere gentem,
Auſpicium felix thalamis concordibus, armis

Indo-

ſed ad [*confinia:*] ut hic ſit verborum ordo, *Sola que g.m. eſt confinia regni ſui cum qua Romana poteſtas munivit non culmine montis*, &c. *ſed muris foſſaque.* Romanos autem ſic interdum loqui locupletiſſimum teſtem habemus Ovid. Met. IV. 399.

Jamque dies exactus erat, tempuſque ſubibat,
Quod tu nec tenebras, nec poſſes dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.

Et Met. XIII. 592.

Tum cum luce nova noctis confinia ſervo.

i. e. *confinia diei & noctis*, ſive *medium inter diem & noctem ſpatium.* Sic confinia provinciæ Romanæ (in Britannia) cum Scotia ſunt limites inter provinciam Romanam & Scotiam, vel qua provincia Romana Scotiæ erat confinis.

Indomitos populos per tot diſcrimina, felix
Auſpicium bellis, venturæque omina palmæ.
At tu conjugio, Nymphe, dignata ſuperbo,
Te licet & Juno, & bellis metuenda virago,
Et Venus, & Charitum larga indulgentia certet
Muneribus decorare ſuis, licet ille ſecundus
Spes votiſque hominum Francæ moderator habenæ,
Et ſolo genitore minor, tibi Regia ſceptra
Submittat, blando & dominam te prædicet ore,
Sexum agnoſce tamen, dominæque immunis habenæ
Hactenus imperio jam nunc aſſueſce jugali:
Diſce jugum, ſed cum dilecto conjuge, ferre:
Diſce pati imperium, victrix patiendo futura.
Aſpicis Oceanum ſaxa indignatus ut undis
Verberet, & cautes tumida circumfremat ira:
Rupibus incurſat, demoliturque procellis
Fundamenta terens, ſcopuliſque aſſultat adeſis:
Aſt ubi ſe tellus molli ſubſtravit arena,
Hoſpitioque Deum blande invitavit amœno,
Ipſe domat vires, placiduſque & ſe minor ire
In thalamos gaudet non torvo turbidus ore,
Non ſpumis fremituque minax, ſed fronte ſerena
Littus inoffenſum lambit, ſenſimque relabens
Arrepit facilis cerni, &, [1] ceu mollia captet
Oſcula, ludentes in littore lubricat undas.
Cernis ut infirmis hedera enitatur in altum
Frondibus, & molli ſerpens in robora flexu
Paullatim inſinuet ſeſe, & complexibus hærens
Emicet, & mediis pariter caput inſerat aſtris.
Flectitur obſequio rigor, obſequioque paratur
Et retinetur amor. Neu te jactura relictæ
Sollicitet patriæ, deſideriumque parentis:
Hæc quoque terra tibi patria eſt, hîc ſtirpe propinqui,
Hîc generis pars magna tui, multoſque per annos
Fortunatorum ſeries longiſſima Regum,
Unde genus ducis, rerum moderatur habenas.
Quoquo oculos vertes, quoquo veſtigia flectes,
Cognatis pars nulla vacat, locus exhibet omnis
Aut generis ſocios, aut faſtis inclyta gentis
Oſtentat monumenta tuæ. Jam ut cætera mittam,
Hîc te, qui cunctis merito præponderat unus,
Exſpectat longe pulcherrimus Hectoridarum,

Pe-

1 *Ceu mollia captet*] Baſil. *ceu millia captet.*

Pene tibi ſtirpis communis origine frater:
Mox etiam fratrem quod vincat amore futurus,
Et matrem, & quicquid conſanguinitate verendum
Lex facit, &, legum quam juſſa valentior ulla,
Naturæ arcanos pulſans reverentia ſenſus.
Hîc quoque (ni juſtis obſiſtent numina votis,
Falſaque credulitas fruſtra ſpem nutrit inanem)
Filius ore patrem referens, & filia matrem
Sanguine communi vinclum communis amoris
Firmabunt, brevibuſque amplexi colla lacertis
Diſcutient blando curarum nubila riſu.
Hunc vitæ mihi fata modum concedite, donec
Juncta Caledoniæ tot ſeclis Gallia genti
Officiis, pactiſque, & legum compede, fratrum
Subdita dehinc ſceptris animo coaleſcat: & undis
Quos mare, quos vaſtis cœlum ſpatiiſque ſolumque
Dividit, hos populum concordia nectat in unum,
Æquæva æternis cœli concordia flammis.

V. *Deploratio ſtatus rei Gallicæ, ſub mortem Franciſci Secundi Regis.*

O Dea, quæ nimiis ſucceſſibus invida faſtus
[1] Speſque premis tumidas, ſi Gallia forte ſecundis
Non moderata animum rebus, ſi prodiga linguæ,
Improba ſi voti tua numina læſerit, iræ
Pone modum, & feſſis propius bona conſule rebus.
Quicquid enim pœnæ meruit vel noxa, vel error,
Cladibus eluimus: quos non infecimus amnes
Sanguine? naufragiis mare teximus, oſſibus agros:
Oppida quot ſpoliata! ſuis viduata colonis
Rura quot incultis horrent ſqualentia dumis!
Pax quoque non fido vultum fucata veneno
Sævior incubuit bello. Dum thura litamus
Ignibus, & ſuperis læti inſtauramus honores,
Ipſe gubernator fortunæ victima ad aram
Immatura ſuo turbavit gaudia luctu,
Concuſſitque una pariter labefacta ruina
Omnia: finito vix tandem eluximus anno:
Jam lacrymæ rediere novæ: cumulata feruntur
Funera funeribus, & clades clade: novoque

Vul-

1 *Speſque premis tumidas*] Ita & rectius, me judice, habent Hen. Stephanus anno 1569, & Ratiſbon. 1579: alii quos viderim omnes *timidas*.

Vulnere crudeſcit prope jam coitura cicatrix.
Ipſa etiam tetro Diſcordia fœta veneno
His majus meditata nefas, de ſede ſilentum
Evocat infernas ſupera ad convexa ſorores,
Inque animos odii fundens mala ſemina & iræ,
Et procerum mentes privata ad commoda torquens
In commune vetat ſocias extendere curas.
Quæ jam dedecoris, quæ damni exempla ſuperſunt?
Quæ non pertulimus, vel mox ventura timemus?
Cladibus infeſtos etiam ſatiavimus hoſtes,
Invidiæ arbitrio pœnas expendimus: iſta
Sint ſatis erroris culpæve piacula noſtræ.
Accipite hæc ſuperi: fractæ ſerieque malorum
Aſſidua afflictæ faciles ſuccurrite genti,
Inque feros belli clades convertite Turcas.

VI. *De equo elogium.*

CÆTERA rerum opifex animalia finxit ad uſus
Quæque ſuos, equus ad cunctos ſe accommodat unus:
Plauſtra trahit, fert clitellas, fert eſſeda, terram
Vomere proſcindit, dominum fert, ſive natatu
Flumina, ſeu foſſam ſaltu, ſeu vincere curſu
Eſt ſalebras opus, aut canibus circundare ſaltus,
Aut molles glomerare gradus, aut flectere gyros,
Libera ſeu vacuis ludat laſcivia campis.
Quod ſi bella vocent, tremulos vigor acer in artus
It, domino & ſocias vomit ore & naribus iras,
Vulneribuſque offert generoſum pectus, & una
[1] Gaudia, mœrores ſumit ponitque viciſſim
Cum domino: ſortem ſic officioſus in omnem,
Ut veteres nobis tam certo fœdere junctum
Crediderint mixta coaleſcere poſſe figura,
Inque Pelethroniis Centauros edere ſilvis.

VII. *Genethliacon Jacobi Sexti Regis Scotorum.*

CRESCE puer patriæ auſpiciis felicibus orte,
Exſpectate puer, cui vatum oracla priorum
Aurea compoſitis promittunt ſecula bellis:
Tuque peregrinis toties pulſata procellis,

Pene

1 *Gaudia, mœrores*] Ita Hart. alii vero omnes *mœrorem*.

Pene [1] tuo toties excisa Britannia ferro,
Exsere læta caput, cohibe pacalis olivæ
Fronde comam, repara flammis fœdata, ruinis
Convulsa, & pulso cole squalida tecta colono:
Pone metum, æternam spondent tibi sidera pacem.
Jam neque Saxonidæ Scotos, nec Saxona Scotus
Infestus premet, & cognato sanguine ferrum
Polluet, & miseras prædando exhauriet urbes.
Sed quibus ante feri tractabant arma Gradivi,
Jam dehinc pacatis conjungent fœdera dextris.
Vos quoque felices felici prole parentes,
Jam tenerum teneris puerum consuescite ab annis
Justitiæ, sanctumque bibat virtutis amorem
Cum lacte; & primis pietas comes addita cunis
Conformetque animum, & pariter cum corpore crescat.
Non ita conversi puppis moderamine clavi
Flectitur, ut populi pendent a Principe mores.
Non carcer, legumque minæ, torvæque secures
Sic animos terrent trepidos formidine pœnæ,
Ut veræ virtutis honos, moresque modesti
Regis, & innocui decus & reverentia sceptri
Convertunt mentes ad honesta exempla sequaces.
Sic ubi de patrio redivivus funere phœnix
Auroræ [2] ad populos redit, & cunabula secum
Ipse sua, & cineres patris inferiasque decoris
Fert humeris, quacunque citis adremigat alis,
Indigenæ comitantur aves, celebrantque canoro
Agmine: non [3] illas species incognita tantum,
Aut picturatæ capiunt spectacula pennæ,
Quam pietas, pietas etiam intellecta volucrum
Sensibus: usque adeo recti natura per omnes
Diffudit rerum vivacia semina partes,
Sic in Regem oculos populus defigit, & unum
Admirantur, amant, imitantur, seque suosque
Ex hoc, ceu speculo, tentant effingere mores.
Quod non sanguinei metuenda potentia ferri
Exprimet, & nitido florentes ære phalanges,
Hoc præstabit amor: certat cum Principe vulgus
Officiis, & amat, cum se deprendit amari,

Et

1 *Pene tuo*] Ita codices omnes antiqui, at recentiores hunc versum sequenti subjiciunt.

2 *Auroræ ad populos redit*] And. Hart, *Memphin ab Aurora petit.*

3 *Illas*] Ita Steph. & Mam. Pariss. meliusque quam *illa*, prout in aliis omnibus legitur.

Et domino ſervit, quia non ſervire neceſſe eſt:
Quaſque bonus Princeps laxat ſponte, arctat habenas,
Depoſcitque jugum, quod vi cogente metuque
Rejecturus erat: contra indulgentior ille
Rexque paterque ſuis adimit, ſubit ipſe labores,
Quæque jubet primus præit, & legum aſpera juſſa
Mollia parendo facit, erratiſque ſuorum
Parcere non durus, ſibi inexorabilis uni.
Ille nec in cultu ſuperet menſaque domoque,
Quem poſuit natura, modum, nec more ferarum
In Venerem præceps, ſed certo fine pudoris
Caſta colat ſancti genialia fœdera lecti.
Quis bombyce auſit cultus fœdare viriles,
Si ferat indigenam majeſtas regia veſtem?
Quis de lege tori, tanquam ſit dura, queratur,
Cum teneat Regem? cui non temulentia turpis
Principe ſub ſicco? patrios quis frangere mores
Audeat, ignavoque animum corrumpere luxu,
Ipſe voluptatum cum Princeps frena coërcet,
Et nimium lætam vitiorum [1] comprimit herbam?
Talem Romulidæ tranquilla pace fruentem
Sacrificum videre Numam, Solomonta potentem
Palmifer Euphrates: non illis lethifer enſis,
Non bellator equus firmavit regna, nec axis
Falcifer, aut denſis [2] legio conferta maniplis,
Sed pietatis amor, ſed nulli noxia virtus,
Fretaque præſidio majeſtas juris inermi.
At qui gemmiferos victor penetravit ad Indos
Dux [3] Macedum, quique Auſoniam tenuere ſuperbo
Imperio Reges, aut ferro aut tabe veneni
Effudere animas, & cædem cæde piarunt.
Scilicet humano generi natura benigni
Nil dedit, aut tribuet moderato Principe majus,
In quo vera Dei vivenſque elucet imago.
Hanc ſeu Rex vitiis contaminet ipſe pudendis,
Sive alius ferro violet vel fraude, ſeveras
Sacrilego Deus ipſe petet de ſanguine pœnas,
Contemtumque ſui ſimulacri haud linquet inultum.

Sic

1 *Comprimit herbam*] Sic legendum monſtrat priore verſu *coërcet:* libris tamen omnibus *comprimat* ſcriptum eſt.

2 *Legio conferta maniplis*] Ita unus And. Hart, alii autem omnes *conſerta maniplis.*

3 *Macedum*] [*Macetum* dicendum fuit. vide Heinſ. ad Claud. II. in Rufin. 279. & quos ibi laudat. idem commiſſum Epigram. XLV.]

Sic Nero crudelis, ſic Flavius ultimus, & qui
Imperio Siculas urbes [1] tenuere cruento,
Effigiem fœdare Dei exitialibus auſi
Flagitiis, ipſa periere a ſtirpe reciſi.
Sic qui ſe juſti macularunt ſanguine Servî,
Et qui legitimos ferro flammaque petivit
Rectores patriæ Catilina nefarius, acti
In furias miſero vix tandem funere vitam
Inviſam poſuere, ignominiaque perenni
Fœdavere ſuam ventura in ſecula gentem.
Hæc [2] tenero addiſcat, maturo exerceat ævo,
Et regnare putet multo ſe latius, oræ
Heſperiæ fuſcos quam ſi conjunxerit Indos,
Si [3] poterit rex eſſe ſui. [Dum firmior artus
Vis reget atque animum, puerilia murmura dulces
Interea Charites atque eluctantia verba
Component, Muſiſque dabunt rude pectus alendum:
Inde notas diſcet, per quas abſentibus abſens
Quid juvet aut doleat caris exponat amicis:
Quæ dirimant verum a falſo diſcrimina certa:
Quæ quibus aut pugnent, aut non invita ſequantur:
Quod genus eloquii flammatas leniat iras,
Quod reſides acuat: quæ vis regat ætheris orbes:
An ſponte æternos volvat natura meatus.
Tum de Socraticis ſeſe cognoſcere chartis
Incipiet, ſi Socraticæ modo pandere chartæ
Vera queant: mox cœligenis ſe firmior ætas
Conformet Muſis, dignoſcere ſacra profanis
Apta quid interſint: ſumet præcepta rebelles
Hinc domitura animos; & bello & pace regendi
Imperii veram ſacris de fontibus artem
Diſcet. Ad hanc omnes normam ſi ſedulus actus
Finxerit, in patrias felix ſuccedet habenas.]

GEOR-

1 *Tenuere cruento*] In omnibus libris legitur *tenuere ſuperbo*, præter unum And. Hart, qui habet *cruento*, quod magis arridet, quia paucis ante verſibus *tenuere ſuperbo* dixerat.

2 *Tenero*] Baſil. Steph. Patiſſon. *tener*, Commelin. Editio anni 1594, & Hart, *tenera*, alii omnes *tenero*.

3 *Si poterit Rex eſſe ſui*] Hoc poëma in libris omnibus hoc verſu clauditur,

Si poterit Rex eſſe ſui, Rex eſſe ſuorum.

præter unicam Editionem Edinburgenſem Andreæ Hart, quæ, omiſſo hemiſtichio *Rex eſſe ſuorum*, ſequentes ad finem uſque verſus habet adjectos.

GEORGII BUCHANANI SCOTI
HENDECASYLLABON
L I B E R.

I. *In Neæram.*

UM primum mihi candidæ Neæræ
Illos sideribus pares ocellos
Ostendistis, ocelluli misselli,
Illa principium fuit malorum,
Illa lux animi ruina nostri.
Sic primis radiis repente tactus
Totus intremui cohorruique,
Ut leves nemorum comæ virentum
Primis flatibus intremunt Favonii:
Et cor jam meditans ad illam abire
Per pectus trepidansque palpitansque
Jamque evadere jamque gestiebat:
Ceu solet puer artubus tenellis,
Quem nutrix gremio fovet, parentem
Affectare oculis & ore, parva
Jactans brachia: ceu solent volucres
Adhuc involucres volandi inani
Infirmas studio movere pennas.
[1] Tum mens provida, virium suarum
Quippe conscia, ne locus dolosis
Esset insidiis, miselli ocelli,
Vos ad pectoris excubare portas
Insomni statione jussit. At vos,
Sive blanditiis dolisve capti,
Seu somno superante, sive sponte
Consensistis, herumque prodidistis,
Fugit corque animusque, me relicto
Excorde, exanimo. Quod ergo fletu
Nunc satisfacere arbitremini vos,
Nil est: quem lacrymis movere vultis
Non adest animusve corve: ad illam
Ite: orateque & impetrate ab illa.
Ni exoraritis, impetraritisque,
Faxo illam aspiciatis usque & usque,
Donec vos ita luce reddat orbos,
Ut me corde animoque fecit orbum.

II. *Ad*

1 *Tum mens provida*] Genev. 1594. Commel. Hart. Elzev. 1628. Wetst. & alii nonnulli, *Tu mens provida.*

II. *Ad eandem.*

SEU procacibus annuas ocellis,
Seu minacibus abnuas ocellis,
Juxta me miſerum, Neæra, perdis:
Spe torques modo credula [1] timentem,
Nunc formidine maceras dolentem.
Spes, ſi lumine reſpicis benigno,
Lentis ignibus uſtulat medullas:
Timor, lumine ſi aſpicis maligno,
Pigro frigore congelat medullas.
Sic jactor miſer huc & huc, timores
Speſque inter dubiæ patens procellæ:
Nec unquam vigili quieta cura
Vitæ noxve dieſve mî refulſit.
O ſæviſſime numinum Cupido,
Si inſenſus pariter favenſque perdis,
Quis portus mihi ſpem feret ſalutis?

III. *Ad eandem.*

QUANTUM delicias tuas amabam,
Odi deterius duplo ampliuſque
Tuam nequitiam & procacitatem,
Poſtquam te propius, Neæra, novi.
At tu ſi penitus perire me vis,
Si vis perdite amem, & magis magiſque
Totis artubus imbibam furorem,
Sis nequam magis, & magis proterva.
Nam quo nequior es, protervior-que,
Tanto impenſius uror inquieto
Ventilante odio faces amoris,
Et lentas iterum ciente flammas.
Quod ſi ſis melior, modeſtiorque,
Odero minus, & minus te amabo.

IV. *Ad eandem.*

RISUS, blanditiæ, procacitates,
Luſus, nequitiæ, facetiæque,
Joci, deliciæque, & illecebræ,
Et ſuſpiria, & oſcula, & ſuſurri,
Et quicquid maleſana corda amantum
Blandis ebria faſcinat venenis,
Hinc faceſſite. Jam vale Neæra.
At tu mens bona, ſanitas, ſaluſque,
Continentia, caſtitas, pudorque,
Et modeſtia, veritaſque ſimplex
Fraudes acribus intuens ocellis,
Et quiſquis maleſana corda amantum
Funeſtis Deus eximis venenis,
Adſis: adſere me mihi, impotentis
Vix tandem dominæ jugo ſolutum.
Fruſtra blanditiæ appuliſtis ad me;
Fruſtra nequitiæ [2] venitis ad me,
Fruſtra deliciæ obſidebitis me:
Fruſtra me illecebræ, & procacitates,

Et

[1] *Timentem*] An *tumentem*? Vid. ſupra Silv. vi. ŷ. 2. [Nihil hic mutandum. nulla enim ſpes ſine timore, nullus timor ſine ſpe, unde hæc duo ſæpe alternantia jungunt Poëtæ. vid. Ciofan. ad Ovid. Epiſt. Heroid. ix. 42. & Epiſt. xvi. 379. *Spe modo non timida*, &c.]

[2] *Venitis ad me*] Editio Mam. Patiſſ. anni 1579, *veniſtis*.

Et ſuſpiria, & oſcula, & ſuſurri,
Et [1] quicquid maleſana corda amantum
Blandis ebria faſcinat venenis,
Fruſtra jam aggrediemini dehinc me.
Quid me mollibus implicas lacertis?
Quid procacibus intuere ocellis?
Quid fallacibus oſculis ineſcas?
Ne labris labra, inepta, pectorive
Pectus conſere, machinis nec iſtis
Ullus jam ſupereſt locus, nec arti:
Non ſum ſtultus ut ante. Jam Neæra
Vale: dum bona, dum pudica, nobis
Caris carior æſtimata ocellis:
At poſtquam es mala & impudica, nobis
Vili vilior æſtimata cœno.
Eheu me miſerum! ſtatim voluta
Unda lucida per genas ſinuſque
Inſultat tremulo fugax rotatu,
Et per turgidulas fluens papillas,
Senſim gemmeus intumeſcit imber,
Molles agglomerans decenter orbes.
Ergo hæc poſſum ego lentus intueri?
Cernam ferreus ergo ſaxeuſque
Corrumpi male tam bonos ocellos?
Hæc ſi poſſum ego lentus intueri,
Poſſum & ferreus eſſe ſaxeuſque.
Quin vos, mens bona, ſanitas, ſaluſque,
Continentia, caſtitas, pudorque
Et modeſtia, veritaſque ſimplex
Fraudes acribus intuens [2] ocellis,
Et quiſquis maleſana corda amantum
Funeſtis Deus eximis venenis,
Hinc faceſſite: vos adeſte rurſus
Riſus, blanditiæ, procacitates,
Luſus, nequitiæ, facetiæque,
Joci, deliciæque, & illecebræ,
Et ſuſpiria, & oſcula, & ſuſurri,
Et quicquid maleſana corda amantum
Blandis ebria faſcinat venenis:
Sic me vivere, ſic mori ſuave eſt.

V. *Ad Antonium Goveanum.*

SI quicquam, Goveane, fas mihi eſſet
Invidere tibive, Teviove,
Et te noſtro ego Tevio inviderem,
Et noſtrum tibi Tevium inviderem.
Sed cum me nihil invidere ſit fas,
Vel tibi, Goveane, Teviove,
Si fas eſt quod amor dolorque cogit,
Vobis imprecor uſque & imprecabor,
Uterque ut mihi, ſed cito, rependat
Hoc pravum ob facinus malumque pœnas:
Te mî Tevius invidere poſſit,
Tu poſſis mihi Tevium invidere.
Ambobus mihi ſi frui licebit,
Cœlum Diis ego non ſuum invidebo,
Sed ſortem mihi Dii meam invidebunt.

VI. *Ad*

1 *Et quicquid*] Patiſſ. & Baſil. *Et quiſquis maleſana corda amantum Blandis ebria faſcinas venenis.*

2 *Ocellis*] Ita omnino legendum, ut in verſu 11, non *venenis*, quod in omnes Editiones irrepſit.

VI. *Ad Neæram.*

CUM [1] das basia, nectaris, Neæra,
Das mî pocula, das dapes Deorum:
Ut factus videar mihi repente
Unus e numero Deûm, Deisve
Si quid altius est beatiusve.
Sed nectar mihi dulce basiorum
Sic fallacibus imbuis venenis,
Ut qui nunc fueram Deus, Deisve
Si quid altius est beatiusve,
Præceps in Stygium datus barathrum
Degam Erinnyas inter, aut barathrum
Si quid sit Stygium infra Erinnyasve;
Sic statim mihi cor, jecur, medullas
Et venas tacite malum pererrat;
Sic corpus mihi tabe colliquescit,
Ardet ignibus, æstuat venenis;
Sic mentem mala pestis occupavit;
Ut sit nectare suavius venenum,
Vita mors potior, labor quiete,
Sanitate furor, salute morbus.

VII. *In Beleagonem.*

JUDÆUM, Beleago, quod negas te,
Et vis testibus id probare magnis:
Erras, testibus ista non probatur
Res, (ut scis, puto) mentulâ probatur.

VIII. *In Gelliam.*

CUM conchis gravis æquoris Britanni,
Et rubri maris Indicique onusta
Incedis spoliis, nitesque Serum
Molli stamine, mille cum venenis,
Fuco, polline, lacte, purpurissa,
Cerussa, marathro, œsypo, hordeoque,
Oris Gorgona nudam adulterasti,
Orbemque ad speculi diu refinxti:
Cum tectoria coaluere prima,
Crusta cum patitur coacta solem;
Prodis Gellia, ceu recens Promethei
In fornace recocta, flagitasque
Ecquid tum videare: Picta belle.

IX. *Ad Gulielmum Lurium Longanum Senatorem Burdegalensem*

ORABAM modo blandius Camœnas,
Ut dignum mihi carmen explicarent
Longani auribus, eruditione
Dignum, & judicio politiore:
Cum mî talia reddit una; Ad illum
Nec

1 *Cum das basia*] And. Hart, *Cum das basia, ambrosiæ, Neæra, Das mi pabula, nectarisque succos.* sed ista lectio prioris versus (quod observavit vir doctus) repugnat legibus hendecasyllaborum: Editio anni 1594, *Das mi pocula, dapes Deorum.* metro (ut idem notat) claudicante. Commelin. denique, *Da mi pocula, da dapes Deorum.* parum commodo sibique constante sensu. Vera omnino lectio est, quam præferunt Basil Parisson. Elzev. &c. quamque & nos secuti sumus.

Nec tuis precibus locuſve opuſve eſt:
Nos ſic diligit, excolit, fovetque,
Ut non diligat amplius Minerva.
At ſaltem mihi Diva carmen, inquam,
Commendatior illi ut eſſe poſſim,
Qui ſic diligit unice Camœnas,
Qui ſic diligitur ſacris Camœnis,
Concede. Illa refert; Inepte, tantum
Te noſtri comitem chori eſſe dicas,
Et communibus in ſacris miniſtrum:
Hoc illi ſatis eſt, ſacris Camœnis
Qui ſic diligitur, ſacras Camœnas
Qui ſic unice amat, colit, fovetque, ut
Probetque omnia, quæ probent Camœnæ,
Probentque omnia, quæ probet, Camœnæ.

X. *Ad Theodorum Bezam.*

PRÆSUL optime, ſacra Chriſtiana
Qui caſte colis & facis, caniſque,
Ad te carmina mitto, nec Latino
Nec Grajo ſale tincta, ſed Britannis
Nata in montibus horrida ſub Arcto,
Nec cœlo neque ſeculo erudito.
Quæ ſi judicio tuo probentur,
Ut claſſis modo in ultimæ referri
Poſſint centurias, nihil timebo
Cenſuram invidiæ, nihil morabor
[1] Senatus critici ſeveritatem,
Nihil grammaticas tribus, mihi unus
Beza eſt curia, cenſor & Quirites.

XI. *Adamas in cordis effigiem ſculptus, annuloque inſertus, quem Maria Scotorum Regina ad Elizabetham Anglorum Reginam miſit anno* M. D. LXIV.

NON me materies facit ſuperbum,
Quod ferro inſuperabilis, quod igni,
Non candor macula carens, nitoris
Non lux perſpicui, nec ars magiſtri,
Qui formam dedit hanc, datam loquaci
Circumveſtiit eleganter auro:
Sed quod cor Dominæ meæ figura
Tam certa exprimo, pectore ut recluſo
Cor ſi luminibus queat videri,
Cor non lumina certius viderent.
Sic conſtantia firma cordi utrique,
Sic candor macula carens, nitoris
Sic lux perſpicui, nihil doli intus
Celans: omnia denique æqua præter
Unam duritiem. Dein ſecundus
Hic gradus mihi ſortis eſt faventis,
Talem Heroida quod videre ſperem,
Qualem ſpes mihi nulla erat videndi,
Antiqua Domina ſemel relicta.
[2] O ſi fors mihi faxit, utriuſque
Nectam ut corda adamantina catena,
Quam nec ſuſpicio, æmulatiove,
Livorve, aut odium, aut ſenecta ſolvat:
Tam beatior omnibus lapillis,
Tam ſim clarior omnibus lapillis,
Tam ſim carior omnibus lapillis,
Quam ſum durior omnibus lapillis.

GEOR-

1 *Senatus critici*] Hart. *Senati.*
2 *O ſi fors*] Uterque Steph. & Patiſſon. *O ſi ſors.*

GEORGII BUCHANANI SCOTI

IAMBON LIBER.

I. *D. Gualtero Haddono Magistro libellorum supplicum Serenissimæ Angliæ Reginæ.*

FRUSTRA senectam, Haddone, provocas meam
Læta ad juventæ munia
Musasque longo desides silentio
Arenam in antiquam vocas.
Ætas choreis cum vigebat aptior,
Et lusibus decentior,
Vix me in Britannis montibus natum, & solo
Inerudito & seculo,
Raræ audiebant, raræ adibant fontium
Deæ sacrorum præsides:
Nunc, cum capillis sparserit canentibus
Declivis ætas tempora,
Cum pulset annus pene sexagesimus,
Animique langueat vigor,
Surdus roganti Phœbus aurem denegat,
Musæ vocantem negligunt.
Nec Phyllidis me nunc juvat flavam comam
Præferre Bacchi crinibus,
Nec in Neæræ perfidam superbiam
Sævos Iambos stringere.
Nec si quis olim stimulus ingenio additus
Animum excitabat languidum.
Sed, missionem cum senecta flagitet
Justam, valetudo imperet,
Libens quiesco, & acquiesco legibus
Pejoris ævi aheneis:
Tibique, cui sors liberali dextera
Opes, honores, otium,
Natura mentem vegeto adhuc in corpore
Diviniorem indulserit,
Applaudo, solum quod queo, magno gradu
Parnassi ad alta culmina
Feliciore ætate eunti & alite,
Et enthea vi pectoris.
Nam si quid olim effœta mens felicius
Nunc temere fundat, id Deæ,
Cui nostra Musa dedicata est, debeo,
Non viribus mei ingenî.
Hæc est Thalia nostra, nostri pectinis
Hæc est magistra & arbitra,
Quæ sola Phœbo digna cantat, & cani
Est digna Phœbi barbito,
Aut alia, si qua barbito Phœbi parem
Nostræ Deæ æquat barb'ton.
Quod si Dearum utrinque mentes copulet
Amica vis concordiæ,
Sermone qui nunc vix pedestri repo humi,

 Ple-

Plebeia fingens carmina,
Arcana rupis Delphicæ silentia,
Situque longo squalidos
Tripodas movebo, & masculo dicam sono
Jucunda pacis otia:
Dicam Gradivum vinculis coërcitum,
Legum coactam injuriam
Parere frenis, vim repressam & aurei
Beata secli commoda.
Et nostra si quid audiendum vox dabit,
Laudi Dearum serviet,
Virtute quarum pax agros Britanniæ,
Urbes fides, fora æquitas,
Et templa pietas, impiis erroribus
Procul relegatis, colet.

II. *In Leonoram.*

MATRE impudica filia impudicior,
Et lena mater filiæ,
Vos me putastis esse ludumque & jocum,
O scorta triobolaria,
Sacrificulorum pauperum fastidia
Relicta mendicabulis?
Vos ne videret gurgites, ne pasceret,
Vir filiæ usque ad ultimos
Profugit Indos: nec viæ longinquitas,
Nec nota feritas gentium,
[1] Nec belluosi rapida sævities freti
Ab instituto terruit:
Nullum periclum, nulla monstri est vastitas
Quam perpeti non maluit,
Quam vos videre duplices voragines
Famæ reique prodigas:
Externa potius arma, quam domesticam
Vult ferre turpitudinem.
Ergo solutis liberata vinculis
Libido & helluatio
Cœpere paribus arma ferre viribus,
Invicta pariter utraque;
Pariter voraces, pariter insatiabiles,
Pestesque morum compares.
Nec alba sparsis saxa Sirenum ossibus
Tot perdidere naufragos,
Nec quæ Sicanas obsident angustias
Scylla & Charybdis, quot bonis
Vos exuistis, vos Conimbricæ scholæ
Scopuli, juventutis lues,
Barathrum populi, busta famæ, opprobrium
Et dedecus viciniæ.
[2] Qua spe superbæ furitis aut fiducia,
Prostibula plebis infimæ?
Quas nunc egestas, mox egestatis malis
Urgebit acrior fames:
Cum pretia vestri, ætate quamvis integra,
Ventrem voracem non alant:
Cum corporis totius infamis labor
Unam gulam non expleat:
Nec compararit digna quæ saltem foret
Vili supellex fornice.

Ergo

1 *Nec belluosi*] Horat. IV. Od. XIV.
——— *Belluosus qui remotis*
Obstrepit Oceanus Britannis.

2 *Qua spe superbæ*] Recentiores *superbe.*

Ergo ruentem quæ refulciat domum
Neptem parentis artibus
Instruite, & aviæ, quæ brevi cadavera
Effœta quæstu vos alat.
Lucro tenello adsuescat ævo. Lubrica,
Leonora, fugiunt tempora.
Jam jam senectus verticem tinget comis
Canis, rubebunt lumina:
Rugosa facies respuet tectoria
Hiulca sulcis grandibus:
Declivis ætas pendulas solvet genas,
Rubigo dentes atteret.
Quæ nunc misella ætatis in flexu jaces,
Inopique Monacho nauseæ es,
Pertusa nautis, & coquis, & servulis,
Ad omnium usque tædium:
Cui [1] in tegete vili vilius quod vendere
Quam te queas, nil suppetit:
Quo nuditatem, quo famem pelles modo,
Et solis æstum, & frigora?
Cum te coquorum turba jam spernat salax,
Cum servuli fastidiant.
Nempe unde quæstum es auspicata improsperum,
Eo revertendum est tibi.
Mendica Fratrum amica mendicantium
Te adscribe rursus in gregem.

III. *Ad Eandem.*

UTriusque juris carniumque & piscium
Leonora docta, dic rogo,
Quo jure sese condiit noster coquus?
Ut unus, e tot millibus
Juvenum unus, inquam, placeat & sapiat tibi?
Non ille genere nobilis,
Formave gratus, aut dicax facetiis,
Cultusve doctis artibus:
Sed qui subulcus melior esset, quam coquus,
Aut nauta certe, aut bajulus.
Quod si coquus te caperet unus, id tamen
Ferrem, licet cum nausea:
Sed quod coquorum cunque per viciniam est
Insano amore deperis.
Præfers juventæ nobili obscurum coquum,
Diti anteponis pauperem:
Fœdum decoris, sordidum lautis, hero
Servum, facetis rusticum:
Ut & parentem filiæ credam tuæ
Coquum fuisse Fratribus.
Quo te veneno lixa, coquus, aquarius
Cepere? quæ juri suo
Admiscuere philtra? quæve Thessalis
Collecta silvis gramina?
Ut hunc furorem nulla tollant pharmaca,
Nec ulla matris carmina,
Matris peritæ detrahere Lunam polo,
Diem tenebris condere,
Et e sepulchris ossa legere, & funera
Truncare vixdum frigida.
Quid hoc veneni est? cujus iram numinis

Ham-

1 *Cui in tegete*] Commelin. & Edit. 1594 deest. *Cui*.

Hanc esse læsi existimem?
Nisi forte jure quicquid emerit coquus
Te jure credis vendere.

IV. *In Eandem.*

MINIATA labra, sordidæ creta genæ,
Hiatus oris indecens
Rictu canino, putridi dentes, pares
Mammæ caprinis utribus,
Laciniosi gutturis deformitas,
Sulcique laterum pinguium,
Crassoque venter extumens abdomine,
Ego vos amavi? brachiis
Fovi, refovique, & fatigavi meis
Viscata labra basiis?
Plebi lupanar prostitutum sordidæ
Vocare amores pertuli?
O fraus, amorque, & mentis emotæ furor,
Et impotentes impetus
Quo me abstulistis? vindices Erinnyes,
Quo vapulavi crimine
Vestrum ad tribunal? non enim Cupidinis
Dolui sagitta saucius:
Sed vestra adustus, vestra adustus lampade,
Furore vestro insanii.
Ergo pudendis liberatus vinculis,
Meique juris redditus,
Sanctæ Saluti sospitatrici meæ
[1] Et has catellas ferreas,
Monumenta duri servitî, & tabellulam
Hanc sanitatis indicem
Per eam receptæ, & memoris animi pignora
Dono, libensque dedico.

V. *In Eandem.*

VIndemiales feriæ claudunt Scholas,
Juvenes penates patrios
Repetunt: per urbem solitudo: in ædibus
Mœstum silentium: fores
Rarus cucullus obsidet tuas: sonat
Stridore raro janua.
Quid ages misella? sævientis inguinis
Pruriginem quis leniet?
Frustra angiportus, viculos, forum gravis
Lenone calatho dexteram
Perambulabis: clausa frustra ad ostia
Spectans trahes suspiria,
Cum fervor imis æstuabit artubus,
Libidinosum cum jecur
Vis ulcerabit acris, impatiens moræ
Cum flamma viva concitam
Aget per urbem: qualis altis montibus
Matres equorum agit furor
Per saxa, & aspris invium rubis nemus,
Et imbre fluctus turgidos:
Qualis per Idam mugientem adulterum
Secuta Solis filia.
Cum te furoris vis, pudore fortior,

Leo-

1 *Et has catellas ferreas*] i. e. *catenulas.* Vide Horat. I. Epist. XVII. 55.

Leonora, ſic raptaverit,
Tunc ego viciſſim lætus adſpiciam tuam
Securus animi inſaniam,
Duræque Amori vindici ſuperbiæ
Nemeſique ſolvam victimam.

VI. *Ad Rectorem Scholæ Conimbricæ Murſam.*

O Domine Rector, Rex Scholæ Conimbricæ,
Miramur omnes hîc tuam potentiam.
Beleago regni quantula eſt bellua tui,
Ut nil ſub ejus ſubditum non ſit pedes?
Nil ille manibus non avaris inquinet?
Capros, & hircos, ſuculas, oves, boves,
Et univerſa pecora mactat, venditat:
Volucreſque cœli vendit, & piſces maris
Quicunque ponti ſemitas perambulant:
Pepones, cucumeres, pruna, porros, & nuces,
Coſellianos quæ per hortos germinant,
Coriandra, cepas, allium, naſturtium,
Samarcianos quæ per hortos pullulant.
O Domine Rector, Rex Scholæ Conimbricæ,
Deſideramus hîc tuam prudentiam.

VII. *In Belcagonem.*

HUIC, quem parentis colere debueras loco,
Beleago, vivo ſpolia detrahere cupis,
Quod tu capellæ non facis, niſi mortuæ:
Lanium ſciebant eſſe te cuncti, gradum,
Ut carnifex ſis, inde paullatim facis:
Ne quæſtus ullus non ferat lucrum tibi.
Ut carnifex ſis, artis auſpicium tuæ
Aliunde malim feceris. Viſne ut tibi
Dicam unde poſſis optime? ut ſi etiam parum
Ex arte facias, nil tamen peccaveris:
Suſpende teipſum: & ſi inepte id feceris,
Omnes probabunt, ceu foret factum optime.

VIII. *In Eundem.*

BELEAGO, ut ipſe teſtis eſt, ſi quid tamen
Firmum eſt, quod ille teſtis affirmaverit,
De gente nullam contrahit Judæ notam.
Idem libellos, lectulos, & lintea,
Scabella, ſcamna, ſtragula, & tapetia
Vendit, revendit, quin & e medio luto
Collecta ſcruta vendit, atque interpolat.
Lac, ova, pullos, allia, & cucurbitas,

Pepones, cucumeres, brassicam, lactuculas,
Positis ad omnes viculos custodiis,
Domi ut revendat carius, præoccupat.
Forique solus arbiter boarii est:
Forique solus arbiter piscarii est:
Forique solus arbiter olitorii est:
Forique solus arbiter cupedinis:
Forumque cunctis publicum magis foris
Res contrahentum conspicit semper domi.
Piscator, olitor, lanius, auceps, & coquus,
Illo absque nullum contrahunt commercium,
Nec mula senio fracta, nec mulus tripes,
Nec asinus æger, nec caballus morbidus
Venum sine illo poterit ire interprete.
Cuncta unde possit confici pecunia
Vendit, revendit, præstinat, habet quæstui.
Nec ullus opifex, emtor est, aut venditor,
Merx, ars, negotium, unde levis odor lucri
Spirat, quod ille non sagax præsentiat,
Non antevortat, occupetque & devoret:
Aut si id negatur, portiunculam tamen
Prærodat aliquam, solus & magnarius
Mercator, idem solus & scrutarius.
Si quis tot artes tractat unus sordidas,
Hoc axe natus, gente nec Judæus est;
Beleago, dicam, has tractat artes sordidas,
Hoc axe natus, gente nec Judæus est.

IX. *In Eandem.*

BELEAGO cunctas novit artes unice,
Has præter unas, quas docet.
Beleago cunctas tractat artes commode,
Has præter unas, quas docet.
Nec fœnerator alter illo doctior,
Nec caupo quisquam argutior:
Mango nec ullus morbidos peritius
Servos equosque adulterat:
Nec in macello ponderum minutias
Sic lanius ullus exigit,
Lancem dolosam deprimitve cautius
Fractis adaugens ossibus:
Seplasianæ nec tabernæ lucrio
Interpolare astutior:
Nec publicanus e propinquis quispiam
Ad omne lucrum acutior.
Et inter artes sordidas monopolium
(Nam id laudo quod librarius)
Exercet, unus & veteramentarius,
Et unus est scrutarius,
Negotiator unus est magnarius,
Et, si Laverna faverit,
Ni fallor, unus esse volet aquarius,
Unusque latrinarius:
Sector, coactor, quadruplator, institor,
Textorque, pictorque, & coquus.
Has tractat artes ille non incommode,
Has nempe didicit, & tenet:
Quas est professus se tenere non tenet,

Nec

Nec tractat artes, nec docet,
Nec scit docere, scire nec penitus studet.
Sed olida convictoribus
Ut ponit hirci latera pro vervecibus,
Corvosque pro caponibus,
Picasque caveæ mortuas in carcere
Pro phasianis suggerit:
Sic ille misero credit auditorio
Se facile posse imponere?
Veterum Sophorum sic novis mendaciis
Adulterare dogmata.
Cum syllogismi implicitus hæret retibus,
Nutatque, sudatque, & stupet.
Dein ceu solutum sit probe impudentia,
Quod peccat ignorantia,
Et ridet ipse, & cæteris est risui.
Cur ergo quæ nescit, docet?
Quæ scit docere, non docet? mendacium,
Quod prima ei sit artium.
Adversus artis ejus ut θεωρήματα
[1] Ne peccet imprudentia,
Quæ nescit, illa scire profitetur palam
Se: scire, quæ scit, pernegat.

X. *E [2] Græco Simonidis.*

PRIMUM scorsum a fœmina mentem Deus
Creavit: illam ex hispida setis sue,
Cui cuncta cœno fœda sordido domi
Humi supellex turpiter provolvitur.
Illota & ipsa veste turpis, squalida
Pinguescit alto desidens in stercore.
Aliam e scelesta vulpe formavit Deus,
Quæ cuncta novit, nec boni quicquam aut mali
Ignorat: hoc in genere plurimum boni
Inest, malique plurimum: ac sæpe temere
Modo huc, modo illuc flectit ira mobilis.
Alia parentem moribus refert canem,
Maledica, cuncta audire, cuncta cernere
Intenta, & acri cuncta figens lumine,
Passim errat: & si neminem conspexerit,
Oblatrat: hanc vir nec minis compescere
Queat, nec ira turgidus si excusserit
Ei [3] silice dentes, nec suavi blandiens
Sermone, nec si sedeat inter hospites:
Sed pertinaci jurgio incassum furit.
Hanc fabricarunt terream Dii, inutile
Onus

1 *Ne peccet imprudentia*] Recentiores fere, *Nec peccet.*
2 *E Græco*] Basil. *Simonidis Iambi*, ex Stobæi miscellaneis de mulierum vituperio, Georg. Buchanano Interprete.
3 *Ei*] [Hic contrahi debet in unam syllabam, ne metrum Claudicet; quod tamen vox probo.

Onus marito, nec boni quicquam aut mali
Quæ norit: unum id docta tantum, gnaviter
Comesse, & algens bruma cum induxit nives,
Horrens sedile propius ad focum admovet.
Nunc animum ad illam verte, quæ nata est mari:
Modo læta totum gaudet ac ridet diem,
Ut hospes illam laudet intuens domi,
Nullamque juret fœminam usquam gentium
Bonis honestisque hac priorem moribus.
Alias nec ulli facilis adspici, neque
Patiens adiri propius, [1] indomitum furit,
Ceu fœta catulis accubans teneris canis,
Insuavis, aspra, tristis, ex æquo hostibus
Eadem atque amicis: instar instabilis freti,
Quod nunc per æstum leniter stratum jacet
Fluctu quieto, & gaudium nautis parit;
Plerumque vasto sæviens cum murmure
Attollit undas. Illius plane refert,
Quæ nata ponto fœmina est, imaginem,
Ingenio, & ira, ceu fretum, mutabili.
E cinere & asina exercita molestiis
Effictа, tandem vix coacta vi & minis,
In officio erit, desidens in angulo
Noctem diemque se cibis ingurgitat,
Focumque sese propter etiam ingurgitat.
Ad Veneris autem furta amicum quemlibet
Adventitantem suscipit promiscue.
Mustela genuit aliud infelix genus
Miserumque, formæ nulla cui sit gratia,
Nil suave, nulla illecebra, nil amabile,
Inane amoris atque mansuetudinis:
Et conjugalis negligens tori, viro
Præsente, acerbo nauseat fastidio:
Furtisque multis noxia est viciniæ,
Necdum immolatis vescitur etiam sacris.
Aliam equa molli genuit exsultans juba:
Fugitans laboris & operum hæc servilium est;
Nec admovebit aut molæ manum, aut cribrum
Tollet, domo nec efferet sordes, neque
Furno assidebit, verita ne fuligine
Contamineiur: se coacta conjugi
Simulat amicam: bis quotidie, interim
Ter abluit se, & spargit unguentis comam,
Densam per humeros fusa, flore verticem
Umbrata, pulchrum cæteris spectaculum,
Miserum marito: ni tyrannus quispiam
Sit, rexve, gaudens apparatu hujusmodi.

Hæc

1 *Indomitum furit*] Libri omnes *indomitumque* habent, quod metrum non patitur.

Hæc e parente ſimia eſt: qua Juppiter
Non tribuit homini peſtilentius malum.
Huic ſingularis oris eſt deformitas.
Gradiens per urbem riſui eſt paſſim omnibus:
Cervice circum vix caput flectit brevi,
Depygis, arens oſſeis crura artubus.
O, tale monſtrum quiſquis amplexu fovet,
Miſerum maritum! callet inſtar ſimiæ
Menteſque moreſque omnium: nec ſolvere
Riſu ora curat, nec ſtudet quicquam boni
Facere: ſed unum id cogitat totum diem
Secumque verſat, arte qua tandem ſcelus
Deſignet aliquod maxime nefarium.
Ex ape creatæ conjugis felix vir eſt,
Quæ ſola nulli crimini eſt obnoxia,
Vitamque longam & floridam facit viro,
Caroque cara conſeneſcit conjugi,
Fœcunda pulchræ & ſplendidæ propaginis,
Interque cunctas fœminas ſpectabilem
Decore circum gratia ambit undique
Divina: ſegnes nec frequentat circulos,
Ubi de Venereis fabulantur fœminæ.
Tales mulieres Juppiter longe optimas,
Et ſingulari præditas prudentia,
Præbet benignus & favens mortalibus.
At reliqua genera callido Jovis dolo
Creata cuncta ſunt, & apud homines manent:
Has nempe peſtem Juppiter graviſſimam
Produxit, etiam ut ferre ſi quid commodi
Videantur, ipſum id ſit marito incommodum.
Nec integrum unquam tranſigit lætus diem,
Qui cum muliere degit una: nec famem
Diram a familia contubernalem Deumque
Hoſtem repellet facile. Cum vir maxime.
Animo videtur lætus, aut fato Deûm,
Aut hominis ergo, tum reperta criminis
Occaſione comparat ſe prælio.
Nam ſicubi ædes uxor ullas incolit,
Nunquam hoſpes hilare poterit illic excipi.
Quod ſi qua frugi exiſtimetur maxime,
Longe ſupra omnes illa damnoſiſſima eſt,
Nempe oſcitante conjuge: at vicinia
Lætatur errore ejus, & nuptam ad ſuam
Animum retorquens quiſque laudat propriam,
Culpat alienam conjugem: cum cæteris
Nec eſſe parili ſorte nos cognoſcimus.

Nam maximum istud Juppiter genuit malum,
Vinclumque nodo strinxit insolubili,
Unde explicavit Pluto morte plurimos,
Mulieris ergo conferentes dexteras.

XI. *E Græço ejusdem.*

PENES tonantem est exitus rerum Jovem,
Fili, arbitratu cuncta qui gerit suo.
At mens hominibus nulla momentaneis
Est, in diemque vivitur mortalibus,
Prout quidque numen singulis finiverit.
Divina blandis interim spes somniis
Fovet universos vana volventes: diem
Exspectat iste crastinum, ille plurimas
Messes: nec ullus non sibi mortalium
Promittit hilaremque & opulentum proximum
Annum: sed alium tristis ante terminum
Mors occupavit: morbus alium lugubris
Exstinguit: alios Martio in certamine
Domitos nigrantes Pluto mittit ad domos:
Aliis procellis æstuantis æquoris
Jactans supremum claudit unda spiritum:
Quos vita curis tristis exercet malis,
Hi lacrymosa ad fata [1] rete nexili
Solis relinquunt sponte lumen. Sic mali
Immune nihil est, mille sed mortalibus
Parcæ minantur, ac inexplicabilis
Dolor & calamitas. Si mihi tribuant fidem,
Se nullus ultro cruciet indulgens malis,
Animum tenaci nec dolore exerceat.

1 *Rete nexili*] Ita exhibent omnes libri: multo tamen rectius ab H. Stephano, in sua Poët. Græc. Lyric. Editione 1566. legitur *reste nexili.*

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI
EPIGRAMMATUM
LIBER I.

I. *In Aulum.*

NAM mihi promissam jubeo numerare Calenum:
Abnuit ille: Aulum consulo caussidicum.
Is mihi judicio suadet contendere: caussam
Suscipit: hac quicquam justius esse negat.
Quam mihi dum peragit decimumque extendit in annum,
Pene decem decies jam periere minæ.
Ne lis quod superest exhauriat æris & ævi,
Vito reum pariter caussidicumque meum.
Certum est nil posthac promittentive Caleno,
Hortanti aut Aulo credere. Caussa vale.
Quæris utrum fugiam magis? Aulum: namque Calenus
Verba dare, ast Aulus vendere verba solet.

II. *Ad Joannem Bellaium Cardinalem.*

CUM scelus admissis orbem popularet habenis,
Et premeret dirum sub pede jura nefas:
Impietas nullo volvente elementa magistro
Credebat numen nomen inane Dei.
At tibi, Bellai, pastoria credita cura
Absolvit; si fas dicere vera, Jovem.
Esse putant homines cœlo mortalia curæ,
Quod curæ videant credita sacra tuæ.

III. *Ad Carolum Marillacum Viennæ Allobrogum Episcopum.*

REBUS in angustis [1] tibi, Carole, cultus amice,
Atque tuus merito [2] tempus in omne cliens

Tam

1 *Tibi, Carole, cultus amice*] Ita And. Hart: alii autem omnes, *tibi quondam exceptus amice.*

2 *Tempus in omne*] Recentiores fere, *tempore in omne*, male.

Tam tibi ſucceſſum fortunæ gaudet amicæ,
Quam tu inopem quondam commiſeratus eras.

IV. *In Poſthumum.*

NESCIO an inſpexti Narciſſi, Poſthume, fontem:
Hoc ſcio, deliras, Poſthume, amore tui.
Ille tamen merito: nam quod maleſanus amabat
Ante quidem id multis cauſſa furoris erat.
At tua non paullo eſt major veſania, qui te,
Sed ſine rivali, Poſthume, ſolus ames.

V. *De Codro & Cæſare.*

PRO patria in ſtrictos Codrus ruit impiger enſes:
In patriam flammas Cæſar & arma tulit.
Ille ſuo patrias firmavit ſanguine leges:
At patriæ peperit ſanguine Cæſar opes.
Nemo tamen Regum jactat ſe nomine Codri:
Cæſareum nemo non ſibi nomen avet.
Quæ ratio? in promtu eſt, nam qui nunc ſceptra tuentur,
Illius oderunt, iſtius acta probant.

VI. *Ad Amicum difficilem.*

ODiſti Selium: teneris mihi ſemper ab annis
Carus, & illæſa perſtitit ille fide.
Hîc mihi tu Pyladen, & inanem mentis Oreſtem,
Et Samiæ jactas pectora fida ſcholæ:
Meque vocas ficti fucatum nomen amici,
Quod nec amemus idem, nec fugiamus idem.
Ergo tibi jus eſt noſtros odiſſe ſodales,
Nec mihi fas hoſtem fiet amare tuum?
Scilicet haud æqua jamdudum lege coimus,
Nec ferimus parili conditione jugum:
Cum per me tibi ſint vel iniqui frena doloris
Libera, tu noſter vis famuletur amor.
Nil igitur, dices, veteri tribuetur amico?
Do: ſed amicitiæ jure repoſco vicem.
Odero, ſi jubeas, Selium tibi ſcilicet hoſtem,
Si, mihi tu Selium, quod ſit amicus, ames.

VII. *In*

VII. *In Pinum pro foribus scholarum Calend. Maji erectam.*

LAURUS erat Phœbo, nunc eſt ſacra pinea ſilva:
Ambiguo geminum certat honore nemus.
Montibus in celſis ſilvarum gloria pinus:
Irriguas laurus gloria propter aquas.
Utraque perpetua eſt ſemper formoſa juventa,
Et nunquam poſitis ſuſpicienda comis.
Hæc formoſus erat puer, hæc formoſa puella:
Hæc ſucco, hæc ſacræ frondis odore placet.
Si conferre juvat fructus, victoria certa eſt,
Laurus [1] enim baccas, carmina pinus habet.

VIII. *In Eandem.*

CREDITE carminibus deductas montibus ornos,
Credite Threiciam ſaxa ſecuta chelyn.
Res nova priſcorum ſuperat miracula vatum:
Carminis illa comes ſilva erat, iſta parens.

IX. *In Codrum.*

ULTIMUS Actæa Codrus regnavit in aula:
Rex Italo primus Cæſar in orbe fuit.
Nempe imitatores invenit dira tyrannis:
Æmulus in patriam rarus amoris erat.

X. *E Græco.*

EBIBAT undoſum caſtris Germania Rhenum;
Deucalionæis æquor abundet aquis:
Non tamen æternæ divina potentia Romæ
Incolumi nobis Cæſare fracta cadet.
Sic Jovis aëriæ quercus radicibus hærent,
Cum Borea frondes diſcutiente [2] cadant.

XI. *Ad Margaritam Valeſiam Navarræ Reginam.*

SI qua fides famæ, ſuper aurea ſidera Juno
Magnanimo pariter cum Jove ſceptra tenet.
Ingenio pollet Cyllenius, arte Minerva,

Elo-

1 *Laurus enim baccas*] Editio anni 1594, & Commel. *Laurea nam baccas.*

2 *Cadant.*] Hart. *fluant.*

Eloquio Peitho est grata, [1] decora Venus.
Jura Themis præbet, vigilant ad plectra Camœnæ,
Temperat hic terras, temperat alter aquas.
Omnia non ausa est uni tribuisse vetustas,
Omnibus esse parem nec rata posse Jovem.
At tu cum regni molimina tanta gubernes,
Et cedant formæ tempora prisca tuæ,
Carmine contendis Musis, atque arte Minervæ,
Eloquio dubium est, ingenione prior:
Quæque tuis paret tellus latissima sceptris,
Formidat fasces, justitiamque colit.
Jure igitur præstas homines, quando omnia præstas,
Singula quæ magni vix potuere Dei.

XII. *In Zoilum*

FRUSTRA ego te laudo, frustra me, Zoilè, lædis:
Nemo mihi credit, Zoile, nemo tibi.

XIII. [2] *Ad Amicum quendam.*

AD cœnam sese dixit tuus affore vates.
Dixit: sed vates dicere falsa solent.

XIV. *Ad Ludovicum Regium.*

QUUM tibi Pieridum large sint dona, nec ulli
Sit datus Aoniæ purior haustus aquæ,
Tu tamen altrices vincis pietate Camœnas,
Quas inopes opera consilioque foves.
Regia de cunctis res est bene velle mereri,
Et genus erga hominum, qua licet, esse pium.
Regia res sane: sed plus quam regia res est,
Officiis hominem vincere posse Deas.

XV. *Ad*

1 *Decora Venus*] Forte *decore*. Vide Epig. L.

2 *Ad Amicum quendam*] Basil. pag. 134. *Ad Car. Utenhov. cui cum cœnam condixisset non venit.* Et
Ad cœnam tecum vates tuus affore dixit.
Et mox,
Ad. G. M. B. Car. Utenhov. qui cum se ei ad cœnam affore negasset, venit.
Quæris an ad cœnam tibi sim conviva futurus.
Non ego: convivam te quoque nolo mihi.

XV. *Ad Leonoram.*

ECQUID sis formosa rogas, Leonora, frequenter:
Nec nisi jurato vis [1] adhibere fidem.
Sic mihi nunquam Helene, sic nunquam Leda sit uxor,
Ut nec par Helene, nec tibi Leda fuit.
Dî simul heroësque has, sed patienter, amarunt:
Verum quisquis amat te, Leonora, furit.

XVI. *Ad Eandem.*

QUUM bene texisti sexcentis Gorgona vultus
Fraudibus, artifici sæpe refecta manu,
Pulchra tibi, speculoque tuo, Leonora, videris:
Me speculo testem, si libet, adde, licet.
Sed qua pulchra quidem facta es ratione, Megæram
Formosam fieri sic ego posse puto.

XVII. *In Eandem.*

OMNIA quod, Leonora, putant te vendere, falsum est:
Nam faciem, tibi quæ cætera vendit, emis.

XVIII. *In Beleagonem.*

GENS duplex, Beleago, tuo de stemmate certat,
Nititur & caussam quæque probare suam.
Nulla tuis dictis quod sit constantia, Maurus
Indicium Libyci sanguinis esse putat.
Signa sui generis credit Judæus acumen,
Quodque tibi est lucri tam furiosus amor.
Tu Lusitano genitum te sanguine jactas;
Nec tamen hoc aliter, te nisi teste, probas.
O utinam indiciis, aliove id teste probares:
Aut te certa foret testificante fides!
Sed mihi si credas, testis potes esse tibi ipsi
Utilis: hac una sed ratione potes:
Quæ tibi pro fictis vis credi, ficta negato:
Et quæ vera cupis credi, ea vera nega.

XIX. *In*

1 *Adhibere fidem*] Vide Keri Observ. select. [Adde quæ notavimus supra, ad Jephthen, vers. 141. pag. 184.]

XIX. *In Conventum Episcoporum.*

CUM mihi linigeræ species est visa cohortis,
Majus & humano frontis honore decus:
Anxia mens dubiis pulsabat pectora curis,
Secum agitans homines crederet, anne Deos.
Sermo, oculi, vultus, gestus, cultusque, animusque,
Omnia divini plena stuporis erant.
Is nitor in vultu, gestu decor, ore venustas,
Vis oculis, verbis gratia, mente vigor.
Dum loca, dum comites, dum membra simillima nostris
Adspicio, rursus mens negat esse Deos.
Dum negat, affirmat, dubitat mens anxia, Phœbus
Perplexo involvit talia verba sono:
DISSIMILES similesque vides hominique Deoque:
Non Dî, non homines sunt, & utrumque vides.
Qui pote? divina: nempe hoc te dicere velle
Auguror, esse homines corpore, mente Deos.

XX. *In Amicum quendam.*

UNUS eras, memini, quondam de plebe; nec alter
Te minus in tota turgidus urbe fuit.
Nunc te alium credis, veteremque haud noscis amicum,
Splendidus in Tyria quod spatiere toga.
Falleris: hanc & ovis, qua tu nunc veste superbis,
Ante tulit, nec adhuc est aliud, nisi ovis.

XXI. *E Græco.*

NUPER Achæmenidæ fuimus, nunc arva Menippi,
Ac dominis erimus præda subinde novis.
Hic sua nunc credit, quondam sua credidit ille:
At sua Sors vere dicere sola potest.

XXII. *In Leonoram.*

MENTITUR veros facies tibi picta colores,
Et speculi mendax te tibi imago refert:
In digito annellus mentitur aheneus aurum,
Mentitur gemmam vitrea gemma probam.
Quicquid [1] contigerit te cum mendacia discat,
Miremur linguam dicere falsa tuam?

[1] *Contigerit te cum*] Quidam libri *tecum*.

XXIII. *In*

XXIII. *In Eandem.*

LENA parens, Leonora, tibi eſt, & filia lena eſt,
Lena eſt quæ faciem viſcida creta tegit:
Et quot habet vetulas vicinia ſunt tibi lenæ,
Et lena eſt toto fiſcina nota foro.
Quam bene vix tandem tot poſſunt vendere lenæ,
Haud equidem mercem ſuſpicor eſſe bonam.

XXIV. *In Midam.*

SORS tibi nominibus nocuit male grata duobus,
Quod dederit ſophiæ ſtultitiæque parum.
Si tibi ſtultitiæ plus eſſet, ſtultus haberi
Poſſes; ſi ſophiæ plus foret, eſſe ſophos.
At tu μωρόσοφος ſapiens es morio, ſtultus
[1] Et ſapiens, & nec morio, nec ſapiens.
Nunc tamen ut Curius præſentia ſecula damnas;
Nunc ſtolida fingis garrulitate jocos:
At ſophiam ſimulans per longas proderis aures:
Diſſimulans ſophiam, diſſimulare nequis.
Unde igitur vives nulla, Mida, præditus arte,
Si tibi nec ſtulto, nec licet eſſe ſopho?

XXV. *In Nævolum.*

NÆVOLE, dum clamas, ut Stentora vincere poſſis,
Omnis homo eſt animal nocte dieque boans,
Jam tibi dilapſa eſt prope nonageſima meſſis,
Jam tremit invalido curva ſenecta gradu:
Vertice jam lævi vix tres hæſere capilli,
Et cernis quantum noctua mane videt:
Semper & e gelido diſtillat ſtiria naſo,
Et fluit in madidos longa ſaliva ſinus:
Nec tibi gingiva dens unus & alter inermi eſt:
Nec plus rugarum ſimia ſcalpit anus:
Jam capulum ſpectas, jam Ditis limina pulſas;
Exſpectatque tuas jam Libitina faces.
Nævole, ſi pudor eſt, nugarum deſine tandem,
Omnis homo clamans, Nævole, nullus homo es.

XXVI. *Ad*

[1] *Et ſapiens*] Genev. 1584 & 1594, Commel. Hart. & Elzev. 1621, *Es ſapiens*.

XXVI. *Ad Neæram.*

QUALITER ad solem foliis morientibus arent
Candida virginea lilia secta manu:
Paullatim lento sic maceror igne, Neæra,
Ut primum radii me tetigere tui.
At mihi dum roseis tractim das oscula labris,
Sentit & attactus debilis umbra tuos,
Mens redit, & vigor ignescit, velut herba resurgit,
Cum levis arentem recreat imber humum.
Ergo quando oculis pereuntem me oscula sanant,
Et mea in arbitrio vitaque morsque tuo est:
Perde, neca, ut visum est; sed dum pereo, oscula junge:
Sæpe ut sic vivam, sic volo sæpe mori.

XXVII. *Ad Eandem.*

NE fugitivum animum nostrum ad te perde, Neæra,
Seu domino dura es, sive benigna suo.
Si mihi dura manes, [1] fugitivum at suspice nostrum:
Si facilis mihi sis, hunc facilis quoque ama.

XXVIII. *In Leonoram.*

PICTA tibi est facies, mendax est lingua, manuque
Æneus annellus, vitrea gemma nitet.
Quis tibi vel verum credet, Leonora, loquenti,
Quando tui nunquam pars caret ulla dolo?

XXIX. *In Eandem.*

PUTRIS odor spurco stomachi qui manat ab antro,
Ne lædat, laurum cum, Leonora, voras,
Amnigena ignigenæ facis ut jungatur Iaccho,
Et nunquam sicco sobria Nympha Deo.
Quæque suum vivens servavit morte pudorem,
Mortua nunc per te damna pudoris habet:
Nec potuit, quamvis contectis cortice membris,
A lenocinio tuta manere tuo.
Quid tibi non credam de te, Leonora, licere,
Tam male cui concors conciliatur amor?

XXX. E

1 *Fugitivum at suspice nostrum*] Forte *suscipe.*

XXX. *E Græco Ruf.*

QUI te videt beatus eſt, Qui baſiat ſemideus eſt,
Beatior qui te audiet, Qui te potitur eſt Deus.

XXXI. *De Neæra.*

ILLA mihi ſemper præſenti dura Neæra,
Me, quoties abſum, ſemper abeſſe dolet.
Non deſiderio noſtri, non mœret amore,
Sed ſe non noſtro poſſe dolore frui.

XXXII. *Ad Ponticum.*

ARIDA torreret tibi cum præcordia febris,
Pontice, nec vitæ ſpes foret ulla tuæ:
Munera ſpondebas, cœlumque in vota fatigans
Fundebas miſeras ore tremente preces.
Audit vota Deus, febrim tibi pellit, & aſſem
Oblatum facilis pro nebulone capit.
At tu ideo ſanctus vis & Dîs carus haberi,
Teque virum credi ſcilicet eſſe pium.
Vir bonus eſſe potes, cujus caput aſſe redemtum eſt,
Judicioque tuo, judicioque Dei?

XXXIII. [1] *Præpoſtera pietas.*

CUM patre nil vivo tibi conveniebat: iniquis
Litibus exſtinxti diſſidiiſque ſenem:
Defunctum nunc thure colis, [2] tumulumque coronas
Floribus, & magna mole ſepulchra locas.
[3] Quamlibet his tumeas, pietas præpoſtera certe eſt
In patre nil præter funus amare patris.

XXXIV. [4] *E Græco.*

[5] NEMO meas cumulet violis fragrantibus umbras,
Nec mihi Pyramidum mole ſepulchra locet.
Si quis amat, vivo largum ſe præſtet amico,

Tali-

1 *Præpoſtera pietas*] Iſ. Taurin. 1590. *In præpoſtere pium.*
2 *Tumulumque coronas*] Idem *buſtumque coronas.*
3 *Quamlibet his tumeas*] Idem *hic timeas.*
4 *E Græco*] Iſ. Taurin. *E Græco Theognidis.*
5 *Nemo meas*] Idem, *Nemo meam cumulet v. f. umbram.*

Talibus officiis dum locus esse potest.
Verum ubi consumtos Lachesis mihi finiet annos,
Vel fracta incultis horreat urna rubis.

XXXV. *In Phyllidem.*

PHylli, omnes deamas, redamat te, Phylli, nec ullus:
Miraris fieri id qua ratione queat?
Nempe ideo cunctos quod ames discrimine nullo,
Hæc ratio est cur te nullus amator amet.
Odero vis igitur cunctos? male colligis isthuc,
Nec te odisse velim: sed nec amare veto.
Quidnam igitur suades ut amer? sic suadeo, Nullum
Oderis: ast unum, Phylli, ut ameris, ama.

XXXVI. *E Græco Philodemi, lib. septimo.*

DIves eras, & amator eras: nunc pauper, amore
Es [1] liber, præsens o medicina fames.
Quæ te delicias dulcemque vocabat Adonin,
Menophile, nomen nunc rogat illa tuum,
Qui genus? unde domo? jam te docet usus, opinor,
Quod cui res deerit, nullus amicus erit.

XXXVII. *E Græco Posidippi, seu Cratetis.*

QUOD vitæ ingrediaris iter? si rura labore,
Si domus est curis anxia, lite forum:
Si mare sollicitat terror, metus urget habentem
Rem peregre; ast inopem cura molesta coquit.
Sollicitudo toris genialibus adstat: es expers
Conjugis, id sævæ est degere more feræ:
Proli ærumna comes: quasi manca est orba senecta:
Robore canities, mente juventa caret.
Primum ergo optandum est non nasci, proxima vota
Ærumnas fato præveniente mori.

XXXVIII. *Contraria sententia verisimilis, ex Metrodoro.*

QUODVIS vitæ iter insistas: si rura voluptas,
Tecta quies habitet, fama decusque forum:
Rem mare suppeditat, comitatur gloria ditem
Si peregre it, nemo conscius est inopi:

Felix

1 *Es liber*] Hart *Et liber.*

Felix vita toris genialibus adſtat: es expers
    Conjugis, & curæ pondere liber eris:
Deliciæ patrum ſoboles, minus angeris orbus:
    Robuſta eſt ætas prima, ſecunda pia.
Commoda quum vitæ tot ſint, vota utraque damna:
    Non naſci, aut hauſta luce repente mori.

XXXIX. *Ad Rogerum Aſchamum Anglum, qui librum cum honorifico elogio, & ſui amoris ſignificatione miſerat.*

AMplector, Rogere, tuum vehementer amorem,
    Et nimii doctum pignus amoris amo:
Nec minus eſt animus genitor mihi gratus amoris,
    Quæque animum virtus ornat amatque tuum:
Nec minus eſt gratus magni comes error amoris,
    Et nimio cæcum pectus amore mei.
Et cum cuncta probem, virtutem, munus, amorem,
    Et nimio fœtum pectus amore mei:
Abſque errore meo vellem fas eſſet amare
    Errorem de me, dulcis amice, tuum.

XL. *In Gelliam.*

POSSE negem in varias ſe vertere Protea formas?
    Vertumnum vultus ſumere poſſe novos?
Quæque pia pavit ſceleratum fraude parentem,
    Quique tuos petiit Deianira toros?
Cum toties juvenes vultus de pixide ſumas,
    Quottidie in faciem Gellia verſa novam?
Poſſe negem 'e puero juvenes Jolaon in annos
    Mutari ſubito, Calliroëſque genus?
Æſonaque in viridem ſucco rediiſſe juventam,
    Et quæ Nyſeis Bacchum aluere jugis?
Nulla dies non te cum ſpectet mane puellam,
    Nulla dies non te veſpere cernat anum?

XLI. *Ad Leonoram.*

NUPTA [1] prius mater fuerat: dein debilis ætas
    Efficit hanc lenam nunc, Leonora, tuam.
At meretrix quam nupta prius tu filia, matrem
    Vincis, mox natæ lena futura tuæ.

Quid

1 *Nupta prius mater fuerat*] Hart, *prius mater meretrix.*

Quid lenæ neptis, meretricis filia, patre
Ex Monacho tantis laudibus adjiciet?
Adjicit, & primis hanc atque hanc vincit in annis,
Pene infans matris jam quoque lena suæ.
Scilicet ante annos generosi seminis arbor
Protinus in fructus luxuriare solet.

XLII. *Ad Peiridem.*

CARNEM ut emas, [1] Peiris, venalis filia prostat,
Et pretium cœnæ sit Leonora tuæ.
Crede mihi hoc facinus superat feritate Cyclopas,
Et Læstrigoniæ facta cruenta gulæ.
Nam neque Cyclopum Cyclops in corpora sævit,
Antiphates socios nec laniavit atrox.
Hostis eis, tumidisve hospes ejectus ab undis,
Fluctibus aut laceræ præda fuere rates.
Tu referre putas nihil an sit civis, an hospes;
Dumque vores, curæ est nil tibi quale vores.
Utque vores alios, truculentior ista ferarum
Sævitia est, natam posse vorare suam.

XLIII. *Cœna Gavini Archiepiscopi Glascuensis.*

PRÆSULIS accubui postquam conviva Gavini,
Dîs non invideo nectar & ambrosiam.
Splendida cœna, epulæ lautæ ambitione remota,
Tetrica Cecropio seria tincta sale:
Cœtus erat Musis numero par, nec sibi dispar
Doctrina, ingenio, simplicitate, fide.
Ipse alios supra facundo prominet ore,
Qualis Castalii præses Apollo chori.
Sermo erat ætherii de majestate tonantis,
Ut tulerit nostræ conditionis onus:
Ut neque concretam Divina potentia labem
Hauserit in fragili corpore tecta hominis:
Nec licet in servi Dominus descenderit artus,
Naturam exuerint membra caduca suam.
Quisquis adest dubitat scholane immigrarit in aulam,
An magis in mediam venerit aula scholam.
Juppiter Æthiopum convivia solus habeto,
Dum mihi concedas Præsulis ore frui.

XLIV. E

1 *Peiris*] An potius *Peiri*.

XLIV. *E Græco.*

LIBER eram, vacuo mihi cum ſub corde Neæra
Ex oculis fixit ſpicula miſſa ſuis:
Deinde unum evellens ex auricomante capillum
Vertice, captivis vincla dedit manibus.
Riſi equidem, fateor, vani ludibria nexus,
Hoc laqueo facilem dum mihi ſpero fugam:
Aſt ubi tentanti ſpes irrita ceſſit, ahenis
Non ſecus ac manicis implicitus, gemui.
Et modo membra pilo vinctus miſer abſtrahor uno,
Quo dominæ nutus me violentus agit.

XLV. *E Græco.*

ROBORA ſi linguæ Demoſthenis æqua fuiſſent,
Non [1] Macedûm Grajas Mars populaſſet opes.

XLVI. *In hominem vanum.*

[2] DUM blitea inſani compilas ſcripta Doleti,
Et blateras nullo jurgia tincta ſale,
Quicquid agunt alii præ te contemnis, & uni
Se tibi dat Phœbus, Pierideſque favent.
Solus agas recte per me licet omnia; ſed dum
Omnia te ſolo judice ſolus agas.

XLVII. *Ad Leoneram.*

NESCIO tot mœchi tibi cum, Leonora, fuiſſent,
Cur Monachum natæ dixeris eſſe patrem:
Ni grege de tanto, qui nocte dieque ruebant,
Nemo minus Monacho forte pudendus erat.

XLVIII. *Ad Leonem.*

CUM ſtrepis aſſidue fulgentibus arduus armis,
Horrida cum jaculo eſt dextera, & enſe latus;
Cum ſeges impexæ tibi prominet arida barbæ,
Cum riget in triſtes frons caperata minas:
Te timidum dici vulgo indignaris, & eſſe

In-

1 *Non Macedûm*] [Vide ad Silv. VII. verſ. 72]

2 *Dum blitea*] Iſ. Taurin. *Putida veſani referas cum ſcripta Doleti, Et blateres ------*

Indicia [1] hæc quenquam non metuentis ais.
Qui timet assidue, est timidus, timidus Leo es ergo.
Semper enim a nullo ne timeare, times.

XLIX. *Ad Julium Cæsarem Scaligerum.*

DUM nunc nivalis Aquilo constringit gelu
Lapsus rapaces fluminum,
Nunc densus Auster vallium declivia
Nimiis inundat imbribus,
Pedesque glacie vel vacillant lubrica,
Vel in profundo hærent luto,
Cunctos levabat spes labores unica
Doctum videndi Julium.
Hac spe ferebat pes viæ molestias
Omnes libenter, & oculis
Jam tum imputabat gaudium: lætus animus,
Bonis [2] futuris ebrius,
Prægestiebat, jam velut voti sui
Fructu beato perfruens
Sed lux Agini quinta nunc [3] agitur mihi,
Fastidiosa dum mora
Cumulat viarum incommoda, & mens anxia
Spes pendet inter & metus
Quamvis laboris omnia ingratissimi
Sint plena, res mihi unica
Magis molesta est cæteris molestiis,
Non intueri Julium.

L. *Ad Reginam Navarræ, Margaritam Borboniam.*

NOBILIS Ascræis facta est Pandora Camœnis,
Nobile Lemniacæ scilicet artis opus.
Et decor & nitidos finxit reverentia vultus,
Blandaque virgineus pinxerat ora pudor:
Addidit ingenii volucer Tegeæus acumen,
Egregias artes scire Minerva dedit:
Læta Venus lætum capiti aspiravit honorem,
Adjecit lepidos mellea Suada sonos.
At bona ni spernat præsentia livor iniquus,
Et sua vix laudet secula lentus honos;
Non minor est doctæ tibi, Margari, gratia linguæ.
Nec minor eximio fulgurat ore decor:
Nec genitus Maja, nec Pallas amicior illi,
Quam tibi, nec Pitho, nec magis æqua Venus
Cætera Dî pariter vobis tribuere benigni,
Plus tamen hoc æqua parte dedere tibi:

Illa

1 *Indicia hæc quenquam*] And. Hart, *Indicia hæc nullum quod vereare putes.*

2 *Futuris*] Commelin. Editio anni 1594, Elzev. 1621, & And. Hart, *futuris.*

3 *Agitur*] Ita And. Hart: alii autem omnes *agitat*, male.

Illa novas peſtes mortalibus intulit ægris,
At tibi jus faſque eſt cum pietate comes.

LI. *In Joannem ſolo cognomento Majorem, ut ipſe in fronte libri ſui ſcripſit.*

CUM ſcateat nugis ſolo cognomine Major,
Nec ſit in immenſo pagina ſana libro:
Non mirum titulis quod ſe veracibus ornat:
Nec ſemper mendax fingere Creta ſolet.

LII. *Ad Leonoram.*

ET ſcio te pictam, ſcio te, Leonora, voracem,
Et ſcio inexpletæ gurgitem avaritiæ:
Et ſcio te pueris carnem pro carne dediſſe,
Nec tibi fumoſos diſplicuiſſe coquos:
Et ſcio te Monachis mendicis claudere limen,
Inguine nec limen triſtius eſſe tuo:
Et plus quam vellem, plus quam me ſcire neceſſe ei
Et plus quam deceat, denique cuncta ſcio.
Et cum cuncta ſciam, videor fore ſanus: at unum
Neſcio, cuncta ſciens, [1] cur male ſanus amem.

LIII. [2] *Nomine Henrici Kilgræi Angli ad Antonii Cocci doctiſſimi filiam egregie doctam, quæ poſtea Kilgræo nupſit.*

ET decor & facies cum ſimplicitate venuſta,
Inſidioſa oculis, imperioſa animis:
Et motura feras docti vox pectoris index,
Pene parem ſuperis te facit eſſe Deis.
Si par eximiam decoret conſtantia formam,
[3] Efficiet ſuperos hæc tibi pene pares.

LIV. *Ad Mortem, eidem Henrico ſcriptu.*

SPES fallax, vanæque preces, & inania vota,
Et lacrymæ, & damno læta Erycina meo,

Par-

1 *Cur*] In omnibus libris legitur *cui*, nullo, ut mihi videtur, ſenſu.

2 *Nomine Henrici Kilgræi*] Baſil. *Ad Camillam Morellidem* G. B. C. V. (*i. e.* Geo. Buchan. Car. Utenhovii) *nomine.*

3 *Efficiet ſuperos*] Idem. *Hæc faciet ſuperi ut ſint tibi pene pares.*

Parcite, ſopitis & me mihi reddite curis,
Sit mora tormento, ſuppliciiſque modus.
Quod ſi nulla ægram relevent oblivia mentem,
Nec contenta ferus vincula laxet amor:
Tu ſaltem miſerere animæ non digna ferentis,
Mors, medicina meis una relicta malis.

LV. *Eidem ſcriptum.*

IN me conſumſit vires fortuna maligna;
Quæque ferunt hominum fata, reguntque vices:
In me conſumſit ſic tela faceſque Cupido,
Ut ſpatium plagæ non ſit inane novæ.
Quique patet miſeris ad cuncta pericula portus,
Non recipit feſſam mors mihi ſæva ratem.
Ambiguoque viæ ſtanti ad confinia vitæ
Lumina mors claudit, vita manere negat.
Cogor ad hoc tantum ingratas producere luces,
Sufficiat pœnis ut mea vita novis.
Quæ mea conditio eſt, cui tam præpoſtera lex eſt
Fatorum, ut ſit mors vivere, vita mori?

LVI. *Eidem ad Dominam navigaturam.*

UNDE meo ſperem requiem, mea vita, dolori,
Si fortuna meis non ſatiata malis
Perſtat adhuc ſævire, odiiſque tenaciter urgens
Armat in exitium cuncta elementa meum?
Spes & vota ferunt rapidi per inania venti:
Unde prius ſolita eſt flamma alimenta trahit:
Unda rapit, raptum id ſpatiis terra invida longis
Dividit, unde animæ vita erat una meæ.
Te quoque forte etiam capient oblivia noſtri,
Certe animum hæc uret ſollicitudo meum.
Hac ego ſi merui torqueri pectora cura,
Ut metuam noſtri ne memor eſſe velis,
Non querar, aut lacrymis crudum exſaturabo dolorem,
Ne lacrymæ noſtro ſint medicina malo.
Dignus enim eſt tales pœnas expendere, quiſquis
Suſtinet a vultu vivus abeſſe tuo.

LVII. De

LVII. *De Mellino Sangelasio.*

MELLINUM [1] patrio sale carmina tingere jussit,
Parceret [2] ut famæ Musa, Catulle, tuæ.

LVIII. *In Divitem avarum.*

DAS inopi dives, sed qualia reddere possit,
Munera. Nonne hoc est dicere? Redde mihi.

LIX. *De Adamante misso a Regina Scotiæ ad Reginam Angliæ.*

HOC tibi quæ misit cor, nil quod posset, habebat,
Carius esse sibi, gratius esse tibi.
Quod si forte tuum ipsa remiseris, illa putabit
Carius esse sibi, quam fuit ante tibi.

LX. *E Græco.*

PAUPER eram juvenis, senio confectus inerti
Sum locuples, misere sorte in utraque miser.
Quando frui poteram rebus, mihi copia deerat:
Copia nunc superest, fructus & usus abest.

LXI. *E Græco.*

FATA ferunt, fer fata, ferent: sin forte repugnas,
Et te ipsum crucias, nec minus illa ferent.

LXII. *Aliter.*

SI te fata [3] ferunt, fer fata: ferere. Ferentes
Fata ferunt: rapiunt, si minus illa feras.

LXIII. *E Græco.*

MORS velut immineat, præsentibus utere rebus:
Parce, velut fati sera sit hora tui.
Vere etenim sapiens est is, qui certum adhibere
Novit avaritiæ luxuriæque modum.

LXIV. *In*

1 *Patrio*] Ita edidit Israël Taurinus anno 1590, & Henr. Westen. 1687, alii vero omnes *patri.*

2 *Parceret ut famæ*] Apud Taurinum legitur, *Dum parcit famæ.*

3 *Ferunt*] Ita And. Harr. Commelin. & Editio 1594: alii autem *ferent.*

LXIV. *In Doletum.*

CARMINA quod sensu careant, mirare, Doleti?
Quando qui scripsit carmina, mente caret.

LXV. *E Græco Anacreontis.*

ET terra sicca potat,
Terrasque silva, & aura
Silvas, & æquor auras,
Et sol repotat æquor,
Et luna solem. Inique
Incessitis sodales
Me, quod bibam libenter.

[1] LXVI. *E Græco.*

NON agros cupio mihi feraces,
Non aurum veluti Gyges: sed illum
Qui mî sufficiat, Macrine, victum.
Illud Nil nimium nimis juvat me.

LXVII. *In St. Doletum.*

VERBA Doletus habet (quis nescit?) splendida: verum
Splendida nil præter verba Doletus habet.

LXVIII. *E Græco Simonidis.*

NEC ullus expers criminis, nec mortis est.

1 Hæc tria Epigrammata, in aliis omnibus libris omissa, quasi jure postliminii Buchanano restituimus, ex selectis Carminibus doctissimorum Poetarum editis ab Israële Taurino anno 1590, ubi inter multa alia Buchanano disertim adscribuntur: postremum etiam in Basileensi Editione habetur.

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI
JUSTA ET ICONES,
EPIGRAMMATUM LIBER II.

J U S T A.

I. *Jacobo IV. Regi Scotorum.*

FAMA orbem replet, mortem ſors occulit: at tu
  Deſine ſcrutari quod tegat oſſa ſolum.
Si mihi dent animo non impar fata ſepulchrum,
  Auguſta eſt tumulo terra Britanna meo.

II. *Magdalenæ Valeſiæ Reginæ Scotorum*, XVI. *ætatis anno exſtinctæ.*

REGIA eram conjux, & Regia filia, neptis
  Regia, ſpe & votis Regia mater eram.
Sed ne tranſgrederer mortalis culmen honoris,
  Invida mors hîc me condidit ante diem.

III. *Eidem.*

IN me certarunt totas expromere vires
  Natura, & virtus, gloria, morſque ſuas.
Eſſe bonam tribuit virtus, natura decoram,
  Eſſe brevis vitæ mors inimica dedit:
Vivida perpetuum ſed gloria floret in ævum,
  Ut penſet vitam perpete laude brevem.

IV. *Eidem.*

NATA bis octonos Valeſia Magdalis annos
  Hîc immaturo funere rapta jacet.

Quam rapta invitis, lacrymis miserabile vulgus,
Mœstitia proceres, vir pietate probat.

V. *Briando Vallio.*

DIGNUS erat Pylio canescere Vallius ævo,
Hospite si tanto digna fuisset humus.
Ergo seni, quo nil melius, nec doctius orbe
Permenso vidit sol, Deus astra dedit.

VI. *Crittoni.*

CRITTO suo cupiens aliquid superesse sepulchro,
[1] Nec simul in Stygios totus abire lacus,
Omnibus appingit fastosa insignia vitris,
Nec titulis vacua est ulla fenestra novis.
O spes fluxa, brevis famæ fiducia, mendax
Gloria cum primo deperitura Noto.

VII. *Gulielmo Budæo.*

GALLIA quod Græca est, quod Græcia barbara non est,
Utraque Budæo debet utrumque suo.

VIII. *Eidem.*

SUNT universi splendor orbis Galliæ,
Et Galliarum splendor est Lutetia,
Splendor Camœnæ sunt sacræ Lutetiæ:
Budæus ornat unus innocentia,
Splendore vitæ, litteris, solertia,
Orbem, Camœnas, Galliam, Lutetiam.

IX. *Gilberto Kennedo Comiti Cassilissæ.*

HIC situs est heros humili Gilbertus in urna
Kennedus, antiquæ nobilitatis honos:
Musarum Martisque decus, pacisque minister,
Et columen patriæ consiliumque suæ.
Occidit insidiis fallaci exceptus ab hoste,
Bis tria post vitæ lustra peracta suæ.
Parce, hospes, lacrymis, & inanem comprime luctum,
Non misere quisquam, qui bene vixit, obit.

X. *Ja-*

1 *Nec simul*] Omnes libri, *Nec semel.* Vide ad Psal. CIX. v. 30.

X. *Jacobo Silvio.*

SILVIUS [1] hic ſitus eſt, gratis qui nil dedit unquam:
Mortuus & gratis quod legis iſta, dolet.

XI. *Jacobo Fabro.*

QUI ſtudiis primus lucem intulit omnibus, artes
Edoctum cunctas hæc tegit urna Fabrum.
Heu! tenebræ tantum potuere exſtinguere lumen?
Si non in tenebris lux tamen iſta micet.

XII. *Florentio Voluſeno Scoto.*

HIC Muſis, Voluſene, jaces cariſſime, ripam
Ad Rhodani, terra quam procul a patria?
Hoc meruit virtus tua, tellus quæ foret altrix
Virtutum, ut cineres conderet illa tuos.

XIII. *In Robertum [2] Carnicrucium Sanctæ Crucis Abbatem.*

DAT titulos, dat opes, dat Crux mihi nomina gentis,
Addictuſque cruci cum patre frater erat.
Crux fueram cunctis: mihi ne crux undique deſit,
Membra mea en moriens do crucianda cruci.

XIV. *In Eundem.*

CORPORE cum fœdo ſpecies ſit fœdior oris,
Fœdum pectus habet, fœdius ingenium:
A cruce Parca dedit nomen præſaga futuri,
Haud alia hoc dignum morte cadaver erat.

XV. *Joanni*

1 *Silvius*] [Intelligit *Jacobum Sylvium* Ambianum, medicum, qui Lutetiæ Anatomiam profeſſus eſt: hoc vero Buchanani epigramma inter funeris exſequias ipſis templi valvis adfixum ab auditorum quibuſdam narrat *Sc. Sammarthanus* lib. I. Elogiorum, ubi doctrinam ejus laudat, ſed ſordes non tacet.]

2 *Carnicrucium*] Ita omnino legendum, quemadmodum in ſua Hiſtoria [lib. XIV. 34 & 35.] a Buchanano nominatur, vulgo *cairncroſs*,) quanquam in libris omnibus *Carnicrucium* legatur.

XV. *Joanni Diguallo, argumento sumto ex Adami Otterburni Equitis* [1] *clarissimi Hexametris.*

NOMINE Joannes, Diguallus origine, flamen
  Flamine natus erat, quem tegit iste lapis:
E patrio censu nec nummo ditior uno;
  Scriptura primas accumulavit opes.
Sedulus hinc Petri coluit mensarius urbem,
  Hinc tumor, hinc res, hinc gloria, luxus, opes:
Et velut hinc etiam traxisset stemmata gentis,
  Ornatur titulis parma superba novis.

XVI. *Ad Adamum Otterburnum.*

LANA mea est, (inquis) tua tela est, cum tibi reddo
  Hæc de carminibus carmina facta tuis.
Synthesin e propria textam si dem tibi lana,
  Gloria Palladiæ non minor artis erit:
Nec minus insigni Lysippus laude feretur,
  Ære licet fingat signa animosa tuo.
Tolle, ais, hinc artem, lanam mihi redde, quid autem
  Ars tua, materia deficiente, potest?
At mihi furtivæ si reddas vellera lanæ,
  Nuda tamen pretium merx feret ista suum.
Hac vos de tabula pictores lege colores
  Tollite: [2] Dædalia cesset in arte labor.
Nulla Tarentino livescat lana veneno,
  Nec rubeant Tyriis vellera cocta focis.
Deserat algentem dehinc pauper Mulciber Ætnam:
  [3] Mendicet Steropes, algeat Acmonides.
Subtrahe materiam, nihil artem posse fatemur:

Sed

1 *Clarissimi Hexametris*] Recentiores libri, *clarissimus*

2 *Dædalia cesset*] An potius *Dædalea*, ut Propert. II. El. 14.

Dædaleum lino cum duce rexit iter.

3 *Mendicet Steropes*] Ita omnino legendum, non *Mendicent*, quod habent omnes libri: est enim *Steropes* unus e Cyclopibus, quos Jovi fulmina fabricasse Poëtæ fabulantur. Virg Æneid. VIII. 425.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropesque & nudus membra Pyracmon.

Claud. III. Conf. Honor. 191.

- --- Vobis jam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat:
Brontes innumeris exasperat ægida signis;
Altum fulmineæ crispare in casside conum
Festinat Steropes; nectit thoraca Pyracmon.

Qui vero Virgilio & Claudiano *Pyracmon* appellatur, Ovidio Fast. IV. 286, *Acmonides* dicitur;

Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes Acmonidesque solent.

Sed pretium gemmis majus ab arte venit.
At mea ſedulitas fumos non colligit iſtos:
Si non culpabor, ſat mihi laudis erit.

XVII. *Franciſco Belcierio ſupremo in Senatu Burdegalenſi Præſidi.*

FRanciſcus hic eſt Belcierius ſitus,
Virtute honores adſecutus maximos,
Princeps virorum in principum cœtu diu
Præſes, notatus labe nulla, ſplendida
Fama, modeſtis opibus, ingenti omnium
Mœrore raptus ordinum, quamvis ſenex
Felice felix prole fato ceſſerit.
Quicunque tranſis parce lacrymis, & tibi
[1] Tuiſque talem poſce vitam & exitum.

XVIII. *Andreæ Goveano.*

ALITE non fauſta genti dum rurſus Iberæ
Reſtituis Muſas, hîc Goveane jaces.
Cura tui Muſis fuerit ſi mutua, nulla
Incolet Elyſium clarior umbra nemus.

XIX. *Innocentio Fontano Burdegalenſi Poëtæ & Cauſſidico.*

A Fonte nactus nomen Innocentius,
Dieque natus Innocentibus ſacro,
Legatus a Republica Lutetiam
Miſſus, parœciæ hoſpes Innocentium,
Vivos reliquit Innocentibus die
Sacro: Innocentum corpus in Fano jacet,
Fontem ſepultum propter Innocentium.
Vitæ peractæ propter Innocentiam
Cœlum Innocentes inter animus incolit,

XX. *Petro Plancio Pariſienſi.*

FESSUS Atlantiades toties tranſmittere nubes,
Tænariam toties ire, redire viam:
Ante Jovem ſupplex ſtetit, & finire labores
Poſtulat, aut ſocium qui relevaret onus.
Æqua petis, (ait ille) petiſque in tempore, nam te
Qui juvet, aut nemo, aut Plancius unus erit.
Sæpe ego per tenebras vidi cum ſcanderet Alpes
Concretæ gelidum findere marmor aquæ:

Vidi

1 *Tuiſque talem*] Cairns 1677. Lond. 1656. Elzev. 1628. aliæque recentiores apud Belgas Editt. *Quiſque talem.*

Vidi cum feſſos curſu præverteret Euros,
 Et Zephyri lentos antevolaret equos.
Non labor inſomnis, non ſævæ injuria brumæ,
 Non ſitis æſtiferi cum furit ira canis:
Non ſalebris colles, non cœno undante paludes,
 Non ſcopulis torrens impediebat iter.
Quid referam ingenium, magnæque capacia curæ
 Pectora, cuſtodem depoſitique fidem?
Eloquiumque potens mandatis addere pondus,
 Comere res tenues, promere difficiles?
Et facilem quamvis ad cætera munia mentem,
 Difficilem falli muneribuſque capi?
[1] Hunc age: quam primum volat ille, & mole relicta
 Corporis, Eridanus qua Ligus urget aquas,
Aſtra, Deum plaudente choro, novus incola ſcandit
 Plancius, & ſuperûm juſſa miniſter obit.
[2] Sis felix licet, uſque tuis decus, & dolor ingens,
 Ultima nos donec mittet in aſtra dies.

XXI. *Eidem.*

CURA, fides, labor, ingenium, vigilantia, Planci,
 Fecerunt carum civibus eſſe tuis.
Jam virtus, hominumque favor ſpondebat honores,
 Et meritis regum conciliatus honor.
Sed vulgaris honos meritis minor: ergo abiiſti
 Illo, ubi virtuti verus habetur honos.

XXII. *Henrico Borbonio ſummæ ſpei adoleſcenti.*

BOrboniæ ſpes illa domus, patriæque patriſque;
 Nunc patris & patriæ, Borbonidumque dolor,
Heic ſitus Henricus, violas adſperge viator:
 Neu bona quæ fuerat vita, reare brevem.
Sat vixit, bene qui vixit: ſpatium brevis ævi
 Ignavi numerent tempore, laude boni.

XXIII. *Pa-*

1 *Hunc age: quam primum*] Sic diſtinguendam exiſtimavimus ſententiam: libris autem fere omnibus nulla interpunctione legitur, *Hunc age quamprimum v. i.* Senſus autem videtur, *Hunc age*, ſupple *tua vice ſubſtitue*, aut *laboris ſocium adjunge.*

2 *Sis felix licet, uſque tuis*] An potius ſic diſpungendum,
Sis felix licet uſque, tuis decus -----
Cæterum Commel. Genev. 1584 & 1594, & Hart. deeſt *Sis.*

XXIII. *Patricio Buchanano fratri.*

SI mihi privato fas indulgere dolori,
  Ereptum, frater, te mihi jure fleam:
Noſtra bonis raros cui protulit artibus ætas,
  Et nivea morum ſimplicitate pares.
At ſi gratandum lætis eſt rebus amici,
  Gratulor immenſis quod potiare bonis.
Omnia quippe [1] piæ vitæ & ſinceriter actæ
  Præmia ſecurus non peritura tenes.

XXIV. *Joanni Ransforto Equiti Anglo.*

HUnc, Ransforte, tuo cineri Buchananus honorem
  Dat meritum, duro [2] cultus in exſilio.
Mens generoſa atavos non eſt mentita vetuſtos:
  Pace tua eſt pietas cognita, Marte manus.
Cultus erat ſimplex, ſine luxu ſplendida menſa,
  Ara domus miſeris, arca benigna bonis.
Non libertatem fandi peregrina tyrannis,
  Non animum fregit patria ſerva tuum.
Mens invicta malis feſſo de corpore ceſſit,
  Jam [3] pulſo exitii ſervitiique metu.

XXV. *Carolo Coſſæo Brixiaci Comiti.*

CAROLUS hic ſitus eſt modica Coſſæus in urna,
  Pyramidum dignus cui tegat oſſa labor.
Patria Brixiacum, genus alto e ſanguine Coſſi,
  Nec proavûm inferior nobilitate torus.
Ingenium felix, facies gratiſſima, vicit
  Nemo manu juvenem, conſilioque ſenem.
Quæcunque armiferis inimica eſt natio Francis,
  Auxit eum titulis Marte coacta novis.
Cum Batavo Germanus, Iber, Ligur, Inſuber, Anglus,
  Laudavere fidem, ceu tremuere manum.
Quod mortale fuit, rapuit mors: [4] fama vireſcit,
  Dum domus Hectoridum regia ſceptra geret.

XXVI. *A-*

1 *Piæ vitæ*] Forte *pie.*
2 *Cultus*] Libri omnes habent *cuſtos*, repugnante & metro & ſenſu: *cultus* igitur videtur legendum, eodem ſenſu quo in prioris libri Epig. 3.
3 *Jam pulſo*] Ita habent Commelin. & Editio anni 1594, alii autem omnes *Impulſo.*
4 *Fama vireſcit*] Forte *vireſcet.*

XXVI. *Alexandro Cocburno.*

OMNIA quæ longa indulget mortalibus ætas,
Hæc tibi, Alexander, prima juventa dedit.
Cum genere & forma generoso ſtemmate digna,
Ingenium velox, ingenuumque animum.
Excoluit virtus animum, ingeniumque Camœnæ
Succeſſu, ſtudio, conſilioque pari.
His ducibus primum peragrata Britannia, deinde
Gallia ad armiferos qua patet Helvetios:
Doctus ibi linguas, quas Roma, Sion & Athenæ,
Quas cum Germano Gallia docta ſonat.
Te licet in prima rapuerunt fata juventa,
Non immaturo funere raptus obis.
Omnibus officiis vitæ qui functus obivit,
Non fas eſt vitæ de brevitate queri.

XXVII. *Rogero Aſchamo Anglo.*

ASchamum exſtinctum patriæ, Grajæque Camœnæ,
Et Latiæ vera cum pietate dolent.
Principibus vixit carus, jucundus amicis,
Re modica, in mores dicere fama nequit.

XXVIII. *Dianæ.*

VEnatrix Regum jacet hac ſub mole Diana,
Fracta annis, nec tum ſponte pudica fuit.
Omnia quæ rapuit, tandem [1] nil amplius optat:
Sed quod nunc ſatura eſt, gratia Parca tibi.

XXIX. *Jacobo Stuarto Scotorum Proregi.*

QUamvis flere nefas te cœlo, Jacobe, receptum,
Tot populis nunquam mors fuit una dolor:
Nullo unquam tantam ſe ingeſſit pectore virtus,
Signa nec oſtendit tam manifeſta ſui.
Nullo unquam impietas gaviſa eſt funere tantum,
Nec ſibi plus juris credidit eſſe nefas.
Icta licet tanto genitrix ſit Scotia luctu,
Tam genitum gaudet, quam periiſſe dolet.

XXX. *Joan-*

1 *Nil amplius*] An legendum *nihil amplius*, ut Horat. I. Ep. II. 46?

XXX [1] *Joanni Hamiltono Fani Andreæ Archiepiscopo.*

PRostibulum plebis miseræ, lupa publica mater,
Fecit ut incerto de genitore fores.
Vix tandem inventus prolis cupidusque & egenus,
Qui te progeniem diceret esse suam:
Sed generis mansere notæ, mens subdola, fallax
Lingua, animus gaudens sanguine, dextra rapax,
Luxuries parti male pejus prodiga, fornix
Pro thalamo, nummus numinis instar erat.
Adjunxti his vitiis naturæ plurima sponte,
Dignus Hamiltona dum cupis esse domo.
Stemmate sed falso nihil a te dignius actum est,
In cruce quam laqueo quod tua colla dares.

XXXI. *Eidem.*

CORPUS Hamiltoni jacet hac Antistitis urna:
Impurus lassat spiritus Eumenidas.
Prodigio tandem respirat libera tellus,
Ad Stygium gaudet noxia turba lacum:
Dum totus ruit in pœnas unius Avernus,
Stat rota, nec Phlegyas flagra facesque timet.
Sisyphus in saxo sedet, haurit Tantalus undam,
Et Tityi, lasso vulture, fibra jacet.
Quæ multis cæso quæsita est gloria monstro,
Jure suo hanc propriam crux laqueusque tulit.
Exitus ut justus, sic justa injusta fuerunt,
Corpore sacrilego quod caruere canes.

XXXII. *Joanni Juello.*

REGINÆ geminæ pari labori,
Verum non animo pari, Juelle,
Fecerunt, pietas ut esset orbi
Illustris tua. Sæviendo ferro
Et igne altera id egit, ut niteret
Virtus temporibus probata duris,
Ut aurum solet ignibus recoctum.
Justo te altera prosequens honore
Produxit patriæ in theatrum: & oris
Tot dotes animique adhuc latentes
Ostendit populo: sed eruditis
Et plenis pietatis, entheoque
Fervore ingenii libris, nepotum
Famam in secula dum tuam propagas,
Illiusque odio, istiusque amore
Majorem ipse tibi celebritatem
Famæ in tempora cuncta comparasti.

XXXIII. Ei-

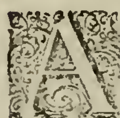
1 *Joanni Hamiltono*] Abest hoc & sequens Epig. ab Editione Edimb. And. Hart.

XXXIII. *Eidem.*

JUELLE, mater quem tulit Devonia,
Nutrixque ſovit erudita Oxonia,
Quem Maria ferro & igne patria expulit,
Virtus reduxit, Præſulem fecit parens
Eliſabetha docta doctarum artium:
Pulvis puſillus te ſepulchri hîc contegit:
Quam parva tellus nomen ingens occulit!

ICONES.

I. SATURNUS.

UREA ſecla olim me paupere Rege fuerunt:
Lis, vis, fraus aberant, omnia pacis erant.
At nunc juſtitiam mentita injuria dives,
Lis, vis, fraus, auri ſecula nuda premunt.

II. JUPITER.

LArgus opis, nec avarus opum, dum regna tenebam:
Inde mihi cœlum fama benigna dedit.
Hæc æquat virtus humili de plebe Quiritem
Regibus, hæc homines efficit una Deos.

III. MARS.

MAgna quod evortam Mavors ſum jure vocatus,
Quam validus dextra, tam rationis inops.
Vis, furor, ira, pavor, comites ſunt, & mihi teſtes,
Quantum conſilii vis ferat orba mali.

IV. SOL.

SOL oculus mundi, longum mortalibus annum,
Inque vicem noctes metior, atque dies.
Luminis & vitæ fons, per quem fructus & uſus
Utilibus, pulchris gratia rebus adeſt.

V. VE-

V. *VENUS.*

ALMA Venus, rerum genitrix, hominumque voluptas,
 Curarum requies, publicus orbis amor.
Hi quoque, qui tetricis invadunt crimina verbis,
 Vultu diſſimulant, diſſimulant & amant.

VI. *MERCURIUS.*

QUot Protei vultus, tot ſunt mihi nomina & artes,
 Nulla eſt ingenio fraus male nota meo.
Tam catus & mendax, vafreque impoſtor, ut eſſe
 Poſſim chemiſtes, augur, & aſtrologus.

VII. *LUNA.*

QUOD maculas vultus alieno lumine fuco,
 Muto cuncta, marem nunc peto, nunc fugio.
Quod vaga, quod nunquam conſtans, vis diſcere cauſſam?
 Fœmina ſum, uxoris forſan imago tuæ.

VIII. *TEMPUS.*

SUM genitor veri, domitor livoris, operti
 Index, aſtrorum filius atque comes.
Me ſequor, & fugio mea per veſtigia, nunquam
 Cum ſim, quottidie naſcor & intereo.

IX. *VICTORIA.*

SI tam conſilio firmet Victoria mentem,
 Quam palpat ſenſus lætitiaque capit:
Anteferenda aliis cunctis foret unica: verum
 Fortunæ raro eſt mens bona juncta bonæ.

X. *ALCYONE.*

SOlvere quæ vitæ potuerunt ſtamina Parcæ,
 Solvere conjugii non potuere fidem.
Alcyone unus amor Ceyx vivus fuit, idem
 Alcyone Ceyx mortuus unus amor.

XI. *HELENA.*

VIX fieri, ſi ſint gignentum in ſemine vires,
Non, Jovis & Ledæ filia, pulchra potes.
Vix fieri, ſi ſint gignentum in ſemine vires,
Et Jovis & Ledæ filia, caſta potes.

XII. *EADEM.*

MILLE petita procis, totidem repetita carinis,
Mille poëtarum fama laborque fui.
O ſi nota minus, minus & formoſa fuiſſem!
Maxima matronæ eſt laus latuiſſe probæ.

XIII. *PENELOPE.*

FOrmoſam, viduam, ditemque, in flore juventæ,
Inter tot juvenes, Penelopea, procos,
Qui te ſervatam bis denos credidit annos,
Non oculis tantum captus, opinor, erat.

XIV. *DIDO.*

CASTA, decens, generoſa animi, Phœniſſa peregi
Fœmina, magnanimis vix imitanda viris.
At tu ſacratam, Maro, labe adſpergere famam
Conaris, famæ non ſine labe tuæ.

XV. *SOPHONISBA.*

VIvere poſt victam patriam, patremque, domumque,
Non potero dominis mancipium Auſoniis.
Morte manumittar: poteram felicius ante
Non iterum tædis conciliata novis.

XVI. *ALEXANDER MACEDO.*

FAMÆ dira fames, ſitis & veſana cruoris,
Rex Macedo, vitæ carnificina tuæ:
Non ſine exſtingui potuerunt juſtius ullo,
Quam potando ſitis, quam comedendo fames.

XVII. *IDEM.*

MAGNUS Alexander, prædo clarissimus, orbis
Exitio vivens, ludibrio moriens.
Perdere quem nequiit Mars armis, Bacchus inermis
Perdidit, immisto cum Stygis amne mero.
Famæ dira fames exstingui hoc fine, cruoris
Hoc fine exstingui debuit atra sitis.

XVIII. *LAURENTIUS VALLA.*

QUID celebras Marios, Curios, fortemque Camillum,
Miratrix veterum, Martia Roma, ducum?
Omnibus iis egit potiorem Valla triumphum:
Unde tuus cuncta in secula vivet honos.

XIX. *IDEM.*

MOnstra animi domuere sophi: quæ terra vel Orcus
[1] Protulit, Herculea sunt superata manu.
Portentis Latium sermonem Valla levavit,
Invicto expugnans pectore barbariem.

XX. *Maria Regina Scotiæ puella.*

UT Mariam finxit natura, ars pinxit: utrumque
Rarum & solertis summum opus artificis.
Ipsa animum sibi dum pingit, sic vicit utrumque,
Ut natura rudis, ars videatur iners.

XXI. [2] *Eadem adulta.*

NI mihi tam fœdus, tam dirus avunculus esset,
Secli hujus Marie fœmina prima forem.
Sed vitiis, quibus evertit regna omnia, famam
Polluit ille suam, polluit ille meam.

XXII. *Carolus Lotharingius Cardinalis.*

JAM furor humanus Furias lassarat, inermes
Torpuerant angues, torpuerantque faces:

Cum

1 *Protulit*] Recentiores fere *Pertulit*. Epig. ab And. Hart.
2 *Eadem adulta*] Omissum est hoc

Cum te vis inimica bonis, Carle, edidit, unus
Pro Furiis poſſis qui [1] ſatis eſſe tribus.

XXIII. *Margarita Regina Navarræ.*

ESSE aliis videor felix patre Rege, viroque,
Et nato, & proavis edita ſceptrigeris.
Aſt ego felicem, ſi ſum, me judico, rerum
Quod Dominus famulam me velit eſſe ſuam.

XXIV. *Maria Regina Angliæ.*

SUM Marie, male grata patri, male grata marito:
Cœlo inviſa, meæ peſtis atrox patriæ.
Nulla aberat labes: niſi quod fuit addita cuſtos
Fida pudicitiæ forma maligna meæ.

XXV. *In Elizabetham Angliæ Reginam.*

CUJUS imago Deæ, facie cui lucet in una,
Temperie mixta, Juno, Minerva, Venus?
Eſt Dea: quid dubitem? cui ſic conſpirat amice
Maſcula vis, hilaris gratia, celſus honos:
Aut Dea ſi non eſt, Diva eſt quæ præſidet Anglis,
Ingenio, vultu, moribus æqua Deis.

XXVI. *In Eandem.*

QUÆ manus artificis tria ſic confundit, ut uno
Gratia, majeſtas, & decor ore micent?
Non pictoris opus fuit hoc, ſed pectoris, unde
Divinæ in tabulam mentis imago fluit.

XXVII. *Ad Thomam Randolphum Anglum.*

SÆPE tibi, Randolphe, jubes me pingere Regem,
Qualem optem, tribuat ſi mihi vota Deus.
Accipe. SIT primum veræ pietatis amator:
Effigiem ſummi ſe putet eſſe Dei.
Pacem amet: &, ſi res poſcat, ſit ad arma paratus:
Exuat in victos arma, odiumque ſimul.
Nolo nimis parcus, nimium ſit nolo benignus:

Utra-

1 *Satis*] And. Hart, *ſatus.*

Utraque regno æque eſt exitioſa lues.
Non ſibi ſed populo ſeſe putet eſſe creatum,
Et ſe communem civibus eſſe patrem.
Puniat invitus, cum res jubet eſſe ſeverum:
Publica cum poſcent commoda, lenis erit.
Vivat, ut exemplar populo ſit recta ſequendi:
Sit vultus pravis terror, amorque bonis.
Excolat impenſe ingenium, corpuſque modeſte:
Luxuriem frenet cum ratione pudor.
[1] Jam tacitus tecum, Tentas me fallere, tanquam
In tabula noſtram qui mihi pingis heram.

XXVIII. *In Syllam.*

NULLA cadaveribus quod crux vacet, aut cruce campus,
Quod lacera in portis omnibus ora patent:
Quod ſonat attrita feralis compede carcer,
Squalet & humanis oſſibus albet ager:
Artibus his Regem dici te, Sylla, ſeverum,
Et patriæ affectas ut videare pater.
Sic mihi ſe medicus doctum per funera jactet:
Sic fracto laudes Automedonta jugo:
Navita naufragiis celebretur: perdere cives
Sit laus egregii ſæva per arma ducis.
Perdere non populum generoſi eſt gloria Regis:
Pro populo Regem eſt gloria vera mori.

XXIX. *Amor.*

QUIS puer ales? Amor. Genitor quis? Blandus ocelli
Ardor. Quo natus tempore? Vere novo.
Quis locus excepit? Generoſi pectoris aula.
Quæ nutrix? Primo flore juventa decens.
Quo nutrit victu? Illecebris, vultuque [2] venuſto.

Qui

1 *Jam tacitus tecum, Tentas me fallere*] Omnes quos viderim libri (præter Genev. 1584.) hunc verſum, nulla adjecta poſt *tecum* diſtinctione, ſic exhibent, *Jam tacitus tecum tentas me fallere*: quo pacto vix ullus huic loco ſenſus conciliari poſſe videtur: interpoſita autem pauſa, facile ſe prodit ſententia, hæc nimirum; *Jam tu, Randolphe, tacitus tecum muſſas; Tentas, at fruſtra, me fallere, Buchanane. Quamvis enim boni Regis in genere imaginem a te depingi expetebam, tu tamen (quod me haud animadverſurum putabas) heram meam Elizabetham Anglorum Reginam in tabula quaſi vivis coloribus delineatam mihi exhibuiſti: quæ enim de bono Rege a te generaliter ſunt dicta, in illam omnia atque unice conveniunt.*

2 *Venuſto*] Editio anni 1594, & Commel. *modeſto.*

Qui comites? Levitas, otia, luxus, opes.
Cur puero belli ſemper furioſa cupido?
Impellunt avidæ ſpes, trepidique metus.
Non metuit mortem? Non. Quare? Sæpe renaſci,
Sæpe mori decies hunc brevis hora videt.

XXX. *Chryſalus.*

DIves opum, pauperque animi, plus poſſidet auri
Chryſalus, in fulva quam vehit Hermus aqua.
Poſſidet incluſum ſed cæci carceris umbris:
Nec procul infernis, ut reor, a tenebris.
Et decies una, vel ſæpius, inſpicit hora,
Et numerans miſeras uſque fatigat opes.
Nec ſatis hoc: centum ferratis limina portis
Addita, centenis ferrea clauſtra ſeris.
Cuſtodeſque canes, atque horridus ære ſatelles
Excubat ad clauſas pervigilatque fores.
Non miſer uxori, non audet credere natis:
Frigida non pictis quos habet ara Deis.
Formidat, ſi vermis humo, mus exeat antro,
Si luteum Progne ſub trabe figat opus:
Si trabibus laxum ſuſpendit aranea caſſem,
Eſſe putat nummis retia tenſa ſuis.
[1] Si ſol rimoſas penetret vel luna feneſtras,
[2] Et tenuem fudit lux inopina diem:
Oblinit extemplo rimas, ne ſcilicet auro
Inficiat [3] radios ille vel illa ſuos.
Nec minus obſcuras formidat luce tenebras,
Et latebras promtas ad ſcelus omne duces.
Ipſe ſuam, veluti furem, luctatur in umbram:
Gypſatas metuunt credula corda manus.
Huc labor, huc miſeri ſpectat veſania voti,
Et trepidi ſemper corde micante metus.
Poſt inopis curas & inania tædia vitæ,
Dives ut ad Stygias iſſe feratur aquas:
Atque opibus mortem ceu placaturus avaram,
Semper inops vivit, ne moriatur inops.

XXXI. *Joan-*

1 *Si Sol rimoſas*] Recentiores libri, repugnante ſenſu & metro, *Si Sol remotas.*
2 *Et tenuem fudit*] Commel. *fundit*, forte *fundat* legendum.
3 *Inficiat*] And. Hart, *Intingat.*

XXXI. *Joannes Sturmius.*

ORA vides Sturmi, ſed & hæc Germania ſumit,
Hæc pietas, Latio cum lubet ore loqui:
Hæc Hermes, alio citius nec ſe putat ore
Flectere poſſe homines, flectere poſſe Deos.

XXXII. *Idem.*

ORA hæc ſunt Sturmi: picturæ verba darentur
Si ſua, de Phœbi pectore miſſa putes.
Nec falſo: expulſus jamdudum Phocidos antro
In Sturmi ſedem pectore Phœbus habet.

XXXIII. *Idem.*

NIL refert, Sturmi hæc, an Phœbi dixeris ora:
Hoc Phœbus ſolet, hoc Sturmius ore loqui.

GEORGII BUCHANANI SCOTI
STRENÆ, POMPÆ, VALENTINIANA,
EPIGRAMMATUM LIBER III.

STRENÆ.

I. *Ad Regem Scotiæ Henricum.*

TURBA frequens Jani fundit pia vota Kalendis,
Ut novus exacto fauſtior annus eat.
Hic, ager ut multo ſementem fœnore reddat,
[1] Poſtulat, hic pecori proſpicit, ille gregi.
Bellum miles avet, requiem mercator ab armis,

Divi-

1 *Poſtulat*] Editio anni 1594, & Commelin. *Proſpicit.*

Divitias alter poſcit, & alter opes.
Sunt quibus in voto eſt ventoſi gloria vulgi:
Sunt quibus & damnis eſt caruiſſe ſatis.
Aſt ego, ne laſſem [1] tibi vanis æthera votis,
Optime [2] Rex, opto, ſit tibi certa ſalus.
Hoc ſatis eſt unum: quoniam te ſoſpite nobis,
Succedent regno proſpera cuncta tuo.

II. *Ad Mariam Reginam Scotiæ.*

UT mihi magna tuæ fortunæ munera reddas,
Accipe fortunæ munera parva meæ.

III. *Ad Eandem.*

INVIDA ne veterem tollant oblivia morem,
Hæc tibi pro xenio carmina pauca damus.
Sunt mala: ſed ſi vis, poterunt divina videri:
Nam nunc quod magno venditur ære, bonum eſt.

IV. *Ad Diſcipulos.*

MOS vetus eſt Jani dare mutua dona Kalendis,
Annus ut auſpicio proſperiore fluat.
Et mihi quæ poſſim dare tantum verba ſuperſunt:
Sed noſtrum nemo vult ſibi verba dari.
Nil dare non fas eſt, vanum eſt dare verba. Quid ergo
Reſtat? Verba dari qui ſibi nolit, emat.

V. *Ad Epiſcopum indoctum.*

CArmina portanti, Præſul, tua janua clauſa eſt:
Munera portanti janua tota patet.
Præſulis ergo tenes perfecti munera ſolus:
Quippe animo cujus munera ſola placent.

VI. *Ad*

1 *Tibi vanis æthera votis*] Ita reſtituendum duximus hunc verſum; neque enim aliter conſtare poſſe videtur aut verborum ſenſus, aut Latini ſermonis ſtructura, in quorum utrumque peccant omnes libri, in quibus legitur, *Aſt ego ne laſſem tua vanis æthera votis:* atque adeo in eundem fere incidere errorem, quem ad *verſum penult. carminis 3. Silvarum* ſupra adnotavimus.

2 *Optime Rex*] And. Hart, *Unum opto id, Princeps, ſit* ——

VI. *Ad Mariam Scotiæ Reginam.*

DO quod adeſt: opto quod abeſt tibi: dona darentur
  Aurea, ſors animo ſi foret æqua meo.
Hoc leve ſi credis, paribus me ulciſcere donis:
  Et quod abeſt, opta tu mihi: da quod adeſt.

VII. *Ad Jacobum Stuartum Moraviæ Comitem.*

SEra, Jacobe, quidem ſunt, parvaque munera noſtra:
  Hac in re vitium ſi quod ineſſe putas,
Ne ſectare meam, ſed contra corrige culpam,
  Et cito, ſed larga munera redde manu.

VIII. *Loquitur Adamas in cordis effigiem ſculptus, quem Maria Elizabethæ Angla miſit.*

QUod te jampridem fruitur, videt, ac amat abſens,
  Hæc pignus cordis gemma, & imago mei eſt.
Non eſt candidior, non eſt hæc purior illo,
  Quamvis dura magis, non mage firma tamen.

IX. *Ad Jacobum Moraviæ Comitem.*

QUOD tibi parva damus, multi te ducere parvi,
  Atque ea non hilari ſumere fronte putant.
Falle malas linguas, maledicta, Jacobe, refuta;
  Magnaque munifica dona repende manu.

X. *Ad Elizabetham Angliæ Reginam Kal. Jan. anno* M. D. LXVIII. *Buchananus Janum alloquitur.*

JANE pater, ſolus partes qui verſus in omnes
  Quicquid habet tellus ante retroque vides:
Proſpice quæ poſſim non dedignanda Kalendis
  Saxonidum dominæ mittere dona tuis.
J. Me, puto, ſcis inopem, de Dis non ditibus unum,
  Et veteri tantum ſimplicitate rudem.
Poſce Deos alios: dat opes Saturnia, formam
  Pulchra Venus, cultum flava Minerva animi.
B. At Dea nil iſtis eget hæc, cui dona parantur;
  Juno opibus, ſtudiis Pallas, & ore Venus.
J. Poſce tuas Muſas: ſunt & ſua dona Camœnis,
  Parva licet, magnis non male grata Deis.

 B. Quæ

B. Quæ dent Piërides tenues modo verba supersunt:
Nemo, reor, sanus vult sibi verba dari.
J. Pacem adeas igitur: nam Pax, ditissima Divûm,
Commoda quæ cupiant Crœsus & Irus, habet.
B. Hæc quoque Saxonidæ jam Pax dedit Heroinæ,
Atque omne in regno jus dat habere suo.
J. At tibi res quamvis desit, puto, vota supersunt:
His opibus diti par potes esse Midæ.
B. Dicis opes inopes: sed & hinc vix munera spero,
Cum videam votis vix superesse locum
Ecquid enim huic optem, [1] cui sors virtusque benigne
Et natura suas accumularit opes?
J. Cuncta licet superent, superest quod ditibus optes,
Perpetuus vitæ perstet ut iste tenor.
B. Hac sequar: a votis, quibus unis esse benigno
Sors mihi dat, xenium auspiciumque petam.
Sit tibi qui nunc est animus, Regina, perennis,
Cæteraque haud animo deteriora tuo.
Annuit, & Janus mihi vultu arrisit utroque,
Et mea dicta ratam jussit habere fidem.

XI. *Ad Joannam Havartam.*

SI nisi pro genere & meritis, Havarta, dabuntur
Munera, rarus erit qui tibi dona feret.
At si mente Dei pura sine munere læti
Placentur, salsa vel sine thure mola:
Proxima Dîs, etiam cur non te, virgo, reamur
Posse animi pura simplicitate capi?
Hac ego spe fretus, quamvis exilia dona,
Ingenii fœtus carmina mitto mei.
Quod si rusticulum non dedignabere vatem,
Promta erit obsequio nostra Thalia tuo.

XII. *Ad Mildredam Gulielmi Cæcilii uxorem, matronam virtute & eruditione præstantem.*

MUNERA quæ tibi do Jani, Mildreda, Kalendis,
Ditia si non sint, commoda forsan erunt.
Non Arabum messes, gemmasve Oriente petitas,
Sed tibi do, noster qualia reddit ager.
Quæ neque latrones possint, neque tollere fures
Clam, nec, si cupias, perdere, perdideris.

Non

1 *Cui sors virtusque*] Hart. *Fors virtusque.*

Non tibi [1] si donet quicquid Tagus egerit auri,
  Muneribus nostris uberiora dabit.
Quod si magna putes, nullo sumtu atque labore
  Maxima de simili reddere messe potes:
Parva licet credas, sunt & sua commoda parvis:
  Parva quod exspectet qui tibi parva dedit.
Denique qualia sint, bona, parva, exilia, magna,
  Ipsa jube, arbitrii res erit ista tui.
Nec mihi, si cupias non æqua rependere, fas est;
  Reddere nec melius deteriusve potes.
Nulla tamen magici latet hîc insania cantus,
  Nec mala fraus: animo sint procul ista meo.
[2] Scire cupis quo tanta cadant promissa? Libenter
  Quodcunque optaris tu mihi, id opto tibi.

XIII. *Ad Eandem.*

QUOD, Mildreda, mihi carmen pretiosius auro
  Miseris, ingenio gratulor usque tuo.
Atque etiam grates agerem quod miseris aurum,
  Id nisi dixisses desipientis opes.
Si tamen hunc morbum tibi senseris esse molestum,
  Nemo tibi medicus credo negabit opem.
At si quem scabies, rabiesve poëtica vexet,
  Sanari epota vix queat Anticyra.
Quid, quod & hanc rabiem gravius symptoma sequatur,
  Addita pauperies vatibus usque comes?
Quod nisi vitaris pestis contagia, donis
  Carmina si certes vincere nostra tuis,
Prospice ne morbum mutes, & garrula egestas
  Sit tibi, dum fatuas das mihi divitias.

XIV. *Ad Eandem.*

NI, Mildreda, tui viri, patrisque
Moverer reverentia, haud abiret
Impune hoc facinus, meas Camœnas
Quod corrumpere nixa sis, & auro
Castas

1 *Si donet*] Editio anni 1594, & Commelin, *quæ donet.*

2 *Scire cupis q. t. c. promissa? Libenter*] Ita distinguendam arbitror sententiam; Genev. tamen 1584 & 1594. Commel. & Hart. *Scire c. q. t. c. promissa libenter, Quodcunque,* &c. Elzev. vero 1621 & Edimb. 1677, eodem modo, nisi quod pro *lubenter libenter* præferant; reliqui autem *S. c. q. t. c. promissa, libenter Quodcunque,* &c.

Castas prostituas prius puellas,
Contentas nemorum antea virentum
Umbris, frigore fontium sacrorum,
Rivi & murmure leniter strepentis:
At nunc barbarico superbientes
Luxu, & divitiis tuis, priorem
Vix norunt comitem, morasque nectunt,
Et me segnius audiunt vocantem.
At tu, si sapies, dehinc cavebis
Ista me ratione provocare.
Quod ni feceris, hanc benignitatem
Pœnitentia protinus sequetur.
Sic te carminibus moleste habebo,
Sic canam tibi, & obstrepam usque & usque,
Donec percipias, nec absque damno,
Quanto carmina lætius refundat
Nostra hæc arca, quam tua arca nummos.
Exemplumque dabo tibi tuisque,
Ne nimis facili benignitate
Quis certare meæ loquacitati
Vicino monitus velit periclo.

XV. *Ad Eandem.*

VULGUS me vocat, & putat poëtam.
Aula non putat, & vocat poëtam.
Nam si crederet esse me poëtam,
Avarum, puto, non putaret esse.
Aut si crederet esse non avarum,
Non pro carminibus malis, ineptis,
Incomtis, mihi reddidisset aurum.
Quid caussæ rear esse cur rependat
Probo rusticulum aula carmen auro;
Aula tam sapiens, & erudita,
Nec naris, neque judicandi egena?
At at, jam videor tenere caussam,
Quæ pro carmine dat malo bonum aurum,
Non dat carminis æstimationem:
Nec suum studium indicat legendi,
Sed fastidia vitat audiendi,
Nec me scribere, sed monet silere.
Et recte monet illa, si poëtis
Loquendi modus esset, & silendi.

XVI. *Ad Agnetem Cæcilii filiam.*

QUOD tibi vis tacito voto, quod mater aperto,
Hoc tibi fors cito det, filia Cæcilii.

XVII. *Ad Antonium Cucum Equitem Anglum, & filias doctissimas.*

CUCIDES, Antoni soboles generosa parentis,
Et sobolis doctæ doctior ipse parens,
Non ego Pieridas, [1] vobis in vota benignis,
Nec precibus Clarium sollicitabo Deum.
Cucides Aonidæ mihi erunt, pater alter Apollo,
Ingenio vires sufficietque meo.

Inde

1 *Vobis in vota benignis*] Quidam *benignas* legendum malint: at nihil mutandum; sententia enim est, *Si vos benigne votis meis annuatis.*

Inde mihi ſurget xeniorum maxima merces,
Largaque de veſtra munera fruge dabo.
Ludere me forſan perfricta fronte putetis:
Quod fieri alterius merce benignus amem.
Non ita: nam cum det Deus omnibus omnia, lætus
Accipit e donis munera parva ſuis.
Vos quoque germanæ Dîs tot virtutibus æquæ,
Et ſtudiis docti docta propago patris,
Eſte Dei ſimiles, nec munere [1] pendite mentem:
Muneribus pretium mens generoſa facit.

XVIII. *Ad Jacobum Moraviæ Comitem.*

SI magis eſt, ut Chriſtus ait, donare beatum,
Quam de munifica dona referre manu:
Aſpice quam faveam tibi: ſis ut dando beatus,
Non renuo fieri, te tribuente, miſer.

XIX. *Ad Matthæum Leviniæ Comitem, Scotiæ Proregem.*

CUM mihi quod donem nil ſit, tibi reſque ſuperſit;
Accipe, cui dones officioſus opes.
Non ego ſum nimius voti: ex tanto æris acervo
Sufficient animo [2] millia pauca meo.
Denique da quidvis, podagram modo deprecor unam:
Munus erit medicis aptius illa ſuis.

POMPÆ.

I. [3] *APOLLO & MUSÆ EXULES.*

SEDIBUS extorres bello, ad te fugimus, una
Muſarum caſte quæ pia ſacra colis.
Non querimur: magna exilium mercede levatur,
Si fruimur vultu nocte dieque tuo.
Eſt mihi carmen Hymen, luſus, convivia, cantus,
Materia ætati non aliena tuæ.
Sit procul a tragico ſemper tua vita cothurno:
Et mihi fas hoſtes ſit celebrare tuos.

Digna

1 *Pendite mentem*] Ita utraque Genev. & Hart. Commel. & Hart., alii autem omnes, *pandite mentem.*

2 *Millia pauca*] Commel. Genev. 1594, & Hart. *mollia pauca.*

3 *Apollo & Muſæ exules*] Hoc carmen, quemadmodum & ſequentia, in nuptiis Mariæ ſcriptum videtur.

Digna Dea tibi ſunt facies, virtuſque genuſque:
Concinet ergo inter te lyra noſtra Deos.
Sufficis æternum mihi ſola in carmina:. nulla eſt
[1] Sanguinis heroi tam numeroſa domus.
Ni Dea nata fores, mihi tanta potentia fandi eſt,
Protinus ut faceret te mea lingua Deam.
Cura mihi hiſtoria eſt, ut per me mortua vivant,
Stent ſua virtuti præmia, pœna malis.
Cætera conſequerer numeris facile omnia, tantum
Virtutes poſſem ſi numerare tuas.
Digna coli cœlo, terras cole: ſidera noſſe
Si juvet, hîc duce me, ſidera noſſe potes.
Metior hoc radio terras, mare, ſidera: monſtro
Quam parvo humanus ludat in orbe labor.

II. Pompa Deorum in nuptiis Mariæ.

1. *DIANA.*

QUinque mihi fuerant Mariæ, pater alme, miniſtræ,
Et decus, & noſtri gloria prima chori.
Hoc numero comitum cœlo caput alta ferebam:
Sumque aliis nimium viſa beata Deis.
Nam Venus & Juno ſucceſſibus invida noſtris,
Unum de numero ſurripuere meo:
Et nunc orba cohors numero ſibi diſplicet, uno
Pleiadum languet ceu minor igne chorus.
Audeat hoc deinceps exuta licentia frenos:
Objiciar ſævis incomitata feris.

2. *JUNO.*

SIT tibi venatus, mihi ſint connubia curæ:
Contenta officio ſit Dea quæque ſuo.

3. *VENUS.*

CESSET amor, pariter ceſſabunt fœdera rerum:
In chaos antiquum cuncta elementa ruent.

4. *CERES.*

SI [2] parili cunctæ fugiant connubia voto,
Rara tui fiet, Delia, turba chori.

5. *PAL-*

1 *Sanguinis heroi*] i. e. *heroici.* Commel. & Hart. *Si parili cinctæ.*
2 *Si parili cunctæ*] Uterque Genev.

5. *PALLAS.*

SI pariter fugiant omnes connubia nymphæ,
Nullus erit poſthac virginitatis honos.

6. *SATURNUS.*

SI tibi fas fuerit tædis arcere puellas,
Cur mihi fas non ſit præſecuiſſe mares?

7. *MARS.*

UNDE mihi miles, ſi totum tranſigat ævum
Fœmineum in ſterili virginitate genus?

8. *MERCURIUS.*

FRUSTRA & ego doceam eloquium, liquidamque palæſtram,
Et celerem Eoa merce onerare ratem.

9. *APOLLO.*

DELIA parce metu, meaque hæc ſimul accipe dicta,
Quæ tibi veridico præſcius ore cano.
Juno vocat, Mariaſque tuas jubet eſſe maritas,
Caſtaque legitimi jura ſubire tori.
Multipliceſque tibi Marios Mariaſque rependent,
Accreſcetque tuis longior ordo choris.
Semper prima novæ ſobolis tibi ſerviet ætas:
Proxima Junoni: cætera fata vetant.

10. *JUPITER.*

QUinque tibi Mariæ fuerant, ſed quinque Dearum
Inſtar erant forma, moribus, ingenio.
Quinque Deûm dignæ thalamis, ſi jungere tædas
Mortali ſuperos ferrea fata ſinant.
At nunc florentis cum pars jucundior ævi
Tota ſit in caſtris pene peracta tuis,
Altera militia eſt, atque altera caſtra ſequenda;
Jamque viris ætas ſerviat apta viro.
Sic vicibus variis rerum immutabilis ordo
Permanet, & conſtat mutuus orbis amor.

11. *TAL-*

II. [1] *TALTHYBIUS.*

ALTER Hymen lætis jam vocibus æthera pulset;
Sit Maria ut tædis altera juncta novis.
Connubio quantum sociat Venus aurea, tantum
Detrahitur numero, casta Diana, tuo.
Unaque jam superest Mariis de quinque Dianæ:
Hæc quoque jam socios respicit una toros.
At vos quas comites dignata est candida nuper
Delia virgineis associare choris,
Sic Veneri lætæ lætam [2] exercete juventam,
Augeat ut choreas casta Diana suas:
Proque una Marias multas donate Dianæ,
Ut Veneri sponsas fœneret illa novas.
Ut chorus alterius florescat uterque, vicissim
Sentiat alterius semper ut alter opem.
Sic mutant elementa vices contraria, sese
Assidue perimunt, & perimendo novant.

III. Pompæ Equestres.

1. *Turma Æthiopum.*

FAMA tuæ virtutis ad hæc nos littora traxit,
Unde venit calidi mollior aura Noti.
Fama tui Reges tanto super altior omnes,
Quam tuus a nostro dissidet ore color.
Ergo ubicunque lubet devotis utere dextris,
Sive magis ratibus, sive placebit equis.
Experiare fidem bello vel pace licebit,
Serviet imperio vitaque morsque tuo.

2. *Turma Septentrionalium Equitum.*

NEC minus Arctoas sparsa est tua fama per oras;
Nec minus Eoas, occiduasque domos,
Quam per inaccessas Libyæ squalentis arenas,
Nec minus hoc cœlo pectora tangit honos.
Sunt animi, sunt dextræ animis servire paratæ,
Et mens imperium promta subire tuum.

Si

1 *Talthybius*] Is præco erat in Græcorum exercitu. Homer. Iliad α. 320. Ovid. Epist. III. 9.

2 *Exercete juventam*] Recentiores male, *exercere.*

Si fortuna animis fuerit, si viribus æqua,
Officiis in te non prior ullus erit.

3. *A Neptuno missa turma.*

NYmpha inter pulchras pulcherrima Neptuninas,
Nympha Caledoniæ gloria magna tuæ:
Sola opibus digna Oceani, cum murice gemmis,
Quæque arbor [1] tacta est Gorgone facta lapis:
Nos tibi cæruleis Triton submisit ab undis,
Jussit & hæc domini nomine ferre sui.
Utere Neptuno, seu viribus est opus undæ,
Sive ratis, celeris sive erit usus equi.
Si minus hi placeant, sic cogita, in æquore natos
Assuetos solido non satis esse solo.

4. *Equites versicolores.*

HÆC acies equitum sub versicoloribus armis,
Fortunæ faciem fulget amicta suæ.
Tu modo si faveas, etiam fortuna favebit:
Virtuti comes est scilicet illa tuæ.

5. *Equites qui in galeis ferebant Palladem adversus eos qui Cupidinem ferebant.*

URE, sed imbelles, puer, ignibus ure puellas:
Bellica belligeræ tela relinque Deæ.

6. *Alius.*

PALLAS adest, hasta metuenda & Gorgone sæva:
Qui locus hîc jaculis, parve Cupido, tuis?

7. *Alius.*

CÆCUS Amor, sapiens Pallas: temerarius illi
Impetus, huic ratio tela manumque regit.
Exitus in dubio non est, si casus inermis
Conferat armata cum ratione manum.

IV. Pom-

1 *Tacta*] *Facta* habent omnes libri, nullo fere sensu: ejus loco reposuimus *tacta*. V. Ovid. Met. 4. v. 744.

IV. Pompæ Deorum Rusticorum dona ferentium Jacobo VI. & Mariæ matri ejus, Scotorum Regibus, in cœna quæ Regis baptisma est consecuta.

1. *Satyri Regi.*

Silvestres tibi Satyri dona
Damus agrestia, ruris alumni
Volucres læti ruris alumnos;
Et prævertere solitos ventos
Male confisos pedibus cervos.
At cum veniet robur ab annis
Capies acribus ipse Molossis
Capreas; claudes retibus apros:
Disces strepitu sæpe quod urbis
Jure anteferat rura voluptas.

2. *Nereides Reginæ matri.*

VIS dura ferri marmoris
Magnesii contagio
Imbuta vertit algidam
Ad Arcton acrem cuspidem.
Cuicunque virtus imbuit
Potenti vi præcordia,
Te spectat unam, cardini
Cuicunque cœli subjacet.
Arcana vis hæc Indico
Nos traxit huc a littore,
Ut non trahat potentius
Ferrum silex Heraclia:
Virtutis ut propius tuæ
Claro fruamur lumine,
Et patriis munusculis
Testemur observantiam.

3. *Najades Regi.*

NON sic luciferi viator ortu
Gaudet, navita non serenitate;
Felix, pusio, nuncius tui ortus
Nostra ut pectora mœsta recreavit.
Quare munera Najades pusilla
Hæc damus tibi: nec tamen pusilla,
Si non munere pectus æstimetur,
Verum e pectore munus æstimetur.

4. *Fauni Reginæ.*

VIRTUTE, ingenio, Regina, & munere formæ
Felicibus felicior majoribus,
Conjugii fructu sed felicissima, cujus
Legati honorant exteri cunabula:
Rustica quem donis reverentur numina, silvis
Satyri relictis, Najadesque fontibus.
Faunos in melius properantis pignora secli
Responsa ferre cœlitum Rex hæc jubet:

Omnis

Omnis in hunc rerum consensit machina Regem,
Non sorte lectum aut lege, sed fato datum.
Non aliter quam natura novere magistra,
Monstrante nullo, apiculæ suum ducem.

5. *Oreades Regi.*

MONTANA dona montium celentes
Secreta [1] Oreades nunc damus tenellos
Catulos ferarum: firmius vigebit
Cum corpus annis, acribus Molossis
Sequeris ipse capreas fugaces,
Aprosque claudes nexibus plagarum:
Ni forte malis avios per anfractus
Nemorum, relictis capreis, Napæas
Captare capreis non minus fugaces,
Sed capreis capi minus paventes:
Cupisque silvarum horridos recessus
Præferre forsan oppidis superbis.

VALENTINIANA.

I.

FESTA Valentino rediit lux: frigora languent,
Et liquat horrentes mitior aura nives.
Jam propior propiorque novo se lumine vestit
Phœbus, & aurato purior axe micat.
Findere jam tenero meditatur cuspide terram,
Gramen & in virides luxuriare comas.
Cortice laxato gemmas jam parturit arbos:
Mitis init regnum jam Cytherea suum.
Pabula persultant lætæ pecudesque feræque,
Quisque sibi sociam jam legit ales avem.
Inde sibi dominam per sortes quærere in annum
Mansit ab antiquis mos repetitus avis.
Quisque legit dominam quam casto observet amore,
Quam nitidis sertis obsequioque colat:
Mittere cui possit blandi munuscula veris,
Pallentes violas, purpureamve rosam:
Quæque suis vicibus nascentia sufficit annus
Munera, temporibus non aliena suis.
Nos quibus & jam flos melioris decidit ævi,
Nec niteant horti, nec renovetur ager;
Serta tamen dominæ nostro ex Helicone petamus,

Frigo-

1 Ita omnino legendum, levissima mutatione, *Oreades*, non *Orcades*, prout in omnibus libris habetur, quod non modo metri legibus & communi horum carminum inscriptioni repugnat, sed etiam sententiam aut nullam aut absurdissimam reddit.

Frigoribus nullam depofitura comam:
Et Veneri caftæ caftum libemus honorem,
Et veteres repetat fobria Mufa jocos.

2. *Ad Mariam Flaminiam forte Reginam.*

REGIA, Flaminia, jamdudum fceptra teneres,
Si genus aut virtus regia fceptra daret.
Si det fceptra decus, dominæque potentia formæ,
Non decor aut forma eft dignior ulla tua.
Si ftudiis hominumque favent bona numina votis,
Jam tibi regna hominum vota precefque dabant.
Si Dea non ftabilis rerum moderatur habenas,
Surda aures, cæco lumine, mentis inops,
Heic neque furda fuit, nec cæca, aut mentis egena,
Cum tribuit dextræ fceptra tenenda tuæ:
At fi cæca fuit, fi furda, aut mentis egena,
Virtutem cæcæ credo fuiffe ducem.

3. *Ad Eandem.*

CUNCTA tuo cum colla jugo det fponte juventus,
O poft fceptrigeram forma fecunda Deam:
Effe tamen cæcam Sortem ne crede, quod ævo
Me tibi mancipium deteriore dedit.
Commendent juvenes aut forma, aut gratior ætas:
At folet in fenibus certior effe fides.
Ut fua dant animos illis bona cognita, fic me
Sors tenuis dominam demeruiffe jubet.
Ergo mei quanto minor eft fiducia, tanto
Major erit certam cura probare fidem.

4. *Ad Eandem.*

ACCIPE quos fœtus tibi fertilis educat annus,
Flaminia, o ævi flofque decufque tui:
Non capiti ornatum; neque enim fplendefcere pulcher
Externi cultus munere vultus eget:
Sed magis ut nofcas, ubi ver afpexeris anni,
Quam cedant veri tempora verna tuo.

5. *Ad Eandem.*

FLORET ager, florent horti, fe floribus arbor
Induit: honori cuncta ferviunt tuo.

Sed

Sed tamen alterno lapſu natura recurrens
  Variare poterat temporum credi vices,
Ni noſtri ingenii, quod jam defloruit, ævum
  Sterili in ſenecta parturiret carmina;
Carmina naturæ non edita ſponte, ſed auræ
  Tui favoris ſpiritum debentia.

6. *Ad Mariam Betonam pridie Regalium Reginam ſorte ductam.*

REGNO animus tibi dignus erat: tibi regia virtus:
  Et poterant formam ſceptra decere tuam.
Fortuna erubuit ſua munera ſola deeſſe:
  Quæ tibi nunc plena dat cumulata manu.
Cumque tibi immunem dederit livoris honorem,
  Non ſatis eſt tardam viſa luiſſe moram:
Ni Regina, orbis longe digniſſima ſceptro,
  Gauderet regno læta ſubeſſe tuo.

7. *Ad Eandem.*

AN querar? an potius fortunæ munera laudem,
  Quæ me Betonæ mancipat imperio?
Quo mihi forma decens hoc tempore? cum mihi nulla
  Spes ſupereſt, quod ſit mutua cura mei.
Si fortuna mihi melior, melioribus annis
  In me munifica ſic foret uſa manu:
In cinerem ſubito cecidiſſem verſus, eratque,
  Quod mihi vita brevis, pœna futura levis.
Nunc face ſors lenta torret, nec dat mihi vitæ
  Gaudia, nec ſubitam dat mihi mortis opem.
Sed ſeu vita manet, vel mors, hoc gratulor unum,
  Sub dominæ arbitrio eſt vitaque morſque mea.

8. *Ad Eandem.*

QUÆ melior meritis mihi ſors, Betona, dedit te,
  Hæc cito ſed meritis det precor æqua tuis.

9. *Ad Eandem.*

HORRET hiems, nec prata nitent, neque floribus horti,
  Unde queam dominæ ſerta parare meæ
Quique fuit cultu Muſarum fertilis hortus
  Ingenii, ætatis frigore ſtringit hiems.
Si tamen adſpiret Zephyrus Betonidos auræ,
  Hic etiam in vernas luxuriabit opes.

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI
MISCELLANEORUM
LIBER.

I. [1] *Ad invictissimum Franciæ Regem Henricum II. post victos Caletes.*

NON Parca fati conscia, lubricæ
Non sortis axis sistere nescius,
Non siderum lapsus, sed unus
Rerum opifex moderatur orbem:
Qui terram inertem stare loco jubet,
Æquor perennes volvere vortices,
Cœlumque nunc lucem tenebris
Nunc tenebras variare luce:
Qui temperatæ sceptra modestiæ
Dat, & protervæ frena superbiæ:
Qui lacrymis fœdat triumphos,
Et lacrymas hilarat triumphis.
Exempla longe ne repetam: en jacet
Fractusque & exspes, quem gremio suo
Fortuna fotum, nuper omnes
Per populos tumidum ferebat.
Nec tu, secundo flamine quem super
Felicitatis vexerat æquora,
Henrice, virtus, nesciisti
Imbriferæ fremitum procellæ.
Sed pertinax hunc fastus adhuc premit,
Urgetque pressum: & progeniem sui,
Fiducia pari tumentem
Clade pari exagitat Philippum.
Te, qui minorem te superis geris,
Culpamque fletu diluis agnitam,
Mitis parens placatus audit,
Et solitum cumulat favorem:
Redintegratæ nec tibi gratiæ
Obscura promit signa. Sub algido
Nox Capricorno longa terras
Perpetuis tenebris premebat;
Rigebat auris bruma nivalibus,
Amnes acuto constiterant gelu,
Deformis horror incubabat
Jugeribus viduis colono:
At signa castris Francus ut extulit
Ductorque Franci Guisius agminis,
Arrisit algenti sub Arcto
Temperies melioris auræ.
Hiems retuso languida spiculo
Vim mitigavit frigoris asperi:
Siccis per hibernum serenum
Nube cava stetit imber arvis.
Stravit quietis æquora fluctibus
Neptunus, antris condidit Æolus
Ventos, nisi Francas secundo
Flamine qui veherent carinas.
Per arva nuper squalida, & ignibus

1 *Ad invictissimum Franciæ Regem*] Edit. Rob. Stephani 1558, *De Caleto nuper ab Henrico II. Francorum Rege invictiss. recepta.*

[1] Adhuc BRITANNIS pene calentia,
Cornu benigno commeatus
Copia luxurians profudit.
Idem ut reductas abdidit oppidis
Francus cohortes, mitis hiems modo
Se rurſus armavit procellis,
Et poſitas renovavit iras.
Stant lenta pigro flumina marmore,
Caniſque campi ſub nivibus latent,
Diverberatum ſævit æquor
Horriferis Aquilonis alis.
Ergo nec altis tuta paludibus
Tulere vires mœnia Gallicas,
Nec arcibus tutæ paludes
Præcipitem tenuere curſum.
Loræne princeps, præcipuo DEI
Favore felix, præcipuas DEUS
Cui tradidit partes, ſuperbos
Ut premeres domitrice dextra.
Unius anni curriculo, ſequens
Vix credet ætas promeritas tibi
Tot laureas, nec ſi per auras
Pegaſea veherere penna.
Ceſſere ſaltus ninguidi, & Alpium
Inſerta cœlo culmina, cum pater
Romanus oraret, propinquæ ut
Subjiceres humeros ruinæ.
Defenſa Roma, & capta Valentia,
Coacta pacem Parthenope pati,
Fama tui Seguſianus
Barbarica face liberatus.
Æquor procellis, terra paludibus,
Armis BRITANNUS, mœnia ſeculis
Invicta longis, inſolentes
Munierant animos Caletum:
Loræna virtus, ſueta per invia
Non uſitatum carpere tramitem,
Invicta devincendo, famam
Laude nova veterem refellit.
Ferox BRITANNUS viribus antehac,
Galliſque ſemper cladibus imminens,
Vix ſe putat ſecurum ab hoſte
Fluctibus Oceani diremtus.
Regina, pacem neſcia perpeti,
Jam ſpreta mœret fœdera, jam Dei
Iram timet ſibi imminentem,
Vindicis & furiæ flagellum.
Cives & hoſtes jam pariter ſuos
Odit pavetque, & civium & hoſtium
Hirudo communis, cruorem
Æque avide ſitiens utrumque.
Huic luce terror Martius aſſonat,
Diræque cædis mens ſibi conſcia,
Umbræque nocturnæ quietem
Terrificis agitant figuris.
[2] Sic læſa pœnas Juſtitia expetit,
Faſtus ſuperbos ſic Nemeſis premit,
Sic mitibus juſtiſque præbet
Mitis opem Deus atque juſtus.

II. [3] *In Caſtitatem.*

CASTITAS blandi domitrix amoris,
Caſtitas vitæ ſpecimen prioris,
Labe cum puras ſoboles colebat
Aurea terras.

Caſti-

1 *Adhuc Britannis pene calentia*] Ibid. *Adhuc Britanni pene calentibus.*

2 *Sic læſa pœnas*] Abeſt ab Editione Rob. Stephani poſtremum hoc tetraſtichon.

3 *In Caſtitatem* Narrat Tho. Randolphus, Elizabethæ Anglæ ad Mariam Scotam tum legatus (Epiſt. ad Gul. Cæcilium 27 Feb. 1564 Bibl. Cotton. Calig. B. 10.) ſe lautiſſimo convivio Edimburgi fuiſſe ſuſceptum, in quo ad majorem celebritatem variæ larvæ erant excogi-

Caſtitas [1] vitæ ſpecimen futuræ,
Morte cum victa ſociata membris
Pura mens puris radiantis aulam
Incolet æthræ.
Una nec certam Veneris ſagittam,
Jura nec fati metuis ſeveri,
Quippe quæ rurſus moriente major
Morte reſurges.
Pura cum puris agites ut ævum
Angelis, quorum ſtudium ſecuta
Colliges fructus ſocios ſecundæ
Reddita vitæ.

III. *De amore Coſſæi & Aretes.*

QUO te ſub antro, [2] quo nemorum avio,
Æſtus levantem frigore [3] languido
Coſſæus aſpexit, profanis
Cerni oculis, Arete, inſolentem?
Tu cura es illi, ſeu roſeo dies
Arridet [4] ortu, ſeu medio dies
Incandet æſtu, ſive cœlum
Nox tacitis operit tenebris.
Tu ſi vocaris, per juga Caucaſi
Te belluoſi, torrida ſolibus
Per teſqua Maurorum, per æquor
Puppibus indomitum ſequetur.
Non tecta tectis, prædia prædiis,
Aurumve ſtratis cogere montibus,
Non [5] certat Eoum decoris
Oceanum ſpoliare gemmis:
Non otioſa lentus inertia
Vitæ fugacis ver breve carpere,
Somnoque jucundo moleſtas
Ægri animi relevare curas.
Unam [6] irretorto lumine te videt,
Unam inquieta ſollicitudine
Te ſpectat abſentem, invocatque,
Te dominam veneratur unam.
Non ille comta molle nitens coma
Te, nec Sabæis ambit odoribus;
Non [7] improbus captat doloſis
Illecebris animum rebellem.
Sed luce ferri luctifica minax,
Pectuſque ſquamis aſper aheneis,
Aut ſpumeos frenos fatigans
Quadrupedis præeuntis Euros:
Qualis virentem Mars prope Strymona
Exercet acrem quadrijugum fugam,
Seu Parthiæ cladem feroci,
Seu gelido meditatur Iſtro.
Nec tu labores deſpicis anxios,
Te nacta dignam ſcilicet indolem,
Nec credulum paſcens amorem
Spe ſterili crucias amicum.
Seu per procellis fœta nivalibus
Prærupta, & Alpes agmen agit feras,
Seu per tumentes imbre fluctus,
Seu validas labefactat arces:
Tu dux per Alpes pandis iter feras,

Amnes

cogitatæ. Primum enim miſſum præferebat Cupido, carmen Italicum decantans Secundum comitabatur virgo venuſtiſſima, quæ Caſtitatis perſonam gerens hos verſus *Caſtitas blandi*, &c. modulabatur. Tertiæ denique menſæ apparuit puer, Temporis faciem mentitus, miniſtris carmen illud accinentibus quod habetur Miſcel. XVI. *Armata telis dexteram*, &c.

1 *Vitæ ſpecimen futuræ*] Prædict. Epiſt. *vitæ ſpecimen ſecundæ.*

2 *Quo nemorum avio*] Editio Iſr. Taurini anno 1590, *quo nemore avio.*

3 *Languido*] Iſr. Taurinus, *languidos.*

4 *Arridet*] Ita Taurinus, alii autem omnes, *Arriſit.*

5 *Certat*] Taurin. *curat.*

6 *Irretorto lumine*] Vide quæ nos ſupra ad Pſal. XXXIII. 59.

7 *Improbus captat doloſis*] Taurin. alii vero, *improbis captat doloſus.*

Amnes frementes pontibus alligas:
Tu claustra portarum revellis,
Et peragis sine cæde [1] bella.
Quacunque [2] justas, te duce, verterit
Cossæus iras, [3] luridus anteit
Pallor, tremor, terror, pavorque
Depositis male fortis armis.
Tu dura Rheni pignora, & asperos
Lari colonos, tu Ligurem levem
Et [4] Cantabrum exarmas, docesque
Indocili juga ferre collo.
Quacunque amicos, te duce, verterit
Vultus, per agros pax nitet aurea,
Pax læta securas per urbes
Fundit opes facilemque somnum:
Hostes quietis, fraus male callida
Et vis [5] facessunt; cana iterum Fides
Terras revisit Veritasque,
Justitiæ reducis sorores.
O Diva, custos pacis amabilis,
Bellique formidabilis arbitra,
Quæ jura fatorum superba
Non metuis dominasque Parcas:
Fac ne maligni injuria temporis
Tot vestri amoris pignora deleat,
Aut obruat cæcæ sepulta
Sub tenebris taciturnitatis.

IV. *Ad Franciscum Olivarium Franciæ Cancellarium*, Εὐχαριστικόν.

SI quod sub antro Castalio latet
Carmen repostum, quod fera robora,
Quod saxa ducat, fluminumque
Præcipites remoretur undas?
Nunc prome sacri, Calliope, chori
Regina, Olivari & memora piam
Mentem Camœnarum erga alumnos,
Et memori refer ore grates:
Qui, quamquam ab alto culmine Gallicæ
Rei gubernet munia publicæ, &
A Rege permissas habenas
Imperio moderetur æquo,
Nec fasci iniquo subditus ingemit,
Nec re secunda turgidus intumet,
Utraque fortuna peræque
Infragilisque animique rectus.
Interque curæ pondera publicæ
Martisque vixdum [6] compositas minas,
Non negligit ceu se minores
Vulgi humiles tenuis querelas.
Et quanquam honoris contigit hunc gradum,
Quo celsius nil ambitio impotens
Sperare possit, pectorisve
Compositi moderamen optet:
Olim in juventa Pieridum comes
Clarus per illas redditus, ac potens,
Agnoscit acceptos honores,
Pieridum pater ac patronus.
Quod si ad Garumnæ littora Vasconis
Abs te impetrato perfruar otio,
Liber-

1 *Bella*] Taurin. *regna*.
2 *Quacunque*] Taurin *Quocunque*: & ita etiam versu post hunc octavo.
3 *Luridus*] Idem, *pallidus*.
4 *Et Cantabrum*] Idem, *Tu Cantabrum*.
5 *Facessunt*] Idem, *facessit*.
6 *Compositas minas*] Isr. Taurin. *compositi minas*.

Liberque curis entheoque
Pieridum furiatus œſtro;
Si noſtra cultus indiga ſplendidi
Camœna, ſilvis aptior aſperis,
Aulæ reformidet nitorem
Et dociles melioris urbes,
Echo loquaci te ſcopulo latens,
Amniſque denſa cinctus arundine,
Fonteſque, Olivari, ſonabunt,
Et virides nemorum receſſus.

V. *In Polyonymum.*

LUſitanicus unus es mare ultra, & Citra Algarbicus, Indicuſque, Arabſque,
Perſicus, Guineuſque, & Africanus,
Conguſque, & Manicongus & Zalophus:
Nec tuis titulis abeſt ſuperbis
Æthiops nimio peruſtus æſtu,
Nec circum triplicem refuſus orbem
Cunctarum Oceanus parens aquarum:
Nec portus, neque merx, neque inſula ulla eſt,
Lucelli unde levis refulget aura,
Quæ te non titulo augeat. Tot ergo
Cui ſunt nomina, nonne jure Regem
Multis nominibus vocabo magnum?
Sed Rex nominibus tot ille magnus,
Si belli furor, aut mare æſtuoſum
Occludat piperariam tabernam,
Famam [1] fœnore pranſitabit emtam,
Verſuram faciet vel eſuribit.

VI. *In Leonoram.*

CUM faciem nimbo madidam, Leonora, viderem,
Et ceruſſatas arte nitere genas,
Pingere credideram ſolum te ſcire: probavi
Ex facie doctam terque quaterque manum.
At ſimul aurato mihi fulſerat annulus ære,
Quæque nitet digitis vitrea gemma tuis;
Non animo tantum didici te fingere, verum
Certant cum vafris æmula ſigna dolis.
Fictum animum, pictamque cutem, fraudeſque latentes
Æs breve tam certis exprimit indiciis,
Ut te non melius potuiſſet pingere Apelles,
Fingere vel fuſo doctius ære Myron.

VII. *Ad Peiridem Lenam.*

LENA tibi eſt genitrix, tu matris filia pellex,
Et tua ſuſcipiet filia matris onus.
Cumque tibi fratrem prudens natura negaſſet,

In

1 *Famam fœnore*] Deeſt hic verſus in editione Taurini.

In Monachis fratrum tu quoque nomen amas.
Quam bene quod primis pater eſt tibi mortuus annis,
Ne natæ jam plus quam pater ille foret.
Exulat extremos tibi vir depulſus ad Indos,
Proque viro lixas diligis atque coquos.
Conſobrina ſuos tecum partitur amores,
Et tibi criſſanti Æthiopiſſa tribas.
Neſcio quid monſtri celas, Leonora, recluſi,
Quando tibi ſolum monſtra pudenda placent.
Impietas odiſſe ſuos eſt maxima, verum
Impietas ſic eſt major amare ſuos.

VIII. *Ad Henricum II. Franciæ Regem de ſoluta urbis Mediomatricum obſidione.*

COELO vetuſtas intulit Herculem,
Mirata monſtris lethiferam manum:
Flammiſque ſtellatus refulget
Saxificæ domitor Meduſæ.
Si poſcat æquo nuda ſub arbitro
Virtus honores, impiger Hercules,
Henrice, concedet priores
Jure tibi volucerque Perſeus.
Nam multiformi tu numeroſius
Hydra, Meduſa peſtiferum magis
Monſtrum repreſſiſti, impetuſque
Prodigii retudiſti inanes.
Occaſum & Arcton jam comitem trahens,
Et arma Eoæ Carolus Auſtriæ,
Torrentis hiberni petebat
More furens populator urbes.
Sub Semimauro Cæſare, pro pudor!
Germana virtus ceſſerat, Italum
Indocta libertas tyranni
Ferre jugum tacite fremebat.
Spes inquietæ blanda cupidinis
Nutrix in orbem vota tetenderat,
Rerumque faſtus ſomniabat
Imperium, male certus augur.
Tu bellicoſæ dux bone Galliæ
Sperare promtam cuncta ſuperbiam
Compeſcuiſti: tu dediſti
Indomito laqueos furori.
Quis vultus illi? [1] qui dolor intimis
Arſit medullis? ſpiritus impotens
Cum clauſtra ſpectaret Moſellæ
Et juvenum intrepidam coronam.
Sic unda rupes ſævit in obvias,
Clauſus [2] caminis ignis inæſtuat,
Hyrcana ſic tigris cruento
Dente ſuas furit in catenas.
Sed nota Marti [3] dextra Bironii,
Mu-

1 *Qui dolor*] Iſr. Taurinus, *quis dolor.*
2 *Clauſus caminis ignis*] Idem, *ignis caminis clauſus.*
3 *Dextra Bironii*] Vir genere & literis juxta ſpectabilis D. Jacobus Mackenzæus ſupremæ apud Scotos in rebus civilibus Curiæ Senator digniſſimus, hujus carminis exemplar, ad calcem Hiſtoriæ Hect. Boëthii adſcriptum, benigne mecum communicare dignatus eſt, cætera fere cum vulgatis editionibus conſentiens, prætcrquam quod hoc in loco, pro *dextra Bironii*, *dextra Guiſii* legatur: & ita quidem primum ſcripſiſſe crediderim Buchananum, poſtea vero *Guiſii* odio incitatum, ejus loco *Bironium* ſubſtituiſ-
ſe.

Murisque virtus impatiens tegi
Ut fulsit, & pulsi procella
Cornipedum tremuere campi;
Ceu nocte suetæ degeneres feræ
Vexare caulas in timidum pecus
Fortes, ad aspectum leonem
In latebras pavidæ recurrunt:
Sic ille nuper spe insatiabili
Complexus orbem, robora Galliæ
Spectare vix ausus, recurrit
Ad solitas male cautus artes.

IX. *Ad Juventutem Burdegalensem.*

VASCONIS tellus, genitrix virorum
Fortium, blandi genitrix Lyæi,
Cui parens frugum favet, & relictis
Pallas Athenis.
Te licet claris decoret triumphis
Martius belli labor, & vetusti
Nominis splendor, seriesque longum
Ducta per ævum:
Ni tamen doctas foveas Camœnas
Et bonas artes opera fideli,
Spes tuas vano studio in futuros
Porrigis annos.
Non enim moles Pariæ columnæ,
Phidiæ aut vivax ebur, aut Myronis
Æra mansuræ poterunt sacrare
Nomina famæ.
Obruet longos cita mors labores,
Obruet claros titulos opesque;
Saxa findentur vitiata feræ
Dente senectæ.
Mulciber quamvis & iniqua Juno
Verterint urbem Priami superbam,
Illa Smyrnæis inimica pensat
Fata Camœnis:
Nec suo mallet cineri superstes
Ilium Eois dare jura terris,
Qua patent [1] nigros Rhodope ab nivosa
Usque sub Indos.
Sola doctorum monumenta vatum
Nesciunt fati imperium severi,
Sola contemnunt Phlegethonta, & Orci
Jura [2] superbi.

X. *Marco Antonio Monlucio.*

MONLUCI, armatæ regeres ut frena cohortis,
Supra annos virtus consiliumque dedit.
Supra annos animi vis Martia perdidit ausum
Obvia fulmineo pectora ferre globo.
[3] Quem super astantem muros prius horruit hostem,
Postea defuncti vindicis ossa colit.

XI *Ca-*

se. Cæterum, quamvis *Bironii* virtus hac in re egregie enituerit, præcipuam tamen gloriam penes *Guisium* fuisse testatur Thuanus Hist. lib. XI.

1 *Nigros*] Isr. Taur. *fuscos.*

2 *Jura superbi*] Idem, *Jura severa.*

3 *Quem super astantem muros, &c.*] Foedam hunc locum maculam inquinasse jam olim mihi persuaseram: at ea qua præcipue parte lateret, quove demum pacto tolleretur, non ante quam schedæ prelo darentur, ulla arte deprehendere valens, coactus sum rem pene deploratam tum intactam relinquere. Tandem vero cum hujus Monlucii genus & fortunam paullo accuratius cognossem, e vestigio

XI. *Calendæ Majæ.*

SALVETE [1] ſacris deliciis ſacræ
Majæ Calendæ, lætitiæ, & mero,
Ludiſque dicatæ, jociſque,
Et teneris Charitum choreis.
Salve [2] voluptas, & nitidum decus
Anni recurrens perpetua vice,
Et flos renaſcentis juventæ
In ſenium properantis ævi.
Cum blanda veris temperies novo
Illuxit orbi, primaque ſecula
Fulſere [3] flaventi metallo
Sponte ſua ſine lege juſta:
Talis per omnes continuus [4] tenor
Annos tepenti rura Favonio
Mulcebat, & nullis feraces
Seminibus recreabat agros.
Talis beatis incubat inſulis
Felicis auræ perpetuus tepor,
Et neſciis campis ſenectæ
Difficilis, querulique morbi.
Talis ſilentum per tacitum nemus
Levi ſuſurrat murmure ſpiritus,
Lethenque juxta obliviosam
Funereas agitat cupreſſos.
Forſan ſupremis cum Deus ignibus
Piabit orbem, lætaque ſecula
Mundo reducet, talis aura
Ætherios animos fovebit.
Salve fugacis gloria ſeculi,
Salve ſecunda digna dies nota,
Salve vetuſtæ vitæ imago,
Et ſpecimen venientis ævi.

XII. *Alexandro Cocburno.*

INGRATIS vexata hominum Natura querelis,
Et ſterilis laſſis credita viſceribus,
Cocburnum in lucem dedit, & rude pignus alendum
Mnemoſynes natis tradidit & Sophiæ:

Sors

veſtigio loci vitium mihi indagaſſe ſum viſus. Res autem, referente nobiliſſimo ſcriptore Aug. Thuano Hiſt. lib. XVII. ita ſe habebat M. Ant. Monlucius filius erat Blaſii Monlucii Ducis ac Mareſcalli Franciæ ſtrenuiſſimi. Is, ardente inter Philippum Hiſpanum & Paulum V. Pontificem Rom. bello, captaque a Duce Albano Oſtia anno 1556, ſtudio gloriæ provectus, cum in ſtatione eſſet, negotium in ſe ſuſcepit Oſtiæ, (quam Galli recuperare deſtinabant) ſitum foſſæque altitudinem cognoſcendi: verum loco diligenter conſiderato, dum redit, ſclopeti ictu in pectus accepto vulneratus eſt, vixque in Strozzii Ducis Galli hoſpitium illatus, & lecto impoſitus, ſatis temporis habuit antequam exſpiraret, quo vere ac plene Strozzium de re omni certiorem redderet. Ex his plane liquet [*Poſtea*] hic ab indiligente, aut rei geſtæ ignaro exſcriptore pro [*Oſtia*] ſubſtitutum: quo vocabulo ſuo demum loco reſtituto, facile ſibi conſtat totius Epigrammatis, aliter inexplicabilis, vis & ſententia. Rem vero ulterius confirmare videtur Joach. Bellaji in eundem Monlucium Epitaphium:

Littora Dardaniæ quondam ut contingere primus
Dum cupis, & primus, Proteſilae, cadis:
Sic cupidus pugnæ foſſa Monlucius hoſtem
Dum prohibet primus, primus ab hoſte cadit.
Hoſtia prima fuit Monlucius, Oſtia nempe
Haud alia poterat conditione capi.
At vos, ne hæc decimum, Galli, vos ducat in annum
Oſtia, Monluci pectora quiſque gerat.

1 *Sacris*] Iſr Taur. *feſtis.*
2 *Voluptas*] Idem, *venuſtas.*
3 *Fulſere*] Iſr. Taurin. *Fluxere.*
4 *Tenor*] Idem, *decor.*

Sors, ubi maturis acceſſit robur ab annis,
  Addidit & dotes ambitioſa ſuas.
Sed ſibi præferri Virtutem irata, doloris
  Exegit pœnas vindice morte ſui.
Si numeres annos, cecidit florente juventa,
  Si ſtudia & mores & benefacta, ſenex.

XIII. *Ad Thomam Cromelium Anglum.*

PORTUS & afflictis ſtatio tutiſſima rebus,
  Et noſtro miſeris ſola ſub axe ſalus,
Vindice quo floret pietas rediviva parentum,
  Sanctaque cum nivea ſimplicitate fides:
Illius haud duro munuſcula ſuſcipe vultu,
  Mente tuus tota qui cupit eſſe cliens:
Qui vagus, exul, inops, terra jactatur & unda,
  Per mala quæ fallax omnia mundus habet,
Dum ferus [1] hinc ſævit veterani exercitus hoſtis,
  Dum tonat horrificas Principis aula minas,
Dum nivibus canent impervia culmina montes,
  Dum valles nimiis impediuntur aquis:
[2] Poſt mala tot feſſus velut Atthida ſtratus ad aram
  Ante tuos ſupplex offero dona pedes,
Ingenii ſterilis tenui de meſſe maniplos
  Quos dat non fallax, ſed male cultus ager.
Si placeant, librum, ſi non, amplectere mentem,
  Majus erit voto, ſi fit utrumque, meo.

XIV. *Epi-*

1 *Hinc*] Ita Taurinus, at And. Hart, & alii omnes, *huic.*

2 *Poſt mala tot feſſus velut Atthida ſtratus ad aram*] Aram Miſericordiæ Athenis nobiliſſimam intelligit, quam luculentis verſibus deſcribit Statius Theb. XII. 481.

Urbe fuit media nulli conceſſa potentum
Ara Deum, mitis poſuit Clementia ſedem,
Et miſeri fecere ſacram: ſine ſupplice nunquam
Illa novo, nulla damnavit vota repulſa.
Auditi quicunque rogant, noctesque dieſque
Ire datum, & ſolis numen placare querelis. &c.

Ejus etiam meminit Claudianus, Bell. Gild. 404.

——— Si flentibus aram,
Et proprium miſeris numen poſuiſtis Athenæ.

Indeque natum ſalſum illud Demonactis Cynici dicterium, qui cum videret Athenienſes hoc agere, ut Corinthiorum exemplo gladiatorum ſpectacula in urbem inducerent, *Ne prius*, inquit, *Athenienſes hæc decernatis, quam Miſericordiæ aram ſubvertatis.* Lucianus in ejus vita. *Atthida* autem *aram* dixit Buchananus, pro *Athenienſem* vel *Atticam*, pari modo quo Virgilius *Sicelides Muſæ* pro *Siculæ*, & *Libyſtidos urſæ* pro *Libycæ.*

XIV. *Epitaphium Nicolai Baconis Procancellarii Angliæ.*

HIC Nicolaum ne Baconem conditum
Existima illum tamdiu Britannici
Regni secundum columen, exitium malis,
Bonis asylum; cæca quem non extulit
Ad hunc honorem sors, sed æquitas, fides,
Doctrina, pietas, unica & prudentia.
Neu morte raptum crede, qui unica brevi
Vita perennes emerit duas: agit
Vitam secundam cœlites inter animus:
Fama implet orbem, vita quæ illi tertia est.
Hac [1] posita in ara corpus animi olim domus,
Ara dicata sempiternæ memoriæ.

XV. *Ad Henricum VIII. Angliæ Regem.*

FAMA levis (si certa [2] fides adhibenda poëtis)
Ex humili enascens paullatim assurgit, & alto
Vertice cæruleo sese inserit ardua cœlo.
Quippe velut tenui nascens de fomite rivus
Per tacitas primum nullo cum murmure valles
Serpit, & ut patrii se sensim e margine fontis
Largius effudit, pluvios modo colligit imbres,
Nunc lacubus sese pigrisque paludibus auget:
At postquam spatio vires accepit & undas,
Spumeus effractis prorumpit in æquora silvis.
Sic primo summissa metu vaga fama susurrat;
Mox vulgo insinuat se: postquam audacia crevit,
Torva oculos, vultuque minax, atque ore procaci,
Certa auget dubiis, miscet mendacia veris.
Illa sed in cunctos nimium Dea prodiga, facti
Infectique loquax, in te tamen invida laudis,
Parca sui, studioque animi deprensa maligno est.
Nam licet ingenti præconia fuderit ore,
Speque tui adventus animos implerit & aures,
Laudibus inferior tanto est virtute tuique
Dotibus ingenii, quanto se attollere vero

Altius

1 *Posita*] Mallem *positum*.

2 *Fides adhibenda Poëtis*] *Adhibere fidem* hoc sensu a nullo purioris Latinitatis auctore dici supra annotavimus ad Epig. xv. v. 2. Cæterum Buchanano ob oculos fuisse videtur illud Ausonii Epist. x. *Si qua fides falsis unquam est adhibenda poëtis.* Rectius tamen *addenda* dixisset, ad exemplum Ovidii Met. xv. 361.

Si qua fides rebus tamen est addenda probatis.

Quamquam & ibi in nonnullis membranis *adhibenda* repererit Cl. Nic. Heinsius.

Altius & vano ſolita eſt ſplendeſcere fuco.
Illa quidem haud falſo mentis celebravit acumen,
Ingeniumque capax, & primis ſemper ab annis
Pectora Cecropiæ ſtudiis addicta Minervæ:
Nec tacuit recti memorem, ſanctæque tenacem
Juſtitiæ mentem, miſeriſque in rebus egenis
Præſidium, pœnamque malis, nulloque favore
Ancipites inter corda inclinantia lites.
Magna (nec inficior) ſunt hæc, ſed ſumma tuarum
Non ibi conſiſtit laudum nec terminus hæret.
Scilicet in tanto ſortis ſplendore ſecundæ
Noſſe modum, quantoque ſupra virtutibus omnes
Omnibus emineas, [1] tanto ſubmiſſius æquo
Te gerere in cunctis, tetrico nec honore ſeverum,
Nec fracta gravitate levem, non ore ſuperbum,
Non triſtem aſpectu, vultuſque horrore minacem;
Sed comem, placidumque bonis, placabilis iræ,
Quique magiſtratus largiſſima frena remittas
Sponte tua, ſalva quoad majeſtate liceret.
Hæc tua te virtus Diis immortalibus æquum
Efficit, atque hominum ſupra faſtigia tollit.

XVI. *Mutuus Amor.*

ARMATA [2] telis dexteram,
Lævam veneno ſæviat
Mors: cuncta tempus demetat
Falce, aut ſenecta deterat:
Non mortis hoc propinquitas,
Non temporis longinquitas
Solvet, fides [3] quod nexuit
Intaminata vinculum.
Mors & ſenectus obruit
Cum Scipione Lælium,
[4] Canam fidem non obruit,
Non pectorum conſtantiam.
Durabit uſque poſteris
Intaminata ſeculis
Sincera quæ Britannidas
Nectit fides Heroidas.
Rerum ſupremus terminus
Ut aſtra terris miſceat,
Regina Scota diliget
Anglam, Angla Scotam diliget.

XVII. *In*

1 *Tanto ſubmiſſius æquo*] Ita Hart. Cairns & Elzev. 1621. pro quo reliqui omnes *æquum*, inepte, mea ſententia, repoſuerunt.

2 *Armata telis*] Vide quæ nos ſupra ad Miſc. II.

3 *Quod nexuit Intaminata vinculum*] MS. in Bibl. Cotton. *quod vinculum Intaminata nexuit.*

4 *Canam fidem non obruit*] Prædict. MS. & rectius, opinor, *obruet*,

XVII. *In Leonoram.*

SICCINE de noſtra nunquam egrediere culina,
Pinguibus & fies ſemper amica coquis?
Utque coquum coquus expellit, fit protinus hæres
Succeſſorque tuo fit nova præda toro.
Jamque etiam heſternas deglubere cœptat ofellas,
Creſcit & in mores filia parva tuos:
Lingit & algentes concreto jure patellas,
Nudaque jejunæ præripit oſſa cani.
Sic tener, & firmis nondum ſatis unguibus urſus
Magnanimo lambit vulnera facta patri.
Munus obire poteſt, Leonora, decentius iſtud
Longæva ſenior cana parens Hecuba,
Efferat annoſos rabies cui ſpumea rictus,
Et latrat, patulo dum cupit ore loqui:
Et ſtipis exiguæ ſi ſpes acceſſit, [1] adulat,
Nec quicquam in dura fronte pudoris habet.
Illa analecta legat, dentes illi oſſa fatigent:
Cum canibus certet de dape pene canis.
Tu juvenum potius validis obnitere nervis,
Et facie atque annis concipe digna tuis.
Filia parva aviam ſpectet matremque, & utrinque
Spem capiat vitæ conſiliumque ſuæ.

XVIII. *Ad Eandem.*

VIVE male, Monachique tui, lixæque, coquique,
Mater edax, illex filia, nigra tribas.
Ne tamen interea veſtri immemor arguar eſſe,
Vos penes hoc noſtri pignus amoris erit.

XIX. *In Leonoram.*

MENDICIS ætas Monachis tibi prima dicata eſt,
Jam tibi maturæ ſola culina placet.
Divinare licet, ſed non libet, & pudet, ævo
Excipies quales deteriore viros.

XX. *In*

1 *Adulat*] Ita Lucretius & Cicero loquuntur: longe tamen frequentius *adulari* quam *adulare* alii uſurpant.

XX. *In Neæram.*

CUM pulchram roseus dies Neæram
Ostendit mihi, sic miser furore
Inquietus agor, trahor, peruror,
Ut rursus tacitas amem tenebras,
Ceu mali medicina sint tenebræ.
At cum nox tenebris opaca cæcis
Jam solis jubar aureum fugavit,
Et solis jubare aureo refulgens
Jubar splendidiusque, puriusque,
Formosam mihi sustulit Neæram,
Jam rursus tenebras malas perosus,
Pulchram cernere quæ negant Neæram,
Noctem deprecor, & diem reposco,
Quæ pulchram mihi referat Neæram,
Ceu mali mihi caussa sint tenebræ.
Quis vitæ manet ordo me modusque?
Cui vota ut tribuant Dei faventes,
Cum votis neque Dii dabunt faventes,
Ne miserrimus esse perseverem.
Hoc Venus probat, & probat Cupido
Diis votisque potentior secundis.

XXI. *In Julium II. Pontificem.*

GENUA cui patrem, genitricem Græcia, partum
Pontus & unda dedit, num bonus esse potes?
Fallaces Ligures, & mendax Græcia, ponto
Nulla fides. In te singula solus habes.

XXII. *De Nicotiana falso nomine Medicæa appellata.*

DOCTUS ab Hesperiis rediens Nicotius oris,
Nicotianam rettulit,
Nempe salutiferam cunctis languoribus herbam,
Prodesse cupidus patriæ.
At Medice Catharina, κάθαρμα luesque suorum,
Medea seculi sui,
Ambitione ardens, Medicææ nomine plantam
Nicotianam adulterat:
Utque bonis cives prius exuit, exuere herbæ
Honore vult Nicotium.
At vos auxilium membris qui quæritis ægris,
Abominandi nominis
A planta cohibete manus, [1] os claudite, & aures
A peste tetra occludite:

Nectar

1 *Os claudite, & aures A peste tetra occludite*] Quis Nicotianam auribus obesse aut prodesse unquam prodiderit? Quocirca meo periculo rescribe, *Os claudite, nares A. p. t. o.*

Nectar enim virus fiet, Panacea venenum,
Medicæa si vocabitur.

XXIII. *Ad Carolum Cossæum Brixiaci Dynastam, post captas Vercellas.*

QUIS me nivosos Alpium trans [1] vertices
Curru volucri deferet?
Quis nube septum me remotis Pegasus
Sistet jugis OEnotriæ?
Non ut parentum laude Romam, vel sua
Virtute Venetum nobilem,
Fratrisve [2] flammis & sororum lacrymis
Padum calentem conspicer:
Sed te, beatæ lux beata Galliæ
Cossæe, propius ut colam,
Te mirer Italûm, te Pelasgûm gloriam,
Splendore fuscantem novo:
Ceu Sol Dianam, ceu Diana cæteras
Obscurat astrorum faces.
Nec pectus hac mi perculit cupidine
Florentis ævi gloria:
[3] Seu pertinacem cum Batavum impelleres,
Sæva tremendus cuspide,
Qualis columbas spargit imbelles fuga
Ales minister fulminis:
Seu [4] cum decoro squalidum te pulvere
Mirata quondam est Ruscino,
Solum feroces bellicosæ Iberiæ
Parma morantem exercitus;
Tunc cum tuorum fida castrorum comes
Attonita Virtus par novum
Spectavit, hinc virum, inde bellum, & horruit
Quod fecerat spectaculum.
Vercella pectus una sollicitat meum,
Vercella sola macerat,
Vercella victa, Galliis, dum vincitur,
Felicior victricibus:
Virtute tanta cominus cui perfrui
Indulsit astrorum favor,
Inusitato quam theatrum cœlites
Elegerint spectaculo:
Cum, te chorago, pace cum placida feram
Mars copulavit dexteram:
Bellona mitis frena legum pertulit,
Innoxioque fœdere
Vis æquitati juncta, jus licentiæ
Secura pressit compita,
Salvoque recti & improbi discrimine
Castris forum se miscuit.
Quem nuper inter arma fossarum moræ,
Celsæque pinnarum minæ,
Tot stricta tela, plumbeæque grandinis
Procella non exterruit,
Idem, urbe capta, fronte non tristi ferox,
Non impotens victoria,
Non ira & odio sævus implacabili,
Non efferatus cædibus,
Perambulavit liberas metu vias,
Ceu pace festa, exercitus.
Non

1 *Vertices*] Ita Taurinus, alii omnes *vortices*.
2 *Fratrisve*] Ita Taur. alii vero *Fratrisque*.
3 *Seu pertinacem*] Ita Hart. alii omnes *Ceu*, & plerique *interpelleres* pro *impelleres*.
4 *Seu*] Ita Taur. alii omnes, *Sed*.

Non insolentis militis formidine
Matrona cultus exuit:
Non officina clausa merces abdidit,
Non hospes aurum credidit
Solo refosso. Non pudori filiæ
Parens, maritus conjugi
Vim expavit ullam. Subitus oppressæ sonus
Urbis, turbarum & cornuum
Clangor, virorum clamor, armorum fragor,
Vulgi insidebant auribus.
Cædes ob oculos, & fuga, & ferrum madens
Cruore nondum frigido.
Volvebat animus quid facere victor, pati
Victus soleret: tot tamen
Inter timores vim timere, te duce,
Nemo sibi permiserat.
Cùm tu tot animos militum, tot ensium
Sic temperares impetum:
Ceu versat animus corpus unum, & corpore
Enata ab uno brachia.
Natura genitrix tam novam [1] discordium
Rerum videns concordiam,
Leges stupebat non minus vinci suas,
Quam vatis olim Thracii
Ad carmen amnes stare, silvas currere,
Cervo leonem, ovi lupum
Mitem accubare, & acribus lepusculum
Latus Molossis jungere.
Ego [2] hunc triumphum, hac te decorum gloria,
Cossæe, [3] malim cernere,
Quam spolia regum, dirutarumque urbium
Gazæque pompam barbaræ,
Victæque turbæ fletibus plaudentium
Contaminatum gaudium.
Sed quando tanto dissitis cœlo & solo
Sors invida id præcluserit,
Te prosequemur mente grata, qua licet
Et vota nuncupabimus;
Haustusque dulcis Liberi libabimus
Heroas inter sospites;
Canetque victor pariter & victus tuum
Hic robur, hic clementiam.

XXIV. *Joannis Calvini Epicedium.*

SI quis erit nullos superesse a funere manes
Qui putet, aut si forte putet, sic vivit, ut Orcum
[4] Speret, & æternas Stygio sub gurgite pœnas,
Is merito sua fata fleat, sua funera ploret
Vivus, & ad caros luctum transmittat amicos.
At nos, invitis quanquam sis raptus amicis
Ante diem, magnis quamvis inviderit ausis
Mors, te flere nefas, Calvine, & funera vanæ

Ludi-

1 *Discordium*] Libri omnes, *discordiam*, nullo fere sensu.
2 *Ego*] Taurinus, *Ergo.*
3 *Malim*] Ita Taur. alii omnes, *malui*, metro repugnante.
4 *Speret*] Forte *Spernat.*

Ludibrio pompæ, & miseris onerare querelis.
Liber enim curis, terrenæ & pondere molis,
Astra tenes, propiusque Deo, quem mente colebas,
Nunc frueris, puroque vides in lumine purum
Lumen, & infusi satiatus Numinis [1] haustum
Exigis æternam sine sollicitudine vitam:
Quam neque dejiciunt luctus, nec tollit inani
Ebria lætitia spes, exanimantve timores,
Quæque animo offundit morbi contagia corpus.
Hanc ego quæ curis te lux exemit acerbis
Natalem jure appellem, qua raptus in astra
In patriam remeas, & post fastidia duri
Exilii, mortis jam mens secura secundæ,
Fortunæ imperio major, primordia longæ
Ingreditur vitæ. Nam ceu per corporis artus
Quum subiit animus, pigræ vegetatque movetque
Molis onus, funditque agilem per membra vigorem;
Quum fugit, exanimum jacet immotumque cadaver,
Nec quicquam est luteæ nisi putris fabrica massæ:
Sic animi Deus est animus, quo si caret, atris
Obruitur tenebris, specieque illusus inani
Fallaces rectique bonique amplectitur umbras.
Ast ubi divini concepit Numinis haustum,
Diffugiunt tenebræ, simulacraque vana facessunt,
Nudaque se veri facies in luce videndam
Exhibet æterna, quam nullo vespere claudit
Septa caput furvis nox importuna tenebris.
Hunc ergo in portum cœlo plaudente receptus
Tu licet in placida tranquillus pace quiescas,
Non tamen omnino potuit mors invida totum
Tollere Calvinum terris; æterna manebunt
Ingenii monumenta tui: & livoris iniqui
Languida paullatim cum flamma resederit, omnes,
Relligio qua pura nitet, se fundet in oras
Fama tui. Ut nuper falso te nomine Clemens,
Te Pauli duo, flagitiis & fraude gemelli,
Te Julî timuit rabies, te nobilis una
Fraterna impietate Pius: sic nominis umbram
Ingeniique tui effigiem post fata timebit
Vana superstitio: quique olim in sede Quirini
Triste furens, flammaque minax ferroque tyrannus

Transitu-

1 *Haustum*] Legendum potius videtur, *haustu*. [Et cur non Græcismus sit, qui familiaris nostro?]

Tranſtulit inferni cuncta in ſe [1] munia regni,
Imperio Pluto, fœdis Harpyia rapinis,
Eumenis igne, Charon naulo, triplicique corona
Cerberus, immiſſi ſtupefactus lumine veri,
Terrificoque tuæ dejectus fulmine linguæ,
Transferet infernas in ſe poſt funera pœnas:
Inter aquas ſitiens, referens revolubile ſaxum,
Vulturibus jecur exeſus, cava dolia lymphis
Fruſtra implens, Ixioneum diſtentus in orbem.

XXV. *Joanni Areskino, Comiti Marriæ, Scotorum Proregi.*

SI quis Areskinum memoret per bella ferocem,
  Pace gravem nulli, tempore utroque pium;
Si quis opes ſine faſtu, animum ſine fraude, carentem
  Rebus in ambiguis ſuſpicione fidem;
Si quod ob has dotes ſævis jactata procellis
  Fugit in illius patria feſſa ſinum;
Vera quidem memoret, ſed non & propria: laudes
  Qui pariter petet has unus & alter erit.
Illud ei proprium eſt, longo quod in ordine vitæ
  Nil odium aut livor quod reprehendat habet.

XXVI. *Matthæo Stuarto, Leviniæ Comiti, Scotorum Proregi.*

REGIS avus, Regis pater, alto e ſanguine Regum
  Imperio quorum terra Britanna ſubeſt,
Matthæus: genuit Levinia, Gallia fovit,
  Pulſo Anglus thalamum, remque decuſque dedit.
Cœpi invicta manu: famam virtute refelli,
  Arma armis vici, conſilioque dolos.
Gratus in ingratos, patriam juſteque pieque
  Cum regerem, hoſtili perfidia cecidi.
Care nepos, ſpes una domus, meliore ſenectam
  Attingas fato, cætera dignus avo.

XXVII. *Annæ Valſingamiæ Thomæ Randolphi uxori.*

ANNA [2] hic Randolphi jaceo cum prole ſepulta:
  Et genitrix, uno & mortua & orba die.
Et genus & facies populo ſunt nota: ſed uni
  Sat mihi ſit mores complacuiſſe viro: Quos

1 *Munia*] Libri omnes habent *mœnia*, nullo, ut mihi videtur, ſenſu.

2 *Anna hic Randolphi*] Omnibus libris *Rodolphi*, perperam, vel ipſo titulo indicante, legitur.

Quos gemitu probat, & lacrymis, curaque fideli;
Nec patitur famam me moriente mori.

XXVIII. *Ad Camillam Morelliam.*

CAMILLA, multo me mihi carior,
Aut si quid ipso est me mihi carius,
Camilla, doctorum parentum
Et patriæ decus & voluptas:
Ni Gratiæ te plus oculis ament,
Ni te Camœnæ plus oculis ament,
Nec Gratias gratas, nec ipsas
Esse rear lepidas Camœnas:
Quæ virgo nondum nubilis, artibus
Doctis Minervam, pectine Apollinem,
Cantu Camœnas, & lepore
Vel superes Charites, vel æques.
Hos ferre fructus, Utenhovi, decet
Laurum, vireto quæ teneram comam
Nutrivit, & ramos refudit,
Castalio saturata rore.

XXIX. *In Rusticum.*

RUSTICUS hem cunctos cum congeminaret ad ictus,
Hiberno properans findere ligna foco:
Syllaba quid toties juvet hem geminata, laborem,
Quærenti uxori, rettulit ille, juvat;
Nempe simul toto contentis corpore nervis
In rimam cuneum fortius ictus agit.
Illa memor Veneris media inter gaudia, telum
Ut penetret magis, hem congeminare jubet.
Nil opus est, inquit, nunc hoc conamine, conjux,
Findere te sane nolo, forare volo.

XXX. *E Græco Simonidis.*

HOMO cum sis, nihil asserе stabile;
Nec ubi videris hominem, certa
Spatia ætatis promitte: etenim
Muscæ volucris res in morem
Inconstantia rotat humanas.

XXXI. *Ex Eodem.*

UT arma fugias, fata non fugies tamen.

XXXII. *Ex Eodem.*

DE luce cassis cor memoriam non supra
Unum tenebit, si cor habeamus, diem.

XXXIII. *Ad Henricum Scotorum Regem.*

CALTHA suos nusquam vultus a sole reflectit,
Illo oriente patens, illo abeunte latens:
Nos quoque pendemus de te, sol noster, ad omnes
Expositi rerum te subeunte vices.

XXXIV. *Ad Carolum Utenhovium.*

MORTE carent superi: superis par cætera diva est,
Saxonidas justo quæ regit imperio.
At morte ut careat mortali stirpe creata,
Non dare Lysippus Praxitelesve potest:
Musa potest fati domitrix, quæ pectora vatum
Enthea fatidico [1] plena furore quatit.
Te manet, Utenhovi, decus hoc, decus hoc manet illam,
Ut celebris numeris fiat uterque tuis:
Solus enim vates es tali Heroide dignus,
Hæc sola ingenio est area digna tuo.

XXXV. *Ad Salutem in nuptiis Reginæ.*

ALMA Salus, reduci tibi [2] Nymphæ hæc vota dedere
Quattuor, ut dominæ conciliere suæ,
Ejus & æternam statuas in pectore sedem:
Non alia poteris sanctius æde coli.

XXXVI. *Hymnus in Christi ascensionem.*

IO triumphe, Ecclesia,
Jam victor hostium tuus
Dux templa scandit ætheris,
Adversa patri vulnera
It & coronam ostendere,
Qualis redit de prælio
Tabo decoro sordidus.
Demissa nubes se explicat
Sub Imperatoris pedes:
Reclusa cœli janua
Invitat omnem exercitum:
Vox Angelorum cantibus
Venire Regem nunciat:
Æther nitescit gaudio,
Timore pallent Tartara,
Mundus stupet spectaculo
Suspensus ante incognito:
Mors victa flet, spes præmii
Levat labores militum.
Cum Patre Proles unica,
Et ex utroque Spiritus,
Adeste sic pugnantibus,
Ut sint triumphi compotes.

XXXVII. E

1 *Plena furore*] Basil. *Musa furore quatit.*
2 *Nymphæ hæc vota dedere Quattuor*] *Nymphas hic vocat quatuor Mariæ* Scotæ corporis ministras, quæ etiam omnes *Mariæ* nominabantur.

XXXVII. *E Græco Stobæi de brevitate vitæ.*

REBUS in humanis nulla eſt conſtantia certa:
  Veridico vates Chius ut ore canit.
Non minus eſt foliis hominum gens fluxa caducis:
  Pauci ubi ceperunt auribus iſta ſuis
Pectoribus fixere: animis namque indita quondam
  Spes teneris blande credula corda fovet.
Et dum læta viret jucundo flore juventa,
  Percurſant animos irrita multa leves:
Nec ſenium mortemve pavet: neque corpore ſano
  Provida venturi cura doloris adeſt.
O male ſtultorum mens credula, qui brevis ævi
  Tempora non norint quam fugitiva volent!
At tu præmonitus nigræ ad confinia mortis
  Lætus age, & genio gratificare tuo.

[1] XXXVIII. *Apud Clementem Alexandrinum, Strom. lib. 6.*

MULIERE nulla res viro præſtantior
  Bona evenire, nil mala pejus poteſt.

1 Hoc Epigramma in ſola Editione Baſileenſi reperitur.

GEORGII BUCHANANI SCOTI
* DE SPHÆRA
LIBER I.

QUAM variæ mundi partes, quo ſemina rerum
  Fœdere conveniant diſcordia, lucis & umbræ
  Tempora quis motus regat, æſtum frigore mutet,

Obſcu-

* Monendus eſt in anteceſſum lector, hos de Sphæra libros (in noſtra hac Editione) prius typis excuſos fuiſſe, quam optimi MS. Adami Regii & Editionis Genevenſis anno 1584, nobis facta eſſet copia.

Obſcuret Solis vultum Lunæque tenebris,
Pandere fert animus. Tu qui fulgentia puro
Lumine templa habitas, oculis impervia noſtris,
Rerum ſancte parens, audacibus annue cœptis:
Dum late in populos ferimus tua facta, polique
Immenſum reſeramus opus: gens neſcia veri
Ut reſidem longaque animum caligine merſum
Attollat cœlo, &, flammantia mœnia mundi
Dum ſtupet, & vicibus remeantia tempora certis,
Auctorem agnoſcat, tantam qui robore molem
Fulciat, æternis legum moderetur habenis,
Conſilio [1] innumeroſque bonus conformet ad uſus.
   Tu mihi, Timoleon, magni ſpes maxima patris,
Nec patriæ minor, Aonii novus incola montis,
Adde gradum comes, [2] & teneris aſſueſce ſub annis
Caſtalidum nemora & ſacros accedere fontes,
Nympharumque choros, populoque ignota profano
Otia, [3] nec damno nec [4] avaræ obnoxia curæ.
Tempus erit, cum tu, veniat modo robur ab annis,
Spumantes verſabis equos in pulvere belli
Torvus, & in patriam [5] aſſurges non degener haſtam.
Interea genitor Ligurum [6] ſine fulminet arces,
Germanoſque feros, & amantes Martis Iberos
Conſiliis armiſque premat, [7] Franciſque tropæis
[8] Littora Phœbeas decoret teſtantia flammas.
   Hoc quodcunque vides circumque infraque ſupraque
Volvere perpetuo labentia ſecula motu,
Omnia complexum gremio, longæva vetuſtas
Admirata decus varium, pictique nitorem
Ætheris, & puros radiati luminis orbes,
Uno appellari [9] conſenſit nomine mundum.
   Et [10] quanquam moles omni ſibi parte cohærens
Una ſit, & nexis per mutua vincula membris

Con-

1 *Innumeroſque bonus*] Editio Edinburgenſis And. Hart, *noſtroſque bonus.*

2 *Et teneris aſſueſce ſub annis Caſtalidum nemora*] Deſunt hæc duo hemiſtichia in Editt. anni 1594. & Commelini.

3 *Nec damno*] MS. & Hart. *nec damnis.*

4 *Avaræ*] Gen. 1584, *amaræ.*

5 *Aſſurges*] MS. *aſſurgens.*

6 *Sine fulminet*] Ita MS. Gen. 1584. & And. Hart: alii omnes *ſeu fulminet,*

7 *Franciſque*] And. Hart. alii omnes, *Franciſve.*

8 *Littora Phœbeas*] MS. *Littora Phœbeos d. t. luctus.* Eridani ripas intelligit Phaëthontis caſu Poëtarum fabulis nobilitatas.

9 *Conſenſit*] Commelin. & Editio anni 1594, *conſentit.*

10 *Et quanquam*] Eædem Editt. *At quanquam.*

Conſpiret, poſitaſque ſemel rectore ſub uno
Obſervet leges; non eſt tamen omnibus unum
Partibus ingenium, non vis nativa: ſed orbes
Aſtriferi, & nitidi ſublimis regia cœli,
Immunis ſenii, & vultu immutabilis uno
Perpetuum ſervat ſolida & ſincera tenorem.
At quicquid gremio Lunæ complectitur orbis,
Permutat variatque vices, trepidoque tumultu
Æſtuat, & nunquam ſentit pars ulla quietem:
Sed [1] ruit in ſeſe, & civili vulnere ſemper
Aut cadit, aut perimit, alioque renaſcitur ore,
Rurſus ut intereat. Nam pars hæc infima mundi
Quattuor includit genitalia corpora: terram,
Et tenues undas, quique undis altior aër
Incubat, & volucrem campos ſuper aëris ignem.
  Hæc ſua vel levitas, vel denſæ pondera molis,
Diſpoſuere locis: quoniam denſiſſima quæque
In maſſam coiëre, ſuoque impulſa deorſum
Pondere, telluris medium glomerantur in orbem:
Quem circum amplexus fudit ſe mobilis humor,
Pulvereumque globum terræ, ſiccoſque fluentem
In cineres vinxit: ſuper hunc ſe rarior aër
Explicuit, ſurſumque leves oneroſior ignes
Expulit, ut puri teneant confinia cœli.
[2] Hæc ita contiguis inter ſe finibus hærent,
Orbis ut exterior complexibus interiorem
Ambiat, & toto circum ſe corpore fundat:
Aëra ſic ignis, ſic undam amplectitur aër:
Sic levis unda gravem premeret ſub gurgite terram
Perpetuo, niſi cura Dei ſe attollere montes
Juſſiſſet, valleſque premi, terramque cavernis
Hiſcere, & ingentes humori aperire lacunas,
Et maris irati ſepſiſſet molibus [3] oras.
Scilicet humano generi pater optimus olim
Proſpiciens, certis compreſſit finibus undas,
Et terræ faciem cœlo patefecit apertam:
Unde animal cœleſte genus, [4] terræque colonus

Reſpi-

1 *Sed ruit*] Eædem Editt. *Nam ruit.*

2 *Hæc ita contiguis*] Gen. *continuis.* [Ita in antiquis Poëtis librarii has voces inter ſe permutare ſoliti fuere. vide ad Ovid. IV. Metam. 57.]

3 *Oras*] Comm. & Edit. anni 1594 *iras.*

4 *Terræque colonus*] MS. Pineier. & Harr. *colonum.* Ovid. quidem *colona* dixit; nuſquam vero invenio *colonum* neut. Vocem quidem adjective uſurpat Cicero, ut *ager colonus*, at paſſivo ſignificatu, pro *agro in quem colonia eſt deducta.*

Respiceret patrii flammantia mœnia cœli,
Et, quanquam membris terrena mole gravatis;
Qua licet [1] infernæ fugiens contagia labis,
Mens erecta polum levibus [2] superevolet alis.
Ergo ita præscriptos elementa coërcita fines
Cætera conservant: sed tellus corpus in unum
Cum liquidis [3] coït ipsa undis, ceduntque vicissim
Amplexuque fovent sese, alternisque fruuntur
Hospitiis, mixtæque unum coguntur in orbem:
Orbis enim speciem gravitas sua fecit utrique.
Nam quibus est pondus, proclivia corpora, mundi
In medium se sponte ferunt: sic humor [4] aquai
Ima petit, sic saxa jugis [5] avulsa trahuntur
Silvarum cum strage: omnes sic undique partes,
Qua vis nulla vetat, medium nituntur in orbem.
Inde rotundari libratis undique massam
Ponderibus ratio [6] pervincit: sin tibi sensus
Certior esse animo judex videatur, id ipsum
Non tibi difficile est certis cognoscere signis.

Nam si [7] plana foret facies telluris ab Indo
Littore ad Herculeam Calpen, cum Phœbus Eoo
Cardine depromit radiatæ spicula flammæ,
Non citius Gangem, quam Gades tela diei
Lucida percuterent, & cum Sol condit Ibero
Æquore flammam, una cunctis mortalibus hora
Obsita nox tenebris fuscas offunderet alas.
At nunc paullatim tenebris Aurora fugatis
Exserit Oceano placidum caput: aurea cum fax
Evocat æstiferos stratis e mollibus Indos,
Humida nox riguos per nostra cubilia somnos
Fundit adhuc: Indos ubi nox involverit umbra,
Clara per Hesperios fundunt se lumina colles.
Nempe quod in modicum tellus erecta tumorem
Tardius his, illis citius [8] vaga lumina terris
Dividat, & clivo radios frangente supino
Occidat his, illis surgat Sol, passibus æquis
Quem fugit, & sequitur cæcis nox atra tenebris.

Nec

1 *Infernæ*] MS. *innatæ*.
2 *Superevolet*] Commelin. & editio anni 1594, *supervolat*.
3 *Coït ipsa undis*] Edinb. And. Hart, *coiit undis*.
4 *Aquai*] Ita And. Hart: alii vero omnes, *aquarum*.
5 *Avulsa*] Commel. & Editio anni 1594, *evulsa*.
6 *Pervincit*] Ita And. Hart, alii omnes, *convincit*.
7 *Plana*] [Ita correximus: nam in editione nova erat *plena*.]
8 *Vaga lumina*] MS. & Gen. *sua lumina*.

Nec minus id Lunæ poterunt monstrare labores,
Cum procul a fratris radiis [1] ferrugine vultus
Induit oppositæ in medio telluris ab umbra:
Nam tenebris primis nobis cum Luna laborat,
Post mediam Perses æra auxiliaria noctem
Personat, & magicos vetat exaudire susurros.
Quid? quod ubi Lunæ pars altera lumine cassa est,
Altera fraternis fulget pars æmula flammis,
Qua rubor infecit tenuem falcatur in arcum.
Corporis obscuri nam mobilis umbra figuram
Exprimit, unde fluit: redduntque [2] trigona trigonam,
Quadratam faciem quadrata, rotunda rotundam.
Ergo orbis cum sit tellus, coëuntia Solis
Lumina clivosæ circum latera ardua terræ
Undique constringunt umbram, clausamque rotundant.
Nam si plana foret facies telluris ab omni
Parte sui, nunquam [3] tenebrescens cornua Phœbe
Fingeret, aut faciem vaga sumeret umbra rotundam.
Quin & Parrhasia tellus declivis ab Arcto est
Usque Noti algentem qua sese exporrigit ortum.
Nam quo quisque magis tepidos declinat ad Austros,
Hoc humilis Cynosura magis se deprimit; at quo
In Boream properas magis, hoc sese Parrhasis ursa
Altius attollit: similique tenore deinceps,
Quantum terra tumens dorso consurgit iniquo,
Tantum se nobis aperitque & [4] condit [5] Olympus.
Nec te commoveat, quod in altos edita montes
Pars [6] terræ assurgat quædam, depressa profundis
Vallibus hæc sidat penitus, camposque jacentes
Explicet, humanos dum se conformat ad usus.
Ista quidem nostris discrimina magna videntur
Esse oculis, terramque negant plane esse rotundam.
Sin conferre solum juvet ad radiantia mundi
Mœnia, & immensam, quæ continet omnia, molem:
Ille tumor terræ, quem nos miramur, inanis
Vanescit, [7] nullumque facit penitus momentum.

Non

1 *Ferrugine*] MS. & Gen. *caligine*.

2 *Trigona trigonam*] MS. & Gen. *trigona trigonas*, *Quadratas umbras quadrata, rotunda rotundas.*

3 *Tenebrescens cornua Phœbe*] [Verbum veteribus ignotum, nec auctoritatem nisi a patribus ecclesiæ habens, sed Poetis non usurpandum.]

4 *Condit Olympus*] *Olympi* MS.

5 *Olympus.*] Ita Commel. & Edit. 1594, alii vero *Olympi*.

6 *Pars terræ*] And. Hart, *Pars mundi*.

7 *Nullumque facit*] MS. & Gen. *nullum efficiens penitus*.

Non ſecus ac vitreum ſi muſca perambulet orbem,
Qui nobis penitus lævis videatur, & omni
Aſperitate carens, ſentit tamen illa tumorem,
Parvaque inæquali figit veſtigia clivo,
Non aliter fixura niſi ſulcata dehiſcat
Hîc rimis, [1] illic tumulis ſibi machina diſpar.
Nec minus in faciem ſe colligit unda rotundam
Pondere preſſa ſuo, qua per declivia terræ
Ire licet: certis potes id [2] cognoſcere ſignis.
Nam velut in terris, ſic & ſulcantibus æquor
Nunc polus aſſurgit, nunc ſe declinat, & undas
Pene ſubit, ponto in cumulum creſcente rotundum.
Aſpice cum plenis a littore concita velis
[3] Puppis abit, ſenſim ſe ſubducente carina,
Linteaque & ſummo apparent carcheſia malo.
[4] Nec minus e navi terram ſpectantibus unda
In medio aſſurgens, cum littus condidit, alta
E ſpecula mali (quamvis ea longius abſit
Quam laterum crates, & [5] pinea texta carinæ)
Littora tota patent. Quid? quod penetrabilis undæ
Corpus [6] ὁμοιομερὲς cum ſit, pars quæque minuta,
[7] Quantulacunque [8] tamen, magno cum corpore formam,
Nomen & ingenium ex æquo communicat: ignis
Non minus eſt [9] tepida latitans ſcintilla favilla,
Laomedontæas quam qui dejecerat arces;
Nec quicquam proprium eſt huic, quod non vindicet æquo
Jure ſibi exiguæ populatrix flamma lucernæ.
Nec laticis nomen ſibi verius æquoris unda
Vindicat, æſtiva quam ros glomeratus in herba.
Ergo velut tenui ſe ros argenteus orbe
Lubricat, & nitidis depingit gramina gemmis,
Et quæ de madidis dependet ſtiria tectis:
Sic late effuſus ponti remeabilis humor
In cumulum aſſurgit, formamque affectat eandem.
Sed quid ego hæc longis rationum ambagibus uſque
Proſequor, & claris conor lucem addere rebus?

Cum

1 *Illic tumulis*] MS. *tumulis illic.*
2 *Cognoſcere*] MS. *deprendere.*
3 *Puppis abit*] MS. *claſſis abit.*
4 *Nec minus*] MS. & Pincier. in marg. *Quin etiam terram e navi ſ. u.*
5 *Pinea texta*] Ita And. Hart; alii omnes, *tecta.*
6 ὁμοιομερὲς] Edit. Joan. Pincieri, Hernbornæ 1587. Commel. & 1594, ὁμοιογενὲς.
7 *Quantulacunque*] Edinb. And. Hart. *Quantumcunque.*
8 *Quantulacunque tamen*] MS. & Gen. *Quantumcunque etiam.*
9 *Tepida latitans*] MS. *parva latitans.*

Cum neque qui fuſcos calidus vapor inficit Indos
Obſtet avaritiæ, nec Sol violentior arva
Æthiopum torrens, Boreæque inamabile frigus:
Omnia jam vaſti ratibus panduntur Iberis
Clauſtra orbis, rerum longis incognita ſeclis
Jam [1] ſecreta patent: namque inſatiabile monſtrum
Orcus Avaritiam Stygiis emiſit ab antris
Germanam Harpyis: facies inculta, ſituque
Triſtis, hiant rictus, tetricis frons aſpera rugis,
Ora fame pallent, corpus miſerabile curæ
Attenuant, virus promtam [2] ad perjuria linguam
Inficit, & trepidam exercent inſomnia mentem,
In vigiles ne blanda quies irrepat ocellos.
Illa olim luſtrans ſicco vix fertile ſparto
Lyſiadum littus, raraſque in collibus herbas
Qui [3] legerent genus acre virum, ſe in pectora ſenſim
Inſinuans [4] dedit, & ſtimulis præcordia cæcis
Impulit, & reſides animos, [5] durumque laborem,
Et male cum grata longum luctamen arena,
Et tenuem victum, & tecto ſub paupere [6] triſtem
Objicit ante oculos vitam, & ſub nocte ſopora
Mentibus illudit varias mentita figuras.
Nunc nemora Æthiopum mollique aviaria lana
Induit, & dites alio ſub ſidere monſtrat
Silvarum exuviis Seras: nunc decolor Indus
Zinziber & piper accumulat, nunc cinnama dives
Cogit Arabs: nunc fœcundo de vulnere matris
Thus & myrrha fluunt, perque inſcia vomeris arva
Congerit in cæcas aurum formica cavernas.
His animum illuſi formis, duraque premente
Pauperie, & magnum magni ſpondente laboris
Spe pretium, linquunt patriamque thorumque laremque,
Grandævoſque patres, flenteſque in limine natos,
Præcipitantque animas in aperta pericula viles
Auſpice avaritia. Et quanquam furor omnibus idem,
Paullatim tamen ignoti formido coëgit
Oceani littus legere, & confidere ponto
Parcius: at poſtquam cum lucro audacia crevit,

1 *Jam*] Editio Commel. Jo. Pincieri, & 1594, *Quin —— pandantur.*
2 *Ad perjuria*] And. Hart, *in perjuria*. Pinc. in margine habet *convicia.*
3 *Qui legerent*] Commel. & Editio 1594, *Quas legeret.*
4 *Inſinuans dedit*] And. Hart. *Induit & ſtimulis agitans præcordia.*
5 *Durumque*] MS. *vanumque.*
6 *Triſtem*] MS. *duram.*

Alta [1] petunt, caraque procul tellure relicta
Velivolas verrunt rostris spumantibus undas.
Jam sordent spolia Æthiopum, pauperque [2] Zalophus,
Guineaque, & nimio Congus sub sole recoctus,
Et quicquid longis cumulaverat Africa seclis,
Aut nondum nostris mentem labefacta venenis
Spreverat: una animos rapit India, sola profundam
India dives opum ingluviem expletura videtur,
Et votis factura modum: qua signifer annum
Circulus obliquans vicibus discriminat æquis,
Frigoribusque pares alternos temperat æstus,
Lucri dira fames penetrat: non Seres & Indi,
Et quisquis [3] primis tepefactus flatibus Euri
Mollia laniferis carpit velamina silvis,
Non quæ vincendo fessum terra ultima Bacchum
Vidit pampineos moderantem tigride currus,
Quæque laboriferi finem dedit Herculis actis,
Et quæ Pellæas sensit postrema sarissas,
Sufficiunt avidis animis: qua panditur orbis
[4] Sub Noton Herculeæ fugiens compendia metæ,
Donec ad algentem trans Ægocerota Canopum
Ardua [5] devexi niteant fastigia cœli,
Fregere ignotas remis audacibus undas.
Et quicquid tenebris longa ignorantia cæcis
Obruerat, qua nec Romana aut Barbara traxit
Arma odium, bellive furor, non prodiga vitæ
Gloria, non præceps audacia, non vagus error,
Quo neque [6] monstrorum [7] fœcunda licentia vatum
Ausa inferre pedem est, auri scelerata cupido
Irrupit: quærensque viam per devia mundi,
Dum nihil occultum, dum nil sibi linquit inausum,
Quod ratio longis [8] nisa est extundere seclis,
Illa oculis hominum ostendit, terramque fretumque
Aëraque & gremio cœli versatile templum
Cætera complexum tumidos se cogere in orbes:

Et

1 *Alta petunt*] Commelin. & 1594. carent hoc versu.

2 *Zalophus*] Ibid. *Caliphus.*

3 *Primis*] And. Hart, *primi.*

4 *Sub Noton*] MS. *In Noton.*

5 *Ardua*] And. Hart, *Avia.*

6 *Monstrorum*] Gen. 1584 & 1594, & Commelin. *nostrorum.*

7 *Fœcunda*] Commel. & Editio anni 1594, *facunda.* [Hæc varietas ex diversis lectionibus loci Ovidiani III. Amor. XII. 41. quem exprimit Buchananus, orta est.]

8 *Nisa est extundere seclis*] Ita And. Hart, & Elz. 1621: at Elz. 1628, Wetst. 1687, Lond. 1686, & Jo. Cairns 1677, *visa est extundere seclis.* Commel. autem & Editio anni 1594, *visa est ostendere seclis.*

Et mundi effigiem per singula membra rotundam,
Pendentemque suo & libratam pondere terram
In media mediam mundi regione locatam:
Et circumfusos cunctis e partibus orbes
Ætheris, in medium toto procumbere nisu,
Inque globum cogi nitendo, in seque volutos
[1] Nectere perpetuis redeuntia secula seclis.
Una igitur cum sit moles telluris & undæ,
In speciem [2] cogens sese omni parte rotundam;
Concavus hanc aër, qui circumvolvit, eandem
Ducat ut effigiem, ratione evincere promtum est.
Extima pars etiam, volucri quæ cingitur igni,
Ignis ab amplexu curvum sinuatur in arcum.
At levitate sua [3] vivacis semina flammæ
Alta petunt: donec Lunæ circumfluus orbis
Arceat, inque globum cogat coalescere fluxam
Materiam: rursus flammæ [4] pars infera sese
Lubricat orbe cavo, cum scilicet undique partes
Impellant sese, & sursum levitate ferantur,
Postremæque premant, semperque prioribus instent,
Quaque licet, tentent puro se adjungere cœlo.
Sic medium fugiens mundi, se flammea moles
Contrahit, inque cavum inferne se [5] circinat orbem.
Quattuor hæc simili cum sint elementa figura
Prædita, non uno pergunt tamen incita motu
Ire: sed hæc sursum levitas rapit, illa deorsum
Pondus, & hunc unum dedit iis natura meatum.
At flammarum orbis, flammisque propinquior aër,
Quod fluat in gyrum celeri vertigine raptus,
Indicat exitiale micans fax dira cometæ,
Multaque quæ liquidis flagrant incendia campis
Ætheris, Eoo cum nocte orientia cœli
Margine, & Hesperio cum nocte immersa profundo,
Aut Phœbi cum luce parem servantia cursum,
Non tamen hæc circum terras per inane rotantur,
Sponte sua, volucri sed torta volumine raptat
Secum cuncta trahens domini violentia cœli.
Aëris at vario terræ pars proxima motu
Volvitur incertis semper vexata procellis.
Nam cum Sol oriens radiorum spicula fundit,

Humen-

1 *Nectere*] MS. *Reddere.*
2 *Cogens sese omni parte rotundam*] And. Hart, *sese cogens unde unde rotundam.*
3 *Vivacis*] Commel. & 1594, *vivacia.*
4 *Pars infera*] MS. *pars infima.*
5 *Circinat orbem*] Commel. & 1594, *arcum.*

Humentesque bibit rores, fumosque volucres,
Nube polus densa latet obrutus, humida molles
Vis abit in pluvias, aut grandine ruris honorem
Decutit, aut operit, niveo ceu vellere, montes,
Aut matutinis vestit dumeta pruinis.
At tenues nebulæ & sicci spiracula fumi
Cum glomerant campo sese aëris, ilicet Auster
Imbrifer, aut gelida Boreas effusus ab Arcto
Nubila volvit agens, & turbine pulveris atri
Verrit humum, siccisque furens bacchatur arenis.
Æquora nec latis late circumsona terris
Non in se remeant rursum, & tumefacta redundant
Perpetuo fluxu: terra una immobilis hæret
In sese incumbens, nec sursum limite recto,
Nec fugit [1] in dextram, aut lævam, siditve deorsum,
Nec sese sua per vestigia volvit in orbem.
Nam cum stelliferi sursum undique machina cœli
Assurgat, tellusque sua gravitate deorsum
Pressa fluat, recto quo limite cunque mearet,
Scanderet, & nitidis propius succederet astris,
Et bene dispositi turbaret fœdera mundi,
Quæ levibus sursum, gravibus dant ire deorsum,
Cumque suum tetigere locum, si nulla quietem
Vis peregre infestet, tranquilla pace potiri.
Terra igitur nec sponte sua secedere mundi
[2] E media regione potest, nec viribus ullis
In latus impelli potis est, tollive, premive:
Cum sit nulla usquam tantæ violentia molis,
Moliri quæ sede sua per vimque movere
Congeriem terræ possit. Nec rursus in orbem
Se rotat, ut veterum falso pars magna Sophorum
Crediderat, Samii jurata in verba magistri.
Quippe astrorum ignes spectantia lumina falli,
Quæ volucri circum torqueri turbine cœlum
Immota tellure putent: ceu littore puppis
Cum fugit, & vento radit vada salsa secundo,
Stare ratem pigroque putes hærere profundo,
Cum fugiant colles, silvæque urbesque recedant:
Nox ita corporeos hebetat caligine sensus.
At tu, care puer, nunc mecum lumina mentis
Huc intende, animoque orbem percurre sagaci,

Eque

1. *In dextram aut lævam*] Ita Genev. 1584 & 1594; Commel. Pincier. MS. & editi alii omnes *dextrum aut lævum*.
2 *E media*] MS. *A media*.

Eque ſuis tenebris [1] demerſum protrahe verum.
Finge animo, pigris immoto corpore flammis
Stare polum, terram ſe circumvolvere in orbem,
Perque ter octonas umbrarum & luminis horas
Claudere perpetuum ſua per veſtigia gyrum:
Hanc neque vim curſus celeres æquare ſagittæ,
Nec [2] volucrum poterunt alæ, nec flamina venti,
Nec quæ ſulfureæ impellit violentia flammæ
Saxa, cavo incluſus quoties furit æſtus aheno.
Nonne [3] vides parva pueri crepitacula dextra
Cum quatiunt? vel cum nervo ſtridente ſagitta
Miſſa volat? vel cum follis de fauce recluſus
Ventus anhelantem ſovet in fornacibus ignem?
Nonne vides quanto cum murmure ſibilat aër,
[4] Seque gemit findi? ſi parvo igitur momento
Cum ſonitu impulſus fremat atque remugiat aër,
Quem fore ſperamus ſonitum? quæ murmura? tellus
Concita præcipitem dum ſe contorquet in orbem,
Totque ſimul ſilvæ præruptaque culmina montium
Auram indignantem [5] ſcindant, lacerentque forentque?
Tam [6] celeri tellus igitur ſi concita motu
[7] Iret in occaſum, rurſuſque rediret in ortum,
Cuncta ſimul quateret ſecum, vaſtoque fragore
Templa, ædes, miſeriſque etiam cum civibus urbes
Opprimeret ſubitæ ſtrages inopina ruinæ.
Ipſæ etiam volucres tranantes aëra leni
Remigio alarum, celeri vertigine terræ
Abreptas gemerent ſilvas, nidoſque tenella
Cum ſobole, & cara forſan cum conjuge: nec ſe
Auderet Zephyro ſolus committere turtur,
[8] Ne procul ablatos terra fugiente Hymenæos,

Et

1 *Dimerſum*] MS. Pincier. & Hart. *demerſum.* [Quod nos repoſuimus, cum *dimergere* veteres dixiſſe ignorem, & cur non mox editor *dimerſum* etiam exhibuit, cum ita in MS. eſſe teſtetur?]

2 *Nec volucrum poterunt alæ*] Ita Hart, alii autem, *Nec poterunt alæ volucrum.*

3 *Nonne vides*] Hos 11 verſus, juxta Editionem Edinb. & quæ eam ſequuntur, hoc loco ponendos duximus; in prioribus autem Editt. proxime poſt *Præcipiti vanum*, &c. ponuntur.

4 *Seque gemit fundi*] MS. & rectius, *Seque gemit findi.*

5 *Scindant, lacerentque forentque*] MS. *ſcindunt, lacerantquo, feruntque.*

6 *Tam celeri tellus igitur*] Ita And. Hart, alii omnes, *Ergo tam celeri tellus ſi* ——

7 *Iret in occaſum*] Imo vero (quod recte vir doctus obſervat) qui terram ajunt ſtante cœlo moveri, neceſſe habent dicere eam ab occaſu in ortum ire, indeque in occaſum redire, cum cœlum videatur movere ab ortu in occaſum: nam cum ripa in occaſum ferri videtur, navis fertur in ortum. Vide Copernicum.

8 *Ne procul*] MS. Pincier. Commel. & Genev. 1594. *Et procul.*

Et viduum longo luctu defleret amorem.
Quid? cum prima leves [1] ineunt certamina Persæ,
Medorum & paribus stat contra exercitus armis;
Stante polo, fugiente solo, dum missile ferrum
Aëre suspensum vacuo volat, [2] altera telis
Occurrens pars se indueret, pars altera nunquam
Vulnera perferret, tela &, vertigine terræ
Hostibus ablatis, domini vestigia propter
Irrita conciderent. Quid? cum se concita tellus
Semper in occasum torquet, si cærula ponti
Æquora lenta jacent, pigrisque immota lacunis
Interea, nonne aut terræ pars magna necesse est
Innatat æquoribus, naturæ & fœdere rupto
Unda levis rupes onerosas gurgite gestans
[3] Non cedat, montesque altos non perforet humor,
Ante quidem indocilis minimos gestare lapillos?
[4] Aut si terra undis solida & non fracta resistat,
Quottidie partem obrueret [5] vis humida ponti,
[6] Demersamque freto quam Sol modo viderat, hanc nox
Squalentem informi semper spectaret arena.
Quod si terra pari contorta volumine secum
Æquora raptaret, quique æquora concita tollit
Spiritus impulsu ablatus traheretur eodem,
Hanc [7] neque vim contra semper labentis eodem
Æquoris, & versi violenta in flumina ponti,
Navita vel verrens abiegnis æquora palmis,
Vel late expansis [8] possit contendere velis,
Præcipiti vanum cursu vincente laborem.
Quid Solem loquar aut Lunam? [9] quid cætera cœli
Sidera, quæ peragunt non æquo tramite cursum,
Inque chori ludunt speciem, & nunc lumine juncto

Mutua

1 *Ineunt certamina Persæ*] Præ oculis habuisse noster videtur illud Maronis Georg. IV. 314.
Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.
Nec tamen *Parthi* hic scribendum; exempli enim loco proponere videtur prælium inter Medos & Persas pro summo Asiæ imperio decertantes.

2 *Altera telis*] Editio And. Hart, *altera pugna Indueret telis se occurrens, altera nunquam Vulnera perferrent.*

3 *Non cedat*] MS. Pincier. Hart. *Non cedet montesque alios jam perferet humor.*

4 *At si*] Legendum *Aut si*, cum MS. & melioribus libris.

5 *Vis humida*] Ita Hart, & Pincier. alii omnes *pars humida.*

6 *Demersamque*] MS. *dimersamque.*

7 *Hanc neque*] Deest hic versus in omnibus ante Edinburgensem Editionibus.

8 *Possit*] MS. *posset.*

9 *Quid cætera*] And. Hart, *quid cærula cœli Cætera, quæ peragunt non æquo sidera cursu.*

Mutua conſpirant, ſpatiis nunc diſſita longis
Quæque ſuum ſervant diverſa lege tenorem?
Hæc ſi perpetua ſtatione [1] immota manerent,
Non procul a fratris radiis ferrugine vultum
Nunc Phœbe indueret, nunc fratrem admota ſubiret
Et trepidum ſubitis tenebris confunderet orbem:
Nec Sol æſtiferi modo torrida brachia Cancri
Scanderet, imbriferos modo declinaret ad Auſtros,
Nunc medio auratas cum limite verſat habenas,
A tenebris paribus lucem ſecerneret horis:
Nec variis rerum vicibus, quæ terra pruinis
Obruta, quæ pigro torpebat frigore, lætis
Frugibus & blando florum venaret amictu,
Et coqueret mites in apricis collibus uvas:
Nec Veneris jubar Oceano modo mane decoros
Exſereret vultus, & prævia lumina Soli,
Nunc [2] præluceret veſpertinis Hymenæis,
Regia ſi cœli pigra atque immota maneret.
  Nec levior fuit in poſitu telluris & undæ
Error eorundem, qui mœnia celſa Crotonis
Incoluere Sophi Lacedæmoniumque Tarentum:
Quippe nihil toto naturæ in corpore claudi
Purius aut melius [3] vivaci ſemine flammæ;
Omnibus unde ortus naſcentibus, omnibus auctus
Progenitis, [4] vigiliſque ciens præcordia motus,
Qui meat in lentos diſcuſſo frigore nervos,
Inſinuanſque animam æternam per membra caduca,
Conciliat fluxis cœleſtia ſemina [5] rebus.
Huic igitur multo viſa eſt digniſſima ſedes
Arcanum penetrale orbis mediique receſſus:
Unde adyto e ſacro partes effundere in omnes
Se queat, ut (ſi fas parvis componere magna)
Quod vegetat pigros cunctis animantibus artus
Sanguinis & vitæ fons cor, de pectoris antro
Vitalem ſpargit per cætera membra calorem.
Proxima poſt ignem eſt illis ſita terra: nec unam
Hanc ſtatuere tamen, ſed & huic Antichthona terram
Adverſam æternos circum ignem volvere gyros.

Hæc

1 *Immota*] Editio 1594, & Commel. *unita*.

2 *Nunc*] And. Hart, *Nunc veſpertinis præluceret Hymenæis*.

3 *Vivaci*] MS. *vivacis*.

4 *Vigiliſque ciens*] *Vigilis* dixit pro *vigil*, quod ex *vigilis* contractum docet Voſſius Ariſt. lib. IV. cap. 33.

5 *Rebus*] Editio 1594, & Commell. *flammis*.

Hæc procul a vera quantum ratione recedant,
Percipe: nam gravibus cum ſit vis una movendi,
Sponte ſua ut fugiant cœli convexa, fluantque
In medium mundi centrum: ut terra infima ſidat
Sponte ſua, & media mundi in ſtatione neceſſe eſt
Aëre libratum vacuo ſe fingat in orbem.
Nec minus id certis facile eſt cognoſcere ſignis:
Si minus a porta tellus diſtaret Eoa,
Quam Terteſſiaco, qui feſſos accipit axes,
Limite; jam Phœbus radiis [1] inſigne coruſcis
Cum caput exſereret, majorem oſtenderet orbem
Mane oriens, rurſus ventura nocte minorem.
Sidera quid memorem? vel quæ labuntur eodem
[2] Limite perpetuo, vel quæ non paſſibus æquis
Per liquidos cœli campos conſtanter oberrant?
Cum propiora meant, majori corporis aucti
Eſſe videbuntur nobis: [3] dum longius abſunt,
Pro ſpatii faciem oſtendent ratione minorem.
[[4] At nunc a terra pariter diſtantia ab omni
Parte, pari ſemper ſe dant ſpectanda figura.]
Quin Solem obſerva, cœli de culmine recta
Cum ferit Æthiopas radiorum cuſpide, nulla
Cum teneros fœtus defendit pampinus umbra:
Si propior terris lucis moderator Eois
Tunc [5] regeret currus, major peragranda peracta
Lucis parte foret, cœli & faſtigia paucis
Mane per adverſum clivum Sol ſcanderet horis,
Serus in occiduum ſpatio majore jugales
Conderet Oceanum. Contra ſi terra propinqua
Heſperiæ metæ, longe diſtaret Eoa,
Mane diu Titan ſcandens ſublime cacumen
Ætheris, Heſperias cito [6] præcipitaret in undas:
Tempora nec lucis ([7] ut nunc ſolet) ætheris alti

E

1 *Inſigne*] And. Hart, *illuſtre*.
2 *Limite*] MS. *Tramite* [Quod præferrem, quia *limite* modo præceſſit.]
3 *Dum longius abſunt*] And. Hart. *Sin longius*. MS. *ſin longius abſint*.
4 *At nunc*] In ſola editione Edinburgenſi reperiuntur hi duo verſus, quos omittendos cenſuit vir doctus: duriter enim illi dictum videtur *pari figura* pro *pari magnitudine*. Habentur iidem duo verſus etiam in MS.
5 *Tunc*] And. Hart. *Tum*.
6 *Præcipitaret*] MS. *feſtinaret*.
7 *Nunc ut ſolet*] And. Hart. *ut ſunt*. MS. *ut nunc ſolet*, ubi hæc annotat eruditiſſimus Regius, *Herbornana*, inquit, *editio inepte cæſuras has, ut hic, ſic alibi in Poëtæ autographo frequentes, invertit: omnis enim cæſura indifferens eſt, quia ſiſtitur in ea dimenſio: itaque in ſaltationibus ad cæſuras pede terram feriebant, quod recte annotavit Scaliger*. [Recte vir doctus: & uſus eſt Buchananus jure ſuo. vide ad Ovid. II. Metam. 743. & IX. 405.]

E solio spatiis medius secerneret æquis.
Præterea propior [1] si Sol sese exserat Indis,
Quam cadit Hesperiis, umbras oriendo minores
Horis [2] projiceret paribus, quam littora Calpes
Cum petit in noctem quatiens declivis habenas.
Corpus enim ad lumen si proponatur opacum,
Tam magis obscuras in longum [3] porrigit umbras,
Quam magis a denso removebis corpore lumen.
Nunc Sol æquales spatiis æqualibus umbras
Cum jaciat, spatiis [4] terram undique [5] despicit æquis,
Ex æquo occiduæ, portæque propinquus Eoæ.
Terræ orbis calidum sed nec declivis in Austrum
Propendet, nec Mænaliam consurgit in Ursam,
Sed medio inter utrumque polum descrimine pendens,
Circumfusum æquo distinguit limite cœlum.
Nonne vides? blandi cum nuntia veris hirundo
Admonet æquales cum lucibus esse tenebras,
Aut cum Libra dies noctesque examine justo
Temperat, & mites fovet æstus mitior uvas,
Mane novo surgens roseo cum Phœbus Eoo
Fundit in humentes radiorum spicula terras,
Turritæque domus, armataque mœnia pinnis,
Et quæ finitimis excludit jurgia limes
Arbor agri rectos ad sera cubilia Phœbi
Projicit umbrarum mucrones: rursus in undas
Vespere discedens sero, cum condit anhelus
Phœbus equos, roseos umbrarum cuspis in ortus
Tenditur: at cum Sol pluvios declivis in Austros
Ægocerota tenet, vel cum sublimis in Arcton
Emicat, æquoreique accendit brachia Cancri,
Nunc Noton obliqua, Boream nunc appetit umbra.
Sed media mundi tellus statione relicta,
Si se Parrhasiam magis acclinaret ad Arcton,
Omnis in algentem sese umbra extenderet Arcton:
Sin magis humentes sese inclinaret in Austros,
Omnis in humentes sese umbra extenderet Austros:
Et [6] transversa fluens tum vespertina secaret

Por-

1 *Si Sol sese exserat*] MS. *si se Sol exserat.*

2 *Horis projiceret paribus*] And. Hart. *Projiceret paribus horis.*

3 *Porrigit*] MS. *porriget*, quod & magis arridet.

4 *Terram*] Editio 1594, & Commel. *spatiis cœlum undique respicit æquis*, Edinb. *terram undique diffugit æquis*, quod tolerari potest: nos cum viro docto legendum putamus *despicit*.

5 *Despicit*] MS *diffugit*.

6 *Et transversa*] Hi duo versus in Editione Commel. & 1594, desiderantur.

Porrectam Eois longe de montibus umbram.
Sed neque si tellus medio non esset in axe
Inter utrumque polum, subtracto lumine fratris
Delia telluris subita palleret ab umbra,
Diviso quoties æquali limite cœlo,
Objicit adversum radiis solaribus orbem.
Nunc age, telluris quæ sit mensura, quis illam
Ambitus in gyrum remeans circundet: ab imo
Linea quæ summas mundi penetraret ad oras,
Quanta sit: & veterum quænam solertia molem
Sit dimensa, animo [1] attentus percurre sagaci,
Oblitusque humiles curas, paullum erige mentem,
Et mecum ingentes cœli spatiare per [2] orbes.
Chaldæi proceres (sic fama est prodita) vasti
Cum campi incolerent æquor, lateque pateret
Ætheris immensi partes prospectus in omnes,
In numeros primi stellas & nomina certa
Digessere, suis signantes astra figuris.
Illiciebat enim mentesque oculosque benigna
Temperies, aër tranquilla luce serenus
Semper, & æstivi facies innubila cœli.
Ergo propositi victrix industria, certis
Finibus & spatiis numerorum inclusit Olympum:
Et qui vectorem Phryxi Libramque pererrat
Circulus, in partes divisit quattuor æquas.
Neve etiam exiguis spatiis mensura deesset,
In novies denas visum est [3] discerpere partes
Quadrantem, & totidem partiri in [4] fragmina gyrum,
Qui spatiis utrumque polum discriminat æquis.
Cumque foret terris homini jam notior æther,
Turpe videbatur, qui tam longinqua sagaci
Ingenio eruerat, propriam non noscere sedem;
Quique velut patriam ipsum animo peragrasset Olympum,
Degere natalis peregrinum in carcere glebæ,
Ignotum populis [5] ignorandumque propinquis.
Sed cum frigoribus torpens, aut torrida flammis,
Aut infesta feris, squaleret maxima terræ
Portio, cum monstris etiam crudelior ipsis

Bar-

1 *Attentus*] Ita And. Hart, alii autem omnes *tantam*.
2 *Orbes*] Editio Pincieri, & 1594, & Commel. *oras*.
3 *Discerpere*] *Dispescere* legendum existimat vir doctus.
4 *Fragmina*] MS. *segmina*.
5 *Ignorandumque propinquis*] MS. *ignorantemque propinquos*.

Barbara ſævities hominum loca culta teneret,
Prodiga nec vitæ ſitis inſatiabilis auri
Sævo auderet adhuc vitam committere ponto:
Ipſe animus velox, longum [1] renuente laborem
Corpore, menſuram (patrii velut hoſpes Olympi)
In cœlo [2] invenit terræ. Nam plana jacentis
Aſſyriæ peragrans decies cum ſena viator,
Ac bina adverſam tranſiſſet millia in Urſam,
In quadrante poli quadrantem menſus aheno,
(Quem ſpatia extremas per limbi ſectilis oras
In novies partitus erat dena inſtar Olympi)
Inde per anguſtæ cœlum ſublime dioptræ
Intuitus rimam, ſolito ſublimius una
Parte ſuper [3] terras [4] conſcendere repperit Arcton.
[5] At rediens totidem ſua per veſtigia retro
Millia, parte una deſcendere preſſius Arcton
Repperit, [6] in vetitas ceu ſe deflecteret undas.
Hoc aliis ſæpe atque aliis tentantibus, idem
Affuit eventus: ſic experientia longa
Edidicit decies ſex binaque millia paſſûm
Reſpondere uni cœleſti e corpore parti.
Hunc igitur ratio numerum per fragmina circi,
Qui per utrumque polum productus limite recto
Hinc atque hinc ſpatiis cœlum [7] diſterminat æquis,
Multiplicans quantus [8] terrai circulus orbem
Ambiat, invenit. Cum terræ deinde rotundæ
Circuitum inventum tres diſſecuiſſet in æquas
Particulas, inter ſummum telluris & imum
Quanta foret penetrans per centrum linea vidit.
Nil adeo inculti montes, nil concita ventis
Æquora, nil oculis denſi impenetrabilis orbis
Obſtiterat moles animo, quin devia rerum
Cerneret, & clara rationis lampade fretus,
Panderet infernas immiſſa luce tenebras.
Nec levior labor eſt cœlo componere terram:
Ut collata ſimul cum ſint ratione ſagaci,

Per-

1 *Renunte*] Ita And. Hart, alii omnes *vincente.*
2 *Invenit terræ*] MS. *terræ invenit.*
3 *Terras*] Editio anni 1594, Pincieri 1587, & Commel. *cœlos.*
4 *Conſcendere*] Ita And. Hart, alii vete *tranſcendere.*
5 *At rediens*] MS. *Ac rediens.*
6 *In vetitas ceu ſe deflecteret undas*] Commel. & 1594, *a vetitis ceu ſe reflecteret undis.*
7 *Diſterminat*] MS. *diſcriminat.*
8 *Terrai*] Ita And. Hart, alii omnes *terrarum.*

Percipias rerum ſit quantula portio, verbis
Quam nos magnificis in regna ſuperba ſecamus;
Partimur ferro, mercamur, ſanguine fuſo
Ducimus [1] exigua glebæ de parte triumphos.
Illa etenim moles per ſe ſpectata ſeorſum,
Magna quidem: ſi cum ſtellati tegmine cœli
Componas, puncti inſtar erit, vel ſeminis, unde
Condidit innumeros ſenior [2] Gargetius orbes.
Nam neque ſi terræ ſpatium vitreique profundi
Multiplices decies centena in millia paſſûm,
Atque iterum totidem, totidemque in millia ducas,
Menſus eris magno exiguam de corpore partem.
Nec labor & ratio poterit dependere terræ
Circuitum aſtriferi quota pars æquaverit orbis:
Non magis, Oceani quam ſi juvet edere quantam
Urna brevis magno capiat de gurgite partem.
  Nec, [3] niſi terra foret puncti non ſectilis inſtar,
Dimidum cœli ſemper finiret Horizon,
Signaque ſex infra tenebris abſconderet atris,
Altera ſex æquo præcidens limite cœlum
Contemplanda oculis ſemper daret obvia noſtris.
  Nec vaga cum pleno turgeſcit Cynthia cornu,
Surgeret Heſperium Phœbo ſubeunte profundum:
Aut prono Heſperiis curru ſe tingeret undis,
Phœbus ab Eois cum fluctibus exſerit axem:
Ni collata polo moles telluris & undæ
Pene atomi exiguæ ſpeciemque modumque [4] teneret.
  Nec minus id geminæ poterunt oſtendere ſtellæ,
Omnia perſimiles, lucem, faciemque modumque,
Dividit in partes hæc [5] Taurum, hæc Scorpion æquas,
Has vigil obſervans caſtrorum ex aggere miles,
Aut dum nocturnas rate navita dividit undas,
Vidit ut Eois quoties caput exſerit undis
Altera, [6] ſub Mauris ſe fluctibus altera ſemper
Condat, [7] & æquali dirimentes limite cœlum
Dimidium retegant oculis ſpectabile noſtris,
Dimidium celent: ſic ut Finitor utramque

Hac

1 *Exigua*] MS. *exiguæ*.

2 *Gargetius*] MS. *Gargeticus* (*i. e.* Epicurus) rectius tamen *Gargettius*, quomodo eum Cicero lib. xv. Ep. 15. Et Statius Sylv. I. 3 94. appellant.

3 *Niſi terra*] Commel. Edit. 1594. & MS *ſi terra*: male.

4 *Teneret*] Pincier. Commel. & Editio anni 1594, *referret*.

5 *Taurum*] Ita Edin. And. Hart, alii autem omnes *Cancrum*, male.

6 *Sub Mauris*] And. Hart, *ſe Mauris ſub*.

7 *Et æquali*] Ita And. Hart, alii vero omnes, *ut æquali*.

Hac atque hac mediam secet uno tempore stellam.
Hìc, si luminibus spatium telluris iniquæ
Officeret, cœli nobis spectanda pateret
Pars [1] minor: aut quoties [2] in opacos ardua montes,
Crescit humus, si prospectus quoque cresceret una,
Jam media plus parte poli de montibus altis
Cernere fas esset, tenebris occulta lateret.
Pars minor: at nunc seu spectes per plana jacentis
Assyriæ nitidum cœli remeabilis orbem;
Seu super aërii montis sublime cacumen,
Dimidio cœli non plusve minusve videbis:
Et Tartessiacis cum Taurus [3] mergitur undis,
Scorpius Eois oriens emergit ab undis,
Inque vicem semper remeantes passibus æquis
Hic premit adversos, hic fluctibus exserit ignes.
Nullum adeo montes ingestaque culmina celsis
Nubibus efficient momentum, totave terræ
Machina, cum magno si componatur Olympo.
Non magis ac radiis volitantia corpora Solis
Cum Tauri collata jugis, aut Alpibus, aut quæ
Saxa Prometheis famam meruere catenis:
Aut si componas late circumsona terræ
Æquora cum tenero, qui pingit gramina, rore.
Hunc etiam auricomum, qui prospicit omnia, Solem
Adspice: qui quanto major sit corpore terræ,
Post tibi perspicuis clarabimus argumentis.
Is tam mole ingens, tam claro lumine purus.
Cum nitet, & nulla nubis caput occulit umbra,
Non multo apparet nobis pede longior uno.
Ergo is tantillum cum sese ostendat, in axem
Ipse suum Phœbus si te super æthera tollat,
Inque diem Phaëthonteas tibi cedat habenas,
Quantula de cœli spectanti vertice celso
Terra videretur? [4] si cœli e vertice terra
Ulla videretur: jam quantula portio cœli
Ipse sui Sol est? Solem quoque qui vehit orbis
Quantulus est cum stelligero collatus Olympo?
Terra igitur cum sit [5] multesima portio Solis;

Pars

1 *Pars minor*] Quinto post versu habes *pars minor*, omnia interjecta in Editt. Commel. & anni 1594, desiderantur.

2 *In opacos ardua*] MS. *in summos ardua*.

3 *Mergitur*] Pincier. Commel. & 1594, *mergit in*.

4 *Si cœli e vertice terra Ulla videretur*] In prædictis Editt. hæc desiderantur.

5 *Multesima*] Ita And. Hart, at Pinc. Commel. & alii, *millesima*.

Pars orbis Sol parvà ſui; qui continet orbis
Solem, ſtelligeri exilis ſit portio cœli;
Stelligero [1] tellus ſi componatur Olympo,
Nulla queat numeris ratio comprendere, tellus
Pars quota ſit vaſti, qui continet omnia, mundi.
Hæc illa eſt hominum ſedes, hæc illa ferarum
Et volucrum domus: hoc anguſto e carcere quantum
Surripit Oceani terræ circumfluus humor?
Quique per Herculeæ irrumpens divortia metæ,
Europam Libycis late ſejungit ab oris?
Adde huc clauſtra Arabum, quæque arctant æquora campos
Hyrcanos: huc adde lacus laxaſque paludes,
Et quæ præcipiti labefactant flumina montes
Vortice, vel pigris ſtagnant immota lacunis.
Dumque hæc vi rapiunt, hæc orbem gurgite mergunt;
Conditur exiguæ ſub aquis pars maxima terræ.
Quod ſupereſt, magno velut inſula parva profundo
Innatat: [2] hæc etiam quantum vel ſqualet arenis?
Vel tumet in vaſtos ſine fruge, ſine arbore montes?
Vel nimiis ardet flammis? vel frigore torpet?
Vel jacet humano [3] indocilis manſueſcere cultu?
Vel fœcunda malis animantum in funera ſuccis?
O pudor! o ſtolidi præceps veſania voti!
Quantula pars rerum eſt, in qua ſe gloria [4] jactat,
Ira fremit, metus exanimat, dolor urit, egeſtas
Cogit opes; ferro, inſidiis, flamma atque veneno
Cernitur [5], & trepido fervent humana tumultu.

1 *Stelligero*] Editio Edinb. And. Hart, addit & hunc verſum,

Aut qui ſtelligero nitet altior orbis Olympo.

2 *Hæc etiam*] And. Hart, & MS. *huic etiam*, quod ægre cum ſequentibus congruit.

3 *Indocilis*] And. Hart, & MS. *indocile ah! manſueſcere cultu.* Vide notas viri docti vulgaribus libris ſubjectas.

4 *Jactat*] Ita Hart, alii omnes, *tollit.*

5 *Cernitur*] Pincier. Commel. & 1594. *Scilicet.*

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI
DE SPHÆRA
LIBER II.

JAM mihi, Timoleon, animo majora capaci
Concipe, [1] nec terras ſemper mirare jacentes:
Excute degeneres circum mortalia curas,
Et mecum ingentes cœli ſpatiare per oras.
Nec tibi Dædaliæ temeraria vincula [2] ceræ
Nectere opus, volucreſque [3] jugis frenare dracones,
Montibus aut [4] ſtructis cumulare ad ſidera montes:
Auctor ego, audendi dux, & per [5] trita viarum
Ante feram greſſus, qua primum cœlifer Atlas
Stravit iter, quaque Herculeæ veſtigia plantæ
Ire monent, [6] nec non Scythica de rupe Prometheus
Pendulus, & volucer Perſeus, & Latmius heros,
Et Cepheus tota pariter cum gente, feraſque
Qui ſectatur adhuc cœlo venator Orion.
Nonne vides ut nocte faces arx lucida cœli
Proferat, & tenebras flammarum lumine puro
Diſcutiat, pandatque viam, ſeſeque tuenti
Offerat, & quantum mortalia lumina fas eſt
Templa Deûm ſpectare, & cœlum immune ſenectæ,
Obvia ſeſe oculis dent ſidera cernere noſtris?
Nec tamen iis ducibus nimium confide: tenebris
Corporeis oculorum acies hebetata remotos
Non ſatis ad certam trutinam cœli exigit orbes.
At cognata polo [7] ſimul ac mens libera [8] frenis
Tollit humo ſeſe, & penetrans immane coruſcum,
Paullatim tardos abſterſa ærugine ſenſus
Ferre diem docet; abſcedunt caliginis umbræ,
Nudaque ſe nobis offert natura videndam.

Quod

1 *Nec terras*] And. Hart, & MS. *Neu terras*.
2 *Ceræ*] Pincier. anni 1587, Commel. & Editio anni 1594, *curæ*.
3 *Jugis*] MS. *jugo*.
4 *Structis*] MS. *ſtructes*.
5 *Trita viarum*] MS. *tuta viarum*.
6 *Nec non*] And. Hart, *nec jam*.
7 *Simul ac*] MS. *ſimul &*.
8 *Frenis*] Pincier. anni 1587. Commel. And. Hart, & Editio anni 1594. *curis*.

Quod si oculis fidas, rationis luce remota,
Corporeis; quicquid nos circum nocte dieque
Volvitur, esse unum credas improvidus orbem:
At si cœlestes flammas ratione sagaci
Observes, ut juncta meent nunc lumina, ut amplis
Dissita nunc spatiis liquidum per inane ferantur,
Hæc terras propiora secent, illa ardua mundi
Templa procul teneant: merito dubitabis, an unus
Tam variis possit sedem dare motibus orbis.
Nam neque fas credi, ceu pinnis dividit undas
Squamigerum pecus, & volucris secat aëra pennis,
Sponte animata suo se sidera volvere gyro.
Quicquid sponte sua atque anima vegetante cietur,
Se vario exercet motu: nunc dextra capessit,
Nunc abit in lævum: modo curvo limite in orbem
Circum agitur, modo progreditur, retroque recedit:
Denique quo velox animi rapit impetus, omnes
Effingit species motus faciesque, nec unum
Perpetuo servat certa sub lege tenorem.
Sæpe etiam, alterna requie variante [1] laborem,
Otia succedunt. At sidera passibus æquis
Perpetuum circa terras volvuntur in orbem,
Otia nec durum renovant alterna laborem.
Non igitur stellas animæ vis vivida torquet,
Quæque suam motu impellens sine fine perenni,
Æqualique tenore in partem semper eandem.
Sed neque fortuna temere impellente feruntur
Sidera: nam sortis quæ vis temeraria volvit
Cunque [2], nec æquali spatio, nec tempore certo
Constantes peragunt æterna in secula motus:
Sed sæpe externis velocius incita caussis
Deproperant cursus; sæpe indupedita quiescunt,
Aut fingunt lentos magno molimine gyros.
Usque adeo juncta est cæcæ inconstantia sorti.
Præterea [3] proprium stellis natura meatum
Si daret, in [4] nullam has ageret progressio partem:
Quippe quibus natura dedit se impellere [5] prorsum,
Apta ad nativum tribuit quoque membra meatum,
Corporis & speciem: stellarum [6] at corpora in orbem

Cum

1 *Laborem*] Prædictæ Editt. *labori.*
2 *Cunque*] Commel. & 1594, *cuncta.*
3 *Proprium*] Pincier. Commel & 1594, *pronum.*
4 *Nullam*] Eædem Editt. *mediam.*
5 *Prorsum*] Ibid. *sursum.*
6 *At*] Deest hæc vox in Edit. And. Hart.

Cum [1] coëant, alios nequeunt effingere motus,
Quam se perpetuo sua per vestigia gyro
Volvere; corporibus quæ vis est una rotundis.
Esse globos porro cœlestia corpora stellas,
Ostendunt Lunæ facies: quæ seu nova cœlo
Cornua complexu meditatur libera fratris,
Æmula seu Phœbi primo se vespere ponto
Exserit Eoo, seu qua se cunque videndam
Dat specie, teretem se fingere tentat in orbem.
Quando igitur nec sponte sua per inane rotari
Astra, nec incertos temeraria volvere lapsus
Deprendit ratio: superest ut fixa per orbes
Quæque suos (veluti per tympana summa rotarum
Clavus inhærescit, tabula vel nodus acerna)
Perpetuo maneant, & cum se verterit orbis,
Astra suum peragant cum cœlo tracta meatum.
Et quia non uno semper per inane feruntur
Ordine, nec cœlum transcurrunt passibus æquis:
Quam [2] foret astrorum vario discrimine motus,
Esse pares numero cum motibus ætheris orbes
Deprendit solers industria: semper ut imum
Ac propius terris Lunæ terat orbita cœlum,
Et minimum lento flexu volvatur in orbem.
Proximus huic, [3] parvo sed proximus intervallo,
Mercurius, lætoque diem modo Lucifer astro
Præveniens, idem noctis prænuntius ignis
Hesperus, observant Solem prope passibus æquis:
Ut medius rerum Sol omnia lumine lustret,
Educet & foveat flammis, nunc celsus in [4] Arcton
Emicet, humentes nunc se demittat in Austros;
Dumque his nunc propior, nunc illis admovet axem,
Et variis varium partitur lucibus annum,
Omnibus æquales faciat cum luce tenebras.
Altior hoc Mars sanguineo rubet [5] igne: propinquus
Juppiter [6] huic hilarat nitidum fulgore salubri
Æthera: Saturnus liventi pallidus astro

Septi-

1 *Coëant*] Pinc. Commel. & 1594, *veniant*.

2 *Quam foret*] Deest hic versus in Editione Pincieri, Commel Edit. 1594. & MS. & sane eo facile carere possit reliqua oratio.

3 *Parvo sed*] Ita Hart. Commelin. Gen. 1594, omnesque recentiores; rectius tamen MS. & Pinciero *magno sed* legi videtur. Vide Virg. Æneid. V 320.

4 *Arcton*] MS. *Arcto*.

5 *Igne: propinquus*] Pinc. Commel. & 1594, *igne cruentus*.

6 *Huic*] Prædictæ, *hinc*.

Septimus, obscuras fuligine versat habenas.
Hos [1] super octavum celeri volat agmine cœlum,
Mille oculis, mille igniculis sub nocte sopora
Discutiens atras piceæ caliginis umbras;
Ne temere in tenebris erret per opaca viator,
Ne temere ignotis vagus erret navita in undis,
Ne vigil excubitor spatiis non dividat æquis
Tempora, ne famulas lassent impensius æquo
Pensa manus, durum cantu fallente laborem.
Hos orbes tantum veteres novere: nec ultra
Esse rati quicquam, præter secreta Deorum
Templa, ubi nec morbi, nec luctus & anxia cura
Sollicitant miseras trepida formidine mentes:
Sed secura quies, & nescia vita senectæ,
Et cum pace fides habitant, quæque ultima terras
Deseruit nostris vitiis offensa nocentes.
Attamen assidua observans cœlestia cura
Lumina posteritas, cœlum non simplice motu
Credidit octavum celeres absolvere gyros,
Quin modo Mænaliam paullatim vergere ad [2] Arcton,
Nunc regredi, pluviosque magis deflectere ad Austros,
Sed lento & sensum prope decipiente recessu,
Ut duo vix unam titubet per secula partem
E gradibus novies vicenis: quippe latentis
Tot gradibus mundi cardo est secretus ab Arcto.
Hæc, quibus indulsit cœlum majora benignum
Otia, & ingenii vires maturior ætas
Firmavit, quæsisse juvet, perque ardua montium
Ire juga, &, qua nulla hominum vestigia signat
Orbita, secretos Musarum accedere fontes:
Temporaque incedant velati frondis honore
Vatibus intactæ antiquis: nos propter amœnum
Eridanum Phaëthontea repetamus in umbra
Sparsa per astriferos late miracula campos,
Qua Pelusiaci cura est progressa magistri,
Contenti novisse polos, dum classica cessant,
Nec ferus Aoniis Mars invidet otia Musis.
Octo igitur solos veterum solertia cœlos
Noverat: & varii quot erant discrimina motus,
Æthera cœlestes totidem divisit in orbes.
Nec tamen (hæc ratio quamvis monstrarit aperte)

Cessat

1 *Hos super*] And. Hart. & MS. *Hæc super.*

2 *Ad Arcton*] MS. *in Arcton.*

Cessat adhuc cæcis inscitia mersa tenebris
Oblatrare palam, cœlum damnare quiete
Ausa, pigram celeri motu convertere terram.
Cum quibus indulsit sensum natura videndi,
Quottidie cernant, noctis cedentibus umbris,
Mane novo Phœbum paullatim [1] emergere ponto,
Aut velut enasci longinquo ex æquore terræ:
Inde per adversum cœli conscendere clivum,
Donec propositi victor stetit arduus alto
Culmine, & in cunctas radiorum spicula terras
Direxit: mox æquoreas declivis in undas
Præcipitat celerem parili moderamine currum,
Donec equos fessos Atlantide serus in unda
Abluat, & furvæ cedat sua tempora nocti.
Sic vaga rorifera consurgit Delia biga:
Sic medii sensim potitur fastigia cœli:
Sic cadit in fluctus. Hac sidera [2] lege serena
Nocte per ætherios volvunt sua lumina campos:
Primum humili, celsa mox lampade, rursus ad imum
Usque solum pressa, mox [3] vel tellure vel unda
Absorptum quærunt spectantia lumina lumen.
Deinde ubi dimenso latuerunt tempore, rursus
Deproperant solitos solito moderamine cursus,
Perque vias mundi liquidas sine fine reversa
Perpetuo monstrant cœlum se volvere gyro.
Nec minus e fixis poteris cognoscere stellis
Continuo cœlum circum se volvere flexu,
Quottidieque novos, dum [4] circumvertitur, orbes
Claudere. Conspicuo Cynosuram in vertice mundi
Adspice sublimem, junctamque Lycaonis Ursam,
Quique sinu magno geminas complectitur Arctos,
Serpentem ingentes ingenti corpore flexus
Torquentem, & tota lucentem nocte Bootem.
Nonne vides, Cynosura breves ut colligat orbes,
Circumeatque [5] suam lenta vertigine caudam?
Utque Helice quanto gelidis Aquilonis ab auris
Longius abscessit, tanto volet ocius, ut se
Circumagens fulcet majoribus æthera spiris?

Laxius

1 *Emergere*] Pincier. Commel. & 1594, *assurgere.*
2 *Lege serena*] MS. *lege tenentur.*
3 *Vel tellure*] MS. Hart. & e recentioribus quidam, *ut tellure.* & mox vers. seq. *quærant.*
4 *Circumvertitur*] Pincier. Commel & 1594. ac MS. *circumvolvitur.*
5 *Circumeatque*] Pincier. Commel. & 1594, *circumdetque.*

Laxius hæc etiam comitatur plaustra Bootes:
Et quo quæque magis septem semota [1] trione est
Stella, magis laxos in cœlo circinat orbes:
Donec ad has ventum est, quæ sero vespere ponto
Lumina demergunt: sed & hæ cœlum esse rotundum
Significant, longos flectentes luminis arcus.
Quoque polo propior quæque est, breviore recondit
Se spatio sub aquis: quo vitat longius Arcton,
Hoc arcu breviore volans per cærula cœli
Cernitur, & longam indulget sibi condita noctem.
Quando igitur totis qui lucent noctibus ignes
Perficiunt orbes totos, quæ mersa profundo
Sidera se condunt, arcu sinuantur, ut orbes
Fingere conentur; certum est se volvere in orbem,
Cuncta suo motu quod torquet sidera, cœlum.
Nec mihi Democriti persuaserit acris acumen,
Leucippusve, aut Cecropiis Epicurus in hortis,
Secretus turbæ strepitu, nascique morique
Quottidie stellas, Phœbeos fluctibus ignes
Exstingui, aut udæ tactu marcescere terræ,
Eque solo rursus vel aquis emergere partu
Usque novo. Nam fortuito quæ parturit ortu
Casus, in iis nunquam manet invariabilis ordo,
Et modus & facies, numerusque & tempora partus,
Et concessa locis semper cunabula certis.
Sed neque vis tanta est brutæ telluris, & undæ,
Ut subito immensos educant luminis orbes,
Eductos perimant: nec, si foret illa potestas,
Parte sui tellus vires proferret in una
Perpetuo, ut nobis progigneret India stellas
Mane, sub æquoreis Atlas absconderet undis
Vespere: quæ tellus a [2] Calpe separat Indos,
Luminis infelix partu viduata jaceret.
Præterea tenuem cur nunc in cornua Lunam
Surgere, nunc [3] plenam tumido splendescere vultu
Cernimus, & certos incerti luminis orbes
Nunc nitido monstrare die, nunc nocte sopora?

220 Cum-

1 *Trione*] MS. Hart. Pincier. librique omnes vetustiores, *trioni*: recte autem reposuit vir doctus *trione*, ita enim Lucret. II. 18.
Corpore sejunctus dolor absit; mensque fruatur.
Jucundo sensu, cura semota metuque.

2 *Calpe*] Hart. Pincier. *Calpa.*

3 *Plenam tumido splendescere*] Pincier. Commel. Edit. 1594. ac MS. *pleno tumidam.* [Rectius meo judicio. Sic *plenum os* Petron. CXXVII.]

Cumque aliis ſemper facies maneat ſua ſtellis,
Cur unam inconſtans tenet hæc conſtantia Lunam?
Quid loquar Arctoo ſtellas in culmine mundi
Æquoris immunes? quæ vis hæc lumina ſervat,
Semper inocciduo decorantia lumine cœlum,
Cum neque contingant terras [1] aut humida regna
Nereos, unde queant hebetes accendere flammas?
Quid? quod & Arctophylax Ariadneæque coronæ
Sidera, quæ flavis tota ſe nocte BRITANNIS
Oſtendunt. Pharia ſub aquis merguntur in ora?
Ac, Rhodiis rara qui fulget luce, Canopum
Perpetua prope nocte Pharos videt, ultima tellus
Æthiopum, nulla ſidus condente latebra,
Spectat pervigiles præbentem noctibus ignes?
Quomodo, quas Phariæ perimit contagio terræ,
Cernit inexſtinctas lucere BRITANNIA flammas?
Aut Rhodiis eadem gignit perimitque Canopum
Hora, Pharo tarde [2] qui condit lumen, in oris
Æthiopum nunquam e cœli ſtatione recedit?
 Eſſe etiam cœlum nulla non parte rotundum,
Oſtendunt celeres magnum per inane rotatus.
Nulla etenim molis facies diverſa citatos
Tam facili lapſu potis eſt abſolvere gyros:
Nulla capax magis eſt cuncta inter corpora forma,
Ambitus æqualis omni quæ parte coërcet,
Quam globus: hac igitur non forma decentior ulla eſt
(Cætera complecti quod debuit omnia) cœlo.
Hoc etiam [3] Aſſyrii ſcrutati ſidera cura
Agnovere ſenes, quod, cum deprendere motus,
Fluxaque momentis diſtinguere tempora certis
Tentarent, ſpatiiſque polum metirier æquis,
Nulla foret ſtudio huic diverſæ machina formæ
Apta, niſi ad ſpeciem penitus tornata rotundam.
Quo minus id dubites, animo tibi finge ſupremi
Diverſam cœli faciem, ſive eſſe trigonam,
Sive æquo laterum ductu quadrare libebit.
Cum liquidi per plana poli terriſque propinquus

Cur-

1 *Aut humida regna*] Pincier. Commel. & 1594 *neque regna profundi*, aliæ *neque humida*, And. Hart, & MS. *aut regna profundi*.

2 *Qui condit*] Ita Pincier. Genev. 1594. & Commel. recte; de Canopo enim loquitur, ut notat vir doctus; MS. tamen & Hart. *quæ* legitur.

3 *Aſſyrii*] Ita videtur legendum (monente viro docto) Edinb. And. Hart, & MS. *Aſſyria*, Pincier. Commel. & 1594. *aſſid a.*

[1] Currum ageret celerem Phœbus, germanave Phœbi,
Major eis moles, atque ingens corporis auctus
Esse videretur: rursus cum flexus in alti
Angulus ablatos raperet fastigia cœli,
Contrahere angustos spatiis brevioribus ignes
Aspiceres, lucemque solo præbere malignam:
Qui nunc æquali discreti limite terris
Monstrant æquales (absint modo nubila) vultus.
Nam quod ab Eoæ Phœbus cum limine portæ
Exit mane novo, vel cum se vespere sero
Tethyos in thalamos recipit, majore videtur
Orbe [2] suis propius terras accendere flammis:
Non longi in caussa est spatii distantia major.
Cum neque plus distet Phœbus, sua spicula summo
Cum jacit e cœlo, propior nec luceat imo
Margine, mane oriens, [3] vel nocte urgente recedens:
Sed [4] tenues fumos & mane & vespere terræ
Exhalant vapidæ, veram qui luminis augent
Longinqui speciem, & spectantia lumina fallunt.
Non secus ac altis [5] quæ lucent cunque sub undis
Corpora, decipiunt visus, majoraque veris
Apparent, positæ in medio quod densior undæ
Humor inoffensos nequeat transmittere visus.
Nec mihi non aliqua niti ratione videntur
Propterea mundum qui credunt esse rotundum,
Quod Pater omnipotens [6] cum rerum prima creavit
Semina, & in varias ea jussit abire figuras,
Omnibus in rebus (quantum mortalia possunt
Æquari æternis, & non peritura caducis)
Ipse sui [7] voluit quædam ut remaneret imago,
Atque aliqua patrem soboles ex parte referret.
Sic quæ seminibus coëuntes quattuor omnes
Finguntur species nitidi sub tegmine cœli,
Quanquam [8] mutatis pereant redeantque figuris
Quottidie, tamen æterna se lege propagant:
Et cum morte gerit bellum natura, peremtum

Resti-

1 *Currum*] MS. Pincier. Commel. Gen. 1594, Elzev. 1621, *Cursum*.

2 *Suis*] Edinb. And. Hart, *suas, terris, flammas*.

3 *Vel nocte urgente recedens*] Pinc. Commel. & 1594, *vel cum se vespere condit*.

4 *Sed tenues*] Prædictæ Editt. *sed fumos & mane novos & vespere terræ*.

5 *Quæ lucent cunque*] MS. *lucent quæcunque*.

6 *Cum rerum*] Pinc. Commel. & 1594, *qui rerum prima*.

7 *Voluit*] Pinc. Commel. & 1594, *velit*.

8 *Quanquam*] Ibid. & MS. *Quamvis*.

Restituens simili redivivum [1] in prole parentem.
Sic homines fragili quamvis e stirpe, perennant
Qua licet: & sobole æterni, compage caduci,
Æmula divinis peragunt sua secula seclis.
Utque in iis propior divinæ stirpis imago
Luceret, cœlo data mens, quæ corporis artus
Non solum vegetet tardos, sed carcere cæco
Clausa [2] licet, pigræque coërcita pondere molis,
Evolet immensi supra fastigia cœli
Cum libuit, penetretque imæ cava viscera terræ.
Non illi obsistit solidæ impenetrabile massæ
Corpus, & obscuris Acherontia regna tenebris
Obsita, non atris obsessus nubibus aër,
Infirmasque acies oculorum hebetantia Solis
Lumina, non spatio vasto semotus Olympus
In se præcipiti semper revolubilis orbe,
Omnia quin oculis [3] peragraret pectoris: ut quæ
Abdidit, aut spatiis longis natura removit,
Educta e tenebris propiusque admota videret.
Illa igitur purum cœli cum cerneret orbem
Damnatum nulla per secula longa senecta,
Nobiliore ortu quam obnoxia corpora morti
Credidit esse satum, propiusque referre parentem.
Utque Dei nullis natura coërcita metis,
Principio medioque caret, nec finibus ullis
Clauditur, aut spatiis ævi, sed totus ubique est,
Integer [4], immensus, invisilis, incomprensus:
Sic mundi in teretem facies coit undique formam.
Undique par similisque sui, sine fine, sine ullo
Principio, nullis per tot labentia secla
Deterior damnis, aut auctior incrementis,
Et rediens in se lapsu sine fine perenni,
Nec motus medium, aut finem, aut exordia novit.
Totus & in sese incumbens per inane profundum,
Non eget externis ut pendeat undique caussis.
Hæc mundi forma est, seriesque æterna movendi,
Semper ad occasum sese ut convertat ab ortu,
Quaque abiit redeat, totiesque abiens rediensque
Observet sedem veluti non mobilis unam.

At

1 *In prole*] Pinc. Commel. & 1594. *in morte.*

2 *Clausa licet*] Commel. & 1594, *Clausa micet, penetretque imæ cava viscera terræ,* duobus versibus desideratis.

3 *Peragraret*] MS. *peragrarit pectoris; & quæ.*

4 *Integer*] Deest hic versus in toties memoratis codicibus.

At vero quinque errones Titaniaque aſtra
Quamvis perpetua luſtrent vertigine terras,
Semper & in partem quam ſtellifer orbis eandem
Nitantur, tamen haud æquis ſua paſſibus urgent
Lumina; ſed lento magis itque reditque recurſu,
[1] Quo magis ad terram quiſque inclinatur inertem.
Scilicet ingentes cum fingeret ætheris orbes
Cœlituum pater, atque hominum formaret ad uſus:
Proxima quæ noſtros incurrunt lumina viſus
Si tam præcipiti vertigine [2] torta mearent,
Quam gremio quæ cuncta ſuo ſuprema coërcet
Machina, tam celeres ſpectantia lumina motus
Deficerent, hebeteſque oculos caligo repente
Conderet, ad nulloſque uſus properatio motus
Apta foret: paucis Phœbea recurreret horis
Et fugeret lampas, nec tempora commoda ſomno
Nox brevis, aut præceps lux opportuna labori
Divideret, toties reduces cum Sole tenebræ
Omnia turbarent operum momenta, nec æſtas
Concoqueret fruges, nec dulces pallor in uvas
Serperet, & lente miteſceret [3] acris amaror:
Gleba nec exiguo putreſcens frigore venis
Imbiberet cupidis genitales ætheris imbres:
Nec breve ver blandos florum ſpiraret odores,
Sed properata æſtas veris ſpoliaret honorem:
Pelleret æſtatem autumnus; dum meſſis in herba
Turgeret, deformis hiems infirma necaret
Semina, ſolliciti ſpem deceptura coloni.
Ergo ille ætherii clemens moderator Olympi,
Ad varios hominum dum ſeſe accommodat uſus,
Orbibus extremis celeres abſolvere motus
Poſſe dedit, ſed quos viſus non ſentit acumen,
Diſſita tam longo ſpatio dum ſidera ſpectat.
[4] Ac dein paullatim motu interiore repreſſus
Impetus, & tardo flexu quæ citima fulgent
Lumina quæque ſuos tali diſcrimine curſus
Deproperant, oculis ut nec ſpectantibus obſint,
Nec turbent noſtros nimium properata labores.

[5] Sic

1 *Quo magis*] MS. *Qua magis.*

2 *Torta*] Notat ex MS. ſuo vir doctus, *tota.*

3 *Acris amaror*] Ita MS. & Hart. alii vero omnes *acer.* [Solebant veteres talia adjectiva utroque modo efferre. vid. Donat. ad Terent. Eunuch. II. III. 13. vid. Nor. ad Petron. cap. 113.]

4 *Ac dein*] MS. *At dein*, & mox *motu interiore* habet MS. viri docti.

[1] Sic ſpatium novies ternis quod Luna diebus
Conficit, [2] hoc uno peragit Sol aureus anno,
Aſſequiturque iterum germanam, iterumque relinquit,
Lunaremque ſuis claudit congreſſibus annum.
Menſibus octonis ter Mars velocior orbem
Aſſequitur Solis, duodenis Juppiter annis,
Saturnus [3] totidem, ſi ter ſex inſuper addas,
[4] Circumagit [5] flexum qualem Sol aureus unum.
Quo magis hoc animo poſſis comprendere, finge
Eſſe ſimul cunctos Tauri ſub fronte planetas,
Molirique ſuos non æquo tramite greſſus.
Quo lenta ſe quiſque magis vertigine torquet,
Longius a Tauro ſpatio breviore recedet:
Ac citius rurſum occurret ter Luna novenis
Lucibus, & clara Tauri ſub fronte micabit,
Quo vix perveniet longo Sol aureus anno,
Mars geminis, brumas poſt bis ſex Juppiter, [6] ignes
Falciferi quo bruma Dei triceſima ducet.
Quod ſi oculis juvet iſtius ſpecimen tibi motus
Subjicere, in bibula labor eſt non magnus arena,
Per ſeriem octonos ut ducat circinus orbes,
Semper ut exterior ſpatiis brevioribus [7] arctum
Ambiat internum; extremas cujuſque per oras
[8] Nominibus numeroque æqualia pone planetis
Robora curſorum, lentiſque perambulet orbem
Paſſibus internum interior, ſemperque deinceps
Quiſque gradu paullo properet majore: ſupremus
Ambitus, atque idem longiſſimus, orbis imago
Signiferi, raptim pedibus peragretur anheli

Cur-

1 *Sic ſpatium*] Hos verſus ſic emendat Ad. Regius,

Sic ſpatium novies ternis quod Luna diebus
Conficit, hoc uno Phœbus decurrit in anno:
Quem fugit ac ſequitur germana, iterumque relinquit.
Lunaremque ſuis claudit congreſſibus annum.
Menſibus octonis ter Mars bis tardior orbem
Regreſſus peragit: duodenis Juppiter annis:
Quem decies ternis Saturni ſidus oberrat.

2 *Conficit hoc*] Ita exhibent Editiones Pincieri, Commel. & 1594, at And. Hart, aliæque,

Conficit, hoc una prope luce minus peragit Sol,
Aſſequiturque iterum, &c.

3 *Saturnus*] Deeſt hic verſus in recentioribus.

4 *Circumagit*] Deſideratur hic verſus in editionibus vetuſtioribus.

5 *Flexum qualem*] MS. *flexum poſtquam.*

6 *Ignes*] Editt. Pincieri, Commel. & 1594.

Mars geminis brumis, poſt bis ſex Juppiter æſtus,
Altiferum quo bruma Deum triceſima ducet.

7 *Arctum*] Prædictæ Editt. & MS. *arcum.*

8 *Nominibus*] Ita omnes & ſcripti & typis cuſi: mihi vero vix dubium eſt quin *Mominibus* Buchananus ſcripſerit; ita enim Pincierus pag. 155. ver. 2. & pag. 160. v. 33.

Curſoris, qui tardigrados fugiatque prematque
Anguſto lentos ſignantes limite gyros.
Sic ubi veloces emiſit carcere currus
Prætor, & in magno fervent certamina circo,
Hic Veneto favet, hic Praſino, & clamore ſecundo
Quiſque ſuos animans ſtudiis ardentibus urget,
Dum teretem calidus metam circumvolat axis.
Interea ſi laſſus equus defecerit, aut ſi
Non ſatis increpuit lentis auriga flagellis,
Injecitve moram fracto rota debilis orbe:
Dum reduci curru ſperatæ præmia palmæ
Victor habet, quintum gyrum vix ultimus implet
Præteritus toties, toties prior urget & inſtat.
Nec me adeo fallit veterum ſententia multis
Credita jam ſeclis, penituſque in mentibus hærens,
Orbis ad occaſum quod ſeſe ſemper ab ortu
Torqueat extremus, motu invariabilis uno,
Ac reliquos orbes celeri vertigine ſecum
Corripiat, ſeſeque ſequi prope paſſibus æquis
Cuncta ſuis cogat famulantia legibus aſtra,
Quocunque incubuit: ſeptem tamen uſque reſiſtunt,
Qua licet, errones, tentantque [1] accedere ad ortum:
Illa igitur proprio motu cum ſemper ad [2] ortum
Confugiant, pugnentque adverſos volvere gyros,
Adverſos quoque Signiferi urgent ignibus ignes,
Inque dies paullum effugiunt, retroque recedunt,
Nec ſemper cum ſupremo veſtigia cœlo
Juncta ferunt, peraguntque ſuos æqualiter orbes:
Sed quo citerior quiſque eſt, minus impetus illum
Longinqui vincit cœli: quo quiſque recedit
Longius a terris, propiuſque admotus Olympo eſt,
Hoc magis obſequitur, violentique ætheris audit
Imperium, vique obnitens licet uſque repugnet,
At lapſu ſenſum prope decipiente recurrit.
Sic quod tricenis ſpatium Saturnius annis
Regreditur cœlo contra obluctante propinquo,
Lucibus hoc ipſum peragit ter Luna novenis:
Tanto quippe minus longinquo obnoxia cœlo,
Quam magis a domino ſemota eſt imperioſo.
Neve uno geminos mirere in corpore motus
Adverſos, ſpectare jubent, cum concita remis

It

1 *Accedere ad ortum*] And. Hart, *recedere ab ortu.*

2 *Ad ortum Confugiant*] Idem, *ab ortu Defugiant.*

It ratis, aut vento radit vada salsa secundo,
Illa quidem properat, qua vis agit acta lacertis,
Aut vento impulsa, aut ablata rapacibus undis:
Interea vector per pinea [1] texta carinæ
Ingrediens, lentoque urgens vestigia passu
Pergit in occasum, dum navis currit in ortum,
Et pariter geminos fert uno in tempore motus,
Sponte sua hac properans, illac rapiente carina.
Observant exempla alii: vel musca per hastam
Cum subit adversam, vel cum subrepit in orbem
Se contra vertente rota, & vertigine rapta
Tentat in obliquum sensim [2] succedere clivum.
Sic momenta duo contraria corpore in uno
Posse putant fieri; naturæ [3] hoc sponte, sed illud
Vi peragi externæ debens exordia caussæ.
At mihi diversos in corpore simplice motus,
Sive repugnantes, sive in contraria versos
Naturæ ingenio nemo persuaserit auctor:
Sive ille Assyriis cœli observator in oris,
Sive Pharon propter, celsæ aut Carthaginis arces,
Seu fuerit doctis sophiæ scrutator Athenis.
Unus enim est uno simplex in corpore motus
Simplice, nec rursus credam cœlum obice cœlo
Aut tardare suos aut retro flectere cursus.
Nempe ea corporibus solis concessa potestas
Est, ut se impediant, aut indupedita quiescant,
Aut alio remeent, quam quo fert impetus illa
Naturæ, [4] quibus eventis contraria constent
Eventa, ut flammæ gelidis, humentia siccis.
At quibus hæc insunt, pereunt, perimuntque vicissim,
Et faciem immutant, minuuntque, augentque, nec unquam
Inconcussa manent, æterna exercita pugna,
Sed cœli nulla facies vertente senecta
Permanet, eventis nullis obnoxia, nulli
In se propterea civili obnoxia bello.
Forsitan & quæras, quæ sit sine fine rotati

Mate-

1 *Texta*] Pincier. Commel. & 1594. *tecta*.

2 *Succedere*] MS. *subrepere*.

3 *Hoc sponte sed illud —— debens*] Sic legendum, monente viro docto, quanquam sine auctoritate codicum: Pincier. Commel. & 1594, legunt *hunc illum* & *debentem*: sed *hunc illum & debentem* non respondent antecedenti *momenta*.

4 *Quibus eventis*] Pincier. &c. *quorum eventis contraria pugnent*.

Materies cœli, nullam [1] quæ fessa quietem
Accipiat, nullis per tot labentia secla
Deterior damnis, nullo pollentior auctu,
Solaque tot claudens fluxarum semina rerum
Nulla senescentis discrimina sentiat ævi.
 Primum corporibus non est vis illa quaternis
Quæ renovant omnes genitali e semine fœtus,
Congressu vario permixta, abeuntia rursus
Interimunt, & perpetuis exercita pugnis
Mutant innumeras varie coëuntia formas.
Nam si terra forent cœlestia templa, vel humor,
In medium ruerent mundi collapsa deorsum,
Quem sortita unum sunt omnia pondera motum.
Sin foret [2] ætheriæ compages extima sphæræ
Aurarum [3] e levibus flabris, tenuive vapore
Ædificata ignis, recta per inane mearet
Materies sursum nulloque coërcita vallo
Exterius [4], nullis offensibus indupedita,
Diffluerет per inane vagum, & dispersa periret,
[5] Et nusquam in certa statione coacta maneret,
Et nusquam intestina se vi glomeraret in orbem,
Clauderet & solido fluitantia corpora vallo,
Et sese fugiens nullo cum fine sequensque
Flecteret innumeros sua per vestigia gyros.
Nam quæ [6] naturæ propriæ non sponte feruntur
Corpora, perpetuo nequeunt [7] æquoque tenore
Volvere se motu: at naturæ non minus ignis
Pugnat, ut in gyrum [8] remeet, quam limite recto
Si ruat in præceps, terramque petessat inertem.
Ergo cum deorsum tellus moveatur & humor,
Sursum aër, sursum fugiat vegetabilis ignis,
Cœlum in se rediens æternos circinet orbes;
Diversam cœli vim materiamque fatendum est.
 Quo minus id dubites, sic accipe: corpora cuncta

Na-

1 *Quæ*] Pincier. Commel. & 1594. *quod*.
2 *Ætheriæ*] MS. *extremæ*.
3 *Aurarum e*] Ita legit vir doctus ex MS. cum in aliis sine *e* legeretur.
4 *Exterius*] Ita legit ex MS. suo vir doctus: at Edinb. eaque priores, *Externis*. MS. *Externis nullis*.
5 *Et nusquam*] MS. *Et nunquam*: & mox *in certa*. Elzev. 1621. Waesberge 1660. Cairns 1677 *incerta* unica vocabulo: male.
6 *Naturæ propriæ non sponte*] Pinc. Commel. & 1594, *Natura non impellente feruntur*.
7 *Æquoque tenore*] Prædictæ Editt. *æquique tenoris*.
8 *Remeet*] Eædem, *redeat*.

Naturalia ſponte ſua per ſeque moventur,
Permutantque locum, vis propria [1] ſcilicet ollis
Inteſtina ciens motum Natura vocatur.
Omne autem corpus vel ſimplex ſimplice motu
Deproperat curſum, vel mixtum mobilitate
Incerta nunc huc agitur, nunc pellitur illuc
[2] Semper, conſilii quo pars violentior urget.
At [3] duo cum pura pollentia ſimplicitate
Corpora ſint, vel quæ coëunt contracta rotundam
In faciem, vel quæ recto ſe limite tendunt;
Simplicibus totidem formas natura meandi
Corporibus tribuit: quædam volvuntur in orbem,
Et circa medium punctum indefeſſa recurrunt:
At centrum fugiunt alia, aut ſe limite recto
Præcipitant mediam properantia tangere metam,
Ni vetet & celerem ſiſtat vis obvia curſum.
Quantum in ſe eſt igitur, cum nunquam Elementa rotundos
Efficiant [4] gyros, corpus quintum eſſe neceſſe eſt
Hæc præter, quod perpetuos ſinuetur in orbes
Sponte ſua, tanto divinius omnibus illis,
Quanto ſit formis præſtantior omnibus orbis.
Quod ſi naturæ vi cœli cærula templa
In ſeſe remeent ſemper, peragantque perennes
Circuitus, etiam pars quantulacunque revulſa
Corpore de cœli motu rapietur eodem,
Et globuli [5] finget faciem [6] omni ex parte rotundi.
Sic cum ſe nubis gravidæ profudit ab alvo
Agmen aquæ pluviæ, magnum per inane rotatæ
Se glomerant guttæ, & qua vis fert ponderis illas,
Ima petunt, & ſeu frondis, [7] viridive potitæ
Graminis hoſpitio pendent, coguntur in orbem:
Lubrica paullatim donec per ſaxa, per herbas,
Perque cavas [8] valles, declivi tramite, matris

Cæru-

1 *Scilicet ollis*] MS. & vetuſtiores editi, *ſcilicet illis.*
2 *Semper conſilii*] MS. *Semper & inſequitur quos pars.*
3 *At duo*] Pincier. Commel. & Editio anni 1594, pro hoc verſu & duobus ſequentibus habent quinque,
Duplicia aſt pura cum prædita ſimplicitate
Corpora ſint, vel quæ nullis obnoxia damnis
Conſtituunt cœli firmis compagibus aulam:
Vel variis vicibus varias ſubeuntia formas
Noctivagæ Phœbes gremio comprenſa tenentur.
4 *Efficiant gyros.*] Iidem libri, *In gyros currant.*
5 *Finget*] MS. *effinget*
6 *Omni ex parte*] Pincier. Commel. & Editio anni 1594. *faciem de parte.*
7 *Viridive*] Iidem, *viridiſve.*
8 *Valles*] And. Hart & recentiores, *foſſas.*

Cæruleum in gremium insinuatæ sponte [1] quiescant.
Nam cum sit cœlum, velut humor, & ignis, & aër,
Corpus ὁμοιομερὲς, si quid natura [2] benigna
Indulsit toti cœlo communiter, uni-
Cuique dedit parti ingenio ut frueretur eodem.
Ergo, cum cœli vis sit nativa rotari,
Continuo pars nulla ejus de corpore magno
Avulsa in terras caderet, sursumve volaret,
Sed servaret eum, sibi quem natura meatum
Primigena cessit (se circum ut volveret) hora.
Quod si nec (levibus quæ vis primæva movendi est
Addita corporibus) sursum se limite recto
Tolleret, aut (gravibus quæ vis est una) deorsum
Sideret, haud illi levitatem aut pondus inesse
Certum est, rectivagi quæ sunt primordia cursus.
    Nec procul a vera, reor, is ratione recedet,
Qui neget, aut gigni naturæ viribus astra
Posse, vel affectum senio tabescere cœlum,
Aut [3] abitu minui, cognati aut coporis auctu
Crescere: materiam nam vis contraria mutans,
Ex aliis alias mutat reparatque figuras.
Frigida enim calor interimit, stringentia corpus
Frigora vitalem postquam pepulere calorem,
Mors subit, in tenues vanescit spiritus auras,
Aridaque [4] uvescunt nimium, & jejunia longa
Paullatim extenuant, atque humida corpora solvunt.
Nec nasci est aliud, quam formæ accessio, fingens
Materiam, faciemque novans; mortemque vocamus,
Expulit assuetam cum vis contraria formam.
At neque [5] vis [6] motu est ulli contraria, nusquam
Eventa eventis cœli [7] pugnantia certant,
Quæ varient ejus faciem, [8] mutentque, vel ævi
Dentibus attritum cogant succumbere fato.
Congeries nusquam est cognati corporis, unde
Augmina suscipiant, vel quo detracta recurrant
Corpora siderei molem attenuantia, templi.
    Quin & naturæ non expugnabile cœlum
Viribus, æternis longa observatio seclis

Sen-

1 *Quiescant*] MS. *quiescunt.*
2 *Benigna*] Pincier. &c. ac MS. *benigne.*
3 *Abitu*] Commel & 1594, *obitu.*
4 *Aridaque uvescunt*] Pincier. Commel. & 1594. *Aridaque humor alit, sitis & jejunia.*
5 *Vis motu est ulli*] MS. *vis ulla est cœlo contraria.*
6 *Motu*] Pincier. &c. *cœli.*
7 *Pugnantia*] Pinc. Commel. & 1594. alii vero, *contraria.*
8 *Mutentque*] MS. *mutentve.*

Senſibus oſtendit. Quæcunque obnoxia fati
Legibus occaſus vicibus mutantur & ortus,
Senſus in iis diverſa notat tria tempora, vel cum
Creſcendo augeſcunt, ſimul & cum tempore vires
Et molem accipiunt: vel mole & viribus aucta,
Quantum naturæ ſinit [1] inviolabilis ordo,
Creſcendo ad ſummum jam pervenere cacumen:
Vel cum victa ſitu, & defecta ſenilibus annis,
Sponte retro redeunt, ævoque ſoluta fatiſcunt.
Hæc data creſcendi fato lex omnibus, aut quæ
Nata ſolo, ſed fixa ſolo radice tenentur,
Aut quæ flexibiles animati corporis artus
Sponte movent, mutantque locum, volucreſque feræque
Nataque cæruleis Neptunia monſtra ſub undis:
Cumque ipſo quibus eſt major cognatio cœlo,
Secla hominum hac certa fatorum lege tenentur,
Semper ab exiguis ut progreſſa incrementis
Augeſcant, & cum robur tetigere juventæ,
Paullatim lenta vires minuente ſenecta,
Declinent, iterumque ſua in primordia cedant.
At quibus a primis rerum natalibus uſque
Cura fuit cœli faciem, motumque modumque
Obſervare, & ſolertis monumenta laboris
Poſtera per memores vulgare in ſecula faſtos,
Nullum ævi imperium ſenſere in corpore cœli:
Sic iiſdem ſpatiis eadem intervalla diremtis
Sideribus perſtant, idem [2] vultuſque colorque,
[3] Et modus & numerus, [4] facieque & partibus iiſdem
Surgunt mane faces, ſero & ſe veſpere condunt,
Atque iiſdem accendunt quibus olim lumina terris,
Aſſervantque unum nihil immutata tenorem.
Hæc ita cum perſtet rerum conſtantia certa
Immutabilis, æternoque immobilis ævo;
Perſtat item cœlum, ſcabræque immune ſenectæ
Non damna innumeris ſeclis, non augmina ſentit.
Nec tamen adverſis quamvis obnoxia cauſſis
Aurea flammantis non ſint palatia cœli,
Protinus orbatum credam natalibus orbem,
Et ſua non ulli debere exordia cauſſæ,

In-

1 *Inviolabilis*] MS. *invariabilis.*

2 *Vultuſque colorque*] MS. *vultuſque calorque.*

3 *Et modus & numerus, facieque*] MS. *Et modus & numerus facieſque: e partibus* —

4 *Facieque*] Ita legendum ſuadet vir doctus, And. Hart, *facieſque e*, antiquiores, *facieſque &*.

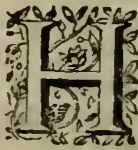
Ingenitum [1], ſemperque novum, ſemperque vetuſtum,
Vique ſua æterno peragentem ſecula motu.
Nam neque materiæ vis eſt ea, ut [2] ipſa movere
Se queat æternum alterius non indiga cauſſæ.
Quicquid enim ſpecie motus quacunque movetur,
Altera protrudit vis id violentior. Atqui
Cum nequeat ſeries eſſe infinita moventum,
Quæ ſeſe pariter fugiant ſine fine premantque,
Eſſe aliquam primam vim naturamque neceſſe eſt,
Cætera quæ motus [3] expers queat ipſa movere
Sponte ſua, non externis obnoxia cauſſis.
Hanc veteres, ducti rationis lumine, cæcis
Naturæ in tenebris videre, & corpore caſſam
Deprehendere poteſtatiſve, ævive, locive
Limite concluſam nullo, excluſamve, ſed omnia
[4] Complexam, totamque in toto corpore mundi
Partibus & cunctis fuſam, quæ viribus iiſdem
Fulciat & moveat, vegetet, foveatque novetque
Quicquid in immenſa eſt brutum aut vegetabile rerum
Congerie, quam nec vox fando, oculuſque videndo,
Aut ſubtile queat complecti mentis acumen.
Sed nec magni operis moles, [5] & ſemper in orbem
Motus, & æterno manans de fonte caloris
Vis vegetabilis, & rerum [6] inviolabilis ordo
Ignorare ſinit; nec gens tam barbara terris
Errat in incultis, ut non, cum ſidera ſpectet,
Fulguraque & vaſto tremefactum murmure cœlum
Audiat, eſſe Deum credat, vim ſcilicet illam,
Quæ regat immenſam juſto moderamine molem,
[7] Et moveat noſtros per tot miracula ſenſus.
  Hanc igitur tantam vim, nec rationis egentem,
Tempore nec laſſam, nec fractam viribus ævi
Credere nos fas eſt, nec cogi viribus ullis,
Sed ſponte æternos mundi convertere motus.

1 *Ingenitum*] Pincier. &c. *ingentem*, ubi etiam & apud A. Hart hic verſus præcedentem anteit.
2 *Ipſa*] Ita Pincier. &c. alii autem, *ipſa manere Sic queat* MS. *queant*.
3 *Expers queat*] MS. & Hart. *queat expers*.
4 *Complexam*] MS. *Amplexam*.
5 *Et ſemper*] MS. *Nec ſemper*.
6 *Inviolabilis*] MS. *invariabilis*, & ita MS. Gul. Geddei.
7 *Et moveat*] MS. Pincier. Gen. 1594, Commel. *Ut moveat*.

GEORGII BUCHANANI SCOTI

DE SPHÆRA

LIBER III.

HACTENUS in vaſto late exſpatiatus Olympo,
Axe vago, nuſquam hoſpitio, nuſquam lare certo,
Collige, Timoleon, laxas paullisper habenas;
Ingentes campos immenſique ætheris æquor
Circumſcribe animo, & tranſverſis mœnia mundi
Digere limitibus mecum: [1] ut mens edita cœlo
Aſſueſcat patriam paullatim agnoſcere ſedem:
Dum foliis auræ crepitant, dum molle renidens
Pratorum conſpirat honos, dum dexter Apollo,
Et non difficiles indulgent carmina Muſæ.
Sidera præcipiti [2] curſu revolubilis æther
Indefeſſa trahit ſecum, noctesque dieſque
Perpetuo remeans ſua per veſtigia gyro.
At penetrans paribus libratæ viſcera terræ
Ponderibus medius ſtat nullo mobilis ævo
Axis, & hinc atque hinc extremis partibus orbem
Stelliferum tangens, geminis determinat [3] omnem
Cardinibus mundum immotis, quos Græcia dixit
Ingenioſa Polos: alter ſublimis ad Arcton
Surgit, & æquoreis metuens ſe tingere lymphis
Conſpicuum totis oſtendit noctibus ignem,
Vicinaque ſibi fecit cognomen ab Urſa.
Alter in adverſa mundi regione [4] ſub undas
Conditur Oceani, noſtris incognitus oris,
Antipodum late regnis illuſtris ab Auſtro
Qui madidis illinc advolvit nubila pennis.

Hi

1 *Ut*] Ita legit vir doctus e MS. ſuo, cum libri omnes ante editi ac MS. & haberent.

2 *Curſu*] Ita Pincier. Commel. & Editio anni 1594, And. Hart, & MS. *fluxu*, alii *flexu*.

3 *Omnem*] Pincier. &c. *illic*.

4 *Sub undas*] Pincierus, *ſub undis*.

Hi Polon Auſtrinum dixere, Antarcticon illi,
Quod regat inferni per [1] marmora ſpumea mundi
Nocte rates ſera, Arcadicæ contrarius Urſæ.
Inde ter octonas a cœli vertice partes
Defugiens cyclus cœlum ſecat Arcticus: illi
Nomen ab Arctoo quod non procul axe recedat.
Altera majori ſecat orbem linea gyro,
Qua Sol æquorei propior per ſidera Cancri
Scandit, & æſtivas in longum porrigit horas,
Et lento repetens Atlantica littora flexu
Contrahit anguſtas ſpatio breviore tenebras.
Hanc ubi contigerit metam Phœbeius axis,
Rurſus in humentes ſenſim delabitur Auſtros.
Et quia non flammis unquam propioribus Arcton
Aſpicit, æſtiva locus a ſtatione vocatur
Solſtitium: æſtivum quoque nomen ſumit ab æſtu.
Circulus [2] hic decies ſeptem eſt a vertice mundi
Excluſus ſpatiis. Medii poſt orbita cœli
Ingenti cingitque & dividit æthera ſpira,
Lanigeri pecoris juſtæque exordia Libræ
Percurrens ab utroque polo par diſtat, utrumque
Ex æquo ſpectat, noctes æqualibus horis
Partitur cum luce, æqua cum frigore flammam
Temperie jungens autumno & vere tepenti:
Hic hiemes nimias, nimios hic mitigat æſtus,
Per ter tricenas diſtans a vertice partes:
Omnia quod ſpatiis rerum momenta prope æquis
[3] Dividit, Auſonio Æquator cognomine dictus.
    Proximus a media mundi ſtatione recedit
Solſtitii hiberni gradibus ter circulus octo:
Brumalem noſtris hunc appellamus in oris.
Quem Sol cum tetigit gelido Ægocerote potitus,
Et penitus pluvios ſeſe dejecit in Auſtros,
Bruma riget nobis, canis adoperta pruinis
Terra latet, glacie pigra frenatur aquarum
Impetus, & nemorum Boreas populatus honorem
Spumiferos [4] volvit pelagi cum murmure fluctus,
Et vix immenſam [5] finit lux turbida noctem.

At

1 *Marmora ſpumea*] MS. *ſpumea marmora.*

2 *Hic*] Ita And. Hart: numerum rotundum 70 pro vero 66 cum dimidio poſuit: Pincier. &c. *Circulus undecies ſenis a.* In auctoris autographo ſe legiſſe teſtatur Ad. Regius, *Circulus hic decies ſeptem.*

3 *Dividit*] MS. *dividat*, & rectius.

4 *Volvit pelagi*] MS. *pelagi volvit.*

5 *Finit*] Commel. & 1594, *ſequitur.*

At quibus adverso domus est sub cardine cœli,
Perpetuaque vident fulgentem nocte [1] Canopum,
Iis vix longa brevi concedunt lumina nocti:
Et cum Sol mediam cœli terit arduus arcem,
Tum male pubentes defendit pampinus uvas,
Tum pecori raræ præbent umbracula silvæ.
Ultimus [2] adversum est qui circuit ambitus axem,
Ignotumque polum atque oculis astra invia nostris:
Totque suo distat spatiis a cardine, quantum
Circulus Arctous glaciali distat ab Arcto;
Totque gradus fugit a brumali limite Solis,
Carcinus [3] Arctoo quantum secedit ab orbe.
Cingitur his cœli revolubilis area spiris
Quinque, pari semper distantibus intervallo:
Unde Parallelis nomen fecere Pelasgi.
Præterea gemini cœlum cinxere Coluri,
In gemino sese scindentes vertice mundi.
Hi reliquos omnes qui signant æthera gyros
Transcurrunt, dirimuntque in partes quattuor æquas.
A nitidis [4] Phryxi vectorem dividit alter
Piscibus, & surgens occulti a vertice mundi
Per Libram ad gelidam redit, unde [5] occeperat, Arcton.
Alter ab Arctoo decurrens vertice Cancrum
Separat a Geminis, inde inclinatur ad axis
Inferni caput, ac rursum Ægocerota pererrans
Autumno [6] dirimit brumam, & caudam ad Cynosuræ
In sese coiens perfectum circinat orbem.
Hos, quia pars nobis semper latet abdita cæcis
Sub mundi adversi tenebris, dixere Coluros.
Alter ab æquatis tenebris cum lucibus, alter
Cognomen gemina Phœbi a statione recepit.
Hos super obliquo percurrit limite cœlum,
In latum gradibus bis senis æthera signans
Signifer [7], innumera flammarum luce coruscus
Signifer, hospitiumque Deum, moderator & anni,
Dispensans spatiis labentia tempora certis.
Hic auro gravidas Phœbus molitur habenas,

1 *Canopum*] MS. & Hart. *Canopon.*
2 *Adversum est*] Pincier. *adversum circumvenit ambitus.* Commel. & 1594, *adversum qui circuit.*
3 *Carcinus Arctoo*] Pincier. *Arctoo æstivus.*
4 *A nitidis*] Pincier. Commel. & 1594, *Aulidis Phryxi.*
5 *Occeperat*] Pincier. Commel. & 1594, *inceperat.*
6 *Autumno*] Editt. prædictæ, *Hac imam dirimit.*
7 *Signifer*] Deest hic versus in memoratis Editt. MS. *Totus & innumera.*

Hic varias ponitque & ſumit Delia formas,
Hic quinque Errones, ſed certis legibus errant,
Exercentque ſuas cœlo [1] gaudente choreas.
Nam reliquos cœli, qui ſignant æthera, gyros
Longa hominum varios ſolertia finxit ad uſus.
Hi [2] fugiunt aciem viſus, tantumque [3] notari
Mente queunt ſola, tenues ſine corpore [4] ſpiræ.
Ipſe aſper gemmis & multo balteus auro
Invitat ſpectantum oculos, & nocte ſerena
Illuſtrat tacitum [5] jucundo lumine mundum.
Neve oculos fugiat cupidos, ſatietve videndo,
Dum renovat mutatque vices remeabilis anni,
Nunc hanc, nunc illam terris dat cernere partem:
Et ſeu bruma diem ſpatiis brevioribus arctet,
Torrida ſeu longas æſtas exporrigat horas,
Seu ver [6] autumnuſque æquet cum lucibus umbras,
Signa dies condit ſex, & totidem retegit nox,
Dimidiumque oculis pandit ſpectabile noſtris.
Hunc quoque qua longo præcingit limite mundum
In partes veteres ter diviſere quaternas,
Cuique ſuum nomen tribuentes, cuique figuram,
Cuique ſuos certis comprenſos finibus ignes,
Qui fingunt variis animantum corpora formis.
Primus ad Auroram circum cava tempora flexa
Cornua contorquens Aries, cœleſtia pandit
Limina [7] ſignorum, doctorque & janitor anni,
Aurato inſignis villo de nocte ſerena,
Ter ſex exiguis variatus corpora ſtellis.
Has, ubi fraternis exſurgit Delia flammis
Æmula, ceu domina cedens veniente, recondit,
Deſtituens viſus, & ni vicinia claris
Luceret ſtellis, etiam locus ipſe lateret.
Hunc (quia vel Phryxum avexit Phryxique ſororem,
Cum fugerent ſævæ furias fraudemque novercæ:
Vel quia per calidas Libyæ ſquallentis arenas
Bacchus ab Eois agmen cum duceret oris,
Jamque ſiti nimia nimio ſub Sole labantes
Deficerent artus, feſſis oſtenderet undas)

104 Jup-

1 *Gaudente*] Editt. prædictæ, *gradiente*.
2 *Hi fugiunt*] And. Hart, *Ut fugerent*.
3 *Notari*] Idem, *notare Mente queant*.
4 *Spiræ*] Idem, *ſpiras*.
5 *Jucundo lumine*] MS. Geddei *jucundo ſidere*.
6 *Autumnuſque*] MS. *Autumnuſve*.
7 *Limina*] Ita MS. exhibet. Pincier. in margine adſcriptum habet, quod magis probo: alii libri editi fere omnes *Lumina*.

Juppiter in cœli media regione locavit,
Qua ſecat æquatrix obliquam linea Zonam,
[1] Quique hiemes placido gelidas a vere Colurus
Separat, in partes hanc atque hanc dividit æquas.
    Proxima Sidonii fulgent illuſtria Tauri
Sidera: quinque Hyades per frontem & cornua ſparſæ
Fata gemunt fratris, fraternaque fata gementes
Irrorant tepidis ſitientes [2] imbribus agros.
Laxa etiam rutilis lucent palearia flammis
Tergaque, nec genibus pedibuſve illuſtria deſunt
Sidera, nec ſegnis torpet ſine lumine venter.
Ultima lucis egens tenues vaneſcit in auras
Pars, Athamanteum [3] niſi quæ pecus ante puſillis
Igneſcit [4] facibus, cognataque ſidera jungit.
Hic [5] Atlantiadas extremum includere Taurum
Fama canit ſeptem, ſed ſeptima rara videri
Abſcondit mœſtos tenui caligine vultus:
Seu dolor in cauſſa eſt, & adhuc lacrymabile Trojæ
Exitium deflet, faciemque Electra recondit:
Sive timor, magnum fugiens quod Oriona ſeſe
Defendat tenebris: ſive indignata cubile
Siſyphium lateat Merope, quod ſola ſororum
Paſſa [6] ſit imparibus connubia jungere tædis.
Hæ licet haud magnis illuſtrent æthera flammis,
Magnum nomen habent: quod tempora commoda ſignent
Meſſibus, & ſulcis ſemen mandare ſubactis.
Hoc igitur ſpatio procumbit poplite flexo
Taurus Agenoreus roſeum converſus ad ortum,
Ad gelidas arctos, æquantem lumina ſpiram
Noctibus effugiens: hunc Juppiter intulit aſtris,
Vecturæ ſolvens pretium, quod ab Aſide terra
Incolumem Europam Cretæas vexit ad oras.
    Jam mihi Ledæos concordia pectora fratres

Suſpice

1 *Quique hiemes placido*] Imprudenter poëta noſter Arietem in ſectione verna hic reponit: cujus prima ſtella totis 28 fere gradibus inde abeſt, & 17 gr. 25 min. in Boream declinat. *Ad. Regius.* Atqui Buchananum non Poëtarum modo, ſed & Aſtronomorum quorundam ſic loquendi conſuetudo facile excuſat.

2 *Imbribus*] Pincier. Commel. & 1594, *nubibus.*

3 *Niſi quæ*] MS. *Niſi qua*, & rectius mea ſententia.

4 *Igneſcit*] Ita potius legendum arbitror cum Pinc. Commel. & 1594, quam *Igneſcunt* & *jungunt*, uti in omnibus aliis codicibus.

5 *Hic Atlantiadas*] Ita libri prædicti, alii omnes, & MS. *Remur Atlantiadas.*

6 *Paſſa ſit*] Pincier. Commel. & 1594, *Juſſa ſit*, & Pincier. in margine habet *auſa.*

Suſpice perſpicuis inſignes corpora ſtellis.
Verticibus ſuperant ſpiram, qua flectit habenas
Arduus Æthiopas Sol cum rapidiſſimus urit,
Nulla Syenitas cum protegit umbra colonos.
Promeruit cœlum pietas, mortiſque viciſſim
Diviſæ cum fratre moræ, Ditiſque ſeveri
Alternis ſubeunda domus: data proxima ſedes
Solſtitio, liquidum qua cingens linea cœlum
Præcipitis [1] dirimit confinia veris ab æſtu.
Proximus his denſos Cancer Junonius ignes
Explicat, Herculeis auſus ſubrepere plantis
Forcipe vulnifica infeſtus, cum ſcilicet heros
Comprimeret flammis creſcentem in vulnera Lernam.
Hunc pede contritum Alcides occidit, in aſtra
Intulit occiſum implacabilis ira novercæ,
Perque caput chelaſque & duri tegmina dorſi,
Aſperſit denſas non multo lumine ſtellas.
Dein [2] Nemees terror Lunæque horrendus alumnus
Aſpicit adverſum adverſus conſurgere Cancrum:
Hunc [3] etiam Herculeis non æqua laboribus inter
Sidera nutrivit Juno: Tyrinthius heros
Exitium late pecori dominiſque ferentem
Immanem immanis proſtravit vulnere clavæ:
Cœlum Juno dedit cæſo, magnoſque per artus
Accendit claras illuſtri lumine ſtellas.
Pone ſubit pedibus Virgo ſubjecta Bootæ,
Luminibus flagrat caput, & manus, & ſinuoſæ
Collucent tunicæ, [4] lucet pes, lucidus alis
Ignis inardeſcit, maturis lucet ariſtis
Spica [5] manus dextræ: nec promtum exponere nomen
Virginis eſt: ſive illa Ceres deſpectat ab alto
Arva, parens legum & frugum, nataque reperta
Jam placata, avidi fortunat vota coloni:
Sive Iſis longis permenſa erroribus orbem,
[6] Jam Dea ſit Phariis de Graja facta juvenca:

Sive

1 *Præcipitis*] Iidem libri *Præcipiti*, male.

2 *Dein*] Prædicti libri, *Tum Nemees.*

3 *Etiam*] Prædicti libri, *etenim.*

4 *Lucet pes, lucidus alis Ignis inardeſcit*] Deſunt hæc in prædictis libris. In Pinc. marg. pro *tunicæ*, *mammæ* adnotatur.

5 *Manus dextræ*] *Manus lævæ*, MS. Quod etiam probat eruditiſſimus Ad. Regius, Ptolemæi, Theonis, Procli & Aſtronomorum conſenſu: notatque primæ magnitudinis ſtellam, quæ Græcis ϛαχὺς, Latinis *Spica* dicitur, ab Hygino & Germanici commentatore in dextra Virginis manu perperam collocari.

6 *Jam Dea ſit*] Pincier. Gen. & Commel. *Nam Dea ſic Phariis d. G. f. j.*

Sive piam Liber, cum fleret fata parentis,
Imposuit cœlo Erigonem: seu lucida sedem
Vindicat [1] hic terras fugiens Astræa nocentes,
Postquam operum socium primum mactare juvencum
Impia sustinuit soboles ætatis ahenæ,
Deinde etiam versis cognata in funera dextris
Polluit innocuam natorum sanguine terram,
Æneaque in sævum mutavit secula ferrum.
[2] Nec procul autumni sævus confinia signat
Scorpio, monstrum ingens, late per cærula cœli
[3] Brachia protendens, & curvæ spicula caudæ:
Signiferi sextam metitur corpore partem,
Erigonæ propior chelarum exporrigit arcus,
Et speciem justæ meditatur fingere libræ,
Ut cum luce pares umbrarum examinet horas:
[4] Ac magno tepidos propendens corpore in Austros
Effugit æquantem noctes cum luce Colurum.
Sidera pauca quidem rutilo splendore coruscant,
Cætera lucis egent hebeti marcentia flamma:
Juppiter astra dedit cæso decus Orione.
Nec mihi semifero, Chiron, indictus abibis
Corpore, nubigenum justissime Centaurorum;
Saucia crura gemens Lernæi tabe veneni:
Iratus morti instanti, nimiumque moranti,
Crudeles Parcas crudeliaque astra vocabas.
Non tulit e justo miseri senis ore querelas
Juppiter: æternumque dedit pro morte petita
Vivere, languidulisque ornavit corpora stellis,
Cruraque & intentum [5] cum telo in Scorpion arcum:
Jussit & autumni marcentis claudere metam,

Cum

1 *Hic*] Pincier. Commel. & 1594. *hanc.*

2 *Nec procul*] Septimo Zodiaci loco Scorpium reponit, priscos Græcos & Hyginum secutus, qui totum illud stellarum systema quod in Australi Æquatoris confinio Virginem & Sagittarium toto 60 gr. intervallo interjacet, unum sidus Scorpii appellant. Quo respexit Maro Georg. I.

—— *Ipse tibi jam brachia contrahit ardens*
Scorpius, & cœli justa plus parte relinquit.

Clarius autem Ovidius Met. II.

Est locus in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpius, & cauda flexisque utrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.

Posteriores autem Scorpium in duo signa tribuerunt, priorem ejus partem, qua ad Virginem & Æquatorem chelas exporrigit, Græce ζυγὸν, Latine *Libram* appellantes: posteriorem vero partem, corpus & caudam complexam, signum octavum, peculiari Scorpii nomine indito, constituentes.

3 *Brachia protendens*] Ita Pincier. Gen. Commel. & Lond. 1686, MS. & alii editi, *portendens.*

4 *Ac magno*] MS. *At magno.*

5 *Cum telo in*] Pincier. Commel. & 1594. *Intentum cœli prope scorpion arcum.*

Cum gelida donec faciat divortia bruma
In Tropico linquens Sol autumnum [1] Capricorni.
Hic anni taciturna quies, ſine murmure venti
Alcyone tutos præſtant ſuper æquora nidos,
Terra gelu conſtricta jacet, nix candida molli
Vellere torpentes operit cum frugibus agros:
Donec debilibus flammis Phœbeius axis
Stellatum Ægocerota intrans, Aquilonis ad auras
Scandere paullatim tentet, nimiumque morantem
Lucibus exiguis cogat concedere noctem.
Hunc cœlo impoſuit Liber, [2] quod forte Typhœa
Cum [3] fugerent, Diique in varias formidine formas
Mutati ſeſe tegerent volucrumque ferarumque,
Ipſe ſub hirſuti velatus tegmine capri
Vitavit calidas hac fraude Typhoeos iras,
In cœloque ſui poſuit monumenta pericli.
Non procul inflexa lymphas effundit ab urna
Phryx puer (Idæis tendentem retia ſilvis
Armiger in cœlum rapuit Jovis:) [4] ignibus olli
Ardet apex, ardent humeri, & cum pectore mammæ,
Et [5] manus & lumbi, genuum nitet ignibus orbis,
Stellatique pedes; qua prona inflectitur urna,
Stellarum [6] liquidis ſeries intermicat undis.
Hunc inter Phryxique pecus, cœleſtia pingunt
Æquora ſquamigeri Piſces: Borealibus auris
Hic propior majorque, Noto vicinior ille:
Collucent parvis per [7] lucida corpora ſtellis.
Alter ad alterius caudam ſe vertit, utrumque

Bis

1 *Capricorni*] MS. Hart. & alii quidam libri, *Capricorno*.

2 *Quod forte Typhœa*] Pincier. Commel. & 1594. *monumenta Typhœa Cum fugeret.*

3 *Fugerent*] Pincier. Genev. & Commel. *fugeret.*

4 *Ignibus olli*] Obſervat accuratiſſimus Regius poëtam noſtrum hanc ſtellarum Aquarii Aſtrotheſiam ex Hygino traduxiſſe: cum autem ille multum diverſus abeat a Ptolemæo & Aſtronomis, qui in capite unam tantum ſtellam reponunt, nullam in cubitis, nullam in pectore aut mammis, in lumbis, genibus aut pedibus nullas; exiſtimat Regius totum hunc locum, ut aptius Aſtronomorum deſcriptioni conveniat, ſic emendandum:

——— *Ignibus olli*
Ardet apex, ardent humeri & manus utraque, & ulna,
Et femur & clunes, & crura micantia flammis;
Tum quam læva tenet veſtis, ſuſpenſaque dextra
Hydria, & illuſtris qua prona inflectitur urna,
Stellarum liquidis limes intermicat undis.

5 *Et manus & lumbi*] Pincier. Commel. & 1594. *Et manus & venter.*

6 *Stellarum liquidis*] Prædicti libri, *ſeries internatat*; alii omnes, & MS. *limes intermicat.*

7 *Lucida corpora*] Iidem, *lævia corpora.*

Bis senis faculis splendescens linea jungit,
Et dirimit, veteres quem cœli dicere Nodum
Consuevere, [1] illic quod hiems finita reducat
In sese volucrem volvendis mensibus annum;
Nectat & extremos cum Phryxæo Ariete Pisces:
Dignatos cœlo Pisces, quod mater amoris
Cum fugeret sævam cum prole Typhoëos iram,
Jamque iter Euphrates hibernis [2] imbribus auctus
Impediisset aquis, scindentes flumina pinnis
Lenibus in tuta statuerunt numina ripa.
  Astra per hæc duodena regens Sol aureus axem
Partitur celerem duodenis mensibus annum.
  Hunc medium spatiis æquis utrinque diremtum
Linea percurrit, per quam Sol aureus axem
Semper agit, nusquamque suo de limite flectens
Hinc atque hinc senas magno de corpore partes
Signiferi cernit; per quas errantia cursum
Lumina permutant: propius vestigia Solis
Sæpe premunt, præeuntve, aut æquis passibus ignes
Adjungunt famulos dextra lævaque, nec audent
Longius a domini nitidis divertere flammis.
At Phœbe, nec Signifero contenta vagari,
Qua patet in latum, nunc celsa excurrit in Arcton,
Nunc humili curru [3] madidos deflectit in Austros
Explorans vigili terrarum devia flamma.
Dumque redit, mediam transverso tramite spiram
Percurrens sæpe obscura ferrugine vultum
Ipsa tegit, sæpe obscura ferrugine fratrem
Induit, & subitis mortalia corda tenebris
Terrificat: [4] Graji hinc fecere Ecliptica nomen,
Sidera quod spira hac Titania semper in una
Deficiant, trepidisque negent sua lumina terris.
  Est etiam occulti dirimens confinia cœli
Circulus a nostri qui semper tangitur orbis
Margine, Finitor vero cognomine dictus:
Nam quodcunque supra est tellurem visile cœli
Finit ab inferna seclusum parte, Polumque
Dividit in geminas æquali mole cavernas.
Harum sub terris semper latet altera, semper
Altera conspicua est; partes hic limes in omnes

Serpit

1 *Illic quod*] MS. *Illinc quod h. f. reducit.*
2 *Imbribus*] Pincier. Commel. & 1594. *fluctibus.*
3 *Curru*] Iidem libri, *cursu.*
4 *Graji hinc*] MS. *Graji huic.*

Serpit humi, terræ extremis & [1] ſtringitur oris.
Nec tamen immota ſeſe ſtatione coërcet,
Terrarum cœlique affixus partibus iiſdem:
Nec pariter mundo circumvolvente recurrit
Semper ad occaſum, roſeo fugitivus ab ortu,
Ceu reliquæ nitidum quæ [2] cingunt æthera ſpiræ:
Sed nunc Parrhaſiam ſenſim ſe flectit ad Arcton,
Nunc pluvios Auſtros, modo ſeſe inclinat ad Eurum,
Et Zephyros fugit, aut ſequitur veſtigia Phœbi,
Et veſpertinas Atlantis radit arenas;
Et quocunque moves greſſum, tecum illa movetur,
Et fugit, & ſequitur, cœlum terraſque [3] recondens
Ante, retro condens, & quantum ſubtrahit una
Parte, alia reddit, cunctaſque volatilis oras
Permutat, ſemperque novus ſemperque vetuſtus.
Finitor viſus viſu finitur, & omnem
Separat in geminas partes æqualiter orbem:
Si neque proſpectum montes valleſque profundæ
Impediant, ſed camporum ſe libera planis
Lumina diffundant ſpatiis, & cuſpide viſus
Undique porrectum feriant nullo obice cœlum.
Hanc igitur quoties metam ſe ſidera ſupra
Tollere cernuntur, ſtellarum credimus ortum;
Cum ſubeunt, oculos & præcipitata relinquunt,
Occaſum appellamus: & hoc ſe limite claudit
Lux intempeſtas fugienſque ſequenſque tenebras.
Et quanquam numero non eſt comprendere certo
Tot Finitores, quod cœli terminus idem
Omnibus in populis non ſit, nec limes eiſdem
Idem permaneat, minimo quoties momento
Mutavere locum: tamen omnes cogere viſum eſt
Sub geminas formas: nam luces noctibus æquans
Circulus incumbens quibus eſt a vertice ſummo
Ad perpendiculum, partes is findit in æquas
Sic Finitorem, ut, qua jungit ſectio partes,
Dimenſis ſpatiis ſic angulus exeat æquus,
Quattuor [4] ut cœlum in partes diſcriminet æquas:
Unde fit ut rectus recte dicatur Horizon.

Hic

1 *Stringitur*] Pincier. Commel. & 1594. *cingitur*.

2 *Cingunt*] Ita Pinc. Commel. & 1594; alii & MS. *pingunt*. Mihi vero *cingunt* magis placet. vid. p. ſeq. vſ. 358.

3 *Recondens Ante*] Ita legendum arbitror, ſublata diſtinctione, quam libri omnes poſt *recondens* hic adhibent.

4 *Quattuor ut*] Deeſt hic verſus in Pinc. Commel. & 1594.

[1] Hic orbis quibus eſt ſitus, una nocte dieque
Conſpiciunt totum ſe circumvolvere cœlum,
Et geminus mundi vertex declivis utrinque
Radit Horizontem, geminoque in vertice ſtellæ
Perſpicue ſurgunt iis omni nocte caduntque,
Et tarda in vetitum demergunt lumina pontum.
At vero quando æquantis prope tegmina cycli
Illinc obtuſus, hinc angulus exit acutus,
Finitor ſeſe obliquat: Polus alter in undis
Conditur Antipodum regnis illuſtris, [2] & alter
Ducit [3] inoccidua puppes per cærula flamma,
Et dirimit cœlum ac terras obliquus Horizon,
Nec totum nobis facit [4] unquam viſile cœlum.
Hos Finitores, ſed partes ſemper in æquas,
Innumeræ dirimunt [5] cingentes æthera ſpiræ,
Perque Polos ductæ, ſic undique ut exeat [6] æquus
Angulus: at nomen, multis licet, omnibus unum
A medio poſuere die: ſermone vocatur
Quippe μεσημερινὸς Grajo ſub culmine cœli
Linea quæ Phœbi medium diſcriminat orbem,
Perque caput noſtrum gelidam hinc decurrit ad Arcton,
Inde Polum inferni lucentem in culmine mundi,
Quum medius rerum minimas Sol efficit umbras.
Hanc quoque ſub terris volucri cum Delius axe
Attigit, offuſum chaos illætabile noctis
Involvit nobis hominumque boumque labores,
Et ſimul occaſu, ſimul æquis Phœbus ab ortu
Excluſus ſpatiis media illic luce refulget,
Et noſtro adverſum radiis illuminat orbem.
Quum nobis contra nox intempeſta ſilentes
Sternit aquas pelagi, ponunt ſua murmura venti,
Perque nemus volucres, pecudeſque feræque per herbas,
Perque maris magni ſcopuloſa cubilia cete
Accipiunt mollem per languida membra ſoporem.
Is quibus eſt ſemper terris aut urbibus idem
Circulus, ex æquo ſemper dirimuntur ab ortu

Oc-

1 *Hic orbis quibus eſt ſitus*] Ita Pincier. Genev. Commel. & Hart. MS. vero & alii editi, *Hic quibus eſt orbis ſitus.*

2 *Et Alter*] MS. *At alter.*

3 *Ducit inoccidua*] Ita legendum, monente viro docto, non diviſim, *in occidua*, prout in omnibus Edit. MS. *Inoccidua* exhibet, quod viri docti ſententiam confirmat.

4 *Unquam*] MS. *uſquam.*

5 *Cingentes*] MS *ſcindentes.*

6 *Æquus*] Pincier. Commel. & 1594, *idem.*

Occaſuque, unoque iis Sol pariter momento
Arduus e medio fulgentis culmine cœli
[1] Indicit requiem, [2] & ſextam denuntiat horam.
[3] Ne te præteream, veterum celeberrima vatum
Lactea carminibus via, lato limite cœlum
Quæ decoras dirimiſque, & ſera nocte [4] reſulges,
Incurriſque oculis, toti & ſpectabilis orbi
Luce nites grata, quoties [5] innubilus aër
Mittit inoffenſos cœli ad palatia viſus.
Et quia conſpicuo facilis candore notari es,
Lactea nomen habes: vel quod (niſi fabula priſcis
Vatibus impoſuit) de magnæ lacteus humor
Ubere Junonis fuſus tranſverſa per aſtra
Cæruleum infecit candenti limite cœlum.
Sunt quibus ad ſuperos, & magni tecta tonantis
Hac iter eſſe placet: ſunt qui jam corpore functis
Manibus hîc ſedem credant reſtare beatis,
Curarum expertes ubi, ſecurique laborum
Perpetuum degant ceu Dii feliciter ævum.
Nec deſunt Phaëthonteæ veſtigia flammæ
Qui credant retinere Polum, cum devius axis
Phœbeus rectore novo prope mœnia mundi
Diruit, ætherios flamma populante penates:
Nec qui, principio rerum cum fingeret auctor
Partibus e variis orbem coëunte caverna
Hinc atque hinc, cœli ſummis in partibus oras
Commiſſas, tenuiſſe notas, ut ſcilicet orbis
Hac velut extrema maneat compage cicatrix.
At quibus occultas rerum perquirere cauſſas
Cura fuit, multas magno ſine lumine ſtellas
Exiguas [6] credunt collata luce nitorem
Gignere, ſed qualem vel ſera crepuſcula reddunt,
Vel cum venturo palleſcunt ſidera Phœbo.
Hos inter quicquid ſpatii concluditur orbes,
In quinas ſecuit veterum ſolertia Zonas:

Qua-

1 *Indicit*] MS. Geddei *Inducit*.

2 *Et ſextam*] Diei *ſcil.* artificialis, ſive meridiem. Alludit ad earum regionum conſuetudinem, in quibus æſtivis Solis ardoribus homines domi ſe continere ac quieti dare conſueverunt. Imitatur autem illud Manilii lib. I. v. 632.

——— *Medium præcidit Olympum,*
Diſcernitque diem, ſextamque examinat horam.

3 *Ne te præteream*] MS. Ad. Regii, *Nec te prætereeam*: quod & magis probandum videtur.

4 *Refulges*] Ita MS. & vetuſtiores editi: Hart. vero & recentiores omnes, *refulgens*.

5 *Innubilus*] And. Hart, *innubilis*, Pincier. &c. *penetrabilis*.

6 *Exiguas*] Pincier. &c. *Exiguum*.

Quarum quæ medium [1] præcingit maxima cœlum,
Hinc ſpira æquorei Cancri finitur, & illinc
Clauditur humentes Capricorni limite ad Auſtros,
Orbita qua rapidis [2] teritur Phœbea quadrigis.
His quia carceribus ſemper Titanius axis
Flectitur, & radiis ſubjectam torret acutis
Tellurem, antiqui Zonam dixere peruſtam.
At quod complexu ſpátium breviore coërcet,
Hinc qui Mænaliam circumfluit ambitus Urſam,
Illinc adverſi amplexus faſtigia cœli
Conſpicuus tantum infernis Antarcticus oris,
Horrentes dixere plagas, & frigore pigro
Torpentes, hebes obliqua quod cuſpide Titan
[3] Vix tenebras denſas vincat ſplendore maligno,
Et cæca obductum lateat caligine cœlum.
Has inter mediamque duæ late æthera laxis
Amplexæ pandunt ſpatiis, moderamine leni
Frigore [4] quod flammas hebetent, & frigora flammis.
His quoque ſuppoſitæ ſecuerunt æquora terræ
In Zonas totidem veteres, nam circulus Urſas
Qui tenet amplexu, terras deſpectat inertes,
Frigore damnatas, tenebris tetraque ſepultas
Nocte, diem cum Sol poſt tempora longa reduxit,
Obliquos avertit equos, humiliſque per oras
Circuit extremas declivis mœnia mundi,
Porrigit & longam exiguis de collibus umbram.
Ergo pigra jacet ſine fruge, ſine arbore tellus,
Aut nivibus canis horrens, aut frigore torpens,
Obruta vel tetra caligine, rara ferarum,
Nulla per incultas hominum veſtigia terras
Oſtendit [5]: gelidis Boreas effuſus ab antris
Sævit, & horriferis flabris ſua regna flagellat,
Iratique maris lento torpore ligatas
Sternit aquas, ſtringitque gelu Neptunia regna,
Marmoreum fundens per languida ſtagna rigorem.
Par habitus cœli atque ſoli ſub cardine mundi
Adverſo, & ſimilis concreti ignavia ponti.
Proxima poſt gelidas duplex plaga tenditur oras,
Sed quas culturæ patientes mitior aër

Efficit,

1 *Præcingit*] MS. *præcinxit*.

2 *Teritur*] Pincier. Commel. & 1594. *fertur*.

3 *Vix tenebras*] MS. *Aëra vix denſum illuſtret ſplendore maligno*.

4 *Quod flammas*] Melius forte *quæ*.

5 *Oſtendit*] Pincier. Commel. Edit. 1594 & MS. *Occurrunt*.

Efficit, hinc flammis glaciem solventibus, illinc
Frigoribus rapidum flammæ moderantibus æstum.
Altera finitima est arvis, quæ Parrhasis Arctos
Despicit, ad calidam a Thule porrecta Syenen:
Felix terra virûm ingeniis & robore, felix
Frugibus & fœtu pecorum, quæ postulat usus
Naturæ, quæ luxuries profundere gaudet;
Quicquid deliciis peperit corruptior ætas
Sufficit e gremio tellus fœcunda benigno.
At plaga ad algentem trans Ægocerota Canopon
Par cœlo, non æqua solo, prope tota refuso
Mergitur Oceano; late regna humida Nerei
Exercent canos vasto cum murmure fluctus.
Si qua patet magno tellus [1] exserta profundo,
Barbaries inculta tenet, non legibus urbes
Divitibus tenues æquant, non pœna coërcet
Carceribus sontes, nec sunt sua præmia laudi:
Sed fera sævities alterno sanguine gaudens,
Nec contenta odium fuso [2] satiare cruore,
Ni laniet mandatque artus, dapibusque nefandis
Exuat humanos polluto gutture mores:
Quale nec informes ursi, nec Parthica Tigris,
Nec leo Marmaricis patrat vastator in oris,
Cædibus aut nullis rabies expleta luporum.
At Tropicos inter magnæ pars maxima terræ,
Sub media porrecta die, pulsatur anhelis
Solis equis: illic semper nox æqua diei
Dividit æquales tenebrarum & luminis horas.
Ergo quibus caussas rerum quæsisse latentes
Cura fuit, studioque acri perfringere claustra
Abdita naturæ, & venturis prodere seclis,
Illic exustas flagranti sidere terras
Crediderant nullo sua viscera solvere fœtu,
Sed sterili squalere situ, Phœbumque propinquum
Ignibus epotos in cœlum haurire vapores:
Hinc fore nec siccis ut sese attollat arenis
Herba, nemus nullas ramorum exporrigat umbras,
Vixque ferant rapidum sitientes dipsades æstum.
At melior cæcas naturæ expendere caussas
Libra Posidonii, medio sub limite cœli
Qui ver perpetuum & nulla violabile bruma
Esse putat, viridesque æterno gramine campos.

Nam

1 *Exserta*] MS. *exorta*. 2 *Satiare*] MS. *saturare*.

Nam ſi ſub Tropico ferventi fuſca Syene,
Atque ultra fuſcam tellus porrecta Syenen
Æthiopum colitur populis, moderatior oræ
Interioris ager gignet pecudeſque viroſque,
Quæque virûm præſens pecudumque expoſtulat uſus.
Quippe Syenitas calidi ſub ſidere Cancri
Quod feriat recta radiorum [1] cuſpide torrens
Illic Sol propius, lentaſque retentet habenas,
Acrius infeſtat cuncta & violentius urit.
At medio ſubjecta Polo moderatior arva
Sol coquit, & quanquam radiis ſublimis acutis
Figat humum, [2] nullaque arbor ſe protegat umbra:
At rapidus lapſu celeri ſic tranſvolat axis,
Ut terra afflatu nocturni frigoris algens
Concipiat modicos properantis ſideris æſtus,
Namque ibi perpetuo cum ſit nox æqua diei,
Abſentemque diem non longa crepuſcula [3] tendant,
Quo magis eſt tenuis, citius vim frigoris aër
Induit, & denſæ ſubiens penetralia terræ
Viſceribus cæcis, Stygiaque in ſede ſepultum
Evocat ignavum ſupera ad convexa rigorem.
Quid? quod ubi minimas hic Phœbus contrahit umbras,
Nudaque maturis æſtas flaveſcit ariſtis,
Tum Scythicus radiis Taurus propioribus ictus
Squalentes tumulos obſeſſaque culmina longis
Frigoribus cœlo oſtendit, canæque propinquo
Tabeſcunt a Sole nives, glacieque ſoluta
In mare ſpumiferos præceps rapit impetus amnes.
Tum nebulam tenuem, & ſicci ſpiracula fumi
Halat humus: tum Riphæis erumpit ab antris
Sudificus Boreas, rupeſque & ſaxa flagellans
Nubibus aërias nudat ſqualentibus Alpes,
Et Taurum, & mediis inſertum Caucaſon aſtris:
Nigrantemque hiemem, & piceæ caliginis agmen
In medium cogit cœlum ſtridentibus alis,
Æthiopumque ſolo ſitientes irrigat herbas,
Temperat & nimios fœcundis imbribus æſtus.
Inde ruens præceps altis de montibus unda
Torrentes impellit aquas, pecudeſque feraſque
Villarum cum ſtrage trahit, perque arva refuſi

Mille

1 *Cuſpide torrens*] MS. *cuſpide terras.*
2 *Nullaque arbor*] Pincier. Commel. & 1594, *ut vix ulla.*
3 *Tendant*] Ita And. Hart, alii omnes, *condant.*

Mille vias pandunt vaſto cum murmure rivi.
Quos ubi cœruleum Nilus collegit in alveum
Riparum impatiens, late per plana jacentis
Ægypti diffundit aquas, genialiaque arva
Fœcundat Libyci felici uligine limi.
Quoque magis rapido cœlum candeſcit ab æſtu,
Hoc magis obſcuris veſtit ſe nubibus aër:
Quo magis obliquam feriunt Phœbea Syenen
Tela, minus denſa cœlum nigreſcit ab umbra.
Nec minus adverſa mundi regione remotum
Cum Sol Ægocerota tenet, contraria regna
Æthiopum pluvii flabris [1] uveſcere ab Auſtri
Credibile eſt, & flamina Eteſia & annua cogi
Nubila, quæ nimios compeſcant imbribus æſtus,
Qua Zona occultum ſe torrida flectit ad axem.
Quamlibet hæc firmis aſtrinxerit argumentis
Dia Poſidonii mens, vis rationis & auctor
Vix paucis fecere fidem, Calaica donec
Claſſis, iter quærens nitidis ad littora gemmis
Fœcunda, & fuſcos radiis propioribus Indos,
Deprendit ſecreta orbis, tenebriſque ſepulta
Eruit, innumeris & rura habitata colonis
Vidit, qua medium Phœbi terit orbita cœlum,
Percutit & recta ſubjectas cuſpide terras,
Taprobanen findens [2] ditem, Braſiliaque arva,
Arva voluptati teneræ blandiſque dicata
Deliciis, cornu quæ copia larga benignó
Et veris genialis honos fovet: aurea duræ
Mala ferunt ſilvæ, [3] ridet veſtita colores
Terra novos, odor Ambroſius de ſuavibus halat
Floribus, & blandis volucrum ſtrepit aura querelis.

1 *Uveſcere*] Pinc. Commel. & 1594. *diam. humeſcere.*

2 *Ditem*] Iidem libri, & MS. *me-*

3 *Ridet*] Iidem libri, & MS. *reddit.*

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI

DE SPHÆRA

LIBER IV.

UNC mihi ſtellarumque ortus obituſque canenti
Sis facilis, cauſſas penitus dum promo latentes,
Cur lenta Oceanum [1] linquant hæc, illa repente
Signa per obliquum properent aſcendere cœlum:
Cur iterum ſalſas ſubeant hæc ocyus undas,
Illa trahant tardos lento molimine greſſus:
Cur ubi Sol mediam cœli conſcendit in arcem,
Longior hic, alibi contractior exeat umbra:
Cur [2] Thebæa ſuas conſumat Pyramis umbras:
Cur hic æqua dies ſemper cum nocte recurrat,
Una dies & nox una illic finiat annum.
  Qualiter e gremio magnæ telluris in oras
Luminis herba recens tenerum cum tollit acumen,
Et, cœlo ſeſe oſtendit, tum dicimus [3] ortam:
Aut quibus indulſit melior natura moventem
Membra animam, lucem cum primum hauſere, parentis
Mox egreſſa alvo, nata atque exorta putamus:
At cum fracta malis aut feſſa ſenilibus annis

In

1 *Linquant*] Pincier. Commel. & Editio anni 1594, *fugiant*.

2 *Thebæa*] Pincier. Gen. Commel. & Wetſten. *Phœbea*, male: *Thebæa* enim in Buchanani autographo ſcriptum ſe vidiſſe teſtatur Ad. Regius. Pyramis autem *Thebæa* dicta eſt a *Thebis* nobiliſſima urbe Ægypti, a Buſiride Rege ejus nominis ſecundo ad Nili ripam condita, quam Heliopolim Diodorus Siculus, Strabo Dioſpolim. Ptolemæus Dioſpolim magnam appellavere, ſub latitudine 25 gr. 30 min. poſitam, maximæ amplitudinis, ſummaque Regum munificentia deinceps cultam, & illuſtribus operum monumentis certatim ornatam. Inter cætera obeliſci fuere ex alabaſtrite lapide pyramidali forma, primum a Buſiri (ut tradit Diodorus) aut Mitre (ut Plinius) tum Sochi & Ramaſe, magno numero & immenſa mole conſtructi: quorum umbras ſub ſolſtitio æſtivo in ea latitudine *in ſuo ſe ſtatu conſumentes* (ut inquit Caſſiodorus) ultra conſtructionis ſpatia nulla parte reſpici oportuit. *Regius*.

3 *Ortam*] Pincier. Commel. 1594, & MS. *ortum*.

In gremium terræ [1] recidunt, seseque resolvunt,
Effugiuntque oculos, occasum obitumque vocamus.
Hæc ad sidereos motus sermonis egestas
Transtulit aptavitque vocabula, scilicet ortum
Sideris appellans, quoties emersit ab ima
Parte poli, nostrisque oculis impervia liquit
Regna, & ab infernis ascendens manibus, oras
Limitis evicit qui nostrum terminat orbem.
Rursus ubi repetens inferni devia mundi
Transit Horizontem, & nostris subtracta recondit
Sese stella oculis, obitum dixere priores:
Ceu pereant salsis Neptuni immersa lacunis,
Quæ fugiunt nostros abeuntia lumina visus.
[Aut [2] ubi mane novo redeunt pontoque videntur
Exsertare faces, subito ceu nata [3] decore
[4] Cum retegunt vultus, stellarum hunc dicimus ortum.]
Nec tamen occasus simplex est nomen & ortus,
Nec modus & ratio: nam cum velocior ignis
Assequitur Solem, & radiorum luce corusca
Obsessus latet, & languentia lumina condit,
Hunc [5] primis vigil excubiis de nocte requirens,
Occasum vocat has vicino Sole latebras.
Inde ubi jam Phœbo se profert mane relicto
Stella iterum, & paullum Solis velocior axem
Prævenit emergens, ortum dixere Poëtæ:
Heliacum vulgus nomen fecere, quod ortum
Hunc atque occasum faciat vicinia Solis.
Quin etiam quoties cœli per cœrula templa
Stella pari cursu jungit sua lumina Soli,
Una oriens, pariter sera se nocte recondens:
Cosmicon hunc ortum Graji dixere, Latini
Matutinum: obitus, primo cum [6] vesperis ortu
Cum stella occiduo se condit in æquore, Grajis
Acronychos, Latio sed vespertinus habetur.
At quæ Sole novo subito exoriente recedunt

Ultima

1 *Recidunt*] MS. *redeunt.*

2 *Aut ubi*] Hi tres versus in solis Editt. Pinc. Commel. & anni 1594, habentur. Et eosdem, quanquam in Poëtæ autographo deletos, retinere tamen Regio placuit, *ut* (inquit) *unde analogia illa ortus & occasus siderum deducta sit, etiamnum facilius intelligeretur. Quasi cum ex Theophanis & Chrysippi fabulis sidera subinde vere oriri ac interire antiquitus vulgo crederentur, vocabula deinceps in eorum motibus sint usurpata.*

3 *Decore*] MS. *decoros.*

4 *Cum retegunt*] MS. *Tum retegant vultus, renoventque orientia flammas.*

5 *Primis*] Pinc. Commel. & 1594. *primus.*

6 *Vesperis*] Pinc. Gen. Commel. Hart. *vesperus.*

Ultima de cœli ſtatione, & lumina Ibero
Æquore demergunt, & rurſus nocte reſurgunt,
Eoique faces oſtendunt margine cœli,
Quum Sol Heſperias præceps deſcendit in undas,
[1] Coſmicum eum lapſum dicunt, atque acronychum ortum;
Veſpertinum ortum, matutinumque receptum
Auſonii dixere ſenes, quique arva colentes
Spectabant cœli faciem, quique æquora velis
Permenſi, & ducibus per ſpumea cærula ſtellis
Junxerunt varias vaga per commercia gentes,
Et qui per memores ſignarunt ſecula faſtos.
Nec tamen aſtrifero fulgentia ſidera cœlo
Omnibus in terris uno ſe tempore condunt,
Aut retegunt, cunctis neque ſeſe æqualiter oris
Oſtendunt ſpatio æquali: ſed quas ſuper urbes
Evolat Æquator luces cum noctibus æquans,
Sidera cuncta illis [2] paribus ſurguntque caduntque
Momentis, paribus lucent paribuſque teguntur
Condita [3] ſub terras, vel condita lumine Solis.
Nec quicquam in latis flammarum [4] eſt ætheris oris,
Quod non ſeſe illis volvendo [5] præbeat anno.
At quibus a terra ſeſe altius exſerit Arctos,
Pervigiles totis hi cernunt noctibus ignes,
Qui ſibi commiſſa nunquam e ſtatione recedunt.
Quoque magis fugit a flabris Aquilonis acutis
Stella oriens, vigiles oſtendit tardius ignes,
Et tanto ſubit Heſperias maturius undas.
Sed quibus infernis lucens Antarcticus oris
Luminibus vertex præcingitur, omnia nobis
Nox tegit, æterniſque latent obſeſſa tenebris.
Nec minus & nobis tota lucentia nocte
Aſtra latent illos, aut ſera ex æquore ſurgunt,
Et [6] vix viſa iterum ponto ſua lumina condunt.
At quibus Aſſyria ſcrutari ſidera cura
Propoſitum, variaſque vices deprendere fati,
Non obitum ſtellæ unius ſpeculantur & ortum,
Sed ſignorum ortus numerant a limite cycli

Fini-

1 *Coſmicum eum*] MS. *Coſmicus iis obitus eſt, acronychuſque recurſus.*
2 *Paribus*] Pincier. Commel. & 1594. *ſemper ſurguntque.*
3 *Sub terras*] MS. *ſub terris.*
4 *Eſt*] Pincier. Commel. & 1594 *atque.*
5 *Præbeat*]. And. Hart, *prodeat.*
6 *Et vix*] Pinc. Commel. Edit. 1594, & MS. *Aut vix.*

Finitoris, ubi inferni liquere receſſus
Orbis, & Eoi ſurgentes margine cœli
Inviſunt noſtras alterno lumine terras.
Iidem obitum dicunt, quoties ſe ſidus Iberum
In mare præcipitat, mundique extrema latentis
Clauſtra ſubit, ſeu mane novo, ſeu veſpere ſero,
Seu medio flagrante die, ſeu nocte ſopora,
Cum pigra implacidas mulcent oblivia [1] curas.
Ergo ter octonas bis ſex cum ſigna per horas
Colluſtrent terras, non æquis ſingula ſurgunt
Momentis, æquiſve cadunt, ſed tardius illa,
Hæc ſpatio breviore ſuas ex æquore flammas
Attollunt, quamvis ſignis menſura ſit una
Omnibus, & partes æque dirimantur in æquas.
Hos varios ſignorum obitus Chaldæus in orbe
Aſtrolabo cernens, docuit ratione ſagaci
Menſura incertos certa deprendere motus.
Nam cum ter quinas partes Æquator in horas
Perpetuo attollat, totidemque ſub æquoris undis
Deprimat, hunc ſtatuit ſignis diſcordibus ortus
Eſſe modum, & juſto metiri examine, quanto
Tardius hæc illis ſpatio [2] emergantque cadantque,
Et velut appoſita motus deprendere norma.
Nam cum ſigna trahunt [3] ponto ſurgentia ſecum
Ex [4] æquante cyclo juſta plus parte, vocarunt
Rectum ortum: at plures quoties ex æquore partes
Signiferi emergunt, quam ſpiræ æqualiter orbem
Quæ ſecat, ex æquoque a cardine diſtat utroque,
Hunc rite obliquum ſignorum dixeris ortum.

1 *Curas*] Pincier. Commel. & 1594 *terras.*

2 *Emergantque cadantque*] MS. *emerguntque caduntque.*

3 *Ponto ſurgentia ſecum*[MS. *ſecum ſurgentia ponto.*

4 *Ex æquante cyclo*] Pincier. Commel. & 1594, *Æquantis cycli.*

SUPPLE-

SUPPLEMENTUM

Libri Quarti Sphæræ GEORGII BUCHANANI, *Auctore* JOANNE PINCIERO *Medico.*

SIGNUM autem recto ſurgens quod ab æquoris undis
Tramite conſcendit loca, qua licet, ardua cœli,
Tarde oritur, lentoque gradu, ſpatiumque requirit
Temporis hoc majus, quo rectius exit ab undis.
Inflexum contra quod iter molitur, & orbem
Lumina ſiſtentem molli curvamine linquens
Nititur obliqui clivum conſcendere cœli,
Deproperat curſum & velocibus utitur alis:
Quoque via magis inflexa contendit in altum,
Hoc ſpatio exoritur ſignum emergitque minori.
Par ratio occaſus. Nam cum labentia ſigna
Plus ex orbe trahunt qui luces noctibus æquat,
Quam proprio e circo, rectus perhibebitur ille
Occaſus: ſed Zodiaci cum mergitur arcus
Major, & æquantis cycli minor occidit, illum
Obliqui occaſus voce inſignire licebit.
Signum autem recto ſeſe quod in æquora lapſu
Præcipitat, vaſtis metuens immergier undis,
Occaſum tardat: quoque eſt ſublimior ille
In cœlo locus unde cadit, magis hoc quoque creſcit
Ille metus, majore mora & ſubit æquora ſignum.
Quod vero obliquo loca per declivia flexu
Tendit in Oceanum, trepidat formidine nulla,
Et tanquam fractum leni curvamine lapſum
Sentiat, occaſum properat: quo obliquior autem
Ille, ſub Heſperias ſignum hoc cadit ocyus undas.
Hæc tamen iis aliter, queis Sphæra eſt recta, quibuſque
Per caput atque pedes æquatrix linea currit,
Et geminus vertex in Finitore quieſcit,
Eveniunt: aliter queis primi cingulus orbis
Hac caput, atque pedes illàc declinat, ubi alter
Exſtat Horizontem ſupra Polus, alter in ima
Mundi parte latet tantum ſpectabilis illis
Qui noſtris adverſa premunt veſtigia plantis.
Namque globi in recto poſitu, ſi ſectio fiat

Æquantis ſpiræ, & vicini Signiferi æquas
Quattuor in partes; quarum par umbra diei
Incipiat binas in Libræ atque Arietis ortu:
Et totidem auratas ubi Phœbus flectit habenas
Cornutus Caper & metuendus forfice Cancer:
Quadrans Zodiaci tunc cum quadrante diebus
Æquantis noctes, qui limite clauſus eodem,
Temporis æquali ſpatio ſurgitque caditque.
Nec tamen hinc ſequitur, quadrantum partibus æquis
Competere, ut parili ſpatio ſurgantque cadantque.
Nam qui principio properantius æthera ſcandit,
Præcipiti aut lapſu Mauro ſe littore condit,
In fine is peragit lento molimine greſſum.
Aſt cujus partes primæ cunctanter in altum
Emergunt, aut Heſperiis ſe fluctibus abdunt,
Poſtremæ accelerant curſum & velocius urgent.
Quadrantes igitur bini, queis limina Libræ
Atque Athamantei pecoris primordia donant,
Etſi principio plures ex æquore partes
Signiferi educant, quam ſpiræ æqualiter orbem
Quæ ſecat, ex æquoque a cardine diſtat utroque,
Attamen æquali tollunt ſe tempore & abdunt.
In reliquis quos Ægoceros, quos Carcinus ardens
Incipiunt, equidem anticipans Æquator eundo
Signiferum circum ſuperat, par fit tamen ille
Currenti, parilique mora clarum æthera ſcandunt,
Et parili occiduis merguntur tempore in undis.
Non ſecus ac bini, quibus eſt par robur eundi,
Parque pari ſpatio quam debent tangere meta,
Qui prior excurrit pedibus pernicibus, idem
Prævertit comitem, ſed tandem feſſus eundo
Deficit, & tardo mutat molimine curſum:
Par iter ingrediens feſtinat lentius alter,
Sed propiora ferens poſitæ veſtigia metæ
Accelerat pedibus, comitem premit, urget & inſtat,
Aſſequiturque ſimulque ſcopum hic pede tangit & ille,
Hic vero obſerva & memori tibi mente reconde
Segmina Zodiaci paria, & diſtantia utrinque
Æquo intervallo, vel primo a ſtigmate Libræ,
Vel pecoris per aquas quod Phryxum vexit & Hellen,
Vel Cancri æſtivi, vel brumalis Capricorni,
Surgere [1] mominibus paribus, paribuſque recondi.

Ergo

1 *Mominibus*] Ita Pincier. Hart. uterque Elzev. at Wetſten. Lond. Edimb. 1677, &c. *nominibus*; male.

Ergo ſe adverſis radiis ferientia ſigna
Experiuntur idem. [1] Nec Tauro rectior exit
Scorpius, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa jubet lentos deſcendere Piſces:
Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens
Humidus Ægoceros, nec plus Leo tollitur Urna.
Tertio enim duo ſi poſſunt componier uni
Una etiam illorum eſt, & par menſura duorum.
Atqui aliud ſignum ſemper licet addere binis
Oppoſitis, cum quo pariter ſic diſtet utrumque
Quattuor a punctorum aliquo, quæ diximus ante.
Sic Aries & juſta Bilanx cum Virginis aſtro
Conferri poſſunt. Nam primo a ſtigmate Cancri
Dux ovium, Virgoque pudens æqualiter abſunt.
Virgo eadem, & recto pendens examine Libra,
Libræ principium pariter fugiuntque premuntque.
Ergo quod Aſtrææ par Libra Arieſque, neceſſe eſt
Eſſe pares etiam Libramque oviumque maritum.
Id reliquis, quæ ſe radiis & lumine ſpectant
Adverſis, quadrat par demonſtratio ſignis.
Sin Æquatorem non rectus findat Horizon
In Sphæræ obliquo poſitu, dirimatur in arcus
Æquales geminos qui luces noctibus æquat
Circulus, & bis ſex ſignorum argenteus ordo:
Nempe ubi ſe medios communi vulnere ſcindunt,
Qua dux lanigeri pecoris cava cornua flectit,
Et qua Libra ſuas demittit pendula lances:
Signifer hic medius mediuſque Æquator eodem
Temporis aſcendunt ſpatio, labuntur eodem.
Attamen hos ipſos ſi in partes ruperis æquas,
Intentiſque oculis, quo tempore quælibet harum
Aſcendatve cadatve notes, nunc ocyus hujus
Tollere ſe partem, rurſuſque ſub æquore mergi,
Nunc partem illius veraci lumine cernes.
Namque arcus illi, quos Phryxi vector & Helles
Orditur, qui virgineo clauduntur ab aſtro,
Ætheris alta petunt tali certamine, cujus
Principio Oceanum citius Phœbi orbita linquat,
Tardius Æquator, ſed cum jam extrema propinquant,
Signifero cunctante, volat properantius Æquans.
Contra arcus, quorum nutans examine juſto

Libra

[1] *Nec Tauro*] Hos quinque verſus e Lucani lib. IX. v. 533. & ſeqq. mutuos cepit Pincierus.

Libra caput, quorum Piſces extrema tuentur,
Sic ſurgunt, ut principio velocius Æquans
Linquat Horizontem, quam Signifer orbis, Eoum:
Paullatim mediaque via laxatur eunti
Signifero frenum, comiti ſtringuntur habenæ.
Signum hic Phryxæi quo diſtat ab Arietis ortu
Parte ab utraque minus, fugit hoc obliquius undas,
Et nitidi citius ſuperat faſtigia cœli:
Quo vero ad juſtæ quodvis exordia Libræ
Accedit propius, minus hoc ſe obliquat ab Indo
Littore progrediens, & ſerius æthera vincit.
Ergo via ſurgunt flexa Caper, Hydria, Piſces,
Dux ovium, Tauruſque minax, geminique puelli.
Aſt Cancer, Nemeeſque pavor, Virgoque malignæ
Deſertrix terræ, ſpecieſque bilancis, & acer
Scorpio, Centauruſque truci ſpectabilis arcu,
Conſcendunt recto cœlum ſublime meatu.
At vero recto ſcandentia limite cœlum
Signa petunt udas molli curvamine lymphas:
Quæque per obliquos Eoo cardine flexus
Emergunt, recto rapiuntur in æquora caſu.
Hinc ſigna adverſos in ſe vertentia vultus,
Non velut in recta pariter ſua lumina Sphæra
Promere in hoc poſitu, pariterque recondere conſtat.
Hic quanto ſignum ſpatio conſcendit Olympum,
Tanto illi oppoſitum ſpatio deſcendit Olympo:
Quaque mora ſignum ſubit udæ Tethyos undas,
Oppoſitum hac udæ quoque Tethyos exit ab undis.
Quin ſignis æquo fugientibus intervallo
Alterutrum e punctis, queis nox æquata diei
Nomen habere dedit, metæ contingit Eoæ
Limen momentis paribus tranſire, parique
Tempore in adverſæ ſe limine condere metæ.
Confer in hac Sphæra (res hæc quoque digna notatu)
Luminis oppoſiti ſe percutientia telis
Signa iiſdem ſignis in Sphæra, cujus Horizon
Lineaque æquatrix recto ſe tramite findunt:
Confer, & invenies, duo reſpondere duobus
Juncta ſimul junctis, nec poſcere pluſve minuſve
Temporis hæc illis, ſeu ſe ſuper æquora tollant
Margine ab Eoo, medii ſeu culmine cœli
Præcipitata maris ſub aquas labantur Iberi.
Hactenus expoſuit leges mea Muſa modumque,
Signa quibus ſcandant nitidi latera ardua cœli,

Et quibus infernum repetant labentia mundum.
Majus opus supereſt, diſcrimina lucis & umbræ
Dicere: cur alibi nox prodeat æqua diei
Semper, at hic toto bis tantum æquetur in anno.
Cætera, nunc atram ſuperet lux candida noctem,
Nunc lux deficiat, capiantque augmenta tenebræ.
Curque dies toto quæ maxima gignitur anno,
Longior his, illis brevior, longiſſima donec
Sex vigeat menſes: quod idem contingit & umbris.
Dicam etiam æſtates geminas ſpatio unius anni,
Et totidem brumas, Solemque in vertice ſtantem,
Et varias Phœbi radiis ſplendentibus umbras,
Interdum & nullas. Populo hæc ignota profano,
Digna tamen credi. Tu luminis auctor & umbræ,
Luce tua merſas denſa caligine mentes
Irradia, verumque rudi da noſcere vulgo.
Sol radiis inſigne caput[1] fulgentius auro
Cum mane æquoreis emergens exſerit undis,
Protinus aufugiunt tenebræ, rebuſque colores
Et formæ redeunt, & quæ contexerat umbra,
Abſtuleratque oculis, nitido Sol lumine reddit.
Idem feſſus equos vaſto cum gurgite mergit,
Qua Tarteſſiacæ quatiuntur fluctibus oræ,
Nox atra obſcuris tenebrarum adremigat alis,
Et noſtrum involvit cæca caligine mundum.
Quare a Sole dies fluit & dependet ab illo
Tanquam individuus comes: hoc promente coruſcum
Ex undis caput, illuſtrat lux protinus orbem:
Abſcondente iterum, ſubito lux deſerit orbem.
Unde diem dicunt ſpatium quo Phœbus ab ortu
Fertur in occaſum, noſtraque in parte moratur:
Noctem autem quando noſtris e finibus axem
Flammigerum abduxit, viſus fugientia noſtros
Regna ſuis radiis & claro lumine ſpectans.
Quin & flammivomo Sol ſpargit ab axe calorem,
Quo globus inferior, quique illum amplectitur aër,
Nunc flamma majore calet, nunc frigore torpet,
Nunc æquo frigus moderamine temperat æſtum.
In cauſſa radii, queis Sol modo rectius orbem
Aſpicit, oblique miſſa modo lampade luſtrat.
Sol etenim ſummi quando de vertice cœli

Sub-

1 *Fulgentius*] Ita princeps Editio Herbornenſis & And. Hart. aliæ omnes *fulgentibus*.

Subjectam recta radiorum cuspide terram
Percutit, illa suo, quod densum est, corpore flammas
Excipit, & rectos recto quoque verbere sursum
Reflectit radios, quorum geminata potestas
Atque in se rediens duplicatque augetque calorem.
Cum vero medii declinans culmen Olympi
Oblique terram lampas Titania spectat,
Terra etiam oblique radiorum tela retorquet:
Quoque retorquentur radiorum obliquius ignes,
Terra minus calet hoc, & terræ proximus aër.
Inde vices anni veniunt, adamabile veris
Tempus, & autumni mista cum frigore flamma,
Et glacialis hiems, & sicca caloribus æstas.
Insuper & Titan splendens si corpus opacum
Attingat, cujus radiis impervia massa,
Ejus ab aversa facie proficiscitur umbra:
Quæ, prout Sol supera terras despectat ab arce,
Nunc nulla est, nunc dextra fluit, nunc læva, brevique
Nunc se arctat spatio, nunc longa cuspide finit.
Nam quo Sol propior, visum qui terminat, orbi,
Hoc magis in longum nigrans producitur umbra.
Idem quo rerum, quarum umbra e corpore pendet,
Verticibus propius nitidum caput admovet, umbræ
Hoc magis arctantur, summo dum culmine cœli
Stans ita collustret densæ latera omnia massæ,
Ut penitus nullam de se tunc præbeat umbram:
Dicere quam malunt alii perpendicularem.
Ergo dies & nox atris obscura tenebris,
Atque vices anni, rerumque volubilis umbra,
Imperio Phœbi parent, Phœboque reguntur.
Quisquis aves igitur docili cognoscere mente,
Quomodo quæ dixi quavis regione locoque
Contingant, & quam vario discrimine, cursum
Phœbeum intentis oculis & mente tuere.
Ille per obliquum signorum dirigit orbem
Fulgentes gemmisque rotas fulvoque metallo,
Et bis sex menses totidem per signa vagatur,
Solaremque suis claudens erroribus annum
Ad spatium redit, unde suum prius egerat axem.
Et quia Zodiaci septem pars una triones
Aspicit, ad madidos pars altera flectitur Austros,
Nunc hac [1] nunc illa cœli statione videndum

Se

1 *Nunc illa*] Hart. *illac.*

Se præbet Titan, medium modo permeat orbem:
Sic ut ab hoc quando currens longiſſimus errat,
Vicenos quatuorque gradus vix deviet in quamcunque ſuas partem flectat diverſus habenas.
Ergo quibus noctes exæquans ſpira diebus
Summa poli nullo penetrat faſtigia flexu,
Perpetua in capitis relegens veſtigia puncto:
His quia conſpicuum nunquam altius æthera ſcandit
Sol, quam ſe Stygias labens demittit in undas,
Quæ mora metitur luces, metitur & umbras,
Et lux bis ſenis, totidem nox clauditur horis.
Luce vident media bis iidem in vertice Phœbum,
Exactis citius quam menſibus effluat annus:
Nempe ſemel quando fugiens duo ſidera Piſces,
Phryxæi ingreditur pecoris fax aurea ſignum:
Atque iterum quando ſubit æquæ limina Libræ.
Partibus his etenim findunt ſe Æquator, & ordo
Signifer; hic Solis vehit æquans circulus axem.
Eveniunt ſub idem tempus degentibus illic
Æſtates geminæ. Nam Sol tunc rectius orbem
Terrai irradiat cœli ſublimis ab arce,
Intenditque ſuas duplicato robore flammas.
Has ſimul ignivomæ metas tetigere quadrigæ,
Ætheris e ſummo Phœbea cacumine lampas
Deſpicit; & quia ſtare nequit, neque tollere currum
Altius, inferiora rotas ad ſidera flectit.
Hinc Solis ſtatio duplex, quæ dicitur alta,
Nomen habet. Quin Solſtitii quoque circulus alti
Dicitur Æquator terras habitantibus illas,
Quod Sol hunc feriens cœlo ſiſtatur in alto.
Currum Phœbus agens illac e culmine Olympi
Cum ſpatiis æquis occaſum ſpectat & ortum,
Pertica fixa ſolo, ſed ſumma cuſpide in ipſum
Suſpiciens, nullam de longo porrigit umbram
Corpore, quod claris colluceat undique flammis.
At quando medio cœli declivis ab orbe,
Vel geminas Arctos ſpectantia ſigna pererrat,
Vel parte adverſa madido vicina Canopo,
Jamque rotas humiles per Cancri limen, aquoſique
Ægocerotis agit, quia punctum verticis illic
Longius evitare nequit, diſpergit in orbem
Obliquos radios, flammiſque minoribus urit.
Unde illis hiemem Lernæus Carcinus unam
Cauſſat, ab æquoreo proficiſcitur altera Capro.

Huc ubi declivem Titan devexerit axem,
Flectit equos ſuperi verſus faſtigia cœli:
Solſtitium hinc duplici diſcrimine naſcitur imum.
Cumque ſuos Sol lævus equos deduxit in Auſtrum,
Dextrorſum umbra cadens Boreæ ſpatiatur in hortis:
At dexter geminas pendentia ſidera in Urſas
Cum terit, Auſtrales tegit umbra ſiniſtra colonos.
Sed quorum regio ſpatio eſt ſubjecta quod inter
Æquantem & Cancri Tropicum concluditur, illi
Non ſecus ac reliqui, quibus eſt obliquior orbis
Aſtrigeri poſitus, bis tantum quolibet anno
Enumerant æquas tenebrarum & luminis horas.
Quod cyclum noctes quavis regione dieſque
Æquantem toties lampas Phœbeia tangat,
Labentem celeri pede donec compleat annum.
Tempore ſed reliquo modo decreſcentibus umbris
Augeſcunt luces, umbræ modo longius illis
Perdurant ſpatium: luces a limine Capri
Augmentum capiunt, donec Sol aureus illis
Cancri in veſtibulo longiſſima tempora donet.
Hinc ubi laxatas iterum deflexit habenas
Hirſutum Ægoceroia petens, majoribus umbras
Extendit ſpatiis, luces brevioribus arctat:
In primis Capri dum vertat partibus axem,
Obruit Arctoas ubi nox ampliſſima terras.
Utræque at ſpatio tanto majore trahuntur,
Quam magis in cœlo polus Arcticus eminet alto.
Hi quoque ſuſpiciunt media bis luce quotannis
Rectos verticibus radios immittere Phœbum.
Finge etenim ſpatiis æqualibus undique ſpiram,
Quæ fugiat Cancri Tropicum æquantemque diebus
Noctes, & recto capitum faſtigia ductu
Tranſeat his, Superi quos hac regione locarunt.
Sic efficta locis cum findat ſpira duobus
Zodiacum, hæc loca bis proles Hyperionis axe
Vecta ſuo tangit, ſtatuitque in vertice currum,
Dum rapidis fugiens annus prætervolat alis.
Hinc duplex illis æſtas emergit, & altum
Solſtitium duplex: bis opaci corporis umbra
Vaneſcit penitus, nullaque in parte videtur.
Quin etiam geminas illic contingere brumas
Evincit ratio, cum Sol diverſus ab illa
Fictitia ſpira, vel primis partibus errat
Multipedis Cancri, vel ſetigeri Capricorni:

In

In quibus eveniunt etiam duo Solſtitia ima.
Utque duæ [1] certant non æquo frigore brumæ,
Mite parit Cancer; facit hoc vicinia Cancri:
Durius Ægoceros, nam longius ille receſſit:
Sic quoque luciferum Cancer Junonius axem
Altius extollit, minus alte corniger Hircus.
Hic quoque cum Phœbus radiantis ſpicula flammæ
Dirigit ex Auſtro, Boream vaga permeat umbra:
Cum rediens illinc ſuperato culmine cœli
In Borea fulget, tepidos volat umbra per Auſtros.
Hæc dextrum mundi latus occupat, illa ſiniſtrum.
His autem, quibus Arctous ſic cardo levatur,
Ut Cancri Tropicum videant in vertice ſummo
Ducere perpetuos ſua per veſtigia gyros,
Tantum, Phœbe, ſemel volucris dum labitur annus,
Ingrediens primas Cancri velut hoſpes in oras,
Ad perpendiculum radios demittis Olympo,
Et nullam denſo de corpore porrigis umbram.
Dumque volans Cancrum vicinaque ſigna peragras,
Una æſtas illis toto producitur anno,
Exhilarans inopem ſperata meſſe colonum.
Hic ſemel in primis Cancri Sol ſiſtitur oris,
Atque iterum hirſuti fulgens in limine Capri.
Dumque Caprum viſit, quæque illi proxima ſigna.
Una abſumit hiems hominumque boumque lobores,
Et quicquid ſudore madens collegerat æſtas.
His nulla in mundum protenditur umbra ſiniſtrum;
In ſummo cœli quia fornice retrahit axem
Phœbus, & in læva tantummodo parte vagatur.
Quas vero terras ſpatium tegit illud Olympi,
Hac Cancri Tropicus quod terminat, Arcticus illac
Circulus, hæ nunquam cernunt in vertice Phœbum:
Uſque adeo in madidos æther deflectitur Auſtros.
Et quoties noſtrum fulgenti Cynthius orbe
Percurrit mundum, ſemper de corpore denſo
Mobilis umbra fluens adverſa in parte videtur.
His itidem una æſtas exornat frugibus agros,
Una operit campos nivibus, ceu vellere, bruma.
Æſtatem Cancer, brumam Caper humidus affert.
Horum in principiis Solis bis ſiſtitur axis,
Per duodena means dum ſidera circinat annum,
Hic locus, hæc patria eſt, quæ nos vitalibus auris

1 *Certant*] Wetſten. & Lond. *certent*.

Edidit, hæc nobis vitæ inſtrumenta miniſtrat,
Et quicquid rerum varius deſiderat uſus.
Aſt quibus Arctous regionibus imminet orbis,
Una coquit ſegetes æſtas, bruma una fluentes
Stringit aquas; duplici Solis ſtatione fruuntur;
Corpore de denſo ſemper cadit umbra, nec unquam
Omnino nulla eſt. Communia gentibus iſta
Finitimis: ſed habent hæc propria, quæ modo dicam.
Arcticus, ut notum eſt, ſic cyclus fingitur, ipſo
Mundi ut ſtante polo circumducatur in orbem
Zodiaci vertex illi qui proximus exſtat:
Arctoa ex iſto procedit ſpira rotatu.
Ergo datum ſpira quibus eſt habitare ſub illa,
Signiferi vertex ſemel omni luce movetur
Per capitis punctum, & cœli faſtigia tranſit.
Quod dum fit, duodena gerit qui ſidera circus
Junctus Horizonti eſt, & eadem ſede tenetur.
[1] Momine ſed citius, promoto cardine circi
E puncto capitis, ſex ſigna levantur & orbe
Viſuntur ſupero: totidem ſua lumina condunt.
Parte ſui nulla Cancri ſubmergitur illic
Circulus: at contra ſemper latet æquore tectus
Brumalis Tropicus. Quare Titania lampas,
Veſtibulo e Cancri radiorum ſpicula jactans,
Vicenas quatuorque diem producit in horas.
Cum vero Ægocerotis equos in limine flectit,
Obſcuras horis totidem determinat umbras.
Quas autem terras hinc circulus Arcticus ambit,
Illinc ipſe polus gemina notiſſimus Urſa
Claudit: iis Cancri tangentia ſidera limen
Ut nunquam æquoreæ tinguntur fluctibus undæ:
Sic quæ principio Capri vicinia jungit,
Æquoreæ nunqam ſurgunt e fluctibus undæ.
Parte igitur Phœbus, quæ nunquam labitur, errans
Continua ſuperas illuſtrat lampade terras:
Et ſi Zodiaci pars expers æquoris ampla eſt,
Lux tangit ſenos, non æquat, maxima menſes.
Sin brevis, haud longo viginti & quattuor horas
Exſuperat ſpatio. Sic ſi pars æquore merſa
Magna eſt, nox etiam ſpatio majore moratur;
Sin brevis, haud multis itidem nox clauditur horis.
Hic ſigna ex undis tollit præpoſterus ordo.

Nam

1 *Momine*] Recentiores quidam *Nomine*. Vide ſupra pag. 486. v. 77.

Nam citius Taurus Phryxi vectore, sed illo
Exsurgunt citius Pisces, sed Piscibus Urna;
Quæ recta serie ponto sua lumina mergunt.
Quæ vero adversa facie modo dicta tuentur
Sidera, ea inversus condit sub fluctibus ordo.
Scorpio enim labens Libram prævertit, & illa
Astræam, Astrææ sidus cadit ante Leonem:
Legitimo tamen hæc conscendunt ordine cœlum.
Ast ipso Arctoo sub cardine circulus æquans
Totus Horizontem sine vulnere tangit, & ejus
Hospitio fruitur, nec ab illo flectitur usquam.
Hinc sequitur, semper sex signa latere sub undis
Nunquam e conspicuo lucem mittentia cœlo,
Et totidem siccis extremi mœnia mundi
Perpetuo in gyrum flammis ambire meatu.
Cum Titan igitur per signa latentia currus
Dirigit ignitos, tenebris & nocte teguntur
Terræ illæ senos medio sine lumine menses.
At cum supremum peragrat lustrantia mundum
Signa, dies oritur nullis turbanda tenebris,
Aurea quam bis ter repararit cornua Phœbe:
Una dies ergo, & nox una ibi terminat annum.
Percurri medii diversa habitacula mundi,
Et quid cuique solo contingat ab ætheris arce
Ostendi, egressus circo, qui luminis horas
Æquales nocti facit ad polon Arcticon usque.
Sic licet a circo tibi pergere, lector, eodem
Usque tuo, nostris dum cardo incognitus oris
Immineat capiti, & cœli se in vertice sistat.
Par utriusque viæ ratio est. Tu mentis acumen,
Judiciumque adhibe, nec secius omnia nosces,
Quam præsens oculis propius si admota videres.

GEORGII BUCHANANI SCOTI

DE SPHÆRA

LIBER V.

MACTI [1] animi, heroës, ſeclis melioribus orti,
Qui primi ingenii nixi pernicibus alis,
Perque leves vecti ſtellas, totque orbibus orbes
Implicitos, magni intraſtis penetralia cœli,
Auſi ingens facinus, penitus penituſque repoſtas
Naturæ in latebris cauſſas ratione ſagaci
Detexiſtis, & in cæca caligine merſi
Certa oſtendiſtis terris veſtigia veri.
Non cæca ambitio vobis, non blanda voluptas,
Non vigiles curæ, non lucri pallida tabes,
Sublimes fregere animos, quin invia rerum
Senſibus humanis mentis penetraret acumen,
Eque Deum arcanis adytis per ſecula longa
Aſtrorum erueret caſſas interprete leges.
Ergo nec imperium vos formidabile lethi,
Nec quæ cuncta domant longis oblivia ſeclis,
Sub latebriſque ſuis & cæca nocte coërcent;
Sed procul obſcuri tenebris ab inertibus Orci
Gloria ſublimes illuſtri in luce reponet,
Præpetibuſque vehet per poſtera ſecula pennis.
At qui divitiis aut incubuere caducis,
Aut Veneris facibus cæcoque Cupidinis æſtu
Ablati in terram divinæ ſemina mentis
Merſerunt, pecudum de more ignobilis oti
Tempora tranſmiſere velut per ſomnia, ſeclis
Ignotique ſuis, ignorandique futuris.
Namque ubi corporei labefacta eſt [2] tabe veneni,
Torpentemque bibit Lethæo e gurgite ſomnum
Mens cognata polo, vel molli laxa remiſit

Frena

1 *MACTI*] Ita And. Hart, Elzev. 1621 & MS. alii fere omnes *Macte*, male, notante Joh. Ger. Voſſio Artis Grammaticæ lib. 3. cap. 47. cujus hæc ſunt verba, Macti *fortaſſe ſcripſerat vir ſummus, ſaltem ita debuit.*

2 *Tabe*] Pinc. Commel. & 1594, *labe.*

Frena voluptati, rebuſque elata ſecundis
Intumet, aut duris cadit, aut, velut orba carina
Remige, jactatur fortunæ impulſa procellis,
Nec videt, aut ſperat placida ſtatione quieta
Littora, nec tutos a fluctu & flamine portus.
Victa malis igitur, quicquid vel profuit olim,
Vel nocuit, putat eſſe Deum: ſi murmure cœlum
Increpat, eliſus fulſit ſi nubibus ignis,
Corde micans trepidat, conſternaturque timore;
Soricis occentus metuit, corvique volatum.
Exigit has pœnas veræ ignorantia cauſſæ,
Contemtuſque Dei, & nimium ſibi credulus error.
Tantaque ſe nubes animis offudit, ut, ingens
Qua fovet ingentem Nereus complexibus orbem,
Vana ſuperſtitio miſeras compleverit urbes:
Poſſe Deos cogi magicis parere ſuſurris,
Et Solem obduci tenebris, cantuſque veneno
Æmonii plenæ vultum expalleſcere Lunæ.
[1] Ac victricis anus ne carmine tracta Deorum
Numina ſuccumbant, cœlumque invita relinquant,
Æra crepant cunctis fruſtra auxiliaria terris.
Nec minor acceſſit peſtis, ſcrutator Olympi
Aſſyrius taciti, cum Lunæ obſcurior orbis
Palluit, objectis aut Solis imago tenebris
Abſtraxit lucemque orbi, rebuſque colorem:
Stultitia vulgique & credulitate [2] ſequaci
Utitur Aſtrologus, magna atque horrenda minatur,
Inſanamque famem, populantemque oppida peſtem,
Et bella, & quicquid bellorum inſania cladis
Invehit, humanis irataque numina rebus.
Quoque magis liceat graſſari impune per omne
Flagitium, & laxos ſceleri permittere frenos,
Adſcribit cœlum ſceleri, Regumque furores
Excuſans fovet, atque inſontibus imputat aſtris.
Nec metus hic tantum labefactat pectora vulgi,
Sed domini rerum, ſed claſſe viriſque potentes
Expavere duces defectum lumine Solem,
Pallentem tenebris Lunam, cœlique tumultu
Fata rati exitium trepidis portendere terris,
[3] Demiſere animos, conſternatique luerunt
Stultitiam clade ingenti patriæque ruina.

Is

1 *Ac victricis.* MS. *At victricis.*
2 *Sequaci Utitur*] Pinc. Commel. & 1594, *ſequaci ab-- utitur.*
3 *Demiſere animos*] MS. *dimiſere.*

Is timor in Siculo Luna tabente profundo
Cecropias attrivit opes, educere classem
Dum pavet e portu [1] non æquo numine ductor,
Victricem toties aciem, seque ipse, ratesque
Perdidit, & miseras hac clade afflixit Athenas.
[2] Hæc eadem Emathium cœli ignorantia Persen
Perculit; hæc vano Paullum trepidare tumultu
Forte coëgisset, si non solertia Galli
Fortibus Æneadum firmasset pectora dictis.
At tu commentis hominum cœlestia cogi
Corpora ne credas, mecum ratione sagaci,
Timoleon, rerum occultas disquirere caussas
Ne pigeat: cur Sol nitidum caligine vultum
Rarius obnubat: cur Luna recolligat ignes,
Nunc nova se curvans in cornua, nunc velut orbis
Dimidium fingens, sinuataque rursus utrinque
In faciem tumidam dorso [3] turgescat iniquo:
Orbe dein pleno, fraternæque æmula flammæ
Æquali illustret divisum limite mundum:
Inde retro rediens totidem discrimina fingat,
Donec commissis curru cum fratris habenis,
Jam permensa polum, parvum decircinet annum.
Cur etiam pleno cum tota recanduit orbe,
Icta repentinis expalleat ora tenebris:
Nec semper, nec tota [4] etiam, persæpe sed una
Parte nitens pura, reliquam ferrugine tingit:
Mox redit ad sese, & defuncta labore coruscum
Lucis inoffensæ mortalibus exserit orbem.
Quisquis es e tenebris tantis mortalia primus
Pectora qui solvisti, & [5] clara in luce locasti,
Dignus eras, seclis quem vivida fama futuris
Sacrasset, meritumque polo statuisset honorem,
Ut Cepheo, [6] ut Cephei genero, natæque, torique
Consorti, atque aliis qui templa per aurea cœli

Nocte

1 *Non æquo numine ductor*] Niciam Atheniensium ducem innuit, qui obsessis jam diu Syracusis, quum auctis hostium copiis, & gravi morbo in castris sæviente, discessum pararet, Lunæ deficientis pavore usque adeo est perterritus, ut, veritus classem portu educere, seipsum classemque perdiderit, & Atheniensium opes clade illa penitus afflixerit. Vide Thucydidem lib. VII. Diod. Sic. lib. XIII. Plin. l. II. c. 12. & Plutarchum in ejus vita.

2 *Hæc eadem*] Vide hac de re Livium lib. XLIV. cap. 37. & postea pag. 501.

3 *Turgescat*] Elzev. Wetst. Cairns, *consurgat.*

4 *Etiam*] Pinc. Commel. & 1594, *tamen.*

5 *Clara in luce*] Recentiores Editt. *clara in luce:* aliis deest *in.*

6 *Ut Cephei genero*] MS. *& Cephei genero.*

Nocte micant nitidis variati corpora ſtellis.
At nos victuris potius committere chartis
Barbaricum Xerxis faſtum juvat, armaque diri
Cæſaris, & facta Emathii ſcelerata tyranni:
At bene promeritos de vita hominumque ſalute
Negligimus Lethes tetra ſub nocte jacentes.
Non ita: nam noſtræ ſi qua eſt fiducia Muſæ,
Littora non Lelegum, non tantum Latmia noſcent
Saxa tuum nomen, ſed qua complectitur orbem
Uſque ad Parrhaſiam Nereus circumſonus Arcton,
Voce canent memores grata Endymiona minores:
Endymiona, ſuo quem Delia candida fratri
Prætulit, invicta Veneris confixa ſagitta,
Collibus in Lelegum, qua Caria celſa profundo
Imminet Ægæo, pulchros dum flumina propter
Paſcit agens tauros, juvenum pulcherrimus ipſe,
Endymion teneris ſenſim imbibit oſſibus ignem.
Non illi Dryades, nec amantes prata Napææ
Perculſere animum, quanquam per prata Napææ
Sæpe agerent choreas, nudatæ crura, pedeſque,
Brachiaque, & flavam per lactea colla refuſæ
Cæſariem: quamquam Dryades ſub fronde latentes
Sæpe recedentem ſequerentur, ſæpe ſequentem
Profugerent viſæ, & cuperent fugiendo videri.
Unius in Lunæ vultu ſic vultibus hærens
Spectat inexpleto [1] fugientem lumine, ſpectat
Mane recedentem, & tacito ſua gaudia voto
Nutrit, vota auſus nondum committere verbis.
Ut furor increvit, majorque inſania morbi
Expreſſit veras flagranti e pectore voces,
Sæpe ſuper Latmi frondoſa cacumina pernox
Spectabatque Deam, ſpectanſque fovebat amorem,
Et gemitu & vanis tundebat ſaxa querelis.
O nemora, o fontes, & amictæ frondibus umbræ,
Antraque ſævarum latebris horrenda ferarum!
Si qua latet radix aut graminis herba ſalubris,
Quæ levet inſanos vel tollat pectoris æſtus,
Ferte ſalutiferum veſtro medicamen alumno.
Sed neque ſurda meis flectuntur ſaxa querelis,
Nec nemora & fontes: noſtro Dea ſola dolori
Auxilium tu ferre potes, Dea cujus ab ore
Herba bibit ſitiens rores, mare geſtit, & æther
Ridet,

1 *Fugientem*] MS. *ſurgentem*.

Ridet, & amiſſi ſolatur damna diei.
Sed quid ego hæc demens? aut quo tam proſpera rebus
Fata meis? decus ætheriæ regina choreæ
Præferat ut cœlo terras, & Sole relicto
Gaudeat ut [1] pecoris duro placuiſſe magiſtro?
Quin morere infelix, neu credulitate dolorem
Falle tuum fruſtra, neu ſpe te decipe vana.
Una tuum mors eſt quæ ſolvere poſſit amorem.
    Hæc juvenis per ſaxa & inhoſpita culmina Latmi,
Et nemora, & ſolis ſolus deflebat in antris,
Dum ſopor in victos oculos & torpor in artus
Infuſus laſſum in viridi proſterneret herba.
Sed nec amor Divam, nec ſegnior ignis edaci
Carpebat cura, nitidi de culmine cœli
Spectantem tenera teneri decus oris in herba,
Neglectamque comam per lactea colla, recentes
Colla nives [2] flavumque comam quæ vinceret aurum
Et niſi, cernentem ne falleret omnia fratrem,
Et timor & pudor obſtaret, dilapſa per auras
Iſſet in amplexus: ſed nec timor [3] & pudor ægrum
Sic fregere animum, fratrem quin obice nubis
Falleret, oppoſitæque latens telluris in umbra:
Et cum vicina projecta [4] jaceret in herba,
Et leviter roſeo libaret ab ore modeſta
Oſcula, vota metuſque & ſpes alternat amorque,
Dum vult, dum non vult ſomnos turbare, cupitque
Deprendi, & metuit, neſcit roget anne rogetur,
Certa rogare, licet mallet tamen ipſa rogari:
Sponte ſopor lentos pueri patefecit ocellos.
[5] Ut pudor ex illo victus conceſſit amori,
Non contenta polo terras præferre, per auras
Suſtulit, inque ſua juveni ſuper æthera biga
Sublato, non nota homini penetralia regni
Ipſa ſui ſpectare dedit, monuitque propinquis
Proderet ut populis, fingentes vana Sophiſtas
Argueret, quique aſtra putant Titania glebas
Ignitas, lapideſve, ſcaphaſve, rotæve figura
Vertendo e media flammas [6] apſide vomentes:
Aut arva aëreis populis habitata, & ab igne

Con-

1 *Pecoris duro*] MS. *duro pecoris.*
2 *Flavumque*] Pinc. Commel. Edit. 1594, & MS. *flavamque.*
3 *Et pudor*] MS. *aut pudor.*
4 *Jaceret*] MS. *lateret.*
5 *Ut pudor*] MS. *Et pudor.*
6 *Apſide vomentes*] Pinc. Commel. & 1594, *umbone vomentes.*

Conceptum nostro vitreo sub corpore lumen
Condentes. Hæc [1] Car in Latmia pascua cœlo
Redditus Endymion late vicina per arva
Diffudit Lelegum, & flammis infesta Chimæræ
Pascua flaventis Lyciæ, rivisque superbam
Mæoniam auriferis, mitique umbrosa Lyæo
Culta Phrygum, & molles ad durum littus Ionas.
Inde per Ægæos accepit Achaia fluctus
Transmissum studium astrorum: vix sera togatæ
Cura fuit genti cœli deprendere motus,
Et secreta Deum Ausonias vulgare per urbes.
Primus enim Gallus mites cum Pallade Musas
Castra sequi docuit, durum & mollire Gradivum,
Et jura Oenotriis cœlestia prodidit oris.
Nam cum jam castris Macedum collata Latina
Castra minarentur, pugnæ & spes certa propinquæ
Hinc atque hinc tumidas animorum accenderet iras,
Lunaque jam toto prope cœlo fratris ab [2] orbe
Dissita, sanguineum ventura nocte ruborem
In vultus fusura foret, ne visa repente
Res inopina rudes quateret terrore cohortes
Insolito, his Gallus firmavit pectora dictis.
Romulidæ magni, quorum victoria pene
Imperii fines terris æquavit & astris,
Accipite hæc memoresque animis mea figite dicta.
Mox ubi tellurem nox atra involverit umbra,
Luna repente suum si condet turbida vultum,
(Condet enim vultum) ne vos timor urat inanis
Ceu cladem insolitis indicant numina monstris.
Namque parens mundi, cum prima exordia rerum
Fingeret, æternis sic nexuit omnia caussis,
Quæque suum immota servent ut lege tenorem:
Ut tenebræ luces, [3] ut lux alterna tenebras
Excipiat cæcas; ut nunc se liquidus aër
Denseat in nubes, pluvios modo solvat in imbres,
Nunc rutilet flammis, nunc grandine verberet Alpes.
Hæc quia quottidie fieri aut plerumque videmus,
Afficiunt nulla trepidas formidine mentes.
At si deficiens contraxit Luna ruborem,
Solve tenebrosis placidum caput abdidit umbris:

Icta

1 *Car*] Ita legit ex MS. suo vir doctus, nam Endymion e *Caria* erat; And. Hart, *cur*, male; Pinc. Commel. & 1594, *mox*, quod tolerari potest.
2 *Orbe*] Ita prædictæ Editt. aliæ *ore*.
3 *Ut lux*] MS. *& lux*.

Icta repentino saliunt præcordia motu,
Ora metu pallent, linguam sua verba relinquunt:
Cum tamen hæc miranda minus sint fulguris igne,
Et cœlestis aquæ & lapidosi grandinis imbre;
Ut quæ non vicibusque statis, aut ordine certo
Missa fluant: contra Solis Lunæque labores,
Lex æterna & naturæ [1] invariabilis ordo
Alligat, eque suis promtum est prædicere caussis,
Cur, quibus in terris, quoties, quo tempore ponant
Astra suos sumantque iterum Titania vultus.
Ac ne forte alicui falsas affingere caussas
Credar, & in rebus procul a tellure remotis
Ludere, quod crassos fugiant cœlestia sensus,
Cernite, quæ manibus tractari pene oculisque
Conspicienda patet, naturam mobilis umbræ.
Omne quod officiet luci, objectuque tenebras
Efficiet, corpus vel par fateare necesse est,
Vel minus, aut majus lucentis corpore massæ.
Si modus ambobus par est, æqualis utrique
Umbra fluit, teretem fingens sine fine columnam:
Sin angusta magis lux se breviore coarctet
Circuitu, tenui incipiens a cuspide crescit
Latior umbra, & quam magis a fulgore recedit,
Tam magis in latum spatiosas porrigit alas.
At si forte minor mensura in corpore denso est,
[2] Quam quod luce nitet, denso cum corpore primum
Par modus est umbræ, dein se brevioribus arctans
Concludit spatiis, & cuspide finit acuta.
Nunc oculos animi ad cœlestia templa referte,
Quaque licet [3] rebus conferte æterna caducis:
Namque minor magno [4] cum tellus corpore Phœbi
Tota sit, angustum in teretis mucronis acumen
Umbra fugit, specie & sensim tenuata rotunda
Parva sui circumscribit pomœria regni.
Nam clypeus Phœbi jaciens de corpore magno
Spicula, nec numero nec fine coërcita certo,
Involvit terram radiis latera ardua cingens,
[5] Qui sensim in teretem cogunt coalescere conum
Nigrantis tenebras umbræ, e telluris opacæ

Fi-

1 *Invariabilis*] MS. *& inviolabilis.*
2 *Quam quod*] MS. *Quam quæ.*
3 *Rebus*] Pincier. Commel. & 1594. *nobis.*
4 *Cum tellus*] MS. *tellus cum.*
5 *Qui sensim*] Ita MS. editi omnes, *Et sensim.*

Finibus, & noctem angustis sic undique claudunt,
Ut nec Atlantiaden tangant fastigia summa
Umbrarum, [1] aut vacuis late palantia campis
Ætheris astra, suo variant quæ lumine mundum,
Et nunquam vigili cœli e statione recedunt.
Ergo ubi Sol toto terræque marisque diremtus
Abscedit spatio, & nostrum nox occupat orbem:
Tum si Luna micans puro nitidissima cœlo,
Ambrosiamque comam & divinæ frontis honorem
Protulerit [2] gaudente polo, nigrantibus umbris
Occurrens tenebris sese induit, oris honorem
Et nitidum ingrata ferrugine purpurat orbem,
Paullatim in pulchram faciem serpente veneno.
Deinde ubi sese orbem virus diffudit in omnem,
Unde rubor primum cœpit subrepere, primum
Incipit exiguæ scintilla accendere flammæ,
Atque iterum puro totum caput induit auro.
Namque globus Lunæ, qui tot mutatur in ora,
Lucis egens propriæ languet, nisi lumine cassam
Accendat molem adversam fax ignea Phœbi,
Et velut in vitream radiorum spicula massam
Inserat, obscuramque abigat caliginis umbram.
Ergo ubi se propius Phœbeo admoverit igni
Delia, pars suprema oculis impervia nostris
Tota nitet, tota est fraternæ obnoxia flammæ:
Proxima pars languet: dein quo magis illa recedit
Fratris ab amplexu, magis & magis ignea nobis
Se retegit facies: [3] donec cum solvere currus
Jam parat, & vitream subiturus Nereos aulam
Phœbus agat lassos per iter declive jugales;
Et contra ignicomans Phœbe se tollat ab Indo
Littore, tota nitens, tota auro insignis, & ore
Tota suum referens & puro lumine fratrem.
Tum vero adversi Solis referitur ab ictu,
Et lumen trahit illa oculis pars obvia nostris.
Qualiter ad Solem vitrei si corporis orbem
Volveris assidue, tremulæ pars altera lucis
Icta nitet radiis, & puro accenditur igni;
Altera lucis inops pallet nigrantibus umbris.
Aspice quam primum complexu libera fratris

Ve-

1 *Aut vacuis*] Ita MS. alii omnes, & in Pinc. Commel. & 1594. desiderantur: *vacuis.*
2 *Protulerit*] Hic & qui sequitur versus
3 *Donec cum*] MS. alii vero, *donec jam solvere currus Cum parat.*

Veſpere Luna redit, vel cum ſe mane recenti
Perfudit liquidis Nabathææ Doridos undis,
Et tenuem tenui cornu falcatur in arcum:'
Tum ſi perſpicui facies innubila cœli,
Admiſitque oculos, & ſe dedit illa videndam
Quæ propior Phœbo eſt pars, aurea lumine puro
Splendet, & exiguo meditatur cornua flexu:
Altera languet hebes, liventi pallida gyro
Area lucis inops, ſpeculi ceu vitreus umbo,
Cum nequit adverſi radios admittere Phœbi.
[1] Atque ea cum facies Lunæ ſit lumine [2] caſſæ,
Noſſe, reor, promtum eſt, cur Sol ferrugine vultus
Induat, & ſubita condat ſua lumina nocte.
Nam cum Luna ſilens flectit per inane jugales,
Inferior nitidum ſi forte ſubiverit orbem
Solis, & in terram radiorum intenta refregit
Spicula, ſubjecta compacti corporis umbra
Induit obſcuras ſubita caligine terras:
Nocte repentina oppreſſæ volucreſque feræque
Attonitæ fugere, ſtupor quatit inſcia veri
Corda, quod æternis credant damnata tenebris
Secula, ſe ſcelerum meritas expendere pœnas,
Inque chaos rupto confundi fœdere mundum:
Donec ab oppoſitu lampas Phœbea ſororis
Libera claravit jucundo lumine campos,
Et terram tenebris, homines formidine ſolvit.
Cauſſa diu latuit, facti admiratio manſit:
Inde ſuperſtitio crevit, ſe in pectora vulgi
Paullatim inſinuans, & credula corda fatigans:
Sive Deos non auſa ſuos deprendere fama
In coitu, atque arcana poli ſpectando profanos
Conſcelerare oculos, ſeu caligantia nemo
Lumina mortalis poterat contendere contra
Luminis æterni fontem, & jubar igne coruſcum,
Quod ſpectantum hebetes radiorum cuſpide viſus
Arceat, & tenebris temeraria lumina plectat.
Hic aliquis veri ſtudio flagrantior, & cui
Vivida vis animi ſpem conſiliumque fovebat,
Cum jubar igniferum radiis fulgoris acutis
Lumina rejiceret ſpectantum, ſeque tuendam
Viſibus humanis cœleſtis flamma negaret,

Forte

1 *Atque ea*] Ita MS. Pinc. Genev. Commel. alii fere omnes, *At ea.*

2 *Caſſæ*] Pincier. Commel. & 1594. *caſſa.*

Forte oculos hebetes liquidam dejectus in undam,
Deprendit secreta poli, Lunæque nigrantis
Umbram animadvertit tenebras prætexere Phœbo,
Et sibi suppositæ tenebras inducere terræ.
Hoc aliis deinde atque aliis mirantibus, alter
[1] Punxit acu penetrans non uno vulnere chartam,
Admisitque diem per multa foramina fractum,
Oraque velatus male parva vidit in umbra,
Quid faceret magnam terris mirantibus umbram.
Multiforique aliis radios dedit area cribri
Cernere, citra ullam diviso lumine noxam.
Persea sic olim clypei fulgentis in orbe
Fama est saxificæ faciem vidisse Medusæ.
Sic in multifidos diviso gurgite rivos
Se minor Euphrates, nec jam pontisque vadique
Impatiens tumidusve hosti Babylona superbam
Prodidit, & domito induxit juga Persica collo.
Illud in his rebus forsan mirabere, fulgens
Lumine Luna notho, cum Phœbi subdita flammas
Secludat terris, cum Lunam terra vicissim
Se Phœbo objiciens spoliet fulgore corusco:
Cur quoties Phœbe cursum permensa peracto
Mense redit, properans radiis Hyperioni cincto
Jungere complexus, non semper mœret ademtum
Terra diem quærens, necopinis [2] icta tenebris:
Deinde minutatim cum Luna recolligit orbem,
Occiduique oriens cernit vestigia Phœbi,
Cur non interjectus eis tum corpore denso
Terrai globus obscura nos ambiat umbra,
Et subita cogat sub nube rubescere Lunam.
Hic quoque cum vulgo ne te rationis egentem
Devius error agat tranversum a limite recto,
Mente memor reputa, quæ Solis diximus ante
De cursu obliquo, Lunæque erratilis orbe.
Esse quidem medio in spatio, quæ linea signet
Signiferum, Graji fecere Ecliptica nomen,
Sub qua perpetuo per signa obliqua rotatu
Delius in sese redeuntem circinat annum.
At non Luna suos agit hoc moderamine currus,
Sed modo torrentis Cancri ferit ardua spiram,
Interdum tepidos humilis declinat ad Austros,

Nunc

1 *Punxit*] Pincier. Genev. Commel. *Pinxit.* 2 *Icta*] Iidem, *victa.*

Nunc medio secat orbe viam, perque aurea signa
Nusquam flexa legit rosei vestigia Phœbi.
Hæc igitur quoties Ecliptica linea centrum
Per medium penetrans Titania dividit astra,
Si subiit Phœbum Lunæ pallentis imago,
Tellurem obscura late caligine vestit,
Nec totam tamen; atra etenim Titanidos umbra
Paullatim Solis radiis arctata rotundam
Cogitur in faciem, & mucronem fingit acutum.
At si subjectam dirimens Ecliptica Lunam
Fecit inæquales diviso in corpore partes,
Tum quota pars Lunæ Solis subtenditur orbi,
Pars ferruginea latitat tota Solis in umbra.
Quod si signiferi cycli extremas legat oras
Delia, rorifero peragrans confinia curru
Vel Cancri æstivi vel brumalis Capricorni,
Clarus abit Phœbus, nullique obnoxius umbræ
Illustrat [1] lætas jucundo lumine terras.
Nec si plena volet toto nitidissima cœlo
Delia, terrarum subita pallescit ab umbra.
  Scilicet has rerum genitor, cum fingeret orbem,
[2] Fluxaque perpetuo vinciret secula nexu,
Esse vices jussit: nam cum secessit ab ima
[3] Exclusus tellure polus, nox alta tenebris
Cuncta suis condens vacuo [4] regnabat in orbe.
At postquam emicuit nitido jubar igne coruscum
Solis, & obscurum jucundo lumine mundum
Claravit, nox impatiens attollere vultus
Adversum auratis radiis Hyperiona cinctum,
Fugit in extremas trepido pede concita terras.
Seu pudor in caussa est, & rapti injuria regni,
Sive timor, mœsta ex illo se condit in umbra
Terrarum: & quamvis spatiis pater optimus æquis
Temporis obscura lumen secrevit ab umbra,
Livor adhuc stimulis animos discordibus urget,
Bella ciens, prædæque inhians, nec limite certo
Contentus vanas exercet inaniter iras.
Nam cum Phœbus equis cœlum velocibus ambit,
Ne pereat celeri radiorum cuspide fixa
Umbra fugax paribus cœlum collustrat habenis:

1 *Lætas*] Pinc. Commel. & 1594. *cæcas.*
2 *Fluxaque*] MS. *Fixaque.*
3 *Exclusus*] MS. *Seclusus.*
4 *Regnabat*] MS. *regnavit.*

[1] Cujus ab igniferis telis protecta tuetur
Regna tenebrarumque & ſceptrum noctis opacæ.
Id licet anguſtis hinc atque hinc finibus arctet
Imperium Phœbus, partem & ſibi menſtrua Lunæ
Vindicet ambitio, & fulgentia ſidera certis
Incurſent vicibus, tenuemque e paupere regno
Prædam [2] aveant: non illa ſui tamen immemor (etſi
Imbellem frenet populum, pigroſque ſopores,
Et ſomnos pingues, & ſollicitantia mentes
Somnia vana leves, requiemque laboris iniqui
Pondere defeſſam, & fures nil fortiter auſos,
Et magis inſidias occulta fraude timendas:)
Non oblita ſui tamen, aut prece ſupplice terram
Sollicitat matrem, cognataque flumina, denſas
Ut Soli objiciant nebulas, & ſpicula frangant
Ignea, ſideribus tenebris ut lumen opacis
Eripiant, regerantque acceptos nubibus [3] imbres.
At cum ſumma tenet Phœbus faſtigia cœli
Signiferi nitidum peragrans altiſſimus orbem,
Illa movet tardos lento molimine greſſus,
Inque ſuis latebris venientem abſcondita Lunam
Occupat: interdum cum Sol propioribus urget
Tellurem radiis, properantem ad littora Calpes
Aſſequitur, tenebriſque involvit, & oris honorem,
Qui mare, qui terras, qui cœli cærula templa
Exhilarat, furvæ caligine noctis opacat.
Nec ſatis ulta ſuum crudelis Diva dolorem
Se putat hac pœna, Solem quoque pellere regno
Nititur, & quoties trans Ægocerota remotos
Inviſit populos formoſi Hyperionis axis,
Solvit & adſtrictas glaciali compede lymphas,
Liberat & nivibus montes, nemorumque comanti
Brachia fronde novat, conveſtit gramine campos,
Umbra ſuper Tanaim Riphæaque culmina biga
Invehitur furva, & populos quos Arcticus ambit
Circulus, in tenebris claudit, faciemque ſerenam
[4] Obſcurat cœli, & longa [5] ſub nocte recondit.

SUP-

1 *Cujus ab igniferis telis*] MS. *Poſſit ut a Solis radiis protecta tueri.*
2 *Aveant*] Pinc. Commel. & 1594. *abigant.*
3 *Imbres*] MS. *ignes.*
4 *Obſcurat*] MS. *Obfuſcat.*
5 *Sub nocte recondit*] Sequebantur in MS. codice Geddei 22 hi verſus, ab auctore (uti recte annotavit vir doctus) non expoliti, nec præcedentibus ſatis reſpondentes. Nam, præter alios nævos, Lunæ tribuunt non ſuas, ſed noctis & umbræ technas.

SUPPLEMENTUM

Libri Quinti Sphæræ GEORGII BUCHANANI,

Auctore JOANNE PINCIERO *Medico.*

CUM vero armatas flammis ac luce quadrigas
Sol vehit in Borean, gentesque invisit utrique
Vicinas Ursæ glacie nivibusque rigentes,
Austrinas Nox atra plagas petit, atque Canopo
Ulteriora tegit tenebris nigrantibus arva.
Quin nisi forte Sophos ratio speciosa fefellit,
Umbrai genitrix natæ miserata dolorem,
Continuamque fugam, Solique irata superbo,
Exhalat spissos gravido de viscere fumos,
Cogitque in nubes, quarum regionibus illis,
Quas natura polis mundi subjecit utrinque,
Tanta est crassities, tam denso corpore massa,
Ut Phœbi radios, nihili ceu tela, retundant,
Lucem excludentes eludentesque calorem.
Ergo illis atræ tenebræ dominantur in oris
Perpetuo, & quamvis lucem præsentia Solis
Afferat, impediunt nubes, aditumque recusant.
Sed quorsum me sermo rapit? Vos illa, Quirites,
Figite pectoribus memores ante omnia, Luna
Lumine subtracto (præsens ita postulat usus)
Cur nitidos tingat picea ferrugine vultus.
Cumque laborantem ventura nocte tenebris
Cernetis Lunam, ne despondete viriles
Sed firmate animos: nihil hic præsaga futuri

Por-

Talibus aggreditur Phœbeum Cynthia regnum:
Et conjuratis picea caligine terris
Imperat, in longam producant nubila noctem.
Ast ille intrepido nullos habitura triumphos
Nubila præteriens vultu, sibi temperat iras
Præcipites. Et nostra soror nos pellere mundo
Tentat? Et admissas furtivi luminis umbras
Objiciunt nobis expulsa lampade terræ?
Illa meos quondam blandis amplexa lacertis
Accepit radios: nostri quoque numinis usu
Clara per aëreos fudit sua lumina campos.
Sed quid ego insanas? neque enim livescere fas est.
Illa ferat Scythicas Tanai de rupe tenebras:
Nos Agasimbæas pugnantia spicula flammas.
Illa Syenitas: nos Persica regna colemus.
Si placet imbelles hominum conjungere turmas,
Est quoque pars nobis media telluris. Opacas
Conspergat tenebras: Subita redimemus ab umbra
Pallentem infracto victores lumine terram.
Sin lubet æquales imæ telluris habenas
Versari, ter quina unam per tempora partem
Transca   ut solitos lustret telluris honores.

Portendit natura mali: timor omnis in hostes
Ille ruat nostros, & fortia pectora frangat.
At vos [1] macti animis veterum de more Quiritum
Intrepida pugnate manu, Macedumque cohortes
Et premite, & pressas ultro citroque fugate:
Haud dubiam vobis promittunt numina palmam.
Dixerat hæc Gallus, pressoque obmutuit ore.
Ipsa fidem clades Macedum firmavit. Ab illo
Tempore Romulidæ nulla formidine fractis
Spectavere animis Lunæ Solisque labores.

1 *Macti animis*] Libri omnes *macte*, male. Vide supra ad lib. V. v. 1.

FINIS.

Monitum ad Lectorem.

POST Joannem Pincierum, *ad duos postremos* Georgii Buchanani de Sphæra *quos ipse nunquam absolverat libros*, Supplementa *etiam scripsit* Adamus Regius Scotus. *Ea cum paullo accuratius hoc argumentum tractare, & feliciore vena quam qua usus est* Pincierus *effusa viderentur, neutiquam omittenda censuimus. Et a quibusdam fortasse, nostratibus præsertim, piaculum mereri existimabimur, quod* Pincieri *potius quam* Regii *nostri carmina* Buchananæis *proxima adjunxerimus. Sed, præterquam quod haud magno discrimine referre arbitremur, quo ordine collocentur hæc* Supplementa, *monendum quoque duximus Lectorem non hic nos carminis, sed temporis duntaxat habuisse rationem. Cum enim* Pincierus Buchanani *libros* de Sphæra *primus typis evulgarit, operamque haud pœnitendam in* Supplementis *pertexendis primus posuerit, quæ una cum omnibus fere ejus libri* Editionibus *in publicum deinceps prodierunt, indignum utique videbatur, eum de loco, quem tamdiu tenuerat, deturbare. Cæterum, quod ad* Regium *nostrum attinet, is non modo posteriorum librorum lacunas explevit, sed integrum de* Sphæra *opus recensuit, & luculento admodum omnigenæque eruditionis copia referto Com-*

mentario illuſtravit; quæ omnia juſto volumine comprehenſa, Caroloque *I.* Britanniarum *Principi inſcripta*, *Auctor ipſe prælo deſtinaſſe videtur. Ejus libri exemplar nitidiſſimum, & forte unicum, in celebri Academiæ* Edinburgenæ *Bibliotheca aſſervatur. Ipſius quidem ad* Buchananum *Supplementa jampridem exſtant in* Deliciis Poëtarum Scotorum *editis* Amſt. 1637. *at nos præcipue ad codicem manuſcriptum reſpeximus, cujus (cum multis aliis inſtituto noſtro ſumme neceſſariis) ex inſtructiſſima illa Bibliotheca nobis benigne indultus eſt uſus.*

Libri quarti Sphæræ a GEORGIO BUCHANANO *non abſoluti*

SUPPLEMENTUM,

ADAMO REGIO SCOTO *Auctore.*

SIC quibus eſt rectus ſignis ſurgentibus ortus,
Lentius & ſegni tanto magis æthere curſum
Tarda trahunt, nectuntque moras, quo rectior illis
Et magis acclivi deducitur orbita cœlo.
Quæ vero obliquo referunt ſua lumina curru,
Quo magis inflexum peragunt iter, ocyus alto
Proſiliunt, ſpatiiſque ſuos brevioribus ortus
Expediunt, celeri & claudunt ſua tempora gyro.
Nec diſpar ratio occaſus, qui rectus habetur;
Quum quam Signiferi plus Æquatoris in undas
Signa ferunt, tardoque gradu ſua ſidera condunt:
Quum minus, obliquus perhibetur: & ocyor aſtra
Præcipitat cœlo occubitus, quo obliquior: ut quo
Rectior inclinat, ſic tardius urget in æquor,
Et Tarteſſiacis immergit ſerius undis.
Hos etiam ſtellarum obitus metimur & ortus
Segmento æquantis cycli, quod in ordine recto
Signorum, vernum punctum, ſtellamque cadentem,
Aut aſcendentem dirimit: nec diſpare forma

Rectius

Rectius his, illis obliquius æquora linquit,
Aut ſubit: has ſenſim remoratur, promovet illas:
Et ſua multiplici diſcrimine tempora mutat.
Nec ſimilem ſervat ſphæra variante tenorem
Seu ſignum, ſeu ſtella cadens, vel ab æquore ſurgens:
Nam quibus æquatrix inſiſtit linea, rectum
Ad perpendiculum, cardoque videtur uterque;
Signiferi æquantiſque cycli diſtincta Coluris
Segmina quadrantum, paribus redeuntque abeuntque
Integra momentis, æquataque tempora ſervant.
At non quadrantes alii, quocunque notentur
Principio, parteſve aliæ quadrante minores,
Sic ortus obituſque ſuos æqualibus unquam
Arcubus abſolvunt, aut tempora partibus æquant:
[1] Quin hic Signiferi ſuperet, ſuperetur at illic
Portio, quem ſecum trahit, Æquatoris ab arcu;
Ut nunquam paribus cum Finitore trigonum
Cruribus efficiant: menſura at diſpare, ſemper
Rectius Oceanum fugiant hæ, obliquius illæ
Aut repetant, varioque ſitu diſcrimina mutent.
Nam quo Signiferi partes propiore receſſu,
Phryxæi pecoris, juſtæque exordia Libræ,
Diſcreta ſerie præeunt, aut pone ſequuntur:
Hoc magis obliquo flexu, velocius undis
Subducunt ſeſe, vel condunt: rectius autem
Et tardo magis ingreſſu, quo hinc inde remota
Solſtitia accedunt propius. Sic cardo propinquus
Incitat, aut ſimili motum ratione retardat.
Quæ vero autumni veriſque a limite partes
Continua ſerie ad Cancrum Caprumque trahuntur,
Obliquos: at quæ a Cancro Caproque tenebras
Lucibus æquatas attingunt perpete ductu,
Exortus obeunt rectos: ſed diſpare norma.
Nam quæ principiis diſtant magis, hoc minus ortu
Obliquo rectove Indo de littore ſurgunt,
Heſperiove cadunt; ſemperque prioribus addunt,
Aut adimunt ſua quæ ſuccedunt tempora: toti
Dum ſeſe integris quadrantes arcubus æquent.
Hic intervallis quæcunque a cardine eodem
Diſſita ſunt paribus quadrantum ſegmina, norma
Æquali peragunt ortus: ſic Carcinus ardens
Ledæos æquat fratres, Aſtræa bilancem,

Æge-

1 *Quin hic*] Ita MS at Editio Amſtel. 1637, *Quum hic*.

Ægoceros Chirona, & Pisces Janitor anni;
Par Tauro Nemees terror, vastusque Leoni
Scorpius, huic plena terras qui proluit urna.
Signa etiam adversis quæ sese frontibus urgent,
Hinc subeunt legem: nec Chelis portitor Helles
Rectius assurgit, non Tauro Scorpius; æquat
Ledæos fratres Chiron, Cancrumque calentem
Ægoceros; par est mensura Leonis & Urnæ;
Nec pecori æquoreo concedunt Virginis ignes.
Quin hic semisses etiam quæcunque cyclorum
Zodiaci, lucique umbras æquantis, iisdem
Finibus inclusæ, Eoo simul æquore totas
Se tollunt, conduntque simul se littore Ibero.
Hoc demum cujusque licet deprendere signi
Segmentive pares ortus obitusque, nec unquam
Fingere dissimiles in Finitore trigonos:
Seu se Mygdoniis elata cubilibus Indo
Margine promoveant; seu fortunata [1] revisant
Hesperidum nemora, atque emenso Atlante residant.
Ordine sic certo, mundi quibus axis utrinque
Radit Horizontem, retegi, rursusque recondi
Signa vident, stellasque suas; semperque tenore
Constanti servare vices & tempora motus.
Axe sed obliquo, quibus hic sublimior exstat,
Ille latet mundi polus, & sua sidera celat;
Transiliunt circi, qui visum terminat, oras
Disparili norma stellæque & signa: nec idem
Surgendi modus est, aut par mensura cadendi.
Omnibus, a media mundi regione sub ipsos
Usque polos. Nam qua tellus conclusa polari
Atque æquante cyclo sese diffundit in orbem,
Signifer integris (certo quas limite finit
Cum Chelis Aries) tantum semissibus ortus
Occubitusque suos exæquat: cætera surgunt
Disparibus segmenta modis, nisi cruribus æquis
Efforment intra Tropicos si quando trigonos.
Continuas autem partes semissis in Arcton
Inflexæ, a primo redeuntis limine veris,
Virginis ad finem, celeri hic obliquius ortu
Quam sphæra in recta semper se tollere cernes.
Disjunctas vero propius quo a cardine verno
Distiterint, magis oblique; quo longius absunt,

Rectius

1 *Revisant*] Sic legendum monet contextus: MS. tamen & Amst. *revisent*.

Rectius Eois emergere fluctibus, uſque
Quo ſimul integris ſemiſſes arcubus exſtent.
Non idem alterius modus eſt ſemiſſis in Auſtrum
Prolapſæ: nam quas Chelarum a limite partes
Ordine [1] connexas trahit ad confinia veris,
Rectius hic, recti quam Finitoris in oris,
Attollit: diſcontinuas quo pondera Libræ
Attingunt propiore ſitu, ſic rectius; at quo
Longius abſcedunt, ſic inclinatius undis
Exſerit, ut juſtis ſua tempora partibus æquet.
Hinc fit, ut a ſumma Phœbi declivis ad imam
Semiſſis ſtatione, atque ejus ſegmina quævis,
Hic ſemper recta aſcendant; acclivia vero
A bruma ad Cancrum quæ ſigna trahuntur Olympo,
Obliquo oſtendant ſeſe & ſua ſidera flexu.
Si porro hic ſegmenta notes a cardine utrovis,
Qui lucem noctemque pares determinat, æquis
Ante, retro ſpatiis diſtantia, ſemper eadem
Menſura, quamvis properent hæc, illa morentur
Exſertare ſuos deprendes æquore currus.
At quæ ſolſtitio paribus junguntur utrinque
Arcubus alterutri, diviſim tempora nunquam,
At junctim exæquant rectis; tantumque reponit
Tardius hinc, illinc quantum velocius aufert.
Quippe ortus rectos diſcrimine ſemper eodem
Exſuperant, minuuntque ſuos, parilique reclinant
Seceſſu a media mundi ſtatione: latentis
Sive poli ſpectent flammis propioribus ignes;
Sive Lycaoniis diſtent vicinius Urſis.
Quin etiam adverſis toto quæ diſſita cœlo
Occurſant radiis, atque obvia lumina miſcent,
Non niſi juncta ſuos ſpatiis æqualibus ortus,
Hic ut in extremo recti curvamine cœli,
Conficiunt, numerantque pari ſua tempora curſu.
Sic tamen hic etiam ſejuncta æquantur, ab undis
Ut quanto alterutrum ſeſe efferet tempore, eodem
Se condat reliquum; ſimilique tenore ferantur
Hoc oriens, illudque cadens. Hic denique normam
Aſcenſus caſuſque ſui pars una eademque
Sic variat, tantoque vices diſcrimine mutat,
Ut recto mundi ſi clauſtra latentia curſu

Deſe-

1 *Connexas*] Ita MS. at Amſt. *convexas*.

Deſerat, obliquo ſe mergat in æquora lapſu.
Sin oritur celeri gyro, deſcendat inerti;
Et nunquam parili cedat redeatque tenore.
Legibus his, medio tellus a limite cœli
Qua patet Arctoi late ad confinia circi,
Sidera ſe nobis retegunt & ſigna, caduntque.
At quibus algentes qui circumflectitur Arctos
Circulus inſiſtit, dum circinat orbita Solis
Undique proſpectum, & cœli ſe terminat oris:
Zodiaci ſenis quæ ſe pars altera ſignis
Porrigit acclivem a Capro per limina veris
Ad Cancrum, ſic tota ſimul convertitur uno
Momento, ut ſecum nil Æquatoris ab Indo
Sublevet, Heſperio quem totum littore condit.
Altera quæ totidem a ſummo deſcendit ad imum
Solſtitium ſignis per juſtæ examina Libræ,
Luminibus noſtris ſi impervia regna relinquat,
Æquantem cyclum totum deducit ab undis:
Sin adeat, partem nullam trahit ejus in undas.
Denique queis vertex erectus conſtitit inter
Signiferi mundique polos, ubi frigore pigro
Immitis terras Aquilo damnavit inertes:
Proxima ſolſtitium æſtivum quæ ſegmina utrinque
Attingunt paribus ſpatiis, a cardine vertex
Si minus Arctoo, numero majore, minore,
Si magis abfuerit, ſemper ſublimia perſtant,
Heſperio nunquam tingi metuentia ponto:
His adverſa latent ſub Finitore, nec unquam
Æquore ſe tollunt Indo, metuuntque videri,
Et Boreæ gelidis ſua ſidera credere flabris.
Cætera ſolſtitiis diſtantia longius, ortus
Alternant obituſque vices, totumque reducunt
Abducuntque cyclum æquantem: ſed diſpare forma.
Nam quæ prona jacent Chelis contermina, recto
Ordine majorem illius ſurgentia partem
Oceano educunt, conduntque relapſa minorem
Ordine mutato: ſed quæ primordia veris
Stant circum, & propius Nepheleia vellera ſpectant,
Inverſa ſurgunt ſerie, tolluntque minorem
Æquantis circi partem, rectaque recondunt
Majorem; ſimilique modo diſcrimina ſemper
Permutant: donec vertex cum cardine mundi
Arctoo coëat, fiatque Æquator Horizon:
Sena ubi perpetuos totis exſtantia gyris

Signa

Signa choros ducunt, pelagique immunia longæ
Menſibus hic ſenis præſtant ſolatia nocti.
Conſpicuis nunquam hoc cœlo ſex altera flammis
Preſſa latent tenebris & opaca nocte: nec ullos
Hæc ortus, aut illa obitus in margine cœli
Moliri, aut poſitas tentant tranſcendere metas.
Quas porro leges, ortus quibus occubituſque
Alternent, circi medium qui dividit orbem,
Citra circuitum ſignis præfixit; eaſdem
Ultra etiam dedit oppoſitis natura: parique
Illa hinc, hæc illinc norma, decedere ponto
Reſtituique iterum voluit: ſic ordine ſolers
Quanquam diſſimili, certo tamen, omnia cœlo
Digerit, atque adimit, vel reddit ſidera terris.
Jam quibus aſtrorum curſus, varioſque recurſus
Obſervare fuit curæ, penituſque repoſtos
Cœlorum felici auſu penetrare receſſus:
Naturæ has latebras, & tantum pervia menti
Clauſtra recludentes, ubi conſpexere tenaci
Temporaque & motum coiiſſe in fœdera nexu,
Inque vicem ſeſe metiri; ut tempore motum,
Tempora ſic motu definivere, ſuiſque
Diſtinxere annos ſpatiis, menſeſque dieſque:
Sive illos Phœbi quæ ducitur orbita ſpiris,
Seu vaga palanti deſignet Cynthia curru:
Tum quibus in terris, & cur Phœbeius axis
Alternis æquet tenebris hic, augeat illic,
Et rurſus minuat vario diſcrimine luces:
Protrahat his umbras humilis, ſublimior illis
Contrahat; aut luſtret totas e vertice moles.
Scilicet ætherei Titan fons luminis, ignes
Undique vitales terris ſparſurus, anhelis
Signiferum permenſus equis, curſuque peracto
Quum redit unde abiit, quocunque in limite metam
Fixerit, hoc totum gyro definiet annum:
Qui ſpatio ſemper ſibi par claudetur eodem,
Principium ſi ſidus erit; ſin limen aprici
Veris, inæquali deducet tempora circo.
Jam quos Sol menſes, dum ſingula ſigna pererrat,
Diſpeſcitque ſuum bis ſenis partibus annum,
Ter denis finit gradibus, Latonia Phœbe
Non niſi decurſo ſignorum terminat orbe:
Aut ubi quam liquit metam jam contigit; ultra
Aut ubi prægreſſi relegens veſtigia Phœbi,

Aſſequitur fratrem, atque evanida cornua condit.
Quoque ſemel ſpatio, permenſo Phœbus Olympo,
Obliquum decurrit iter, ſoror illius orbem
Ter quater integrat, poſitoſque recolligit ignes,
Et proprium abſolvit bis ſex his menſibus annum.
Hos annos ergo & menſes diſpenſat utrumque
Sidus, & imparili moderantur tempora motu.
Aſt uni Phœbo normam metamque diebus
Præfinire datum, variataque legibus æquis
Partiri terris diſcrimina lucis & umbræ.
Nempe diem naturalem vertigine ſpiræ
Unius abſolvit: vel primi ſimplice motus
Circuitu, tanti protractu temporis aucto,
Obliquo quantum interea Sol axe peregit.
Civilem vero, terras dum lampade luſtrans
Exſtat Horizonti, primo deducit ab ortu
Littus ad occiduum, & præſenti lumine ubique
Orditur finitque diem; noctemque tenebris,
Dum latet, & fuſco terras involvit amictu.
Sic fugit alterna vel pellit luce tenebras,
Permutatque vices, noctem ut vertigo diemque
Una ferat ſecum, nox illic una dieſque
Continuet plures decurſu perpete gyros.
Nec tamen alternis æquantur lucibus umbræ,
Menſurave pari, ſimilique tenore viciſſim
Incrementa loco quovis aut tempore mutant.
Namque ubi terrarum medii faſtigia cœli
Occupat Æquator, nunquamque a vertice nutat,
Phœbeas quoniam ſpiras Finitor utrinque
Semiſſes recta ſemper partitur in æquas;
Perpetuo noctique dies, nocteſque dieſque
Inter ſe paribus ſpatiis æquantur; & æquis
Ut lux bis ſenis, ſic nox traducitur horis.
Hic Sol dum Boreæ confinia luſtrat & Auſtri,
Nunc Phryxæa ſuis perfundens vellera flammis,
Pendula nunc juſtæ trutinans examina Libræ,
Arduus e ſummo cœlorum culmine, eodem
Bis anno Æthiopum ſitientes torret arenas:
Et verſa in ſeſe radiorum cuſpide, rectas
Arboribus negat & puteis illuſtribus umbras.
Quas hinc digreſſus, ſeu ſe demittat in Urſas,
Cornua ſeu Capri repetat, declivis utrinque
Hic dextras, illic media ſub luce ſiniſtras,
Omninoque pares Tropico ſub utroque, aliiſque

Porri-

Porrigit e ſignis, quorum inclinatio par eſt.
Quin ſi vicino æſtatem, brumamque remoto
Axe trahit Titan, & dum propiore reflexos
Concurſu cogit radios, acieve retuſa
Laxius incurvat; ſiccis nunc æſtuat arvis,
Nunc ſua frigoribus concedit tempora; blando
Frigora nunc æſtu, nunc frigore mitigat æſtum.
Bis idem hic gravidis annus caneſcet ariſtis,
Bis dabit arboribus frondes, bis vitibus uvas,
Mollibus & lætos pratis renovabit honores
Flore novo, bis cana gelu, pluviiſque madeſcens,
Alternas ſibi bruma vices depoſcet, inerti
Squalebunt bis arva ſitu, bis frigora ſylvis
Decutient frondes, & erunt ſine floribus horti.
At quoniam utrumvis Phœbus declinet in axem,
Vix quater hic ſenis a vertice partibus unquam
Abſcedit, nec magno æſtum diſcrimine mutat:
Seu radios laxa, ſeu cuſpide flectat acuta:
Et metas cœlique inter faſtigia currens,
Itque reditque brevi ſua per veſtigia gyro.
Nullo hic bruma gelu, non ullis Sole remoto
Frigoribus riget, aut nemorum populatur honorem:
Non nivibus canent, non horrent arva pruinis,
Nec glacies incruſtat aquas, nec turbidus unquam
Inſultat tectis lapidoſæ grandinis imber.
Perpetui pratis flores, denſiſque perennes
Luxuriant ſilvis frondes; ſemperque recentem
In ſegetem turgeſcit humus, ſua germinat arbos
Poma ferens, totoque parit vel parturit anno.
Tanta beat fœtas cœli indulgentia terras.
Non illis cenſetur hiems, niſi Sole propinquo
Æquora perfudit quum plurimus imber, & æſtus
Mitior a pluviis Eurique frequentibus auris
Incubat, & glebas fœcundo rore maritat.
Nec certa niti nobis ratione videntur,
Qui velut in Tropicis, ſic Æquatoris in ipſo
Tranſcurſu, geminis ſtatuunt Titania ſiſti
Lumina ſolſtitiis: quæ, cum ſub vertice fiant,
Alta vocant; totidem quaſi diſtinguantur ab imis.
Nam quanquam in Cancro Phœbus Caproque morari
Dicatur; ſeu quod retro flexurus habenas
Hos ultra fines neutrum tranſcendat in axem;
Seu quia vix ullo jam tum diſcrimine luces
Augeri minuive queat deprendere ſenſus:

His tamen ex cauſſis æquanti adſcribere cyclo
Solſtitium non jure licet: quem ultraque citraque
Phœbus agens currum, nuſquam remoratur anhelos
Quadrijuges, metis niſi cum ſe flectit in illis.
Efficiat vero ſi par menſura dierum
Solſtitium, hic toto Sol ſtare videbitur anno.
Nec ſi illic, ſummam quoniam tenet ætheris arcem,
Altius ire nequit, pronoque inclinet Olympo,
Solſtitium faciet: nec enim tum ſiſtit equorum
Procurſum, aut verſo relegit veſtigia curru,
Donec in extremas promovit lampada metas:
Jamque parallelus quivis ſic circulus alti
Solſtitii fiet, ſtatuit dum in vertice Phœbum.
Ut par ſit gemina tantum ſtatione morari
In Tropicis Solem, reliquis aut omnibus æque
Bis geminum adſcribi ſpiris: nec ſolus ab alto
[1] Solſtitio Æquator proprium ſibi nomen habebit.
Hic demum uſque adeo pronis libratur utrinque
Verticibus nuſquam terris acclivior axis,
Ut nullum dextro lævove ſub æthere verſet
Aſtrum immune maris: retegunt ſe cuncta caduntque
Sidera, nec totas ducunt illuſtria noctes.
Quorum autem Arctoum vertex inflexus in orbem,
Æquantem citra cyclum, ſed Carcinon ultra
Conſtitit, his Aries tantum Chelæque tenebras
Lucibus exæquant: non æquas cætera mutant
Signa vices; verum exiguo diſcrimine: namque
Hoc toto quacunque patet lux maxima tractu,
Tres ſolas horæ ſemiſſes detrahit umbris:
Nec plus nox adimit minimæ longiſſima luci.
Quin nec ubique pari trahitur lux maxima filo:
Altius at quibus æquoreis ſubmovit ab undis
Conſpicuas Cynoſura faces, his Phœbus habenas
Laxat, & ardentis complexus brachia Cancri
Curriculo majore diem producit; ut Hirci
Sidera percurrens arcu breviore coarctat.
Hic quum ſpira, cui vertex inſiſtit, utrinque
Signiferum feriat, bis anno ſiſtet eodem
Vertice ſub ſummo Solem, geminumque notabit

Sol-

1 *Solſtitio*] Poſt hunc verſum in Editione Amſtel. hi ſequuntur,
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, quo circulus alti Solſtitii medium ſignorum percutit orbem.]
quos ab Auctore e Lucani lib. IX. v. 531. in ſuis Commentariis citatos, oſcitantia librarii in textum tranſtulit.

Solſtitium: ſi ſtare velis ſub vertice Phœbum,
Ultima ubi non ſit protractæ meta diei
Aut noctis: nec Phœbus equos currumque reflectit:
Æſtates etiam geminas, vicinia Solis
Si facit æſtatem, vel ſola remotio brumam.
Quanquam illis nec prata rigent, nec pigra ligantur
Stagna gelu, nec humus hiberno frigore torpet:
Vix montes nix ulla tegit, nec ſæpius unquam
Eripit his Soles, aut plenius irrigat arva
Juppiter, ardentes aut temperat imbribus æſtus:
Quam quum Phœbeos alta ſub luce jugales
Siſtit anhela dies, mediamque peregerit horam.
Flumina tum multos pontuſque lacuſque vapores
Exhalant; totas & jam Sol arduus haurit,
Quas iterum effundat plenis e nubibus undas.
Longius amotos nec ſi declivis in Auſtros
Ægoceros humili Solem ſtatione moretur,
Frigoribus deſævit hiems: quin blandior aura
Perpetuo ceu vere tepet, largoque ſereno
Indulget natura ſibi: vicinior autem
Carcinus æſtivis etiam fervoribus urit.
Hic quoque nunc dextras nemorum, nunc ire ſiniſtras
Conſpiciunt umbras: ſed cono diſpare, ſignis
E paribus: totas etiam bis luce quotannis
Sub media abſumi; quum vertice rectus ab alto
Signifer extremis cœli qua cernitur oris
Inſiſtit, raditque polis confinia terræ.
Jam vero Cancer recta quibus imminet, ipſo
E Tropico, ſummique tenet faſtigia cœli;
Hac Sol, obliquum dum ducitur annus in orbem,
Ut tantum ſemel ingreditur, ſic cuſpide recta,
Non niſi tum, medio cœli de fornice, terras
Subjectas ferit: & nuſquam porrecta Syenem
Umbra fugit, penituſque ſuos evanida conos
Deſtituit: volucres haud uſquam verius alto
Solſtitio remoratur equos, non acrius arvis
Æſtuat, aut ſiccis ardeſcit Phœbus arenis.
Et quanquam multos æſtas hic una calorem
Protrahat in menſes, longoque efferveat æſtu,
Frigoribus tamen & gelidæ ſua tempora brumæ
Concedit: quin jam manifeſtius algor & æſtus
Alternant cum Sole vices; pluvioſque ſubinde
Reddit hiems Auſtros, fœcundaque nubila glebis.
At ſeu Parrhaſiam conſcendat Phœbus in Arcton,

Sive Noton repetat, dextris a vertice nunquam
Exſpatiatur equis, nec turbinis umbra madentem
Jam tantum non læva cadens excurrit in Auſtrum.
Hic etiam ſumma quum Cancer ab ætheris arce
Deſpectat terras, obliquior orbita Solis
Scindit Horizontem ſurrecto ſegmine, qua cum
Æquatore coit: ſtatuitque in margine cœli,
Hinc Chelas, illinc Nephelæi velleris ignes.
  Nec multum diſpar terris a limite Cancri
Eſt habitus cœli, ad cyclum vicinior Urſis
Signiferi quem cardo terit. Lux namque quotannis
Bis tantum æquales numerat cum noctibus horas:
Solſtitium bis Phœbus obit: totumque viciſſim
Uno annum integrant æſtas & bruma receſſu:
Quanquam non æquis ſpatiis, nec ubique locorum
Temperie ſimili. Nam quo ſublimior exſtat
Oceano vertex, propiuſque accedit ad Arcton,
Acrior in plures protracto frigore menſes
Sævit hiems: ſiccis minus uſta caloribus æſtas
Tardius inducit meſſes, aut purpurat uvas:
Longius ut luces, ſic Sol altiſſimus umbras
Producit: Septem minus & vicina trioni
Sidera perpetuas peragunt illuſtria noctes.
Arduus at nunquam his Titan e vertice rectos
Impingit radios, aut lævas porrigit umbras:
Nec minor hic bis ſeptenis ſemiſſe reducta,
Quattuor aut ſenis lux maxima longior horis.
  Has quæ Zodiaci Arctoo ſub cardine gentes
Attingunt propiore ſitu, bis noctibus æquas
Aſpiciunt etiam luces, geminoque morantem
Solſtitio Solem: nunc Cancri in limite, toto
Circumferre faces gyro, bis terque quaternas
Alterna ſine nocte diem producere in horas:
Nunc totidem horarum ſpatio, ſub ſidere Capri,
Non interruptis alterna luce tenebris
Cedere: inocciduis ut utroque in limite flammis
Radat Horizontem,& tantum ſemel umbra ſub Auſtrum
Excurrens ſine fine fluat; Sol infima circi
Cum tenet æſtivi, & tantum non mergitur undis.
Perpetuas his bruma nives & frigora multos
Prorogat in menſes, brevibuſque caloribus æſtas
Vix tepet, & rara ſolatur fruge colonum.
Jam cœli medium quoties his ſetiger Hircus
Cornibus inſedit, gyrum ſolaris in unum

Orbita cum ſuperi coaleſcit margine mundi.
Hinc quibus aſſurgit mundi ad faſtigia vertex,
Hoc etiam commune datum; nunquam niſi Libra
[1] Judice, villoſo aut Phryxi vectore, diebus
Æquari noctes; æſtatem hiememque per unam
Circumagi Solem: dici ſi debeat æſtas,
Quæ vix fronde viret, nullis incanet ariſtis,
Perpetua obnubit cœlum caligine, lenta
Sic languet flamma, vix ut brumalia laxet
Frigora, nimboſos vel leni mitiget aura
Horriferi Boreæ flatus. Hanc perpete bruma
Uſque adeo natura plagam terraſque rigentes
Solibus ignavis, & raro culta colono
Arva ſitu, pelaguſque gelu damnavit inerti.
Solſtitium Cancri tantum ſub ſidere Titan
Hic peragit, Capro ſemper latitante: dieſque
Continuas aliquot conſumit maxima ſpiras,
Noxque pares adverſa trahit: ſed & utraque tanto
Pluribus extrahitur, propius quo cardine mundi
Diſtiterit vertex, donec longiſſima ſenos
Tantum non explet menſes: nec ſic tamen æquat
Nox hiberna diem æſtivum: quem Phœbus ab undis
Dum vehit acclivis, vel pronus condit in undis,
Ætheris extremas bis præterlabitur oras:
Bis ſimili allapſu orditur finitque tenebras.
Hic quoque conſpicuo mundi cum circinet omnem
Axe plagam, lævas in longum exporriget umbras.
Queis demum Arctous cœli de culmine vertex
Imminet, atque imas mundi circumfluit oras
Qui medium luci atque umbris diſcriminat orbem
Circulus; imparibus totum ſemiſſibus annum
Metitur cum nocte dies: ſeniſque videtur
Menſibus, & totidem occulitur Phœbeius axis.
Nuſquam ortus, nuſquam occaſus, mediæve diei
Deſignare plagam; æſtatem diſcernere bruma
Nulla fruge licet: vix frondes induit arbos,
Frigora vel vernos admittunt longa tepores.
Has ſedes mediis mundi regionibus exul
Informis ſibi legit hiems; quas ſola teneret,
Duro tuta gelu, ſævis armata pruinis,
Incanaque nive & gelidis Aquilonibus horrens.
Et quanquam hic ſolus Phœbum ſtatione moretur

Can-

1 *Judice*] Ita MS. Amſt. *Indice.*

Cancer inoccidua, totoque acclivis Olympo
Undique diffugiat ſpatiis æqualibus undas,
Et longas quaquaverſum circumferat umbras:
Uſque adeo tamen obliqua tum cuſpide lumen
Flectitur, & denſa languet caligine Titan,
Vix ut tam modicis hiberna remittere flammis
Frigora, vel rigidis exſolvere Nerea vinclis,
Aut terræ laxare ſinus & viſcera poſſit,
Quo ſeſe humanos didat genialis in uſus.
 Jam vero, tellus a circo æquante tenebras
Lucibus ad cyclum gelidas qui circuit Arctos
Qua patet in latum; quoniam lux maxima certis
Incrementa capit gradibus; non diſpare norma,
Diſſimili tamen effectu; nec ſemper iiſdem
Terrarum ſpatiis diſcreta, aut limite fixo:
Qui primi æthereas animo & ratione ſagaci
Monſtravere vias, & quas non cannabe poſſent;
Cœlo metiri terras docuere, dierum
Hæc intervallis numeriſque augmenta per horæ
Semiſſes diſtincta ſuis, recto ordine, qua tum
A mundi medio Arctoum inclinata ſub axem
Culturæ patiens tellus eſt credita, ſeptem
Signavere notis, totidem regionibus orbem
Finiviſſe rati: a Meroë quæ climata nuſquam
Ultra Sauromatas Riphæaque culmina ducunt.
At noſtro quorum ſolers audacia ſeclo
Explorata dedit maria undique, & undique terras
Perſuaſit jam poſſe coli, nulliſque periclis
Exhauſta ignotum priſcis penetravit in orbem,
Lege quidem normaque pari ſemiſſibus horæ
Climata diſtribuunt: numero ſed plenius aucto,
A Meroë ad cyclum Phœbi quem ſemita tractu
Cardinis exarat, ter ſena & quinque recenſent:
Singulaque impoſitis appellavere locorum
Nominibus, per quæ medium quo clima notatur
Circulus excurrens cœli faſtigia ſignat.
 Quæ quo ſunt cyclo æquanti propiora, diemque
Segmento breviore trahit Junonius ignis,
Latius extendunt fines, majoraque terræ
Comprendunt ſpatia, & circis majoribus orbem
Incingunt: Helicen ſed quo vicinius altam
Aſpiciunt, Cancro Phœbum referente ſub undas
Tardius, & gyro clauſas breviore tenebras,
Hoc magis anguſtis circo contracta minore

Finibus, æquali variant discrimine luces;
Usque ter octonas dum lux absolverit umbras.
Sic totidem dimensa pari ratione modoque
Ultra Æquatorem distingui climata possunt,
Et definiri discrimina lucis & umbræ,
Tempora si mutes: nam dum brumalibus illic
Canet hiems nivibus, nobis maturat aristas
Æstas, & rapidos accendit sicca calores.
Hinc dispar non pauca situs immutat ejusdem
Climatis in tractu: nec non communia quædam
Servat in oppositis. Etenim sub climate eodem,
Una quibus medium lucis discriminat orbem
Meta, deditque vetus Perioecis Græcia nomen,
Mutatur cum nocte dies: hos quippe tenebris
Intempesta premit dum nox, altissimus illos
Sol ferit: & quoties umbras lux æquat utrisque,
His ubi se primo sub vespere condidit undis,
Illis mane novo se Tethyos exserit undis:
Ast alias utrisque potest simul usque videri,
His oriens, illis prono devexus Olympo.
At qui obversa colunt sub eadem climata circli
Dimidiæ lucis semisse, ideoque Pelasgis
Antœci proprio dicuntur nomine, utrisque
Quamvis una notet mediam noctemque diemque
Hora, parique gradu diductus & ordine crescat
Decrescatque dies, tamen his dum Delius axe
Protrahit acclivi luces, umbrasque coarctat,
Declivi jam tum cœlo delabitur illis,
Contrahit & luci tenebris quas laxat habenas:
Uno eodemque igni, simul his algore nivali
Nectit aquas, brumamque arvis inducit inertem;
Illis torrenti flagrantior incubat æstu,
Et jam flava Ceres campos investit aristis,
Turgentesque videt magna spe vinitor uvas.
His etiam stellarum obitus mutantur & ortus,
Nam quæ Signiferi surgentia sidera partes
Hic tollunt, illic referunt labentia in undas:
Quæque hic ima latent, illic immunia ponti
Pervigili totas traducunt lumine noctes.
Qui demum adversis urgent vestigia plantis
Antipodes, tantum ratione & nomine paucis
Priscorum notos, idem secernit Horizon,
Atque eadem mediæ justa semisse diei
Linea; disjunctos spatiis a cardine mundi

Hos [1] Boreo Notioque illos ſecludit iiſdem.
Aſt hos ſomniferis dum nox amplectitur alis
Hiberna, & medio volvuntur ſidera lapſu,
Illis longa dies æſtivis ducitur horis,
Et minimis uvas defendit pampinus umbris:
Quumque his decreſcunt, illis augentur eadem
Menſura parilique modo noctesque dieſque:
Perque vices utrique vident quæ ſidera, ſero
His ubi ſe condunt, ſimul illis mane reſurgunt:
Quæque oculos fugiunt hic uſque latentia noſtros,
Illic perpetuis exſtant illuſtria flammis.
Uſque adeo ſimili permutant omnia cœlo:
Diſſimileſque habitus rerum ſic provida lege
Diſpenſat natura pari, & ſua commoda terris
Omnibus indulgens noſtros ſe didit in uſus.

    Naturæ arcana hæc priſcis vix cognita ſeclis,
Lucri ſacra fames, atque indefeſſa cupido,
Dum cuncta explorat, terras dum circuit omnes,
Nec ſibi inacceſſum quicquam vel linquit inauſum,
Eruit in lucem; atque oculis ſubjecit & armis
Pervia jam noſtris quantumvis diſſita regna
Terrarum: fecitque fidem ſic æquora vaſto
Tellurem gremio complecti, & fœdere in unum
Concordi coiiſſe globum, centroque locari,
Ut circumfuſum ſurſum undique ſpectet Olympum;
Tuta nec adverſis veſtigia figere plantis
Antipodes [2] metuant: & quæ miracula rerum
Vix paucis potuere Sophis ratione magiſtra
Perſuaderi olim, noſtri ſolertior ævi
Ingluvies, alium nondum ſatiata ſub axem
Decurrens, ſenſu deprenderit obvia: & Urſis
Jam nunc occiduis, alieno ſidera cœlo,
Exilis qua ducit acus, ignota ſequatur.

1 *Boreo Notioque*] Ita MS. Amſt. *Notoque*, repugnante metro.

2 *Metuant*] Ita MS. at Amſt. *metuent*, male.

Libri

Libri quinti a Poëta non abſoluti

SUPPLEMENTUM,

ADAMO REGIO SCOTO *Auctore.*

AST ubi flammivomis iterum expugnata ſagittis
Delius hæc repetit, lucemque in regna reduxit,
In Noton illa ſuas alioque ſub axe jacentes
Ducit in Antipodes tenebrarum hiemiſque cohortes,
Frigoribus ſomnoque graves; loca ſqualida caſtris
Occupat obſcuris, imbelliaque agmina campis
Latius effundit; propiuſque minatur Olympo
Cuſpide promota, ſi longe apſide ſub alta
Diſtiterit terris Titan: ſin orbis in imis
Sedibus eccentri vicinior obſidet umbras,
Ignavum illa metu populum trepidaſque catervas
Aggeribus claudit brevibus valloque minore,
Contractoque ſubit cœlum jam parcius axe,
Vicino ſemper metuens concurrere Phœbo.
Se niſi fraternos propius Latonia Phœbe
Quum dat in amplexus, collo caudave Draconis
Implicitam, nox atra ſuis obtenderit umbris:
Ut quæ non potuit Titani lumina, terris
Eripiat: quanquam non omnibus omnia poſſit:
His tamen, aut illis Phœbei corporis orbem,
Aut totum interdum, aut aliquam tegit invida partem.
At quoties pleno fraternos induit ignes
Ore, atque adverſis referitur Cynthia flammis;
Si nimium fidens animi, teliſque ſuperba
Non propriis, volucri propius jam concita biga,
Caſtra inimica ſubit, poſitumque inſcendere vallum,
Et foſſas ſuperare audet ſecura pericli:
Nunquam impune vagas umbras noctemque ſoporam
Sollicitat, quin aut faciem maculata decoram
Parte aliqua tabo livet, fractiſque ſagittis
Conſternata metu; pulſo vix ære venenum
Excutitur, celerique fuga ſeſe eripit hoſti.
At ſi quando humili ſubvecta per æthera biga,

Armorum fulgore tumens, plenaque pharetra,
Intima castrorum penetret, mediisque Draconem
Pervigilem tenebris incurrerit: ilicet ille
Deprensam tenet, intortoque volumine caudæ
Implicat, aut morsu infestat linguaque trisulca.
Tum totam infuso faciem fœdata veneno
Illa tremit, palletque metu incursantibus umbris,
Injectaque mora trahitur per opaca viarum:
Donec Avernales tandem eluctata per umbras
Fratris in aspectum rursus se vindicet, ignes
Jamque novos posito sensim pallore resumat.
Temporibus sic astra statis cœlumque tenebras
Exercere odiis, & certis lumina caussis
Deficere ac retegi voluit Natura; nec unquam
Hos Lunam temere Solemve subire labores:
Non magicis cœlo duci, aut squalere susurris:
Non iras monstrare Deum, vel poscere pulsi
Æris opem: sibi quæ vulgi male credulus error,
Vana superstitio, & veri mens nescia finxit.
Hæc animos Macedum sternat formido; luantque
Quicquid habent Divi irarum cladisque futuræ.
Hæc ubi disseruit Gallus, populoque profano
Eventu factura fidem secreta reclusit:
Tantarum attonitæ rerum novitate cohortes
Romulidum, nunc ora viri mentemque sagacem
Suspiciunt, nunc jura animis cœlestia versant,
Impositasque astris leges, & numina fatis
Vincta suis. Sed adhuc pars vani incredula vulgi
Spemque metumque interdum hæret, magnisque tenebras
Exposcunt votis, prono lux aurea cœlo
Occubat, & fuscis nox atra adremigat alis:
Æmula cum fratris mundo subvecta silenti
Titanis, sudum pleno subit æthera vultu:
Moxque trahit rugas. Tum Gallum protinus omnes
Circumstant: qui monstrat, uti occursantibus umbris,
Auricomæ frontis paullatim exuta decorem
Livescat, totum donec ferrugine vultum
Induat; & densas vix tandem emensa tenebras
Incipiat puros qua primum expalluit ignes
Concipere, & totis sensim se liberet umbris.
Olli continuo posita formidine certi
Has cœlo æternas Naturam figere leges,
Dia nec incertos moliri sidera cursus:

Spe

Spe magna attollunt animos, pugnæque futuræ
Expediunt ſeſe, atque alacres jam prælia poſcunt.
Ex illo Æneadæ tabentia ſidera nullo
Perculſi ſpectare metu, nec credere cœlo
Carmine deduci, aut magicos hauſura ſuſurros
Æra laboranti crepitu ſuccurrere Lunæ.

FINIS.

JOANNIS PINCIERI *Medici*

ARGUMENTA

In Libros SPHÆRÆ GEORGII BUCHANANI.

ARGUMENTUM LIBRI I.

QUID mundus: mundi quot conſtet partibus orbis:
Inferior quot contineat genitalia rerum
Semina: quæ ſurſum levitas gravitaſve deorſum
Ex illis rapiat: faciem telluris & undæ
Qualem maſſa gerat. Quod terra immota quieſcat,
Volvatur liquidum ſua per veſtigia cœlum.
Quodque magis tellus roſeo non diſtet ab ortu,
Diſtat ab occiduis quam qua Sol mergitur undis:
Nec propius Boream tangat quam tangitur Auſtro.
Ambitus hinc terram quantus circundet in orbem:
Quanta ejus medium quæ tranſit linea punctum:
Et quamvis terræ per ſe ſit maxima moles,
Quod cœlo collata tamen ſit ſeminis inſtar,
Ex quibus innumeros Epicurus condidit orbes.
Iſta liber ſcito complectitur ordine primus.

ARGU-

Argumentum Libri II.

ALTER in ætheria totus consumitur ora.
In qua, quod sensus cœlestia corpora fallant,
Mentem adhibere decet; quæ plures colligit orbes
Multiplici e motu, visus licet arguat unum.
Hi non arbitrio proprio casuve moventur,
Sed quia sunt orbes, natura agitantur in orbem.
Pressius hinc numerus sphærarum inquiritur, & quam
Quæque habeat sedem. Norat veneranda vetustas
Bis quatuor, nonam quibus adjunxere nepotes.
Astra probant cœlum immota tellure rotari,
Astra sub Hesperio nunquam morientia ponto.
Orbis idem specie formatum semper ab ortu
Tendit in occasum: quo connituntur & ipsi
Errones una, sed passibus haud tamen æquis.
De quorum gemino damnatur opinio motu.
Ex elementari massa constare negatur
Machina cœlestis, nullis exposta ruinis,
Eventis nullis: tamen hinc natalibus orbum
Non sequitur cœlum, divina potentia quondam
Quod fecit, quod adhuc divina potentia servat,
Et varie movet, & mira ratione gubernat.

Argumentum Libri III.

PROMTIUS in cœlo ut varii discrimina motus
Observare queas, aliosque deinde docere,
Priscorum finxit solertia docta Sophorum,
Ut circa immotum currens rota volvitur axem:
Sic esse & cœlo, circa quem volvitur, axem:
Extremas cujus, qua tangit sidera, partes
Dixerunt duo puncta Polos sermone Pelasgo.
Iidem etiam variis cœli palatia gyris
Distinguunt, quorum bini dicuntur ab Arctis,
A Solis bini nomen meruere reflexu.

Hi,

Hi, quia sunt parvi, non æquis partibus orbem
Ætherium findunt, appellanturque minores.
Majores reliqui paria in segmenta nitentem
Discindunt cœli campum: ut qui lucibus æquas
Nocturnas reddit tenebras, geminique Coluri,
Zodiacusque patens, in bis sex signa diremtus,
Quin visus etiam nostri finitor Horizon,
Atque μεσημέρινος. Non huc via Lactea spectat.
Hos inter quinæ spatiis æqualibus inter
Sese distantes spiræ inveniuntur: Olympum
Per quas cum terra una, qua respondet Olympo,
In totidem secuit majorum industria Zonas.
Tertius ista liber prolixius omnia tractat.

ARGUMENTUM LIBRI IV.

AUCTOR quæ voluit quarto comprendere libro,
Non longa serie mox ipso in limine narrat.
Ast quam propitiis Musis, Phœboque favente
Gnaviter orsus erat, nequiit pertexere telam.
Sive illi duræ secuerunt stamina Parcæ:
Sive agitans vates alio vatem impulit ardor:
Sive ætate gravi, victoque senilibus annis
Non indulserunt graviores otia curæ.
Mancum opus & mutilum est, & cui bona portio desit,
Namque ortus præter stellarum obitusque, Poëtæ
Ad designandum triplici discrimine tempus
Qualibus utuntur; quidque ortum obitumque vocare
Astrologi soleant; libro nihil exstat in isto.
Vestibulo ex ipso quid desit collige lector.

ARGUMENTUM LIBRI V.

QUID Lunæ obscuret cæca caligine vultum,
Vel Phœbi obnubat faciem, illiusque micantes
Auferat in certa radios mortalibus ora:
Versibus excultis liber edocet ordine quintus.

Carminis Æmonii tantum is negat esse venenum,
Vel tantum magicos vel aniles posse susurros,
Ut Phœbum obducant tenebris, Phœbive sororem.
Quin ob defectus Lunæ Solisque labores,
Si forte Astrologus pestemve famemve minetur,
Aut hostem infestum peregrinis affore ab oris
Nuntiet, indignum terreri pectora censet.
Posse etenim ex ipsis naturæ fontibus hujus
Eventus caussam reddi, sub nomine Galli
Militis & Musas & Martia castra secuti
Narrat, & e tenebris tenebrarum vindicat ortum.
Huic etiam calcem libro non addidit auctor
Extremamve manum: nam pauca deesse videntur.

In GEORGII BUCHANANI SCOTI de Sphæra *libros*,

A JOANNE PINCIERO *recognitos, & Supplementis auctos, Epigrammata duo, a* JOHANNE JONSTONO SCOTO, Helmstadio *missa.*

I.

VIDIT ut eximii Phœbus monumenta laboris
Sic indigne adeo nocte silente premi:
Ingemit, ac secum meditans, Ecquis modus (inquit)
Aut erit hic tanti quæ medicina mali?
Quis redimet, lucique iterum rediviva reponet?
Qualis huic fronti laurea frondis erit?
PINCIER en solus palmæ succedit honori,
Atque opus a tenebris vindicat arte sua.
Sic igitur parta læteris fronde, perennis
Nominis ut vigeat fama decusque tui.

ALIUD.

CYnthius Uraniæ curæ est, ut cætera cœli
Lumina, quæque regunt flammea signa Polum.
Uranien Phœbo curæ quis nescit? utrique est
PINCIER ingenii clarus honore sui.

Hæc

Hæc Solis cœlique vias monſtravit: at ille
Pieriæ docuit plectra movere lyræ.
Hinc facili tua Muſa ſtylo tam dulcia fundit
Carmina, vel priſcis annumeranda choris.
En utriuſque vides vera hic veſtigia, Sphæram
Sedulus exornat dum, BUCHANANE, tuam.
Sic faveant igitur Muſæ, ſic dexter Apollo,
Sic faveant cœptis aſtra benigna tuis.

De Sphæra GEORGII BUCHANANI,

Et Supplemento JOHANNIS PINCIERI.

LECTOR, & numeris, & univerſi
Orbis artifici vacans theatro,
Et laudes cane grate BUCHANANI,
Et laudes cane grate PINCIERI.

Nulla Muſa quod auſa, BUCHANANUS
Cœpit raræ opus eruditionis,
Sphæramque harmonicis modis polivit,
Solers coſmographus, bonuſque vates.

Nulla Muſa quod auſa, PINCIERUS
Dedit raræ opus eruditionis,
Expletum numeriſque, & abſolutum
Cunctis partibus, & tulit lacunas,
Et doctiſſimi & optimi Scotorum
Feliciſſimus æmulator Heſſus
Doctus philoſophus, bonuſque vates.

Ter conatus ego, quod hic & ille,
Ter divæ Uranies opem vocavi:
Ter vero calamis manu rejectis,
Ter fruſtra Uranies opem vocavi.
Namque uni quod & alteri dederunt,
Hoc multis aliis Dii negarunt.

Libri, quiſquis es, ergo lector hujus,
Et laudes cane grate BUCHANANO,
Et laudes cane grate PINCIERO.

RODOLPHUS GOCLENIUS,
Profeſſor Philoſophiæ in Academia *Marpurgenſi.*

ADAMI REGII SCOTI
In Libros GEORGII BUCHANANI *de* SPHÆRA
ARGUMENTA.

ARGUMENTUM LIBRI I.

PRIMUS habet complexa suo quæ semina rerum
Luna sinu cohibet; certis sic sedibus apte
Disponi levitate sua vel pondere, ut uni
Circumfusum aliud discordi fœdere præstet
Hospitium: verum gnavo cessura colono
In corpus coiisse unum terramque salumque,
Et formam quaquaversus retinere rotundam.
Terram autem immunem motus sua pondera mundi
Librare in medio, & magna sub mole videri:
Immenso quamvis si componatur Olympo,
Vix atomi sit vel puncti non sectilis instar.

ARGUMENTUM LIBRI II.

HIc primum ex vario qui versat sidera motu
Ætheris immensi molem dispescit in orbes:
Qui circa immotam ut vectent sua sidera terram,
Non casu, nec sponte sua, sed lege cientis
Naturæ, certa peragunt vertigine cursum.
Tum quot sint numero, tum quo sese ordine claudant,
Explicat; utque globi nulla non parte rotundam
In faciem coëant: hinc qua ratione supremus
Secum alios orbes ducit, reliquique sub illo
In mundi adversam torquent sua sidera partem.
Tum quæ materies cœlo data, simplice constans
Natura: quam non mutet, non ulla senescens

Vis

Vis ævi lasset, minuatve vel augeat: ortus
Quæ tamen haud expers, æternæ exordia caussæ
Debeat, immensum justo moderamine mundum
Quæ regat, & nostros clemens conformet ad usus.

ARGUMENTUM LIBRI III.

EDOCET hic cœli, circa quem volvitur, axem,
Immotosque polos, mundique ut mœnia gyri
Ardua disparibus spatiis utrinque Polares,
Et Tropici, paribusque secant Æquator, Horizon,
Quique diem medium dirimit, qui Solis utramque
Percurrit metam, qui justo examine signat
Æquatas tenebris luces; & latior illis
Signifer obliquo deducit sidera tractu:
Lactea inæquali tum ducitur orbita calle:
Et cœli ut faciem, sic & telluris & undæ
Quinque tenent Zonæ, quas nostri industria secli
Cultas humanos se didere vidit in usus.

ARGUMENTUM LIBRI IV.

EXPLICAT hic stellarum ortus obitusque, Poëtis
Tempora qui signent: tum cur quæ recta feruntur
Plus, obliqua minus, secum Æquatoris ab undis
Signa emersa trahunt, conduntque abeuntia in undas.
His nos addidimus cur lux contracta tenebras
Protrahat, atque statis vicibus protracta coarctet;
Aut semper cum Sole pares sibi vindicet horas:
Cur Sol dum spatiis lucem discriminat æquis,
Altior his umbras minuat, depressior illis
Augeat: æstivæ cur hic æqualia luces
Tempora concedant tenebris, increscat at illis
Usque adeo protracta dies, nox una diesque
Dum totum sub utroque polo definiat annum:
Climata dein, quantoque situs discrimine, in orbem
Quæ colitur tellus, homines vestigia mutent.

Argumentum Libri V.

Defectus Lunæ varios Solisque labores
Quintus ut enarret, damnat quod credidit olim
Vana superstitio, & veri gens nescia, cæcis
Condere se tenebris metuentia sidera carmen
Æmonium, & cœlo deduci posse venenis,
Credula ni pulsis plebs auxilietur ahenis:
Damnat & Astrologos, frustra quasi bella famemque
Regnorum aut clades, vel Regum funera ab illis
Deliquiis metuant: tum Lunæ narrat amores:
Primus & ut veras horum deprendere caussas
Endymion potuit: quas demum castra secutus
Romulidum Gallus diffusius explicat, omni
Et posita socios animat formidine in hostes.

In tres Sphæræ Scriptores Scotos.

BINA *Caledoniæ* fulserunt hactenus oræ
Lumina, præcipuis annumerata Sophis:
Qui circum immensi sinuosa volumina cœli
Vecti animos, calamo supposuere suo.
Prodiit inde SACRI celebris cognomine BOSCI,
Cujus in Uraniæ gloria prima scholis.
Prodiit & VATUM PRINCEPS, qui carmine dulci
Sidereas docuit *Timoleonta* vias.
Divino excitus jam tandem REGIUS œstro
Perficit & clara lustrat utrumque face:
Proximus, ut genio felicis carminis uni,
Notitia astriferi major utroque poli.
Trina *Caledonio* posthac sint insita cœlo
Lumina, cum primis emineantque Sophis:
Deducta in terras qui sidera & orbibus orbes
Implicitos calamo supposuere suo.

Patricius Sandæus.

In

In viri clarissimi, Juris peritissimi, Mathematici doctissimi, ADAMI REGII, *ad* G. BUCHANANI *Poëtarum nostri seculi facile Principis Sphæram Supplementum, &* *Commentarios,* ALEXANDRI HUMII *ab omine & nomine* Tetrastichon.

NON Natura tibi mentitur ab omine nomen,
Quod personæ index ingeniique tui.
Adamus primus vidit sub origine mundum:
Tu mundi leges, tempora, templa vides.
Regibus hoc studium paucis, dare fœdera terris:
At tibi nosse poli fœdera, nosse soli.
Ergo neget quisquam positum tibi ab omine nomen?
Cum tam conspirent nomen & omen idem.

ALIUD EJUSDEM.

TU *SCOTIS* quondam præluxti lumina, lumen
Ad lumen supplet REX, *Buchanane*, tuum.
Nunc gaudete duos vobis lucescere Soles,
SCOTIA quos peperit, si sapit, orbis amat.

FINIS.

EURI-

POETÆ TRAGICI

MEDEA

Georgio Buchanano Scoto Interprete.

Ad Illustrissimum Principem, JOANNEM A LUCEMBURGO, *IVERIACI ABBATEM,* GEORGII BUCHANANI PRÆFATIO.

NON *dubito plerosque futuros*, Princeps clarissime, *qui statim sibi hæc in manus sumserint, meam admirentur impudentiam, vel potius temeritatem, quod in tanto bonorum ingeniorum proventu, id ego potissimum sim ausus aggredi, quod aliorum vel pudor refugerat, vel reformidarat audacia, atque* Euripidi *vertendo manum admoliri non pertimuerim: præsertim quum non ignorarem hanc a plerisque rem prius tentatam, uni* Erasmo *ita successisse, ut juxta ab incepto me deterrere debuerit illorum casus, atque hujus felicitas: qui, præterquam quod ad eam rem venerat tot bonarum artium præsidio instructus, etiam si qua erat in hac parte novitatis gratia, eam præoccupaverat. Accedit & illud, quod præter summam in* Choris *obscuritatem (quæ huic scriptori adeo familiaris est, ut eam de industria sectatus esse videatur) hæc ipsa quondam* Fabula *ab* Ennio *prius versa fuerat, cujus non pauci versus adhuc in veterum commentariis passim leguntur: quorum comparatio his nostris, alioqui obscuris, plurimum sua luce officere possit. Ego vero, tantum abest ut his a scribendo rebus fuerim deterritus, ut in utriusque fortunæ qualemcunque eventum non mediocre præsidium hinc fore jam animo præceperim, atque mihi ipse quodammodo spoponderim. Nam tametsi plausum a studiosorum theatro hæc* Fabula *non accipiat, si utcunque tamen steterit, nec ignominiose explodatur, nunquam æque molestè*

molestè feram Ennii *atque* Erasmi *auctoritate mihi tenebras offundi, quam me post tam præclara nomina qualemcunque saltem locum tenuisse. Hoc vero quicquid est operæ, nos tibi*, Princeps clarissime, *potissimum censuimus dicandum, non modo ut grati saltem animi professione tuam erga me summam testarer humanitatem, aut a vestræ familiæ nobilissimæ splendore contra calumniantium invidiam præsidium mihi peterem, sed ut meliori spe reliquorum doctorum suffragiis me committerem, si tui judicii prærogativa subnixus essem: qui quum in omni disciplinarum genere principatum teneas, ac in hoc Poëticæ studio singulari quadam felicitate verseris*, soles *tamen* (*ut inquit ille*) meas esse aliquid putare nugas.

ARGUMENTUM.

JASON Medea comite Corinthum profectus, cum Glauca Creontis Corinthiorum Regis filia nuptias paciscitur. Medea vero, indicto a Creonte exilio, unius diei moram exorat. Idque beneficium ut remuneraretur, dono per filios ad Glaucam mittit vestem & coronam auream, quibus illa induta exstinguitur: Creon quoque filiæ adhærens perit. Medea quum suos interfecisset liberos, currum, quem a Sole acceperat, alatis draconibus junctum, conscendit, atque Athenas profugit. Ibique Ægeo Pandionis filio nubit. Pherecydes autem & Simonides ajunt, Jasonem a Medea recoctum, juvenem denuo factum. De patre vero ejus Æsone, is qui de Argonautarum reditu scripsit, ita inquit,

> [1] *Atque iterum blanda fecit revirere juventa*
> *Æsona, subtili distringens arte senectam,*
> *Plurima quum labris coxisset pharmaca in aureis.*

Æschylus,

1 *Atque iterum*] Hos versus Latine reddidisse videtur ipse Buchananus, ex istis Græcis.

Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
Γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι,
Φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.

Æſchylus, in fabula quæ *Nutrices Bacchi* inſcribitur, ait Bacchi nutrices, earumque viros, juvenes ab ea denuo factos. Staphylus autem inquit Jaſonem quodammodo a Medea peremtum. Nam quum ejus ſuaſu ſub Argus puppe obdormiret, naviſque jamjam vetuſtate ſolveretur, ruinâ puppis oppreſſus periit.

Aliter per Ariſtophanem Grammaticum.

MEDEA odio adverſus Jaſonem concepto propter nuptias Glaucæ Creontis filiæ, Glaucam, Creonta, ac ſuos etiam liberos interemit: relictoque Jaſone, Ægeo nupſit. Fabula Corinthi fingitur agi. Chorus eſt e mulieribus Corinthiis. Docuit eam [1] Pythiodoro prætore circiter octogeſimam ſeptimam Olympiadem.

1 *Pythiodoro*] Ita legendum, non quod omnes libri habent, *Pythodoro*.

PERSONÆ.

NUTRIX *Medeæ*.
PÆDAGOGUS.
MEDEA.
CHORUS *mulierum Corinthiarum*.
CREON *Rex*.
JASON.
ÆGEUS *Rex Athenienſium*.
NUNTIUS.
FILII *Medeæ*.

EURI-

EURIPIDIS

POETÆ TRAGICI

MEDEA,

GEORGIO BUCHANANO SCOTO INTERPRETE.

NUTRIX.

UTINAM [1] Pelaſgis littus Argo ad Colchicum
Non tranſvolaſſet Cyaneas Symplegadas:
Nec ſtrata ſaltu pinus olim Pelio
Cecidiſſet: acta nec virorum fortium
Dextris tuliſſet arietis ſpolium aurei
Pelia imperante: non hera excelſam mea
Medea Iolcon appuliſſet, Jaſonis
Amore ſævo pectus ægrum ſaucia:
Auctor puellis nec trucidandi patrem
Peliam, Corinthi degeret cum liberis
Viroque, gentis cujus exul incolit
Solum, favorem demereri ſedula,
Et ipſa ubique morem Jaſoni gerens:
FELICITATEM quam ſupremam exiſtimo,
Concors marito mulier ubi degit ſuo.
Nunc odia fervent, diffident cariſſimi
Nuper: ſuorum liberorum proditor
Heræque Jaſon nuptiis regalibus
Fruitur, tyranni filiam Corinthii
Creontis arcto conjugem amplexu fovens.

At

1 *Pelaſgis Argo*] Pari antonomaſia dicit *Pelaſgis Argo*, pro *Pelaſga* vel *Græca*, quo ſupra Miſcel. 13. *Atthida aram*, pro *Athenienſem*, & Sphær. III. pag. 469. verſ. 170. *Aſide terra*, pro *Aſiatica*, & Ovid. Ep. XII. 9. *Magnetida Argo*, pro *Magneſia*, appellat.

At misera miseris habita ludibrio modis
Medea, pactam clamat infelix fidem:
Pignusque fidei dexteram invocat datæ:
Testesque pacti conscios facit Deos,
Non ita merenti quam rependat gratiam
Fallax Jason: inedia se macerans
Jacet, doloris magnitudine obruta
Flumine perenni lacrymarum liquitur.
Ex quo mariti sensit in se injuriam,
Immota vultus, mœsta terræ lumina
Figit: procellæ similis, aut scopulo, abnuit
Surdis amicorum auribus solamina:
Nisi quod subinde colla flectens candida,
Secreta secum expostulat, deflens patrem,
Patriam, penates patrios, quos prodidit,
Virum sequuta, cui modo contemnitur.
At misera tandem jam suis didicit malis.
QUAM sit paternum suave non linquere solum.
Infensa natos odit, aspectu frui
Non gaudet: illud vereor, ut ne quid novi
Excogitet. NAM quum patitur injuriam
Elatus animus, haud facile sibi temperat.
Hanc novi ego probe: trepidaque exanimor metu
Ne ferrum acutum condat in præcordia,
Ingressa furtim tectum ubi torus sternitur:
Aut ne maritum perimat ac sponsam simul:
Dein majus ipsa subeat infortunium.
Metuenda sane est, nec facile victoriam
Referet, in illam si quis odia exerceat.
At cursu omisso jam reversi liberi,
Non mente volvunt matris infaustæ mala.
PUERILIS animus gravibus haud curis patet.
PÆD. Antiquum herilis familiæ peculium,
Quid sola stabas conquerens propter fores?
Abs te relinqui sola Medea ut feret?
NUT. Senex minister liberorum Jasonis,
MANCIPIA frugi, si quid evenerit heris,
Æque dolere suo decet ut incommodo.
Vis me doloris eo redegit, ut solo
Cœloque cogar evomere dominæ mala.
PÆD. Quid? misera nondum luctui statuit modum?
NUT. A fine tantum luctus, o bone vir, abest,
Ut hæc doloris sola sint primordia.
PÆD. O stulta, (siquidem sic decet de heris loqui)
Ut nil malorum comperit recentium.

NUT. Quid istud est? ne pigeat effari, senex.
PÆD. Nil: extulisse me priora pœnitet.
NUT. Amabo, me conservus haud celaveris:
Nam si necesse est, spondeo silentium.
PÆD. Sacras ad undas abeo Pyrenes, ubi
Sedere soliti sunt ad aleam senes.
Colloquia dum clam capto secreta, audio
Exigere pueros ut Corintho cogitet
Cum matre regni sceptra qui hic tenet Creon.
Verusne rumor hic sit, haud certo scio:
Falsum esse mallem, ac falsus ut sit comprecor.
NUT. Et hæc Jason liberis fieri sinet,
Iratus etsi diffidet cum conjuge?
PÆD. Affinitati vetus amor cedit novæ:
Nec huic amicus perstat ille familiæ.
NUT. Perimus igitur, si malum accedit malo
Novum vetusto, donec exhaustum hoc erit.
PÆD. At tu quiesce, & comprime hæc silentio.
Nam tempus haud dum est, hoc heræ ut fiat palam.
NUT. Audite pueri, qualis in vos sit parens.
Perire nolim, dominus est enim meus:
Verum erga amicos perfidus deprenditur.
PÆD. Publica querela est ista, jamdudum ipsa scis,
SIBI malle cunctos esse bene quam proximo:
Hunc jure, at alium [1] commodo adductum suo.
Si caritati liberum sponsam pater
Præfert Iason, nil facit certe novi.
NUT. Intro ite pueri, cuncta succedent bene.
At tu seorsum hos contine quantum potes,
Neve ad parentem propius accedere sinas.
Ira frementem nuper, oculis flammeis
Vidi minantem nescio quid istis: neque
Imponet iræ frena, donec quempiam
Feriat: in hostes potius utinam hunc impetum
Fortuna, amicis incolumibus, transferat.
MED. Infelix ego, miseris curis
Confecta, hei mihi quomodo perii!
NUT. Hoc, hoc ipsum est; cari pueri,
Æstuat ira animus genitricis,
Turget bilis, properate cito,
Tecta subite:
[2] Neve accedite lumina propius,

1 *Commodo adductum suo*] Ita Editio Henr. Stephani anno 1567, & recentiores libri: Basil. vero, Commelin. & Sanctandr. 1597, *addictum.*

2 *Neve accedite lumina propius*] Ita antiquiores libri; recentius vero editi, *lumina:* pro veteri autem lectione stare videtur ipse Euripides, Καὶ μὴ πελάσητ' ὄμματος ἐγγύς

Neve adieritis, ſed vitate
Animumque ferum, ac triſte ingenium
Mentis præcipitis: jamjam ite,
Intro abſcedite celeri paſſu.
Nam luctus dubio procul olim
Nubes ſurgens ſubito ardebit
Majore furore: ac patrabit
Aliquid mentis vis infrenis,
Et ſerie ſtimulata malorum.
MED. Heu, heu, toleravi miſera, toleravi mala magnis deflenda
Luctibus! O nati ſcelerati,
Vos male perdat miſeranda parens
Cum patre, ac tota domus pereat.
NUT. Me miſeram, cur natos patris
Peccato adſcribis? cur illos
Odiſti? hei mihi, pueri, miſere
Metuo ne quid ſecus eveniat.
GRAVIS eſt regum faſtus, & iræ
Nimium memoris, qui dare leges
Sunt ſoliti aliis, lege ſoluti
Ipſi. Judice me libertas
Par, & vitæ æquatio præſtat,
Seque aſſueſcere legibus æquis:
Si non regifico ſplendore, at
Tuto conſenuiſſe licebit.
Nam popularius æqui juris
Primum eſt nomen, & experiundo &
Uſu longe præſtabilius.
AT ſublimia nunquam ſtabili
Perſtant homini fixa pede diu, ac
Si quando ſors læva intonuit,
Hoc ex fonte innumeræ luctus
Undæ in ſplendida tecta redundant.
CHO. Vocem audivi, audivi planctum
Miſeræ Colchidos: animi nondum
Æſtus compoſuit: fare age, anus.
In veſtibulo ſtans audivi
Intra atria clamorem: haud lætor
Veſtræ, mulier, luctu domus,
Ac mihi minime grata geruntur.
NUT. Domus heu periit!
Deſerta omnia: detinet illum
Aula tyranni, ac contabeſcit
Luctu in thalamis hera, amicorum
Nullo mollita animum hortatu.
MED. Heu, heu, ruat in caput hoc miſerum
Fulmen ab æthere. Quis mihi supereſt
Dehinc vitæ uſus, vivere ut optem?
Eheu! longis triſtem curis,
Parcæ, miſeram abrumpite vitam.
CHO. Audiſti, o Jupiter, o tellus,
O lux, quam vocem miſera edat
Mulier? quod tandem immoderatum
Thalami deſiderium cogit,
Stulta, accelerare horam fati?
Iſtud ne expete: quod ſi conjux
Connubio tuus alio fruitur,
Id ne improperes illi crimen.
Hanc tibi judex Juppiter æquus
Dirimet litem. Ne te afflictes
Socium lugendo tori.
MED. O magna Themi, atque Artemi ſancta,
Cernitis, impius in me conjux
Quale

Quale patrarit facinus, sancto
Mihi jurejurando adstrictus?
Quem cum sponsa utinam simul ipsis
Ædibus oppressos conspiciam,
Qui immeritam læsere priores.
O pater, o patria a me inhoneste
Germano deserta peremto!
NUT. Quos vocet audis, quos imploret?
Themin augustam, cum Jove, præses
Qui creditur esse sacramenti:
Nec cohibere hera poterit facile
Pectoris æstus.
CHO. Qui fiet prodeat ut coram?
Auribus ut sermonis nostri
Vocem hauriat, ut, si pote fieri,
Acres animi leniat iras,
Ac violentum ingenium ponat?
NUT. Haudquaquam sedulitas nostra
Decrit amicis.
CHO. At abi mea tu, dominamque foras
Educ, atque allcquere: heus propera,
Ne designet quicquam asperius
Hos adversum, quos habet intus:
Gliscit enim vis sæva doloris.
NUT. Effecta hæc dabo. Sed metuo ut heræ
Persuadere queam: ista labori
Gratia vestro a me referetur:
Etsi fœtæ more leænæ
Luminis acies flammea servis
Triste minetur, si quis propius
Ut compellet, tentet adire.
NIL peccarit, veterum læva ac
Præpostera qui vocet ingenia,
Qui cantus ad sacra Deorum,
Ad convivia, festasque epulas
Instituere, illecebras gratas
Auribus: at suaviloquum carmen
Nemo invenit quo sedaret
Tristes animi curas, unde
Mortes plurimaque mala erumpunt
Eversura domos: verum istis
Cantu medicari utilius erat.
Ad lautas epulas quid frustra
Ilia tendunt, copia ubi dapis
Præsente animum lætitia explet?
CHO. Mœsti luctus gemitus nostras
Perculit aures, clamat misera
Illa, quam dolor edere cogit,
Voce, malum compellans sponsum,
Veteris desertorem thalami.
Læsa Themin Jove natam implorat,
Arbitram jurisjurandi,
Quæ illexit miseram ad solum Achivum
Per mare sævum, Scythiæ adversum,
Per ponti immensi spumantes
Cano sale fauces angustas.
MED. Egressa tecto sum, Corinthiæ nurus,
De me querendi ne sit ulli occasio.
Plerosque novi, quod seorsum degerent,
Habitos superbos: hos frequens præsentia
Fecit molestos: alius ingressus viam

Vitæ

Vitæ quietæ, ignaviæ [1] subiit notam:
Quia judicandi certa veritas abest
Oculis ab hominum, qui priusquam pectoris
Norint recessus intimos, visos modo
Odere, nullis provocati injuriis.
Ergo urbis hospes moribus se accommodet.
Nec laudo civem, contumax qui civibus,
Asperque agresti degit insolentia.
At enim inopinum hoc quod mihi evenit malum,
Vitam abstulit vivæ: pereo: vitæ exui
Jamdudum amorem, amore mortis percita.
In quo reposita cuncta habebam, pessimus
Plane virorum me reliquit vir meus.
NIHIL miserius fœminis, terra, omnium
Quæcunque vivunt, menteque vigent, edidit.
Primum necesse est opibus immensis virum
Emere, suique accipere dominum corporis.
Accedit aliud huic malo gravius malum,
In quo periclum maximum, frugi vir, an
Nequam: mulieri repudium infame est, neque
Sponsæ maritum jus recusandi est suum.
In jura moresque venientem opus est novos
Plane ariolari (quippe quæ haud didicit domi)
Quali marito serviendum sibi foret.
Et ista recte cuncta quum curaveris,
Si degat una sponte vir patiens jugi,
Beata vita est; sin secus, præstat mori.
Domesticorum si quis offendat virum,
Foras profectus sedat ægritudinem,
Caris amicis junctus aut æqualibus:
At nos necesse est unius ab arbitrio
Pendere, in unumque intueri: & interim
Vitam periclis nos carentem degere
Domi asseverant, ferre sese lanceam,
Errore ducti: nam ter in acie prius
Armata certem, liberos quam edam semel.
Sed non utrasque hac spectat æque oratio:
Hæc namque patria tibi, hic penates patrii,
Præsidia vitæ, grata conversatio
Inter sodales: contra inops ego, patria
Extor-

1 *Subiit*] Ita Euripides & orationis contextus legendum postulant: libris autem omnibus [*subit*] editum est.

Extorris, aspra læsa contumelia,
A conjuge solo advecta præda barbaro
Non hic propinquus, mater aut germanus est,
Ad quos malorum afflicta tempestatibus
Me veluti portum recipere in tutum queam
Tantisper igitur impetrare abs te velim,
Dum mihi facultas aliqua ratiove suppetet,
Qua de marito expetere supplicium queam,
Ob quæ patravit immerenti, & plectere
Illi locatam cum parente filiam.
Sis tacita. PLENA mulier alioqui metus,
Infirma, ferrum contueri haud sustinet:
At in torum si quispiam peccaverit,
Nullum cruoris pectus est sitientius
CHO. Id fiet: etenim jure pœnas expetis,
Medea: sortem nec dolere te tuam
Miror. Creonta sed video regem gradum
Ferre huc, novorum consiliorum nuntium.
CRE. Te, torva, vultu tetrico, iratam viro,
Medea, monui, regno ut extorris meo
Comitata geminis hinc abires liberis:
Vetui morari: quando decreti arbiter
Istius ego sum, non revertar hinc prius
Domum, exulem quam finibus protrusero.
MED. Hei pereo, penitus undecunque miserrima!
Omnes rudentes explicant hostes mei:
Mali nec usquam commodus datur exitus.
Afflicta quamvis pessime, id quæram tamen
Quæ caussa regno me exigere cogit, Creon?
CRE. Te metuo (quorsum falsa opus prætendere?)
Lethale gnatæ ne exitium struas meæ.
Caussæ timorem suggerunt hunc plurimæ.
Sagax es, artes gnara longe pessimas,
Graviterque tædis orba fers divortium:
Et nunc minari fama te refert malum
Sponsoque, sponsæque, & novæ nuptæ patri.
At id prius quam fiat, antevortere
Volo cavendo: præstat autem odium tuum
Nunc ferre, fera quam, peracto facinore,
Hanc lenitatem luere pœnitentia.
MED. Non fama primum nunc nocet, Creon, mihi
Miseræ, sed ante damna non semel dedit.
QUICUNQUE vera præditus prudentia est,
Ne disciplinis liberos impensius
Erudiat æquo, nec sapere doceat nimis.

Nam pigra præter quæ sequuntur otia,
Obliquus urget livor illos civium.
Apud imperitos scita si sophiæ nova
Promas, ineptum rentur atque inutilem.
At si putere denuo præcellere
Hos qui sophorum auctoritatem vindicant,
Eris molestus: idque adeo mihi evenit.
Perita quum sim, hos urit invidentia:
His otiosa dicor: illis displicet
Diversa vitæ ratio: nec desunt quibus
Obesse videar mediocri hac sapientia.
Tu quoque vereris, ne quid in te perpetrem:
Non hic mearum, ne time, rerum est status,
Reges ut a me metuere deceat, Creon.
At tu quid in me perpetrasti iniquius?
Natam elocasti cui tibi lubitum est viro:
At ego maritum prosequor odio meum.
Nec temere, opinor, ista gessisti: neque
Rebus secundis invideo: quin nuptias
Facite, beati vivite: latebras fugæ
Permitte tantum hic: læsa licet, injurias
Mussabo: discam cedere melioribus.

CRE. Speciosa sunt hæc, blandaque auribus, tamen
Vereor repostum ne coquas animo malum.
Atque adeo tanto credo quam pridem minus.
PRÆCIPITIS iræ mulierem, aut etiam virum
Vites facilius, quam modestum atque tacitum.
Desine morandi fando caussas nectere:
Abi: statutum est ita: nec [1] ars ulla faciet
Isthic ut habites me perosa hostiliter.
MED. Per genua quæso, perque desponsam recens.
CRE. Ah, verba perdis: neutiquam persuaseris.
MED. Et me repelles, haud reveritus supplicem?
CRE. Equidem familiæ non meæ te præfero.
MED. O patria, subiit nunc recordatio tui!
CRE. Qua nil secundum liberos mihi carius.
MED. O amor, hominibus pestis exitiabilis!
CRE. Perinde, opinor, res uti sese dabit.
MED. Quis auctor horum, tu memento Juppiter.
CRE. Abscede, inepta, meque curis libera.
MED. Curæ premunt me, nec egeo curis novis.
CRE. Hinc exigere subito servili manu.
MED. Noli obsecro, sed id te sine exorem, Creon.

CRE.

1 *Ars ulla faciet*] Recentiores *faciat*.

CRE. Adhuc molesta, mulier, eris, uti video.
MED. Abibo: non hoc ut precibus impetrem ago.
CRE. Quorsum igitur urges, nec meo abscedis solo?
MED. Unum instruendæ modo fugæ indulge diem:
Et quando curam hanc genitor abjecit, sine
Me comminisci liberis opem ultimam.
Misereſcat horum: nam & tibi sunt liberi.
Parens parentis calamitatibus fave.
Nam nulla cruciat cura me exilii mei,
Sed liberorum miseriæ me macerant.
CRE. Haud impotenti mente sum & tyrannica:
Quin sæpe damno mihi meus pudor fuit.
Et nunc aperte, mulier, erratum meum
Prævideo: verum vince, quod vis accipe.
Præmoneo tamen id, si morantem crastinus
Hic te videbit Phœbus, ac natos tuos,
Actum est, peristi: fixa stat sententia.
Nunc, si necesse est, lucis unius moram
Permitto: nam nil interim patraveris
Horum, timore quæ me habent nunc anxium.
CHO. Infelix mulier, misera, malis,
Miseris obnoxia, quo tandem
Te vertes? cujus amicitiam,
Cujus tectum aut terram invenies
Portum malis?
Traxit ineluctabile fatum
In mare te, Medea, malorum.
MED. Male cuncta cedunt undecunque, quis neget?
Sed ne putetis pessime hoc succedere,
Sponsis adhuc mihi pugna superest cum novis:
Ingens futurus est labor cum affinibus.
Credis tyranno quisse me palparier,
Ni subfuisset spes lucri, vel spes doli?
Supplex fuissem? contigissem illi manum?
At ille tanta præditus vecordia est,
Ut quum liceret obviam conatibus,
Si me expulisset, ire, [1] siverit diem
Hunc me manere, tres ego hostes quo meos
Mactabo, patrem, filiam, meum virum.
Sed tanta lethi quum facultas suppetat,
Unde inchoabo, dubia, amicæ, fluctuo.
Subdamne thalamis nuptialibus faces?
An ferro acuto rupta fodiam pectora,
Ingressa furtim tectum ubi torus sternitur?
Sed me moratur una res: si capta sim
In tecta scandens, per dolum dum rem gero,

1 *Siverit*] Antiqui libri *permisit*: male.

Per-

Peremta risus exhibebo malevolis.
At usitatam præstat insistere viam,
Cujus perita sum, necandi pharmacis.
Esto, perierint: quod recipiet me oppidum?
Quod erit asylum? fida quæ fidi hospitis
Domus patebit, protegetve ¹ perfugam?
Nusquam est. Manebo paullulum, dum stabilia
Alicunde nobis præsidia sese offerent.
Dolis adoriar, clamque perfungar nece.
Si pellat hinc me fors ineluctabilis,
Mucrone peragam facinus ipsa vel palam.
Lubens peribo, modo queam illos perdere.
Ad culmen imus præcipitis audaciæ.
Regina nobis culta semper unice,
Hecate triformis, artis adjutrix meæ,
Te juro, nostra quæ colis penetralia,
Nostro e dolore nemo referet gaudium.
His luctuosas atque acerbas nuptias,
Affinitatem funebrem & meam fugam
Reddam: eja cunctis utere simul artibus,
Medea, cuncta convoca consilia: age,
Aggredere facinus: nunc opu constantia
Animoque forti: quæ feras, vides: cave
Ut ne propines risui nepotibus
Te Sisyphæis, nuptiisque Iasonis,
Te patre claro Soleque proavo editam.
Perita es ipsa, deinde nata fœmina.
IGNAVA quibus est mens honesta ad omnia,
Ad turpe superest facinus omne audacia.

CHO. Retro ad fontes sacra feruntur
Flumina, jus & fas vertuntur:
Hominum plena dolis consilia:
Nec pacta fides Diis sat certa est.
Audiet ex hoc muliebre bene
Genus: accrescet gloria nobis.
Non jam deinceps fama sinistra
Traducet fœmineum sexum.
Ex hoc mutabit Musa modos
Vatum priscorum, qui cantu
Muliebrem celebrant perfidiam.
At si cœleste melos citharæ
Nos docuisset carminis auctor
Phœbus, paria audisset
Progenies virum.
Sed multa potest longior ætas
Nobis exprobrare, virisque.
At tu patriam deseruisti
Animi vecors, vecta gemellos
Trans scopulos ponti, ac peregrinam
Habitas terram, orbata cubilis
Tædis vidui, ac misera hinc exul
Ejiciere ignominiose.
Periit reverentia jurisjurandi: nullus superest Grajis
Pudor,

1 *Perfugam*] Prædicti libri (præter unum Steph.) *profugam*, metro non patiente.

Pudor: in cœlum sed revolavit.
Tibi vero nec patria domus est,
Infelix, in quam ceu portum
Perfugias e thalami curis:
Sed regina potentior
Occupat aulam.
IAS. Non nunc, sed ante sæpe perspectum est mihi
QUAM sit malum impotens & immedicabile
Ira aspra. Licitum fuerat & terra & domo
Hic tibi frui, siquidem tulisses molliter
Potentiorum imperia, quæ nunc exulas,
Ob vana verba, quæ molestiam mihi
Minime facessunt: perge, uti facis, dicere,
Longe virorum pessimum esse Iasonem.
At quæ in tyrannos blaterasti, si exules
Ob hæc, recense pro lucro jussam fugam.
Ego sævientum molliebam principum
Animos feroces, ne exulares: [1] tu tamen
Stulta esse pergis, prodigens convicia,
Dirisque reges devovens: itaque exulas.
Nec ista amicos me movent ut deseram.
Adsum, tuisque commodis, mulier, vaco,
Ut ne recedas hinc inops cum liberis.
Egensve rerum. MULTA secum incommoda
Ferre fuga suevit: sed nec indigne fero,
Nec velle possum male tibi, etsi me oderis.
MED. O pessime undiquaque! nam imbecillitas
Conviciari me sinit tantum mea.
Me adisti, adisti, maxime mortalium
Exose Diisque mihique cunctisque hominibus.
NON fortitudo est ista, non fiducia,
Læsos amicos contueri cominus:
Sed morbus unus omnium gravissimus
Additus hominibus, impudentia. Id tamen
Abs te probe actum est, quod adieris: ego ut levem
Animum dolore, jurgia in te congerens:
Et tu vicissim sentias molestiam.
Et primum (ut a primis initiis ordiar)
Salutis auctor tibi fui, ut Graji sciunt
Quoscunque tecum vexit Argo Pelias.
Flammam vomentes jussus es tauros jugo
Supponere, & lethale sulcis condere
Semen, draconem sæpe in orbes nexilem,
Circumvolutum vellus auro fulgidum, &
Sopore nunquam fessa victum lumina
Fallere: peremto tibi dedi illo cernere

1 *Tu tamen*] Recentiores, *ut tamen*: male.

Vitale lumen: prodito patre & domo,
Applicui Iolcon te ſequuta, tibi nimis
Hic obſecundans, ac mihi parum providens.
Peliam peremi, morte qua nulla gravior,
Manu ſuorum liberorum: ſuſtuli
Tibi metum omnem: tu tot ob beneficia
Nos prodidiſti, prædo perfidiſſime,
Novas ſequutus nuptias, poſt liberos
De me creatos: oibus etenim ſi fores,
Veniam dediſſem conjugis cupido novæ.
Dein pejeratis Diis fides fluxa: ac ſatis
Statuere nequeo quos putabas tum Deos
Regnare, credas nunc quoque, an potius novum
Jus eſſe faſque traditum mortalibus,
Ut qui tibi ipſi es conſcius perjurii.
O tacta ſæpe dextera, o ſæpe genua
Fruſtra prehenſa tibi manu infidiſſima!
Ut ſpes fefellit! age, velut amicum alloquar,
Sperantis inſtar aliquod abs te commodum:
Etenim rogando detegam ſcelus tuum.
Quo nunc revertar? ſpreta quo me conferam?
An ad penates patrios, ac patriam,
Quam te ſequuta prodidi? an potius petam
Peliæ miſellas filias, quæ me hoſpitem
Tractent benigne patris ob necem ſui?
Sic eſt, amicos perdidi domeſticos:
Quos non decebat afficere me injuria,
Te propter, hoſtes univerſos reddidi.
Ergo beatam inter Pelaſgidas nurus
Me reddidiſti pro his beneficiis: virum
Sum ſingularem nacta fidumque miſera.
Si profuga cogor hoc ſolo egredier, inops,
Deſerta amicis, ſola ſolis liberis
Comitata, pulchrum elogium erit ſponſo novo
Mendica proles exulans cum conjuge,
Cui debet, aura quod fruitur. O Juppiter,
ADULTERINI indicia cur certa hominibus
Auri didiſti, ſed virum in corpore nota
Impreſſa nulla eſt unde noſcantur mali?
CHO. GRAVIS ira res eſt, & malum inſatiabile
Amici amicis conſerunt quum jurgia.
IAS. Me, ut video oportet eloquendi eſſe haud rudem,
Verum gubernatoris inſtar callidi
Effugere ſumma linteorum margine

Loquacitatem, mulier, iſtam futilem.
Ego, beneficium quando nimium exaggeras,
Venerem ſalutis autumo auctorem meæ,
Ducemque curſus, nec Deum aut hominum alteri
Debere ob illa ſentio me gratiam.
Ingenii acumen acre ſuppetit tibi: at
Orationis arrogans jactantia eſt,
Ea quum recenſes, quæ coacta feceras
Amore, duris nos ut e laboribus
Eruere poſſes: illa tamen examine
Librare nolo exactiore: ſicubi
Profueris, agnoſco libens beneficium.
At, ut docebo te, incolumitate ex mea
Plus quam dediſti, ad te redundat commodi.
Primum, Pelaſgam, patria pro barbara,
Terram colis, ubi lex & æquitas vigent,
Nec jura cedunt gratiæ vel viribus:
Omneſque doctam te eſſe Graji intelligunt,
Famaque flores: finibus ſi in ultimis
Orbis habitares, mentio haud fieret tui.
Mihi nec aurum ſit domi aggeſtum, neque
Orphea canendo ſuavitas quæ vicerit,
Splendore ſi non ſortis hæc decoret favor.
Hæc dicta noſtris ſint ſuper laboribus,
Contentionem quando ad hanc me provocas.
At quæ exprobraſti regiis de nuptiis,
Primum reperies hic ſapere me dein virum
Et temperantem, & tibi meiſque liberis
Fidelem amicum: ſed quieſce tu interim.
Ut me Corinthon ex Iolco contuli,
Cumulo malorum inexplicabili obrutus,
Quid comminiſci commodum potui magis,
Quam ſi puellam regiam exul ducerem?
Non (quod tibi ægre eſt) quod torum odiſſem tuum,
Sponſæque amore ſaucius forem novæ,
Nec numero ut ulli liberûm contenderem:
Sat liberorum eſt: de ſobole nil conqueror:
Sed, quod putandum plurimi eſt, ut ſplendide
Ævum exigamus, neve penuria premat;
Quippe indigentes qui fugere procul ſciam
Cunctos amicos: utque familiæ meæ
Pro dignitate liberos educerem,
Ex teque natis gignerem fratres, pares
Quos ſimul honorum per gradus producerem:
Meamque poſtquam conſtabiliiſſem domum,
Felix ut eſſem: liberis ſane tibi
Haud

Haud eſt opus aliis: mihi vero utile eſt
Conſulere natis per futura pignora.
Num cogitaſſe videor abſurde? torus
Modo ne angat animum, haud iſtud ipſa dixeris.
AT eo mulierum crevit impotentia,
Si conjugalis ſalva ſit fides tori,
Tum cuncta recte creditis ſuccedere:
Sin hac ſiniſtre parte quidquam evenerit,
Quæ cara fuerant, ſunt ſtatim inimiciſſima.
At quam fuiſſet procreaſſe liberos
Aliunde melius, nec fuiſſe fœminas?
Exemta quantis vita foret hominum malis?
CHO. Hæc pulchre, Jaſon, perpolita oratio eſt.
At mihi videre (invita quamvis, proloquar)
Egiſſe inique, conjugem quum proderes.
MED. Quam noſtra vulgo diſſidet ſententia!
ORATIONIS qui probus erit artifex,
1 Factiſque iniquis, hunc reor graviſſima
Pœna eſſe dignum: nam quæ iniqua comere
Se gloriatur lingua, non maleficio
Ullo abſtinebit, ac vacua ſapientiæ eſt.
Igitur omitte ſplendidis coloribus
Fucare verum, & eloquendi viribus:
Verbo quidem uno te ſubito confecero.
Siquidem fuiſſes vir bonus, te oportuit
Non hæc amicis clam peregiſſe, at prius
Me perſuaſa nuptias facere novas.
IAS. Quin paruiſſes mihi ſuadenti probe,
Siquidem indicaſſem nuptias, quæ nec modo
Tumidi minuere pectoris bilem potes.
MED. Non hæc movebat cauſſa te, ſed barbaras
Tædas ſenectam adúſque fore putaveras
Parum decoras. *IAS.* Tibi velim id perſuadeas,
Non me ſequutum regiis his nuptiis
Cupidinem uxoris: ſed (uti dixi prius)
Tuæ ſaluti conſulebam, ac liberis
Meis, uti de ſtirpe fratres regia
Domui futuros præſidia progignerem.
MED. Ne mihi dolori juncta ſit felicitas,
Opeſque, quæ cor triſte curis ulcerent.
IAS. Hæc vota vertes, tibique melius conſules
Precando, ne quod utile eſt, triſte id putes:

Nec

1 *Factiſque iniquis*] An forte *iniquus?*

Nec quum ſecundæ res erunt te eſſe miſeram.
MED. Illude: perfugium tibi inventum eſt: ego
Deſerta cogor his profugere finibus.
IAS. Tibi auctor ipſa es, ne alteri id des crimini.
MED. Quinam? novis quod prodidi te nuptiis?
IAS. Diris tyrannos exſecrandis devovens.
MED. Et exſecratur veſtra me invicem domus.
IAS. Quot his ſuperſunt plura, quæ haud redarguo?
At ſi qua poſcis præſidia tuæ fugæ,
Natiſve, noſtris ex opibus accipere, age
Profer parato liberali dextera
Donare, noſtros teſſeras ad hoſpites
Dare, ut exulantem recipiant humaniter.
Hæc ſi recuſes, mulier, haud recte ſapis.
Iram remitte: conſules tibi melius.
MED. Tuis nec uti volumus hoſpitibus, neque
Accipere quicquam, nec dederis aliquid mihi:
NAM quæ mali dant dona, proſunt nemini.
IAS. At ego Deorum ſancta teſtor numina,
Natis paratum cuncta me dare tibique:
Sed tu recuſas optima, & ferocia
Fugas amicos, ac malo id quidem tuo.
MED. I, ſponſam amatam viſe: nimium demoror
Ab ejus oculis te procul: agite, nuptias
Facite: faventes forte ſi reſpexerint
Nos Dii, pigebit apparaſſe nuptias.
CHO. Si juſto amores acrius
Humana corda vulnerent,
Virtus faceſſit, deperit
Famæ decus; ſed ſi Cypris
Gradu modeſto venerit,
Nemo Deorum eſt gratior.
Regina Cypris, aureo
Ex arcu inevitabilem
In me ſagittam haud torſeris,
Amoris unctam nectare.
Mi grata temperantia,
Munus Deûm pulcherrimum.
Infrenis iracundia,
Rixoſaque æmulatio,
Mentem mihi ne ſaucient
Ulla dolentem pellice.
O ſancta Cypris, quæ toros
Amas carentes litibus,
Parata promte expendere
Lecti jugalis crimina
O patria, o ædes meæ,
Nunquam exul, & conſilii inops
Ævum moleſte tranſigam,
Confecta miſeris luctibus.
O fata, fata, tollite
Ex hoc prius me lumine!
INTER moleſta cuncta nil
Moleſtius cognovimus,
Pelli ſolo quam patrio.
Nec id relatu didicimus
Alterius: haud te civitas
Miſeratur, aut æqualium
Quiſquam graviſſimis malis
Preſſam. MALE pereat miſer,
Miſerabiliſque nemini,
Qui, quum licet, nullo colit

Officio amicos, nec aperit
Sincera clauſtra pectoris.
Mihi quidem amicus nunquam erit.
ÆGE. Medea ſalve, hoc pulchrius procœmium
Nemo habet, amicos quo ſalutarit ſuos.
MED. Salve propago providi Pandionis
Ægeu, unde in iſtud contuliſti te ſolum?
Æ. Phœbi vetuſtum deſerens oraculum.
M. Cur umbilicum faticanum adiſti ſoli?
Æ. Prolis cupido conſulere adegit Deum.
M. Et ſobolis orbus, per Deos, ævum exigis?
Æ. Orbus, voluntas quando ſic tulit Deûm.
M. Cœlebſne, vinctus an jugali copula?
Æ. Haud nuptialis fuimus expertes tori.
M. Quid tandem Apollo rettulit de liberis?
Æ. Carmen facultatem ſupra humani ingenî.
M. Reſponſa nobis noſſe num fas eſt Dei?
Æ. Fas eſt: peritæ namque mentis indiget.
M. Quid ergo dixit? ſcire ſi fas eſt, refer.
Æ. Utri eminentem ſolvere vetuit pedem:
M. Nempe antequam facias quid, aut quem adeas locum?
Æ. Prius paternam quam adiero rurſus domum.
M. Tu cujus ergo ad hancce tellurem venis?
Æ. Pittheus tyrannus quiſpiam eſt Trœzenius.
M. Pelopis (ut ajunt) filius ſanctiſſimus.
Æ. Communicare oraculum cum illo volo.
M. Sane peritus talium & gnarus vir eſt.
Æ. Mihique amicos inter acceptiſſimus.
M. Sit auſpicatum quicquid animo deſtinas.
Æ. Cur corpus oculuſque ita tuus contabuit?
M. Ægeu, maritus peſſimus hominum eſt meus.
Æ. Quid ais? aperte profer ægritudinem.
M. Immeritam Jaſon afficit me injuria.
Æ. Quinam? profare quicquid eſt apertius.
M. Habet ſupra me conjugem domus heram.
Æ. Nempe auſus iſtud facinus eſt fœdiſſimum?
M. Sic eſt: priores nunc amicos deſpicit.
Æ. Amore captus, an torum exoſus tuum?
M. Ingenti amore, nec ſuis fidus manet.
Æ. Valeat, malitia ſi modo eſt qua prædicas.
M. Affinitatem concupivit regiam.
Æ. Quis conjugem illi dederit, hoc ediſſere.
M. Is qui Corinthi ſceptra moderatur Creon.
Æ. Veniam meretur, mulier, iſte tuus dolor.
M. Ad hæc & exul hoc miſera pellor ſolo.

Æ.

Æ. A quo? recens hoc denuo narras malum.
M. Regno exulare me Creon iſto jubet.
Æ. Sinit hoc Jaſon? nec equidem hoc facinus probo.
M. Verbo repugnat, exigi re non vetat.
Sed te per iſtud oro mentum, per tua
Te genua ſupplex, ſupplices tendo manus,
Miſerere, miſerere mulieris miſerrimæ:
Nec orbam amicis exulemque deſpice,
Regno domoque contubernalem excipe.
Sic efficacem ſortiantur exitum
Quæ a Diis petiſti liberis ſuper, ipſeque
Moriare felix: comminiſci haud alteram,
Qualis reperta eſt ſponte, potuiſſes viam.
Dehinc faxo ne ſis ſterilis, & ſobole domum
Fundabo veſtram: tale novi pharmacum.
Æ. Permulta ſunt cur facere tibi gratum hic velim.
Primum Deorum, liberûm dein gratia
Quos polliceris: muneri namque huic ego
Inefficax ſum totus: ita profecto habet.
Tu ſi Cecropium adveneris ſolum, hoſpitem
Recipere nitar, cultor ut juſti unice.
Præmoneo tantum id te, mulier, ex hoc ſolo haud
Te duco: verum ſponte ſi perveneris
Noſtras ad ædes, tuta mecum manſeris.
Nec vim time, te neutiquam dimiſero.
Quin effer ipſa ſponte greſſum hinc: nam id velim,
Me criminandi ne ſit hoſpitibus locus.
M. Id fiet: at ſi dederis, ita fore hæc, fidem,
Votis abunde ſatis erit factum meis.
Æ. Mihi ne parum credis? quid hic eſt ſcrupuli?
M. Credo: ſed odit me domus Peliæ & Creon,
Nec me ut revellant hi tuo ſines ſolo,
Juratus ac vinctus ſacramento mihi:
Verbis ligatus, teſtibuſque Diis, meus
Fies amicus, nec fidem præconibus
Qui me repoſcent, facile habebis: namque ego
Infirma ſum: illis regna, vires, oppida
Large ſuperſunt, ac opes tyrannicæ,
Æ. Probe eloquuta es, mulier, atque provide:
Et quando viſum eſt ſic tibi, non abnuo.
Adverſus hoſtes hunc tuos prætendere
Potero colorem: tutiuſque iſtud reor.
Præſidia muni, verbaque ac Deos præi.
M. Jura ſolum terræ, patremque mei patris

Solem, Deorumque universum adjice genus.
Æ. Quid præbiturum vel negaturum? refer.
M. Quod non repelles exulem regno tuo:
Nec si meorum quispiam velit hostium
Educere, haud id vivus & volens sines
Æ. Tellurem & almum dejero Solis jubar,
Deosque cunctos, firma fore quæ postulas.
M. Sat est: quid autem pœnæ erit, si pejeres?
Æ. Quæ pejerantes pœna consequi solet.
M. Avibus secundis perge, cuncta recte habent.
Ergo te revisam protinus, ubi fecero
Quæ destinavi, & quæ volebam ubi assequar.
CHO. At te pacifer hinc Mercurius
Incolumem ad tua tecta reducat:
Quæque agitas animo perficere
Det tibi, nam generosus
Mihi vir visus es, Ægeu.
MED. O Juppiter, Jovisque fas, faxque aurea
Phœbi, tropæum nunc feram illustrissimum!
Nunc recta ad ipsam tendimus victoriam.
Spes expetendi de hoste supplicii datur.
Nam qua pericli supererat vel plurimum,
Portus repertus natus est Pandionis.
[1] Posthac rudentem principem ligabimus,
Cursum tenentes recta ad urbem Palladis.
Nunc cuncta prodam, mente quæ celaveram,
Ac dicta crede serio, quæ proloquar.
Mittam e ministris quempiam, qui Jasonem
Arcessat ad me: post ubi pervenerit,
Oratione blandiore colloquar:
Recte videri nuptias & ordine
Factas, quibus me bene merentem prodidit:
Nec parva secum ferre dicam commoda:
Petamque natis hic licere vivere:
Non quod relinqui liberos velim meos,
Et hostium hic exponier ludibrio:
Sed ut puellam regiam perimam dolo.
Nam dona sponsæ quæ ferant, natis dabo,
Subtile peplum, cum corona nexili
Ex auro: ut isthoc munere redimant fugam.
Quod si recepta dona corpus tetigerint,
Peri-

1 *Posthac rudentem principem*] Rectius forte & Euripidis menti convenientius, *Ex hoc*, scil *portu*, ad quem funem præcipuum quasi alligabo. Metaphora Poëtis aliisque usitatissima. Ovid. Epist. Leand.

Illic est aptum nostræ navale carinæ,
Et melius nulla stat mea puppis aqua.

Peribit ipsa, & quisquis admorit manum:
Sic imbuentur efficaci pharmaco.
Atque hic loquendi de his mihi statuam modum.
Sed corda mœror obruit, quum cogito
Quantum supersit perpetrandum dehinc scelus.
Mactabo natos, nec manu quisquam mea
Hos liberabit: post ubi turbavero
Penitus Jasonis domum, vertam solum
Profuga, peremtis liberis carissimis,
Cæde inquinata dexteram nefaria.
Non est ferendum, fœminæ carissimæ,
Risus ut hosti materia sim: sic eat.
Quid enim relictum est cur juvet dehinc vivere?
Nam nec patria, nec mihi domus, nec miseriæ
Perfugia restant ulla: tunc insanii,
Patrios penates quum reliqui, credula
Homini Pelasgo, qui, favente numine,
Pœnas rependet: nam nec ex me liberos
Vivos videbit dehinc, nec e sponsa nova
Gignet, venenis sed mala peribit malis.
Me nemo posthac insimulet ignaviæ,
Aut imbecillem desidemve censeat:
Quin contra amicis benevolam, hostibus gravem.
Nam quisquis istis præditus erit moribus,
Ævum perenni laude clarum transiget.
C. Arcana nobis quando credis pectoris,
Prodesse cupio tibi, ac tueri publicum
Mortalium jus fasque: quare suadeo
Ne tam nefando scelere te contamines.
M. Hæc fixa perstant: ac tibi ignosci potest
Isthæc loquenti, quæ pari haud premeris malo.
C. Mactare sobolem mulier audebis tuam?
M. Id nempe conjux maxime indigne feret.
C. Et tu miseriis maximis cumulaberis.
M. Sic eat: inanis omnis est oratio,
Ab instituto quæ refrenet: verum age,
Opera fideli semper utimur tua
Ad cuncta tectam quæ fidem desiderant.
Adduc maritum: at ne revela regibus
Consilia nostra, si sapis & es fœmina.
C. Cecropidæ quondam felices,
Et sancta Deûm soboles,
Arva invicta ac sacra colentes,
Aurea quos sapientia pascit
Lucida puræ per spatia æthræ
Traducentes molliter ævum:
Ubi castas quondam Pieridas
Fama novem peperisse

Narrat flavam Harmonien:
Ubi pulchriflui flumina propter
Cephisi Venerem ajunt fessam
Mollibus exhalando flabris,
Et blandum spirantibus auris
Campos afflavisse beatos,
Dum nectit purpuream roseo ac
Suaveolenti e flore coronam
Ambrosiæ comæ:
[1] In quam, ut referunt, comites sophiæ
Misit amores, omnigenæ essent
Ut virtutis opitulatores.
Quinam sacrorum fluviorum
Urbs, & cunctis hospita tellus
Te venientem accipiet, sobolis
Exsecranda cæde cruentam?
Quin expende hic inter amicos
Quantum aggrediare nefas, animum
Refer ad tristia funera prolis.
Ne, per genua oramus pariter
Cunctæ, ne progeniem perimas.
Unde hæc cruda audacia cordi?
Unde hæc cæca temeritas? natis
Nempe inferre manum pote propriis?
Quinam immunes fletibus oculos
In natorum funere habebis?
Quum procumbet soboles supplex
Inter cædem, miseranda animi
Sanguine poteris tingere dextram?
JAS. Advenio jussus: quamlibet succenseas,
Hic tibi deesse nolui: sed expedi
Ecquid requiras modo novæ ex nobis rei.
MED. Jason, oro, quicquid in te dixerim,
Ignosce: nostra si quid iracundia
Asperius egit, te remittere id decet
Beneficiorum memoriæ communium.
Namque ipsa mecum sola dum ratiocinor,
[2] Me me reprendi: Misera, cur insanio?
Infensa cur sum recta consulentibus?
Hostis tyrannis sum, viroque qui facit
Quod utilissimum est mihi, sociam tori
Dum rege natam ducit, ac natis meis
Fratres creabit? non furoris impetum
Frenare par est? quid fero, quum præbeant
Dii cuncta abunde? non mihi sunt liberi?
Orbos amicis video nos & exules.
Hæc mente volvens, quanta vis insaniæ

Me

1 *In quam, ut referunt, comites sophiæ Misit amores*] Ita cum veteribus libris distinguenda sententia, non ut in recentioribus,
In quam, ut referunt comites sophiæ,
Misit amores. ————
Euripid.
Τᾷ σοφίᾳ παρέδρους
Πέμπειν ἔρωτας.

2 *Me me reprendi*] Wetst. *Memet.*

Me tenuit, iramque immerentem intelligo.
Quin laudo nunc te, providumque judico,
Qui tam potentem affinitatem adjunxeris.
Ego ſtulta certe, conſilî quæ particeps
Iſtius eſſe, quæ miniſtra debui
Adſtrare lecto conjugis novæ, atque ei
Gratum quod eſſet, facere; verum nos ſumus
Non dico peſtis quanta, certe fœminæ.
Sed te malorum non decet fieri æmulum,
Et ſtulta ſtultis dicta dictis reddere.
Inſaniebam, fateor, ante: cedo nunc:
Conſultius deliberavi. O liberi,
O liberi, huc accedite, exite huc, domo
Prodite, complectamini, alloquamini
Cum matre patrem: priſtinum deponite
Odium in amicos cum parente priſtinos.
Jam fœdus ictum eſt: ira ceſſit: dexteram
Prehendite. Hei mihi! ſubit animum mali
Memoria tecti. O liberi, an ſuperſtites
Exporrigetis dexteras caras diu?
Hei miſera! lacrymis nuper obſita & metu,
Odium paternum tempus ubi jam leniit,
Rigare fletu cogor ora denuo.

CHO. Et noſtra liquidis ora fletibus madent,
Præſente majus ne quod accidat nefas.

JAS. Hæc laudo, mulier: illa nec graviter fero.
PAR eſt profecto fœmina uti ſuccenſeat
Novas marito contrahenti nuptias.
At ſaniora conſilia tuus animus
Admiſit: ipſaque admonente tempore
Fideliorem percipis ſententiam:
Quod eſſe munus fœminæ arbitror probæ.
Nec oſcitanter, filii cariſſimi,
Veſtræ ſalutis inita ratio eſt a patre,
Siquidem faventes habeat inceptis Deos.
Nam ſpero terræ vos adhuc Corinthiæ
Olim futuros principes cum fratribus.
Sed creſcite modo: cætera expediet pater,
Divumque quiſquis nos benignus aſpicit.
Utinam ex ephebis exeuntes vos probe
Videam inſtitutos, ſuperioreſque hoſtibus!
Sed cur tenellas uda lacrymis genas
Mœres, retrorſum flexa vultus candidos?
Nec hæc libenter auribus verba imbibis?

MED. Nil: liberorum memoria animum perculit.

JAS. Bono animo es: iſtis ego probe proſpexero.

M. Fict;

M. Fiet: tibi parebo: verum fœmina
Sum; NATUS autem ſexus hic ad lacrymas.
J. Cur tantopere vero ingemiſcis pignora?
M. Ea nempe peperi: quum precarer proſpere
His, me ſubibat tacita commiſeratio,
An certa ſint hæc vota. Sed qua gratia
Huc te vocavi, ex parte dictum: cætera
Ego in memoriam ſuggeram. Quum regibus
Viſum ſit iſto me relegare e ſolo,
Id eſſe video commodiſſimum mihi,
Principibus ut ne ſim impedimento & tibi,
Hic commorando: quippe quum infenſa videar
Aulæ, exulatum propero: verum liberi
Ut educari patria poſſint manu,
Roga Creontem ne jubeat eſſe exules.
J. Certum experiri, at neſcio an perſuaſero.
M. At tu jubeto ſponſa genitorem ut roget,
Hinc exulatum ne releget liberos.
J. Fiet: & opinor impetraturam, niſi
A cæterarum diſcrepabit moribus.
M. Et ego laboris hujus adjutrix ero.
Nam dona mittam, pulchrius quibus nihil
Nunc inter homines eſt, ſat id ſcio: peplum
Tenue ferentes filios, & aureum
Orbem coronæ. Sed miniſtrorum illico
Aliquem neceſſe eſt ferre mundum hunc muliebrem.
Felicitate non fruetur ſimplice,
Sed mille ſane commodis cumulabitur,
Te nacta thalamo conjugem, virum optimum,
Adepta cultus quos patris mei pater
Phœbus ferendos poſteris dedit ſuis.
Hæc capite manibus dona nuptialia,
Nati, ac beatæ ferte ſponſæ regiæ.
Non reſpuenda capiet utique munera.
J. Cur ipſa tete ſtulta ſpolias his? putas
Ullis egere regiam peplis domum,
Aurove? ſerva, ne dederis hæc: ſat ſcio,
Alicujus eſſe ſi putabit me pretî,
Auro maritum ſponſa longe præferet.
M. Omitte: flecti muneribus ajunt Deos.
ORATIONE qualibet potentius
Apud homines aurum eſt: fovet felicior
Illam aura ſortis: cuncta fortunat Deus
Illi: puella regnat, ego fugam haud modo

Auro,

Auro, ſed anima liberum redimam lubens.
At vos propinquas, filii, ingreſſi domos,
Novam parentis conjugem, dominam meam,
Orate, deprecamini ne vertere
Solum neceſſe ſit, offerentes in manum
Hæc dona: multum namque noſtra id intereſt,
Illius iſthæc munera accipi manu.
Ite, & peracta re probe ex ſententia,
Matri referte nuntium qualem cupit.
CHO. Nulla dehinc ſupereſt ſpes pueros
Victuros: ad cædem properant.
Sponſa coronam fulvam accipiet,
Miſera accipiet miſerum exitium,
Flavæque comæ dirum ornatum
Acceptum capiti imponet.
Gratia pepli, & nitor ambroſius
Auro tempora cingere coget.
Sponſa ornabitur orco.
Tales cadet in laqueos,
Miſero & fato defungetur:
Nec mortis patet exitus uſquam.
Tu vero, o miſer, o infelix
Sponſe! affinis dum vis regum
Eſſe, calamitatem imprudens
Arceſſis natis, ac ſponſæ
Miſerum exitium. O miſeranda parens
Puerorum! tua lugeo fata,
Quæ thalamos geniales propter,
Dulcia prives pignora vita,
Quos tibi vir linquens, injuſte
Nuptæ thalamo alterius fruitur.
PÆD. Natis remiſſum eſt, o hera, exilium tuis.
Regina munus in manum accepit lubens.
Tranquilla pueris cuncta ſunt illinc tuis.
MED. Hei! *P.* Quid gemiſcis, cuncta quum feliciter
Cedant? quid ora vertis illuc candida?
Meum nec audis mente læta nuntium?
M. Æ, æ!
P. Hæc cum relatis nuntiis haud congruunt.
M. Væ denuo, væ! *P.* Num fefellit opinio
Mea me, malumque nuntium invitus fero?
M. Quæ nuntiata, nuntiata: haud culpo te.
P. Dejecta vultus ergo quid fletu mades?
M. Huc multa cogunt, o ſenex: namque & Dei
Huc impulere, & ſtultitia ſimul mea.
P. Animo bono es: per liberos potentiæ
Adhuc prioris magna ſupereſt portio.
M. Alios quidem prius miſera deducam ego
P. Non ſola natis ſegregaris.
CALAMITAS

Modice ferenda est tibi, genita quum sis homo.
M. Id fiet : at tu protinus in ædes abi,
Puerisque solitum præpara diarium.
Jam parta vobis civitas, o filii,
Filii, domusque, quam colatis me sine,
Orbi parente sempiternum ! at exulem
Me capiet alia terra, fructus antequam
Capiam expetitos, quam beatos videro,
Lectos priusquam nuptialesque thalamos,
Sponsasque vobis præparem, ac tollam facem.
O jam sinistram contumaciam meam!
Frustra educavi, filii, vos, pertuli
Frustra labores, anxia incassum fui,
Frustra dolores passa sum puerperî.
O spes inanes sæpe de vobis meas!
Fore vos senectæ præsidia nostræ, & manu
Vestra sepulchro mortuam me contegi:
Quæ prima ferme vota sunt mortalibus.
Exstincta nunc est dulcis exspectatio.
Nam mœsta, vobis orba vitam transigam,
Et luctuosa: nec deinceps cernere
Vobis parentem suavibus oculis licet,
Ad institutum transeuntibus novum
Eheu ! quid in me respicitis, o filii,
Risu renidentes mihi novissimo ?
Hei misera! quid agam? mulieres, mihi deficit
Cor, intuendo blanda lumina liberûm.
Nequeo : priora consilia valeant: solum
Mecum relinquent: quid? dolore dum patrem
Afficio, duplo gravius arcessam malum
Mihi ipsa? minime: consilia valeant: mihi
Quid contigit cur torpeam? ludibrio
Me patiar esse meis inultis hostibus?
Audenda sunt hæc. Sed meæ est ignaviæ
Hoc crimen : animo molliora suggero
Verba, introite: si quis est cui non licet
His interesse sacris, ipse viderit.
Meam profecto dexteram non polluam.
Ah facinus, anime, ne istud admittas cave:
Ipsos omitte, misera parce liberis:
Fugæ levamen exulantes una erunt
Nostræ. Per atræ noctis ultores Deos
Non sic abibit, ut meorum ego hostium

Natos

Natos relinquam obnoxios libidini.
Vitare mortem non queunt: quo nos trahit
Fatum, ſequamur; ſortiantur terminum
Hinc lucis, unde ceperint primordium.
Peracta ſunt hæc: fixa ſtat ſententia:
Hanc nemo reddet irritam. Jam vertice
Hæret corona: ſponſa peplis regia
Perit involuta, ſat ſcio: ingrediar iter
Miſerrimum jam, miſerius etiam meos
Miſſura natos per iter. Alloqui libet:
Date, date matri dexteram, amplectamini
Nati parentem. O mihi manus cariſſima, o
Cariſſimum os, o forma, grataque facies!
Felicitatem, ſed ibi, vobis comprecor:
Nam quicquid hic ſupererat, abſtulit pater.
O molle corpus, grataque amplexatio,
Blandumque ſpirans ſuavis oris halitus!
Abite, abite, contueri non queo
Vos jam: malorum cedo magnitudini:
Videoque quantum perpetrabitur nefas.
SED peſſimorum facinorum genitor furor
Ratione major me retrorſum diſtrahit.
CHO. Mecum ſæpe exactius
Sum conata expendere, ac
Subtili librare examine,
Num deceat diſquirere fœminas
De rebus ſubtilibus anxie.
NEC nobis Muſarum aliena
Sunt commercia: ſunt ſapientiæ
Corda capacia, non tamen omnibus:
Sed rara inter copia fœminas
Indulget ſtudiis ſapientiæ.
Illud vero auſim contendere,
His cum longe actum felicius
Quibus ævum penitus tranſigere
Contigit orbis ſobolis,
Quam quibus eſt numeroſa propago
Sorte data: orbi quod inexperti
Ignorent, an dulce an amarum
Sit genuiſſe; anxietatibus
Vacui innumeris vivant: ſoboles
Queis numeroſa eſt, anxia curis
[1] Degunt miſeræ tempora vitæ
Primum ut honeſte [2] educant, vitæque neceſſaria ſubſidia parent.
Deinde accedit ad alias curas
Illud, ſintne futuri (incertum)
Male compoſitis moribus, an boni.
Id

1 *Degunt*] Forte *Degant*.

2 *Educant*] Libri omnes *educent*. Vide de Metris Buchan. cap. III. §. V. 7.

Id quoque postremum mortalium
Nulli non grave proloquar: etsi
Cætera vitæ commoda suppetant,
Et pubentes jam perveniat
Corpus ad annos, moribus optimis
Exculto ingenio, Dea inutilis
Tum si illa incumbat Mors, dulces
Ac mittat sub tartara liberos:
Qui fuit utile, pignora propter
Hunc adjectum a Diis, mortalibus
Intolerandum luctus cumulum?
MED. Jamdudum, amicæ, opperior exitum rei,
Fortuna quo se vertat illic, præstolans.
Atqui e ministris cerno quendam Jasonis
Gressus ferentem ad nos anhelo spiritu.
Mali videtur fore recentis nuntius.
NUN. O perpetratrix facinoris nefarii.
Medea! fuge, fuge, classe seu cita licet,
Seu vecta curru corripe celerem fugam.
MED. Quæ digna caussa cogit ad properam fugam?
N. Regia puella modo periit, atque genitor
Creon, venenis illiti pariter tuis.
M. Gratum attulisti nuntium: deinceps meos
Inter benevolos ac amantes nostri eris.
N. Quid? mente sana mulier es? an desipis?
Domum tyranni funditus quum verteris,
Audire gaudes, nec facinus istud paves?
M. Non deest ad ista quod queam rependere.
Sed ne gravere tantulum nobis moræ
Dare, pereundi donec explices modum.
Nam morte functos si sciam miserrima,
Cumulabis animum gaudio duplice meum.
N. Ut gemina proles cum patre advenit tua,
Et conjugalis attigit limen domus,
Famuli, dolori quibus erat tuus dolor,
Gaudemus, aures omnium cito pervolat
Rumor, maritum teque pacto fœdere
Consopiisse pristinam discordiam.
Hic tangere manus, ille flavum verticem
Mulcere pueris: ipse quoque præ gaudio
Pueros gynæceum usque lætus prosequor.
At hera colenda quæ tui nobis loco
Successit, antequam puerulos viderat,
Vultu renidenti intuens Jasonem
Hærebat: at post mœsta tristis lumina
Abscondit, ora retro flectens candida,
Quippe puerorum graviter adventum ferens.

Sed

Sed leniebat molliter puellulæ
Iras Jason, differendo talibus:
Adversum amicos ne fueris aspera: animum
Compone, rursus flecte vultus, ac puta
Hos esse amicos, quos maritus diligit:
Et dona suscipe, & patrem exora tuum,
Hinc ne releget pignora, meam in gratiam.
At illa mundum ut vidit, haud viro amplius
Negare quicquam sustinuit: ac antequam
Tectis abessent genitor & nati procul,
Ornata peplis ipsa versicoloribus,
Mollem corona pressit aurea comam,
Sese nitentis ante specli splendidum
Æquor refingens: ac renidens suaviter,
Spectabat umbram corporis inanimem sui.
Dein sede sese sublevans e regia,
Per tecta graditur læta donis, molliter
Eburna terræ collocans vestigia,
Et colla fixo sæpe spectans lumine.
At triste post hæc incidit spectaculum:
Colore mutato subitus iterum tremor
Obliqua membra vexat: ac ægre throno
Præoccupato potuit efficere ne humi
Prolapsa rueret: tum pedissequa quædam anus,
Iram esse Panos, aut Deûm cujuspiam
Rata, ejulavit lugubre, ante candidis
Nam tincta spumis ora vidit, & oculis
Circumrotari pupulas, & sanguinis
Inane corpus: ejulatum flebilem
Dein excipit ploratus, alia ipsum ad patrem
Festinat, alia calamitatem conjugis
Novum ad maritum currit ut recenseat.
Tota in tumultus versa varios regia
Strepebat, & jam cursor accelerans gradum
Lassus citatum, ad terminum pervenerat.
Hæc muta, clauso quæ jacebat lumine,
Suspiria trahens graviter, expergiscitur.
Misera gerebat cum duplice bellum malo:
Nam quæ premebat verticem auro tortili
Corona, mirum, flammeam scaturiginem
Voracis ignis evomebat: at pepli
Tenues, tuorum liberorum munera,
Niveum exedebant corpus & miseræ cutem.
Porro illa surgens e throno, comam igneam
Rotat, huc & illuc usta jactans tempora,
Quærens coronam excutere: at insolubilis

Aurum tenebat nexus: & quoties comam
Quatiebat, ignis ſæviebat acrius
Duplo: mali tum victa magnitudine
Cecidit, parenti cognitu tantum ſuo
Facilis: nec oculis forma conſtabat ſua,
Decor nec oris; vertice e ſummo cruor
Stillabat igne mixtus; avulſa oſſibus
Caro venenis per genas tacitis fluit,
Ceu tæda lentis læſa ſudat lacrymis.
Res dira viſu, terror omnes occupat,
Tangere cadaver nemo ut auſit: ſcilicet
Magiſtra ſors adverſa nos erudierat.
Ignarus autem genitor infelix mali,
Ut tecta primum contigit, cadaveri
Infuſus ingemuit, & ulnis comprimens,
Atque oſculatus, ſolvit ora talibus:
O nata miſera, quis Deorum perdidit
Sic morte fœda te? quis orbavit ſenem
Capulo propinquum, triſteque ſilicernium?
Utinam liceret, nata, tecum commori!
Ut lacrymis & luctibus fecit modum,
Senile corpus allevare dum cupit,
Peplis adhæſit tenuibus, uti laureis
Ramis adhæret hedera: tum certaminis
Horrenda facies oritur: ille tollere
Genua experitur, illa contra nititur.
Sin vim parabat, viva vellens viſcera
Nudabat oſſa: deinde ſenſim languit.
Fugiente vita ſpiritum tandem miſer
Efflavit, impar invaleſcenti malo.
Jam juncta genitor nataque cadavera jacent,
Dignum profecto lacrymis ſpectaculum.
De te quid opus oratione? ſenties
Pœnæ expetitæ jam viciſſitudinem.
HAUD primitus nunc eſſe res mortalium
Umbras fugaces credo; nec dubitaverim
Hos qui videntur ſapere, verborum aucupes
Hos curioſos, aſſeverare omnium
Jure eſſe habendos optimo ſtultiſſimos.
Certe beatus nullus eſt mortalium.
Ut affluunt res, ille fortunatior
Illa putetur, haud beatus ſit tamen.
CHO. Jure, ut videtur, plurimum hodie congeret
Deus malorum in Jaſonem: infortunii

Tui

Tui misertum est, o Creontis filia
Misella! thalamis quæ procul ab Jasonis
Ad tecta Ditis functa fato duceris.
MED. Certum est, amicæ fœminæ, celerrime
Natis peremtis hoc solo discedere;
Nec otiose desidendo dexteræ
Infestiori dare necandos filios
Mori necesse est liberos penitus meos.
Quando id necesse est, nos trucidemus utique,
Qui progenuimus: verum age, anime, accingere:
Ecquid moramur dira patrare scelera,
Et quæ necesse est perpetrare? age, o manus
Mea misera, ensem cape, cape, ac ad carceres
Progredere vitæ tristis, ac ne deficе:
Nec subeat animum liberorum memoria
Quos edidisti, o cara; & obliviscere
Fuisse natos breviculum hunc diem tuos.
Post deinde luge: nam tametsi occideris,
Cari fuerunt: mulier autem misera ego.
CHO. O terra lucidumque
Phœbi jubar! videte,
Aspicite pestilentem.
Hanc fœminam & cruentam,
Manum trucem priusquam
In liberos verterit,
Qui de tua stirpe aurea
Ducunt originem.
Quam metuo, Deûm
Ne imbuat hominum sanguis dextram.
At tu cœligenæ moderator
Lucis, cohibe, reprime, Furiam
Pelle cruentam & miseram tectis
E feralibus. Incassum labor
Deperit ob natos susceptus:
Pignora frustra cara genueras?
O Symplegadum inhospita saxa,
Quæ deseruisti, angustas fauces!
Misera, unde tibi furor hic animi?
Unde atrox cædes cumulatur?
QUISQUIS consanguinea terram
Imbuerit cæde, ac macularit
Sanguine dextram, vindicta comes
Urget sæva, ac Dii mala plurima
Hinc domibus cœlitus immittunt.
PUER. Quid agam? parentis quomodo hei fugiam manus?
ALTER. Ignoro, frater care: perimus utique.
CHO. Audis puerorum, audis vocem?
O misera, o infelix mulier!
Tectum ingrediar, pignora rapiam e
Cæde nefanda.
PUER. Per o Deorum numen opitulamini
Dum licet, in ipsis pene retibus sumus!
CHO. Misera aut ferrum, aut silicem gestas
Pectore, quæ propria mactabis
Dextra

Dextra pignora quæ peperiſti.
Unam ſecula memorant, unam
Ino, quam fœdaſſe cruore
Sui recenſent pignoris caram manum,
Nec ſponte, diro ſed furore percitam,
Inſanientem Juno quum miſeram domo
Exegit: oblita cæde natorum impia
Periit peremtis liberis mortis comes,
Progreſſa littus ultra, in æquor decidens.
Quid ſceleris jam reſtat inauſum?
O FOEMINEI thalami curæ
Pleni anxiferæ, quanta e vobis
Homines torquet lerna malorum!
IAS. Quæ ſtatis haſce propter ædes, fœminæ,
Eſtne intus auctor facinoris nefarii
Medea, ſeſe an abripuit alio fuga?
Tellure ſeſe ni recondat obrutam,
Pennave liquidas ætheris findat plagas,
Domui rependet capta pœnas regiæ.
An ſe, interemta ſtirpe regum, credidit
Impune tectis hiſce poſſe evadere?
Nec illius me cura, ſed ſobolis coquit.
Namque illa pœnas ſolvet his quos læſerat:
Sed liberorum huc venio vitæ ut conſulam;
Ne ſcelera matris vindicantes impiæ
Genere propinqui adverſus illos ſæviant.
CHO. Neſcis malorum quo redactus ſis, miſer
Iaſon, alias iſta nunquam diceres.
IAS. Quid eſt? an etiam me interimere cogitat?
C. Cæſi occiderunt liberi matris manu.
I. Hei mihi! quid ais? ut me jugulaſti, fœmina!
C. Ut luce caſſis cogita de liberis.
I. Ubi eos peremit? intus an foris? refer.
C. Foribus recluſis funera intuebere.
I. Auferte vectes, tollite hinc repagula
Statim, miniſtri, ſcelus ut aſpiciam duplex,
Illos peremtos, hanc, uti pœnam exigam.
MED. Quid fruſtra in iſtas arietas pulſans fores.
Cæſoſque, meque cædis auctorem petens?
Laborem omitte hunc, meque, ſi qua in re eſt opus,
Affare: manus haud licebit tangere.
Talem parentis Sol pater currum mihi,
Quo me tuerer e manu hoſtili, dedit.
J. O dira, Diis o mulier immortalibus
Exoſa, mihique, & omnibus mortalibus!
Quæ ſuſtinebas liberorum pectori

Inſe-

Inſerere ferrum mater, orbum & perdere
Me! & his patratis intueri ſuſtines
Solem ſolumque, facinus auſa peſſimum?
Male peri: ego reſipiſco nunc; inſanii
[1] Tum, cum paternis ædibus te barbaro
Grajas ad urbes e ſolo advexi, malum,
Peſtemque, patris proditricem, & patriæ
Quæ te educavit: ſupplicia de me expetunt
Scelerum tuorum vindices Erinnyes.
Nam fratre cæſo, ſanguinis ſocio, ratem
Mecum decoram ingreſſa es Argo Peliam.
Hinc orſa es: inde conjugali copula
Mihi juncta, de me ſuſtuliſti liberos,
Offenſa tædis quos peremiſti novis:
Quod Graja nulla perpetraſſet fœmina,
Quibus ego ſpretis prætuli thalamos tuos,
Affinitate peſtilente me illigans
Sævæ leænæ, haud fœminæ, quæ pectore
Scyllæ cruentos ferreo vincis canes.
Sed nulla mentem commovent opprobria,
Ita impudenti obduruiſti audacia.
Pereas, cruenta liberorum carnifex.
Lugere ſupereſt mihi meum infortunium,
Qui nec recenti perfruar connubio,
Nec quos creavi & educavi liberos,
Jam morte raptos, alloqui vivos licet.
MED. Quam multa contra ſuppetunt quæ redderem,
Si non utrinque teſtis eſſet Jupiter,
Quam debuiſti ac retuliſti gratiam.
Spretiſne noſtris nuptiis tu molliter
Vitam perageres, mihi miſeræ illuderes?
Regiaque virgo, & qui dedit nuptum hanc, Creon,
Impune an unquam me expuliſſent hoc ſolo?
Igitur leænam me voca, aut Scyllam (ut lubet)
Thuſcum obſidentem littus, ut par eſt, tuum
Animum viciſſim perculi moleſtiis.
JAS. Angeris & ipſa, & es malorum particeps.
M. Modo ne dolentem irrideas, juvat dolor.
I. O matre nati filii nefaria!
M. O filii, ut vos perdidit ſcelus patris!
I. Non hos peremit noſtra certe dextera.
M. Sed culpa, lectumque in jugalem injuria.

1 *Tum, cum*] Multi e recentioribus *Tunc, cum*.

I. Torumne propter ausa es illos perdere?
M. An hunc dolorem mulieri reris levem?
I. Si qua est modesta: tu undiquaque es pessima.
M. Illi occiderunt: hoc habet te pessime.
I. Capiti imminebunt vindices umbræ tuo.
M. Diis primus auctor notus est injuriæ.
I. Diis nota mens est exsecrabilis tua.
M. Mihi es molestus, & odiosa oratio.
I. Et tua vicissim mihi, sed hac molestia
Facile carebis. *M.* Quomodo? id namque unice
Cupio. *I.* Remitte flenda mihi cadavera,
Ac sepelienda. *M.* Minime, eos namque hac manu
Junonis alto sepeliam sanctæ sacro,
Sepulchra ne forte hostis insolentia
[1] Violet superbi; Sisyphique posteris
Cædis nefandæ sacra dabo piamina,
Festaque dicabo in posterum solennia.
At ipsa Erechthei propero ad urbem, ubi Ægeo
Jungar marito, filio Pandionis.
Tu vero, ut æquum est te, peribis pessime,
Argus reliquiis tempora effractus tua,
Finem nefastum sentiens thalami mei.
I. At te cruentæ filiorum Erinnyes
Perdant, & ultrix Justitia cædis feræ.
M. Ecquis Deorum te audiet vel dæmonum,
Perjure, fallax, hospitumque proditor?
I. Ah, ah, nefanda liberorum carnifex!
M. Proficiscere domum, conde tumulo conjugem.
I. Natis orbus geminis abeo.
M. Nondum luges: senium exspecta.
I. O carissima pignora! *M.* Matri
Cara profecto, patri minime.
I. Tamen exstinxti. *M.* Te ut cruciarem.
I. Heu me miserum! tangere cara
Cupio natorum ora meorum.
M. Nunc alloqueris, nunc amplecti
Optas, dudum quos repulisti.
I. Per o Deorum numen id tribue mihi,
Ut molle corpus liberûm tangam manu!
M. Minime: incassum verba profundis.
I. Juppiter hocne, ut spernimur, audis,
Quæque scelesta patraverit in me
Lea, natorum cæde cruenta?
Quod licet unum, fleo, vociferor,

Testes-

1 *Violet superbi*] Recentiores fere omnes, *superbus*.

Testesque Deos advoco, natos
Quod me attingere manibus prohibes
Abs te occisos, quod mihi tollis
Funeris arbitrium, quos utinam
Nunquam ego genuissem, abs te ut cæsos
Cernere cogerer ipse superstes.

CHO. DISPENSAT mortalia cuncta
Cœlo Juppiter: inopina Dei
Plurima peragunt, spes eventu
Fraudant sæpe suo: quæ credas
Fieri haud posse, expediet Deus, ut
Finem hæc nunc sortita est fabula.

Acta fuit Burdegalæ, Anno M. D. XLIII.

FINIS.

EURIPIDIS
POETÆ TRAGICI
ALCESTIS,
GEORGIO BUCHANANO SCOTO INTERPRETE.

Ad Illustrissimam Principem,

D. MARGARITAM,

Henrici II. Francorum Regis Sororem,

IN

ALCESTIN
PRÆFATIO.

LCESTIN Euripidis, *ante aliquot annos a me Latinam factam, ad te potissimum,* Margarita *Principum optima, censui mittendam. Nec id ea modo caussa feci, qua cæteri fere solent, qui hoc tempore in scribendo aliquid aut possunt, aut audent: ut videlicet*

hac prærogativa freti, aliorum judicia minus reformident, & auctoritate nominis tui adversus calumniantium malignitatem se tueantur: sed quod hujus Fabulæ lectionem tibi multis de caussis non ingratam fore sperabam. Est enim orationis genere leni & æquabili, &, quod Euripidis *proprium est, suavi: parricidii vero & veneficii, & reliquorum, quibus aliæ Tragœdiæ plenæ sunt, scelerum, nulla prorsus hic mentio, nullum omnino vestigium. Contra vero, conjugalis amoris, pietatis, humanitatis, & aliorum officiorum, adeo plena sunt omnia, ut non verear hanc Fabulam comparare cum libris eorum Philosophorum qui ex professo virtutis præcepta tradiderunt: ac nescio an etiam præferre debeam. Actio enim rerum sermone & spiritu pene animata, acrius quam nuda præcepta sensus impellit, & facilius in animos influit & illabitur: atque ubi illapsa fuerit, firmius hæret, & quasi radices agit. Quod si quis minus ad te pertinere credat ista, quod eo jam in omni virtutis genere sis progressa, ut non sis alienis exemplis confirmanda, sed alios tuo exemplo ad virtutem provoces, fallitur vehementer, meo quidem judicio: præcepta enim officiorum, & rerum præclare gestarum memoria, aliis fortassis utiliora erunt, qui ea legunt, ut velut ad normam suos mores eo dirigant: illis certe jucundissima esse debent, qui jam perfuncti discendi & imitandi laboribus, sub aliena persona suas laudes citra omnem adulationis suspicionem legunt. Habet enim hæc Fabula, quantum ego quidem judicare possum, earum virtutum, quas in te non minus libenter agnoscimus, quam in* Alceſtide *legentes miramur, adeo expressam imaginem, ut quoties eam in manus sumas, toties tuarum tibi virtutum in mentem veniat necesse sit; eam quum laudari audies, de tuis moribus judicium fieri existimes. Eam igitur ad te, ut dixi, mittimus. Quod si audacius a me factum videatur, eam tu potissimum culpam præstes oportet: quæ me tua auctoritate ad scribendum impulisti, & in arenam productum omni favoris genere prosequeris & foves. Vale.*

Ad Sereniss. juxta ac Eruditiss. Angliæ Reginam ELIZABETHAM, in Alcestin GEO. BUCHANANI Epigramma.

CUM tibi flebilibus Pythias saltata cothurnis
Non oculos posset, non satiare animum,
Jamque juberetur lacrymosa Tragœdia rursus
Ire sub aspectum, Regia virgo, tuum:
(Alpha Robertorum Dudleius ille Robertus,
Testis & orator Foxius hujus erit:)
Te quoque tam rara motam pietate recordor
A lacrymis siccas non tenuisse genas.
Scilicet ille (nihil quo mitius aspicit æther)
Tam tibi COR placidum, tam tibi mite dedit,
Fas sit ut, & vere, mihi dicere, nullius unquam
Sanguine Regales te maculasse manus.
Si Pythiæ pietas, pietas si vera Damonis
Uda fuit lacrymis facta potentis Heræ,
Quis, simul Alcestin subeuntem fata mariti
Viderit, haud mœstis fletibus ora riget?
Perlege priscorum numerosa volumina vatum,
Quicquid & Annales temporis hujus habent,
Rarus amor fratres alterna morte redemtos
Compulit alternis ire redire viis.
Filius a Stygio patrem qui liberet Orco,
Forsan in historiis unus & alter erit.
At quæ projiciat caro pro conjuge vitam,
Alite soligena rarior usque fuit.
Quare age quæ raris superas virtutibus annos,
Cui nisi quod rarum nil placuisse solet,
Quæ triviale nihil, sed pulchra, sed omnia rara,
Concipis, o sexus gloria rara tui:
Quam penes est unam nostro rarissimus ævo
CANDOR, & integræ relligionis amor,
Rara fides, pietas, constantia, rara potestas,
Quaque capax rarum nil magis orbis habet
Per genium, Regina, tuum, per & omnia rara,
Per tibi qui tribuit Regia sceptra, Deum,
Saltet ut hanc tragico tua gens mire apta cothurno
(Rarior ut pietas desinat esse) jube.

ΚΑ'Ρ-Ο"ΛΟΣ, ϑεῷ ξὺν, ΟΥ'ΘΕ'Ν—Ο'—ΒΙ'ΟΣ πέλω ϑεοῦ.

S. Majest. T. perpetua observantiæ voluntate deditissimus
CAROLUS UTENHOVIUS
F. Gand.

ARGUMENTUM.

QUUM jam moriturus esset Admetus, Apollo a Parcis impetravit ei, ut quantum vixisset, alterum tantum viveret, si alium daret, qui pro se moreretur. Parens autem uterque quum hanc pro filio moriendi conditionem recusasset, Alcestis uxor se obtulit. Paucos vero post dies quum ea incidisset calamitas, Hercules advenit. Is edoctus ab uno ministrorum quæ Alcestidi contigerant, ad sepulchrum profectus, Mortem abegit: mulierem veste obnubit: atque Admetum orat, ut eam a se acceptam servet. Affirmabat enim sibi, quum lucta vicisset, eam præmio datam. Id quum abnueret Admetus, detectam ei, quam lugebat, ostendit uxorem.

PERSONÆ.

APOLLO.	SERVUS.
THANATOS.	ADMETUS.
CHORUS.	EUMELUS.
SEMICHORION.	HERCULES.
ANCILLA *Alcestidis*.	PHERES.
ALCESTIS.	

EURI-

EURIPIDIS
POETÆ TRAGICI
ALCESTIS,
GEORGIO BUCHANANO SCOTO
INTERPRETE.

APOLLO.

O Tecta cara regis Admeti, in quibus
Convictor esse pertuli servis Deus.
Huc me coëgit, filium Æsculapium
Flammis trisulcis quum peremit Juppiter.
Ego impotenti sævus ira fulminis
Fabros Cyclopas perimo: pœnas ut darem,
Mortalis esse me viri servum pater
Voluit. Profectus igitur huc, pecus hospitis
Pavi, domumque præstiti incolumem hactenus:
Ut sancta sancto quæ Pheretis filio
Pareret: ipsum liberavi e faucibus
Lethi imminentis, præoccupans Parcas dolo.
Namque annuerunt mihi Deæ, ut subducerem
Admetum ab orco, & funus in præsentia
Aliud loco ejus manibus supponerem:
Quumque ambiisset ille amicos, omnium
Expertus animos, patris, ac matris senis
Quæ peperit ipsum, nemo præter conjugem
Inventus unam est, sponte quæ prior mori
Voluit, nec alma luce postea frui.
Ea bajulatur nunc manus inter domi
Frigente sensim corpore: hæc etenim dies
Decreta fato est, morte vitam ut exuat.
Sed funus hic ne polluat me, desero
Caros penates. Mortuorum sed prope
Thanatos sacerdos advenit, sub tartara

Raptu-

Rapturus illam. Tempori vero huc adest,
Hunc præstitutum mortis observans diem.
TH. Ha, ha, ha, ha.
Quid tibi tandem hic, Phœbe, negotii?
Quid oberras hæc limina propter?
Iterum injurius es Diis Stygiis,
Quorum aboles ac tollis honores.
Non sat erat tibi, morti Admeti
Injecisse moram arte dolosa
Circumventis Parcis? Iterum
Arcitenentem cur modo dextram
Armatus ades Peliæ observans
Natam, quæ pro conjuge caro est
Pollicita mori?
AP. Bono animo es, æquum jusque fasque poscimus.
TH. Quorsum igitur arcu, justa si petis, est opus?
AP. Hæc arma semper ferre consuetum est mihi.
TH. Opemque ferre præter æquum his ædibus?
AP. Hominis amici mihi dolori est calamitas.
TH. Etiam hoc secundo fraudor abs te funere?
AP. Atqui nec illud abstuli invito tibi.
TH. Cur vivit ergo, nec apud inferos agit?
AP. Sponsæ redemtus morte, quam tu nunc petis.
TH. Et quam silentes mortuam ad manes agam
AP Perge, aufer: etenim nescio an persuasero.
TH. Mi? munus ipsum cujus est occidere.
AP. Minime: morantes morte sed tollere senes.
TH. Quo verba spectent & voluntas tua, scio.
AP. Alcestidi ergo non licet senio frui?
TH. Non licet: honores, Phœbe, nos etiam juvant.
AP. Nil præter animam poteris unam tollere.
TH. Ex morte juvenum majus accedet decus.
AP. At vetula moriens ditius tumulabitur.
TH. Lex hæc rem habentes, Phœbe, solos respicit.
AP. Quid? tu Sophistes insciis nobis eras.
TH. Res ampla quibus est, redimerent mortis moras.
AP. Non ergo visum est tibi facere gratum hic mihi?
TH. Minime: ipse morum non meorum ignarus es.
AP. Quos nec Deorum nec hominum ullus diligit.
TH. Haud cuncta poteris præter æquum consequi.
AP. At reprimetur ista sæva immanitas
Quamlibet acerba: talis accedet domum
Pheretis hospes, imperante Eurystheo
Thrace ab nivosa quadrijugos abducere:
Acceptus hospes ille in Admeti domum,
Vi tollet istam fœminam tibi, neque
Hanc a me inibis gratiam: & quum ingratiis

Eadem

Eadem peregeris, odio esse haud desines.
TH. Ut multa dicas, nil tamen profeceris.
Hæc mulier Orci pallidam viset domum.
Properoque ad ipsam, ut ense delibem comam.
Damnatus ille Manibus Deis erit,
Cuicunque ferrum hoc verticem libaverit.
CH. Quæ pro foribus taciturna quies?
Cur conticuit domus Admeti?
SE. Nullus adest qui narret amicus,
An lugenda est filia Peliæ
Alcestis ceu mortua, an aura
Fruitur supera, quæ optima longe
Mihique & cunctis fœmina visa est
In conjugem fuisse?
SE. Auditne quisquam lacrymarum aut planctuum
Sonum per ædes, flentium aut suspiria?
SE. Minime: sed neque famulûm quisquam
Ad vestibulum est. Utinam, o Pæan,
Auxiliator in hac clade adsis,
Atque salutifer aspiciare.
SE. Nec tacita domus defuncta esset
Domina: nec clam condita tumulo est.
SE. Unde? haud video quid te recreet.
SE. Tamne probam clam populo Admetus
Conjugem humasset funere vili?
SE. Nec ante portas conspicor
Fontanæ aquæ lavacra, ceu
Ad mortuorum januas
Assuevit: haud propter fores
Abscissa coma est, posita in luctu
Quæ funereo cæditur, usquam
Neque virgineum perstrepit agmen.
SE. Atqui hæc fuerat præscripta dies,
Qua tenebrosum viseret Orcum.
SE. Quorsum hæc memoras?
SE. Pupugisti cor, pupugisti animum
CH. Quum bonos Parcæ rapiunt severæ,
Qui bonus vixit teneris ab annis,
Jure eos luget. Neque enim Chimæræ
Arva si remis adeas, vel æstu
Semper arentes Garamantum arenas,
Templaque Ammonis, miseræ prece umbras
Faucibus tetri rapies ab Orci.
Mors gradu tristis properat citato.
Nec focos juxta video Deorum,
[1] Quem sacerdotum precibus fatigem.
Si modo argutis oculis decorus
Filius Phœbi hac frueretur aura,
Illa, desertis Stygiis tenebris,
Noctis & portis, Acheronte ab ipso

Viva

1 *Quem sacerdotum*] Legendum arbitror *sacerdotem*: Euripides enim, οὐκ ἔχω 'πὶ τίνα Μηλοθύταν πορευθῶ.

Viva rediret.
Namque defunctos revocabat Orco,
Antequam telo trifido timendus
Jupiter sævos jaculatus ignes,
Perculit illum.
Nulla spes vitæ reliqua est: peregit
Cuncta rex: omnes pecudum cruentis
Stragibus Divûm cumulantur aræ,
Nec mali est usquam fuga certa certi.
Sed uda lacrymis quæpiam egreditur domo
Ancilla. Miserum me! quid afferet novi?
Veniam meretur luctus hic, si quicquam heris
Accidit acerbum. Scire at illud gestio,
Vita fruatur mulier, an jam perierit?
AN. Vivam vocare & mortuam pariter licet.
CH. Qui poterit idem vivus esse & mortuus?
AN. Vix ducit ægra spiritum ad thalami fores.
CH. Uxore quali qualis orbabere miser?
AN. Jam conjuge orbus dominus istud sentiet.
CH. Nec spes salutis ulla restat amplius?
AN. Fati prementis instat illi terminus.
CH. Ergo apparantur justa rite funeri?
AN. Mundus paratus est, quem humo condat simul.
CH. Præstante sese conjuge orbatum sciat,
Sub orbe cœli nulla qua melior fuit.
AN. Quidni? quis aliter sentiat? qui fœmina
Potuisset ulla facere gloriosius,
Suumque amorem prodere manifestius
Erga maritum, quam suam si impenderit
Vitam illi? at ista cuncta novit civitas.
At obstupesces, si modo audies, domi
Quæ perpetrarit. Destinatum quum diem
Adesse sensit, lauta vivo flumine
Corpus decorum, cedrino ex armario
Effert amictum: comta deinde splendide
Mundo superbo constitit domesticam
Vestam ante, tales ora solvens in preces:
O Dea, ego tristes abeo ad umbrarum domos:
Tibi advoluta te precor novissimum,
Orbos tuere liberos: huic conjugem
Caram, maritum filiæ da splendidum:
Nec, velut acerbo rapta mater funere est,
Præcipitet illos Parca præcox: sed sua in
Patria beati transigant ac suaviter
Jucunda vitæ spatia. Cunctas regiæ
Accessit aras, supplicavit, singulas

Festa

Festa corona myrteæ cinxit comæ:
Nec ora fletu madida, nec suspirio
Indice doloris, vis nec instantis mali
Vultus decori pristinum carpsit decus.
At conjugalem ut attigit thalamum, ac torum,
Lacrymis profusis solvit ora talibus:
O lecte, ubi mihi morte quem redimo mea
Solvit pudorem virginalem vir, vale.
Nec te quidem odi, me tametsi exstinxeris:
Nam dum recuso conjugem, & te prodere,
Morior. At alia te tenebit fœmina
Non castior, fortasse fortunatior.
Tum devoluta exosculatur lectulum,
Totumque inundat lacrymarum flumine.
Ubi tandem abunde fletuum profuderat,
Revoluta strato ex ædibus se proripit.
Ac sæpe thalamo egressa rediit denuo,
Supraque lectum denuo incubuit. Peplos
Flebant tenentes liberi: illa amplexibus
Modo hunc, modo illam comprimebat, scilicet
Moritura jamjam: flebili tota domo
Famuli tumultu fata lugebant heræ.
At illa dextram singulis dedit, neque
Quisquam inter omnes adeo contemtus fuit,
Quem affata non sit mutuis sermonibus.
Atque ista turbant nunc domum Admeti mala,
Quæ morte poterat fugere: mortem dum fugit,
Nunc sempiternum sibi dolorem arcessiit.
CH. His ingemiscit igitur Admetus malis,
Quem fata nupta dividunt ab optima.
AN. Luget profecto: conjugem caram tenens
Ulnis, rogansque morte ne se deserat:
Absurda poscens, quæque fieri non queant.
Tabescit illa, & languidum manus onus
Projecta inertis, debilem etsi spiritum
Vix fessa ducat, intueri Solem avet,
Almæque lucis ultimo aspectu frui,
Visura nunquam splendidum posthac jubar.
Sed abeo, teque adesse nuntiavero.
Nec semper omnes regibus cives favent,
Nec rebus adsunt turbidis alacriter:
At tu vetustus amicus es meis heris.
CH. O Dii, quæ fuga superest cladis?
Quæ fuga sortis, quæ imminet aulæ?

Exitne aliquis? laceremne comam?
Pullone tegam corpus amictu?
AN. Certa res est, certa, amici:
Sed precemur numina:
Nam potestas est Deorum
Visque longe maxima.
O Apollo sancte, cladis
Exitum hujus inveni:
Affer, affer remedium nunc,
Ut prius commentus es.
Nunc ades salutifer:
Pelle fatum lugubre,
Ditis implacabilis
Pectus atrox mitiga.
CH. Heu, heu: væ, væ!
O nate, nate Pheretis, Admete o miser,
Qua clade premeris orbus ista conjuge?
Pateris ferro rem fugiendam,
Et graviori clade piandam,
Quam si laquei de trabe celsa
Tereti nectas vincula collo.
Non enim caram modo, at
Conjugem carissimam
Hac morientem luce videbis
Sed jam maritus ipse progreditur domo.
Pheræa tellus ingemisce, illacryma.
Optima longe fœmina morbo
Contabescens Ditis ad umbras
Sub cava rapitur viscera terræ.
Nunquam thalamos plus lætitiæ
Quam tristitiæ ferre fatebor:
Partim id veteris casibus ævi
Doctus, partim hac clade recenti
Regis, quem longe optima conjux
Morte relinquens, non sinet unquam
Dehinc vitalem vivere vitam.
AL. O Sol, luxque diurna,
Cœlestesque rotatæ
Celeri turbine nubes.
AD. Me teque miseros aspicit duos, tua
Nil promerentes morte dignum cœlitus.
AL. O tellus, o atria, thalami
O geniales patriæ Iolci!
AD. Sustolle teipsam, o misera, neu me deseras,
Sed flecte precibus omnium dominos Deos.
AL. Biscalmam video, video ratem,
Atque umbrarum portitor hærens
Conto arcessit me propere Charon.
Age festina, quæ caussa moræ?
Præsto cætera cuncta: moraris
Nos sola, gradu celeri propera.
AD. Heu, navigationem acerbam istam mihi
Memoras: malorum quanta nos moles premit!
AL. Eripit, eripit quidam tibi me
(Nonne vides) ad tecta silentum.
Fronte subnigra lumina Pluto intentat celer huc: quid facis? aufer.
Quod miserabilis iter insisto?
AD. Acerbum amicis ac mihi, atque liberis,
Queis luctus hic est proprius, miserrimum.
AL. Jam dimittite, dimittite me.
Genua labant: jam deponite me.
Oculos densæ condunt tenebræ.
Pueri,

Pueri, o pueri, jam vestra parens
Nulla est, nulla est jam vestra parens.
Valete nati, & lumen almum cernite.
AD. Hei mihi! tristis vox ferit aures,
Ac morte mihi durior omni.
Ne me desere, ne per superos
Tolera: nam te lumine cassa
Vivere acerbum est; pendet ab una
Te mea mors ac vita: ita nobis
Tui amor penitus fixus inhæret.
AL. Admete, cernis quo in loco res sint meæ.
Quæ sentit animus, ante mortem proloqui
Volo. Salutem prætuli meæ tuam:
Per fata lucem, quum liceret cernere,
Morior, fuisset quum integrum haud pro te mori:
Sed mihi maritum, quem luberet Thessalum
Eligere, sedes & beatas regio
Incolere luxu: [1] abs te revulsa vivere
Renui orphanis cum liberis: vitæ meæ
Minime peperci, ætate quamvis integra:
Quum, qui genuerat te pater, quæque peperit
Te prodidisset mater, auras linquere,
Quibus decorum jam per ætatem foret,
Et gloriosa morte vitam filio
Suo redimere; quippe quibus unicus eras,
Nec spem relictam procreandi liberos
Te functo haberent. Viveremus tu, ac ego:
Nec tu doleres, solitudinem tori
Vidui, nec orbos educares liberos.
Sed hæc Deorum quando quispiam gradu
Hoc ire voluit, sic eant: at gratiam
Hanc tu referto, quam peto, haud meritis parem:
(NAM par rependi pretium animæ nullum potest.)
Sed quam ipse justam dixeris: quum diligas
Æque atque ego istos (si sapis) pueros, meæ
Domini face isti sint domus: nec liberis
Induc novercam fœminam minus probam
Parente, natis quæ manum impingat meis
Tuisque, livor tristis ubi stimulos ciet.
Utique cave istud faxis oro. Prioribus
Inimica natis quum noverca inducitur,
Nihilo cruenta vipera est clementior.
In patre magnum filius præsidium habet,
Sermone cum quo mutuo possit frui.
Tu, nata, vero quomodo educaberis

In

1 *Abs te revulsa*] Principi editioni Vascosani abest *abs*, Basil. *avulsa*.

In virginali ætate honeste ? quam tuo
Nuptam parenti fors dabit, quæ nec nota
Te fœdet ulla, nec tuas ipſo in aditu
Florentis ævi nuptias contaminet?
Neque elocabit mater unquam te, neque in
Dolore partus aſſidens ſolabitur,
Ubi nil parentis caritate eſt ſuavius.
Mori neceſſe eſt me: timori nec malum
Cras iſtud, aut in tertium eſt menſis diem.
Jamjam inter umbras luce caſſas cenſeor.
Valete, læti vivite: at tu vir potes
Te gloriari conjugem nactum optimam:
Et vos, parentis optimæ vos filios.
CHO. Bono animo es: hujus polliceri hoc nomine
Ego nil verebor, mente ni prorſus caret.
ADM. Ne metue, fient iſta, fient. Nam mea
Viva ut fuiſti ſola, ſola mortua
Dicere conjux: nec tuo ulla me loco
Suum vocabit ſponſa Theſſalis virum:
Quamvis ſuperbos generis enumeret avos,
Formæ decore quamlibet præfulgeat.
Sat liberorum eſt, liceat iſtis modo frui
Deos precamur, quando te frui haud licet.
Nec finietur luctus hic ſpatio annuo:
Sed omne in ævum, quod ſupererit dehinc mihi,
Lugebo, matrem, quæ peperit, odio, ac patrem
Habebo, amici quando verbo, non re erant.
Tibi ego ſalutem debeo, quæ pro mea
Anima dediſti quod homini eſt cariſſimum.
Non jure, tali quando privor conjuge,
Dura inter ævum tranſigam ſuſpiria?
Nec cœtus aut æqualium convivia
Poſt me juvabunt: nec coronæ floreæ,
Cantuſve dulces: noſtra nec citharam manus
Dehinc tanget unquam, nec Libyſſæ ad tibiæ
Sonos canoros animus oblectabitur:
Nam cuncta vitæ tu abſtuliſti gaudia.
Quin & periti dextera artificis tua
In lecto imago ficta collocabitur.
Amplectar illam manibus, illi procidens
Tuum vocabo nomen, ulnis conjugem
Caram tenere, non tenens, fingam tamen.
Eſt ea voluptas frigida: at moleſtiam
Animi levabit. Umbra me per ſomnia

Utinam

Utinam reversa oblectet. ETIAM lurida
Sub nocte amicos suave vultus cernere,
Quocunque sese in tempore offerent. Mihi
Si lingua adesset Orphei, & blandum melos,
Furvæ canendo pectus ut Proserpinæ
Duri vel Orci flecterem, ac reducerem
Te, promptus irem: centiceps nec me canis,
Nec qui silentes portitor manes vehit,
Prohiberet, almum viva per me denuo
Donec videres lumen. Illic mortua
Nunc præstolare, donec illuc mortuum
Me fata mittent, ac domum ambobus para,
Una ut habitemus. Nam sepulchro corpora
Uno imperabo collocari, & conferi
Lateri latus te propter extensum meum:
Nec ipsa mors me poterit abs te avellere,
Quæ sola nobis usque fida inventa sis.
CHO. Mœrore digna est: itaque luctus particeps
Hujus ero, amicum velut amico convenit.
ALC. [1] Ipsi hæc loquentem, filii, audistis patrem.
Nullam deinceps spondet aliam conjugem
Sibi fore, nec me luce cassam negliget.
ADM. Nunc assevero id, atque perfectum dabo,
AL. Cape pignus horum de mea pueros manu.
AD. Accipio carum pignus e cara manu.
AL. His tu puellis mater esto meo loco.
AD. Te morte rapta cogit id necessitas.
AL. Intereo, nati, par fuit quum vivere.
AD. Quænam futura est vita mihi superstiti?
AL. Te mitigabit temporis longinquitas:
Qui periit autem, in posterum jam sit nihil.
AD. Duc, duc me ad Orcum per Deos tecum simul.
AL. In morte nostra sat superque cladis est.
AD. Sors sæva, quali viduor abs te conjuge?
AL. At at, tenebræ jamjam oboriuntur oculis.
AD. Perii profecto, si modo abs te deseror.
AL. Nil me putaris jam, velut nusquam forem.
AD. Attolle vultus, liberos neu deseras.
AL. Non sponte certe, sed valete, liberi.
AD. Oculos ad illos tolle, tolle & aspice.
AL. Sum nulla posthac. *AD.* Quid agis? ita me deseris?
AL. Va-

1 *Ipsi hæc loquentem*] Recentiores libri *Ipsa*, male: Euripid.
Ω παῖδες, αὐτοὶ δὴ τάδ' εἰσηκούσατε
Πατρὸς λέγοντος——

AL. Valeto. *AD.* Miseris heu pereo miser modis!
CHO. Periit, nec usquam est uxor Admeti amplius.
EUM. Hei mihi misero, periit mater!
O pater, adiit manes! neque jam
Dulci fruitur lumine Solis.
Me deseruit, me orbum, infelix.
Languidulos cerne oculos, rigidas
Cerne manus. O genitrix audi,
Audi genitrix! ego te appello,
Tua proclivis ad oscula pullus.
AD. Nil audientem, nil videntem affare: ego,
Vosque ambo sæva clade perculsi sumus.
EU. Puer, o genitor, matre orbatus,
Solus deseror! o me miseris
Pressum ærumnis, teque sororem,
Quam premit eadem sors! o genitor,
Infrugiferos, infrugiferos
Thalamos nactus es! haud tetigisti
Hac cum conjuge claustra senectæ:
Prius erepta est: te pereunte,
Genitrix, pariter domus eversa est.
CHO. Admete, clades has necesse est perpeti:
Nec primus es, nec ultimus mortalium
Uxore viduatus proba. Atque id cogita
Nos universos esse morti obnoxios.
AD. Scio: nec ista me repente perculit
Ærumna: pridem præscius malo premor.
Sed efferendæ funus huic parabitur:
Adeste, & alternante planctu lugubri
Date justa. Diti dicite implacabili
Pæana. Sceptris Thessalum quisquis meis
Paret, mulieris hujus ergo publice
Lugere jubeo rasili tonsos coma,
Pulloque amictu. Quadrijugosque jungite
Currus: superbam sonipedum e collo jubam
Tondete ferro: tibiæ nusquam sonus
Strepat per urbem, vel suaviloquæ lyræ,
Bis Luna senos donec orbes impleat.
Nam neque cadaver hoc sepeliam carius
Ullum, nec in me paribus officiis; neque
Honoribus eam prosequi dignis queam,
Quæ me redemit sola morte vicaria.
CHO. O Peliæ mihi nata, vale,
Quæ Orci habitas sine Sole domos.
At sciat arbiter hoc Stygius
Nigricomans Deus, atque senex
Portitor exanimem populum
Qui vehit, & subigit residens
Puppe ratem celerem, mulier
Optima longe Acherontis aquas,

Optima

Optima fœmina transvehitur
Rate biscalma.
Pieridum tu carmen alumnis
Decantabere diu, montigena
Te testudine septem nervis
Resonante canent, ac sine cithara
Memores repetent carmine laudes,
Quum redeuntis circulus anni
[1] Mensem Spartæ Carneium iterat,
Lunaque pernox vere benigno
Pleno pernitet orbe decora,
Inque beatis divitis agri
Decantabere semper Athenis.
Tales mors tua sufficit hymnos
Vatibus. O revocare liceret
Si te superas rursus ad auras
E tenebrosis sedibus Orci,
E Cocyti fluctibus, alno
E fluminea, quæ vehit umbras.
Tu fœminei gloria sexus,
Sola reperta es conjugis Orco
Quæ mutata anima animam eriperes.
Terra levis tibi sit super ossa.
Quod si tædis vir tuus aliis
Captus erit, mihi jure invisus
Natisque tuis deget, quando
Nec tua mater, nec qui genuit
Te senior pater, abdere vellent
Pro nato sua corpora terra,
Nec servarint, etsi seris
Candida sparsi tempora canis.
At tu primo in flore juventæ
Juvenis redimens fata mariti
Deseris auras. O mihi talem
Vitæ sociam Dii date sponsam,
Quæ jucundum transigat ævum
Mecum: at vitæ cognita paucis
Est mortalibus ista voluptas.

HER. Cives Pheræam qui colitis urbem, an domi est
Admetus? *CHO.* Intus est Pheretis filius.
At quæ te ad urbem caussa adegit Thessalam,
Hospes Pheræas advenires ut domos?
H. Obeo laborem Eurystheo Tirynthio.
C. Quo tendis? error quis vagabundum trahit?
H. Diomedis ut Thracis quadrigas huc agam.
C. Qui poteris? hospes an vetus forsan tibi est?
H. Minime, nec unquam Bistonum attigi solum.
C. Potiare ut illis, ferro oportet cernere.
H. Sed nec labores refugere, ut velim, licet.
C. Caeso redibis rege, vel cæsus cades.
H. Discrimen istud non adeo nunc primitus.
C. Quid promovebis, dominum ubi deviceris?
H. Captos tyranno tradam equos Tirynthio.
C. Frenare captos alter haud facilis labor.
H. An

1 *Mensem Carneium*] Gr. Μὴν Καρνεῖος, mensis apud Lacedæmonios nomen, sic dicti a Καρνείοις festis Apollinis eo mense celebratis. Meminit ejus mensis præter Euripidem Thucidydes lib. V. & Plutarchus in Nicia, ubi eum dicit eundem esse qui Atheniensibus Μεταγειτνιὼν appellatur. quem Augusto nostro respondere vult Petavius, lib. I. cap. 12.

H. An forte flammas evomunt e naribus?
C. Avidis virorum membra laniant dentibus.
H. Memoras ferarum, non equorum pabulum.
C. Præſepe tabo ſordidum intuebere.
H. Quo patre jactat educator ſe editum?
C. Marte, & opulentam frenat armis Thraciam.
H. Fatis laborem debitum agnoſco meis,
Per aſpra ſemper quæ petunt ſublimia.
[1] Cum Marte natis optimum fuerat manum
Non contuliſſe, primitus Lycaone,
Ac deinde Cygno: tertius porro hic mihi
Cum domino equiſque exhauriendus eſt labor.
Mortalium ſed nullus intuebitur
Hoſtis paventem dexteram Alcmena ſatum.
C. Atqui ipſe dominus hujus Admetus ſoli
Huc tecta linquens dirigit recta gradum.
AD. Jove nate ſalve, Perſei clarum genus.
H. Admete ſalve, rector inclyte Theſſalum.
A. Utinam! Benevolum te mihi certo ſcio.
H. Tonſura vero quid ſibi hæc vult lugubris?
A. Hodie cadaver efferendum eſt hinc mihi.
H. Avertat iſtud fors malum a natis tuis.
A. Vivunt creati liberi de me domi.
H. Maturus annis forte genitor occidit?
A. Et ille ſuperat atque mater, Hercules.
H. An igitur uxor periit Alceſtis tua?
A. De uxore nobis ſermo ſeſe offert duplex.
H. Fatone functam dicis? an ſuperat adhuc?
A. Obiit, nec obiit: meque luctu conficit.
H. Perplexus es, juxta atque pridem intelligo.
A. Fatine noſti quæ premat neceſſitas?
H. Pollicita mortem nempe pro te occumbere.
A. Si pepigit iſtud, quomodo hanc vivam putas?
H. Lugendo clades interim ne præveni.
A. Cui mors propinqua eſt, jam periſſe illum puto:
Qui periit autem, jure nuſquam dixeris.
H. Non eſſe, & eſſe diſcrepant longiſſime.
A. Sic tibi videtur, Hercules; aliter mihi.

H. Quid

1 *Cum Marte natis optimum fuerat manum Non contuliſſe*] His plane contrarius Euripides,

Ἢ χερὶ με παισὶν, οἷς Ἄρης ἐγείνατο,
Μάχην συνάψαι. ———

Fefelliſſe Buchananum videtur prava ejus ſeculi Editio, in qua forte μὴ pro με legebatur: Quamobrem, ſi fas eſſet, ſic totam ſententiam refingerem,

Cum Marte natis nempe oportuit manum
Me contuliſſe ———

H. Quid ergo luges? quisnam amicorum occidit?
A. Mulier. Mulieris mentio facta est modo.
H. Aliena, vobis an propinqua sanguine?
A. Aliena, quamvis juncta necessitudine.
H. Quinam ergo vitam finiit domi tuæ?
A. Hic educata est orba patre mortuo.
H. Utinam dolore comperissem liberum.
A. Exspecto quorsum tendat ista oratio.
H. Alterius hospes hospitis domum petam.
A. Bona verba: facinus istud avertat Deus.
H. Ingrata lugenti hospitis præsentia est.
A. Ingredere tu ædes, mortui sint mortui.
H. Hospiti epulari turpe funesta in domo.
A. Ducam seorsum te hospitum ad cœnacula.
H. Sine abire, inibis gratiam a me maximam.
A. Minime: nec alios hospes accedes lares.
Heus tu, præito, reclude posticum ædium:
Jube atrienses apparare largiter
Hospitibus epulas. Limen autem claudite,
Quod medium ab aula separat cœnacula.
Non est decorum luctus ut convivio
Obstrepat, & aures hospitum offendat dolor.
CHO. Admete, quid agis? tanta quum te calamitas
Premat, recipies hospites? ita desipis?
AD. Atqui domo illum si expulissem & mœnibus
Hospitii egentem, an id probares? neutiquam.
Minus hospitalis, non minus miser forem.
Ad calamitates illud etiam accederet,
Ut hospitum hostis mea vocaretur domus.
Nunc hospitem illum habebo rursus optimum.
Siticulosum quando ad Argos venero.
C. Cur ergo, amicus siquidem is est, uti tu ais,
Hunc esse passus nescium ærumnæ es tuæ?
A. Siquidem ille nostrum scisset infortunium,
Nunquam subisset atrium domus meæ.
At facere stulte me ille forsan rebitur,
Nec hæc probabit. Mea sed aula haud hospites
Huc ventitantes scit repellere turpiter.
C. O viri hospita liberi
Semper atria, quæ incola
Se dignatus Apollo
Est Phœbus citharæ sciens.
Nec Deum puduit domus
Hujus lanigeros greges
Curvis pascere vallibus:
Et per prata virentia
Pastoralia carmina
Blanda pangere fistula.
Quin & versicolorum
Lyncum turba suavibus
Emollita modis, gregi

Junxit intrepido latus.
Armentumque leonum
Venit fulvicomantum
Ex Othry nemoroso.
Ad tuæ ſtrepitum lyræ
Applauſit maculoſus
Pictorum hinnuleum chorus,
Pernici pede deſerens
Abietum alticomum nemus,
Docto carmine concitus.
Ergo tu pecoris domum
Fertiliſſimam colis
Limpidum propter lacum
Bœbiæ, arvi & jugera:
Et patentibus ſoli
Terminos convallibus,
Qua jubar Solis cadens
Nube currus induit,
Ad Moloſſos pertinet,
Et freta Ægæi maris,
Æſtuoſa & littora
Celſum ad uſque Pelion.
Nunc apertis ædibus
Humidis fletu genis
Hoſpitem recipit tamen,
Conjugis modo mortuæ
Flens adhuc funus recens.
Nam pudori pronus eſt
Candor ingenuus, neque
Ulla pars ſapientiæ
Abeſt, quum probitas adeſt.
Et mentem bona ſpes habet,
Succeſſura homini pio
Omnia recte.
AD. Cives Pheræi qui hic adeſtis ſedulo,
Famuli cadaver rite compoſtum ad rogum
Sublime portant, ac ſepulchri ad aggerem.
At vos ſupremam prodeuntem jam viam
De more defunctam ultimum alloquamini.
CHO. Atqui ſenili cerno genitorem gradu
Huc ſe ferentem, conjugi & mundum tuæ
Portare famulos manibus donaria.
PHE. Mœroris adſum particeps, fili, tui.
Proba & pudica ſane es orbus conjuge.
Sed iſta quamvis dura perpeſſu, tamen
Feras neceſſe eſt. Accipe hunc mundum, ac humi
Una reconde. Honore corpus proſequi
Illius æquum eſt, quæ prior pro te mori
Suſtinuit: ac ne ſobolis orbus degerem
Triſtem ſenectam & luctuoſam te ſine,
Perfecit una: cæteriſque fœminis
Tam illuſtre facinus auſa peperit gloriam.
O ſoſpitatrix filii, quæ mortuos
Nos ſuſcitaſti, jam vale. Ac manes tibi
Placidos bonoſque ſub Acheronte imo precor.
TALES hominibus utiles tædas reor,
Aut vincla nunquam noſſe conjugalia.
AD. Nec has rogatu noſtro ad inferias ades.
Præſens amicum nec mihi in numero es, neque
Hunc induetur illa mundum, aut indiga
Rerum tuarum ſepelietur. Tum æquius

Do-

Dolere fuerat, fata quum me tollerent.
An qui ſtetiſti tum eminus, quique alteram
Senex puellam ſiveris pro te mori,
Illacrymabis funeri huic? Nec mihi pater
Verus fuiſti, nec peperit ea me parens,
Falſo parentem quæ meam ſe dictitat:
Sed ſtirpe ſervili editum in lucem tua
Me admovit uxor uberi furtim ſuo:
Et tu quis eſſes prodidit periculum.
Nam nec patrem te exiſtimo vere meum:
Aut ſi es, pavore nemo te mortalium
Superat inerti, qui ſupremo in lumine
Vitæ, ſenecta languidus, nec volueris,
Nec fueris auſus emori pro filio.
Sed has mulierem hanc exteram in ſe ſumere
Partes tuliſtis, quam genitricem & patrem
Solam vocare jure poſſum æquiſſimo.
At te facinoris tam decori gloria
Ingens manebat, filium ſuperſtitem
Si morte genitor liberaviſſes tua,
Quum poſſet ævi reliquus haud longus tibi
Reſtare curſus. Quod ſupererat temporis,
Mecum iſta vivo viva conſeneſceret,
Tædis nec orbus macerarer luctibus.
At tu, beata vita quicquid parturit
Fructus, tuliſti: ſceptra qui florentibus
Tenueris annis, meque regni filium
Hæredem habueris, orbus ut ne liberis
Vacuam alienis diſſipandam linqueres
Domum. Nec illud dixeris, te a filio
Prodi, ſenectam quod tuam contemſerit,
Ut qui reveritus ſemper unus maxime
Te ſim. Rependis gratiam hanc contra mihi
Cum matre genitor: ſed nec alios liberos
Dehinc gignere potes, qui ſenectutem tuam
Alant & ornent. Neque enim humabere hac manu.
Etenim quod ad te pertinet, ſum mortuus
Jamdudum. At alium ſi ſalutis vindicem
Sum nactus, atque intueor ejus munere
Hoc lumen almum, me illius natum puto,
Viceſque ſenii huic educandi debeo.
VANE profecto poſtulant ſenes mori,
Et de ſenecta longiore expoſtulant:
Si mors propinquet, nemo jam cupit mori,

Nemo senectam queritur amplius gravem.
CH. Absque his malorum jam sat est. Quiescite:
Nec tu paternam, nate, bilem exaspera.
PH. O nate, probris quem lacessis arrogans?
Venaliumne de grege; aut Lydum, aut Phryga,
An Thessalum me Thessalo nescis patre,
Planeque stirpe generis ingenui satum?
Nimis insolenter contumeliosus es:
Et verba juvenis in patrem petulantia
Jactas. At isthic haud procax gratis eris.
Dominus familiæ te edidi ut fores meæ:
Deinde educavi, non prior ut exstinguerer.
Nec hanc habemus traditam a majoribus
Legem, ut parentes morte servent liberos:
Nec Grajus hic mos. Sive felix, seu miser,
Tibi natus uni es. Cuncta ego officia patris
Tibi cumulate præstiti: late imperas
Populis; & agri fusa late jugera,
Quæ mihi reliquit genitor, hæc linquam tibi.
Qua fraudo te in re? quamve facio injuriam?
Ne morere pro alio, nec ego pro te. Cernere
Tibi dulce lucem est, dulce patri itidem puta.
Nam reputo mecum, quot manendum secula
Sit inter umbras; quam brevibus angustiis
Sint clausa vitæ spatia, sed blandula tamen.
At tu recusas impudenter emori,
Ultraque fato destinatum terminum
Uxore cæsa vivis: ac redarguis
Dein me pavoris, fœmina, timidissime,
Inferior ipse, quæ tuam juvenis vicem
Formose functa periit. At enim callide
Rationem inisti, qua perenne viveres,
Si ut quamque nactus conjugem sis, ne mori
Pro te recuset, [1] persuadere poteris.
Dein ipse timidus impetis conviciis,
Qui facere renuant hæc, amicos: heus tace,
Tecumque reputa, vita ceu dulcis tibi est,
Dulcem esse cunctis. Si ingeras opprobria,
Haud falsa rursum, & plura forsan audies.
CH. Jam sit malorum superiorum accessio:
Senex, omitte exasperare filium.
AD. Ceu me loquuto cuncta prome: veritas

Si

1 *Persuadere poteris*] Recentiores libri & Steph. *potueris*: vix ferente metro.

Si audita te urit, abſtinendum injuria.
PH. Pro te fuiſſet gravius erratum mori.
AD. Nil ergo refert juvenis obeat an ſenex?
PH. Una anima oportet, non duabus vivere.
AD. Quin vive, ſecla donec anteeas Jovis.
PH. Sic immerentes hem parentes devoves?
AD. Te nempe vitæ longioris amor tenet.
PH. At pro te, opinor, hoc cadaver efferunt.
AD. Quod te pavoris arguit, timidiſſime.
PH. Pro me periſſe hanc haud, opinor, dixeris.
AD. Utinam aliquando tibi opus opera ſit mea.
PH. Sæpe eſto conjux, efferas ut plurimas.
AD. Tibi hoc pudendum, qui recuſaris mori.
PH. Suave lumen hoc, ſuave cernere.
AD. Ignavus animi es, nec viri quicquam tenes.
PH. Non funus effers lætus ac ridens ſenis.
AD. Utcunque moriere, moriere inglorius.
PH. Audire male poſt fata non curæ eſt mihi.
AD. Ohe, ſenectus plena ut impudentiæ eſt!
PH. Haud impudens hæc, illa ſed ſtolida fuit.
AD. Abi, atque humare me cadaver hoc ſine.
PH. Abeo: ipſe humabis, quippe qui ipſe occideris.
At tu propinquis conjugis pœnas dabis.
Poſthac Acaſtum nemo cenſebit virum,
Germanæ inultam ſi ferat tacitus necem.
AD. Nunc apage tuque & uxor orbi liberum
Vivente nato: digni ut eſtis, carpite
Miſeram ſenectam, nec eadem mecum domus
Vos capiet. Ite. Patrium præconio
Siquidem liceret tibi larem interdicere,
Nihil moratus hunc tibi interdicerem.
At nos (ferendum quippe præſens eſt malum)
Eamus ignem mortuæ ſupponere.
CHO. Fortibus, o miſerabilis, auſis
O generoſa, atque optima longe,
Salve! Sit tibi bonus ac placidus
Atlantiades, Plutoque facilis
Te ſuſcipiat. [1] Si qua bonorum
Illic præmia, cum Perſephone
Vitæ fructus carpe bene actæ.
SER.

1 *Si qua bonorum Illic præmia*] Elzev. 1628 & 1676, Werſt. Lond. *bonarum*. Iiſdem etiam ut & Vaſcoſ. Steph. Baſil. Commel. Sanctandr. pro *illic illinc* legitur: utrumque male: lectionem enim noſtram adſtruit ipſe Euripides,
—— εἰ δέ τι κἀκεῖ
πλέον ἔστ' ἀγαθοῖς ——

SER. Pleroſque memini plurimarum gentium
Domoque & epulis hic ab Admeto hoſpites
Olim receptos: hoſpite iſto at nequior
Se in hos penates nullus unquam contulit.
Funeſta primum tecta non exhorruit
Intrare, luctu ſqualidum cernens herum.
Dein fortuitos apparatus inſolens
Non conſulebat, clade perſpecta, boni.
Si quid deeſſet, immodeſte clamitans,
Id flagitabat. Cymbium & manibus capax
Tollens, meraco ingurgitat ſe ſanguine
Nigræ parentis, uſque dum affuſa undique
Calfecit artus flamma, vino exæſtuans.
Deinde impeditus fronde myrtea comam,
Agreſte latrat: diſſonos licet ſonos
Audire pariter. Ille ſecurus animi
In clade noſtra cantitat: nos autem heram
Lacrymis profuſis flemus optimam: haud tamen
Spectante, fletu commadeſcimus, hoſpite,
Quando ita voluntas fert herilis. Interim
Ego peregrinum hunc excipio dapibus domi,
Furem ſceleſtum & impium ſicarium.
Effertur illa, funeri nec prodii
Comes, manuve nuda planxi pectora,
Dominamve luxi, quæ parens fuerat mihi
Serviſque cunctis, quæ mariti mollibus
Frangebat iras vocibus, mille & malis
Nos eruebat. Itaque jure hunc odero,
Qui tecta ſubiit in calamitate, hoſpitem.
HER. Heus tu, ſeverum cur tuere ac tetricum?
HAUD eſſe torvo erga hoſpites vultu decet
Servum, ſed animo excipere læto comiter.
Tu domino amicum ſuſcipis ſupercilî
Severitate triſti & ore turbido,
Intentus animum cladis in luctum exteræ.
Accede propius huc, uti ſapientior
Reddare. Noſti lege qua mortalia
Natura genuit? haud opinor: unde enim
Id noſſe poſſes ſervus? at de me accipe:
MORI neceſſe eſt omnibus mortalibus:
Nec ullus hominum novit an ſit craſtinæ
Viſurus ortum lucis: etenim lubrica
Fortuna cæcas temperat rerum vices,
Quæ nec doceri aut arte comprendi queant.
Hæc doctus ex me, genium age exhilara: bibe.

Quod-

Quodcunque vitæ ſinguli afferunt dies,
Id crede noſtrum; ſortis eſſe cætera.
Præterea hominibus cœlitum ſuaviſſimam
Longe Dionem cole: benigna etenim Dea eſt.
Hæc alia omitte, & mihi monenti obtempera:
Siquidem videntur vera quæ tibi conſulo.
Atque adeo, opinor, exſolutus his malis,
Comamque vinctus flore nobiſcum bibes
Iſtius inanis liber ægritudinis.
Nec dubito quin ſi proluat ſemel ſcyphus
Inverſus hic te, ex vultuoſo & tetrico
Effinget alium. Quando mortales ſumus,
Ex uſu opinor ſapere nos mortalia.
Nam tetricorum & triſtium ærumna potius
Quam vita, vita me putanda eſt judice.
SER. Hæc ſcimus. Atqui familiæ præſens ſtatus
Nihil habet aptum riſui & conviviis.
H. Mulieris obitum ne exteræ ſupra modum
Defle: familiæ quando ſalvi ſunt heri.
S. Salvi? fugit te quanta clades nos premit?
H. Niſi forte dominus me fefellerit tuus.
S. Nimis ille, nimis eſt hoſpitalis omnibus.
H. Minime: nec ad eum funus externum attinet.
S. Nimis hoc profecto familiare funus eſt
H. Fors me malorum quippiam celaverit.
S. Perge eſſe lætus: [1] nos heri tangant mala.
H. [2] Hic ſermo luctus exteræ haud exordium eſt.
S. Nec tibi epulanti mœſtitudinem afferam:
H. Injuriam tuli haud ferendam ab hoſpite.
S. Alieno adiſti hanc, hoſpes, aulam in tempore.
Nam luctuoſa cuncta cernis, raſile
Caput & amictum lugubrem. *H.* Num liberûm
Deceſſit aliquis, an gravis ſenio pater?
S. Exſtincta conjux, hoſpes, Admeti occidit.
H. Quid ais? deinde me recepit hoſpitem?
S. Suis pudebat te repellere ab ædibus.
H. O quali es orbus, o miſerrime conjuge!
S. Quæ clade eadem pariter omnes perdidit.

H.

1 *Nos heri tangant mala*] Forte *tangunt.* Euripid.
—ἡμῖν δὲ δεσποτῶν μέλει κακά.

2 *Hic ſermo luctus exteræ haud exordium eſt*] *Luctus exteræ*, i. e. *luctus ob exteram fœminam*, dura videtur locutio: forte *exteri* Buchananus ſcripſerit: id enim ad Euripidis ſententiam propius videtur accedere,
Οὐδ' ἂν θυραίων πημάτων ἄρχει λόγος.

H. Quin ſentiebam id uda cernens lumina,
Triſtemque vultum, raſilemque verticem.
Tamen exterum illi funus eſſe credidi:
Ac vi coactus hanc ſubivi januam:
Atque in ſtatu iſto turbido rerum bibi,
Et hoſpitalis hominis aſſedi in domo
Conviva demens flore vinctus tempora.
Sed culpa, qui non indicaveris, tua eſt,
Ærumna tanta quum familiæ incumberet:
Sed ubinam humatur? qua profectus reperiam?
S. Lariſſæ ad alta nobilis qua mœnia
Recta itur, urbis ante portam protinus
Tumulum videbis artifice factum manu.
H. O anime, corque exercitum moleſtiis,
Oſtende qualem Electryonis filia
Alcmena ſobolem procrearit te Jovi!
Subtrahere fato fœminam exſtinctam eſt opus,
Suoſque rurſus ad penates ducere
Alceſtin, Admeto ut rependam gratiam.
Ibo, & nigrantis ſqualido ferrugine
Stolæ tyrannno manium inſidias dabo.
Atque illum, opinor, deprehendam ad aggerem
Tumuli bibentem victimarum ſanguinem.
Quod ſi e latebris clanculum irruens eum
Prendam, & lacertis ſtrinxero circundatis,
Utcunque latera verſet, eripiet mihi
Hunc nemo, donec conjugem Admeti auferam.
Sin aucupantem hæc præda me fefellerit,
Nec ad cruoris adſit hauſtus, inferum
Reges adibo & regna Solis neſcia,
Poſcamque, nec non impetraturum reor,
Alceſtin, ut eam conjugi tradam in manum,
Qui me recepit hoſpitem, nec reppulit,
Quamvis acerbo ſauciatus vulnere,
Animo, ſed alto id me reveritus abdidit.
Quis Theſſalum eſt in hoſpites benignior,
Grajumve? certe ſordido non dixerit,
Generoſus animi quum ſit, beneficium datum.
AD. Heu mœſtum aditum, triſtem aſpectum.
Vidui tecti. Quo feror? ubi ſum?
Quid loquar? aut quid taceam?
Qui peream? O me miſero fato
Genitum! functus morte beatos
Duco, his gratulor, hos amo, cum illis
Degere dehinc libet: haud libet auras

Cernere superas, haud juvat almæ
Dehinc vestigia figere terræ.
Obside tali despoliatum
Mors me sævo pignerat Orco.
CHO. Subi, subi tenebras
Tecti: subi: tulisti
Digna lacrymis: tulisti
Calamitatem lugubrem.
Conditos nil lacrymæ
Conjugis manes juvant.
AD. Hoc, hoc, verbo vulnera renovas.
QUÆ magis [1] homini est aspra calamitas
Quam spoliari conjuge fida?
Utinam tædæ thalamique exsors
Socia haud ulli tecta habitassem.
Lectos vacuos conjuge, & orbam
Sobolis vitam duco beatam.
Unam in vitam impendere curas.
Est moderati sarcina luctus:
At languentia pignora morbo, &
Deformati funere thalami,
Intolerandi est cumulus luctus:
Præsertim, quum conjugis orbam &
Sobolis liceat ducere vitam.
CHO. Sors, sors ineluctabilis
Premit, nec ullus lacrymis
Modus est. Acerba fers, tamen
Perfer: etenim nec conjuge
Tu primus orbus es: alios
Mortalium alia calamitas
Dolore sævo conficit.
AD. Longi o luctus, o amicorum
Desideria luce carentum!
Cur vetuisti me præcipitem
Triste sepulchri mittere in antrum,
Et cum conjuge fida pariter
Tumuli unius mole recondi?
Accepisset geminas pro una
Animas Pluto, transque fretassent
Duo fidissima pectora pariter
Stygias undas.
CHO. Mihi vir quidam sanguine junctus
Puerum amisit lacrymis dignum,
Solam generis spem, moderate
Tamen ærumnam hanc pertulit, etsi
Orbus sobolis vertice cano
Et præcipiti languidus ævo.
AD. O mutati facies tecti!
Quinam ingrediar, quinam habitabo
Versis fatis? hei mihi! quantum
Distat ab illa domus hæc, olim
Quam Peliacæ lumine tædæ,
Et festis ululatam hymenæis
Ingrediebar dexteræ inhærens
Caræ conjugis, ac multisono
Convivarum strepitu a tergo,
Qui beatos dicerent
Meque & illam mortuam:
Quippe utrosque nobiles,
Et utrinque ex optimis
Editos majoribus
Conjugali vinculo
Copulatos. At modo
Nuptialis carminis

Luctus

1 *Homini est aspra*]. Recentiores omnes (præter Edimb. 1677) *hominis*; quod ægre sensus, Anapæsticorum leges multo minus patiuntur.

Luctus occupat locum:
Proque candidis peplis
Pulla vestis ad toros
Me reducit cœlibes.
CHO. Mali inexperto tibi fortunæ
Dolor hic cursum rupit amicæ.
At servasti vitam animamque:
Mortua conjux liquit amantem.
Quæ nova mentem turbat imago?
Multos conjuge mors orbavit,
Solvens socii fœdera lecti.
AD. Etsi aliter aliis visum, amici, conjugis
Feliciorem duco quam sortem meam:
Erepta namque plurimis molestiis,
Cum laude summa: triste nil dehinc sentiet.
At ego, perisse quem fuerat æquum, meo
Fato superstes vitam agam illætabilem:
Quod adeo jam nunc sentio. Nam qui domum
Subire potero hanc? quem alloquar? cujus fruar
Sermone? mentem quo domi oblectem? gradum
Quo vertam? ubique solitudo in ædibus
Mœrore mentem conficit, quum conjugis
Vacuum cubile cerno, quum vacuam throni
Sedem relictam, & squalidum situ solum.
Circaque genua procidentes liberi
Deflent, parentem lacrymantes: servi hera
Sese queruntur destitutos optima.
Atque is domi rerum est status mihi: at foris
Me Thessalorum nuptiæ, me fœminis
Cœtus frequentes enecabunt, different.
Dolore miserum uxoris æquales meæ:
Quas quo intuebor ore? Tum si quis male
Animatus in me est, solvet ora talibus:
En quem cupido fœda vitæ detinet,
Metusque mortis, qui redemit conjugis
Se morte ab Orco ignavus: ac vir postea
Sibi videtur. Tum parentes proprios
Infensus odit, ipse non ausus mori.
Hic rumor inter improbos me differet.
[1] Ecquam ergo vita mihi voluptatem feret,
Quem fama lacerat, & calamitas obruit?
CHO. EGO ignota profano
Per compendia vulgo
Musarum comes ivi:
Et sermonibus aurem

Doctis

1 *Ecquam e. v. m. voluptatem feret*] Vetustiores editi, excepto Steph. *Ecquem*. At quamvis apud Comicos *quis* pronomen ejusque nonnulla composita fœminina reperiantur, mihi tamen eos hic imitari voluisse Buchananum neutiquam fit verisimile.

Doctis applicui meam
Non raro. At [1] remedî genus
Nondum ullum reperi, cui
Cedat dura neceſſitas.
Hanc contra medicamina
Docti nec dedit Orphei
Threſſis in tabulis manus:
Nec cum Aſclepiadis pater
Phœbus pharmaca proderet,
Ut mortalibus ægris
Morbo membra levarent,
Hanc adverſus opem tulit.
Solas hujus ad aras
Non eſt ire Deæ, neque
Ad ſimulacra: nec ulla
Eſt placabilis hoſtia.
O diva, o, violentior
Ad me ne ſolito veni!
Nam tu conſiliis comes
Quicquid Juppiter annuit,
Certum ducis ad exitum:
Tu dextra facili domas
Duri robora ferri;
Nec ſaltum tibi mentis
Infrenem cohibet pudor;
Et dextræ infragili ſuæ
Vinclo te implicuit Dea.
Perfer: nam neque fato
Functos æthereas trahes
Flendo rurſus ad auras.
Mors etiam notha pignora
Divum falce metit ſua.
Dum nobiſcum erat omnibus
Cara, & mortua cara erit.
Tu lecti tibi comparem
Supra omnes generoſam es
Sortitus. Neque conjugis
Buſtum ullus numeret tuæ
Inter funereas ſpecus,
Aggere quæ tumuli premunt
Vita functa cadavera:
Divinis ſed honoribus
Æquet relligio hoſpitum
Manes. Atque aliquis via
Flectens dixerit olim:
Hæc moriendo viri ſui
Vitam ſponte redemit:
Nunc auget numerum Deûm.
Salve o ſancta: ope ſoſpita
Nos præſens. Ita votis
Illam atque [2] ominibus bonis
Longum poſteritas colet.
Sed viſa fallunt me, niſi Alcmena ſatus,
Admete, ad ædes dirigit greſſum tuas.
HER. Admete, amicos libere eloqui decet,
Nec in receſſu pectoris ſilentio
Abdere quod ægre eſt: amici haberes me ut loco,
Dignus videbar, clade quum in tua adforem:
At tu propinquo conjugis jam funere
Non indicato, me recepiſti hoſpitem,
Ceu cura premeret te doloris exteri.
At ego coronis tempora evinctus, Deis
Libavi apud te in lugubri lætus domo.
Iraſcor equidem, iraſcor hac injuria
Affectus abs te; ſed tuis jam luctibus.

Acer-

1 *Remedi*] Ita legendum, non (quod omnes libri habent) *remedii*, carminis ratio requirit.
2 *Ominibus bonis*] Perperam libris omnibus (præter Vaſcoſ. & Steph.) *omnibus* ſcriptum eſt. Vide quæ nos ſupra ad Baptiſt. p. 252. *NUNC.* v. 1345.

Acerbitatis nolo quicquam apponere.
Caussamque, cur huc sum reversus, denuo
Narrabo: mulierem interim hanc serva mihi,
Dum rege cæso Bistonum huc redux agam
Thraces quadrijugos. Sin, quod absit, accidat,
(Nam me ut reducant sospitem precor Deos)
Hanc dono dicoque familiæ ancillam tuæ,
Quæ parta nobis est labore maximo.
Proposita namque publico in certamine
Sudore digna deprehendi præmia,
Unde hanc reporto victor: e certamine
Leviore munus erant equi victoribus:
Majora sed qui vicerant, ut cæstibus
Luctave fortes, dona referebant boum
Armenta: post hæc ultimo fœmina loco.
Quumque incidissem forte, turpe sum ratus
Cum laude pariter præmium contemnere.
Sed (ut ante dixi) fœminam curæ tuæ
Commendo, quam non prædo per vim sustuli,
Sed comparatam maximis laboribus
Adduco: fors factum ipse post laudaveris.

AD. Quod clam te habuerim calamitatem conjugis,
Ne interpretere contumeliæ, Hercules,
Id ergo factum, [1] aut quod sinistre sentiam
De te. Dolori sed dolorem adjeceras,
Alterius ædes si subisses hospitis:
Nam flere clades sat mihi fuerat meas.
Sed hanc puellam, si pote, obsecro jube
Asservet alius Thessalum, quem non pari
Sors calamitate perculit, multi hospites
Tibi sunt Pheræi. Memoriam cladis meæ
Renovare omitte: non potero siccis domi
Oculis tueri hanc: vulneri vulnus novum
Ne appone: satis est cladium, quod nunc premit.
Qua parte poterit ædium servarier
Caste puella? vestis adolescentulam
Cultusque loquitur: an virum in commercio?
Qui poterit inter assiduo juvenes agens
Castam tueri se? nec in promtu, Hercules,
Regere juventam est: ac mihi cura est tui.
Functæne fato conjugis thalamo hanc alam?
Et qui in cubili collocabo hanc illius?

Offen-

1 *Aut quod*] Recentiores, *haud quod*: male.

Offensionem hic metuo duplicem: & civium
Ne criminetur quispiam me, & optime
De me merentis proditorem conjugis
Dicat puellæ alterius amplexu frui:
Sponsamque vereor mortuam, cujus mihi
Esse sacrosanctam memoriam merito decet.
Me multa circumspicere par. O fœmina,
Quæcunque tandem es, es profecto Alcestidi
Modo & statura corporis simillima.
Me miserum! ab oculis per Deos procul meis
Apage mulierem hanc, neve perdas perditum:
Namque intueri conjugem videor meam,
Quum intueor istam, pectus horror obsidet:
Fontes ab oculis lacrymarum profluunt:
Nunc calamitatis hujus, heu miser, miser,
Acerbitatem luctuosam sentio.
CHO. LAUDARE sortem non equidem possum tuam:
Tamen ferendum, quisquis es, quod dant Dei.
HER. Si mihi potestas esset hæc divinitus
Concessa, ab umbris conjugem ut reducerem,
Eamque possem tibi referre gratiam.
AD. Scio referres promtus: at cuinam hoc datum?
Nec luce cassis luce post frui licet.
HE. Perfer modeste, neve te afflictes nimis.
AD. Lenire verbis facile, quod durum est pati.
HE. Quid promovebis, perpetim si lugeas?
AD. Scio: dolendi sed voluptas me huc rapit.
HE. Exstinctam amare, lacrymandi occasio est.
AD. Etiam miserius quam loquor me perdidit.
HE. Uxore es orbus optima: quis id neget?
AD. Nullo ut fruatur pectus hoc post gaudio.
HE. Tempus levabit, quod recens nunc est, malum.
A. Tempus profecto, si mori tempus vocas.
H. Te mitigabit uxor, ac tædæ novæ.
A. Au, quid ais? ex te haud istud exspectaveram.
H. Expers jugalis exiges vitam tori?
A. Nulla accubabit mulier unquam huic pectori.
H. Prodesse reris posse te sic mortuæ?
A. Ubi ubi sit, illam honore semper prosequar.
H. Hæc laudo sane, laudo: sed stulte facis.
A. Sponsum nec ulla me vocabit fœmina.
H. Quin conjugem erga laudo nimirum fidem.
A. Si negligam etiam mortuam, peream male.
H. Nunc recipe tecto hanc stirpe nobili satam.

A. Per qui creavit te Jovem iſtud deprecor.

H. Hoc ſi recuſas, perperam tibi conſulis.

A. Hoc ni recuſo, macerabor luctibus.

H. Obſequere, & hujus non pigebit gratiæ.

A. Utinam haud tuliſſes præmium hoc certaminis.

H. Et mecum es hujus particeps victoriæ.

A. Probe es loquutus, ſed recedat fœmina.

H. Siquidem eſt neceſſe: at num neceſſe ſit, vide.

A. Neceſſe: niſi ob id forte tu ſuccenſeas.

H. Non temere id a te tantopere contenderem.

A. Age, vince: quamvis grata minime poſtules.

H. Factum probabis poſtea: pare modo.

A. Siquidem hanc ſubire tecta oportet, ducite.

H. Servis mulierem hanc neutiquam commiſero.

A. Quin ipſe in ædes ducito illam, ſi lubet.

H. Tibi profecto mulierem tradam in manum.

A. Ego haud tetigero, tecta ſubeunti patent.

H. Tuæ ſtat uni dexteræ hanc concredere.

A. Coactus iſtud atque nolens perpetro.

H. Protende promtus dexteram, tange hoſpitam.

A. Protendo, veluti Gorgonis ſectum ad caput.

H. Teneſne? *A.* Sane teneo. *H.* Serva jam, & Jove
Natum fatebere generoſum olim hoſpitem.
Ipſam intuere, ſimilis uxori an tuæ
Sit, ac beatus luctuum jam deſine.

A. O Dii boni, o miraculum inopinum ac novum!
Oculis profecto conjugem intueor meam:
Aut me Deorum quiſpiam ludibrio
Recreat, inani corda lactans gaudio.

H. Non ita: ſed ipſam conjugem cernis tuam.

A. Ne larva ab umbris miſſa ſit, circumſpice.

H. Cave eſſe credas hoſpitem tuum magum.

A. Sed quam ſepelii, conjugem intueor meam?

H. Sic. At fidem tu, & jure, ſorti non habes.

A. Tango alloquorque conjugem ut vivam meam?

H. Alloquere: votis quicquid optabas, habes.

A. O corpus, ocule o conjugis cariſſimæ!
Spem præter habeo te, videre poſtea
Quam non putaram poſſe me! *H.* Ne dubita: habes,
Modo ne Deorum quiſpiam invideat tibi.

A. O clara ſoboles maximi Jovis: utinam
Beatus ævum tranſigas, ac ſoſpitem
Te ſervet idem, qui creavit, Juppiter.
Nam me jacentem ſolus erexti. E Styge

Quo-

Quonam reduxti ad lumen hanc rursus modo?
H. Depræliatus cum tyranno manium.
A. Ubi nactus illum prælio congressus es?
H. Propter sepulchri dexteram injeci aggerem.
A. Quid muta tandem persevera fœmina?
H. Nondum tibi fas ejus alloquio frui,
Diis antequam sese expiarit manibus,
Terrisque lucem tertia [1] ostendat dies.
Duc conjugem intro jam tuam, ac in posterum,
Admete, justi cultor atque in hospites
Pius esse persta. Vale. Ego Stheneli filio
Abeo imperatum mihi laborem ut exsequar.
A. Mane, ac penates & dapes adi sacras.
H. Id fiet alias: nunc celeritate est opus.
A. Dii rem secundent, teque reddant sospitem.
Edico cunctis civibus regni mei,
Ob res secundas ut choris indulgeant,
Et victimarum sanguine aras imbuant.
Mutata vitæ in melius est facies modo.
Felicitatem nec tego ingratus meam.
CHO. Fortuna vices lubrica versat
Varias docilis sumere formas.
Inopina Dei plurima peragunt:
Non succedunt quæ fore speras:
Quæ fore nemo posse putaret,
Sæpe expediunt numina. Qualem
Hæc sortita est fabula finem.

1 *Ostendat*] Vetustiores, *ostendet*.

F I N I S.

SATYRA
IN
CAROLUM LOTHARINGUM CARDINALEM,
Auctore GEORGIO BUCHANANO *Scoto.*

SSE Deum tandem, qui justis temperet orbem
Legibus, oppressos [1] vi qui respectet egenos,
Et premat elatos, pœna didicere magistra
Guisiadæ: numerosa cohors, quæ brachia cœlo
Intentare ausa est, pietatem expellere mundo
Conata est, scelerique suas permittere habenas:
Ad paucos contracta fugam, latebrasque saluti
Respicit, & damnat sumta infeliciter arma:
Proque tot insana [2] quos credulitate triumphis
[3] Sperarat, numerat clades. Hunc dira phrenesis
Abstulit, hunc mœror; fugiendo dimicat ille,
Et vicisse putat, si visum [4] evaserit hostem.
At columen generis, Magni de semine Carli
Ementitus avos, dulci qui plaudere somno
Ipse sibi assuetus, voto complexus inani est
Imperii ingentes incerto limite fines,
Qui titulo Solymos, titulo Trinacria rura,
Spe Gallos, spe Germanos, spe [5] vate Britannos

Spon-

1 *Vi*] Ita Editio Israëlis Taurini 1590, & D. Roberti Sibbaldi 1702, qui tamen in suis in hanc Satyram Notis in quodam Exemplari MS. pro *vi*, *&* se legisse testatur.

2 *Quos*] Isr. Taurinus, *quot*.

3 *Sperarat*] Is. Taurini Editio anni 1590, *sperabat*.

4 *Evaserit*] Taurinus *effugerit*.

5 *Vate*] Ita Taurinus, at D. R. Sibbaldi Editio, *vade*, repugnante prioris syllabæ mensura.

Spondebat, jacuit violatæ victima paci,
Et ſcelere infectas, Poltroto vindice, terras
Deſeruit moriens, & ſpes finivit avaras.
At tu, qui nullo fortunæ vulnere reſtas
Læſus adhuc, cum germano impietate gemello,
Carole, Romanique decus columenque ſenatus,
Ne tibi conceſſum fortunæ crede faventis
Munere, quod juſta nondum ſecuere ſecuri
Carnifices [1], tibi colla manus: te ſervat in orbis
Ludibrium Nemeſis, pœna & graviore coërcet,
Quam ſi producto tetra de carceris umbra
Funderet inviſum, populo plaudente, cruorem,
Aut coqueret lentæ corpus fervore favillæ,
Exemplo prædocta tuo. Mors terminus ævi eſt
Omnibus ex æquo, nec pœna, ſed exitus hinc ad
Vitam aliam, ſolis nec tantum optabile juſtis
Perfugium, ſed forte tibi. Nam Tartara quamvis
Incoleres, quamvis media ſitientis in unda
Aſpiceres [2] pœnam Phrygii ſenis, & ſua ſemper
Excreſcens in damna jecur, revolubile ſaxum,
Et quicquid [3] ſceleri invenit ſolertia vatum;
Supplicio leviore tamen ſub verbere ſævæ
Te quaterent Furiæ, quam te nunc conſcius horror
Exagitat veſani animi, cæciſque recurrens
Exercet ſtimulis. Oculos circumfer, & omnem
Aſpecta intentus qua ſeſe exporrigit orbem,
Quæ regio non te ſcelerum, veſane, tuorum
Admoneat? quæ terra tuæ veſtigia neſcit
Perfidiæ? Primum marcentia lumina Alaſtor
Attolle in cœlum, & quem quondam mente negabas,
Ore fatebaris, [4] damnis intelligis eſſe,
Crede Deum tandem: quem tu niſi mente negaſſes,
Non meritis patrem, patruum tibi ſanguine cunctis
Exutum ſpoliis, extremo in [5] limite vitæ
Feſtinare coëgiſſes, paucoſque ſenectæ
Præcipitare dies: non poſt inceſtibus aulam
Fœdatam, in thalamos ſcelerata libido propinquos

Irruc-

1 *Carnifices*] Ita Taur. Sic Silius Ital. lib. 1. v. 173. *Carnifices manus*, Martial. lib. 12. Epig 48. *Carnifices pedes*, & ipſe Buchan. paullo poſt, *Carnifices oculos*: at Editio D. R. Sibbaldi, *Carnificis*.

2 *Pœnam Phrygii ſenis*] Idem, *Phrygii pœnam ſenis*.

3 *Sceleri*] Taur. *ſcelerum*.

4 *Damnis intelligis eſſe, Crede Deum tandem*] Taurinus ſic diſtinguit,
—— *damnis intelligis, eſſe*
Crede Deum tandem ——

5 *Limite*] Taur. *limine*.

Irrueret, [1] pacem turbaret; fraude, venenis
Pollueret belli leges, perjuria magnam
Crederet esse artem, magnum mendacia quæstum.
Hæc tibi perpetuo cum conscia pectora turbent,
Nec possis, utcunque velis, humana tuentem
Dissimulare Deum, nec, quem contemnis, amare,
Nec fugere, aut scelerum non formidare tuorum
Supplicium; non [2] tu, quoties micat ignibus æther,
Atque atras scindunt rutilantia fulgura nubes,
In te missa putes cœlestia tela necesse est,
Et conjurato flammas descendere mundo?
Aut tibi si sensus animi stupor obruit omnes,
Conscius ut scelerum tibi non moveare tumultu
Orbis, & attonitam tibi qui fragor excitat aurem
Saxea non pulset trepido præcordia motu,
Aspice vexatas, qua Gallia panditur, urbes,
Aut flammis fœdata aut deformata ruinis
Oppida, disjectis tot rura inculta colonis;
Aspice tot viduas, puerosque parentibus orbos,
Sedibus ejectæ tot mendicabula plebis,
Inter fumantes villas, taboque natantes
Sanguinis innocui campos, inhumataque passim
Ossa virûm, [3] laceros artus, deformiaque ora,
Perfidiæ monumenta tuæ, convivia corvis
Exposita, & canibus cœnam, te dante, cruentam.
Hæc tibi, quantumvis animum firmaris atrocem,
Terrificant oculos spectacula: nam neque credam,
Nec natura sinit, quæ fœdis lumina scortis
Succumbunt, quæ flexanimo viscantur ab auro,
Purpura quæ capiat, quæ nudi cernere ferri
Fulgorem metuunt, cumulatas cæde nefanda
Ut spectent miseras horrore immunia terras.
Majus enim monstrum est, hominis sub imagine tectum
Esse animal lacrymis luctuque immobile, nullum
Quod scelus effugiat, quod legum fœdera temnat,
Quam Scyllas, quam Centauros, quam pignora terræ
Ausa colubriferis pedibus succedere Olympo.
Hunc ego qui gemitu spectet sine funera vulgi,
Pallentemque famem, jus fasque expellere mundo
Qui cupiat, non esse hominem, non esse putabo.

Qua-

1 *Pacem turbaret, fraude, venenis*] Taurino sic interpungitur sententia, *pacem turbaret fraude, venenis.*

2 *Tu*] Taur. *te.*

3 *Laceros*] Idem. *lacerosque.*

Quadrupedum volucrumque genus, vel ſi qua ferarum
Sævitiem exſuperent tumido ſata monſtra profundo:
Sed tectum exuviis hominis crudelius ipſis
Eſſe aliquid Furiis, imo Phlegethonte creatum:
Quippe oculis ſiccis toties quod talia [1] cernat,
Quæ ſævæ poſſent lacrymas excire Megæræ.
Quin etiam laſſant Furias miſeranda nocentum
Supplicia, & feſſis quondam ceſſare colubris
[2] Fama eſt Tiſiphonem. At tu ſi [3] cæde cruentum
Non poteris ſatiare animum, tua lumina paſcant
Viventum ſordes, lacrymæ, ſuſpiria, luctus,
Paſſim exſtinctorum laceri crudeliter artus.
Aut ſi carnifices [4] oculos laſſare tuendo
Non poteris, pars ulla tui ne ſit ſcelerum expers,
Semianimes artus & adhuc ſpirantia membra
Ore vora, crepitentque avidis ſub dentibus oſſa:
Atque epulis tandem ſatur immoriare petitis.
Aut explere tibi ſi nulla cadavera poſſunt
Sanguinis ingluviem inſanam, tua dente cruento
Ipſe tibi lania membra, in tua viſcera conde
Viſcera: ſic digno vita potiere ſepulchro,
Exitio factis, dape conveniente palato.
[5] Hac poteris tantum ratione, cadavere corvos,
Funere presbyteros, ſpoliis fraudare ſupremis
Carnifices, ferre ad manes ſolatia raræ
Mortis, apud ſævam vere jactare Megæram,
Quod [6] qui te fieret ne quiſquam nequior alter

Cer-

1 *Cernat*] Editio D. R. Sibbaldi, *cernit*.

2 *Fama eſt Tiſiphonem*] Ita utroque codice ſcriptum: non ſine duplicis vitii ſuſpicione: primum quod nominum in *e* primæ caſum quartum in *em* terminaverit: deinde quod hoc pacto literæ *m* cum ſua vocali, alia ſequente, eliſio negligatur. Regerent forte nonnulli ejuſmodi Accuſativorum in *em* haud pauca apud optimos ſcriptores, & in his Buchananum ipſum, reperiri exempla, fidem faciente Jonſono illuſtri Grammatico Comment. pag. 78. Ecthlipſin autem negligi, vel ob c ſuram, quemadmodum Propertius lib. II. El 32.

Hæc eadem ante illam impune & Lesbia fecit.

vel quod cum voce claudatur oratio; ad exemplum Virgilii vocalem ante vocalem eam ob cauſſam non perimentis, Æneid. I.

Et vera inceſſu patuit Dea. Ille ubi matrem.

Verum cum utrumque a trita ſcribendi norma tam diverſum abeat, duoque hæc incommoda tam levi unius literæ mutatione evitari poſſint, mihi vix dubium eſt quin Buchananus *Tiſiphonen* hic ſcripſerit.

3 *Cæde*] Edit. D. R Sibbaldi, *corde*.

4 *Oculos laſſare*] Hanc lectionem MS. cujuſdam Exemplaris merito præfert D. Rob. Sibbaldus, quamvis ipſe *oculis ſpectare* ediderit, Taurinus *oculos ſpectare*.

5 *Hac poteris tantum ratione*] Legendum malim, *Hac poteris tandem*.

6 *Qui te*] Taurin. *Quod qui ne fieret quiſquam te nequior alter*.

Certaris, tamen unum inter tot sæva patraris
Dignum laude nefas, quod te consumseris ipse
Dente tuo: neque enim consueta piacula tanto
[1] Sufficiunt scelerum cumulo, nec more decebat
Humano finire dies, cum viceris omnem
Flagitiis famam, rabiem feritate ferarum,
Et spem, [2] qua possit, venturo demseris ævo,
Nequitiam superare tuam, [3] neu fœdior alter
Viveret in terrris qui te demitteret Orco:
Orco, qui tetri jamdudum exercet Averni
Omnia monstra, tuis qui cuncta ergastula pœnis
Invigilare facit, scelerum ut portenta novorum
Suppliciis frenare novis queat: ut breve tempus
Si tibi sit vacuum tormentis, qui modo terras,
Miscueris tanta cum seditione tumultu,
Cogere ne [4] posses bella ad civilia manes.
At tu dissidiis jam pene exstincta nefandis,
Ni [5] fax dissidii pereat, dehinc Gallia gaude;
Nam simul ac terris, tetrum demissus in Orcum,
Carolus abscedet, Furiarum agitante flagello,
Incolet incultas iterum pax aurea terras.

1 *Sufficiunt*] Exemplar Sibbaldinum *sufficient*.
2 *Qua possit*] Taurinus, *quo*.
3 *Neu*] Idem. *nec*.
4 *Posses*] Idem, *possis*.
5 *Ni*] Idem. *Si*.

F I N I S.

DE

DE
METRIS BUCHANANÆIS
LIBELLUS.

METRORUM genera, quibus Buchananus usus est, ad duo capita reduci possunt, eorum scil. quæ in Psalmorum Paraphrasi occurrunt, atque eorum quæ in aliis suis Poëmatis ab ipso usurpata inveniuntur.

CAP. I.

De metris in Psalmorum Paraphrasi a Buchanano usitatis.

METrorum in Psalmorum Paraphrasi occurrentium genera sunt undetriginta.

I. Primum genus est monocolon. Versus sunt Heroici hexametri, sex regionibus constantes, quarum sextam Spondæus, quintam [1] Dactylus, quatuor reliquas indiscriminatim Dactylus aut Spondæus obtinet, hoc modo;

1	2	3	4	5	6
--	-vv	--	--	-vv	--
-vv	--	-vv	-vv		

Eo decies utitur, Psalmo videl.

1. Felix ille animi, quem non de tramite recto.
18. Te, Deus alme, colam, te toto pectore amabo.
45. Cor micat, exsultant trepidis præcordia fibris.
78. Audite Isacidæ, & rerum pietate parentem.
85. Non semper tumidis fervent vexata procellis.
89. Tu mihi carmen eris, rerum pater optime, semper.
104. Te rerum, Deus alme, canam Dominumque parentem.
107. Cantemus Dominumque bonum facilemque parentem.
132. Davidis esto memor, genitor, memor esto laborum.
135. Vos quibus est sacri custodia credita templi.

II. Secundum genus, dicolon distrophon, ad imitationem Horatii lib. 5. Od. 16. [2] vel potius Prudentii, hymno 9. περὶ στεφανῶν. Versus prior est hexameter heroicus modo memoratus. Posterior Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, constans sex pedibus, quorum ultimus semper est Iambus, [sive Pyrrhichius,] secundus & quartus Iambus, & ejus loco haud raro Tribrachys: locis autem imparibus, *i. e.* primo, tertio & quinto, præter Iambum, Spon-

1 Non tamen dubitavit noster, ad exemplum optimi ævi Poëtarum, in quinta regione Spondæum, licet rarissime, adhibere, veluti Psalmo 137.

Diripite, ex imis evertite fundamentis.

2 In illa enim Ode secundus quisque versus ex puris Iambis constat.

[1] Spondæum etiam, Anapæstum, Dactylum aut Tribrachym recipit; juxta hoc schema;

1	2	3	4	5	6
v -	v -	v -	v -	v -	v -
v v -	v v v	- v v	v v v	v v -	v v
- -		- -		- -	
- v v		v v v		- v v	
v v v		v v -		v v v	

Secundi generis Psalmi sunt, 16.

2. Quid trepidæ gentes vano fremuere tumultu.
20. Cuncta licet ferro late populetur & igni.
24. Tota quidem Domini terra est, & quicquid ubique.
57. Sancte parens, miserere animæ pereuntis, & omnem.
60. Sancte parens, nostris vitiis offensus, abactos.
69. Sancte parens, fer opem lasso: torrentibus undis.
83. Ne taceas, ne cuncteris, pater optime, neve.
93. Jam Dominus rerum imperium suscepit, amictus.
95. Eia alacres cuncti Domini celebremus honores.
97. Ipse sui Dominus regni moderatur habenas.
108. Mens invicta malis, animi vigor integer, orbis.
109. Ne sileas, ne dissimula, mea gloria, neve.
118. Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque.
126. Quum pater omnipotens captam remeare Sionem.
136. Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque.
147. Eia Deum laudate, Deo date carmina digna.

III. Tertium genus, dicolon distrophon, ad exemplum Horatii lib. 5. Od. 1. Martial lib. 1. Ep. 50. Prudentii secunda præfat. Apotheoseos, Auson. Epig. 26. Primus quisque versus est Iambicus senarius acatalectus, cujus modo in II. genere meminimus. Secundus vero est Iambicus dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum ultimum constituit Iambus [vel Pyrrhichius;] secundum Iambus, vel ejus compar Tribrachys; primum & tertium Iambus, Spondæus, Anapæstus, Dactylus aut Tribrachys. Quanquam Buchananus

1 Iambici perfectissimi sunt, qui nullum alium admittunt pedem præter Iambum, quales sunt Catulli in carmine 4, & Horatii secundi quique versus Epod. 16. Id vero cum difficillimum Poëtæ experti essent, quod vocabula omnia (quæ pene innumera sunt) in quibus duæ pluresve syllabæ aut longæ aut breves continue occurrant, vel ex concursu consonantium longæ evadant, hac lege ipsis essent interdicta; ut angustiis hisce semet exsolverent, in locis imparibus Spondæum substituerunt: neque hoc contenti, postea etiam, ut facilius carmina istiusmodi componerent, vice Iambi & Spondæi eorundem compares, sive ejusdem quantitatis pedes, surrogarunt, *h. e.* cum ex Grammaticorum placitis, syllaba longa duobus temporibus, brevis vero uno tempore constet, adeoque una longa duabus brevibus æquipolleat, inde est, quod Poëtæ loco Iambi, qui tribus temporibus enunciatur, Tribrachym, qui totidem postulat tempora, posuerint; & pro Spondæo itidem, qui 4 temporibus constat, Anapæstum aut Dactylum, qui 4 etiam temporibus efferuntur, collocarint. Notandum tamen (quamvis par videatur ratio) Trochæum aut Amphibrachym nunquam in carmine Iambico recipi; Proceleusmaticum vero apud Tragicos pro Spondæo nonnunquam admitti. Sed, ut ad Buchananum redeam, ille Senecam præcipue sequutus, (ut Spondæum omittam sæpius locis imparibus quam Iambum adhibitum) hanc fere rationem servat, ut sedes prima & quinta eosdem plerumque pedes recipiant, hoc est, sæpissime

nus nunquam, quod meminerim, tertio loco Tribrachym [1] aut Dactylum usurpat. Cæterum dimetros quibus ille usus est, hoc modo metiri possis;

1	2	3	4
v-	v-	v-	v-
--	vvv	--	vv
vv-		vv-	
vvv			
-vv			

Tertii generis Psalmi sunt 28.

3. Heu quanta numero viribusque factio.
6. Dum fervet ira, Domine, dum mens æstuat.
10. Quonam usque custos gentis humanæ tuos.
21. Quod hoste victo Rex triumphat gaudio.
22. Cur me relinquis, o Deus, Deus meus.
27. Deus in tenebris cum mihi præluceat.
34. Seu læta sors me foverit, seu tristior.
38. Ne me furoris æstuante incendio.
39. Quum sævus hostis me meo lætus malo.
41. Beatus ille qui misertus pauperis.
44. Vetusta ad aures fama nostras attulit.
48. Rector beate cœlitum, cui nil viget.
53. Opinionum fœda mentem toxico.
62 Mens acquiescit unice mea in Deo.
74. Cur nos relinquis penitus, o rerum parens.
76. Gentes profanæ numinis loco colunt.
79. Hæreditatem, rector orbis, cur tuam.
87. Abramidarum cæteras urbes supra.
92. Te prædicare, laudibus te prosequi.
110. Sic alloquutus Dominus est Dominum meum.
112. Beatus ille qui Deum rerum patrem.
115. Te, magne rector orbis, haud victoriam.
120. Hinc me obsidebant bella, & hinc calumniæ.
127. Ni cœpta Dominus juverit, frustra struis.
133. Nil caritate mutua fratrum, nihil.
134. Domini ministri, nocte qui custodiæ.
139. Momenta vitæ nulla te latent meæ.
141. Aurem vocanti da parens propere, meas.

IV. Quartum genus, dicolon distrophon, quale est Horat. Carm. lib.

pissime Anapæstum, sæpius tamen prima quam quinta, utraque sed raro admodum Tribrachym admittant. In secundo autem & quarto loco quam sæpissime dominatur Tribrachys, crebrius tamen in secundo. In tertio denique loco frequens est Dactylus, rarior in primo, rarissimus in quinto: at nunquam in tertio per totam Psalmorum Paraphrasin invenio Anapæstum, quamvis in Tragœdiis interdum sed rarissime assumatur: sed de hoc commodius sequente capite agemus.

1 Idem fere de Senecæ dimetris observavit Ant. Delrius, qui Tribrachym raro, Dactylum nunquam, a Seneca tertia sede positum invenerit.

lib. 1. Od. 7. Verſus prior eſt Hexameter heroicus, ut ſupra. Poſterior Alcmanius Dactylicus tetrameter acatalectus, quatuor ultimos habens pedes carminis heroici, hoc modo;

1	2	3	3
--	-vv	-vv	--
-vv	--		

Hujus generis Pſalmi ſunt duo.

4. O pater, o hominum Divumque æterna poteſtas.
111. Sive inter fidos tractem ſecreta ſodales.

V. Quintum genus, dicolon tetraſtrophon, quale eſt Catulli carmen 11. Horat. lib. 1. Od. 2. Statii Silv. 4. carm. 7. Prudentii Cathemerinῶn Hymn. 8. *&c.* Verſus primus, ſecundus & tertius Sapphicus hendecaſyllabus pentameter acatalectus, conſtans Trochæo, [1] Spondæo, Dactylo & duobus Trochæis [vel ultimo Spondæo,] hoc modo;

1	2	3	4	5
-v	--	-vv	-v	-v

Quartus autem quiſque eſt Adonius pentaſyllabus dimeter acatalectus, conſtans Dactylo & Spondæo, ſeu duobus poſtremis carminis heroici pedibus, hoc modo;

1	2
-vv	--

Hoc genere carminis uſus eſt Pſalmis 10.

5. O potens rerum Deus, aure leni.
17. Æquus exaudi, bone rector orbis.

51. O

1 Semel tamen, Pſalmò ſcil. 90. ſtrophe 7. Trochæum admiſit loco ſecundo, in illo verſu,

Mox humi comis jacet areſactis;

quod etſi nuſquam ab Horatio, Statio, Prudentiove ſit factum, licentia tamen Poëtica neutiquam eſt exiſtimanda: vetuſtus enim Sapphicus, teſte Scaligero, Poët. lib. 2. cap. 16. talis fuit: & Alcæus & Sappho eo loco trochæum ſæpe adhibuerunt, ut

Ποικιλόθρον ἀθάνατ' Α'φροδίτα. &
Παῖ Διὸς δολόπλοκε λίσσομαί σε.

Quos ſequutus eſt etiam Catullus, veluti Car. 11.

Seu Sacas ſagittiferoſque Parthos. &
Pauca nunciate meæ puellæ. & Car. 52.
Otium, Catulle, tibi moleſtum eſt.

In illo quoque Senecæ verſu Troad. Act. 3. 836. Choræum ſecundam ſedem tenere contendit Scaliger,

An ferax varii lapidis Caryſtos,

duæ namque (ut vult ille) *vocales in unam coaluere:* verum Farnabius (cui potius hac in re aſſentior) *Dactylum hic in ſecundo loco poſitum* affirmat, *qui alibi pluries apud Senecam reperiatur;* veluti

Sumere innumeras ſolitum figuras. &
Quæque ad Heſperias jacet ora metas. &
Si qua Parrhaſiæ glacialis urſæ.

Ut ut ſit, ejuſmodi *Sapphicos ſuaviſſimos* eſſe aſſerit Scaliger, *in quibus Dactylus duobus utrinque Trochæis medius interponitur; eoſque qui eam licentiam vocarunt Grammaticos paucæ aut fuiſſe memoriæ aut lectionis.* Rationem autem cur ab Trochæo ſecunda regione data opera Horatius abſtinuerit, hanc reddit Cl. Bentlejus, ad lib. 2. Od. 19. ver. 15. *ut verſus illi tardiores gravioreſque venirent ad aures: nam ſine Spondæo celeres nimium volubileſque & ſine pondere feruntur.* Utcunque ſe habeat hæc res, ſatis ad Buchanani cauſſam tuendam facit, quod antiquiſſimorum Poëtarum, quin & principum hujus carminis auctorum exemplo, Trochæum ſecunda ſede, idque ſemel tantum, & tam longo opere adhibuerit. Id autem hoc præcipue loco ab eo factum videtur, ut lethi mortalibus correptiſſimo gradu imminentis velocitatem deſcribens, ſyllaba correpta in longæ vicem ſubſtituta, cum emphaſi oſtenderet, & quaſi animo repræſentaret. Cæterum, ſi qua culpa eſt ab Horatio deflectere, non ſolus peccavit Buchananus, ſed licentiæ (ſi modo licentia ſit dicenda) ſocios habuit maximos ſui ſeculi Poëtas, Paulum Meliſſum, & Michaëlem Marullum, quem divinum vatem Muretus nominat.

51. O ſalus rerum, lacrymis precantum.
55. Cœlitum rector bone, mitis aurem.
65. Te manent laudes, Deus, in Sione.
67. Arbiter mundi facilis bonuſque.
72. Da tuæ Regi, Deus, æquitatis.
90. Cœlitum rector bone, abuſque primis.
101. Te, ſalus rerum, cano, qui precanti.
103. Sit parens rerum mihi carmen, illum.

VI. Sextum genus, tricolon tetraſtrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 9. quibuſdam carmen[1] Horatianum appellatum. Verſus primus & ſecundus eſt Dactylicus Alcaicus acatalectus, conſtans ex penthemimeri Iambica. *i. e.* Spondæo vel Iambo, (ſed ſæpius[2] Spondæo,) Iambo, & cæſura, ſeu ſyllaba[3] longa, deinde duobus Dactylis [vel ultimo Amphimacro, ſive Cretico,] hoc modo;

1	2		3	4
--	v-	-	-vv	-vv
v-				-v-

Tertius eſt Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: pes primus & tertius Spondæus, & nonnunquam Iambus; primus quidem rarius[4], tertius vero rariſſime,[5] ſecundus & quartus ſemper Iambus, cum ſyllaba in fine reſidua, hoc modo;

1	2	3	4	
--	v-	--	v-	-
v-		v-		v

Quartus eſt Dactylicus Alcaicus, vel, ut alii nominant, Pindaricus, in quo duos Dactylos continuos ſequuntur duo Trochæi [vel

1 Nullum carminis genus Horatio tantopere placuiſſe apparet ex uſu ejus frequentiore: verum Horatium illius primum auctorem non fuiſſe probant Alcæi fragmenta quædam, quæ hoc metro ſcripta adhuc ſuperſunt.

2 Horatium majore cura Iambum prima ſede refugiſſe, quam Buchananum, ex hoc manifeſtum eſt, quod in 37 Odis hoc carminis genere conſcriptis, Iambum non niſi 19 vicibus adbibuerit Horatius; Buchananus vero in Pſalmis tantum 16, quibus hoc metro uſus eſt, non minus quam quadragies & bis eum admiſerit: in Alcaicis puris, quibus octies eſt uſus, 38 vicibus Iambum primo loco poſuerit. Idem quoque de tertio verſu dicendum, in cujus prima regione Iambus decies duntaxat apud Horat. reperitur, Buchanano vero vigeſies & quater uſurpatur. Statius vero & Prudentius, qui puris Alcaicis ſemel uſi ſunt, hic ult. hym. περὶ στεφανῶν, ille Silv. 4. car. 5. nunquam Iambum initio admiſerunt.

3 Semel tamen cæſuram illam, ſive ſyllabam reſiduam, brevem fecit noſter, Pſal. 77. ſtr. 3.

Surda abnuebat aure fidelium;
ſequutus non modo Alcæum, primum hujus metri auctorem, qui ſæpe ſyllabam brevem eo loco adhibuit, veluti,

Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἰσοπέδαν ἔχει. &
Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι:

ſed Horatium ipſum, Car. III. 5.

Si non periret immiſerabilis.

agnoſcente ipſo Cl. Bentlejo ad Carm. III. 23. quanquam ille parum ſibi conſtans paullo ante ad Carm. III. 2. id nunquam ab Horatio factum contenderat.

4 Vide notam (2)

5 Quintam hujus verſus ſyllabam apud Horatium ſemper longam eſſe oſtendit Bentlejus ad lib. 2. Od. 19. verſ. 15. Buchananus tamen novies in Pſalmis Iambum hoc in loco admiſit, Pſal. videl. 7, Strophe 10. l 19, 13. l 46, 2. l 50, 7. l 56, ult. l 77, 8 & 18. l 82, 5. l & 91, 8. idque auctoritate Alcæi, a quo Iambum hic poſitum docti obſervant, ut

Ὦ Βακχὶ φάρμακον δ' ἄριστον. &
Μιλιχρὸν αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσα.

[vel ultimus Spondæus,] hoc modo;

1	2	3	4
-vv	-vv	-v	-v

Hujus generis Psalmi sunt 16.

7. In te salutis spem posui meæ.
11. Quum spe salutis non dubia fruar.
15. Sanctæ Sionis templa quis incolet.
19. Insanientis gens sapientiæ.
30. Te nostra semper carmina, te lyra.
46. Quum muniat nos præsidio suo.
50. Qui frenat æquis legibus arbiter.
56. Orbis creator me bonus adspice.
58. Qui jura celso de solio datis.
77. Te voce semper, te prece supplice.
82. Regum timendorum in proprios greges.
91. Si protegendam præsidio Dei.
123. Ad te levavi, Rex, pater & Deus.
125. Sionis arcem non Aquilo impotens.
140. Æterne rerum conditor, a malæ.
146. Te magne rerum conditor, & tuas.

VII. Septimum genus, dicolon distrophon. Versus primus Sapphicus, de quo in V. genere; secundus Iambicus dimeter, de quo in III. genere supra egimus.

Eo utitur semel, Psalmo scil.

8. Gentis humanæ pater atque custos.

VIII. Octavum genus, tricolon tetrastrophon, ad imitationem Horatii lib. 1. Od. 5. Versus primus & secundus est Asclepiadeus Choriambicus tetrameter acatalectus, qui quatuor habet regiones, quarum primam Spondæus, secundam & tertiam Choriambus, quartam Iambus [seu Pyrrhichius] obtinet, hoc modo;

1	2	3	4
--	-vv-	-vv-	v-
			vv

Alii autem metiuntur per Spondæum, Dactylum & cæsuram, [1] seu syllabam longam, ac deinde

1 Nuper ingeniose admodum observavit Cl. Bentlejus, carminis Asclepiadei hanc esse indolem & artificium, ut syllaba ultima Choriambi, in qua cæsura & pausa sit, vocem terminet: ut

Dona | *rem pateras* | *grataque commodus.*

eamque ob caussam, præter ἀνιστορησίας crimen, cujus eum merito damnat, versum illum lib. 4. Od. 8. 17. tanquam spurium, & a Monacho aliquo, non ab Horatio profectum, rejicit & explodit,

Non incendia Carthaginis impiæ.

in qua cæsura vocem mediam dirimit, sic,

Non in | *cendia Car* | *thaginis impiæ.*

Ne quis autem forte erret ignarus, Lectorem admonet vir Cl. in versibus ejusmodi,

Exegi monumentum ære perennius.

Rejectæque retrorsum Hannibalis minæ.

&c. M. cum sua vocali rejici, & perinde esse ac si scriberetur,

Exegi monument | *ære perennius*, &c.

in unico autem illo versiculo Carm. II. 12.

Dum flagrantia de | *torquet ad oscula.*

affirmat, præpositionem *de* quasi separari a verbo *torquet*, quippe quæ non nativa vocabuli ejus pars sit, sed adventitia & externa, *&c.*

Excussis igitur omnibus qui apud Buchananum occurrunt versibus Asclepiadeis, cum hanc legem, & paullo quidem strictius quam ipsum Horatium servasse invenio: toto enim opere semel tantum cæsura in penultimam vocis

de duos Dactylos, vel ultimum Amphimacrum, hoc modo;

1	2		3	4
--	-vv	-	-vv	-vv
				-v-

Tertius eſt Pherecratius heroicus, trimeter acatalectus, conſtans Spondæo, Dactylo & Spondæo hoc modo;

1	2	3
--	-vv	--

Quartus denique eſt Glyconius Choriambicus trimeter acatalectus, conſtans Spondæo, Choriambo & Iambo [ſeu Pyrrhichio,] hoc modo;

1	2	3
--	-vv-	v-
		vv

Hujus generis Pſalmi ſunt 4.

9. Rerum certa ſalus, te cano, gratias.
64. Audi, ſancte parens, non tetricus preces.
84. O Rex armipotens, qui creperis tuo.
130. Curarum rapidis fluctibus obrutus.

IX. Genus nonum, dicolon diſtrophon, quale eſt Horatii lib. 4. Od. 7. Prior quiſque verſus eſt hexameter heroicus, de quo ſupra. Alter vero Archilochius Dactylicus dimeter hypercatalectus, vel, ut alii volunt, penthemimeris heroica, conſtans duobus Dactylis & ſyllaba, hoc modo;

1	2	
-vv	-vv	-

Hoc genere ſemel utitur, *Pſalmo ſcil.*

12. Affer opem, ſervator opem fer, pulſa receſſit.

X. Decimum genus, monocolon. Verſus Iambicus dimeter, cujus in tertio genere meminimus. In hoc imitatus eſt Prudentium hymno I. Cathemerinōn *&c.* Sedulium hymno ultimo, hymnoſque complures Eccleſiaſticos: quemadmodum illi, ita Pſalmi hoc genere carminis compoſiti par tetraſticha progrediuntur.

Hujus generis Pſalmi ſunt 14.

13. Quouſque rector unice.
31. In te locavi ſpem meam.
37. Ne livor urat æmulus.
47. Telluris omnes incolæ.
52. Quid gloriaris impie.

vocis ſyllabam cadit, cujus ultima in M deſinens eliditur, videl. Pſal. 40. ſtrophe 11,

Promiſſique tenacem & miſeris opis:

cujuſmodi tamen octo ſunt apud Horatium verſus: neque Buchananus unquam præpoſitionem a ſuo verbo divellit, quod ab Horatio eſt factum. Verum (ne quid diſſimulem) unicus eſt locus, in quo adverſus Horatii normam peccaſſe videtur noſter, Pſal. ſcil. 144. ſtr. ult.

Felicem populum inter bona talia.

Forte tamen ſic excuſari poſſit, ſi Bentleji rationes paullulum invertamus, dicamuſque pauſam in ultimam ſyllabam vocabuli *populum* incidere, ſi verſiculi partem priorem (ex ipſius mente) a poſteriore diremtam ſpectemus, quemadmodum altero poſt verſu, ubi hemiſtichium illud repetitur, videmus fieri: quod autem ſyllaba illa poſtea perimatur, id ex casu ortum videri poteſt, propterea quod alterum Aſclepiadei membrum a vocali incipiat. Ut ut ſe habeat hæc res, illud certiſſimum eſt (fatente ipſo Bentlejo) Græcos hanc regulam neglexiſſe: & quamvis Boëtius, Prudentius & Auſonius, in paucis illis quos hoc metri genere verſus condidere, eam accurate ſervaverint, nonnullos tamen qui poſt renatas literas floruere Poëtas, vel illam penitus ignoraſſe, vel parum attendiſſe, palam eſt; &, inter alios, non minus literis quam pietate eſt inſignis, Florentius noſter Voluſenus, in poëmatio illo quod Dialogo ſuo *De Animi tranquillitate* ſubnexuit, vicies (minimum) ab hac lege diſceſſit. Vid. quæ nos poſtea ad metrum XII.

54. Rerum parens me protege.
59. Ab hostis inclementia.
86. Da mitis aurem supplici.
96. Non usitato pangite.
98. Non usitato carmine.
117. Omnes ubique gentium.
148. Laudate Dominum cœlitum.
149. Cantate Domino canticum.
150. Laudate Dominum, lucidum.

Quibus addas Hymnum matutinum ad Christum,

Proles parentis optimi.

XI. Undecimum genus, dicolon distrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 3. Versus prior est Glyconius trimeter; posterior Asclepiadeus tetrameter: de utroque hactenus in VIII. genere dictum est.

Eo utitur Psalmis 3. nempe

14. Secum insania callide.
35. Rerum sancte opifex ades.
43. Vindex esto mihi Deus.

XII. Duodecimum genus, tricolon tristrophon, quali utitur Prudentius Præfat. Cathemer. Primus quisque versus est Glyconius trimeter, secundus Asclepiadeus tetrameter, de quibus modo, & in VIII. genere egimus. Tertius autem quisque est Choriambicus Alcaicus pentameter acatalectus, qui constat e Spondæo, tribus Choriambis, & Iambo [sive Pyrrhichio] hoc modo [1].

1	2	3	4	5
--	-vv-	-vv-	-vv-	v- vv

Hoc genere utitur semel, Psalmo scil.

16. O rerum sator & salus.

XIII. Genus decimum tertium, dicolon tetrastrophon, quale est Horatii lib. 1. carm. 10. Versus primus, secundus & tertius Asclepiadeus tetrameter, quartus vero Glyconius trimeter, de quibus superius egimus in genere VIII.

Hujus generis Psalmi sunt 6.

23. Quid frustra rabidi me petitis canes.
42. Non cervus fluvios sic avet algidos.
75. Te nos carminibus, Rex bone, patriis.
99. Jam regnum Dominus, spirituum piis.
102. Exaudi, genitor sancte, meas preces.
144. Quo te, Rex hominum, carmine prosequar.

XIV. Genus decimum quartum, monocolon, versus Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, ad exemplum Horatii lib. 5. Epod. 17. Catulli car. 20. Prudentii Cathemerinῶn hymn. 7. *&c.* De eo supra in genere II.

Hujus

1 Quemadmodum ex eruditissimo Bentlejo superius notavimus carminis Asclepiadei primum Choriambum in integra voce apud Horatium, quem & noster imitatus est, semper desinere, ita ab eodem viro clarissimo reque ipsa edocti, reperimus versus hujus Alcaici (qui Asclepiadeus est Choriambo auctus) secundum etiam Choriambum vocem semper apud Horatium terminare: nisi forte excipias ver. ult. Od. 18. lib. 1.

Arcanique fides prodiga perlucidior vitro:

quod tamen cum hac lege neutiquam pugnare contendit Bentlejus, quod *præpositio* per *non sit genuina, sed adventitia vocabuli pars.* V. supra notam ad genus IX. Buchananus tamen (qui sedulo hanc regulam in Asclepiadeis secutus est, in Alcaicis sæpius eam neglexit, novies enim in hoc Psalmo primus Choriambus vocem dividit, & secundus bis. Neque hæc licentia existimanda est, cum non Græci solum Poëtæ ab hac lege discesserint, sed Catullus etiam carm. 31. in 12 versibus, quater primo Choriambo vocem mediam diffindat, Prudentius vero semel; secundo autem Choriambo Catullus bis.

Hujus generis Psalmi sunt 3.

25. Hic fidat armis, plebe se clientium.
94. O fraudis ultor, sceleris o vindex Deus.
106. Laudate Regem cœlitum, Regem bonum.

XV. Genus quintum & decimum, monocolon, quale est Stat. 4. Sil. 5. Claudiani carmen Fescenínum in nuptias Honorii & Mariæ, Prudentii hym. 14. περὶ ςεφανῶν. Versus Dactylicus Alcaicus acatalectus, quem in VI. genere explicavimus. Hic quoque observandum (quod de Iambicis dimetris supra monuimus) puros hosce Alcaicos in tetrasticha semper divisos esse.

Hujus generis Psalmi sunt 8.

26. Me vi tyrannus persequitur palam.
29. Seu dives auro es, sive opibus potens.
32. O ter beatum, cui patris optimi.
49. Audite gentes, ortus & occidens.
61. Audi vocantem me bonus, & meis.
71. In te salutis spem posui meæ.
73. Tellus ut undis hospitium neget.
143. Audi vocantem rebus in asperis.

XVI. Genus sextum & decimum, monocolon, quale est Horatii lib. 1. Od. 1. Prudentii hymn. 5. Cathem. Versus est Asclepiadeus tetrameter (de quo supra genere VIII.) Notandum vero Buchananum (ad exemplum Prudentii) Asclepiadeos hosce quaternos junxisse.

Hujus generis Psalmi sunt 3.

28. Princeps stelliferis altior orbibus.
40. Quum circumfremerent me timor & minæ.
80. Hebræi generis pastor, uti gregem.

XVII. Genus decimum septimum; dicolon, distrophon, quo Boët. lib. 2. metr. 3. imitatur. Versus primus est Sapphicus pentameter, de quo supra in genere V. Alter est Glyconius trimeter, de quo in genere VIII. diximus.

Hujus generis Psalmi sunt 4.

33. Vos quibus puræ est amor æquitatis.
70. O Deus, præsens ades, & periclis.
121. Dum ferox armis inimicus instat.
142. Invoco supplex Dominum, manusque.

XVIII. Genus decimum octavum, dicolon distrophon ad exemplum Boëtii lib. 3. met. 3. Versus primus est Iambicus trimeter, cujus in II. carminis genere meminimus. Secundus vero est pentameter Elegiacus acatalectus, cujus prima & secunda sedes indifferenter Spondæum vel dactylum recipit, tertia semper postulat Spondæum, quarta & quinta Anapæstum, hoc modo;

1	2	3	4	5
-vv	--	--	vv-	vv-
--	-vv			

Vel, ut aliis placet, versu in duo quasi membra diviso; post Dactylum aut Spondæum prima & se-

secunda regione indiscriminatim positum, sequitur cæsura penthemimeris, qui primam partem terminat: alterum autem membrum post duos Dactylos altera itidem cæsura clauditur, hoc modo;

1	2		3	4	
-vv	--	-	-vv	-vv	-
--	-vv				

Hoc genere bis utitur, Psalmo scil.

36. Ut exta flammis mille sacrificis cremes.

63. Deus, salutis auctor & custos meæ.

XIX. Genus decimum nonum, dicolon tristrophon. Versus primus & secundus est Trochaicus Alcmanius dimeter, seu quaternarius, [1] acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum primus & tertius, seu loci impares, Buchanano semper est Trochæus, secundus præter Trochæum [2] Spondæum etiam, ejusque compares Anapæstum & Dactylum recipit, quartus denique est Trochæus [vel Spondæus,] hoc modo;

1	2	3	4
-v	--	-v	-v
	-v		--
	vv-		
	-vv		

Versus autem tertius est Trochaicus Euripidæus dimeter catalectus [3], qui eosdem habet pedes quos duo priores, præter ultimum, qui postrema syllaba detruncatur, hoc modo;

1	2	3	
-v	-v	-v	v
	--		-
	vv-		

Alii metiuntur [4] tanquam Iambicum dimetrum cujus initio desit syllaba, hoc modo;

1/2	2	3	4
-	v-	--	v-
	vvv	--	

Hoc metro semel utitur, videl. Psalmo

66. Incolæ terrarum ab ortu.

XX. Genus vigesimum, dicolon distrophon. Versus prior heroicus hexameter, de quo in I. genere. Posterior Anapæsticus Partheniacus dimeter catalectus; qui constat tribus pedibus, quorum primus & secundus Anapæstum vel Spondæum indifferenter recipit, tertius solum Anapæstum, ac deinde superest syllaba, hoc modo;

1	2	3	
vv-	vv-	vv-	-
--	--		

Vel potius est [5] posterior pars carminis hexametri heroci, cujus pri-

1 Vide quæ nos infra ad genus XXIV.

2 Vide quæ ad genus XXIV. infra notavimus.

3 Hic versus idem est cum versu priore Od. 18. lib. 2. Horatii, præterquam quod ille nullum alium admittat pedem præter Trochæum, Buchananus autem loco secundo Spondæum & Anapæstum etiam interdum recipiat. Aldus Manutius, qui hoc genus carminis inter Iambica refert, quæ occurrunt apud Horatium, per Amphimacrum & duos Iambos metitur.

4 Vide infra genus XXIV. & quæ ibi notavimus.

5 Ea enim, ut multorum aliorum, ita præcipue carminis heroici indoles est, ut se quasi in duas partes vel hemistichia dividat, in quorum medio vox paullum subsistit & moram aliquam facit: membrum autem prius carmen constituit de quo egimus genere IX. posterius vero illud de quo nunc agitur.

primus pes una syllaba mutilus est, [1] semimetro tantum superstite, *h. e.* syllaba longa, vel duabus brevibus, cui deinde tres ultimi pedes carminis hexametri subjunguntur, hoc modo;

1	2	3	4
-	-vv	-vv	--
vv			

Hoc genere semel utitur, Psalmo scil.

68. O qui perpetuis orbem moderaris habenis.

XXI. Genus vigesimum primum, dicolon distrophon, ut Horatii lib. 5. Epod. 14. Ausonii Epist. 10. Primus quisque versus est heroicus hexameter, secundus autem Iambicus dimeter: quorum supra in I. & III. metrorum generibus meminimus.

Hoc genere semel utitur, Psalmo nempe

81. Exsultate Deo nostro, bona dicite verba.

XXII. Genus vigesimum secundum, dicolon distrophon. Carmen est Elegiacum omnibus notum, ex hexametro & pentametro junctis conflatum: de hoc in XVIII, de illo in I. genere superius egimus.

Hujus generis Psalmi sunt 3.

88. Luce voco te, nocte voco te, sola salutis.

114. Quum domus Isacidum patrias remearet ad oras.

137. Dum procul a patria mœsti Babylonis in oris.

XXIII. Genus vigesimum tertium, dicolon distrophon. Primus quisque versus est Trochaicus Euripidæus dimeter, de quo in genere XIX. dictum est. In illo autem versiculo, *Agite festis laudibus*, Trochæi vicem occupat Tribrachys. Secundus autem est Iambicus dimeter, quem in III. genere enarravimus.

Eo utitur Psalmo

100. Orbis omnes incolæ.

XXIV. Genus vigesimum quartum, monocolon, quali usi sunt Plaut. Terent. Seneca, *&c.* Prudentius Cathem. hymn. 9. Auson. dict. Solon. veteris illius carminis cui titulus est Pervigilium Veneris. auctor; Venant. Fortunat. Hymn. de cruce Domini, *&c.* Versus est Trochaicus octonarius [2] catalectus, constans septem Trochæis & syllaba, rece-

1 Vide Scalig. Poët. lib. 2. cap. 6. & Nov. Method. p. 747.

2 Quidam ex unoquoque hujus carminis versu binos faciunt, quorum primus sit Trochaicus dimeter acatalectus, secundus Trochaicus dimeter catalectus, de quibus in XIX. genere dictum est. Et sane, si primum secundumve Psalmi 66. cum tertio uno versu concludas, Trochaicum hunc octonarium catalectum efficies. In primis certe Editionibus Psalmi 105, & 129, versus geminos esse, atque Buchananum ita primitus scripsisse ad Psal. 105. adnotavimus. Quamobrem autem hunc ordinem ipse postea immutaverit, binosque versiculos ad unicum redegerit, nullam aliam invenio rationem, quam quod apud veteres, quos imitatus est, scriptores, Trochaicos istiusmodi longe sæpius conjunctos quam divisos animadverteret: eamque ob caussam, ut bini versiculi in unum coalescerent, neque in ipsorum commissuris ob vocalium concursum hiatus aliqui orirentur, multa in posterioribus editionibus mutanda, addenda, aut alio ordine ponenda habuit vocabula: id quod cuilibet exemplaria conferenti obvium est. Vid. quæ nos ad genus XXVIII.

recepto tamen in locis [1] imparibus Tribrachi; in paribus vero, præter Tribrachyn, Spondæo etiam, Dactylo & Anapæsto, [2] hoc modo;

1	2	3	4	5	6	7	8
-v	-v	-v	-v	-v	-v	-v	-
vvv	vvv	vvv	--	vvv	vvv		v
	--		-vv		--		
	vv-				vv-		
	-vv				-vv		

Hujus generis Psalmi sunt 4.

105. Canite Dominum, & invocate nomen ejus: exteris.

119. O beatos, qui sequuntur orbitam legis Dei.

124. Ni faventis affuisset numinis præsentia.

129. Jure dicat grex bonorum, Mille me molestiis.

XXV. Genus vigesimum quintum, monocolon, quali utitur Boët. lib. 1. met. 5. & Seneca passim in choris.

1 Quamvis carmina Trochaica & Iambica maxime opposita videantur, eo quod Iambica Trochæum omnino respuant, sicut vicissim Trochaica Iambum; facili tamen negotio hæc in illa, & e contrario, converti possunt. Syllaba enim principio Trochaici carminis addita Iambicum efficit: quemadmodum syllaba principio Iambici detracta, Trochaicum superest. Hoc tamen obiter advertendum, si Trochaicum fuerit catalectum, syllaba ei addita Iambicum constituet ejusdem generis acatalectum: rursus si Iambicum fuerit catalectum, syllaba ei detracta Trochaicum reddet inferioris generis acatalectum, *v. g.* si Trochaico octonario catalecto syllabam addideris, Iambicum octonarium acatalectum efficies: si vero Iambicum octonarium catalectum una in principio syllaba curtaveris, Trochaicum restabit septenarium acatalectum. Porro, si tres syllabas, seu sesquimetrum, Trochaico sustuleris octonario, restabit Iambicum senarium, & vice versa. Atque ita deinceps de aliis dicendum. His rationibus adducti summi nominis Grammatici Trochaica universa sub Iambicis complectuntur, quippe quæ non magis ab illis distinguantur, quam acatalecta a catalectis: neque enim ullo discrimine referre ajunt, sive initio sive fini versus syllabæ adjiciantur aut auferantur. Accedit & illud ad eorum opinionem confirmandam, quod in Trochaicis, eodem modo in Iambicis, duo semper pedes ad unam mensuram constituendam requirantur; adeo ut in utrisque dimetrum ex quatuor, trimetrum ex sex pedibus, *&c.* conficiatur. Sed, quod maximi momenti est, atque hanc rem extra dubium ponere videtur, quemadmodum Iambica in locis paribus vice Iambi Tribrachym recipiunt, in locis vero imparibus, præter Tribrachym Spondæum etiam, Dactylum & Anapæstum admittunt: ita in Trochaicorum locis imparibus Trochæi vicem supplet Tribrachys, in paribus autem cum Tribrachi Spondæus item, Dactylus & Anapæstus recipiuntur. Quod autem pedes qui in Iambicis locos impares occupant, in Trochaicis locis imparibus, & vice versa collocentur, id exinde proficisci videtur, quod si Trochaica ex Iambicorum legibus moduleris, defectumque adeo omnem in initio constituas, qui ex Trochaicorum norma sedes impares obtinebant pedes, ii ad Iambicos numeros redacti in imparibus locis & contra consistent. *v. g.* si hunc versum,

Canite Dominum, & invocate nomen ejus: exteris.

ad modum Trochaicorum metiaris, ita pedes collocandi sunt,

1	2	3	4	5	6	7	8
vvv	vvv	-v	-v	-v	-v	-v	-

si vero eundem ad Iambicorum regulas reducas, hoc modo pedes sunt mensurandi;

dimid. 1	2	3	4	5	6	7	8
vv	vvv	v-	v-	v-	v-	v-	v-

Et hic,

Aucta nondum stirpe longis temporum decursibus.

Trochaicus erit, hoc modo,

1	2	3	4	5	6	7	8
-v	--	-v	--	-v	--	-v	v vel-

metro autem paullum mutato, hunc Iambicum efficiet,

dimid. 1	2	3	4	5	6	7	8
-	v-	--	v-	--	v-	--	v- vel vv

2 Atque hæc ratio est, quod quemadmodum in Iambicorum prima & quinta sede sæpius

choris. Verſus eſt Anapæſticus Pindaricus [1] dimeter acatalectus, conſtans quatuor pedibus, in quorum ſingulis recipit Anapæſtum; cujus tamen vices promiſcue ſupplent Spondæus, & [2] Dactylus, [& ultimo etiam loco interdum Tribrachys, Amphimacer, vel Trochæus] hoc modo,

1	2	3	4
vv-	vv-	vv-	vv-
--	--	-vv	--
-vv	-vv	--	-vv
			vvv
			-v-
			-v

Eo ſemel tantum utitur, Pſalmo ſcil.

113. Pſallite Dominum pueri, Domini.

XXVI. Genus vigeſimum ſextum, dicolon tetraſtrophon, ad exemplum fere Catulli, carmine 34. Primi tres verſus ſunt Choriambici Glyconii trimetri acatalecti, Spondæo, Choriambo & Pyrrhichio [vel Iambo] conſtantes; ſed loco Spondæi interdum recipiunt Trochæum [3] hoc modo;

1	2	3
--	-vv-	vv
-v		v-

Quartus autem quiſque eſt Pherecratius [4] heroicus trimeter acatalectus, conſtans Spondæo, Dactylo & Spondæo, hoc modo;

1	2	3
--	-vv	--

Hujus generis Pſalmi ſunt 3.

115. Toto pectore diligam.

122. O lux candida, lux mihi.

128. Felix o ter & amplius.

XXVII. Genus vigeſimum ſeptimum, monocolon, ad exemplum Prudentii hymno 6 Cathemer. [5] Verſus eſt Iambicus Anacreontius dimeter catalectus, qui conſtat tribus Iam-

pius dominantur Anapæſtus & Dactylus, ita iidem pedes in Trochaicorum 2da & 6ta regione ſæpius collocati inveniuntur; & prout in tertia Iambicorum, ita in 4ta Trochaicorum, nuſquam toto opere Anapæſtus occurrit.

1 Aliis Anapæſticus Ariſtophanius nuncupatur.

2 Vide quæ nos infra ad cap. 2. claſſ. 2. gen. 2.

3 Catullus autem non Trochæum modo, ſed ſæpe etiam Iambum prima ſede admiſit: Boët. lib. 2do. met. 3. ſemel in prima regione recepit Iambum in illo verſu, *Bonis crede fugacibus.* In lib. autem 4. met. 3. ſemper utitur Trochæo primo in loco: Buchananus vero, licet plerumque primam ſedem Spondæo tribuerit, nonnunquam tamen Catulli Boëtiique exemplo ductus, non dubitavit Trochæum vice Spondæi ſubſtituere: & forte, eam ob cauſſam, Pſal. 116. ſtr. ult. *Morte* potius quam *Morti* (prout in omnibus editionibus exhibetur) legendum.

4 *Id eſt*, tres ultimi pedes carminis hexametri: quamvis autem Boëtius interdum in prima ſede Anapæſtum, & Catullus ſemel Iambum, ſæpius vero Trochæum, poſuerint: noſter tamen Horatii exemplo Dactylum ſemper duobus Spondæis medium interponit, præterquam in unico hoc verſiculo Pſal. 128. *Comparata labore*, in quo Trochæus primo loco collocatur.

5 Utitur etiam Boët. in verſibus prioribus lib. 2. met. 4. in quibus Spondæus etiam tertia ſede nonnunquam aſſumitur; quod a Prudentio & noſtro nuſquam factum. Quiſquis autem fuit, qui eam edidit metrorum Buchananæorum expoſitionem, quæ plerumque Pſalmorum Paraphraſi ſubjungitur, ut in multis aliis, ita & hic turpiter hallucinatus eſt, qui hoc carminis genus idem eſſe exiſtimaverit cum eo quo uſus eſt Boët. lib. 3. met. 7. in illo enim primam ſedem ſemper occupat Anapæſtus.

Iambis & ſyllaba, recepto tamen ſæpiſſime in prima ſede etiam Spondæo, hoc modo;

1	2	3	
v -	v -	v -	-
- -			v

Hujus generis Pſalmus eſt unus, videl.

131. Si ſpiritu impotenti.

XXVIII. Genus vigeſimum octavum, tricolon triſtrophon, quale eſt Horatii lib. 5. Od 13. [1] Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter, de quo in primo genere: ſecundus autem eſt Iambicus dimeter, [2] de quo in genere III. egimus. Tertius vero eſt penthemimeris heroica, conſtans duobus Dactylis & ſyllaba, cujus in genere IX. meminimus.

Hoc genere utitur ſemel, Pſalmo nempe

138. Pectore te grato Dominumque Deumque fatebor.

XXIX. Genus undetrigeſimum, tricolon triſtrophon, idem fere cum præcedente, niſi quod ordo paullum ſit

1 Conqueritur Cl. Bentlejus peſſimum a Lambino flagitium admiſſum, qui alterum quemque verſum Epod. 11. & 13. lib. 5. Horatii (ad quorum imitationem ſcripti ſunt Pſalmi 138. 145.) in binos diviſerit, cum antea conjunctim ederentur. Cum autem Lambinus ſe Buchanani noſtri auctoritate motum id feciſſe affirmet, operæ pretium erit paullo altius inquirere, quibus rationibus adductus Buchananus, & ipſe unamquamque horum Pſalmorum ſtrophen tribus verſiculis diſtinxerit, Odeſque illas Horatii eo ordine digerendas Lambino perſuaſerit. Rationes vero hæ fuiſſe videntur. 1ma. Quod non ſatis congruum exiſtimaret duo metrorum genera prorſus diverſa uno verſu concludere. 2da. Quod hoc pacto Flaccus, reclamantibus omnium carminum legibus, nunc ſyllabam brevem produxerit, nunc vocalem ante vocalem non abjecerit: veluti, Epod. 13.

Reducet in ſedem vice: nunc & Achæmenio. &
Levare duris pectora ſollicitudinibus.

Sic Epod. 11.

Arguit, & latere petitus imo ſpiritus. &
Fervidiore mero arcana promorat loco.

Eodem quoque modo, ſi binos verſiculos ad ſingulos redegiſſet, in prædictas leges peccaſſet Buchan. Pſal. 138.

Coram ſuperbis Regibus, & tua facta canam. &
Ferent, tuæque gloriæ ad jubar attoniti.

& Pſal. 145.

Cumque ſuo ſcelere a ſtirpe vellis impios.

Neque eliderctur M cum ſua vocali, ut

Qui me laceſſit hoſtium: incolumique dabis. &
Natio nullo tuum in ſeculorum ſecula.

Sed has rationes, quantumvis ſpecioſas, facili negotio evertit Bentlejus, non modo omnium tam MSS. quam ante Lambini tempora impreſſorum codicum fide, ſed etiam, quod maximi eſt momenti, veterum Grammaticorum & Scholiaſtarum auctoritate & teſtimonio, qui non ſolum hos Horatii verſus conjunctos citant, ſed inſuper de hujuſmodi verſuum (quos illi Ἀσυναρτήτους, *i. e. inconnexos*, vocabant, genere & artificio ſigillatim ſcripſere. Et, ut alios omittam a Bentlejo citatos, Terentianus Maurus diſertis verbis teſtatur *ex duobus colis unum verſum fieri*, proque exemplo adducit alteros verſus Epod. 11. & 13. Horatii. Quod ad ſyllabæ brevis productionem, eliſiones colliſioneſque neglectas attinet, Hephæſtion, qui horum ἀσυναρτήτων verſuum parentem & inventorem ſtatuit Archilochum, expreſſe docet, *ſyllabam ultimam prioris coli perinde eſſe communem, ac ſi integrum hexametrum vel Iambicum clauderet:* unde collegiſſe Bentlejus videtur, verſibus iſtiuſmodi, ex duobus colis conflatis, eandem indulgeri licentiam, ac ſi duos verſus omnino diſtinctos conſtituerent. Quod ſi ita eſt (& ita quidem eſſe ex ipſius mente neceſſe eſt) non magno diſcrimine referre arbitror, an junctim ſcribantur, an in duo diſſecentur hæc carmina: id ſaltem affirmare liceat, non tam triſte hac in re a Lambino, atque adeo a Buchanano noſtro, piaculum admiſſum, *ut Dauniæ Muſæ* (quod opinatur vir clariſſimus) *præ dolore lacrymarent.*

2 In Iambicis hiſce nullum alium adhibuit pedem Horatius præter Iambum, & locis imparibus nonnunquam Spondæum, qua in re eum æmulatus eſt Buchananus, excepto unico illo Pſal. 145. verſiculo,

Animal benigne recreas.

in quo primam ſedem occupat Anapæſtus.

fit inverſus; nam qui illic ſecundum locum tenebant, hic tertium, & e contrario, verſus occupavere: cæterum Horatii Epod. 11. per omnia ſimile eſt, præterquam quod illi primus verſus eſt Iambicus ſenarius, Buchanano autem hexameter heroicus: ſecundus [1] vero utrique eſt penthemimeris heroica: tertius denique Iambus dimeter.

Hoc genere ſcriptus eſt Pſalmus

145. Te Regem Dominumque canam, dum lucida volvet.

CAP. II.

De generibus metrorum quibus in aliis ſuis operibus poëticis uſus eſt Buchananus.

GENERA metrorum quibus in reliquis ſuis carminibus utitur Buchananus, ad duas itidem claſſes poſſunt referri; quarum prima Poëmata ejus varia, Fratres nempe fraterrimos, Silvas, Epigrammata, Miſcellanea, de Sphæra libros, Satyram in Cardinalem Lotharingum, quæque a metri genere nomina ſunt ſortita, Elegias, Iambos & Hendecaſyllabos; ſecunda autem Tragœdias tam ſacras quam exteras, complectatur.

CLASSIS I.

IN altera G. Buchanani Poëmatum parte (exceptis Tragœdiis de quibus ſequente claſſe agendum) metrorum genera ſunt quatuordecim.

I. Monocolon. Verſus ſunt hexametri heroici, de quibus in primo Pſalmorum metri genere ſuperius egimus.

Hoc genere ſcripti ſunt,
Franciſcanus.
Silvarum liber.
Libri de Sphæra. &
Miſcellan. carm. 15, & 24.

II. Dicolon diſtrophon. Carmen Elegiacum omnibus notum, de quo ſupra.

Hoc genere utitur,
Frat. fraterrim. maxima parte:
Toto Elegiarum libro.
Epigramm. paſſim.
Miſcellan. nonnullis.

III. Monocolon, ad exemplum Catulli, Martialis, Statii, Prudentii, Auſonii, Boëtii, Sidonii Apollinaris, *&c.* Verſus ſunt Phaleucii hendecaſyllabi pentametri acatalecti, quinque conſtantes regionibus, quarum primam poſſidet Spondæus, (ſæpius etiam ejus loco Trochæus aut Iambus,) [2] ſecundam Dactylus, quem

1 Vide quæ nos modo ad genus XXVIII.

2 In Hendecaſyllabis ſuis imitatus eſt Buchananus præcipue Catullum, qui prima regione haud raro vice Spondæi Trochæum & Iambum ſubſtituit, veluti Car. 1.
Arida modo pumice expolitum. &
Meas eſſe aliquid putare nugas.
Item Car. 50.
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium Poëta.
Semel quidem apud Boëtium invenio Iambum lib. 3. met. 4. penult.
Quis illos igitur putet beatos.
Semel etiam apud Auſonium Epiſt. 5. ver. ult.
Bonorum mala carminum taberna.
Trochæum ſemel adhibuit Sidon. Apoll. Car. 13. ver. 38.
Marſyæque timet manum ac rudentem.
niſi forte penultimam vocis *Marſyæ* produxerit, quemadmodum alibi eandem ſyllabam in *Euripidis*, Car. 9. ver. 235.
Orcheſtram quatit alter Euripidis,
& ult. in *Eia.* Car. 14. ver. 6.
Eia Calliope nitente palma.

quem ſequuntur tres Trochæi, [vel ultimus Spondæus,] hoc modo;

1	2	3	4	5
-v	-vv	-v	-v	-v
--				--
v-				

Hoc genere utitur,

Toto Hendecaſyllabon libro.
Frat. fraterr. 14, 20, 21.
Epigram. lib. II. 32. & lib. III. 14, 15. & Ibid. Pomp. Deor. Ruſt. 3.
Miſcell. 5, 20.

IV. Monocolon. Verſus Iambicus trimeter, de quo ſuperiore cap. met. II. egimus.

Eo utitur,

Toto libro Iambon, *aut ſolo, aut cum dimetro Iambico alternatim ſubjuncto.*
Frat. fraterr. 1, 2, 28.
Epigram. lib II. 8, 17, 19, 33.
Miſcell. 14, 31, 32, 38.

V. Monocolon. Verſus Iambicus dimeter, de quo cap. I. met. X.

Eo utitur ſolo,

Epigram. lib. I. 30. & lib. III. Pomp. Deor. Ruſt. 2.
Miſcell. 16, 36.

VI. Dicolon diſtrophon. Verſus primus Iambicus ſenarius; ſecundus Iambicus quaternarius, de quibus in met. III. cap. I.

Hoc genere utitur,

Toto fere libro Iambon.
Præfat. Frat. fraterr.
Epig. lib. I. 49.
Miſcell. 23.

VII. Dicolon diſtrophon. Verſus prior hexameter heroicus, poſterior Iambicus dimeter: idem cum genere XXI. cap. I.

Hoc genere utitur,

Frat. fraterr. 4.
Miſcell. 22.

VIII. Dicolon diſtrophon. Verſus prior hexameter heroicus; poſterior Iambicus trimeter: cjuſdem generis eſt cum II. cap. I.

Hoc genere utitur,

Epigramm. lib. III. Pomp. Deor. Ruſt. 4. Valent. I.

IX. Tricolon tetraſtrophon: idem cum [1] genere VI. priore capite memorato.

Hoc

Vid. infra cap. III. n. 14. Sed miſſis hiſce, Martialis,

Qui Muſas coluit ſeveriores,

nuſquam in Phaleuciis, quibus tamen frequentiſſime utitur, alium initio quam Spondæum pedem adhibuit: in illo enim Epig. lib. 2. 6.

Rapta ſcribere ſed Vitellianis.

ultima τῦ *rapta* propter duas conſonantes ſequentes, licet vocis diverſæ, producitur, quemadmodum lib. 5. Epig. 70.

Quid gladium demens Romana ſtringis in ora.

Idem de Prudentio dicendum, qui prima ſede ſemper Spondæum collocat, illo namque περὶ στεφ 6. 98.

Celſa ſcandere contigit Tonantis,

Celſa ultimam habet longam, ob prædictam rationem, prout idem in Pſychomachia, ver. 252.

Imbuere, fragilique viros fœdare triumpho.

1 Buchan. in 8 carminibus hoc metri genere ſcriptis 17 vicibus Iambum primo loco verſus 1 & 2di adhibuit; & ter in primo verſus tertii loco. Syllaba autem 5ta tertii verſus quinquies illi brevis eſt, Horatio nunquam. Vide quæ ad gen. VI. cap. I. annotavimus.

Hoc genere utitur,

Frat. fraterr. 5, 30.
Miſcell. 1, 3, 4, 8, 11, 28.

X. Monocolon. Verſus eſt Anacreontius, de quo ſupra cap. I. gen. XXVII.

Hoc genere utitur,

Epigramm. lib. I. 65.

XI. Monocolon. Verſus Anapæſticus, qualem genere XXV. cap. I. deſcripſimus.

Hoc genere utitur,

Epigramm. lib. III. Pomp. Deor. Ruſt. 1.

XII. Dicolon tetraſtrophon, in quo tres Sapphicos continuos ſequitur Adonius; prout in genere V. cap. 1.

Hoc genere utitur,

Miſcell. 2, 9.

XIII. Monocolon. Qualis eſt ſecundus quiſque verſus Horat. lib. I. Od. 4. vel potius ſecundus quiſque lib. 2. Od. 18.[1] Verſus eſt Iambicus Archilochius trimeter catalectus, conſtans quinque Iambis & ſyllaba, receptis tamen in locis imparibus etiam Spondæo aut Anapæſto, & ſecunda regione nonnunquam Tribrachi,[2] hoc modo;

1	2	3	4	5	
v -	v -	v -	v -	v -	-
- -	vvv	- -			
vv-					

Alii ſic metiuntur, ut primo loco ponatur Iambus, vel Spondæus, vel Anapæſtus; ſecundo Iambus, vel Tribrachys, cum ſyllaba reſidua ſeu cæſura; deinde tres Trochæi, [vel ultimus Spondæus,] hoc modo;

1	2		3	4	5
v -	v -	-	- v	- v	- v
- -	vvv	v			- -
vv -					

XIV. Scazon ſive Choliambus: quo nomine appellari conſuevit Iambicus trimeter, ſeu ſenarius, cujus ultima ſede Spondæus vice Iambi collocatur; quali uſus eſt Catullus car. 8. Perſius in Præfat. Martialis lib. 1. Epig. 3. Boët. lib. 2. met. 1. Hujus generis unicum tantum apud Buchan. verſum reperio, Epig. lib. 3. Pomp. Deor. Ruſt. 5.

Ni forte malis avios per anfractus.

CLAS-

1 Nulla autem re alia hi Horatii verſus ab illis diſtinguuntur, præterquam quod in prioribus ſyllaba poſt duos pedes reſidua ſemper ſit longa, quæ in poſterioribus (quamvis rarius) ſit brevis.

2 Veluti in illo verſu,

Captare capreis non minus fugaces.

In illo autem,

Secreta Oreades damus tenellos:

(ita enim legendum alibi oſtendimus) *Oreades* triſſyllabum eſt, per συνίζησιν, ut apud Maronem *alvearia* tetraſyllabum, adeoque Iambus ſecundam tenet ſedem, non vero Amphibrachys, utpote pes peregrinus; nec Tribrachys, ſecundam enim ſyllabam longam eſſe monſtrat & vocis origo, Græce Ὀρειάδες, & Virgilii auctoritas Æn. 1.

Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero. ———

Quod ad illum verſum attinet,

Ni forte malis avios per anfractus.

quidam forte exiſtimaverint *avios* diſſyllabum eſſe, adeoque Spondæum ea regione poſitum, quod mihi in hoc genere durum & inſolens videtur. Ego potius ad aliud metrum referrem, de quo gen. mox ſequente.

CLASSIS II.

IN Tragœdiis suis usus est Buchananus metrorum generibus septemdecim.

I Iambicus trimeter, quem superius cap. I. gen. II. explicavimus. [1] Majorem tamen hic (aliorum Tragœdiographorum more) quam in aliis suis carminibus Poëta sibi indulsit licentiam: in tertia enim sede nonnunquam adhibuit Anapæstum, [2] &, quod paullo durius est, in sede quarta eundem pedem, licet rarissime, collocavit. Utriusque quæ nos offendimus exempla hæc sequuntur.

Anapæst. sede tertia.

In Jephthe. *Suo cruore tuis beneficiis licet.*
Vitæ capessere, quando ceu facem Deus.
Parentis alterius libidini, & impio.

Baptiste. *Aut potius historiam vetustam interpolem.*
Plebs si quid erret, eam reducat in viam.
Quin lumen ingenii exseris illic tui.
Delicta publica publice, occulte nihil.
Gaudere decuit, & obsequi jussis Dei.
Præstare qui simulatis & scientia.

Medea. *Æque dolere suo ut decet incommodo.*
Vis me doloris eo redegit, ut solo.
Hæc namque patria tibi, hic penates patrii.
Sponsis adhuc mihi pugna superest cum novis.
Hic tibi frui, siquidem tulisses molliter.
Prodesse cupio tibi, ac tueri publicum
Me patiar esse meis inultis hostibus.
Deus malorum in Iasonem, infortunii.
Exegit, oblita cæde natorum impia.

Alcestide. *Heus tu præito, reclude posticum ædium.*
Leviore, munus erant equi victoribus.

Ana-

1 Vide quæ nos supra ad cap. I. gen. II.

2 Hier. Avantius id versibus apud Senecam 21. accidisse refert, at nunquam nisi dictio ipsa fuerit 4 syllabarum, excepto uno versu OEdipeo,

Inter senem juvenemque, sed propior seni.

Quod Anapæstum tertia sede adhibuerit Seneca, cum dictio adesset 4 syllabarum, casu potius quam consilio factum videtur: Buchananus certe in hisce non tam sollicite diligens fuit, nam dictio quadrisyllaba quinquies tantum occurrit.

Cæterum de hoc numero auferri possunt versus 5, in quibus occurrunt pronomina *tuis*, *eo*, *eam*, *suo*, *meis*, quæ apud Comicos crebro in unam syllabam contrahuntur. Vid. infra cap. III.

In 6to versu *ingeni*, ut in 13. *mi* pro *mihi* possumus legere.

In 7mo denique forte tertius pes Trybrachys est, prima quippe in *publice* censeri potest brevis ob mutam & liquidam: quamvis enim nusquam eam syllabam correptam invenio, quia tamen ea natura est brevis, utpote a *populus* deducta, nihil video obstare quo minus eam brevem Buchananus efferret; quemadmodum alibi in ejusdem originis voce *publicanus*. Frat. fraterr. I.

Publicanus esse non recuset. Pauperum.

Demtis igitur his octo versibus, supersunt tantum 12 pro 21 apud Senecam, in quibus Anapæstus tertium locum occupavit.

Anapæst: 4. sede.

Bapt. [1] *Ne malle quisquam præcipitare te putet.*
Amet parentem, & officiis quibus potest.
Errore gentes, quam populum qui se Dei.
Meminisse toties sceleris eum sui puta.
Torquere flamma poterit inevitabili.

Med. *Ferre huc novorum consiliorum nuncium.*
Lethale gnatæ ne exitium struas meæ.
Hei mihi, quid ais? ut me jugulasti, fœmina.

Alcest. *Nam par rependi pretium animæ nullum potest.*
Aliena quamvis juncta necessitudine.

Hoc metri genere scripta est maxima Tragœdiæ cujusque pars: nam totam fere fabulæ actionem complectitur.

II. Anapæsticus dimeter acatalectus, de quo in cap. I. genere XXV. superius egimus. Ejus in choris frequentissimus est usus [2].

III. Ascle-

1 At quod 4to etiam loco Anapæstum assumserit, non ita facile excusandus Buchan. videtur: nam, si Avantio credimus, id nusquam a Seneca factum: quanquam ipse fateatur interpretes quosdam hac in re deceptos, sive (ut videtur) rei metricæ inscitia, sive potius pravorum codicum vitio, quod forte etiam Buchananum nostrum fefellit. Poëtices quidem Giessenæ auctores, quamvis Dactylo quartam sedem Iambicorum interdicant, Anapæstum tamen, quod a brevi syllaba, ut Iambus, incipit, aliquo modo tolerari posse censent. Porro, in Iambicis dimetris hypercatalectis Anapæstum 4ta etiam sede ab ipso Seneca collocatum observarunt Fabricius & Delrius, veluti Agam. 616.

Carusque Pelidæ nimium feroci. & 619.
Aut cum ipse Pelides animos feroces.

Verum, si a tantis viris dissentire liceret, versus hosce Sapphicis potius hypercatalectis quam Iambicis annumerarem, quibus scil. una syllaba in principio redundet. Vid. Novam Meth. p. 775. & quæ nos supra ad gen. xxiv. cap. I.

2 Quia Anapæsticum carmen, ut suavissimum, ita post Iambicum, Tragœdiarum scriptoribus longe frequentissimum est, idemque nonnulla tanquam sibi propria vindicare videtur, non ab re facturus existimabor, si peculiarem ejus indolem & structuram paullo fusius explicavero. Et, 1mo. quidem, genuini Anapæstici nullam observant cæsuram, adeoque quod in aliis fere omnibus vitiosum est, hic gratiam meretur: unde optimi sunt quorum singuli pedes singulas voces complectuntur, veluti

Pictaque tacito sidera mundo. &
Omine læto reducem potius. &
Oculos densæ condunt tenebræ.

Proximi his sunt, quibus unaquæque dipodia vocem terminat, ut

Ut perpetua serie lætum. &
Nec perspicuis animi quisquam
Oculis radios cernere potis est
Veri simplicis ———

Atque hanc forte ob caussam Servius Anapæstos dipodia mensurandos voluit, non item Dactylicos, utpote hac lege immunes: quod non satis attendentes Scaliger & Delrius, contra Servii auctoritatem, quaternarios tetrametros, non dimetros, appellandos censent. Hanc autem legem adeo stricte servandam sibi veteres statuerunt, Seneca in primis & Boëtius, ut qui in aliis multum sibi indulgeant, ab hac ne vel semel, quod sciam, discesserint, ita ut inter dipodias nunquam Ecthlipsin vel Synalœpham intervenire sint passi: excipio unum Herculis OEtæi locum, v. 1887.

Poscite magno Alciden gemitu.

Quod, inter alia, doctissimi Nic. Heinsii, qui hanc Tragœdiam Senecæ merito abjudicavit, sententiam haud leviter confirmat. Buchananus autem, (ne quid dissimulem) qui in Psalterio, Jephthe & Baptiste hanc regulam immotam servat, in Medea eam sæpius neglexit, ut

Cum patre, ac tota domus pereat. &
Æstus composuit, fare, age, anus. &
Intra atria clamorem, haud leter. &
Mulier. quod tandem immoderatum
Thalami desiderium cogit,
Stulta, accelerare horam fati.

Quibus

III. Asclepiadeus Choriambicus tetrameter, qualem gen. VIII. cap. I. explicavimus. Eo utitur primo choro Jephthæ.

IV. Gly-

Quibus addatur unus Alcestidis versus, cui collisio media intervenit,

Quæ mutata anima animam eriperes.

Ut versus eos prætercam, quibus aliqua regione Dactylus, nulla vero Anapæstus inest, quosque, eam ob caussam, Dactylicis potius quam Anapæsticis, licet iis undique stipatos, quidam forte accenseri malint.

2do. Geo. Fabricius, qui Senecæ versus accurate descripsit, nusquam Dactylum secundo loco positum animadvertit, quem tamen Buchananus haud raro adhibuit, veluti Jeph.

Non mutaverit opibus Cræsi. &

Licet injuria tibi fatorum. &

Virginibus tibi thalami expertes.

Medea.

Infelix ergo miseris curis. &

Neve accedite limina propius. &

At te pacifer hinc Mercurius.

Alcest.

Iterum injurius es Diis Stygiis. &

Minime: sed neque famulum quisquam. &

Ne me desere, ne per superos.

Delrius quidem se bis Dactylum apud Senecam secundam sedem occupantem deprehendisse existimat, semel scil. in Agamem. v. 607.

Qui vultus Acherontis atri.

Et semel in Octav. v. 779.

Aut quid pectore portat anhelo?

Sed (quod pace tanti viri dixerim) prior ex his Anapæsticus non est, quippe qui hoc pacto Trochæum tertio loco haberet, quem omnium suffragio Anapæstici respuunt: ego potius Sapphicum brachycatalectum, sive uno pede in principio mutilum, eum existimaverim. Alterum vero, præterquam quod ex ea Tragœdia est, quam viri docti jamdudum genuinum Senecæ fœtum non agnoscunt, Dactylicum potius quam Anapæsticum censendum quidam existimabunt. Quod si ejusmodi versus Anapæsticis permixtos Anapæsticorum numero habere voluerimus, Boëtius Buchananum defendit, qui haud raro secundum illis locum attribuit. Proxime ergo disquirendum venit, an versus illi quaternarii, veris Anapæsticis undique circumvallati, quamvis nullus iis insit Anapæstus, Anapæsticis annumerari debeant. Et sane nullo eos discrimine Buchananum habuisse ex dictis fere palam est: neque eos distinxisse Boëtius videtur, utpote qui eos nullo ordine Anapæsticis immiscuit, qui alias semper aut uno carminis genere, aut summum duobus certo ordine recurrentibus uti consuevit. In eadem fuere sententia omnes fere Grammatici, qui de hoc carmine scripsere, in eo enim omnes Anapæsto pares admittunt pedes, Dactylum, Spondæum, nonnulli & Proceleusmaticum, nulla ei propria servata sede: adeo ut toto in versu Anapæstico sæpe Anapæstus nullus inveniatur. Julio quidem Scaligero Poët. lib. 2. cap. 36. Dactylus contra leges admissus videtur, quod, quamvis Dactylus Anapæsto potentia sit æqualis, dispositione tamen contraria sit, ut Iambo Trochæus, qui simul eundem versum ingredi nequeunt. Eruditissimus vero, & vir, si quis alius, in rebus istiusmodi perspicacissimus, Rich. Bentlejus, quamvis id plane & disertis verbis non affirmet, nullum pro Anapæstico videtur agnoscere, nisi cui vel insit Anapæstus, vel qui saltem ex solis Spondæis constet. Ego omnium fere Grammaticorum hac in re consensum potiorem arbitror, tantisper saltem dum rationes cur ab iis dissentiat, vir celeberrimus in medium adducat.

3tio. De ultima Anapæsticorum regione major exorta est controversia, idem enim ille in literis vir summus R. Bentlejus, in Notis suis ad Joan. Antiochenum Malalam, p. 26. gravem hujus & superioris ævi Poëtis, & in his Buchanano nostro, impegit dicam, quod carminis Anapæstici legum ignari, ultimam cujusque versus syllabam, aliorum pene omnium carminum more, communem existimaverint, adeoque Anapæstos suos Tribrachi, vel Trochæo, vel Cretico, idque ubi nulla esset clausula vel interpunctum, terminare, vel etiam vocali aut litera M finire, versu proximo ab alia vocali vel H incipiente, non dubitarint; quum, ex ipsius sententia, ejusmodi carmina apud veteres (Græcos præsertim) uno tenore, & quasi unicus esset versus, a primo ad ejus generis ultimum progrediantur. Et quamvis vir non minus scriptis suis quam generis splendore illustris, Car. Boylius, recentium Poëtarum partes animose tueatur, Cl. tamen Bentlejus, tantum abest ut sententiam mutet, ut scripto Anglico de Epistolis Phalaridis, ac nuper in Notis ad Horat. Car. III. 12. eam ulterius confirmare pergat. Non nostrum est tantas inter tantos viros lites componere: quum autem susceptum carminis Buchananæi enarrandi officium id postulet, dabunt mihi æqui rerum æstimatores hanc veniam,

IV. Glyconius Choriambicus, de quo in cap. I. gen. VIII. Eo utitur interdum in choris, & nominatim Jeph. p. 189. ab illo versu,

Jamjam discite perfidi.

ad

niam, ut absque gratia & odio, quorum caussas procul habeo, quid hac in re ratione maxime subnixum mihi videatur, modeste, & ea qua par est erga tam splendida nomina observantia, paucis proferam. Et quidem veteres illos dedita opera ab hisce abstinuisse, quæ recentioribus a Bentlejo vitio vertuntur, mihi verisimillimum videtur, hosque rectius magisque ex ordine fuisse facturos, si illorum vestigiis paullo pressius institissent. Neque enim credibile est temere ac fortuitu factum, ut tam raro illi, hi tam frequenter hanc legem migrarent. Accedit etiam ad Bentleji caussam aliqua ex parte juvandam, quod prisci illi Poetæ nullas (uti dixi) syllabarum elisiones Anapæsticis suis medias intervenire permiserint, quæ apud recentiores nimis crebro occurrunt. Verum, hanc legem non ita stricte veteres sibi servandam statuisse, vel illud indicio est, quod nonnunquam ab ea discedant. Atque, ut Græcos omittam, e quibus quæ peti possunt exempla, Bentlejus nobis ivit ereptum, dum ea ad suam mentem, levibus, fateor, ac ingeniosis, sed forte nimis audacibus mutationibus pertrahere nititur, e Latinis quidem Boëtius hanc regulam vel ignorasse vel parum attendisse videtur, nisi fortasse versus quibus abesset Anapæstus, hoc numero eximendo censuerit, quod ob superius allatam rationem mihi non sit verisimile: lib. certe 1. met. 5. etiam in veris Anapæsticis adversus hanc legem bis continue peccat. v. 44.

Operis tanti pars non vilis.
Homines quatimur Fortunæ salo.
Rapidos, rector, comprime fluctus.

ubi primus versus Trochæo, secundus Cretico, ex Bentleji sententia, terminatur. Quod ad Senecam attinet, Bentlejus ait, *Adeo de industria* eum *temperavisse, ut semel tantum atque iterum Trochæo Anapæstos clauserit, nec nisi finita sententia*: nobilissimus contra Boylius id plus minus quinquagies, idque nulla vel minima interveniente pausa, factitatum existimat, uterque parum ex vero pronunciantes. In genuinis enim Senecæ Tragœdiis, nulla vel levi interpunctione subjecta, quater tantum in fine invenio Trochæum, Hip. scil. v. 13. Herc. fur. v. 170. Med. v. 344. & Agam. 380. Interveniente puncto ter. Hip. v. 347. OEdip. v. 186 Tro. v. 101. Tribrachyn autem semel, Tro. 131. ut versus eos prætercam, quos, quamvis Anapæsticis hinc atque hinc cinctos, Bentlejus Dactylicorum nomine habiturus videtur; quales occurrunt Herc. fur. v. 1056. Thy. 868, & 878. Agam. 85, & 356. Tro. 707. In Herc. autem OEtæo & Octavia, quas licet Senecæ viri quidam docti abjudicent, antiquas tamen esse omnes fatentur, sæpius ab hac regula discessum; Herc. OEt. 181, 594, 1281, 1877, & 1914. Octav. 62, 204, 768, 776, 777, 809, 899, 936, 978. annumeratis etiam Dactylicis. Quibus aliquis forte addat Herc. OEt. v. 1152.

Jam Thessalica Pelion Ossa
Premet. ————

quemadmodum in Delrii, Thysii, Scriverii, & antiquioribus fere omnibus codicibus legitur. Et sane hanc lectionem haud parum confirmat, quod Seneca semper, alii plerumque *Ossam Pelio imponant*, Vid. Herc. fur. v. 971. Agam. 338. Virg. Geo. 1. 281. Ovid. Met. 1. 155. Gronovius tamen legit,

Jam Thessalicam Pelion Ossam.

ex MS. Flor. Quam lectionem eo stabilire nititur, quod Statius & Claudian. *Pelio Ossam subjiciant*: sed in promtu erat aliud & firmius subsidium, quod nimirum, si *Thessalica Ossa* legamus, Tribrachys, pes alienus, secundam sedem invaderet: nisi dicamus, ob spiritus inter dipodias moram, syllabam brevem nonnunquam longam fieri, ut in Troad.

Bis pulsata Dardana Graio.

& Octav.

Deflere vetat, in quo fuerat.

Quod ad alteram regulæ Bentlejanæ partem spectat, qua negat veteres *Anapæstos suos vocali vel litera M finire, versu proximo ab alia vocali, vel H, incipiente*, hanc quoque ab ipso Seneca nonnunquam reperio neglectam, Herc. fur 1190. Med. 306. Thy. 849, 859, & 948. Tro. 73. nulla vel parva mediante interpunctione. Interjecto autem colo, Herc. fur. 1113. Med. 373. Denique absoluta periodo, Thy. 820, 958. Hipp. 8, 337. Tro. 94. Agam. 61, Ut taceam Herc. OEt. 1989, & Troad. 96. quem quispiam forte Dactylica basi terminatum caussetur. Hæc exempla (& plura forsan repererit curiosus harum rerum indagator) duram istam Cl. Bentleji sententiam, qua *Buchananum* nostrum, *Scaligerum*, *Grotium*, *omnesque adeo qui post renatas literas Tragœdias scripsere, si stante re Græca vel Romana suas fabulas edidissent, sibilis & κλωγμοῖς explodendos fuisse* edicit, si non penitus averruncare,

ad chori usque exitum: toto item choro Bapt. p. 242.

Tandem livor, & impiis. &c.

Et Alcest. p. 587. 588. & 597; Trochaicis dimetris[1] & Pherecratiis, nonnunquam & Anapæsticis ternariis, temere quasi intermixtis. In Alcestide tamen sæpius adhibuit prima sede Trochæum[2], semel etiam in Baptiste,

Sola non metuis graves.

V. Iambicus dimeter, cujus in cap. I. gen. III. meminimus. Eo utitur nonnunquam in choris: veluti initio chori secundi Jeph. p. 189. Bapt. chor. 3. p. 239. Med. chor. p. 553. versus unus p. 567. a.

Qui de tua stirpe aurea.

quatuor p. 577. b.

Nec ante portas conspicor, &c.

septem p. 595. a.

Sors, sors ineluctabilis, & seqq.

VI. Versus Pherecratius, de quo superiore cap. gen. VIII. Eo utitur toto choro Jephthæ p. 194. & sexies Alcest. p. 587. b. 588 a. & p. 596. b. & 597. a. quindecies, aliis metrorum generibus varie interjectis.

VII. Versus Sapphicus, cujus structuram gen. V. cap. I. supra ostendimus. Eo utitur primo choro Jeph. primo & ultimo choro Bapt. item in initio Alcest. p. 578. a Quandoque tertius quisque versus Adonio clauditur, quandoque rarius, & ad Poëtæ arbitrium, Adonius interjicitur.

VIII. Dactylicus tetrameter acatalectus, constans quatuor Dactylis, vel eorum loco Spondæis, excepto ultimo,[3]

Eo utitur p. 563 b. ut,

Subtili librare examine,
Num deceat disquirere fœminas
De rebus subtilibus anxie. &c.

IX. Anacreontius, qualem exhibuimus cap. I. gen. XXVII. Eo scripti sunt versus quinque Medea p. 567. a.

O terra lucidumque. & seqq.

Alcest. p. 577. a. versus unus,

In conjugem fuisse.

& pag. 595. a. versus tres,

Subi, subi tenebras. & seqq.[4]

X. Alc-

mollire saltem ac mitigare posse videntur: præsertim si & illud adjecerimus, nullam de hac regula Bentlejana sive Græcorum sive Latinorum Grammaticorum usquam exstare præceptionem. Ut autem fateatur vir celeberrimus multo facilius esse leges condere, quam servare, ipse, qui Nob. Boylium, & merito reprehenderat, quod in hac Græci distichi ex Phalar. Epist. 87. versione,

Multo videtur satius, timentem nihil
Futura fata, quam timentem perpeti:

Iambicorum legibus vim intulisset, Trochæo vice Iambi collocato, ipse, inquam, dum alium in viam reducens, pro *timentem metuentem* substitui jubet, in erratum, licet non æque grave, prolabitur: eo enim pacto Dactylus quartam sedem occupaverit, qui locus ab Horatio, Seneca, aliove quoquam probo auctore, ei nunquam est tributus.

1 Forte qui in Alcestide p. 587. occurrunt, Trochaicis dimetris catalectis, quibus permixti sunt, annumerandi potius sunt quam Choriambicis; eo enim nomine a Fabricio censentur qui in Senecæ OEdip. ver. 882. & seqq. pari modo Trochaicis interfusi reperiuntur: Delrius contra utrosque Choriambicos trimetros appellat, substituto, ait, nonnunquam in locum Choriambi Molosso.

2 Trochæum vice Spondæi sæpius adhibuit Seneca & Boëtius: semel etiam Horat. Car. I. 15.

Ignis Iliacas domos.

3 Tanta est licentia carminis Anapæstici, ut a Dactylico interdum discerni nequeat. Vid. supra ad hujus cap. gen. II.

4 Versus tamen postremus,

Digna lacrymis tulisti.

Dactylum habet prima regione: vel inter Trochaicos censeri potest, prima in *lacrymis* ob mutam & liquidam continue sequentes producta.

X. Alcmanius Dactylicus trimeter hypercatalectus, quale est illud Virgilii, *Munera lætitiamque dii.* Constat autem tribus Dactylis, cum syllaba in fine residua. Hujus generis versus novem una serie occurrunt Alcest. p. 584. b.

O Peliæ mihi nata, vale, & seqq.

XI. Trochaicus Alcmanius dimeter acatalectus, de quo supra cap. I. gen. XIX. dictum.. Eo utitur quinquies Alcest. p. 580. a. Trochaico dimetro catalecto alternis subjuncto,

Certa res est, certa, amici,
Sed precemur numina. &c.

XII. Trochaicus dimeter catalectus, qualis est tertius quisque versus gen. XIX. cap. I. Eo utitur alternatim cum Trochaico dimetro acatalecto (ut modo diximus) p. 580. a. interdum solo, ut quater aut quinquies ibid. quindecies Alcest. pag. 588. a.

Limpidum propter lacum. & seqq. duobus Glyconiis interjectis, aliisque utrinque stipantibus.[1] Item ter p. 595. a.

Calamitatem lugubrem.[2] &c.

Et p. 595. b. duodecies,

Qui beatos dicerent. &c.

XIII. Anapæsticus ternarius, constans tribus pedibus, quorum singulos (ad modum aliorum Anapæsticorum) Anapæstus vel Spondæus vel Dactylus promiscue obtinet. Hi in choris, Anapæsticis quaternariis, interim singuli, interim bini, nonnunquam & terni, interspersi occurrunt, veluti Med. p. 542. b.

Socium lugendo tori.

p. 548. b. *Phœbus paria audisset.*
p. 549. a. *Sed Regina potentior*[3]
p. 557. b. *Et sancta Deum soboles.* &
Fama novem peperisse
Narrat flavam Harmonien.

duo item p. 561. duo p. 563. In Alcest. autem p. 580. tres; p. 594. b. unus.

XIV. Dactylicus trimeter acatalectus, constans tribus Dactylis, vel ultimo Amphimacro, quales, quod sciam, tres tantum, & in Alcest. p. 597. a. b. Pherecratiis & Glyconiis singuli interjecti occurrunt.

Mors etiam notha pignora. &
Aggere quæ tumuli premunt. &
Hæc moriendo viri sui.

Duo autem reperiuntur p. 563. b. quibus primum secundumque pedem facit Spondæus,

Mecum sæpe exactius.
Sum conata expendere, ac.

XV. Anapæsticus monometer, seu binarius, constans duobus pedibus, quorum alteruter vel Anapæstus sit, vel Spondæus, vel Dactylus. Is nunquam nisi semel uno in loco, & raro quidem occurrit, idque post multos Anapæsticos quaternarios (unde & basis Anapæstica nuncupatur,) quemadmodum Adonius (cum quo interdum confunditur) multorum Sapphicorum agmen claudit: unus p. 541. b. duo 543. a. unus p. 547.

1 Vid. Notam ad hujus class. gen. IV.

2 In hoc versu Tribrachys primam obtinet sedem: in sequente prima in *lacryma* ob mutam & liquidam producitur.

3 Notandum Anapæsticos hosce Glyconios nonnunquam evadere, ut,

Sed Regina potentior;

interdum & cum Pherecratiis coincidere, ut

Sponsa ornabitur Orco.

Nos tamen ejusmodi versus eorum numero habuimus cum quibus proxime conjuncti sunt.

p. ſ47. b. unus p. ſ49. a. unus p. ſ80. a. unus p. ſ8ſ. a.

XVI. Iambicus dimeter brachycatalectus, in quo tres ſedes; quarum ſecundam Iambus vel Tribrachys, primam & tertiam Spondæus quoque, ejuſque diſſolutiones, Anapæſtus vel Dactylus occupare poſſunt, cujus generis duos tantum verſus reperio p. ſ67. a.

In liberos verterit. &
Ducunt originem.

XVII. Adonius dimeter, de quo hoc cap. claſſ. I. gen. VII. & XV. ac cap. I. gen. V.

CAP. III.

Animadverſiones quædam de Metris a Buchanano uſitatis, deque ſyllabarum quarundam quantitate, &c.

ABSOLUTA ſuperioribus capitibus (quantum in nobis eſt) metrorum omnium, quæ apud Buchananum occurrunt, expoſitione; ſupereſt demum, ut de metris ipſius in genere, aliiſque ad rem metricam ſpectantibus, animadverſiones quaſdam hic in calce ſubnectamus.

§. I. 1. Nullam adhibuit Buchananus carminis ſpeciem, niſi quam exemplo præivit aliquis antiquorum Poëtarum Latinorum, vel Claſſicus, vel Claſſicis proximus, inter quos Prudentium, Auſonium & Boëtium numeramus: id quod ſequente Diagrammate perſpicuum reddemus, in quo omnes apud Buchananum occurrentes verſuum ſpecies, auctoreſque quos in quibuſque eſt imitatus, uno quaſi conſpectu exhibentur.

Verſuum ſpecies a Buchanano uſitatæ.	*Metrorum genera in quibus occurrunt.*	*Poëtæ veteres quos Buchananus imitatur.*
I. Heroicus hexameter.	1, 2, 4, 9, 20, 21, 22, 28, 29. cap. I. & 1, 2, 7, 8. cap. II. claſſ. I.	Virgilius, Lucretius, Horatius, Ovidius, *&c.*
II. Pentameter Elegiacus.	18, 22. cap. I. & 2. cap. II. claſſ. I.	Catullus, Tibullus, Propertius, Ovidius, *&c.*
III. Sapphicus pentameter.	ſ, 7, 17, cap. I. 12. cap. II. claſſ. I. & 7. claſſ. II.	Catullus, Horatius, Statius, Prudentius, Boëtius, Seneca.
IV. Phaleucius hendecaſyllabus.	3, cap. II. claſſ. I.	Catullus, Statius, Martialis, Pruden. Auſonius, Boëtius.
V. Iambicus trimeter acatalectus.	2, 3, 14, 18. cap I. 4, 6, 8. cap. II. claſſ. I. & 1. claſſ. II.	Catullus, Horatius, Martialis, Prudentius, Auſonius, Boëtius.

VI.

VI. Iambicus dimeter acatalectus.	3, 7, 10, 21, 23, 28, 29. cap. I. 5, 7, cap. II. claſſ. I. & 5. claſſ. II.	Iidem.
VII. Iambicus ſenarius Scazon acatalectus.	14. cap. II. claſſ. I.	Catullus, Perſius, Martialis.
VIII. Iambicus Anacreontius dimeter catal.	27. cap. I. 10. cap. II. claſſ. I. & 9. claſſ. II.	Prudentius.
IX. Iambicus Archilochius dimeter hypercatal.	6. cap. I & 9. cap. II. claſſ. I.	Horatius.
X. Iambicus Archilochius trimeter catal.	13. cap. II. claſſ. I.	Horatius.
XI. Iambicus dimeter brachycatal.	16. cap. II. claſſ. II.	Seneca.
XII. Choriambicus Glyconius trimeter.	8, 11, 12, 13, 17. 26. cap. I. & 4. cap. II. claſſ. II.	Catullus, Horatius, Seneca, Prudentius, Boëtius.
XIII. Choriambicus Aſclepiadeus tetrameter.	8, 11, 12, 13, 16. cap. I. & 3. cap. II. claſſ. II.	Horatius, Prudentius, Boëtius.
XIV. Choriambicus Alcaicus pentameter.	12. cap. I.	Catullus, Horatius, Prudentius.
XV. Trochaicus octonarius catal.	24. cap. I.	Prudentius, Seneca, &c.
XVI. Trochaicus Alcmanius dimeter acatal.	19. cap. I. & 11. cap. II. claſſ. II.	Seneca.
XVII. Trochaicus Euripidæus dimeter catal.	19, 23. cap. I. & 12. cap. II. claſſ. II.	Iidem.
XVIII. Anapæſticus Pindaricus quaternarius acatalectus.	25. cap. I. 11. cap. II. claſſ. I. & 2. claſſ. II.	Seneca, Boëtius.

XIX.

XIX. Anapæſticus Partheniacus quaternarius calectus.	20. cap. I.	Boëtius.
XX. Anapæſticus ternarius acatalectus.	13. cap. II. claſſ. II.	Seneca.
XXI. Anapæſt. binarius acatal.	15. cap. II. claſſ. II.	Idem.
XXII. Dactylicus Alcmanius tetrameter acatal.	4. cap. I.	Horatius, Boëtius.
XXIII. Dact. Alcmanius tetram. acatal alter.	8. cap. II. claſſ. II.	Seneca.
XXIV. Dactylicus Alcaicus tetrameter acatalectus, ſemi-Iambicus.	6, 15. cap. I. & 9. cap. II. claſſ. I.	Horatius, Statius, Prudentius.
XXV. Dactylicus Alcaicus tetram. acatal. ſemi-Trochaicus.	6, cap. I. & 9. cap. II. claſſ. I.	Horatius.
XXVI. Dactyl. Pherecratius, trimeter acatal.	8. 26. cap. I. & 6. cap. II. claſſ. II.	Horatius, Boëtius.
XXVII. Dactylicus Alcmanius trimeter hypercatal.	10. cap. II. claſſ. II.	Virgilius.
XXVIII. Dactylicus trimeter acatalectus.	14. cap. II. claſſ. II.	Seneca.
XXIX. Adonius dimeter acatalectus.	5. cap. I. 12. cap. II. claſſ. I. & 17. claſſ. II.	Catullus, Horatius, Statius, Boëtius, Seneca.
XXX. Dactylicus Archilochius dimeter hypercatalectus.	9, 28, 29. cap. I.	Virgilius, Horatius.

2. Quam-

2. Quamvis autem Buchananus (ut ex præcedente hoc schemate palam est) nullas novas versuum species excogitaverit, in eorum tamen variis combinationibus non adeo fuit religiosus antiquorum imitator: quinque enim occurrunt apud eum metrorum genera, ex diversis carminum speciebus conflata, quorum nullum inter priscos Latinos superest exemplum, *videl.*

1. Sapphicus cum Iambico dimetro. *Psal.* 8.

2. Duo Troch. acatalecti, cum Troch. catal. *Psal. 66.*

3. Hexam. heroicus cum Anapæst. Parthen. *Psal. 68.*

4. Troch. dimet. acatal. cum Iamb. dimetro. *Psal.* 100.

5. Hexameter heroicus cum Archil. dimet. hypercat. & Iambico dimetro. *Psal.* 145.

Neque libertas hæc Poëtica Buchanano aut cuiquam vitio vertenda est: quamvis enim ambigi possit, an ullæ apud Horatium occurrant variorum carminum Συζυγίαι: nisi quas a Græcis sit mutuatus, nemo tamen id ei licuisse negaverit: Boëtius certe tot non modo versuum conjugationes, sed & versuum genera exhibuit, qualium apud vetustioris ævi Poëtas, qui ad nostram ætatem perennarunt, nullum quidem exstat vestigium, ut bonam eorum partem vel ipse primus excogitasse, vel novo atque inusitato ordine non sine affectatione copulasse a doctis existimetur. Multam etiam hac in re recentiores, & Buchanani fere æquales Poëtæ sibi indulsere licentiam, Beza, Scaliger, Buchnerus, & in primis Paulus Melissus, *&c.* Cæterum Buchananus Horatium Lyricorum principem exemplar sibi præcipuum proposuit; post hunc vero Prudentium & Boëtium Poëtarum Christianorum Coryphæos: interdum tamen, ne serviliis prorsus imitator videri posset, ingenio suo, licet rarius, servivit.

3. In Tragœdiis sacris gravissimus est, eamque ob caussam multo rarius quam Seneca metri genera commutat: præterea quocunque carminis genere quis scenam loquens ingreditur, eodem fere semper eam relinquit.

4. In Tragœdiis e Græcis conversis, Euripidis non sententiam tantum, sed & carminis genus ut plurimum est secutus: adeoque, ut in illo, ita & in Buchanano Iambici in dramatis actione, Anapæstici in choris fere dominantur; quomodo & in Euripide fabulæ distinguuntur: Buchananus tamen ab hac lege nonnunquam discedit, Sapphicis, Glyconiis, aliisque in aliorum ab Euripide usitatorum carminum vicem surrogatis.

§. II. Reliquum est ut Poëticas, quas vocant, licentias, aliaque ad rem metricam spectantia, sive a viris doctis, sive a nobismetipsis observata, excutiamus. Omnis autem licentia metrica, vel in syllabarum quantitate immutata, vel elisionum neglectu, vel pedum alienorum, vel alieno loco positorum usu, vel denique in crasibus diæresibusque inusitatis consistit. Ex his quædam superius attigimus, reliqua huc tanquam in commodiorem locum rejicere visum est: in quibus quæ Poëtarum veterum exemplis suffulta, quæ auctoritate destituta, quæque demum incerta atque ambigua videntur, suo ordine atque singulatim, quatenus ea nobis indagare licuit, ostendemus.

1. Non dubitavit Buchananus vocabulorum quorundam Hebraicorum mensuram mutare: veluti primam in *Rabini*, altera B rejecta brevem facit; quemadmodum & secundam in *Isacus* & *Isacidæ*, contra quam Hebræis efferuntur. Sed hoc solenne Latinis ac in more positum fuisse dudum monstrarunt viri docti, qui in vocibus barbaris, præcipue propriis, non tantum ab ea, quam in primæva sua lingua habuerant, quantitate discesserunt, sed & primas sæpissime syllabas, & haud raro medias, ancipites fecerunt; quod permultis exemplis Butlerus ostendit 2 Rhet. libro.

2. Quidam existimant penultimam in *fortuitus* male produci Psal. 19.

Non fortuito res caducas.

Et Psal. 110.

E fortuitis dum fugam premet, sitim.

Et in Alcestide,

Dein fortuitos apparatus insolens.

Cum ea syllaba, inquiunt, a Juvenale corripiatur, Sat. 13.

Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed.

Quibus (Vossii verbis) respondeo, invalidum hoc esse argumentum, cum dici possit secundam & tertiam in *fortuitus* contrahi κατὰ συνίζησιν, quomodo & Horatius dixit, lib. 1. Ep. 1.

Præcipue sanus nisi cum pituita molesta est.

Nam produci primam in *pituita* liquet ex illo Catulli,

Mucusque & mali pituita nasi.

Sane Plautus penultimam τῦ *fortuitu* liquido producit in illo Trochaico,

Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit.

Apud Horatium quoque legere est lib. 2. Od. 15.

Nec fortuitum spernere cespitem.

Et apud Ausonium in *ludo Sapientum* est iste Trochaicus,

Non erunt honores unquam fortuiti muneris.

Imo tantum abest ut hic errarit noster, ut Janus Dousa in Præcidaneis ad Horatium lib. 2. cap. 16. τὸ I in hujusmodi male corripi putet.

3. Primam in *profiteor* produxit Buchananus Psal. 62.

Id profitentem audivimus.

quæ Horatio semper corripitur. Art. 27.

Deficiunt animique: professus grandia turget. &

Inceptis gravibus plerumque & magna professis.

Et Epist. lib. 1. 18.

Scurrantis speciem præbere, professus amicum.

Item Ovidio, Statio, & ipsi quidem Buchan. versu immediate præcedente. Ennius tamen producit illo versu apud Nonium,

Te ipsum hoc oportet profiteri & proloqui.

Et Juvencus,

Professi rapiunt alieno nomine prædam.

Et pari ratione prima in *professio* Aratori longa est,

Æterni, scitote, Dei professio vera.

Eamque ob caussam ea syllaba Poëtices Giessenæ auctoribus anceps statuitur.

4. Ultima in adverbiis hisce *subito*, *denuo*, *imo*, *assiduo*, nostro correpta leguntur. Psal. 69. str. 20.

Supplex opem orat: subito miserum subleva.

Psal. 104.

In cinerem, inspirante animam te denuo, surgit.

Bapt.

Bapt. p. 222. b.

Brevi peribit, imo perit, imo periit.

Alceſt. p. 598. b.

Qui poterit inter aſſiduo juvenes agens.

Quod ad primum ſpectat, alibi nuſquam niſi productum illud reperio. Ob adverbium autem *denuo* in fine correptum acriter in Buchananum invehitur Egliſemmius; at non impune tuliſſe paſſus eſt egregius Buchanani vindex, atque harum rerum judex peritiſſimus, Gul. Barclajus: & quoniam ad Grammaticos Egliſemmius provocarat, adducit ille ex antiquis Victorinum, qui vocem *denuo* Dactylum eſſe diſerte affirmat. Sedulius etiam minime ſpernendus auctor, qui floruit circa annum 430, ultimam corripit, illo verſu,

Vox domini ſuperexſtat aquas, vox denuo verbum.

Imo autem Martialis corripit lib. 1. Epig. 86.

Vendere: nil debet, fœnerat imo magis.

Quod ad quartum attinet, puta *aſſiduo*, nuſquam illud adverbialiter aut in ſoluta aut ligata oratione invenio, uno Plauto excepto, apud quem occurrit tribus tantum in locis, in quibus ipſius quantitas nequit dignoſci. Exiſtiment forte nonnulli Anapæſtum in verſu allato quarta ſede eſſe poſitum, quem a Buchanano nonnunquam admiſſum monſtravimus, p 625. Ego vero ultimam in *aſſiduo* correptam, adeoque & Tribrachym potius arbitror; cum, ſi Anapæſtum eo loco adhibere voluiſſet, in promtu ipſi fuerat adverbium *aſſidue*, ab aliis omnibus (ut diximus) præter unum Plautum, uſitatum. Atque, ut libere dicam quid ſentiam, videtur mihi Buchananus exiſtimaſſe, (renitentibus licet Grammaticorum filiis) in hiſce atque ſimilibus adverbiis ab ablativis ſecundæ deductis, ultimam ſemper ſyllabam communem eſſe, hoc eſt, aliquando (licet rarius) corripi poſſe. Et ſane quod id ſibi fas eſſe veteres crediderint, fidem fere facit permagna quæ in ejuſmodi vocabulis apud eos occurrit inconſtantia. *Modo* apud Victorinum longum legitur, ſed apud Horatium alioſque breve. *Imo* Martialis corripit, *Quinimo* Prudentius; Victorinus producit. *Cito* Horatius corripit, Syrus Mimus producit. *Quomodo* Catullus producit, Martialis corripit & Horatius. *Sero* a Tibullo producitur, a Martiale & Juvenale corripitur. Terentiano Mauro breve eſt *profecto*. *Vero* Valerio Flacco & Auſonio breve, Virgilio longum. *Omnino* Virgilius producit, Proſper corripit. Eadem videtur *gerundiorum* ratio, quæ a Virgilio fere producuntur, ſed ab aliis Poëtis communiter uſurpantur.

5. Mediam in *præſtolor* Buchananus corripit Pſal. 27.

Vitæ beatæ præſtolor.

quæ tamen Grammaticorum vulgo producitur, quod etiam a Valla factum eſt in tralatione oraculi apud Herodotum in 7.

Terrenaſque acies ne præſtolare, ſed hoſti.

Horum, præcipue Deſpauterii, auctoritate fretus Taubmannus Buchananum corripientem reprehendit: ſed a Buchanani partibus ſtant Becmannus, Voſſius & Cellarius, qui analogia & origine vocis adducti mediam ſtatuunt brevem: *præſtolor* enim eſt a diminutivo *præſtulus*, antique *præſtolus*, quod a *præſtus* no-

mine obsoleto, unde [1] *præsto* adhuc superest.

6. At huic normæ plane contrarium a Buchanano admissum est in voce *saluber*, cujus secundam invita analogia (a *salute* enim deducitur) correptam adhibuit, Psal. 99. str. 3. in illo Choriambico,

Nomen, qui salubri temperie modum.

Quod Vossio, Munckero aliisque displicet. Non tamen omni prorsus auctoritate destituitur Buchan. Helvius enim Cinna, qui ante Christum floruit, etiam corripuit illo versu,

Hostica quod [2] salubrem cuspis haberet opem.

7. In illo versu Iambico Bapt. p. 229. a.

Cave lenitatis falsa species avocet.

ultimam verbi *cave* corripuit, quanquam ex Grammaticorum regulis, & probatissimorum auctorum usu, istiusmodi secundæ conjugationis imperativi postremam syllabam habeant productam: & nominatim ipsa hæc vox producitur a Lucretio lib. 2. ver. 754.

Proinde colore cave contingas semina rerum.

Horat. lib. 1. Ep. 6. ver. 32.

Lucum ligna? cave ne portus occupet alter.

Et Epod. 6.

Cave, cave: namque in malos asperrimus.

Ovid. lib. Met. 2. fab. 1.

Nate cave, dum resque sinit tua corrige vota.

Stat. Theb. 11. ver. 111.

Prævaleat, plebesque, cave, Lernæa moretur.

Et Claudian. 4. Con. Hon. v. 332.

Obsidio, tum vota cave secura remittas.

Et ipse Buch. in Franc.

Ergo cave ne te falso sub nomine mendax.

Tuetur tamen Buchan. ejusdem Horatii auctoritas qui corripuit Epist. I. 13.

Vade, vale, cave ne titubes mandataque frangas.

Et Sat. II. 3. ver. 38.

Me capite in flumen: dexter stetit, & cave faxis.

Et ibid. ver. 177.

Tu cave ne minuas, tu ne majus facias id:

Et Sat. II. 5. ver. 75.

Laudato. Scortator erit? Cave te roget: ultro.

Et Ovid. 1. Trist. Eleg. 1.

Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.

Et lib. de Ponto 3. Eleg. 1.

Huic cave degeneres: ut sint præconia nostra.

Pari modo *vale* & *vide* ultimam syllabam nonnunquam habent correptam. Cujus rei hanc reddit Vossius rationem, quod multa verba secundæ olim fuerant & tertiæ.

8. Primam in *denique* corripere videtur Buch. p. 229. a.

Regina denique gravius æquo irascitur.

si nempe ita metiamur versum,

Regi | *na deni* | *que gravi* | *us æ* | *qu'ira* | *scitur.*

cum Tribrachi in secunda regione: cujus tamen syllabæ correptæ nullum, quod sciam, apud probatæ classis Poëtam exstat exemplum: ne igitur syllabæ dimensioni vis inferatur, ita potius carmen existimo mensurandum,

Regi | *na de* | *nique gra* | *vius æ* | *qu'ira* | *scitur.*

Cum-

1 *Præsto*] [Vid. & Martini Lexicon Etym. in hoc verbo.]

2 *Salubrem*] [Vide Pincier. Parerg. lib. III. cap. 19.]

Cum Anapæsto in quarta sede, quem pedem interdum eo loco admisisse Buch. alibi docuimus: aut forte dici possit *gravius* hic dissyllabum esse per συνίζησιν.

9. In illo versu Bapt. p. 240. b.

Ecquid animo æquo fers dignitatem tuam.

primam in *dignitatem* corripuit: secus enim in metri legem peccaverit, si Spondæum eo in loco (quarta nimirum sede) adhibuisse illum dicamus. Verum (quamvis forte prima in hac voce nusquam brevis reperiatur) non tamen desunt exempla, in quibus syllabæ, quas muta aliqua cum liquida M aut N (nam cum L & R innumera occurrunt) continue consequantur, breves inveniuntur, veluti Horat.

Donatura cycni si libeat sonum.

& Petron.

Atque urbana Progne ———

Ne quid tamen dissimulem, Princeps Grammaticorum Vossius vocalem ante mutam & liquidam N in vocibus Græcæ originis duntaxat ancipitem poni contendit.

10. Idem quoque de *Publicanus* dicendum, cujus primam corripuit Frat. p. 283. b.

Publicanus esse non recuset. Pauperum,

quanquam a nemine alio id factum legamus: neque enim obstat vocis origo, a *populo* enim deducitur, cujus prima est brevis.

11. Quod itidem primam in *ichneumon* corripiat, Franc. p. 262.

Semper erit tardus, lea sæva, dolosus ichneumon,

non tantum pari ratione nititur, sed etiam Martialis auctoritate confirmatur lib. 7. Epig. 86.

Delectat Marium si perniciosus ichneumon.

12. Quidam forte existimaverint ult. in *ergo* male corripi a Buch. Franc. p. 259.

Ergo cave ne te falso sub nomine mendax.

quam absque ulla distinctione Marius Victorinus, eumque sequutus Novæ Methodi auctor, semper produci affirmant. Fateor equidem cum pro *caussa* accipitur, nusquam nisi longam inveniri; & etiam quando pro οὖν, seu *igitur*, sumitur, a Lucretio, Virgilio, Horatio, Tibullo, Manilio semper produci: at non desunt exempla quamplurima quibus correpta reperiatur: & in genere Martialis eam semper corripit, Statius ubique nisi uno in loco; & nominatim

Ovid. Ep. OEn.

Votis ergo meis alii rediture redisti.

Claud. Epist. ad Olyb.

Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem.

Et Juven. Sat. 1.

Impune ergo mihi recitaverit ille togatos.

13. Secundam in *parricidis* producit Buchananus Franc. p. 262.

De parricidis, de furibus atque cinædis.

contra Grammaticorum regulas & Horatii auctoritatem lib. 3. Od 29.

Telegoni juga parricidæ.

Non tamen exemplo prorsus caruit noster, ante enim Ausonius produxerat, tetrasticho de Severo Imp.

Ut parricidæ regna adimat Didio.

quod & clarissimus Vossius, si non tuetur, saltem excusat, Art. Gram. lib. 2. cap. 20.

14. Ultimum vocis *Eia* producendam ſtatuit Probus, atque ita uſus eſt Sidonius: corripuit tamen Buchan. Pſal. 147. ter.

Eia Deum laudate, Deo date carmina digna. &

Eia Deum cantate, Deo perſolvite grates. &

Eia Dei laudes Solymææ pangite turres.

ad imitationem Valerii Flacci Argon. lib. 8. ver. 100.

—— *Eia per ipſum*
Scande ——

quod & tutius Voſſius cenſet.

15. Penultimam nominis *locuples* non dubitavit Buchan. longam efferre, eo quod ſequantur muta cum liquida, in Bapt. p. 250. a.

Et locupletis Solomonis arces.

Neque obſtat quod Voſſius in fine hexametri ſe illam vocem uſurpaturum negat, lib. 2. cap. 15. ob inſolitum, ut videtur, atque auribus ingratum ſonum, qui hic neutiquam locum habet: Horatius enim eam ſyllabam protractam extulit Car. II. 18.

Parum locuples continenti ripa.

16. Ultimam adverbii *uti* corripuit in Medea p. 547. a.

Adhuc moleſta, mulier, eris, uti video.

Et p. 549 a.

Minime faceſſunt: perge, uti facis, dicere.

Et pag. 552. b.

Cupidinem uxoris: ſed (uti dixi prius)

cujus ſane nullum reperio exemplum. Virg. certe producit Æn. 1.

Namque canebat uti bellantes Pergama circum.

Horat. item lib. 1. Od. 15.

Quem tu cervus uti vallis in altera.

Et ipſe, Med. p. 552. b.

Meis uti de ſtirpe fratres regia.

Et p. 568. b.

Illos peremtos, hanc uti pœnam exigam.

Et Pſal. 80. v. 1.

Hebræi generis paſtor uti gregem.

Buchananus tamen non nuſquam correptam legiſſe videtur, unde & in Proſodia ſua communem ponit, niſi forte eum decepit compoſitum *ſicuti*, cujus ultimam Lucretius corripit lib. 2. ver. 536.

Sicuti quadrupedem cum primis eſſe videmus.

17. Buchanano vitio datur a Cl. Voſſio quod primam in *citimus* produxerit lib. 2. Sphæræ

—— *Quæ citima fulgent,*
Sidera ——

& pari modo etiam in *citerior*, Ibid.

Et quo citerior quiſque, magis impetus illum.

quam ſyllabam Fulgentius in Aſtronomicis corripit,

Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris.

Quin & ipſe Buchan. primam in *citroque* facit brevem,

Ultro citroque verba commutaveris.

Sed cum ex nullo idoneo auctore dignoſci queat quantitas præpoſitionis *cis*, unde *citimus* & *citerior* ſunt deducta; Fulgentiuſque [1] ille, & ipſe non ſatis certæ ætatis, nec probatæ fidei ſcriptor, nec forte Buchanano niſi poſt ſcriptos de Sphæra libros unquam conſpectus, primumque, quod ſciam, in Joſ. Scaligeri Append.

1 De hujus auctoris nomine & ætate diſputantes videſis Turnebum Adverſ. lib. XIX. cap. 3. Salmaſ. Exerc. Plin. in Solini Polyhiſtora p. 796. edit. Traj. ad Rhenum. 1689.

pend. Virgilii Anno 1573. prodierit: secumque denique primam in *citra* & *citro* ejusdem originis vocabulis a Lucretio Horatioque productam inveniret; danda est tanto Poëtæ venia, si idonea auctoritate destitutus, eam huic syllabæ, quæ tersissimis ipsius auribus potissima est visa, quantitatem tribuerit.

18. Quidam forte opinentur primam in *totus* male corripi lib. V. Sphæræ,

Tum quota pars Lunæ Solis subtenditur orbi,
Pars ferruginea latitat tota Solis in umbra.

eo quod Aldus Manutius in sua Grammatica, & eo longe antiquior Cledonius Constantinopolitanus, primam τȣ̃ *totus* a *tot* contra primogenii modulum produci affirment: at illis imposuisse videtur, quod *totus*, pro *integro*, priorem habeat longam; quam vocem non a *tot*, sed a Græco τὸ ὅλον Vossius deducit. *Totus* certe a *tot*, sive redditivum τȣ̃ *quotus*, originariam suam servare mensuram aperte indicat Manilius lib. 3. ver. 447.

Detrahitur summæ tota pars, quota demitur inde.

Et Lucretius lib. 6. ver. 652.

Nec tota pars homo terrai, quota totius unus.

quam e membranis suis depromtam lectionem magnus Vossius ut elegantissimam verissimamque tuetur, tametsi impressi fere omnes libri exhibeant,

Et quota pars homo terrai sit totius unus.

19. Inscitiam suam produnt, qui Buchananum Iambicorum leges turbasse somniant, versu 2. Psal. 110.

Asside dexteram ad meam.

tanquam prima sede Trochæum, secundaque Spondæum collocasset, quod utrumque Iambici ex æquo respuunt; non animadvertentes penultimam τȣ̃ *asside* hic longam enunciari, utpote quod non ab *assideo* secundæ, sed ab *assido* tertiæ conjugationis deducatur: hoc vero eodem significatu quo illud usurpari, testes sunt satis locupletes, Terent. Heaut.

Assido, accurrunt servi, soccos detrahunt.

Cic. 1. Acad.

Et simul assidamus, inquam, si videtur.

Plaut. Aul.

In ara hic assidam sacra.

20. Synalœpham nusquam a Buchanano neglectam reperio, nisi forte in illo Anapæstico Med. 561. a.

Acceptum capiti imponet.

qui sic mensurandus videtur,

Accep | *tum capi* | *ti im* | *ponet.*

ad exemplum Senecæ in Troad.

Contenta sono, Hectora flemus.

Et Ibid.

Canuit Ide, Ide nostris.

[quemadmodum libri antiquiores Buchanano conspecti exhibent;] nisi fortassis sit Anapæsticus dimeter, aut Dactylicus quaternarius catalectus, aut Glyconius cum Trochæo in fine vice Pyrrhichii.

21. Quod ad illud attinet Med. p. 561. b. *Æ*, *æ*, Euripidi ipsi αἲ, αἲ, vix vocis articulatæ, nedum versus nomine censendum est.

22. Syllabam brevem ob cæsuram productam reperio lib. 2. de Sphæra, p. 453.

Ambitus æqualis omni quæ parte coërcet.

idem alibi observavit Ad. Regius. Sed cum ejusmodi exempla apud optimos Poëtas crebra occurrant, non est quod omnibus quæ apud Buchananum

nanum reperiuntur recensendis immoremur.

23. Atque eam ob caussam, quamvis in illis versibus Psal. 9.

Ut qua mole Sion crescit in æthera
Late conspicua, laudibus efferam
Te ——

conspicua jungi possit cum *mole*, atque adeo ablativi casus esse; mihi tamen concinnius, & Latini sermonis genio accommodatius videtur ad τὸ *Sion* referri, atque adeo in nominandi casu esse positum: exemplo autem præiverat eodem carminis genere Horat. Car. I. 13.

Certa sede manet, humor & in genas.
Et III. 16.
Quam si quicquid arat impiger Annibal.
Ita I. 3.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Et hoc Alcaico, Car. II. 13.
Cæca timet aliunde fata.

24. De *pedibus alienis* partim supra egimus, in carmine scil. Sapphico, in cujus secunda sede nonnunquam adhibuit Trochæum, veluti

Mox humi comis jacet arefactis.

Cui addantur alii duo versus, unus Jeph. chor. 1. p. 185. b.

Nec tibi Syrus, neque dirus Ammon.
Alter Bapt. p. 250. b.
Numinis favor spatium relictis. [1]

25. Item in Glyconio, cujus primam regionem Trochæum etiam occupasse in genere XXVI. cap. I. & IV. class. II. cap. II. annotavimus.

26. Ibid. etiam in genere I. observavimus Anapæstum quandoque, licet rarissime, in 4ta carminis Iambici senarii sede collocatum.

27. In illo autem versu Bapt. p. 221. a.

Rex Antipatri Semiarabis pronepos.

mendum irrepsisse videtur, non solum quod ea ratione Trochæus, qui omnium suffragio a carmine Iambico debet exulare, quintam sedem obtinebit, sed etiam quod veritati historicæ pugnet, Herodes enim ille filius erat Herodis Ascalonitæ filii Antipatri Idumæi: adeoque legendum *nepos* non *pronepos*, versusque sic metiendus,

Rex An | *tipa* | *tri Se* | *mia* | *rabis* | *nepos.*

Neque tamen existimes quartum locum occupare Pyrrhichium, eo quod prima in *Arabs* Poëtis sit brevis: Buchananus enim hic, contra primitivæ vocis normam, tertiam in *Semiarabis* produxit: neque id ei magis vitio vertendum, quam Poëtarum principibus, qui vocabulis usuri, quæ aliter ægre admodum, aut non omnino, istud carminis quo scribebant genus ingredi potuerant, quo facilius ista versibus

[1] Vid. supra cap. I. gen. V. ubi Senecam majore licentia Dactylum secundo loco vice Spondæi posuisse ostendimus. Idem quoque Iambum secundum adhibuit Agam. ver. 854.

Fugitque in auras leviore ramo.
Et OEdip. 714.
Lavitque Dirce Tyrios colonos.

Imo Dactylum admisit primo loco, Agam. 631.

Et licuit versare dolos, ut ipsi
Fraude sua capti caderent Pelasgi.

Anapæstum etiam primo, & Iambum secundo loco, Agam. 836.

Vetuitque collo pereunte nasci. & 860.
Triplici catena, tacuit, nec ullo.

& Choriambum primo, Agam. 650.

Servitium contemptor levium Deorum.

denique inverso ordine Spondæum prima; Trochæum secunda sede collocavit, Ibid. 615.

Quam non Pelei Thetidosque natus.

nisi forte voces sint trajectæ, legendumque,

Pelei quam non Thetidosque natus.

bus suis possent accommodare, a primogeniorum quantitate discedere non dubitarunt, & præcipue in nominibus propriis. quorum (ut supra animadvertimus) ne originaria quidem satis certa fuerat & legibus definita syllabarum mensura. Ita prima in *Priamides* & *Italia* summis Poëtis semper longa est, quæ tamen in *Priamus* & *Italus* semper est brevis. Sic prima in *Apulus* semper est longa, in *Apulia* anceps; secunda in priori semper brevis, in posteriori semper longa. Sic quoque Ausonius secundam in *Regifugium* metri necessitate coactus produxit, & secundam itidem in *parricida* Ausonium sequutus Buchananus ob eandem, ut videtur, rationem, fecit longam; &, quod Buchananum vel omni culpæ suspicione eximit, Propertius, ob eandem caussam, primam in *Arabia* & *Arabius* semper producit, lib. II. El 10. ver. 16.

Et domus intactæ te tremit Arabiæ.

Et lib. I. 14., 19.

Illa neque Arabium metuit transcendere limen.

Et lib. II. 3, 15.

Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.

28. Porro, ut de *Crasibus* & *Diæresibus* apud Buchananum occurrentibus aliquid adjiciam; (omissis quæ optimis omni ævo Poëtis in frequentissimo fuere usu, quæque nemini in re metrica paullulum versato ignota esse possunt:) quædam sunt quas rarissime ab aliis usurpatas reperio. Istius generis crasibus (sive Episynalœphas aut Synereses mavis appellare) referri possunt *eo*, *eam*, *eum*, &c. in unam syllabam contracta, quorumque exempla superius adduximus pag. 624. Et quamvis iis in locis concedamus Anapæstum quartam Iambici senarii sedem obtinere, adeoque voces eas dissyllabas esse, in illo autem Iambico, Bapt. 223. b.

Eos erudivit cuncta spiritus Dei.

Eos necesse est monosyllabum esse, nisi vel prima regione Bacchium, vel secunda Amphimacrum collocare velimus, quorum neuter in Iambico locum habere potest. Primam in vocibus istis literam a Comicis nonnunquam absorptam non ignoro; id autem a Tragicis aliisve factitatum nusquam reperio. Huc etiam spectat *tua* monosyllabum Psal. 37.

Tua faciet ut sit æquitas.

(nisi Proceleusmaticus primo loco adhibeatur, cujus in trimetris rarissimum, in dimetris nullum exemplum invenio.) Comici quidem *tua*, *sua*, &c. per unam syllabam efferunt, nulli autem quod sciam alii: In illo enim Sapphico Senecæ Agam. ver. 632.

Fraude sua capti caderent Pelasgi.

Dactylus primam sedem tenere videtur, ut in versu immediate præeunte,

Et licuit versare dolos, ut ipsi.

Vid. supra Notam ad n. 24. Quod ad illum Maronis versum spectat, Eclog. VII. ver. 54.

Strata jacent passim sua quæque sub arbore poma.

Vossius quidem uno in loco, libro scil. 2. cap. 14. *sua* esse ablativum structuram indicare, eundemque quem prima in *suavis* dissyllabo sonum habere affirmat: lib. vero 6. cap. 7. sibi aperte contradicit, Canterumque ita dicentem damnat. *Nam* (ipsius cito verba) *ut alibi diximus*, sua *hic omni-*

no nominandi casu prolatum. Ubinam id alibi dixerit non reperio, plane contrarium dixisse modo indicavi: sed δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι, cum posteriore enim Vossii sententia consentiunt summi in Virgilium Commentatores, quanquam in priore opinione fuisse Buchananum haud ægre crediderim.

29. Huc etiam referri potest *vietus*, in illo versu Silv. 3. p. 330.

Quantum ver hyemem, vietum puer integer ævi.

quod potius dissyllabicās enunciari malim per synezesin, quam per tres syllabas, quarum adeo mediam corripi postularet carminis lex. A verbo enim parum usitato *vieo* secundæ conjugationis descendit; participia autem ab ejusmodi verbis in *etus* exeuntia penultima producta semper leguntur, quemadmodum & hoc ipsum apud Lucretium 3. 386.

Nec supra caput ejusdem cecidisse vietam

Vestem ——

utcunque vero se res habeat, Buchananum tuetur Horatii Epod. 12. auctoritas,

Quis sudor vietis, & quam malus undique membris.

30. Eadem fere ratione absorberi videtur diphthongus in *præoccupans* in initio Alcestidis,

Lethi imminentis, præoccupans Parcas dolo.

eodem prorsus modo, quo *coperuisse* pro *cooperuisse* apud Lucretium, *vemens* pro *vehemens* apud Catullum & Horatium, *conesto* pro *cohonesto* apud Attium legimus.

31. *Synæresi* contraria est *Diæresis*, cujus unicum reperio exemplum quod alibi nusquam observaverim, vocem scil. *suavis* trissyllabam, & sæpius forte quam oportuit, veluti Psal. 45.

Et myrrhæ passim lacrymæ, stactæque suavis.

Psal. 119.

Faucibus meis suavi melle suavioribus.

Et in Alcest.

Suave lumen hoc suave cernere.

Quanquam exemplo haud existimem destitutum Buchananum, nisi forte analogias jure idem sibi licere in hac voce sit arbitratus, quod aliis in *suasit*, *suetus*, &c. quæ trissyllaba nonnunquam efferuntur.

§. IV. Atque hæc sunt quæ in universis Buchanani operibus Poëticis, quatenus scil. carminis ipsius ratio structuraque spectatur, animadversione digna videbantur: supersunt adhuc loca aliquot in quibus non Buchanani, sed librariorum & typographorum vitio, metrorum legibus vis illata est, veluti;

1. Psal. 59. ver. ult.

Tuetur ut arx ænea:

prout in 7 variis editionibus legitur, 4 scil. Steph. Plant. Arg. & Tho. Vautrollerii, ubi in secunda sede vicem Iambi occupat Pyrrhichius; legendum igitur ut in aliis,

Tuetur arx ut ænea.

2. Psal. 69. ver. 43.

Tu testis probri mihi ignominiæque superbæ.

habent duæ Steph. duæ Plant. & Argent. adeoque prima in *ignominiæ* erit brevis, quod exemplo prorsus caret: quamvis enim concurrat muta cum liquida, G & N, syllabam autem exinde ancipitem tantummodo

do fieri in vocibus iis quas a Græcis accepimus censet magnus Vossius aliique. In illo autem Ovidii versu, quem in contrarium adducunt nonnulli,

Debuit illius misereri, & ignoscere nobis.

in optimis sive scriptis sive impressis libris deest &, adeoque in posteriobus Psalmorum editionibus rectius legitur,

Tu testis mihi probri ignominiæque superbæ.

3. Eodem modo Psal. 86. ver. 4.

Nec iræ semper vindicis.

prout in 5 antiquis codicibus editum est, dimetrorum normæ repugnat: pro quo recte in posterioribus,

Nec semper iræ vindicis.

4. Similiter etiam in Psal. 87. circa finem, duæ Steph. una Plant. & Argent. habent,

Et nostra si quid vox audiendum sonet. pro,

Et nostra si quid audiendum vox sonet.

5. Psal. itidem 92. ver. 13. in iisdem libris legitur,

O opera! facta o vere magna! o sub cava. pro,

O opera! facta o magna vere! o sub cava.

In omnibus hisce locis turbatus est, typographorum vel exscriptorum culpa, vocum ordo, in editionibus antiquioribus, qui in recentioribus, ipsius ut videtur auctoris jussu, est restitutus.

6. Psal. autem 113. ver. 4. rectius se habent vetustiores libri, tres scil. Steph. uterque Plant. & Argent. in quibus legitur,

Ut seclorum in secula longi.

non *seculorum*, quemadmodum in nuperius impressis, adversus legem Anapæsticorum.

7. Psal. vero 94. ver. 19. male exhibent editi antiquiores

Formavit orbes, ipse nihil videt? vagas.

Eo enim pacto Anapæstus 4tam Iambici sedem occupaverit, cujus nusquam toto Psalterio exstat exemplum: facili autem mutatione in posterioribus emendatur, *nihil* in *nil* converso.

8. Illa autem lectio duorum Steph. & Argent. Psal. 98. ver. 20.

Lætis tubis & clangoribus:

non modo carminis structuræ repugnat, sed & sensum ineptum reddit: editores fefellisse videtur diphthongus *æ* pro *is:* quippe si hoc egissent, nullo negotio se vera lectio prodebat,

Lætis tubæ & clangoribus.

uti in recentioribus editum est.

9. Psal. 119. strophe 5. ver. 6. legendum,

Languidum excita: face ut te timeat animus ac amet.

non *fac*, ut in editione postrema And. Hart, & Lond. 1686. *fac* enim docente Cl. Vossio semper producitur: iis enim locis quibus Despauterius, Gifanius, aliique corripi existimabant, cum optimis MSS. *face* legendum. Et ita noster in Alcestide consentientibus omnibus libris,

Domini face isti sint domus: nec liberis.

10. In Jeph. cho. 1. ver. penult. legendum,

Ni fallit animus, advenit ab exercitu.

non *venit* ut in una Steph. duabus Plant. editionibus.

§ V. Sed missis hisce, in quibus codicum unus semper aut alter lucem fœneratur, supersunt adhuc vitia versibus nonnullis illata, quæ uno quasi tenore libros omnes pervaserunt.

1. Ut supra notavimus § II. n. 22. in illo Jephth.

Rex Antipatri Semiarabis pronepos.

legendum *nepos*. Quanquam enim *pronepos* corripiat Sidonius; a nullo tamen purioris ævi Poëta id factum. Vide etiam ibi aliam istius lectionis caussam.

2. Bapt. p. 225. a.

Et quando apud vos nil reperio præsidî.

non *præsidii*.

Et 3tio post versu,

Et tu monenti obtempera. Sed consilî

non *consilii*, prout in omnibus libris habetur.

Silvarum tamen carmine 2.

Tu procul hinc steriles rupes colis immemor Agrii.

non sine caussa *Agrii* videtur retinendum (quamvis Apocopen patiatur) ut ab *agri* distinguatur, quemadmodum perperam in Basil. editum est.

3. In Iambῶn carmine penult. metrum postulat ut legamus,

Patiens adiri propius indomitum furit.

quamvis in omnibus libris *indomitumque* legatur.

4. Ob eandem etiam rationem Epig. lib. 2. 24. legendum,

Dat meritum duro cultus in exilio.

reclamantibus licet omnibus libris, in quibus adversus carminis legem verborumque sensum *custos* legitur.

5. Libro itidem Epig. 3. Pomp. ult. pro

Secreta Orcades nunc damus tenellos.

inter alia legendum esse

Secreta Oreades ——

ostendit carminis genus, de quo supra actum est p. 623.

6. Item in Alceſtide p. 588. a. contra omnium librorum fidem legendum,

Famuli cadaver rite compostum ad rogum.

non *compositum*, quod hucusque in iis conspicitur.

7. Denique Med. p. 563. b. hoc Anapæsticum ita scribendum,

Primum ut honeste educant, vitæ

non autem *educent*, prout habetur in omnibus libris. *Educo* enim tertiæ conjugationis penultimaque producta, eodem sensu sæpenumero accipitur quo *educo* primæ, penult. correpta, veluti, Terent. Eunuch.

Eduxit mater pro sua.

Liv. lib. 1.

Puerum a parvo eductum.

Juven. Sat. 10.

Quos genuit quos eduxit.

§. VI. Restant tandem versus quatuor quæ ad supra tradita carminum genera nequeunt reduci: unus occurrit Bapt. p. 245. b.

Quo cunctus ibit orbis serius ocyus.

Alter Alceſt. p. 597. b.

Abdere quod ægre est: amici haberes me ut loco.

De quibus ut primum dicam, quamvis uterque in medio multorum Iambicorum sit positus, adeoque ad eorum genus referendus videatur:

deatur: in priore tamen pes quartus hoc pacto Palimbacchius evadet, qui nusquam in Iambico locum habet: in posteriore vero Amphimacer, pes in Iambicis non minus ignotus, tertiam sedem occupabit. Nulla autem alia hisce angustiis nosmet, aut Buchananum potius, expediendi ratio restare videtur, quam ut dicamus versus hosce ejus esse generis quos veteres ἀσυναρτήτους appellarunt, *i. e.* ex diversis metris sibimet coagmentatis compositos: adeoque eorum primus duabus partibus constare videtur, quarum prior est Iambicus dimeter catalectus,

Quo cunctus ibit orbis.

qualis est ille Prudentii,

Ades pater supreme:

posterior vero est Dactylicus dimeter, seu duo Dactyli, quales sunt illi Senecæ, Agam.

Non acies feras. &
Cervaque Parrhasis.

sive postrema pars Dactylici Alcaici, ut in illo Horat.

Versatur urna, serius ocyus.

cui si adimas penthemimerim Iambicam, restabit hoc hemistichium, quod ab Horatio Buchananus est mutuatus. In posteriore autem versu clarius se duorum carminum coagmentatio ostendit: prior enim pars est Iambicus monometer brachycatalectus, nisi quod primo loco (jure Iambicorum) pro Iambo vel Spondæo habeat Dactylum,

Abdere | quod æ | gr' est.

Posterior autem pars est Iambicus dimeter acatalectus,

Ami | c'a be | res m'at | loco.

Neque hæc carminum diversorum conjungendi ratio adeo mira videri debet; multa enim ejusmodi apud Senecam occurrentia dudum monstravit Geo. Fabricius, & Græcos iis cebro fuisse usos ostendit Hephæstion, Marius Victorinus & alii.

2. Tertius reperitur, Med. pag. 563. b.

Sit genuisse; anxietatibus.

quem, cum Anapæstici utrinque circumsistant, eorum numero habere par est. Aut igitur Anapæsticus est quaternarius catalectus, cujus scil. pedi ultimo deest syllaba; aut legendum, ut acatalectus fiat,

Sit genuisse; atque anxietatibus.

3. Quartus denique Med. pag. 567. b.

Quæ deseruisti, angustas fauces.

videtur Anapæsticus quaternarius hypercatalectus, cujus nempe prima vel ultima syllaba redundat.

Rudimenta Grammatices THOMÆ LINACRI,

Ex *Anglico* ſermone in *Latinum* verſa,

INTERPRETE

GEORGIO BUCHANANO SCOTO.

ILLUSTRISSIMÆ

MARIÆ

Invictiſſimi *Angliæ Franciæque* Regis, ac Fidei Defenſoris filiæ, *Cornubiæ* & *Walliæ* Principi,

THOMAS LINACRUS

Medicus, cum omni obſervantia, S. D.

UUM tibi, illuſtriſſima Maria, *datus ab invictiſſimo Rege patre tuo, pro tua ſanitate tuenda, ſim comes, nec id miniſterium obire per valetudinem licuerit: cogitavi mecum, quanam alia ratione tibi eſſe uſui potiſſimum poſſem. Itaque cernens in te, præter indolem quandam ad omne virtutum genus, quæ eminere in muliere poſſunt, incredibilem, nunc quoque feliciſſimi ingenii tui ad ſtudia literarum generoſum impetum; hunc mihi quam maxime, pro meo virili, juvandum fovendumque cenſui, vel intermiſſi diu officii mei ſarciendi, vel literatorum omnium cauſſa: quibus ipſa in literis proficiens, maximo procul dubio futura es tum ornamento, tum adjumento. Accipies igitur ea vultus ſerenitate, qua reliqua ſoles, hæc* Latinæ Linguæ Rudimenta: *quæ alias* Anglis *tuis per me edita, nunc in ſummam quam potui redegi claritatem. Non poteſt (fateor) niſi rude eſſe munus, ſicuti ipſo nomine præ ſe fert. Sed ſi aptum tibi principium ad majora diſcenda erit, vel opportunitate ſua, principii gratiam, quod, juxta proverbium, plus eſt quam dimidium, licet totam nec mereatur, nec ſperet: tamen nec ea in totum (ut ſpero) deſtituetur. Diu vivas* Anglorum *deliciæ, decus.*

Summæ

Summæ ſpei & indolis adoleſcenti

GILBERTO KENNEDO

COMITI CASSILISSÆ,

GEORGIUS BUCHANANUS

S. P. D.

VUM ſuperiore anno tibi curſim & memoriæ confirmandæ cauſſa hæc Linacri Rudimenta *prælegerem, placuit mihi ſupra modum in eo viro, etiam in rebus minimis, citra curioſitatem exacta diligentia, & ordinis lux, quanta in tam confuſa rerum congerie eſſe poteſt, & quædam (ut reor) ſani judicii lectoribus in argumento vulgato non ingrata futura novitas. Quare viſus ſum mihi, tum ob hæc, tum ob alia multa, operæ pretium facturus, ſi eum libellum e vernaculo* Anglorum *ſermone, quo primum ab auctore eſt editus, in* Latinum *verterem: aut quod ne in hac quidem parte doctiſſimi viri judicium eſſet ignotum, aut quod hinc felicius, velut e puriſſimo quodam fonte, atque adeo ipſa* Hippocrene, *pueri* Grammatices Rudimenta *poſſent auſpicari, quam ex triviali iſthac ſorde, quæ eis a Gymnaſiarchis pleriſque obtruditur: aut denique ut adoleſcentes ſub optimo imperatore ſacramento* Muſarum *adacti, majore quadam fiducia ea præcepta imbibant, quæ doctiſſimi viri auctoritate nixa, divina potius oracula, quam humanæ imbecillitatis commenta exiſtimant. Sed non deerunt, ſat ſcio, qui hæc etiam, antequam legant, in tanta veterum ſcriptorum turba, ſupervacua putabunt: quippe quibus perſuaſum eſt nihil dici jam poſſe, quod a veteribus, & publico gymnaſiorum conſenſu receptis auctoribus ſit prætermiſſum: aut ſi quid præterea*

dicatur

dicatur (*qualia hic pleraque de* nominum declinatione, *de* relativis, *de quibusdam* verborum temporibus & modis,) *id adeo nihil esse, ut scriptum non fuisse longe præstiterit. Sed hæc querela cum sit aut hominum insigniter indoctorum, aut eorum qui adeo privatis affectionibus misere dediti sunt, ut, cum nonnulla secus dici videant, quam aut ipsi didicerint, aut hi, quos pro sacrosanctis habent, præcipiant, non jam temeritatis, sed impietatis cujusdam alios arguunt, qui vestigiis* (*ut ipsi ajunt*) *patrum relictis, præcepta illa tanquam leges sanctissimas nobis data, refigere atque etiam abrogare audeant. Contra quorum arrogans illud supercilium doctos omnes & humanitatis studiosos appello, quibus* Linacer (*nisi fallor*) *in majori opere satisfaciet. Interim hoc opusculum sub tuo nomine, atque adeo in tuam gratiam, studiosis adolescentibus communicatum prodeat: qui si boni nostram operam consulent, abunde mihi laboris mei fructum relatum esse credam. Vale.*

RUDIMENTA DECLINATIONUM.

OCTO sunt partes orationis, *Nomen*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*, *Præpositio*, *Adverbium*, *Interjectio*, *Conjunctio*.

Harum octo partium quædam declinantur, ut *Nomen*, *Pronomen*, *Verbum* & *Participium*: quædam sunt indeclinabiles, ut *Præpositio*, *Adverbium*, *Interjectio*, *Conjunctio*.

Earum quæ declinantur, hæ tres, *Nomen*, *Pronomen* & *Participium* declinantur per genera, casus & numeros.

Genera sunt tria: *Masculinum*, *Fœmininum* & *Neutrum*.

Casus sex: *Nominativus*, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, *Vocativus* & *Ablativus*.

Numeri duo: *Singularis* & *Pluralis*.

PRIMA DECLINATIO NOMINUM.

Nominum quædam hoc pacto declinantur,

Masculinum genus, *Nominativus singularis*, Poëta, *Genitivus* poëtæ, *Dativus* poëtæ, *Accusativus* poëtam, *Vocativus* poëta, *Ablativus* poëta. *Nom. plur.* poëtæ, *Gen.* poëtarum, *Dat.* poëtis, *Acc.* poëtas, *Voc.* poëtæ, *Abl.* poëtis.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Musa,

Musa, *Gen.* musæ, *Dat.* musæ, *Acc.* musam, *Voc.* musa, *Abl* musa. *Nom. plur.* musæ, *Gen.* musarum, *Dat.* musis, *Acc.* musas, *Voc.* musæ, *Abl.* musis.

Hic quidem notandum est, quod in plurali numero omnium *vocativus* est similis *nominativo*, & *ablativus dativo*.

Præterea omnia nomina quæ ad hanc formam inflectuntur, sunt primæ declinationis.

SECUNDA DECLINATIO.

Masculinum genus, *Nom. sing.* Magister, *Gen.* magistri, *Dat.* magistro, *Acc.* magistrum, *Voc.* magister, *Abl.* magistro *Nom. plur.* magistri, *Gen.* magistrorum, *Dat.* magistris, *Acc.* magistros, *Voc.* magistri, *Abl.* magistris.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Alvus, *Gen.* alvi, *Dat.* alvo, *Acc.* alvum, *Voc.* alve, *Abl.* alvo. *Nom. plur.* alvi, *Gen.* alvorum, *Dat.* alvis, *Acc* alvos, *Voc.* alvi, *Abl.* alvis.

Hic vero sciendum, quo in hac declinatione, si nominativus finietur in *us*, vocativus definet in *e*, ut *dominus*, o *domine*: *radius*, o *radie*. Excepto nomine *filius*, quod facit *fili*: & propriis virorum nominibus finitis in *ius*, quæ vocativos faciunt in *i*, remota syllaba *us*, ut *Virgilius*, *Virgili*. Alioqui & in hac declinatione, & in reliquis omnibus, vocativus erit similis nominativo.

In neutro genere, *Nom. sing.* Templum, *Gen.* templi, *Dat.* templo, *Acc.* templum, *Voc.* templum, *Abl.* templo. *Nom. plur.* templa, *Gen.* templorum, *Dat.* templis, *Acc.* templa, *Voc.* templa, *Abl.* templis.

Ad hanc formam omnia neutra habent tres casus similes in utroque numero, nominativum, accusativum & vocativum. Verum tres casus plurales, in *a* semper positionem habebunt: excipe *ambo* & *duo*.

Omnia vero nomina quæ ad hanc formam declinantur, sunt secundæ declinationis: una cum masculinis & neutris horum octo nominum, *Unus*, *ullus*, *uter*, *solus*, *alter*, *alius*, *totus*, *quis*: quæ una cum suis fœmininis faciunt genitivos in *ius*, & dativos in *i* · ut *Unus*, *unius*, *uni*: *una*, *unius*. *uni*: *unum*, *unius*, *uni*. In cæteris casibus declinantur ad formam aliorum nominum primæ & secundæ declinationis: atque ob eam caussam hæc vocatur secunda forma secundæ declinationis.

TERTIA DECLINATIO.

Quædam etiam hoc pacto declinantur,

In masculino genere, *Nom. sing.* Panis *Gen.* panis, *Dat.* pani, *Acc.* panem, *Voc.* panis, *Abl.* pane. *Nom. plur.* panes, *Gen* panum, *Dat* panibus, *Acc.* panes, *Voc.* panes, *Abl.* panibus.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Nubes, *Gen* nubis, *Dat.* nubi, *Acc.* nubem, *Voc.* nubes, *Abl.* nube. *Nom plur.* nubes, *Gen.* nubium, *Dat.* nubibus, *Acc.* nubes, *Voc.* nubes, *Abl.* nubibus.

In neutro genere, *Nom sing.* Sedile. *Gen.* sedilis, *Dat.* sedili, *Acc.* sedile, *Voc.* sedile, *Abl.* sedili, *Nom. plur* sedilia, *Gen.* sedilium, *Dat.* sedilibus, *Acc.* sedilia, *Voc.* sedilia, *Abl.* sedilibus.

Hoc loco notandum est, omnia nomina hujus declinationis, & dua-

rum proxime ſequentium, habere tres caſus ſimiles in plurali numero, nempe nominativum, accuſativum & vocativum.

Hujus item formæ pleraque una ſyllaba excreſcunt in genitivo, & pleriſque aliis caſibus, idque variis modis: velut hæc quæ ſequuntur exempla demonſtrant: *Arabs*, *Arabis*; *Fæx*, *fæcis*; *Pes*, *pedis*; *Lapis*, *lapidis*; *Glans*, *glandis*; *Frons*, *frondis*; *Rex*, *regis*, *Fel*, *fellis*; *Hiems*, *hiemis*; *Ren*, *renis*: & in neutro, *Nomen*, *nominis*. Similiter, *Cato*, *Catonis*; *Virgo*, *virginis*; *Princeps*, *principis*; *later*, *lateris*: & in neutro, *Uber*, *uberis*. Similiter, *As*, *aſſis*; *Arpinas*, *Arpinatis*; *Dens*, *dentis*; *Ars*, *artis*; *Præceps*, *præcipitis*; *Nix*, *nivis*. Atque omnia quæ declinantur ad inſtar alicujus horum, ſunt tertiæ declinationis.

QUARTA DECLINATIO.

Quædam vero ſic declinantur,

In maſculino genere, *Nom. ſing.* Viſus, *Gen.* viſus, *Dat.* viſui, *Acc.* viſum, *Voc.* viſus, *Abl.* viſu. *Nom. plur.* viſus, *Gen.* viſuum, *Dat.* viſibus, *Acc.* viſus, *Voc.* viſus, *Abl.* viſibus.

In fœminino genere, *Nom. ſing.* Manus, *Gen.* manus, *Dat.* manui, *Acc.* manum, *Voc.* manus, *Abl.* manu. *Nom. plur.* manus, *Gen.* manuum, *Dat.* manibus, *Acc.* manus, *Voc.* manus, *Abl.* manibus.

In neutro genere, *Nom. ſing.* Cornu, *in omnibus caſibus ſingularibus*, *Nom. plur.* cornua, *Gen.* cornuum, *Dat.* cornibus, *Acc* cornua, *Voc.* cornua, *Abl.* cornibus Et quæcunque hoc pacto flectuntur, ſunt quartæ declinationis.

QUINTA DECLINATIO.

Quædam etiam nomina ſic declinantur,

In maſculino genere, *Nom. ſing.* Meridies, *Gen.* meridiei, *Dat.* meridiei, *Acc.* meridiem, *Voc.* meridies, *Abl.* meridie. *Nom. plur.* meridies, *Gen.* meridierum, *Dat.* meridiebus, *Acc.* meridies, *Voc.* meridies, *Abl.* meridiebus.

In fœminino genere, *Nom. ſing.* Res, *Gen.* rei, *Dat.* rei, *Acc* rem, *Voc.* res, *Abl.* re. *Nom. plur.* res, *Gen.* rerum, *Dat.* rebus, *Acc.* res, *Voc.* res, *Abl.* rebus. Et quæcunque hoc pacto declinantur, vocantur quintæ declinationis.

NOMINA NUMERALIA.

Numeralia ab *uno* ad *centum*, ſunt omnia pluralis numeri, & declinantur hoc modo,

In maſculino genere, *Nom.* Duo, *Gen.* duorum, *Dat.* duobus, *Acc.* duos, *Voc.* duo, *Abl.* duobus.

In fœminino genere, *Nom.* Duæ, *Gen.* duarum, *Dat.* duabus, *Acc.* duas, *Voc.* duæ, *Abl.* duabus.

In neutro genere, *Nom.* Duo, *Gen.* duorum, *Dat.* duobus, *Acc.* duo, *Voc.* duo, *Abl.* duobus.

Similiter per tria genera declinatur *Ambo*, *ambæ*, *ambo*.

In maſculino & fœminino genere, *Nom.* Tres, *Gen.* trium, *Dat.* tribus, *Acc.* tres, *Voc.* tres, *Abl.* tribus.

In neutro genere, *Nom.* tria, *Gen.* trium, *Dat.* tribus, *Acc.* tria, *Voc.* tria, *Abl.* tribus.

Quæcunque vero hæc ſequuntur, ad *centum* uſque, ſunt indecli-

declinabilia omnia : ut *Quatuor*, *quinque*, *ſex*, *viginti*, *centum*, in omnibus caſibus & generibus.

GRADUS COMPARATIONIS.

Tres ſunt gradus comparationis, *Poſitivus*, *Comparativus*, & *Superlativus*.

Poſitivus is vocatur, unde comparativus & ſuperlativus formantur.

Comparativus & ſuperlativus formantur a proximo caſu poſitivi in *i* finito: addendo pro comparativo hanc ſyllabam *or*, & pro ſuperlativo *ſ* & *ſimus*: ut *docti*, *doctior*, *doctiſſimus*: *forti*, *fortior*, *fortiſſimus*.

At ſi poſitivus finietur in *r*, ſuperlativus formabitur a nominativo, addendo *rimus*: ut *pulcher*, *pulcherrimus*.

Quædam præterea nomina in *lis* finita, ſuperlativum efficiunt, *is* mutato in *limus*: ut *humilis*, *humillimus*: *ſimilis*, *ſimillimus*: *facilis*, *facillimus*.

A regula generali excipiuntur quinque nomina; *Bonus*, quod facit *melior* & *optimus*; *Malus*, quod facit *pejor* & *peſſimus*; *Magnus* quod facit *major* & *maximus*; *Multus*, quod facit *plus* & *plurimus*; *Parvus*, quod facit *minor* & *minimus*.

PRONOMEN.

PRonominum quædam ſunt *primitiva*: ut *Ego*, *tu*, *ſui*, *ille*, *iſte*, *hic*, *is*, *ipſe*. Reliqua omnia *derivativa* ſunt.

Primitiva quidem declinantur hoc modo,

In omnibus generibus, *Nom. ſing.* Ego, *Gen.* mei, *Dat.* mihi, *Acc.* me, *Voc.* deeſt, *Abl.* me. *Nom. plur.* nos, *Gen.* noſtrum *vel* noſtri, *Dat.* nobis, *Acc.* nos, *Voc.* deeſt, *Abl.* nobis.

Hoc loco intelligendum eſt, omnia pronomina carere vocativis, his quatuor exceptis, *Tu*, *meus*, *noſter* & *noſtras*.

In omnibus generibus, *Nom. ſing.* Tu, *Gen.* tui, *Dat.* tibi, *Acc.* te, *Voc.* tu, *Abl.* te. *Nom. plur.* vos, *Gen.* veſtrum *vel* veſtri, *Dat.* vobis, *Acc.* vos, *Voc.* vos, *Ablativo* vobis.

In omnibus generibus, & utroque numero, *Nom.* deeſt, *Gen.* ſui, *Dat.* ſibi, *Acc* ſe, *Voc.* deeſt, *Abl.* ſe.

Cætera primitiva declinantur ad inſtar ſecundæ formæ ſecundæ declinationis nominum, hoc pacto.

In maſculino genere, *Nom. ſing.* Ille, *Gen.* illius, *Dat.* illi, *Acc.* illum, *Voc.* deeſt, *Abl.* illo. *Nom. plur.* illi, *Gen.* illorum, *Dat.* illis, *Acc.* illos, *Voc.* deeſt, *Abl.* illis.

In fœminino genere, *Nom. ſing.* Illa, *Gen.* illius, *Dat.* illi, *Acc.* illam, *Voc.* deeſt, *Abl.* illa. *Nom. plur.* illæ, *Gen.* illarum, *Dat.* illis, *Acc.* illas, *Voc.* deeſt, *Abl.* illis.

In neutro genere, *Nom. ſing.* Illud, *Gen.* Illius, *Dat.* illi, *Acc.* illud, *Voc.* deeſt, *Abl.* illo, *Nom. plur.* illa, *Gen.* illorum, *Dat.* illis, *Acc.* illa, *Voc.* deeſt, *Abl.* illis.

Similiter in *maſculino gen.* Iſte, iſtius, iſti, iſtum, iſto.

In *fœminino genere*, Iſta, iſtius, iſti, iſtam, iſta.

In *neutro genere*, Iſtud, iſtius, iſti, iſtud, iſto.

Similiter eodem pacto in maſculino genere, *Nom. ſing.* Hic, *Gen.* hujus, *Dat.* huic, *Acc.* hunc, *Voc.* deeſt, *Abl.* hoc. *Nom. plur.* hi, *Gen.* horum

horum, *Dat.* his, *Acc.* hos, *Voc.* deest, *Abl.* his.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Hæc, *Gen.* hujus, *Dat.* huic, *Acc.* hanc, *Voc.* deest, *Abl.* hac. *Nom. plur.* hæ, *Gen.* harum, *Dat.* his, *Acc.* has, *Voc.* deest, *Abl.* his.

In neutro genere, *Nom. sing.* Hoc, *Gen.* hujus, *Dat.* huic, *Acc.* hoc, *Voc.* deest *Abl.* hoc. *Nom. plur.* hæc, *Gen.* horum, *Dat.* his, *Acc.* hæc, *Voc.* deest, *Abl.* his.

Similiter in masculino genere, *Nom. sing.* Is, *Gen.* ejus, *Dat.* ei, *Acc.* eum, *Voc* deest, *Abl.* eo. *Nom. plur.* ii, *Gen.* eorum, *Dat.* eis *vel* iis, *Acc.* eos, *Voc.* deest, *Abl.* eis *vel* iis

In fœminino genere, *Nom. sing.* Ea, *Gen.* ejus, *Dat.* ei. *Acc.* eam. *Voc.* deest, *Abl.* ea. *Nom. plur.* eæ, *Gen.* earum, *Dat.* eis *vel* iis, *Acc.* eas, *Voc.* deest, *Abl.* eis *vel* iis.

In neutro genere, *Nom. sing.* Id, *Gen.* ejus, *Dat.* ei, *Acc.* id, *Voc.* deest, *Abl.* eo. *Nom. plur.* ea, *Gen.* eorum, *Dat.* eis *vel* iis, *Acc.* ea, *Voc.* deest, *Abl.* eis *vel* iis.

Similiter in masculino genere, *Nom. sing.* Ipse, *Gen.* ipsius, *Dat.* ipsi, *Acc.* ipsum, *Voc.* deest, *Abl.* ipso. *Nom. plur.* ipsi, *Gen.* ipsorum, *Dat.* ipsis, *Acc.* ipsos, *Voc.* deest, *Abl.* ipsis.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Ipsa, *Gen.* ipsius, *Dat.* ipsi, *Acc.* ipsam *Voc.* deest, *Abl.* ipsa. *Nom. plur.* ipsæ, *Gen.* ipsarum, *Dat.* ipsis, *Acc.* ipsas, *Voc.* deest *Abl.* ipsis.

In neutro genere, *Nom. sing.* Ipsum, *Gen.* ipsius, *Dat.* ipsi, *Acc.* ipsum, *Voc.* deest, *Abl.* ipso. *Nom. plur.* ipsa, *Gen.* ipsorum, *Dat.* ipsis, *Acc.* ipsa, *Voc.* deest, *Abl.* ipsis.

Duo item nomina eodem modo quo hæc declinantur, nempe *Idem* & *Quis*, hoc pacto,

In masculino genere, *Nom. sing.* Idem, *Gen.* ejusdem, *Dat.* eidem, *Acc.* eundem, *Voc.* deest, *Abl.* eodem. *Nom. plur.* iidem, *Gen.* eorundem, *Dat.* eisdem *vel* iisdem, *Acc.* eosdem, *Voc.* deest, *Abl.* eisdem *vel* iisdem.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Eadem, *Gen.* ejusdem, *Dat.* eidem, *Acc.* eandem, *Voc.* deest, *Abl.* eadem. *Nom. plur.* eædem *Gen.* earundem, *Dat.* eisdem *vel* iisdem, *Acc.* easdem, *Voc.* deest, *Abl.* eisdem *vel* iisdem.

In neutro genere, *Nom. sing.* Idem, *Gen.* ejusdem, *Dat.* eidem, *Acc.* idem, *Voc.* deest, *Abl.* eodem. *Nom. plur.* eadem, *Gen.* eorundem, *Dat.* eisdem *vel* iisdem, *Acc.* eadem, *Voc.* deest, *Abl.* eisdem *vel* iisdem.

In masculino genere, *Nom. sing.* Qui, *Gen.* cujus, *Dat.* cui, *Acc.* quem, *Voc.* deest, *Abl.* quo. *Nom. plur.* qui, *Gen.* quorum, *Dat.* queis *vel* quibus, *Acc.* quos, *Voc.* deest, *Abl.* queis *vel* quibus.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Quæ, *Gen.* cujus, *Dat.* cui, *Acc.* quam, *Voc.* deest, *Abl.* qua. *Nom. plur.* quæ, *Gen.* quarum, *Dat.* queis *vel* quibus, *Acc.* quas, *Voc.* deest, *Abl.* queis *vel* quibus.

In neutro genere, *Nom. sing.* Quod, *Gen.* cujus, *Dat.* cui, *Acc.* quod, *Voc.* deest, *Abl.* quo. *Nom. plur.* quæ, *Gen.* quorum, *Dat.* queis *vel* quibus, *Acc.* quæ, *Voc.* deest, *Abl.* queis *vel* quibus

Derivativa vero declinantur hoc modo,

In-

In masculino genere, *Nom. sing.* Meus, *Gen.* mei, *Dat.* meo, *Acc.* meum, *Voc.* mi, *Abl.* meo. *Nom. plur.* mei, *Gen.* meorum, *Dat.* meis, *Acc.* meos, *Voc.* mei, *Abl.* meis.

In fœminino genere, *Nom. sing.* Mea., *Gen.* meæ, *Dat.* meæ, *Acc.* meam, *Voc.* mea, *Abl.* mea. *Nom. plur.* meæ, *Gen.* mearum, *Dat.* meis, *Acc.* meas, *Voc.* meæ, *Abl.* meis.

In neutro genere, *Nom. sing.* Meum, *Gen.* mei, *Dat.* meo, *Acc.* meum, *Voc.* meum, *Abl.* meo. *Nom. plur.* mea, *Gen.* meorum, *Dat.* meis, *Acc.* mea, *Voc.* mea, *Abl.* meis.

Similiter Tuus, tui: tua, tuæ: tuum, tui.

Suus, sui: sua, suæ: suum sui.

Noster, nostri: nostra, nostræ: nostrum, nostri.

Vester, vestri: vestra, vestræ: vestrum, vestri.

Duo autem derivativa declinantur hoc modo,

In masculino genere & fœminino, *Nostras*, *nostratis*, *nostrati*: *Vestras*, *vestratis*, *vestrati*: sicut nomina tertiæ declinationis, cum hoc nomine *Cujas*, *cujatis*, *cujati*, similiter.

VERBUM.

VERBUM declinatur per modos, tempora, personas & numeros.

Modi sunt quinque, *Indicativus*, *Imperativus*, *Optativus*, *Subjunctivus*, & *Infinitus*.

Tempora item sunt quinque, *Præsens*, *Præteritum imperfectum*, *Præteritum perfectum*, *Præteritum plus quam perfectum*, & *Futurum*.

Personæ tres, *Prima*, ut *Amo*: *Secunda*, ut *amas*: *Tertia*, ut *amat*.

Numeri sunt duo, *Singularis*, ut *Amo*: *Pluralis*, ut *amamus*.

Verborum tria sunt genera, unum in *o*, alterum in *or*, & tertium quod *substantiæ* verbum appellatur, nempe *Sum*.

Verba in *o* declinantur hoc pacto,

In prima Conjugatione activorum.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens, *sing.* Amo, amas, amat.

Plurale, amamus, amatis, amant.

Præteritum imper. sing. Amabam, amabas, amabat.

Plurale, amabamus, amabatis, amabant.

Præteritum perf. sing. Amavi, amavisti, amavit.

Plur. amavimus, amavistis, amaverunt *vel* amavere.

Præteritum plus quam perf. sing. Amaveram, amaveras, amaverat.

Plur. amaveramus, amaveratis, amaverant.

Futurum singulare, Amabo, amabis, amabit.

Plur. amabimus, amabitis, amabunt.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & præteritum imperfectum sing. Ama *vel* amato, amet *vel* amato.

Plur. amemus, amate *vel* amatote, ament *vel* amanto.

Præteritum perfectum, & *plus quam perfectum* deest in omnibus Latinis verbis, sed pro illis utimur similibus subjunctivi modi temporibus, e quo modo sunt etiam hæ tres voces, *amemus*, *ametis*, *ament*.

Futurum deest in omnibus verbis.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Amem, ames, amet.

Plur. utinam amemus, ametis, ament.

Præteritum imperf. sing. utinam Amarem, amares, amaret.

Plur. utinam amaremus, amaretis, amarent.

Præteritum perf. sing. utinam Amaverim, amaveris, amaverit.

Plur. utinam amaverimus, amaveritis, amaverint.

Præt. plus quam perfectum, sing. utinam Amavissem, amavisses, amavisset.

Plur. utinam amavissemus, amavissetis, amavissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Amem, ames, amet.

Plur. cum amemus, ametis, ament.

Præteritum imperf. sing. cum Amarem, amares, amaret.

Plur. cum amaremus, amaretis, amarent.

Præteritum perf. sing. cum Amaverim, amaveris, amaverit.

Plur. cum amaverimus, amaveritis, amaverint.

Præteritum plus quam perfectum sing. cum Amavissem, amavisses, amavisset.

Plur. cum amavissemus, amavissetis, amavissent.

Futurum sing. cum Amavero, amaveris, amaverit.

Plur. cum amaverimus, amaveritis, amaverint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & præteritum imperfectum, Amare.

Præteritum perf. & plus quam perf. Amavisse.

Futurum in omnibus verbis tam activis quam passivis deest: sed loco ejus sumere solemus in activa voce participium in *rus*, & [*esse*,] ut *Amaturus* vel *amaturum esse*, pro appellativi adjuncti ratione.

Gerundi voces, Amandi, amando, amandum.

Supina, Amatum, amatu.

Participia præsentis temporis in omni genere, Amans.

In *futuro*, Amaturus.

Hic antequam declinemus verbum in *or*, quod multa tempora supplere oporteat quæ in ejusmodi verbis desunt, primum verbum [*Sum*] declinare oportet hoc modo.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Sum, es, est.

Plur. sumus, estis, sunt.

Præteritum imperf. sing. Eram, eras, erat.

Plur. eramus, eratis, erant.

Præteritum perf. sing. Fui, fuisti, fuit.

Plur. fuimus, fuistis, fuerunt *vel* fuere.

Præteritum plus quam perf. sing. Fueram, fueras, fuerat.

Plur. fueramus, fueratis, fuerant.

Futurum sing. Ero, eris, erit.

Plur. erimus, eritis, erunt.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & præteritum imperf. sing. Sis, es *vel* esto, sit *vel* esto.

Plur. simus, este *vel* estote, sint *vel* sunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Sim, sis, sit.

Plur. utinam simus, sitis, sint.

Præ-

Præteritum imperf. sing. utinam Essem, esses, esset.

Plur. utinam essemus, essetis, essent.

Præt. perf. sing. utinam Fuerim, fueris, fuerit.

Plur. utinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Fuissem, fuisses, fuisset.

Plur. utinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Sim, sis, sit.

Plur. cum simus, sitis, sint.

Præt. imperf. sing. cum Essem, esses, esset.

Plur. cum essemus, essetis, essent.

Præt. perf. sing. cum Fuerim, fueris, fuerit.

Plur. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Fuissem, fuisses, fuisset.

Plur. cum fuissemus, fuissetis, fuissent.

Futurum sing. cum Fuero, fueris, fuerit.

Plur. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf* Esse.

Præt perf. & *plus quam perf.* Fuisse.

Futurum, Futurum esse.

Participium præsentis in usu non est.

Prima Conjugatio passiva.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Amor, amaris *vel* amare, amatur.

Plur. amamur, amamini, amantur.

Præt. imperf. sing. Amabar, amabaris *vel* amabare, amabatur.

Plur. amabamur, amabamini, amabantur.

Præt. perf. sing. Amatus sum *vel* fui, amatus es *vel* fuisti, amatus est *vel* fuit.

Plur. amati sumus *vel* fuimus, amati estis *vel* fuistis, amati sunt, fuerunt *vel* fuere.

Præt. plus quam perf. sing. Amatus eram *vel* fueram, amatus eras *vel* fueras, amatus erat *vel* fuerat.

Plur. amati eramus *vel* fueramus, amati eratis *vel* fueratis, amati erant *vel* fuerant.

Fut. sing. Amabor, amaberis *vel* amabere, amabitur.

Plur. Amabimur, amabimini, amabuntur.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Amare *vel* amator, ametur *vel* amator.

Plur. amemur, amamini *vel* amaminor, amentur *vel* amantor.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Amer, ameris *vel* amere, ametur.

Plur. utinam amemur, amemini, amentur.

Præt. imperf. sing. utinam Amarer, amareris *vel* amarere, amaretur.

Plur. utinam amaremur, amaremini, amarentur.

Præt. perf. sing. utinam Amatus sim *vel* fuerim, amatus sis *vel* fueris, amatus sit *vel* fuerit.

Plur. utinam amati simus *vel* fuerimus, amati sitis *vel* fueritis, amati sint *vel* fuerint.

Præt.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Amatus essem *vel* fuissem, amatus esses *vel* fuisses, amatus esset *vel* fuisset.

Plur. utinam amati essemus *vel* fuissemus, amati essetis *vel* fuissetis, amati essent *vel* fuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Amer, ameris *vel* amere, ametur.

Plur. cum amemur, amemini, amentur.

Præt. imperf. sing. cum Amarer, amareris *vel* amarere, amaretur.

Plur. cum amaremur, amaremini, amarentur.

Præt. perf. sing. cum Amatus sim *vel* fuerim, amatus sis *vel* fueris, amatus sit *vel* fuerit.

Plur. cum amati simus *vel* fuerimus, amati sitis *vel* fueritis, amati sint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Amatus essem *vel* fuissem, amatus esses *vel* fuisses, amatus esset *vel* fuisset.

Plur. cum amati essemus *vel* fuissemus, amati essetis *vel* fuissetis, amamati essent *vel* fuissent.

Futurum sing. cum Amatus fuero, amatus fueris, amatus fuerit.

Plur. cum amati fuerimus, amati fueritis, amati fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Amari.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Amatus *vel* amatum *esse*, pro ratione nominis adjecti.

Futuri autem loco, Amandum *vel* amandus esse.

Gerundi voces, Amandi, amando, amandum.

Supinum, Amatu.

Participium præteriti temporis, Amatus.

Futuri, Amandus.

Quæcunque verba secundum alterutram harum formarum declinantur, vocantur primæ conjugationis.

In secunda Conjugatione activa.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Doceo, doces, docet.

Plur. docemus, docetis, docent.

Præt. imperf. sing. Docebam, docebas, docebat.

Plur. docebamus, docebatis, docebant.

Præt. perf. sing. Docui, docuisti, docuit.

Plur. docuimus, docuistis, docuerunt *vel* docuere.

Præt. plus quam perf. sing. Docueram, docueras, docuerat.

Plur. docueramus, docueratis, docuerant.

Futurum sing. Docebo, docebis, docebit.

Plur. docebimus, docebitis, docebunt.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Doce *vel* doceto, doceat *vel* doceto.

Plur. doceamus, docete *vel* docetote, doceant *vel* docento.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Doceam, doceas, doceat.

Plur. utinam doceamus, doceatis, doceant.

Præt. imperf. sing. utinam Docerem, doceres, doceret.

Plur. utinam doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. sing. utinam Docuerim, docueris, docuerit.

Plur. utinam docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Docuissem, docuisses, docuisset.

Plur. utinam docuissemus, docuissetis, docuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Doceam, doceas, doceat.

Plur. cum doceamus, doceatis, doceant.

Præt. imperf. sing. cum Docerem, doceres, doceret.

Plur. cum doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. sing. cum Docuerim, docueris, docuerit.

Plur. cum docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt plus quam perf. sing. cum Docuissem, docuisses, docuisset.

Plur. cum docuissemus, docuissetis, docuissent.

Fut. sing. cum Docuero, docueris, docuerit.

Plur. cum docuerimus, docueritis, docuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & imperf. Docere.

Præt. perf. & plus quam perf. Docuisse.

Futurum, Doctum esse.

Gerundi voces, Docendi, docendo, docendum.

Supina, Doctum, doctu.

Participium præsentis temporis, Docens.

Futuri, Docturus.

In secunda Conjugatione passiva.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Doceor, doceris *vel* docere, docetur.

Plur. docemur, docemini, docentur.

Præt. imperf. sing. Docebar, docebaris *vel* docebare, docebatur.

Plur. docebamur, docebamini, docebantur.

Præt. perf. sing. Doctus sum *vel* fui, doctus es *vel* fuisti, doctus est *vel* fuit.

Plur. docti sumus *vel* fuimus, docti estis *vel* fuistis, docti sunt, fuerunt *vel* fuere.

Præt. plus quam perf. sing. Doctus eram *vel* fueram, doctus eras *vel* fueras, doctus erat *vel* fuerat.

Plur. docti eramus *vel* fueramus, docti eratis *vel* fueratis, docti erant *vel* fuerant.

Fut. sing. Docebor, doceberis *vel* docebere, docebitur.

Plur. docebimur, docebimini, docebuntur.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & præt. imperf. sing. Docere *vel* docetor, doceatur *vel* docetor.

Plur. doceamur, docemini *vel* doceminor, doceantur *vel* docentor.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Docear, docearis *vel* doceare, doceatur.

Plur. utinam doceamur, doceamini, doceantur.

Præt. imperf. sing. utinam Docerer, docereris *vel* docerere, doceretur.

Plur. utinam doceremur, doceremini, docerentur.

Præt. perf. sing. utinam Doctus sim *vel* fuerim, doctus sis *vel* fueris, doctus sit *vel* fuerit.

Plur. utinam docti simus *vel* fuerimus.

mus, docti sitis *vel* fueritis, docti sint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Doctus essem *vel* fuissem, doctus esses *vel* fuisses, doctus esset *vel* fuisset.

Plur. utinam docti essemus *vel* fuissemus, docti essetis, *vel* fuissetis, docti essent *vel* fuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Docear, docearis *vel* doceare, doceatur.

Plur. cum doceamur, doceamini, doceantur.

Præt imperf. sing. cum Docerer, docereris *vel* docerere, doceretur.

Plur. cum doceremur, doceremini, docerentur.

Præt. perf. sing. cum Doctus sim *vel* fuerim, doctus sis *vel* fueris, doctus sit *vel* fuerit.

Plur. cum docti simus *vel* fuerimus, docti sitis *vel* fueritis, docti sint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Doctus essem *vel* fuissem, doctus esses *vel* fuisses, doctus esset *vel* fuisset.

Plur. cum docti essemus *vel* fuissemus, docti essetis *vel* fuissetis, docti essent *vel* fuissent.

Fut. sing. cum Doctus fuero, doctus fueris, doctus fuerit.

Plur. cum docti fuerimus, docti fueritis, docti fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *imperf.* Doceri.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Doctus *vel* doctum esse *vel* fuisse.

Fut. Docendus *vel* docendum esse.

Gerundi voces, Docendi, docendo, docendum.

Supinum, Doctu.

Participium præteriti temporis, Doctus.

Quæcunque verba secundum has formas declinantur, vocantur secundæ conjugationis.

In tertia Conjugatione activa.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Lego, legis, legit.

Plur. legimus, legitis, legunt.

Præt. imperf. sing. Legebam, legebas, legebat.

Plur. legebamus, legebatis, legebant.

Præt. perf. sing. Legi, legisti, legit.

Plur. Legimus, legistis, legerunt *vel* legere.

Præt plus quam perf. sing. Legeram, legeras, legerat.

Plur. legeramus, legeratis, legerant.

Fut. sing. Legam, leges, leget.

Plur. legemus, legetis, legent.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Lege *vel* legito, legat *vel* legito.

Plur. legamus, legite *vel* legitote, legant *vel* legunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Legam, legas, legat.

Plur. utinam legamus, legatis, legant.

Præt. imperf. sing. utinam Legerem, legeres, legeret.

Plur. utinam legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. sing. utinam Legerim, legeris, legerit.

Plur. utinam legerimus, legeritis, legerint.

Præt.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Legissem, legisses, legisset.
Plur. utinam legissemus, legissetis, legissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Legam, legas, legat.
Plur. cum legamus, legatis, legant.
Præt. imperf. sing. cum Legerem, legeres, legeret.
Plur. cum legeremus, legeretis, legerent.
Præt. perf. sing. cum Legerim, legeris, legerit.
Plur. cum legerimus, legeritis, legerint.
Præt. plus quam perf. sing. cum Legissem, legisses, legisset.
Plur. cum legissemus, legissetis, legissent.
Fut. sing. cum Legero, legeris, legerit.
Plur. cum legerimus, legeritis, legerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *imperf.* Legere.
Præt. perf. & *plus quam perf.* Legisse.
Fut. Lecturus *vel* lecturum esse.
Gerundi voces, Legendi, legendo, legendum.
Supina. Lectum, lectu.
Participium præsentis temporis, Legens.
Futuri, Lecturus.

In tertia Conjugatione passiva.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Legor, legeris *vel* legere, legitur.
Plur. legimur, legimini, leguntur.
Præt. imperf. sing. Legebar, legebaris *vel* legebare, legebatur.
Plur. legebamur, legebamini, legebantur.
Præt. perf. sing. Lectus sum *vel* fui, lectus es *vel* fuisti, lectus est *vel* fuit.
Plur. lecti sumus *vel* fuimus, lecti estis *vel* fuistis, lecti sunt, fuerunt *vel* fuere.
Præt. plus quam perf. sing. Lectus eram *vel* fueram, lectus eras *vel* fueras, lectus erat *vel* fuerat.
Plur. lecti eramus *vel* fueramus, lecti eratis *vel* fueratis, lecti erant *vel* fuerant.
Fut. sing. Legar, legeris *vel* legere, legetur.
Plur. legemur, legemini, legentur.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Legere *vel* legitor, legatur *vel* legitor.
Plur. legamur, legimini *vel* legiminor, legantur *vel* leguntor.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Legar, legaris *vel* legare, legatur.
Plur. utinam legamur, legamini, legantur.
Præt. imperf. sing. utinam Legerer, legereris *vel* legerere, legeretur.
Plur. utinam legeremur, legeremini, legerentur.
Præt. perf. sing. utinam Lectus sim *vel* fuerim, lectus sis *vel* fueris, lectus sit *vel* fuerit.
Plur. utinam lecti simus *vel* fuerimus,

mus, lecti sitis *vel* fueritis, lecti sint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Lectus essem *vel* fuissem, lectus esses *vel* fuisses, lectus esset *vel* fuisset.

Plur. utinam lecti essemus *vel* fuissemus, lecti essetis *vel* fuissetis, lecti essent *vel* fuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Legar, legaris *vel* legare, legatur.

Plur. cum legamur, legamini, legantur.

Præt. imperf. sing. cum Legerer, legereris *vel* legerere, legeretur.

Plur. cum legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. sing. cum Lectus sim *vel* fuerim, lectus sis *vel* fueris, lectus sit *vel* fuerit.

Plur. cum lecti simus *vel* fuerimus, lecti sitis *vel* fueritis, lecti sint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Lectus essem *vel* fuissem, lectus esses *vel* fuisses, lectus esset *vel* fuisset.

Plur. cum lecti essemus *vel* fuissemus, lecti essetis *vel* fuissetis, lecti essent *vel* fuissent.

Fut. sing. cum Lectus fuero, lectus fueris, lectus fuerit.

Plur. cum lecti fuerimus, lecti fueritis, lecti fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Legi.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Lectus *vel* lectum esse *vel* fuisse.

Fut. Legendus *vel* legendum esse.

Gerundi voces, Legendi, legendo, legendum.

Supinum, Lectu.

Participium præteriti temporis, Lectus.

Futuri, Legendus.

Omnia vero quæ ad hunc modum declinantur, vocantur tertiæ conjugationis.

In quarta Conjugatione activa.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Audio, audis, audit.

Plur. audimus, auditis, audiunt.

Præt. imperf. sing. Audiebam, audiebas, audiebat.

Plur. audiebamus, audiebatis, audiebant.

Præt. perf. sing. Audivi, audivisti, audivit.

Plur. audivimus, audivistis, audiverunt *vel* audivere.

Præt. plus quam perf. sing. Audiveram, audiveras, audiverat.

Plur. audiveramus, audiveratis, audiverant.

Fut. sing. Audiam, audies, audiet.

Plur. audiemus, audietis, audient.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *imperf. sing.* Audi *vel* audito, audiat *vel* audito.

Plur. audiamus, audite *vel* auditote, audiant *vel* audiunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Audiam, audias, audiat.

Plur. utinam audiamus, audiatis, audiant.

Præt. imperf. sing utinam Audirem, audires, audiret.

Plur. utinam audiremus, audiretis, audirent.

Præt.

Præt perf. sing. utinam Audiverim, audiveris, audiverit.

Plur. utinam audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Audivissem, audivisses, audivisset.

Plur. utinam audivissemus, audivissetis, audivissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Audiam, audias, audiat.

Plur. cum audiamus, audiatis, audiant.

Præt. imperf. sing. cum Audirem, audires, audiret.

Plur cum audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. sing. cum Audiverim, audiveris, audiverit.

Plur. cum audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Audivissem, audivisses, audivisset.

Plur. cum audivissemus, audivissetis, audivissent.

Fut. sing. cum Audivero, audiveris, audiverit.

Plur. cum audiverimus, audiveritis, audiverint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Audire.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Audivisse.

Fut. Auditurum *vel* auditurus esse.

Gerundi voces, Audiendi, audiendo, audiendum.

Supina, Auditum, auditu.

Participium præsentis temporis, Audiens.

Futuri, Auditurus.

In quarta Conjugatione passiva.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Audior, audiris *vel* audire, auditur.

Plur. audimur, audimini, audiuntur.

Præt. imperf. sing. Audiebar, audiebaris *vel* audiebare, audiebatur.

Plur. audiebamur, audiebamini, audiebantur.

Præt. perf. sing. Auditus sum *vel* fui, auditus es *vel* fuisti, auditus est *vel* fuit.

Plur. auditi sumus *vel* fuimus, auditi estis *vel* fuistis, auditi sunt, fuerunt *vel* fuere.

Præt. plus quam perf. sing. Auditus eram *vel* fueram, auditus eras *vel* fueras, auditus erat *vel* fuerat.

Plur. auditi eramus *vel* fueramus, auditi eratis *vel* fueratis, auditi erant *vel* fuerant.

Fut. sing. Audiar, audieris *vel* audiere, audietur.

Plur. audiemur, audiemini, audientur.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Audire *vel* auditor, audiatur *vel* auditor.

Plur. audiamur, audimini *vel* audiminor, audiantur *vel* audiuntor.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Audiar, audiaris *vel* audiare, audiatur.

Plur. utinam audiamur, audiamini, audiantur.

Præt. imperf. sing. utinam Audirer, audireris *vel* audirere, audiretur.

Plur. utinam audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. sing. utinam Auditus sim

vel fuerim, auditus ſis *vel* fueris, auditus ſit *vel* fuerit.

P*lur.* utinam auditi ſimus *vel* fuerimus, auditi ſitis *vel* fueritis, auditi ſint *vel* fuerint.

P*ræt. plus quam perf. ſing.* utinam Auditus eſſem *vel* fuiſſem, auditus eſſes *vel* fuiſſes, auditus eſſet *vel* fuiſſet.

P*lur.* utinam auditi eſſemus *vel* fuiſſemus, auditi eſſetis *vel* fuiſſetis, auditi eſſent *vel* fuiſſent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

P*ræſens ſing.* cum Audiar, audiaris *vel* audiare, audiatur.

P*lur.* cum audiamur, audiamini, audiantur.

P*ræt. imperf. ſing.* cum Audirer, audireris *vel* audirere, audiretur.

P*lur.* cum audiremur, audiremini, audirentur.

P*ræt. perf. ſing.* cum Auditus ſim *vel* fuerim, auditus ſis *vel* fueris, auditus ſit *vel* fuerit.

P*lur.* cum auditi ſimus *vel* fuerimus, auditi ſitis *vel* fueritis, auditi ſint *vel* fuerint.

P*ræt. plus quam perf. ſing.* cum Auditus eſſem *vel* fuiſſem, auditus eſſes *vel* fuiſſes, auditus eſſet *vel* fuiſſet.

P*lur.* cum auditi eſſemus *vel* fuiſſemus, auditi eſſetis *vel* fuiſſetis, auditi eſſent *vel* fuiſſent.

Fut. ſing. cum Auditus fuero, auditus fueris, auditus fuerit.

P*luraliter*, cum auditi fuerimus, auditi fueritis, auditi fuerint.

INFINITUS MODUS.

P*ræſens* & *præt. imperf.* Audiri.

P*ræt. perf.* & *plus quam perf.* Auditus *vel* auditum eſſe *vel* fuiſſe.

Fut. Audiendus *vel* audiendum eſſe.

Gerundi voces, Audiendi, audiendo, audiendum.

Supinum, Auditu.

P*articipium præteriti temporis*, Auditus.

Futuri, Audiendus.

Omnia verba quæ declinantur ad alterutram harum formarum, vocantur quartæ conjugationis.

DECLINATIO VERBORUM ANOMALORUM.

Quædam ſunt verba quæ non ſequuntur formam harum quatuor conjugationum in omnibus temporibus; velut hæc quæ ſequuntur, cum nonnullis aliis.

Eo.

INDICATIVUS MODUS.

P*ræſens ſing.* Eo, is, it.

P*lur.* imus, itis, eunt.

P*ræt. imperf. ſing.* Ibam, ibas, ibat.

P*lur.* ibamus, ibatis, ibant.

P*ræt. perf. ſing.* Ivi, iviſti, ivit.

P*lur.* ivimus, iviſtis, iverunt *vel* ivere.

P*ræt. plus quam perf. ſing.* Iveram, iveras, iverat.

P*lur.* iveramus, iveratis, iverant.

Fut. ſing. Ibo, ibis, ibit.

P*lur.* ibimus, ibitis, ibunt.

IMPERATIVUS MODUS.

P*ræſens* & *imperf. ſing.* I *vel* ito, eat *vel* ito.

P*lur.* eamus, ite *vel* itote, eant *vel* eunto.

OPTA-

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Eam, eas, eat.

Plur. utinam eamus, eatis, eant.

Præt. imperf. sing. utinam Irem, ires, iret.

Plur. utinam iremus, iretis, irent.

Præt. perf. sing. utinam Iverim, iveris, iverit.

Plur. utinam iverimus, iveritis, iverint,

Præt. plus quam perf. sing. utinam Ivissem, ivisses, ivisset.

Plur. utinam ivissemus, ivissetis, ivissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Eam, eas, eat.

Plur. cum eamus, eatis, eant.

Præt. imperf. sing. cum Irem, ires, iret.

Plur. cum iremus, iretis, irent.

Præt. perf. sing. cum Iverim, iveris, iverit.

Plur. cum iverimus, iveritis, iverint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Ivissem, ivisses, ivisset.

Plur. cum ivissemus, ivissetis, ivissent.

Fut. sing. cum Ivero, iveris, iverit.

Plur. cum iverimus, iveritis, iverint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Ire.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Ivisse *vel* isse.

Fut. Iturum esse.

Gerundi voces, Eundi, eundo, eundum.

Supina, Itum, itu.

Participium præsentis temporis, Iens.

Futuri, Iturus.

QUEO similiter declinatur.

Volo.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Volo, vis, vult.

Plur. volumus, vultis, volunt.

Præt. imperf. sing. Volebam, volebas, volebat.

Plur. volebamus, volebatis, volebant.

Præt. perf. sing. Volui, voluisti, voluit.

Plur. voluimus, voluistis, voluerunt *vel* voluere.

Præt. plus quam perf. sing. Volueram, volueras, voluerat.

Plur. volueramus, volueratis, voluerant.

Fut. sing. Volam, voles, volet.

Plur. volemus, voletis, volent.

Deest huic verbo modus Imperativus.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Velim, velis, velit.

Plur. utinam velimus, velitis, velint.

Præt. imperf. sing. utinam Vellem, velles, vellet.

Plur. utinam vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. sing. utinam Voluerim voluеris, voluerit.

Plur. utinam voluerimus, volueritis, voluerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Voluissem, voluisses, voluisset.

Plur. utinam voluissemus, voluissetis, voluissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Velim, velis, velit.

Plur.

Plur. cum velimus, velitis, velint.

Præt. imperf. sing. cum Vellem, velles, vellet.

Plur. cum vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. sing. cum Voluerim, volueris, voluerit.

Plur. cum voluerimus, volueritis, voluerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Voluissem, voluisses, voluisset.

Plur. cum voluissemus, voluissetis, voluissent.

Fut. sing. cum Voluero, volueris, voluerit.

Plur. cum voluerimus, volueritis, voluerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Velle.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Voluisse.

Fut. deest.

Participium præsentis temporis, Volens.

Nolo.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Nolo, non-vis, non-vult.

Plur. nolumus, non-vultis, nolunt.

Præt. imperf sing. Nolebam, nolebas, nolebat.

Plur. nolebamus, nolebatis, nolebant.

Præt. perf. sing. Nolui, noluisti, noluit.

Plur. noluimus, noluistis, noluerunt *vel* noluere.

Præt. plus quam perf. sing. Nolueram, nolueras, noluerat.

Plur. nolueramus, nolueratis, noluerant.

Fut. sing. Nolam, noles, nolet.

Plur. nolemus, noletis, nolent.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Noli *vel* nolito, nolit *vel* nolito.

Plur. nolimus, nolite *vel* nolitote, nolint *vel* nolunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præs. sing. utinam Nolim, nolis, nolit.

Plur. utinam nolimus, nolitis, nolint.

Præt. imperf. sing. utinam Nollem, nolles, nollet.

Plur. utinam nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf sing. utinam Noluerim, nolueris, noluerit.

Plur. utinam noluerimus, nolueritis, noluerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam noluissem, noluisses, noluisset.

Plur. utinam noluissemus, noluissetis, noluissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Nolim, nolis, nolit.

Plur. cum nolimus, nolitis, nolint.

Præt. imperf. sing. cum Nollem, nolles, nollet.

Plur. cum nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. sing. cum Noluerim, nolueris, noluerit.

Plur. cum noluerimus, nolueritis, noluerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Noluissem, noluisses, noluisset.

Plur. cum noluissemus, noluissetis, noluissent.

Fut.

Fut. sing. cum Noluero, nolueris, noluerit.

Plur. cum noluerimus, nolueritis, noluerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Nolle.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Noluisse.

Futurum deest.

Participium præsentis temporis, Nolens.

Malo.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Malo, mavis, mavult.

Plur. malumus, mavultis, malunt.

Præt. imperf. sing. Malebam, malebas, malebat.

Plur. malebamus, malebatis, malebant.

Præt. perf. sing. Malui, maluisti, maluit.

Plur. maluimus, maluistis, maluerunt *vel* maluere.

Præt. plus quam perf. sing. Malueram, malueras, maluerat.

Plur. malueramus, malueratis, maluerant.

Fut. sing. Malam, males, malet.

Plur. malemus, maletis, malent.

IMPERATIVUS deest.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Malim, malis, malit.

Plur. utinam malimus, malitis, malint.

Præt. imperf. sing. utinam Mallem, malles, mallet.

Plur. utinam mallemus, malletis, mallent..

Præt. perf. sing. utinam Maluerim, malueris, maluerit.

Plur. utinam maluerimus, malueritis, maluerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Maluissem, maluisses, maluisset.

Plur. utinam maluissemus, maluissetis, maluissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Malim, malis, malit.

Plur. cum malimus, malitis, malint.

Præt. imperf. sing. cum Mallem, malles, mallet.

Plur. cum mallemus, malletis, mallent.

Præt. perf. sing. cum Maluerim, malueris, maluerit.

Plur. cum maluerimus, malueritis, maluerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Maluissem, maluisses, maluisset.

Plur. cum maluissemus, maluissetis, maluissent.

Fut. sing. cum Maluero, malueris, maluerit.

Plur. cum maluerimus, malueritis, maluerint.

INFINITUS MODUS:

Præsens & *præt. imperf.* Malle.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Maluisse.

Futurum, deest.

Voces item *Gerundi* & *Supina.* desunt.

Fero.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Fero, fers, fert.

Plur. ferimus, fertis, ferunt.

Præt. imperf. sing. Ferebam, ferebas, ferebat.
Plur. ferebamus, ferebatis, ferebant.
Præt. perf. sing. Tuli, tulisti, tulit.
Plur. tulimus, tulistis, tulerunt *vel* tulere.
Præt. plus quam perf. sing. Tuleram, tuleras, tulerat.
Plur. tuleramus, tuleratis, tulerant.
Fut. sing. Feram, feres, feret.
Plur. feremus, feretis, ferent.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Fer *vel* ferto, ferat *vel* ferto.
Plur. feramus, ferte *vel* fertote, ferant *vel* ferunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Feram, feras, ferat.
Plur. utinam feramus, feratis, ferant.
Præt. imperf. sing. utinam Ferrem, ferres, ferret.
Plur. utinam ferremus, ferretis, ferrent.
Præt. perf. sing. utinam Tulerim, tuleris, tulerit.
Plur. utinam tulerimus, tuleritis, tulerint.
Præt. plus quam perf. sing. utinam Tulissem, tulisses, tulisset.
Plur. utinam tulissemus, tulissetis, tulissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Feram, feras, ferat.
Plur. cum feramus, feratis, ferant.
Præt. imperf. sing. cum Ferrem, ferres, ferret.
Plur. cum ferremus, ferretis, ferrent.
Præt. perf. sing. cum Tulerim, tuleris, tulerit.
Plur. cum tulerimus, tuleritis, tulerint.
Præt. plus quam perf. sing. cum Tulissem, tulisses, tulisset.
Plur. cum tulissemus, tulissetis, tulissent.
Fut. sing. cum Tulero, tuleris, tulerit.
Plur. cum tulerimus, tuleritis, tulerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Ferre
Præt. perf. & *plus quam perf.* Tulisse.
Fut. Laturum esse.
Gerundi voces, Ferendi, ferendo, ferendum.
Supina, Latum, latu.
Participium præsentis temporis, Ferens.
Futuri, Laturus.

Feror.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Feror, ferris *vel* ferre, fertur.
Plur. ferimur, ferimini, feruntur.
Præt. imperf. sing. Ferebar, ferebaris *vel* ferebare, ferebatur.
Plur. ferebamur, ferebamini, ferebantur.
Præt. perf. sing. Latus sum *vel* fui, latus es *vel* fuisti, latus est *vel* fuit.
Plur. lati sumus *vel* fuimus, lati estis *vel* fuistis, lati sunt, fuerunt *vel* fuere.
Præt. plus quam perf. sing. Latus eram

eram *vel* fueram, latus eras *vel* fueras, latus erat *vel* fuerat.

Plur. lati eramus *vel* fueramus, lati eratis *vel* fueratis, lati erant *vel* fuerant.

Fut. ſing. Ferar, fereris *vel* ferere, feretur.

Plur. feremur, feremini, ferentur.

IMPERATIVUS MODUS.

Præſens & *præt. imperf ſing.* Ferre *vel* fertor, feratur *vel* fertor.

Plur. feramur, ferimini *vel* feriminor, ferantur *vel* feruntor.

OPTATIVUS MODUS.

Præſens ſing. utinam Ferar, feraris *vel* ferare, feratur.

Plur. utinam feramur, feramini, ferantur.

Præt. imperf. ſing. utinam Ferrer, ferreris *vel* ferrere, ferretur.

Plur. utinam ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. ſing. utinam Latus ſim *vel* fuerim, latus ſis *vel* fueris, latus ſit *vel* fuerit.

Plur. utinam lati ſimus *vel* fuerimus, lati ſitis *vel* fueritis, lati ſint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. ſing. utinam Latus eſſem *vel* fuiſſem, latus eſſes *vel* fuiſſes, latus eſſet *vel* fuiſſet.

Plur. utinam lati eſſemus *vel* fuiſſemus, lati eſſetis *vel* fuiſſetis, lati eſſent *vel* fuiſſent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præſens ſing. cum Ferar, feraris *vel* ferare, feratur.

Plur. cum feramur, feramini, ferantur.

Præt. imperf. ſing. cum Ferrer, ferreris *vel* ferrere, ferretur.

Plur. cum ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. ſing cum Latus ſim *vel* fuerim, latus ſis *vel* fueris, latus ſit *vel* fuerit.

Plur. cum lati ſimus *vel* fuerimus, lati ſitis *vel* fueritis, lati ſint *vel* fuerint.

Præt. plus quam perf. ſing. cum Latus eſſem *vel* fuiſſem, latus eſſes *vel* fuiſſes, latus eſſet *vel* fuiſſet.

Plur. cum lati eſſemus *vel* fuiſſemus, lati eſſetis *vel* fuiſſetis, lati eſſent *vel* fuiſſent.

Fut. ſing. cum Latus fuero, latus fueris, latus fuerit.

Plur. cum lati fuerimus, lati fueritis, lati fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præſens & *præt. imperf.* Ferri.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Latum eſſe *vel* fuiſſe.

Fut. Ferendum eſſe.

Gerundi voces, Ferendi, ferendo, ferendum.

Supinum, Latu.

Participium præteriti temporis, Latus.

Futuri, Ferendus.

Edo.

INDICATIVUS MODUS.

Præſens ſing. Edo, edis *vel* es, edit *vel* eſt.

Plur. edimus, editis *vel* eſtis, edunt.

Præt. imperf. ſing. Edebam, edebas, edebat.

Plur. edebamus, edebatis, edebant.

Præt. perf. sing. Edi, edisti, edit.
Plur. edimus, edistis, ederunt *vel* edere.
Præt. plus quam perf. sing. Ederam, ederas, ederat.
Plur. ederamus, ederatis, ederant.
Fut. sing. Edam, edes, edet.
Plur. edemus, edetis, edent.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Ede *vel* edito, edat *vel* edito.
Plur. edamus, edite *vel* editote, edant *vel* edunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Edam, edas, edat.
Plur. utinam edamus, edatis, edant.
Præt. imperf. sing. utinam Ederem *vel* essem, ederes *vel* esses, ederet *vel* esset.
Plur. utinam ederemus *vel* essemus, ederetis *vel* essetis, ederent *vel* essent.
Præt. perf. sing. utinam Ederim, ederis, ederit.
Plur. utinam ederimus, ederitis, ederint.
Præt. plus quam perf sing. utinam Edissem, edisses, edisset.
Plur. utinam edissemus, edissetis, edissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Edam, edas, edat.
Plur. cum edamus, edatis, edant.
Præt. imperf. sing. cum Ederem *vel* essem, ederes *vel* esses, ederet *vel* esset.
Plur. cum ederemus *vel* essemus, ederetis *vel* essetis, ederent *vel* essent.
Præt. perf. sing. cum Ederim, ederis, ederit.
Plur. cum ederimus, ederitis, ederint.
Præt. plus quam perf. sing, cum Edissem, edisses, edisset.
Plur. cum edissemus, edissetis, edissent.
Fut. sing. cum Edero, ederis, ederit.
Plur. cum ederimus, ederitis, ederint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Edere *vel* esse.
Præt. perf. & *plus quam perf.* Edisse.
Fut. Esurum esse.
Gerundi voces, Edendi, edendo, edendum.
Supina, Esum, esu.
Participium præsentis temporis, Edens.
Futuri, Esurus.

Fio.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Fio, fis, fit.
Plur. fimus, fitis, fiunt.
Præt. imperf. sing. Fiebam, fiebas, fiebat.
Plur. fiebamus, fiebatis, fiebant.
Præt. perf. sing. Factus sum *vel* fui, factus es *vel* fuisti, factus est *vel* fuit.
Plur. facti sumus *vel* fuimus, facti estis *vel* fuistis, facti sunt, fuerunt *vel* fuere.
Præt. plus quam perf. sing. Factus eram *vel* fueram, factus eras *vel* fueras, factus erat *vel* fuerat.
Plur. facti eramus *vel* fueramus, facti eratis *vel* fueratis, facti erant *vel* fuerant.

Fut.

Fut. sing. Fiam, fies, fiet.
Plur. fiemus, fietis, fient.

IMPERATIVUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf. sing.* Fito, fiat *vel* fito.
Plur. fiamus, fite *vel* fitote, fiant *vel* fiunto.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Fiam, fias, fiat.
Plur. utinam fiamus, fiatis, fiant.
Præt. imperf. sing. utinam Fierem, fieres, fieret.
Plur. utinam fieremus, fieretis, fierent.
Præt. perf. sing. utinam Factus sim *vel* fuerim, factus sis *vel* fueris, factus sit *vel* fuerit.
Plur. utiam facti simus *vel* fuerimus, facti sitis *vel* fueritis, facti sint *vel* fuerint.
Præt. plus quam perf. sing. utinam Factus essem *vel* fuissem, factus esses *vel* fuisses, factus esset *vel* fuisset.
Plur. utinam facti essemus *vel* fuissemus, facti essetis *vel* fuissetis, facti essent *vel* fuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Fiam, fias, fiat.
Plur. cum fiamus, fiatis, fiant.
Præt. imperf. sing. cum Fierem, fieres, fieret.
Plur. cum fieremus, fieretis, fierent.
Præt. perf. sing. cum Factus sim *vel* fuerim, factus sis *vel* fueris, factus sit *vel* fuerit.
Plur. cum facti simus *vel* fuerimus, facti sitis *vel* fueritis, facti sint *vel* fuerint.
Præt. plus quam perf. sing. cum Factus essem *vel* fuissem, factus esses *vel* fuisses, factus esset *vel* fuisset.
Plur. cum facti essemus *vel* fuissemus, facti essetis *vel* fuissetis, facti essent *vel* fuissent.
Fut. sing. cum Factus fuero, factus fueris, factus fuerit.
Plur. cum facti fuerimus, facti fueritis, facti fuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Fieri.
Præt. perf. & *plus quam perf.* Factum esse *vel* fuisse.
Futurum, Faciendum esse.
Gerundi voces, Faciendi, faciendo, faciendum.
Supinum, Factu.
Participium præteriti temporis, Factus.
Futuri, Faciendus.

Possum.

INDICATIVUS MODUS.

Præsens sing. Possum, potes, potest.
Plur. possumus, potestis, possunt.
Præt. imperf. sing. Poteram poteras, poterat.
Plur. poteramus, poteratis, poterant.
Præt. perf. sing. Potui, potuisti, potuit.
Plur. potuimus, potuistis, potuerunt *vel* potuere.
Præt. plus quam perf. sing. Potueram, potueras, potuerat.
Plur. potueramus, potueratis, potuerant.
Fut. sing. Potero, poteris, poterit.

Plur. poterimus, poteritis, poterunt.

IMPERATIVUS MODUS deest.

OPTATIVUS MODUS.

Præsens sing. utinam Possim, possis, possit.

Plur. utinam possimus, possitis, possint.

Præt. imperf. sing. utinam Possem, posses, posset.

Plur. utinam possemus, possetis, possent.

Præt. perf. sing. utinam Potuerim, potueris, potuerit.

Plur. utinam potuerimus, potueritis, potuerint.

Præt. plus quam perf. sing. utinam Potuissem, potuisses, potuisset.

Plur. utinam potuissemus, potuissetis, potuissent.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Præsens sing. cum Possim, possis, possit.

Plur. cum possimus, possitis, possint.

Præt. imperf sing. cum Possem, posses, posset.

Plur. cum possemus, possetis, possent.

Præt. perf. sing. cum Potuerim, potueris, potuerit.

Plur. cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Præt. plus quam perf. sing. cum Potuissem, potuisses, potuisset.

Plur. cum potuissemus, potuissetis, potuissent.

Fut. sing. cum Potuero, potueris, potuerit.

Plur. cum potuerimus, potueritis, potuerint.

INFINITUS MODUS.

Præsens & *præt. imperf.* Posse.

Præt. perf. & *plus quam perf.* Potuisse.

Participium præsentis temporis, Potens.

PARTICIPIA.

PArticipia finita in *ans* vel in *ens*, imitantur tertiam nominis inflexionem, *Amans*, *amantis* : *legens*, *legentis*.

Cæterorum participiorum masculina & neutra imitantur secundam declinationem : fœminina vero primam, sicut adjectiva finita in *us*, *a um*, declinari solent, ut *Amaturus*, *amatura*, *amaturum*; Genitivus, *amaturi*, *amaturæ*, *amaturi* : *Amandus*, *amanda*, *amandum*; Genitivus, *amandi*, *amandæ*, *amandi*.

PRÆPOSITIONES.

PRæpositiones sunt hæ, *Ad*, *apud*, *ante*, *adversus* vel *adversum*, *cis*, *citra*, *circum*, *circa*, *circiter*, *contra*, *erga*, *extra*, *infra*, *intra*, *inter*, *juxta*, *ob*, *pone*, *prope*, *propter*, *per*, *præter*, *post*, *penes*, *secus*, *secundum*, *trans*, *ultra*, *usque*, *versus*. *A*, *ab*, *abs*, *absque*, *cum*, *coram*, *de*, *e*, *ex*, *pro*, *præ*, *palam*, *sine*, *tenus*. *Clam*, *in*, *sub*, *super*, *subter*.

ADVERBIA.

ADverbia, aut temporis sunt, ut *Hodie*, *cras*, *heri*, *perendie*, *quotidie*, *quum*, *quando*, *dum*, *jam*, *nunc*, *modo*, *mox*, *diu*, *semper*, *aliquando*, *dudum*, *pridem*, *olim*; *sæpe*, *raro*, *nunquam*.

Aut loci, *Ubi?* *hic*, *istic*, *illic*, *ibi*, *intus*, *foris*. *Quo?* *huc*, *istuc*, *illuc*,

illuc, *intro*, *foras*. *Unde?* *hinc*, *isthinc*, *illinc*. *Qua?* *hac*, *isthac*, *illac*. *Quorsum?* *horsum*, *isthorsum*, *illorsum*, *prorsum*, *retrorsum*.

Aut numeri, ut *Semel*, *bis*, *ter*, *quater*.

Aut ordinis, ut *Inde*, *deinde*, *dehinc*, *deinceps*.

Aut interrogandi, ut *Cur*, *quare*, *quamobrem*, *ubi*, *unde*, *quo*, *qua*, *quorsum*, *qualiter*, *quomodo*, *quando*.

Aut vocandi, ut *Heus*.

Aut respondendi, ut *Hem*.

Aut affirmative respondendi, ut *Etiam*, *sic*, *ita*, *quidni?*

Aut affirmationis *seu* confirmationis, ut *Certe*, *profecto*, *sane*, *scilicet*, *videlicet*.

Aut negandi, ut *Non*, *haud*, *minime*, *nequaquam*.

Aut jurandi, ut *Ædepol*, *castor*, *hercle*, *mediusfidius*.

Aut hortandi, ut *Eia*, *age*, *agedum*.

Aut prohibendi, ut *Ne*.

Aut optandi, ut *Utinam*, *si*, *o*-*si*, *o*.

Aut congregandi, ut *Simul*, *una*, *pariter*, *non modo*, *non solum*.

Aut eligendi, ut *Potius*, *imo*.

Aut separandi, ut *Seorsum*.

Aut qualitatis, ut *Docte*, *pulchre*, *fortiter*.

Aut quantitatis, ut *Multum*, *parum*, *modicum*, *minimum*, *minime*, *paullulum*, *nimium*.

Aut comparandi, ut *Tam*, *quam*, *magis*, *minus*, *maxime*, *minime*.

Aut intendendi, ut *Valde*, *perquam*, *longe*.

Aut contrariæ significationis, nempe remittendi, ut *Vix*, *sensim*, *paullatim*, *ægre*.

Aut rei non plane peractæ, ut *Pene*, *fere*.

Aut demonstrandi, ut *En*, *ecce*.

Aut dubitandi, ut *Forsan*, *forsitan*, *fortassis*, *fortasse*.

Aut eventus, ut *Forte*, *fortuito*.

Aut similitudinis, ut *Sic*, *sicut*, *sicuti*, *quasi*, *ceu*, *tanquam*, *veluti*, *velut*.

INTERJECTIONES.

INterjectionum aliæ sunt dolentis, ut *Hei*, *heu*, *o*, *ah*, *vah*.

Quædam exsultantis, ut *Evax*.

Quædam timentis, ut *Atat*.

Quædam admirantis, ut *Papæ*.

Quædam exclamantis, ut *Proh* Jupiter! *o* tempora, *o* mores!

CONJUNCTIONES.

COnjunctionum quædam sunt copulativæ, ut, *Et*, *que*, *atque*, *ac*, *quoque*, *etiam*, *necnon*.

Quædam discretivæ, ut *Sed*, *quidem*, *autem*, *vero*, *at*, *ast*.

Quædam disjunctivæ, ut *At*, *ne*, *vel*, *sive*, *seu*.

Quædam rationis redditivæ, ut *Nam*, *namque*, *enim*, *etenim*, *quia*.

Quædam subcontinuativæ, ut *Quoniam*, *postquam*, *quando*, *quandoquidem*.

Quædam perfectivæ vel absolutivæ, velut *Ut* & *Quo*. Et una quæ definitiva vocari potest, ut *Quod*.

Quædam continuativæ, ut *Si*, *sin*, *ni*, *nisi*.

Quædam dubitativæ, ut *Ne*, *an*, *utrum*, *necne*.

Quædam illativæ, ut *Ergo*, *ideo*, *igitur*, *quare*, *quamobrem*.

Quædam adversativæ, ut *Etsi*,

quan-

quanquam, *quamvis*, *licet*. Et redditivæ earundem, ut *Tamen*, *attamen*.

Quædam electivæ, ut *Quam*.

Quædam elattoticæ seu diminutivæ, ut *Saltem*.

RUDIMENTA DEFINITIONUM.

NOMEN.

NOMEN est pars orationis, quæ casibus inflexa, significat aliquid sine ulla temporis adsignificantia. Nomen *proprium* est, quod significat rem non communem, sed propriam uni individuo: ut *Maro*, *Roma*, *Tybris*.

Nomen *appellativum* est, quod rem multis communem significat: ut *Homo*, *animal*, *albedo*.

Interim appellativorum vim obtinent infiniti verborum modi, ut [*studere*] in hac oratione, *Studere est honestum:* interim vero sensus integer, velut [*ut discas*] in hac oratione, *Expedit ut discas*.

Adjectivum nomen est, quod significat rem communem multis, & proprii vel appellativi significationem determinat: & est fere trium generum, aut sub tribus diversis terminationibus, ut *Albus*, *alba*, *album*; aut sub duabus, ut *fortis*, *forte*; aut sub una, ut *Velox:* nec per se in oratione consistere potest, sed semper cum proprio aut appellativo aut expresso aut intellecto ponitur, nisi sit neutrius generis.

Interrogativum nomen est, per quod de re aliqua quærimus. Est autem duplex. Nam per ipsum aut de proprio vel appellativo nomine interrogamus, & *substantiæ interrogativum* vocatur, ut *Quis? uter?* aut de adjectivo, & tum vocatur *accidentis*, ut *Qualis?* Of what sort? (Hoedanig?) *Quantus?* How great? Hoe groot?) *Cujus cuja, cujum?* Whose? (Van wie?) *Cujas?* Of what Countrey? (Waar van dan?) *Quotus?* Of what Number? De hoe menigste?) *Quot?* How many? (Hoe veel?) Prædicta vero nomina interdum nihil quærunt: sed aut subjunguntur hujuscemodi verbis, *Scio*, *intelligo*, *video:* ut *Scio qualis sis*: & tum *infinita* vocantur. Aut nos ad aliud notius remittunt, & tum fiunt *relativa:* ut *Hermolaus erat doctus*, *qualis etiam Politianus erat*.

Nomen *redditivum* est quod interrogativis respondet, quando relativi vim induunt: velut hæc, *Talis*, *tantus*, *tot*. Exemplum, *Talis erat Politianus*, *qualis Hermolaus*. Hæc autem interdum demonstrative accipiuntur, veluti cum hominem demonstrantes dicimus, *Talis erat Theodorus*.

Nomen *partitivum* est quod aut multos sigillatim significat, ut *Uterque*, *unusquisque:* aut unum ex multis, ut *Alter*, *alius*.

Ad-

Adjectivum nomen, si comparationem recipere potest, *positivum* aut *absolutum* vocatur.

Comparativum nomen est quod significat excessum alicujus qualitatis, respectu unius, aut plurium, & resolvitur per hoc adverbium *Magis:* ut *Prudentior illo*, vel *illis*, He is wiser than he / or than they: pro *magis prudens*.

Superlativum nomen est quod significat excessum alicujus qualitatis respectu plurium, & resolvitur per adverbium *Maxime:* ut *Doctissimus omnium*, The most learned of all: pro *maxime doctus*.

Nomen *possessivum* est quod significat rem ut possidentis, aut ejus ad quem pertinet: ut *Paternus*, *hortensis*, *herilis*.

Nomen *materiale* est quod significat rem tanquam ex materia e qua fit: ut *Lapideus*, *testaceus*, *triticeus*. Quæ vero rem significant, ut ex urbe, aut oppido, vocantur *patria:* ut *Eboracensis*, *Romanus*. Quæ rem significant, ut ex gente, aut natione, appellantur *gentilia:* ut *Græcus*, *Italus*, *Hispanus*, *Anglus*.

Nomen *numerale* est quod numerum significat, ut *Unus*, *duo*, *tres:* & ejus generis nomina, *cardinalia* vocantur. Aut ut *Primus*, *secundus*, *tertius*, quæ *ordinalia* vocantur. Aut ut *Singuli*, *bini*, *terni*, quæ *distributiva* vocantur.

Nomen *collectivum* est quod sub una voce singulari multa significat: ut *Populus*, *gens*, *turba*.

GENERA.

Masculinum genus est quod ad mares tantum pertinet in eo genere rerum quod utrumque sexum recipit: ut *Vir*, *Theodorus*, *Poëta*. In his autem quæ maris & fœminæ discrimen non recipiunt, id nomen masculinum appellatur, quod apud probatos scriptores solis masculinis jungi solet: ut *Lapis*, *niger*, *qui*.

Fœmininum genus est quod ad fœminas tantum pertinet in eo rerum genere quod utrumque sexum recipit: ut *Cornelia*, *mulier*, *textrix*. In his vero rebus quæ sexus discrimen non recipiunt, fœmininum est quod cum vocibus fœminini generis jungitur: ut *Petra*, *nigra*, *quæ*.

Neutrum genus est quod nec mari proprium est, nec fœminæ, quodque in communi loquendi usu cum dictionibus jungitur quæ nec masculinæ nec fœmininæ sunt: ut *Saxum*, *jumentum*.

Ea vero nomina quæ pariter marem & fœminam significant, & masculini & fœminini sunt generis, *Communia duum* generum appellantur: ut *Bos*, *sus*. Exceptis paucis quæ vocantur *Epicœna:* ut *Passer*, *aquila*, *mustela*, *milvus:* quæ sub uno genere significant utrumque sexum. Quemadmodum e contrario quædam vocantur *Dubii* generis, quod unam rem significent, nunc in masculino, nunc in fœminino genere, solo auctorum arbitrio: ut *Margo*, *dies*, *silex*. Quæcunque vero nomina vocibus cujusque generis possunt convenire, ea *Communia trium* appellantur: ut *velox*.

CASUS.

Nominativus casus est qui significat rem absolute, vel citra ullam circumstantiam aut respectum ad aliam: & is casus *Rectus* vocatur: cæteri vero *obliqui*.

Aliter.

Nominativus est qui aut præcedit verbum certæ personæ & numeri, & respondet huic quæstioni [*quis?*] aut [*quid?*] præpositæ verbo. Aut si non præcedit verbum, ab hujuscemodi nominativo dependet.

Genitivus est qui significat rem ut possidentis: atque ideo potest frequenter in possessiva verti. Ejus vero articulus sive nota, præcipue post appellativa & propria nomina, est hæc vox Of.

Dativus est qui significat rem, ut cui accessio, damnum, gratificatio, missio, similitudinis vel æqualitatis collatio sit. Ejus autem nota post adjectiva aut appellativa est hæc vox To vel for: ut, I am profitable/ unprofitable / like or equal to thee: *Sum utilis*, *inutilis*, *similis*, vel *æqualis tibi.*

Accusativus est qui fere verborum activorum transitum & actionem excipit, & qui quasdam præpositiones sequitur quæ construuntur cum accusativo.

Vocativus significat rem ut vocatam vel compellatam, ut *Tityre:* & frequenter jungi solet adverbiis: ut *Heus Angele*, *o Hermolae:* & semper absolute sine ullo verbo consistit.

Ablativus est qui significat tempus, pretium, vel instrumentum, & Anglice has habet notas, With/ from/ in/ by.

NUMERI.

Singularis numerus unam rem significat, ut *Homo*, A Man. *Pluralis* plura significat, ut *Homines*, Men. Nomina vero quæ *collectiva* vocantur, qualia sunt, *gens*, *populus*, in singulari numero obtinent vim numeri pluralis. Similiter duo aut plura appellativa vel propria nomina, vel primitiva pronomina, conjuncta per conjunctionem copulativam, ut *Petrus & Paulus*, *Grammaticus & rhetor*, *Ego & tu.*

PRONOMEN.

PRonomen est pars orationis, quæ inflexa casibus, significat rem sine certi temporis differentia, & semper definitam significat personam.

Aliter.

Quæ rem significat tanquam demonstratam, relatam aut possessam, cum aliqua certæ personæ differentia: atque ideo quædam vocantur *demonstrativa*, quædam *relativa*, quædam *possessiva*.

Pronomen *demonstrativum* est quod rem demonstrat, ut *Ego*, *tu*, *hic*, *ille.*

Relativum est quod aliquid ex præcedenti oratione repetit, ut *Virgilius legitur*, *& hic est præcipue audiendus.*

Possessivum est quod significat rem tanquam possessam, interdum ab uno, ut *Meus*, *tuus*; interdum a pluribus, ut *Noster*, *vester.*

Pronomen *patrium* est quod significat patriam, cum differentia certæ personæ, ut *Nostras*, *vestras.*

PERSONÆ.

Prima persona pronominis est quæ significat rem ut loquentem, ut *Ego.* Voces autem primæ personæ sunt Anglicæ, I/ me/ we/ us.

Secunda persona significat rem ut compellatam, sive ad quam fit sermo,

mo, ut *Tu*, atque ideo omnis vocativus casus est secundæ personæ, ut *Petre.* Voces autem secundæ personæ Anglicæ sunt hæ, Thou/ thee/ you/ ye.

Tertia persona est quæ significat rem, ut de qua fit sermo. Sub hac persona continentur omnia nomina, participia & pronomina, præter duo primitiva, *ego* & *tu*, & vocativos casus, ut antea dictum est.

GENERA.

Masculina pronomina sunt quæ demonstrant aut referunt mares, aut quæ solent in publico Latini sermonis usu dictionibus masculinis jungi.

Fœmininum est quod fœminas refert aut demonstrat, aut quod in sermone Latino cum fœmininis dictionibus solet jungi.

Neutrum genus refert aut demonstrat rem neutram, hoc est, neque masculinam neque fœmininam, nec solet jungi cum dictionibus masculinis aut fœmininis.

VERBUM.

VERBUM est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, aut esse, aut agere, aut pati significat, cum certi temporis differentia: ut *Sum*, *eram: amo*, *amabam: amor*, *amabar.*

Unum est verbum *Substantiæ*, quod est *Sum*, *es*, *fui.* Aliorum verborum ea quæ per se sensum absolvunt, nec dictionem post se expetunt, quæ transitum ipsorum excipiat, vocantur *Absoluta:* ut *Sto*, *jaceo*, *ambulo.* Reliqua omnia *Transitiva* vocantur, quorum quædam sunt *Activa*, quædam *Passiva*, quædam *Communia*, quædam *Neutra*, quædam *Deponentia.*

Activum est quod desinit in *o*, & potest fere verti in passivum sensu non mutato: ut *Amo te*, *Tu amaris a me.*

Passivum est quod finitum in *or* potest mutari in activum sensu non mutato: ut *Tu amaris a me*, *ego amo te.*

Verbum *Commune* est quod desinit in *or*, & activorum & passivorum significationem complectitur: ut *Largior*, *experior.*

Verbum *Neutrum* est quod finitum in *o* non potest Latine verti instar activi, ut *Eo*, *palleo.*

Verbum *Deponens* est quod in *or* finitum habet significationem aut activi, ut *Sequor:* aut neutri, ut *Glorior.*

MODI.

Modi sunt sex, *Indicativus*, *Imperativus*, *Optativus*, *Potentialis*, *Subjunctivus* & *Infinitus.*

Indicativus modus est qui rem ut narratam significat, ut *Amo*, I love. Interdum ut interrogatam, aut *Amo ego?* Do I love?

Imperativus modus rem significat ut imperatam, aut jussam: ut *Ama*, Love thou.

Optativus modus rem significat ut optatam, & nonnunquam cum adverbio optandi, interdum sine eo: ut *Utinam amer*, I wish I be loved.

Potentialis modus est qui significat potentiam aut debitum: notæ ejus Anglicæ sunt hæ, I can/ or I ought/ pro præsenti & præterito perfecto I might/ or I could/ or I should/ pro præterito imperfecto I might/ or I could/

could / or I should have or had / pro plus quam perfecto. I will have / pro futuro.

Habet autem in omni verbo quinque tempora subjunctivi temporibus (quod ad vocem attinet) similia: ut *Amem*, I can love. *Amarem* / I might love / or I should love. *Amaverim*, I would willingly love. *Amavissem*, I might have or had loved. *Amavero* / I wil love.

Hic autem modus potest etiam interrogative, aut dubitative sumi: ut: *Amemne ego inimicum?*

Subjunctivus modus indicativo quidem significatione similis est, sed nunquam eo utimur nisi post aliud verbum aut expressum aut subauditum: ut *Rogo ut facias.*

Infinitus modus significat esse, agere, aut pati, sine numero aut persona.

TEMPORA.

Præsens tempus significat actionem quæ nunc agitur, ut I love / *Amo.*

Præteritum imperfectum actionem præteritam, non tamen absolutam significat: ut I loved / *Amabam.*

Præteritum perfectum, actionem præteritam & absolutam significat: ejus nota Anglica est, I have: ut I have loved / *Amavi.*

Præteritum plus quam perfectum significat rem perfectam, sed respectu præteriti: & ejus nota Anglice est, I had: ut I had loved / *Amaveram.*

Futurum tempus significat rem in futurum gerendam: ejus autem notæ Anglicæ sunt hæ, I shall / or I will / ut I will love / *Amabo.*

PARTICIPIUM.

PArticipium est pars orationis casibus inflexa, quæ significat actionem cum differentia temporis: in voce quidem activa præsentis temporis aut futuri, ut *Amans*, *amaturus*: in passiva vero præteriti aut futuri, ut *Amatus*, *amandus.*

PRÆPOSITIO.

PRæpositio est pars orationis indeclinabilis, significans circumstantiam aut habitudinem rei in loco, ordine, aut caussa: ut *In*, *post*, *propter.*

ADVERBIUM.

ADverbium est pars indeclinabilis, quæ determinat significationem verbi, velut adjectiva propriorum & appellativorum: ut *Bene facis*, *male facis: Clare legis*, *male legis.*

INTERJECTIO.

INterjectio est pars orationis indeclinabilis, quæ sub rudi, imperfecta, & incondita voce aliquam animi affectionem significat, utpote dolorem, metum, indignationem, vel admirationem.

CONJUNCTIO.

COnjunctio est pars orationis indeclinabilis, quæ connectit & ordinat clausulas.

RUDI-

RUDIMENTA CONSTRUCTIONUM.

PARASCEUE GENERALIS AD CONSTRUCTIONEM.

UT Verba recte in oratione connectas & coagmentes, primum omnium sciendum est, quod verbum certæ personæ & numeri semper habeat secum nominativum aut positum aut subauditum: ut *Ego audio.*

Item, quod omne adjectivum suam vim servans, habeat secum junctum aut proprium aut appellativum, aut aliquid quod eorum vim obtineat: ut *Magnus Alexander*, *Gratus discipulus*, *Velle tuum.*

Item, quod relativum [*qui*] semper habeat secum aut expressum aut subauditum aliquod verbum e præcedenti clausula, quod vocatur *Antecedens:* ut *Maro legitur*, *qui imitatus est Homerum.* Ibi cum relativo [*qui*] subauditur *Maro.*

Item, quoties duo verba continuamus in una clausula, nullo interveniente nominativo, aut expresso, aut subaudito, posterius erit infiniti modi: ut *Cupio discere.*

Item, præpositio suam vim servans, non potest consistere sine dictione per casus inclinabili, in eo casu posita quem ea præpositio exigit: ut *Ad templum*, *ab urbe.*

De constructione intransitiva.

PRIMA INTRANSITIVA.

Præceptor docet, Quare verbum [*docet*] est singularis numeri & tertiæ personæ? Quia verbum certi numeri & personæ semper debet convenire cum nominativo casu in duobus accidentibus, numero & persona: *Ego scribo*, *tu legis.*

Quanam ratione deprehendes quis sit proprius alicujus verbi nominativus? Per hanc quæstionem [*quis*] vel [*quid*] verbo præpositam. Ea enim dictio quæ huic quæstioni respondebit, erit verbi nominativus, ut in hac oratione, *Ego lego*, nominativus est [*ego*,] quia respondet huic quæstioni, *Quis* vel *quid legit?*

SECUNDA CONSTRUCTIO INTRANSITIVA.

Gratus discipulus laudat præceptorem, [*Gratus*] quare est nominativi casus, masculini generis, & singularis numeri? Quia necesse adjectivum consentire cum proprio aut appellativo in tribus, nempe casu, genere & numero: ut vir *bonus*, *Mulier proba.* Præterea omnia nomina interrogativa, relativa accidentis, cum suis redditivis; item partitiva, comparativa, superlativa, numeralia, & pronomina, tum demonstrativa, tum possessiva; item participia, quæ eandem obtinent cum suis propriis & appellativis constructionem, quam habent adjectiva: *Quanta turba*, *Tanta moles*, *Neutra acies*, *Melior fortuna*, *Maximus latro*, *Tres*

fratres, *Hic vir*, *Illa anus*, *Noster herus*, *Homo armatus.*

Qua ratione deprehendes proprium aut appellativum quod ad adjectivum spectat? Per hanc quæstionem [*quis*] aut [*quid*] adjectivo subjectam: ut in hac oratione, *Velox equus*; *velox*, quid? *equus.*

TERTIA INTRANSITIVA.

Vir sapit qui pauca loquitur, Quare est hæc vox [*qui*] nominativus, masculini generis & singularis numeri? Quia relativum [*qui*,] & breviter omnia nomina & pronomina relativa, cohærent cum suo proprio aut appellativo, aut pronomine primitivo, quod ex superiore clausula repetunt, in tribus, casu, genere & numero: ut *Vir sapit qui pauca loquitur*, *Ego scribo & idem doceo*, *Est homo studiosus, qualis es tu*: in quibus exemplis, cum, [*qui*] subauditur *vir*; cum [*idem*] *ego*; cum [*qualis*] *homo.*

Quæ est vox quæ ex clausula præcedenti repetitur ibi cum relativo [*qui?*] Hoc appellativum [*vir*].

Cur subaudis hoc appellativum [*vir*] post relativum in nominativo casu? Quia ita præcipit regula. Dic regulam:

1. Si nullus interveniat nominativus inter relativum & verbum, tum ea vox quæ cum relativo repetitur, erit nominativus verbi.

2. Quod si quis interveniat nominativus inter relativum & verbum, tum ea dictio quæ repetitur a relativo, talis erit casus, qualem verbum post se expetit: ut *Audio fabulam quam Terentius dedit.* Aut talis casus, qualem dictio aliqua, quæ verbum sequitur, expetit post se. Quæ quidem dictio interim nomen est appellativum: ut *Cujus numen adoro.*

Interim adjectivum, idque variis modis: ut

Cujus inopem fovisti.
Quorum optimum ipse habeo.
Cui similem non vidi.
Quo dignum judicavi.
Quo majorem non vidi.

Interim infinitus modus, participium, gerundi vox, aut supinum: ut,

Quem cupio videre.
Cui velim te obsequentem.
Quem videndo obstupuit.
Quem salutatum venit.

Interim præpositio, vel adverbium: ut,

A quo videor amari.
Quo melius nemo scribit.

Aliter.

Relativum convenit cum suo antecedente in tribus, genere, numero & persona. Quod autem ad casum attinet, si nullus nominativus interveniat inter relativum & verbum, tum relativum erit verbi nominativus. Sin autem aliquis nominativus interveniat inter relativum & verbum, tum relativum talis erit casus qualem verbum post se exigit: aut talis casus qualem dictio sequens verbum exigit post se, ut in superioribus exemplis est demonstratum.

Qua ratione deprehendemus dictionem clausulæ præcedentis quæ cum relativo repeti debet? Per hanc quæstionem [*Quis*] vel [*Quid*] verbo subjectam: ut in hac oratione, *Virgilius laudavit Æneam, qui erat Trojanus*; dictio quæ repetitur cum relativo, est [*Æneas*,] quia respondet

det ad hanc quæstionem *Quis* vel *Quid* subjectam relativo, hoc pacto, *Quis erat Trojanus? Æneas.*

APPOSITIVA CONSTRUCTIO.

Plato est philosophus, Cur est hæc dictio [*Philosophus*] nominativi casus? Quia dictio per casus inclinabilis subjuncta verbo *Sum*, *es*, *fui*, verbis passivis, aut neutris absolutis, ut *judicor*, *incedo*, modo nulla interveniat præposito, convenit casu cum ea dictione quæ verbum præcedit: ut *Virgilius erat poëta*, *Virgilius vocabatur Maro*, *Incedo rectus.*

Sin autem dictio sequens verbum, sit adjectivum, aut dictio quæ instar adjectivi construatur, necesse est conveniat cum dictione præcedente verbum in casu, genere & numero: ut **The Master is sick.** *Præceptor est æger.* (**De Meester is sieck.**) Et hæc vocatur *Appositiva constructio.*

PARASCEUE GENERALIS AD CONSTRUCTIONEM TRANSITIVAM.

Audio Terentium quem tu edidicisti, Cur accusativus [*quem*] præcedit suum verbum? Quia ita jubet regula. Quænam est ea?

In universum, omne nomen, verbum, participium, adverbium, aut interjectio, solent obliquo casui, quem regunt, præponi: ut *Domus Pompeji*, *Clementia Cæsaris*, *Video herum*, *Prope fontem.* Nisi forte obliquus hujuscemodi sit nomen interrogativum, aut relativum *qui*, *quæ*, *quod* :. quæ in hoc genere constructionis semper solent præcedere dictiones a quibus reguntur: ut *Quem quæris? Utri faves? Quos tu perdideras.*

NOMINA CUM GENITIVO CONSTRUCTA.

Codex Virgilii, [*Virgi ii*] quare est genitivi casus post dictionem [*codex?*] Quia omne nomen appellativum potest construi cum genitivo dictionis sequentis, quæ quidem habeat ante se genitivi notam: ut **The point of a knife**/ *Mucro cultelli.* (**De punt van het mes.**)

Amator virtutis, [*Virtutis*] quare est genitivi casus? Quia omnia nomina verbalia, quæ quidem appellativorum significationem habent, modo ab activis verbis deriventur, possunt construi cum genitivo dictionis sequentis, quæ notam genitivi habet ante se: ut **A lover of learned men**/ *Amator doctorum:* (**Een liefhebber der geleerde.**) *Tegmen capitis*, *Lectio præceptoris.*

Dives pecoris, Cur [*pecoris*] est genitivi casus? Quia nomina adjectiva, quæ copiam seu abundantiam significant, ut *Dives*, *opulentus*, construuntur cum genitivo dictionis, sequentis, quæ habet ante se notam genitivi: ut **I am rich of cattle**/ *Sum dives pecoris*, (**Ik ben ryk van vee.**) *Capax amphoræ*, (**Containing an** *Amphora*, **which is the name of a certain measure**/ (**houdende een anker.**) *Plenus rimarum.* Sed *Plenus* frequenter cum ablativo construitur: ut *Plena gypso.*

Expers fraudis, Quare [*fraudis*] est genitivi casus? Quia nomina significantia inopiam aut penuriam, possunt construi cum genitivo dictionis sequentis, quæ rem quæ deest significat, & notam genitivi ante se habet: ut **Poor of all things**/ (**Van alles berooft syn.**) *Pauper*, *egenus*, *inops*, *indigus*, *expers omnium* : *Inops auxilii*, *Expers fraudis.*

Cupidus laudis, Cur [*laudis*] est genitivi casus? Quia nomina quæ significationem-

gnificant inopiam cum desiderio, possunt construi cum genitivo casu dictionis sequentis, cui nota genitivi præponitur: ut **Covetous of money**/ *Avarus pecuniæ*. (**Geldgierig**) **Desirous of learning** / *Cupidus, avidus literarum*. (**Leergierig**.) Horum vero quædam construi possunt cum voce gerundi in *di* finita: ut *Cupidus vivendi*, *Avidus bibendi*.

Nescius fraudis, Cur [*fraudis*] est genitivi casus? Quia nomina significantia scientiam aut inscitiam, construuntur cum genitivo dictionis sequentis, quæ habet ante se notam genitivi: ut *Peritus*, *gnarus*, *ignarus rerum*: *Anceps*, *dubius sententiæ*: *Nescius fraudis*: *Certus*, *incertus consilii*: *Prudens*, *imprudens*, *conscius fati*: & cum his *Compos*, *Securus*, *Potens*, *Reus*.

Alter geminorum, Cur [*geminorum*] est genitivi casus? Quia nomina partitiva construuntur cum genitivo plurali dictionis sequentis, quæ ante se genitivi notam habet: ut *Alter*, *uterque nostrum*: *Quisque*, *unusquisque majorum*: *Nemo*, *unus*, vel *solus hominum*. Adde hæc tria interrogativa, *Quis*, *uter*, & *quot*.

Primus sedentium, Cur [*sedentium*] est genitivi casus? Quia omnia nomina numeri, quæ ordinalia vocantur, construuntur cum genitivo plurali omnium dictionum habentium ante se notam genitivi: ut *Primus*, *secundus*, *tertius fratrum*.

Sanissima corporum, Quare [*corporum*] est genitivi casus? Quia nomina superlativi gradus construuntur cum genitivo plurali dictionum sequentium, quæ ante se habent genitivi notam: ut *Sanissima corporum*, *Minimus fratrum*. Hic autem genitivus sæpe resolvitur in ablativum cum præpositione *e* vel *ex*: ut *Minimus e fratribus*.

NOMINA CUM DATIVO CONSTRUCTA.

Gratus præceptori, Cur [*præceptori*] est dativi casus? Quia omnia nomina significantia gratificationem, commodum, vel incommodum, construuntur cum dativo dictionis sequentis, quæ notam dativi ante se habet: ut **Labour is profitable to the body**/ *Labor est utilis corpori*. Hujuscemodi adjectiva sunt, *Utilis*, *inutilis*, *damnosus*, *periculosus*, *commodus*, *incommodus*, *jucundus*, & *supplex*, cum similibus.

Similis regi, Quare [*regi*] est dativi casus? Quia nomina significantia similitudinem aut æqualitatem, aut quæ his sunt contrariæ significationis, aut quæ relationem ad aliud significant, velut composita cum præpositione [*con*,] construuntur cum dativo sequenti, cui nota dativi præponitur: ut *Similis*, *dissimilis*, *par*, *impar*, *æqualis*, *inæqualis*, *contubernalis*, *commilito*, *conservus*, *cognatus mihi*. Similiter etiam *Socius* & *comes*.

NOMINA CUM ACCUSATIVO CONSTRUCTA.

Latus palmum, Quare [*palmum*] est accusativi casus? Quia adjectiva mensuram significantia, construuntur cum accusativo nominis significantis definitam mensuram: ut *Latus*, *longus*, *crassus pedem unum*: *Altus*, *profundus palmum*.

Aptus ad regendum, Cur potius dicis [*ad regendum*] quam [*regere*,] post

post adjectivum *Aptus*? Quia post hujuscemodi adjectiva *Aptus*, *idoneus*, *commodus*, *segnis*, *invitus*, *diligens*, *vehemens*, utimur gerundi voce in *dum* finita, cum præpositione *Ad*: infinito non item, etiamsi eadem sit utriusque significatio, ut *Aptus ad dicendum*.

NOMINA CUM ABLATIVO CONSTRUCTA.

Dignus laude, Cur [*laude*] est ablativi casus? Quia hæc adjectiva *Dignus*, *indignus*, *vacuus*, *viduus*, *orbus*, *præditus*, *contentus*, construuntur cum ablativo casu: ut *Vacuus cerebro*, *Viduus pharetra*.

Difficilis auditu, Quare [*auditu*] est posterius supinum? Quia multa adjectiva, cum significatio infiniti modi in sermone vernaculo eis subjicitur, cum posteriore supino construuntur: ut *Facilis*, *difficilis auditu*. *Suave*, vel *acerbum dictu*. *Horridum visu*. *Incredibile*, *dignum*, *indignum memoratu*.

Frigidior glacie, Cur [*glacie*] est ablativi casus? Quia omnia comparativa construuntur cum ablativo dictionis sequentis, quæ habet ante se hanc notam Anglicam, Than/ (Als) ut Colder than ice/ (Kouder als ys/) *Frigidior glacie*. Hic vero ablativus potest resolvi in conjunctionem electivam, *Quam*, & nominativum ejusdem numeri: ut *Doctior Platone*, *Doctior quam Plato*.

CONSTRUCTIO VERBORUM ACTIVORUM.

Amo est verbum activum. Cur ita? Quia in prima sua persona singulari finitur in *o*, & præter nominativum suum potest admittere hanc quæstionem [*quam rem*,] hoc pacto, *Quam rem amo*, *doceo*, *aro*, *ædifico ego?* Omnia vero hujuscemodi verba (exceptis paucis, quæ quum sint activa, inter neutra tamen numerantur) possunt recipere passivam vocem, nempe quando hujuscemodi quæstio mutatur in nominativum casum, significatio activi in passivam, dictio significans rem agentem in ablativum casum, hoc pacto, *Quæ res amatur*, *docetur*, *aratur*, *ædificatur a me?* Excipiuntur autem ut quæ passivam vocem non admittant, *Volo*, *nolo*, *malo*, *doleo*, *possum*, *odi*, *memini*. Et quædam verba tertiæ personæ, quæ *Defectiva* vocantur, ut *Decet*, cum paucis aliis: quibus etiam si activa sunt, tamen eis consuetudo sermonis Latini passivam vocem non dedit, ut *Facio* cum compositis quæ *a* servant, velut *Floccifacio*, *parvifacio*; quorum passiva supplemus per verbum *Fio*, & ejus composita: ut *Stupefio*, *parvifio*.

Amo studiosos, Cur [*studiosos*] est accusativi casus? Quia omne verbum activum solet construi cum accusativo casu: ut *Doceo literas*, *Aro terram*, *Ædifico ædem*.

Cupio equitare, Cur, [*equitare*] est infiniti modi post verbum *cupio*? Quia multa verba activa, loco accusativi casus, possunt construi cum infinito modo, velut *Cupio*, *volo*; *nolo*, *malo*, *propono*, *paro*, *affirmo*, *nego*, *incipio*, *censeo*, *sentio*, *judico*, *indico*, *dico*, *puto*, *existimo*, *scio*, *timeo*, *audeo*, *suadeo*, *jubeo*, *impero*, *opto*, *disco*, *debeo*, cum aliis præterea nonnullis, quæ similem habent significationem alicui horum verborum, & quædam ex eorum passivis: ut

ut *Volo discere*, *Nolo te ire*, *Puto te audisse*, *Cogor adesse*.

CONSTRUCTIO VERBORUM PASSIVORUM.

Amor quale verbum? Passivum. Quare? Quia in prima persona singulari finitur in *or*, & semper Anglice habet unam harum notarum, Am/ art/ is/ are/ was/ wert/were/ shall or will be/ shalt or wilt be.

Sunt autem passivorum tria genera: Unum quod omnes personas habet & numeros: ut *Amor*, *doceor*, *dicor*. Alterum quod fere tertiam personam habet in utroque numero: ut *Bibitur*, *bibuntur*: *Arantur*. Tertium quod tertiam personam recipit in singulari numero tantum, quod vulgo *Impersonale* vocatur: ut *Curritur*, *statur*.

Lædor ab hoste, Cur ablativus cum præpositione subjungitur verbo *Lædor*? Quia verba passiva primi aut secundi generis habent ante se nominativum dictionis significantis rem patientem; post vero, ablativum dictionis significantis rem agentem cum una harum præpositionum, *A*, *ab*, vel *abs*. Res *agens* intelligitur quæ in sermone vernaculo sequitur notam ablativi casus: ut I am taught by the Master/ *Ego doceor a præceptore*. *Ager seritur a Camillo*. *Pharmacum bibitur ab Alexandro*. Et fere ablativus qui sequitur verba passiva, potest verti in dativum casum: ut *Amor a te*, vel *tibi*.

CONSTRUCTIO VERBORUM COMMUNIUM.

Criminor quale verbum? Commune. Cur ita? Quia finitur in *or*, & habet significationem & activi & passivi.

Criminor te vel *a te*, Cur ponimus accusativum vel ablativum cum præpositione post verbum *Criminor*? Quia verbum commune, quum eo velut activo utimur, construitur instar activi: quum vero ut passivo, utimur instar passivi.

Communia verba fere vulgo numerantur, *Largior*, *experior*, *veneror*, *moror*, *osculor*, *hortor*, *criminor*, *amplector*, *interpretor*, *hospitor*.

CONSTRUCTIO VERBORUM NEUTRORUM.

Sum quale verbum? Neutrum. Quare? Quia in prima persona singulari definit in *um*, & non potest verti in passivam significationem, nec regere potest post se accusativum casum.

Distat abhinc mille passus, Quale verbum est *Distat*? Neutrum. Quare? Quia in prima persona singulari definit in *o*, nec admittit ante se hanc quæstionem [*quam rem*:] nec recipit passivam interpretationem, velut activa verba solent: nec potest regere accusativum, nisi mensuræ solum: ut *Distat mille passus*.

Surgo quale verbum? Neutrum absolutum. Quare? Quia cum suo nominativo sensum perfectum absolvit: atque ideo cum nullo alio casu naturaliter solet construi.

Hujus generis sunt verba quæ Latine definunt in *sco*, & quæ plerumque affectionem significant, aut corporis habitudinem: ut *Sto*, *jaceo*, *sedeo*, *surgo*, *vigilo*, *dormio*, *nauseo*, *rubeo*, *turgeo*, *horreo*. Multa præterea quæ motum corporis significant: ut *Curro*, *eo*, *vado*, *ambulo*, *venio*. Excipiuntur ex verbis in *sco* finitis,

finitis, *Disco*, *conquinisco*, & *assuesco* pro *assuesio*.

Eo in silvam, Cur accusativus cum præpositione sequitur verbum *Eo*? Quia neutra absoluta, quæ motum significant, construuntur cum accusativo casu appellativorum qui respondet ad hanc quæstionem [*quo*,] cum præpositione AD vel IN, velut *Ego eo*. Quo? *In silvam*. Aut cum ablativo cum præpositione *A* vel *AB*, qui responderi potest ad hanc quæstionem, *Unde*.

Eo dormitum, Quare supinum in *um* sequitur verbum *Eo*? Quia neutra absoluta significantia motum, construuntur cum supino in *um* dictionis quæ respondet ad hanc quæstionem, What to do? ut I go. What to do? To sleep. *Dormitum*.

Placeo quale verbum? Neutrum transitivum. Cur ita? Quia cum suo nominativo non efficit sensum perfectum sine alia dictione per casus inclinabili.

Placeo præceptori, Cur [*præceptori*] est dativi casus? Quia omnia hæc verba subjecta regunt post se dativum, *Pareo*, *obedio*, *servio*, *inservio*, *obtempero*, *satisfacio*, *acquiesco*, *placeo*, *displiceo*, *subvenio*, *succurro*, *resisto*, *obsisto*, *obsto*, *repugno*, *faveo*, *studeo*, *aspiro*, *nocco*, *officio*, *invideo*, *insulto*, *asto*, *hæreo*, *adhæreo*, *incumbo*, *impendet*, *tempero*, pro *moderor* : *propinquo*, *fido*, *confido*, *invigilo*, *insto*, *succenseo*, *præsideo*, *præsto*, *prævaleo*, *præniteo*, *diffideo*, *consulo*, pro eo quod est *consilium do*: & composita ab hoc verbo *Sum*, ut *Adsum*, *desum*, *insum*, *obsum*, *præsum*, *prosum*, *subsum*: excipe *possum*.

Abundo frugibus, Cur [*frugibus*] est ablativi casus? Quia hæc neutra transitiva construuntur cum ablativo casu, *Affluo*, *abundo*, *exubero*, *gaudeo*, *careo*, *egeo*, *indigeo*: ut *Affluo pecuniis*, *Abundo libris*. Hæc autem duo, *Egeo*, *Indigeo*, etiam cum genitivo construuntur: ut *Egeo consilii*, *Indigeo patris*.

Desine maledicere, Cur [*maledicere*] est infiniti modi? Quia hæc neutra, *Desino*, *cesso*, *persevero*, & *pergo* pro *persevero*, construuntur solum cum infinito modo, velut interdum etiam verbum *Gaudeo*.

CONSTRUCTIO VERBORUM DEPONENTIUM.

Sequor quale verbum? Deponens. Quare? Quia desinit in *or*, & habet significationes activi vel neutri.

Sequor majores, Cur [*majores*] est accusativi casus? Quia omnia deponentia quæ habent significationem activorum, regunt post se accusativum rei patientis, velut activa: ut *Sequor*, *insequor*, *aggredior*, *furor*, *populor*, *prædor*, *opinor*: breviterque omnia quæ, præter nominativum ante se, admittunt quæstionem [*quam rem*] de patiente quærentem: ut *Precor mortem*, *Loquor justa*: exceptis paucis deponentibus neutris, quæ inferius recensebuntur.

Opinor rediisse, Cur [*rediisse*] est infiniti modi? Quia hæc deponentia, *Conor*, *molior*, *inficior*, *reor*, *opinor*, *vereor*, *hortor*, *precor*, *gratulor*, construuntur cum infinito modo verbi significantis actionem: ut *Molior auferre*.

Reminiscor hujus rei vel *hanc rem*, Cur sine discrimine genitivum vel

accusativum ponis post verbum *Reminiscor?* Quia hæc deponentia, *Recordor*, *reminiscor*, *obliviscor*, possunt construi cum genitivo vel accusativo.

Lamentor quale deponens? Absolutum. Quare? Quia, nulla dictione per casus declinabili sequente, cum suo nominativo sensum perfectum reddit audientibus. Hujuscemodi verba sunt, *Philosophor*, *rusticor*, *expergiscor*, *morior*, *jocor*, *nugor*, *spatior*, *vagor*, *labor*, *peregrinor*, *periclitor*, *ratiocinor*, *luctor*, *crapulor*, *pergræcor*, *proficiscor*, *ingredior* pro *gradior*, *revertor*, *congredior*, *altercor*, *tumultuor*, *grassor*, *lamentor*, *orior*, *nascor*, *renascor*.

Proficiscor ad urbem, Cur accusativus cum præpositione sequitur verbum *Proficiscor?* Quia neutra absoluta quæ significant motum, regunt post se accusativos nominum appellativorum quæ respondent ad quæstionem *Quo*, cum præpositione AD vel IN: ut *Ego proficiscor*. Quo? *Ad urbem*. Et ablativum, cum præpositione A vel AB, respondentem quæstioni *Unde*.

Proficiscor visum, Cur supinum in *um* sequitur verbum *Proficiscor?* Quia neutra absoluta significantia motum construuntur cum supino in *um*, quod respondet ad quæstionem hanc, What to do? ut I go. What to do? To see. *Visum*.

Suffragor quale deponens? Transitivum. Quare? Quia significatione similis est neutro transitivo.

Suffragor amico, Cur [*amico*] est dativi casus? Quia hæc deponentia transitiva *Auxilior*, *adminiculor*, *opitulor*, *suffragor*, *innitor*, *blandior*, *minor*, *adulor*, *assentior*, *medeor*, *adversor*, *obsequor*, *moderor*, *insidior*, & *dominor*, cum aliis hujuscemodi, construuntur cum dativo.

Utor pulla veste, Cur [*veste*] est ablativi casus? Quia hæc deponentia, *Utor*, *abutor*, *fruor*, *fungor*, *vescor*, & *potior*, construuntur cum ablativo: *Potior* vero etiam cum genitivo: ut *Potior rerum*. Cum genitivo etiam construitur *Misereor*, ut *Misereor inopum*.

VERBA ACTIVA DIVERSARUM RERUM DIVERSOS CASUS REGENTIA.

1. *Quæ præter accusativum regunt genitivum aut ablativum.*

Accusavit illum ingratitudinis vel *ingratitudine*, Cur hoc verbum regit post se accusativum cum genitivo vel ablativo? Quia omnia verba activa quæ ad accusationem vel criminationem spectant, possunt, præter accusativum, regere genitivum vel ablativum significantem crimen: ut *Culpo*, *arguo*, *accuso te furti* vel *furto*.

2. *Quæ accusativum & dativum regunt.*

Dicavit illi librum, Cur hoc verbum habet post se dativum & accusativum? Quia omne verbum activum, præter accusativum, potest regere dativum ejus rei quæ responderi potest ad quæstionem *Cui:* ut *Do*, *trado*, *dedo*, vel *demonstro hominem tibi*. Eodem pacto construuntur deponentia activæ significationis: ut *Loquor*, *testor*, *testificor*, *gratificor hæc tibi*.

3. *Quæ duos accusativos.*

Doceo te literas, Cur verbum [*doceo*] duos habet accusativos post se? Quia

Quia hæc verba, *Doceo*, *rogo*, *interrogo*, *oro*, *quæro*, *flagito*, *peto*, *postulo*, *celo*, *calceo*, *induo*, *vestio*, *cingo*, regunt post se binos accusativos, quorum alter etiam in passiva voce servari potest: ut *Doceor grammaticen*, *Induor vestem*. Ex prædictis autem verbis ea quæ ad corporis ornatum spectant, possunt loco accusativi, id quod induimur significantis, habere ablativum: ut *Induo te stola*, aut *toga*.

4. *Quæ accusativum & ablativum.*

Spoliavit me libris, Cur hoc verbum regit accusativum & ablativum? Quia hæc verba, *Spolio*, *privo*, *exonero*, *fraudo*, *levo*, *vacuo*, *impleo*, *farcio*, *refercio*, & hujus generis verba, præter accusativum, adsciscunt etiam ablativum: ut *Spolio te libris*, *Impleo cyathum vino*.

Paullo illum superat, Cur verbum præter suum accusativum adsciscit hujuscemodi ablativum? Quia in universum verba activa significantia excessum aut præcellentiam, possunt præter suum accusativum regere ablativum dictionis significantis mensuram excessus aut præcellentiæ: ut *Præfero hunc multo*, *Paullo illum superat*, *Aliquanto eum præcedit*.

5. *Quæ accusativum cum dativo aut ablativo adsciscunt.*

Abstulit mihi vel *a me ensem*, Cur verbum præter accusativum adsciscit etiam dativum vel ablativum cum præpositione? Quia omne verbum quod ablationem significat, velut *Aufero*, *eripio*, *adimo*, *furor*, etiam *arceo* & *amolior*, præter accusativum feruntur in dativum vel ablativum cum præpositione: ut *Eripuit mihi* vel *a me librum*. Similiter etiam verba rogandi: ut *Peto a te*, *Oro a te*, *Flagito a te*.

COMMUNES OMNIUM VERBORUM TRANSITIONES.

1. *In instrumentum.*

Scripsi hæc calamo, Cur [*calamo*] est ablativi casus? Quia omne verborum genus regere potest ablativum ejus rei quæ rationem instrumenti obtinet, præpositione [*cum*] semper quidem subaudita, sed nunquam adhibita: ut *Alo te carne*, *Cædo te baculo*, *Servio tibi manibus*, *Sto pedibus*, *Video* & *videor oculis*.

2. *In pretium.*

Emi librum decem denariis, Cur [*denariis*] est ablativi casus? Quia omne verborum genus potest transire in ablativum dictionis quæ rationem pretii obtinet, modo nomen sit appellativum: ut *Vendidi auro*, *Emtus sum argento*, *Tacet magna mercede*, *Loquitur parvo*, *Dormit nullo pretio*, *Vigilat magno pretio*.

Diverto extra muros, Cur post verbum [*diverto*] sequitur præpositio cum suo casu? Quia cuilibet verbo pro ratione rei subjectæ potest succedere præpositio cum suo casu: ut *Sum* vel *jaceo in suburbio*, vel *extra muros*, vel *prope flumen*. *Doceo* vel *doceor in ludo*. *Servio ad molas*. *Lætor*, *jocor cum amicis*, vel *sine invidia*.

3. *In tempus.*

Habitavi hic annum, Cur [*annum*] hic est accusativi casus? Quia quodvis verbum potest transire in accusativum dictionis significantis tempus, quæ ad hanc interrogationem

Quamdiu, respondet, aut etiam in ablativum sine præpositione: ut *Studui sex menses* vel *sex mensibus*. Verum dictio, quæ velut ad quæstionem *Quando*, reddita ponitur, in ablativo usurpatur: ut *Veni hora prima*. Nisi eam præcedat præpositionum harum aliqua, *Ante*, *post*, *circiter*, *intra*, in sermone vernaculo: tum enim Latine adhibere eam necesse est, ut *Veni post* vel *ante cœnam*, & *circiter horam sextam*. *Absolvam opus intra paucos dies*, vel *paucis diebus*. *Veni ad diem statutum*, vel *in ipso tempore*.

GENERALIS CONSTRUCTIO OMNIUM MODORUM, VOCUM GERUNDI, ET PARTICIPIORUM.

Utinam audissem Virgilium, Cur accusativus [*Virgilium*] subjicitur optativo *Audissem?* Quia omnes modi & tempora verborum, cum vocibus gerundi & supinis, etiam regunt eum casum post se quem regit indicativus modus: ut *Audiendi*, *audiendo*, *audiendum*, vel *auditum sacrum*.

Constructio participiorum.

Ovidius dictus Naso, Cur [*Naso*] post participium *dictus*, ponitur in nominativo casu? Quia participia habent constructionem suorum verborum, tum intransitivam, ut *Simon creditus est amicus:* tum transitivam, ut *Amans virtutem*, *Superaturus hostem*, *Amatus a bonis*, *Amandus a civibus*.

Ablativus consequentiæ.

Jacobo regnante hæc sunt edita, Cur [*Jacobo*] est ablativi casus? Quia in oratione post nomen & participium, aut pronomen & participium, quum sequitur verbum cum nominativo diversæ rei a nomine aut pronomine, tum nomen aut pronomen cum participio erunt ablativi casus, qui vulgo appellatur ablativus consequentiæ.

Exempla omnium temporum: ut

Cæsare imperante Virgilius est natus.
Me profecturo tu manebis.
Veteribus legendis refloruerunt literæ.
Audita lectione veniam.
Præceptoris lectione audita tu abis.

Tempus serendi frumenta, Cur accusativus [*frumenta*] ponitur cum voce gerundi? Quia omnes voces gerundi (ut antea dictum est) habent post se constructionem suorum verborum, ut

Studio videndi patres vestros.
Paratus ad gratificandum amicis.
In tribuendo suum cuique.
Legendo veteres proficio.

Vocum Gerundi Constructio.

Vox activa gerundi in *di* finita sequitur appellativa: ut *Tempus abeundi*. Et certa quædam adjectiva: ut *Cupidus vivendi*.

Vox gerundi in *dum* activæ significationis subjicitur tribus præpositionibus,

Ad, ut *Ad dimicandum*.
Inter, ut *Inter agendum*, id est, *dum agis*.
Ante, ut *Ante domandum*, id est, *antequam domas*.

Alia etiam vox est huic quidem terminatione similis in nominativo &

& accusativo casu, & neutro tantum genere, cum verbo *Sum*, quæ significat aut *debitum*, aut *necessitatem*: ut *Parendum est parentibus. Censui de his ad te scribendum*, vel *scribendum esse*.

Cum vero dicimus, *Censui hanc rem tecum*, vel *a te tractandum*, jam participium est, & cum eo subaudiendus est infinitus modus ESSE.

Vox gerundi in *do* activæ significationis, interdum per se posita pro participio præsentis temporis accipitur: ut *Hos occidendo, illos accusando, totam civitatem labefactasti*, pro *occidens* & *accusans*.

Interdum subjicitur his præpositionibus, *In*, *de*, *ex*, *a* vel *ab*, *cum*: ut *In navigando. De transeundo in agrum. Ex defendendo, quam ex accusando uberior gloria paratur. Cum a scribendo vacarem. Ratio recte scribendi conjuncta cum loquendo est.*

De vocibus gerundi passivæ significationis.

Voces gerundi passivæ significationis semper absolute sumuntur. Accusativo passive sumto utimur cum præpositione *Ad*, velut activo: ut

Satis illustria ad cognoscendum.
Facilis ad discendum.

Ablativus item post verba & præpositiones absolute accipitur: ut *Anguis crepat cantando.*

Item, supina in *u* absolute ponuntur: ut *Difficile dictu*, *Incredibile memoratu.*

CONSTRUCTIO PRÆPOSITIONUM.

Apud forum audivi, Cur [*forum*] est accusativi casus? Quia hæ præpositiones construuntur cum accusativo casu, *Ad*, *apud*, *ante*, *adversum*, *cis*, *citra*, *circum*, *circiter*, *contra*, *erga*, *extra*, *inter*, *intra*, *infra*, *juxta*, *ob*, *per*, *prope*, *propter*, *pone*, *præter*, *post*, *penes*, *secundum*, *supra*, *secus*, *trans*, *ultra*, *versus*, *usque*. Hoc pacto, *Ad patriam*, *Apud villam*, *Ante ædes*, *Adversum inimicos*, *Cis Rhenum*, *Citra forum*, *Circum vicinos*, *Circa templum*, *Circiter viginti annos*, *Contra hostem*, *Erga propinquos*, *Extra terminos*, *Inter naves*, *Intra mœnia*, *Infra tectum*, *Juxta macellum*, *Ob augurium*, *Per parietem*, *Prope fenestram*, *Pone tribunal*, *Propter disciplinam*, *Præter officium*, *Post terga*, *Penes arbitros*, *Secundum fores*, *Supra cœlum*, *Secus viam*, *Trans ripam*, *Ultra fines*, *Romam versus*, *Usque oceanum.*

Coram testibus, Cur [*testibus*] est ablativi casus? Quia omnes hæ præpositiones construuntur cum ablativo, *A*, *ab*, *abs*, *absque*, *cum*, *coram*, *de*, *e*, *ex*, *pro*, *præ*, *palam*, *sine*, *tenus*: ut *A domo*, *Ab hoste*, *Abs te*, *Absque invidia*, *Cum exercitu*, *Coram testibus*, *De foro*, *E rure*, *Ex præfectura*, *Pro clientibus*, *Præ timore*, *Palam omnibus*, *Sine labore*, *Pube tenus.*

Hæ quidem præpositiones, *In*, *sub*, *super*, *subter*, & *clam*, possunt construi cum accusativo & ablativo: hoc pacto.

Veni in urbem, Cur [*urbem*] est accusativi casus post *In*? Quia [*In*] quando ad locum significat, cum accusativo construitur: ut *Eo in templum*, *in forum.* Quando vero significat aliquid esse aut fieri in loco, construitur cum ablativo: ut *Disputo in hortis.*

Missus

Missus est sub terram, Cur [*terram*] est accusativi casus? Quia [*sub* quando significat [*subter*] cum motu, habebit accusativum casum: ut *Sub terram ibit imago.* Item cum significat [*ante*] vel [*per:*] ut

Visa sub obscurum noctis.
Sub ipsum Arcturum. &
Sub lucem exportant calathis.

Cum vero significat in loco, habet ablativum: ut *Sub quercu.*

Super mediam noctem, Cur [*noctem*] est accusativi casus post præpositionem *Super?* Quia quando [*super*] accipitur pro *ultra*, construitur cum accusativo: ut

Super Garamantas & Indos.
Super mediam noctem studet.

Alioqui cum ablativo: ut *Fronde super viridi.*

Subter cameram, Cur [*cameram*] est accusativi casus post *Subter*? Quia *Subter* construitur & cum accusativo, ut *Pugnatum est supra subterque terram:* & cum ablativo, ut *Ferre juvat subter densa testudine casus.*

CONSTRUCTIO ADVERBIORUM.

Elegantius cæteris disputavit, Cur [*cæteris*] est ablativi casus cum adverbio comparativi gradus? Quia adverbia comparativi gradus & superlativi habent casum nominum comparativi & superlativi gradus post se: ut *Magis illo*, *Maxime omnium.* Sed *Propius* & *Proxime*, præter casum suorum nominum, etiam accusativum admittunt: ut *Propius & proxime urbem.*

Parum fidei, Cur [*fidei*] est genitivi casus? Quia adverbia quantitatis possunt construi cum genitivo: ut *Parum pecuniæ*, *Satis fidei*

Pridie Calendarum, Cur [*Calendarum*] est genitivi casus? Quia hæc adverbia temporis. *Pridie* & *Postridie*, possunt jungi cum genitivo: ut *Pridie Calendarum*, vel *hujus diei.* Aut etiam cum accusativo: ut *Pridie Idus* vel *Calendas*, *Pridie Palilia*, *Postridie Nonas*, aut *Compitalia*

Ecce autem alter, Cur [*alter*] est nominativi casus? Quia hæc adverbia demonstrandi *En* & *Ecce*, possunt construi cum nominativo: ut *En probitas*, *Ecce Deus.* Et cum accusativo, ut *En habitum.*

CONSTRUCTIO CONJUNCTIONUM.

Xenophon & Plato fuere æquales, Cur [*Xenophon* & *Plato*] ponuntur in simili casu? Quia conjunctiones copulativæ & disjunctivæ conjungunt in simili casu dictiones per casus inclinatas, quæ ad idem verbum referuntur: ut

Xenophon & Plato fuere æquales.
Socrates docuit Xenophontem & Platonem.

Item hæ quatuor, *Quam*, *nisi*, *præterquam* & *an*, instar copulativarum similes casus connectunt.

Quanquam animus horret, Cur [*horret*] est indicativi modi? Quia *Etsi* & *Quanquam* fere construuntur cum indicativis modis verborum: ut

Quanquam animus horret.
Etsi vereor, judices.

Similiter *Tametsi:* ut *Tametsi jactat.*

Quam-

Quamvis & *Licet* fere cum ſubjunctivo modo junguntur: ut, *Quamvis exeat*, *Licet miretur.*

Si, *donec*, *dum* pro *donec*, *antequam*, *poſtquam*, *priuſquam* cum indicativis & ſubjunctivis jungi poſſunt. [*Ut*] pro *Quo* poſt verbum, cum ſubjunctivo tantum. Similiter [*Ut*] pro *Quamvis.*

SUPPLEMENTA.

VERUM ad ſupplementum regularum de conſtructione hactenus datarum, neceſſe erit hæc quæ ſequuntur cognoſcere.

APPOSITIO.

Plato philoſophus præcepit, Cur [*philoſophus*] eſt nominativi caſus? Quia ſemper quum in una clauſula plures dictiones ponuntur, velut agens aut patiens, aut tanquam res cui aliquid accedit velut commodum aut incommodum: aut ſi utraque res tanquam nominata ponatur, aut tanquam inſtrumentum, pretium, menſura, tempus aut locus: ſive verbum ſubſtantivum, aut vocandi interveniat, ſive nullum interveniat, in eodem caſu debent poni, etiamſi genere aut numero non conveniant: ut

Homerus fons poëtarum auditur a diſcipulo puero.
Erat ingratus mihi præceptori.
Petrus vocabatur Cephas.
Percuſſit fuſte gravi telo.
Emi centum aureis gravi ſumma.
Studui viginti annos magnam partem vitæ.
Habitat in urbe Roma.

Igitur quando nullum verbum intercedit inter dictiones ita conſtructas, ut in exemplis ſuperioribus eſt propoſitum, ea vocatur *prima conſtructio appoſitiva.* Altera vero, de qua in Rudimentis dictum eſt, *ſecunda.*

Aliter ſic.

Dictio per caſus inflexa, quæ cum altera tanquam eandem rem ſignificans conjungitur, in eodem caſu ponetur, ſive verbum intercedat, ſive non.

Exempla ubi verbum intervenit.

Tu es civis, aut hæres, aut æger.
Ego vocor Thomas.
Tu ſedes incurvus.
Ille diſcit invitus.

Exempla ubi nullum intervenit verbum.

Lilius præceptor.
Sequana flumen.
Taurus mons.
Lutetia urbs.

Quando hujuſcemodi dictiones pro eadem re ponentur, deprehendemus hac quæſtione *Quis* vel *Quid* priori dictioni præpoſita: nam ſi poſterior dictio ad hanc quæſtionem recte reſpon-

ſponderi poterit, tum judicabimus utramque dictionem pro eadem re poſitam eſſe.

Exempla ubi verbum intervenit.

Tu es civis, *Tu es hæres*, *Tu es æger.* Hæ dictiones *Civis*, *hæres*, & *æger*, eandem rem ſignificant cum nominativo qui verbum præcedit, quia reſpondent ad hanc quæſtionem *Quis* vel *Quid* præpoſitam nominativo & verbo: hoc pacto, *Tu es*; Quid? *Tu es civis*, aut *æger*.

Exempla ubi nullum intercedit verbum, ut in his clauſulis:

Lilius magiſter, *Lutetia urbs.* Hæ dictiones *magiſter* & *urbs*, pro eadem re ponuntur cum dictione præcedenti, quia reſpondent ad has quæſtiones *Quis* vel *Quid* præpoſitas priori dictioni: ut *Lilius.* Quis? *Lilius magiſter.* *Lutetia.* Quid? *Lutetia civitas.*

DE SUPERLATIVO.

Superlativus gradus, ſi conſtruitur intranſitive, hoc eſt, ſi in caſu cum dictione præcedenti convenit, conveniet etiam in genere & numero inſtar adjectivi, cujuſcunque fuerit generis genitivus ſequens: ut,

Leo eſt fortiſſimus animalium.
Roſa eſt pulcherrima florum.

Quod ſi nulla hujuſcemodi dictio ſuperlativum præcedat, conveniet in genere cum genitivo ſequenti: ut

Maxima animalium degunt in aqua.

Eadem ratio etiam in partitivis obſervatur: ut

Unus hominum judicatus eſt ab Apolline ſapiens.
Boves ſolæ animalium retro ambulantes paſcuntur.

DE RECIPROCO USU GENITIVI PRO DATIVO.

Amicus Cæſaris, Cur [*Cæſaris*] eſt genitivi caſus? Quia nomina tranſeuntia in dativum, poſſunt etiam in genitivum tranſire, quum exhibent perſonam poſſidentis, aut ejus ad quem aliquid ſpectat: ut

Amicus, *inimicus Virgilii.*
Similis vel diſſimilis majorum.

Contra vero, nonnulla quæ in genitivum tranſeunt, poſſunt conſtrui cum dativis dictionum, quibus dativi nota præponitur: ut

Præceptor mihi, *Conſcius ſibi.*

DE COMPARATIVO.

Minor fratrum, Cur [*fratrum*] eſt genitivi caſus poſt nomen comparativi gradus? Quia comparativa quæ habent notam genitivi caſus ante nomina pluralis numeri, conſtruuntur cum genitivo inſtar partitivorum: ut The elder of the two Brothers. *Major duorum fratrum.* *Peritior noſtrum duorum.*

Paullo altior patre, Cur [*paullo*] eſt ablativi caſus, quum comparativus habeat alium ablativum, nempe *patre?* Quia omnis comparativus gradus, præter ablativum, de quo in Rudimentis dictum eſt, poteſt regere alium ablativum ſignificantem menſuram exceſſus: ut

Multo fortior, *Paullo altior.*

Hic autem ablativus communis eſt etiam ſuperlativis: ut

Multo jucundiſſimus.

Item, verborum tranſitionem excipit, quæ exceſſum aut præcellentiam

tiam ſignificant: ut

Multo præſtat, *prævalet*, *ſuperat*, aut *vincit*.

Item, quatuor adverbia hunc caſum recipiunt, nempe *Secus*, *aliter*, *ante*, *poſt*: ut

Multo ſecus, *Multo poſt*.

Genitivus item qui comparativa ſequitur, poteſt reſolvi in ablativum cum præpoſitione *e* vel *ex*: ut

Major juvenum, *Major ex juvenibus*.

CONSTRUCTIO PRONOMINUM.

Mei, *tui*, *ſui*, *noſtri*, *&* *veſtri*.

Non meminiſti noſtri, Cur hic potius dicimus [*noſtri*] quam [*noſtrum?*] Quia poſt omnia verba, voces gerundi, ſupina & participia, quæ cum genitivo conſtruuntur, utimur genitivis in *i* finitis duorum pronominum primitivorum, *Ego* & *tu*: ut *Miſereor tui* vel *veſtri*. *Indiges mei* vel *noſtri*. Excipe duo verba *Intereſt* & *Refert*, quæ adſciſcunt ſibi ablativos fœmininos pronominum poſſeſſivorum.

Intereſt vel *refert mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra* & *veſtra*.

Memor noſtri, Cur dicimus [*noſtri*,] non autem [*noſtrum?*] Quia omnia adjectiva genitivum regentia, conſtruuntur cum genitivis pronominum in *i*: ut

Plenus vel *ſimilis mei*.
Neſcius vel *immemor tui*.
Compos vel *cupidus veſtri*.
Expers noſtri.

Excipe numeralia, partitiva, & ſuperlativa: quæ quoties cum genitivis pluralibus pronominum conſtruuntur, adſciſcunt genitivos in *um* finitos: ut

Unus vel *duo noſtrum*.
Quiſque vel *uterque veſtrum*.
Tertius vel *quartus noſtrum*.
Maximus vel *minimus veſtrum*.

SUI ET SUUS.

Pronomine *Sui* nunquam utimur, niſi quum ſubjectum nominibus aut pronominibus tranſitum verbi ad ipſa eadem reflectit, nempe ad eandem perſonam unde progreſſus eſt: ut *Cicero diligit ſe*, *Reminiſcitur ſui*, *Favet ſibi*, *Loquitur ſecum*. Aut interdum alterius perſonæ actionem ad prioris verbi nominativum reflectit, idque fere poſt unam harum trium conjunctionum, *Ut*, *ne*, & *quod*: aut infinitum verbi modum: ut *Rogat te ut venias ad ſe*, vel *venire ad ſe*, *Dicit quod obliviſceris ſui*, vel *te obliviſci ſui*.

Cum vero actio tertiæ perſonæ tranſit in rem ad ipſam ſpectantem, vel ab ea poſſeſſam, tum utemur pronomine poſſeſſivo *Suus*: ut.

Cicero meminit clientum ſuorum.
Cicero profexit rebus ſuis.

DE INFINITO MODO.

Cupio ſpatiari ſolus, Cur [*ſolus*] hic eſt nominativi caſus poſt infinitum modum? Quia quando infinitus modus eſt actio paſſiove ejus perſonæ quæ præcedit verbum finitum, tum infinitus modus poteſt ſimilem ei perſonæ caſum poſt ſe recipere: ut *Cupio equitare ſolus*.

Sin autem infinitus modus ſit alterius perſonæ actio, quam ejus quæ præceſſit verbum finitum, tum neceſſe eſt quod accuſativus ſignificans eam per-

personam cujus infinitus modus est actio, præcedat: ut *Jubeo te cubare solum.*

Quod si dativus casus hujuscemodi infinitum modum interdum præcedat, is casus, non infiniti, sed præcedentis est verbi: ut *Permitto tibi dicere.*

Delectat me vivere ruri, Quis est nominativus hujus verbi *Delectat*? Infinitus modus *Vivere*, cum his quæ ab eo pendent. Cur ita? Quia hæc tertiæ personæ *Juvat*, *decet*, *delectat*, *oportet*, possunt loco nominativi habere ante se infinitum modum cum his quæ ab eo pendent: post autem, accusativum: ut *Juvat me incumbere literis*, præter *Oportet*, quod post se accusativum non habet.

Juvat evasisse hoc malum, Cur id quod est loco nominativi, sequitur verbum? Quia quotiescunque infinitus modus ponitur loco nominativi qui verbum præcedit, inter loquendum solet postponi verbo: ut *Delectat vivere in patria*, *Oportet prospicere in futurum. Contigit ducere uxorem*, *Miserum est semper timere mortem.*

VERBA IMPERSONALIBUS SIMILIA.

Ex neutris absolutis quædam referuntur aut ad Deum, aut ad vocem aliquam cognatæ significationis: atque ideo fere in tertiis tantum personis comperiuntur singula, ut *Pluit*, pro, *Deus pluit* vel *pluvia.* Similiter in his, *Tonat*, *ningit*, *grandinat*, *fulminat*, *gelat*, *lucescit*, *vesperascit*, &c.

VERBA ABSOLUTA.

Quid facies? Scribo. Quod genus verbi est [*scribo*] in hac forma loquendi? Neutrum absolutum. Cur ita? Quia quodvis verbum ita in oratione positum, tanquam respondeat ad unam harum quæstionum [*Quid facio ego? Quid facis tu? Quid facit ille?*] potest fieri absolutum: ut *Amo*, *scribo*, *loquor*, *servio*: si modo ponantur tanquam respondentes ad unam harum quæstionum.

IMPERSONALIUM SIMILIA CUM DATIVO.

Non vacat mihi ludere, Cur [*mihi*] est dativi casus? Quia hæc verba neutra tertiæ personæ, *Accidit*, *contingit*, *evenit*, *competit*, *placet*, *libet*, *licet*, *expedit*, *liquet*, *patet*, *constat*, *sufficit*, *vacat*: ut *Contigit oppetere*, *Vacat scribere*: quum infinitum modum habent loco nominativi, possunt regere post se dativum: ut *Contingit tibi ducere uxorem.*

SUM CUM GENITIVO.

Hic ager est Pauli, Cur [*Pauli*] est genitivi casus? Quia hoc verbum *Sum*, *es*, *fui*, construitur transitive cum genitivo dictionis sequentis, quæ rationem possidentis obtinet: ut *Hic codex est Georgii.* Præterea cum dativo, quando potest resolvi per verbum [*habeo*:] ut *Est mihi noverca*: pro, *habeo novercam.*

VERBA CUM ABLATIVO.

Palleo timore, Cur [*timore*] est ablativi casus? Quia dictiones quæ ponuntur tanquam significantes caussam propter quam aut per quam aliquid fit, post quodvis verbi genus possunt poni in ablativo sine præpositione, aut in accusativo cum *ob* vel *pro-*

propter: ut *Caleo igni*, & *propter ignem*. *Palleo* & *frigeo timore*, *Tremo frigore*, *Mendico egestate*, *Non largior penuria*, *Non maneo* vel *abeo pudore*.

DE ADJECTIVIS PRETII.

Pluris vendidi quam emi, Cur [*pluris*] est genitivi casus? Quia octo sunt adjectiva quæ sine appellativis in significatione pretii ponuntur in genitivo. Sunt autem hæc, *Tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, *quantivis*, *quantilibet*, *quanticunque*, & *tantidem*: ut *Quanti emisti*? *Pluris constitit*. Quod si cum appellativis conjungantur, erunt ablativi casus: ut *Quanto metiris pretio*? *Tanta summa emi*. Excipe *Tantidem*, quod ablativo caret.

PROPRIA NOMINA OPPIDORUM.

Profectus est Eboracum, Cur [*Eboracum*] est accusativi casus? Quia quandocunque verbo subjicitur proprium oppidi nomen, velut ad locum significans, aut velut respondens ad hanc quæstionem *Quo*, fere in accusativo casu ponetur sine præpositione: ut *Eo Romam*. Duobus appellativis *Rus* & *Domus* eodem modo uti solemus: ut *Eo domum*, *Eo rus*.

Veni Roma; Cur [*Roma*] est ablativi casus? Quia quum propria nomina oppidorum ponuntur post verbum velut e loco significantia, aut velut respondentia quæstioni *Unde*, erunt ablativi casus citra præpositionem: ut *Veni Roma*, *Tarento*. Item, *Veni rure*, *domo*.

Eadem ratio est in his quæ per locum significant: ut *Transivi Roma*. *Tarento*, *rure*, *domo*.

Severus Imperator mortuus Eboraci, Cur [*Eboraci*] est genitivi casus? Quia propria nomina oppidorum primæ vel secundæ declinationis & singularis numeri, quæ reddi possunt ad quæstionem *Ubi*, vel quæ subjiciuntur verbo significanti ut in loco, erunt genitivi casus: ut *Fui Romæ*, *Tarenti*: cum his quinque appellativis, *Domi*, *humi*, *militiæ*, *belli*, *foci*. Si nomen oppidi sit pluralis numeri, aut alterius declinationis, erit ablativi casus: ut *Fui Athenis*, *Sulmone*, *Neapoli*. Unum appellativum etiam in dativo usurpamus, *Ruri*.

INTERIM PERSONALIA, INTERIM IMPERSONALIA.

Pœnitet me vidisse, Cur [*me*] est accusativi casus? Quia hæc sex verba, *Pœnitet*, *tædet*, *miseret*, *miserescit*, *piget*, & *pudet*, quando tanquam personalia ponuntur, & habent infinitum modum loco nominativi, tunc regunt post se accusativum: ut *Pœnitet me videre hæc mala*. Interdum nec infinitum modum, nec ullum nominativum habent pro basi & fundamento: tunc impersonalia vocantur, & construuntur cum genitivo & accusativo, quæ diversas res significant: ut *Pœnitet me erroris*.

Sunt item non paucæ rationes privatæ constructionis verborum, quæ idiomata vocantur, de quibus alibi dicetur.

DE RATIONE MUTANDI VOCES GERUNDI ACTIVÆ SIGNIFICATIONIS IN PARTICIPIA PASSIVA.

Participia in *dus* interim adsignificant præsens tempus: ut *Amandus*,

Who is loved: ſed hoc genere frequentius in obliquis caſibus utimur. Interim habent ſignificationem futuri: ut *Amandus*, **Who ſhall be loved**.

Hoc loco ſciendum, voces gerundi cum accuſativis conſtructas, poſſe verti in participia in *dus*, conſtructione tranſitiva mutata in intranſitivam; nempe accuſativo cum participio conjuncto in eo caſu, in quo antea vox gerundi erat. Id autem interdum fieri poteſt in ſignificatione præſentis temporis, hoc pacto:

Per vocem gerundi in *di*: ut

Impediebar hodie occupatione ſcribendi literas.

Per participium præſens in *dus*,

Impediebar hodie occupatione literarum ſcribendarum.

Et per vocem gerundi in *do*,

Diſcendo hæc præcepta proficias.

Per participium præſens,

Diſcendis his præceptis proficias.

Per vocem gerundi in *dum*,

Inter agendum gratias hoc mihi contigit.

Per participium præſens,

Inter agendas gratias hoc mihi contigit.

Rurſus per participium futuri temporis, hoc pacto:

Per vocem gerundi in *di*,

Erit nobis cras libertas comedendi carnem.

Per participium futuri temporis,

Erit nobis cras libertas carnis comedendæ.

Per vocem gerundi in *do*,

Cras erit mihi negotium in enarrando poëtas.

Per participium futuri temporis,

Cras erit mihi negotium in poëtis enarrandis.

Per vocem gerundi in *dum*,

Ibimus cras ad colligendum nuces.

Per participium futuri temporis,

Ibimus cras ad colligendas nuces.

CONSTRUCTIO QUARUNDAM PRÆPOSITIONUM.

Uſque.

Quædam præpoſitiones privatam habent rationem conſtructionis, velut [*uſque*] quod cum alia præpoſitione conjungitur: ut *Uſque in Pamphyliam*, *Uſque ad Taurum*, *Uſque ad feſtum.* Præter propria nomina oppidorum, & duo appellativa *Rus* & *Domus*, cum quibus ſolitaria conſtruitur: ut *Romam uſque*, *Neapolim uſque.*

Tenus, *Verſus.*

Hæ duæ præpoſitiones *Tenus* & *Verſus* contra naturam præpoſitionum ſubjiciuntur dictionibus quas regunt: ut *Romam verſus*, *Pube tenus.* Interdum etiam [*cum*] ſubjicitur: ut *Quicum*, *quibuſcum*, *mecum*, *tecum*, *ſecum*, *nobiſcum*, *vobiſcum.* Etiam *Verſus*, cum dictionibus quæ non ſunt propria oppidorum, ſæpe jungitur cum *AD* & *IN*: ut *Ad Occidentem verſus*, *In Italiam verſus.* Sæpe etiam ſine his: ut *Italiam verſus navigaturus eram*, *Amanum verſus profecti ſumus.* *Tenus* item ſæpe conſtruitur cum genitivo, ſed ſemper pluralis numeri: ut *Aurium tenus*, *Crurum tenus.* Et cum abla-

ablativo ſingulari & plurali: ut *Pube tenus*, *Pectoribus tenus*, *Verbis tenus*.

CONSTRUCTIO QUARUNDAM INTERJECTIONUM.

Hei mihi, Cur [*mihi*] eſt dativi caſus? Quia hæ interjectiones *Hei* & *Væ* conſtruuntur cum dativo: ut *Hei mihi*, *Væ tibi*. *Heu* cum accuſativo: ut *Heu ſtirpem inviſam*. Interim & *Heu* & *Hei* cum nominativo: ut *Heu pietas*, *Hei miſeria*.

Proh cum nominativo & accuſativo: ut *Proh Jupiter*, *Proh dolor*, *Proh deum atque hominum fidem*.

O cum nominativo jungi poteſt: ut *O fortunati, quorum jam mœnia ſurgunt*. *O ego ne poſſem*. Cum accuſativo: ut *O fortunatos*. Et cum vocativo, ſed tum adverbium eſt compellandi aut vocandi: ut *O Melibœe*.

CONJUNCTIONES COPULATIVÆ DIVERSOS CASUS CONNECTENTES.

Emi equum centum denariis & pluris. Cur conjunctio copulativa hoc loco non conjungit ſimiles caſus? Quia nonnunquam ipſarum dictionum proprietas in cauſſa eſt quo minus conjunctio ſimiles caſus jungere poſſit: ut *Emi equum centum nummis & pluris*. *Fui Romæ & Thebis*.

Figuræ conſtructionis ſunt.

ECLIPSIS, ZEUGMA, SYLLEPSIS, PROLEPSIS & ENALLAGE.

ECLIPSIS.

Quum nihil in oratione, quo minus perfecta ſit dictionum conſtructio, deeſt, tum oratio JUSTA & integra dici poteſt. Sin autem ad legitimam conſtructionem aliqua dictio abeſt, ſiquidem brevitatis gratia omiſſa ſit ex communi conſuetudine optimorum in lingua Latina auctorum, (quod facile ex his, quæ in oratione poſita ſunt, ſubaudiri poſſit,) tum oratio FIGURATA poteſt appellari. Ea vero *figura* vocatur *Eclipſis*: ut *Lego Virgilium*; ubi ut plenam efficias conſtructionem, neceſſe eſt ſubaudias pronomen *Ego*.

Subaudiuntur autem in linguæ Latinæ communi conſuetudine omnium fere partium voces. *Nomen*, ut poſt relativum [*qui*,] & poſt pronomina relativa, ea dictio quæ ex ſuperiore clauſula ſolet repeti in eodem caſu, genere, numero, & perſona cum relativo: ut *Virgilius recitat quem cupio videre*, ubi poſt [*quem*] ſubauditur *Virgilium*. Et, *Audio Virgilium qui longe præſtat cæteris poëtis*, ubi poſt [*qui*] ſubauditur *Virgilius*. In hoc autem genere fere figuratis utimur orationibus; juſtis autem & integris raro, niſi certis de cauſſis.

Item, poſt interrogativum [*quis*] in maſculino genere ſæpe ſubauditur *Homo* aut *Deus* pro rei ſubjectæ circumſtantia: ut *Quis currit?* pro *Quis homo currit?* *Quis mundum creavit?* pro, *Quis Deus*.

Item, ante hujuſcemodi verba, *Pluit*, *tonat*, *luceſcit*, ſubauditur aut *Deus*, ut *Pluit*, pro, *Deus pluit*: aut vox cognatæ ſignificationis, velut *Pluvia*, *tonitru*, *lux*.

Item, pronomina fere ſubaudiri ſolent, velut ante verba primæ & ſecundæ perſonæ hi nominativi *Ego*, *tu*, *nos*, & *vos*: ut *Scribo*, ſubau-

ſubaudi *Ego: Scribimus*, ſubaudi *Nos*. In hoc autem genere frequentius figuratis quam integris utimur, niſi certis quibuſdam de cauſſis. Interdum abeſt pronomen *Ille*, aut aliud ſimilis ſignificationis: ut *Didymus eſt medicus, & tamen ſcribit pueris*, pro, *tamen ille*, vel *idem*, vel *is ſcribit pueris*.

Verba non raro ſubaudiuntur, præſertim verbum [*Sum*] fere in omnibus modis, temporibus, numeris & perſonis, præter imperativum: ut *Omnia vanitas*, ubi ſubauditur. *ſunt*. *Quamvis omnia vanitas*, ſubaudi *ſint*. *Hinc mihi prima mali labes*, ſubaudi *erat*. *Promiſi ultorem*, ſubaudi *futurum eſſe* vel fore.

Similiter quum ad interrogationes reſpondemus, ſi verbum in reſponſione non adhibeamus, neceſſe eſt id ſubaudiri quod in quæſtione poſitum eſt: ut *Quis ſcripſit hæc*? Si reſpondeas, *Thomas:* oportet ſubaudias, *ſcripſit*. Quod ſi in interrogatione verbum fuerit primæ perſonæ, in reſpondendo ſubaudietur verbum ſecundæ perſonæ: ut *Quot verſus ſcripſi*? Si alter reſpondeat, *Decem*, neceſſe ſubaudias *ſcripſiſti*. Sin verbum in quæſtione fuerit ſecundæ perſonæ, ſubaudietur in prima: ut hic, *Quot annos natus es*? Si reſpondeatur, *Decem*, ſubaudi *natus ſum*.

Quem vocas? *Nicolaum*, Cur [*Nicolaum*] eſt accuſativi caſus? Quia ſemper dictio per caſus inflexa, in reſpondendo conſentit in caſu cum dictione interrogationis ad quam reſpondet: ut *Quem recitas*? *Virgilium*. Niſi forte verbum cum aliis dictionibus aliam conſtructionis rationem obtineat in quæſtione, quam in reſponſione: ut *Emiſtine tanti*? *Imo vilius* vel *duplo*. *Damnatuſne es furti an ſacrilegii*? *Imo utroque*. *Cujus eſt hic liber*? *Meus*, non autem *mei*.

Similiter ante verba ſubjunctivi modi frequenter ſubauditur imperativus [*fac*] cum conjunctione *Ut*: velut *Mittas*, pro, *fac mittas*, vel *fac ut mittas*. Interim ſola conjunctio: ut *Velim mittas*, *Careat ſucceſſibus opto*, pro, *Ut mittas*, *ut careat*.

Similiter ſubaudiuntur participia: nempe ubi duo nomina, aut nomen cum pronomine ponitur in ablativo conſequentiæ ſine participio, neceſſe eſt participium *Ens*, etiamſi inuſitatum ſit, ſubaudire: ut *Cæſare* & *Bibulo Conſulibus*, pro, *entibus Conſulibus*. In hoc autem genere figurata conſtructio ſolum uſu recepta eſt.

Similiter præpoſitiones ablativo ſervientes ſæpe deſunt: veluti *A*, *cum*, *e*, vel *ex*, *pro*, & *in*: ut *Alcibiades inteſtino malo patria liberata*, pro, *ab inteſtino malo*, &, *Duo juvenes candidis equis apparuerunt*, pro, *cum candidis equis*; &, *Projice tela manu ſanguis meus*, pro, *e manu*; &, *Multum ille & terris jactatus & alto*, pro, *in terris*, *in alto*.

ZEUGMA.

Interdum duæ aut plures ſententiæ conjunguntur per unum verbum, adjectivum, aut participium ſingulare, quod in ſingulis clauſulis ſubauditur, in una ſolum adhibetur; & convenit cum aliqua dictione clauſulæ in qua ponitur: ut *Cicero ſcribit*, *& Homerus*, *& Virgilius*. *Catullus erat doctus*, *& Horatius*.

Hoc autem genus loquendi figuratum

tatum est, figura autem vocatur *Zeugma.*

SYLLEPSIS.

Interim diversæ clausulæ, hoc est, quæ habent dictiones diversorum generum, numerorum, aut personarum, conjunctas cum verbo, adjectivo, aut participio, quod quidem singularis sit numeri, convenit cum proximo appellativo aut nominativo casu: ut

Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem.
Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
Hic illius arma, hic currus fuit.

Sin autem adjectivum aut participium sit pluralis numeri, cum præstantiore dictione aliarum clausularum conveniet in genere & persona.

Ex generibus masculinum est præstantius fœminino. Ex personis præstat prima secundæ & tertiæ: secunda vero tertiæ.

Exempla generum.

Pater & mater mortui sunt.

Personarum:

Ego & tu discimus, Tu & ille discitis.

Similiter in eadem clausula in secunda forma appositivæ constructionis, si fuerint duo nominativi diversarum personarum, verbum conveniet cum præstantiore: ut *Ego Thomas scribo.* Hæc autem forma sermonis est figurata: figura vero vocatur *Syllepsis.*

Multis item aliis modis dictiones in altera duarum clausularum omittuntur, quas ex altera repeti necesse est, ut perfectam orationem efficias: ut *Multi mortales peste periere, plures ferro cecidere*, pro, *plures mortales: Sol auget ventos & comprimit*, pro, *comprimit ventos. Est doctior quam ego*, pro, *quam ego sum. Scribit melius quam ante*, pro, *quam ante scripsit*, aut *scribebat.*

Hujuscemodi voces fere subaudiuntur, quum clausulæ conjunguntur per dictiones quæ mutuam inter se habent connexionem, & quæ sibi invicem respondent: cujusmodi sunt, *Tantus, quantus: Non modo, sed etiam: Tam, quam: Ita, sic: Adeo, ut:* cum similibus.

Exempla.

Tantum reposui, quantum tu, pro, *tu reposuisti.*

Non modo nobis invidet, sed etiam tibi, pro, *tibi invidet.*

Sic vivit, ut ego, pro, *ego vivo: Tam est lactis abundans, quam pecoris*, pro, *pecoris abundans.* In his omnibus subauditionibus, si dictio quæ subauditur, fuerit penitus eadem in omnibus suis accidentibus cum dictione quæ in alia clausula adhibita est, figura vocatur *Zeugma.* Sin autem diversi generis, numeri, casus, personæ, modi aut temporis fuerit, figura erit *Syllepsis.*

PROLEPSIS.

Quum generalis dictio, quæ in multitudinis numero fere præcedit, rursus in partibus intelligitur, nec adhibetur, figura vocatur *Prolepsis:* ut *Aquilæ volant, altera ab oriente, altera ab occidente:* in quo exemplo dictio [*aquila*] bis intelligitur, ut plenam efficias constructionem: *Nos scribimus, tu versus, ego prosam:* ubi subaudiendum est *Scribis* & *Scribo.*

Duorum fratrum, alter indoctus, alter doctus: ubi bis ſubauditur *Frater.*

ENALLAGE.

Auctores etiam interdum aliam orationis partem pro alia ponunt, & tum ſermo figuratus eſt: figura vero appellatur *Enallage*, ut nomen pro adverbio: ut, *Sole recens orto:* &, *Sublime volat*, pro, *recenter* & *ſublimiter.*

Aut pronomen loco nominis: ut *Non ea vis animo*, pro, *tanta* vel *talis.* Et, *Quæ tua humanitas eſt*, pro, *qualis*,

Aut verbum loco nominis, ut *Scire tuum nihil*, pro, *ſcientia.*

Participium pro nomine tribus modis. Quum loco appellativorum ipſis utimur: ut *Cupiens litium*, *Fugiens laborum.* Quum recipiunt comparationem: ut *Doctus, doctior.* Quum aliter componuntur quam verba a quibus deſcendunt: ut *Doceo*, *indoctus.*

Præpoſitio pro adverbio, ut [*poſt*] pro *poſtea*, & [*ante*] pro *antea.*

Adverbium loco nominis, ut *Sic vita erat*, pro *talis. Genus unde Latinum*, pro, *a quo. Hinc illæ lacrymæ*, pro, *ex hoc.* Et conjunctionis loco, ut [*Cum*] quando ei ſubjungitur *Tamen:* ut *Cum prævideris, tamen non caviſti.*

Conjunctio pro adverbio, ut [*Quidem*] loco *Profecto*, aut *Certe.*

Interim unius partis orationis ſpecies commutantur, utpote appellativum pro adjectivo: ut *Dardana ſuſcitat arma*, pro, *Dardania.*

Aut unum pronomen pro alio ponitur: ut *Vivite felices, quibus eſt fortuna peracta Jam ſua*, pro, *Veſtra.*

Aut verbum abſolutum pro activo: ut *Corydon ardebat Alexim*, pro, *Amabat.*

Aut activum pro abſoluto aut paſſivo: ut *Siſtunt amnes, terræque dehiſcunt*, pro, *Stant*, aut *ſiſtuntur.*

Sæpe etiam præterita verborum neutrorum abſolutorum quæ adſignificant locum, in ſignificatione paſſiva videntur poni: ut *Ivit*, He is gone. *Venit*, He is come. *Surrexit*, He is riſen.

Participium paſſivum pro activo: ut *Tacitus* pro *tacens.*

Una præpoſitio pro altera: ut *Multa ſuper Priamo rogitans*, pro, *de Priamo.*

Adverbia loci, pro adverbiis temporis: ut *Hic* & *Ibi*, pro *Tunc.*

Conjunctio copulativa, pro disjunctiva: ut *Subjectiſque urere flammis*, pro, *ſubjectiſve.*

Interim unum accidens ejuſdem partis pro alio ponitur, velut caſus pro caſu: ut *Projice tela manu ſanguis meus*, pro, *mi. It clamor cœlo*, pro, *ad cœlum.*

Genus pro genere: ut *Validi ſilices*, pro, *validæ.*

Numerus pro numero: ut *Medioque ex hoſte recepti*, pro, *mediis ex hoſtibus*, &, *Pars volucres factæ.*

Perſona pro alia: ut *Omnes aquæ quæ ſuper cœlos ſunt*, pro *eſtis.*

Modus pro modo: ut *Facile omnes perferre ac pati*, pro, *perferebat ac patiebatur.*

Tempus pro tempore: ut *Accedo ad pediſſequas, quæ ſit rogo*, pro, *accedebam & rogabam:* vel *acceſſi & rogavi.* Et, *Samia mihi mater fuit*, pro, *erat.*

GEOR-

GEORGIUS BUCHANANUS
LECTORI.

QUUM *jam ad umbilicum perductus esset hic* Libellus, *mihi visus sum non ab re facere, si* Lodoici Vivis *epistolam* De ratione studii *huc adjicerem, non tam ut vacuas explerem paginas, quam ut ne malos medicos imitatus esse videar, qui laborantibus sæpenumero pharmaca præscribunt, cæterum rationem illis utendi penitus omittunt: quam qui non in omnibus rebus tanquam scopum intuetur, is quæ alioqui utilissima sunt, ea frustra & ad nullum usum sibi comparata esse sciat. Præterea ut libellus ad filiam, ita epistola ad matrem, atque adeo ad filiam instituendam missa est: in qua quum de aliis rebus pluribus, tum de his* Rudimentis *habes eruditissimi viri judicium. Vale, & fruere.*

JOHANNES LODOICUS VIVES
DOMINÆ
CATHARINÆ
Reginæ Angliæ *Patronæ unicæ, S.*

JUSSISTI ut brevem aliquam rationem conscriberem, qua in *Maria* filia tua instituenda præceptor ejus uti posset. Parui libens tibi, cui in rebus multo majoribus obsequi vellem, si possem. Et quoniam institutorem illi doctum in primis hominem ac probum, ut par erat, delegisti, res velut digito indicasse fui contentus: ille reliqua explicabit. Quæ tamen aut obscure tradita, aut prætermissa a scriptoribus *Artis Grammaticæ* putavi, ea paullo pluribus consignavi verbis. CHRISTUM precor ut hæc docendi ratio & ad eruditionem & ad virtutem filiam tuam impense juvet. Vale, & hunc meum animum addictissimum majestati tuæ scito. *Oxoniæ*, Non. Octob. M. D. XXIII.

JOHANNES LODOICUS VIVES
DE
RATIONE STUDII
PUERILIS.

LECTIO.

LITERARUM sonos doceatur plane, diserte & exacte proferre: neque enim parum ad insequentem institutionem interest, quomodo didicerit elementa & syllabas pronuntiare. Sciat ex literis alias esse *Vocales*, alias *Consonantes:* quot sint illæ, quot istæ, & cur sic dictæ. Esse ex consonantibus alias *mutas*, quæ a se incipiunt, & finiunt in vocalem: ut *b*, *c*, *d:* sic vocantur, quod quum fari incipiant, nisi succurrat vocalis, obmutescunt. Alias *semivocales* dici: ex iis quasdam *liquidas*, ut *l*, *m*, *n*, *r*. Tum duas ex vocalibus, *i* & *u*, transire in consonantes, quum post eas sequitur vocalis, cui in sono junguntur, ut *vivo*, *conjicio*, *vinum*, *vulpes*. At in Græcis dictionibus nunquam ἰῶτα fit consonans: ideo nec *Iacobus*, nec *Iohannes* consonantem *j* habent. *V* consonans apud eos est βῆτα, vocalis *u* est ȣ diphthongus, quocirca assuescat scribere *u* vocalem hac forma, propter Græcum *υ* quod sæpenumero apud Latinos in *u* transit: ut *Sylla*, *Sulla*; *Tybur*, *Tubur:* & consonantem hanc *v*, propter βῆτα Græcum. *Syllaba* dicitur quasi comprehensio literarum, sed ex sola vocali potest fieri syllaba: ut *Maria*, JESUS. Tum discat syllabam constare, aut ex vocali sola, aut ex vocali & consonante, aut ex vocali & consonantibus. Sine vocali nunquam fit syllaba, & quot sunt vocales, totidem syllabæ. Ex vocalibus fieri *Diphthongos* quatuor: duas scribi & proferri, duas scribi & non proferri, nisi quod paullo crassior est sonus, quam si esset vocalis simplex. Eadem in literis Græcis ostendenda, ut emendate sciat in utraque lingua legere. Infigenda hæc sunt & inculcanda, ut recte literas & syllabas proferat, nec ullum insit in ore vitium.

PARTES ORATIONIS.

Deinde sciet esse apud Latinos octo *partes orationis*, quatuor *variabiles*, & quatuor *invariabiles*. Ex variabilibus, quæ significant aliquid fieri, & inflectuntur per modos & tempora, dicuntur *Verba*. Quæ declinantur per casus, & significant aliquod fieri in tempore, dicuntur *Participia*. Certa quindecim sunt *Pronomina:* reliqua *Nomina*. Ex invariabilibus certas quinquaginta esse *Præpositiones*. Eas vero quæ conjungunt partes orationis, vocari *Conjun-*

junctiones, *Convinctiones* olim: esse nonnullas subitum mentis affectum significantes, quæ vocantur *Interjectiones*; reliquas *Adverbia* nominari. Hæc sint a nobis crasse ac ruditer utcunque ostensa, sicut & alia in hoc libello omnia, magis ut intelligantur, quam ut exacte a nobis tradantur.

SCRIPTIO.

Inter hæc omnia det aliquid temporis formandis literis, non tam eleganter, quam velociter, ut si quid præceptor dictet, ipsa suis scribat digitis. Si quem auctorem legat, & vel verbum, vel sententia placeat, excerpat. Magis hærent memoriæ, quæ nos ipsi scripsimus, quam quæ alii: interim etiam dum scribimus, animus a cogitatione rerum, sive levium, sive turpium, avocatur. Versus, qui ad imitationem proponuntur, contineant gravem aliquam sententiolam, quam juvet edidicisse; nam toties rescribendo, necesse est retineatur. Dabitur opera ut initio saltem imitando castigate scribat.

MEMORIA.

Memoriam quotidie exerceat, ut nullus sit dies in quo ipsa aliquid non ediscat. Sic & acuetur ingenium, & facillimam sibi ac promtissimam parabit memoriam, ut postea quæcunque libuerit, nullo retineat negotio, & firmissime. Durantque in reliquam vitam, quæ ista ætate percipiuntur. Initio poterit de nocte cubitum itura, attente bis aut ter relegere quæ memoriæ mandari volet, & postridie mane a se reposcere.

INFLEXIO NOMINUM.

Incipiet nomina inflectere, & discet esse sex nominum genera, *Masculinum*, quod signatur hac voce, *hic*. *Fœmininum*, quod ista, *hæc*. *Neutrum*, quod *hoc*. *Commune*; quod *hic* & *hæc*. *Omne*, quod *hic*, *hæc*, *hoc*; aut per tres voces. *Dubium*, quod signatur per ista duo, *hic* vel *hæc*: id est, quod, si volumus, potest esse masculinum: &, si volumus, fœmininum: ut *Margo*, *cortex*: dicimus enim *Amarus cortex*, & *amara cortex*: Et inter commune & dubium hæc est differentia, quod quum omne genus pertineat ad adjectiva, communi quum additur adjectivum, respiciendum est de quo sexu loquaris, & sic addi genus adjectivi: quod postquam addidisti, non potes mutare de eodem loquens. In ambiguo vero liberum est utrumcunque genus adjectivi libuerit addere, & postquam addideris, de eodem loquens potes mutare; ut si dicas, *Albus canis*, de mare, bene dicis, de fœmina, non bene. Et quum dixisti de mare, *Albus canis*, de eodem non licebit dicere, *Alba canis*. At de quacunque cortice loquaris, dices ut voles, *Albus cortex*, sive *Alba cortex*; & postquam illud dixeris, de eodem loquens cortice, dices, *Alba cortex*. *Promiscuum*, quod Græci *epicœnum*, non est genus; nam hic de natura rerum non loquimur, sed de qualitate vocum. *Substantiva*, sive *substantialia*, sive *appellativa* nomina dicuntur omnia: præter illa quæ sunt omnis generis, hæc vero dicuntur *epitheta*, sive *adjectiva*. Illud annotabit propter sola adjectiva, reperta esse in substantivis

tivis genera, nam si adjectiva non essent, nihil esset opus generibus, ut quum dicimus *Revereor patrem*, *Ne lædas hominem*, *Exclude canem*, non refert cujus sit generis; si sit addendum adjectivum, tunc considerandum est cujus sit generis.

Post hæc tradentur numeri duo; nam *dualem* Græcorum non recipimus Latini, nec magnopere observant Græci. Tum casus seni in utroque numero: additur septimus, cujus meminit Quintilianus, & post eum Servius, ut *Precibus Deum placo*. *Vocativus* semper similis est nominativo, præterquam in quibusdam nominibus primæ declinationis & secundæ. Nomina neutra habent accusativum & vocativum similes nominativo, & in plurali hi tres casus finiuntur in *a*. Nomina *composita* sic declinantur ut sua *simplicia*. Hinc explicandæ *Declinationes* quinque: quomodo *Prima* cognoscatur ex genitivo singulari vel plurali, & quot habeat finitiones in nominativo, & quemadmodum omnia nomina hujus declinationis finita in *as* vel in *es* sint Græca. Hinc inflectet nomina hujus declinationis. *Secunda* quomodo cognoscatur, & quot habeat fines. *Tertia* itidem, in qua sunt undecim fines, *a*, *e*, *o*, *c*, *d*, *l*, *n*, *r*, *s*, *t*, *x*. Hinc sequuntur *Quarta* & *Quinta*. Post hæc incipiet discere congruentiam adjectivi & substantivi in numero, genere, & casu: in qua exerceatur aliquamdiu multis exemplis propositis.

DE VERBIS.

Jam ad *verba* veniendum, in quibus duo sunt noscenda: naturæ verborum, & syntaxes, sive constructiones. Quinque sunt *modi* in verbo: *Indicativus*, & quasi *Narrativus*, per quem referimus aliquid; in quo sunt quinque tempora, *Præsens*, *tria præterita*, & *futurum*. Inter *præterita* hoc est discrimen, quod *perfectum* significat rem actam, sicut nomen ipsum sonat. *Imperfectum* significat rem nondum fuisse perfectam aut transactam eo tempore de quo loquimur. *Plus quam perfectum* significat rem perfectam ante aliam factam, ut *Veni ad te hora decima, tunc e lecto surgebas, & mater tua jam fecerat rem sacram.* Ita *præteritum imperfectum* & *plus quam perfectum* ad aliquid aliud referuntur, cujus ratione aut imperfectam rem, aut plus quam perfectam denotant. Addunt nonnulli *futurum perfectum*, quod subjunctivi esse dicitur, id propterea perfectum nominatur, nam si dicas, *Quum cœnabo*, significas, *inter cœnandum:* sin vero, *Quum cœnavero*, id est, *perfecta cœna*. *Imperativus modus*, quod per illum imperamus: sed & precamur hoc, & adhortamur. Duo dederunt huic tempora, *præsens* & *futurum subjunctivi* huic modo, ut *Dixeris*, *feceris:* præcipue cum negatione, *Ne dixeris*, *ne feceris:* & negatione *ne*, aut *neque*, *nunquam*, *non*. *Optativus*, per quem optamus. Huic placet esse quinque tempora, *præsens* & *præteritum imperfectum*, Utinam discerem, *præteritum perfectum*, Utinam didicerim, *præteritum plus quam perfectum*, Utinam didicissem, *futurum*, Utinam discam. *Subjunctivus*, quia subjungit aliam orationem: ut *Quum benefeceris, lætare*. Quinque sunt huic tempora, & solent ea interdum

terdum capi pro temporibus indicativi. Dehinc *Infinitivus* cur dicatur, & quot habeat tempora. Addidit Thomas Linacer modum *Potentativum*, idque merito & docte. Hunc trades, quum paullo plus in literis promoverit. Exercenda est in modis & temporibus diligentissime, addita voci Latinæ voce Britannica, quæ illi respondet, & usus ostendendus: nam Britanni ex proprietate vernaculæ linguæ nonnunquam in temporibus peccant. Hæc ubi erunt cognita, sciat numeros esse in verba geminos, personas ternas. Interea inflectet verba per quatuor *Conjugationes*; simul discet quibus hæ conjugationes inter se notis distinguantur: habebitque generalia quædam de illis præcepta, quæ spectent ad *præterita* & *supina*; ut in *Prima* declinatione *præteritum* terminari in *avi*, *supinum* in *atum*: in *Secunda* in *ui* vocales, & *supinum* in *tum* varie; in *Tertia* nonnulla *præterita* & *supina* exempli caussa adferentur, nam res est multiceps; in *Quarta præteritum* in *vi* syllabam, & *supinum* in *itum*. Quæ excipiantur ab iis canonibus, procedente tempore paullatim cognoscet. Dehinc quæ tempora ex quibus manant, & quemadmodum formentur. Tum veniendum erit ad eam, quæ Græcis dicitur *Syntaxis*, Latine *Constructio*. Primum intelligat orationem nullam posse constare sine verbo. Nec verbum posse poni sine *supposito*, vel expresso, vel subintellecto, ut in prima persona & secunda. Suppositum hoc & verbum quomodo debeant congruere, ne vitium admittatur. His cognitis, venietur ad quinque verborum genera. *Activum* quod finitur in *o*, & habet passivum in *or*. Huic datur *nominativus* in re agente, & hoc est *suppositum*: datur *accusativus* in re patiente, seu recipiente actum verbi, ut *Maria amat matrem suam*. Sunt ex his verbis alia, quæ præter istos casus admittunt *genitivum*, ut *Deus accusat genus humanum ingratitudinis*, &, *Superbus postulat superbum arrogantiæ*. Alia *dativum*, ut *Suade optima etiam inimicis*, *Da egenis necessaria*. Alia *accusativum*, ut *Ne doceas philomelas cantum*, *Roga Deum bonam mentem*. Alia *ablativum* sine præpositione, ut *Exue pavonem plumis*, *quibus ornes canem*. Alia *ablativum* cum præpositionibus *a*, vel *ab*, vel *e*, vel *ex*, vel *de*, ut *Audi jucundam fabellam a patre*, *ex patre*, *de patre*. Istæ possunt dici formæ sive species verborum activorum. Et casus isti præter nominativum & accusativum rei agentis & patientis dicantur casus *speciales*. *Passivum* verbum est, quod ex activo fit, addita *r*; ut *Amor* ab *amo*, in re patienti, seu quæ fit, habet *nominativum*, & hoc est *suppositum*: in re agenti, *ablativum* cum præpositione *a* vel *ab*, vel *dativum*; interdum *accusativum* cum præpositione *per*. Casus speciales eodem modo manent in activa & passiva, ut *Maria amatur a matre*, *& ornatur ab ea virtutibus*. *Neutrum* est quod finitur in *o*, & non habet passivum in *or*, nisi in tertiis personis: quandoque nominativum habet pro supposito. Ex istis alia habent *genitivum* post se, vel *ablativum* sine præpositione, ut *Bonus homo iracundia caret*, & *Indiget Dei solius*. Alia *dativum*, ut, *Maria inservit matri*, & *Sapiens tempori paret*. Alia cum præpositione jun-

junguntur, quæ nominantur absoluta, ut *Cœnata deambulo in porticu. Pulcher animus habitat in pulchro corpore.* Alia habent *ablativum* sine præpositione: ut *Ardeo amore recti. Malus flagrat cupidine vindictæ.* Alia *ablativum* cum præpositione, ut verba passiva, & significant passionem, ut *Desides pueri merito vapulant a præceptore.* Sed multa habent *accusativum* significantem rem verbi, ut *Servio servitutem*, *Curro cursum*, *Vivo vitam. Sum*, *es*, *est*, ponitur inter neutra, quod ante se habet *nominativum*, post se interdum *nominativum*, quum res pertinent ad idem, ut *Virtus est maximum bonum*; & *genitivum*, ut *Liber hic est Mariæ*; & *dativum*, ut *Eruditio est omnibus magnæ voluptati*; & *ablativum* ut *Sis puella probo ingenio.* Adduntur *composita* hujus verbi undecim, *Adsum*, *absum*, &c. quæ post se recipiunt *dativum*, ut *Adsum virtuti*, *Desum vitio. Commune* verbum finitur in *or*, sine activo in *o*, & retinet significationem activam & passivam: quum capitur in significatione activa, habet constructionem verborum activorum; quum in passiva, verborum passivorum, ut *Ego veneror probitatem*, *Probitas veneratur a me:* quod tamen est rarius, & sunt hæc perpauca. *Deponens* finitur in *or*, sine activo in *o*, & alteram significationem retinet, activam in pluribus. Hæc verba pro supposito, quemadmodum & cætera, nominativum habent. Post se vero alia *genitivum*, ut *Miserere communis naturæ*, *Recordare accepti beneficii.* Alia *dativum*, ut *Dominare cupiditatibus*, *Obsequere bene monentibus.* Alia *accusativum*, ut *Sequere Deum*, & *nancisceris beatitudinem.* Alia *ablativum* sine præpositione, ut *Utor*, *non fruor pecunia.* Alia cum præpositione quæ passionem significant: ut *Ex paucis verbis magnum bellum oritur.* Habebit formulam omnia verba recipere *dativum*, in re cujus designatur *utilitas* vel *commodum*, vel *damnum:* ut *Cato docebat sibi suum filium*, *Perdo tibi tuam pecuniam.* Sæpe ex proprietate Latini sermonis, quam facilius est intelligere, quam explicare, ut *Ego tibi hunc hominem bellissime tractavi.* Tum & *nominativum* habet post se, quum pertinet ad idem quod suppositum, ut *Ego disco libens literas*, *Inservio tibi lætus*, *Tu vocaris Maria*, *Tu diceris*, *prædicaris*, *scriberis*, *putaris*, *haberis bonus*, *Recta conscientia vivit semper læta*, *Expeditus currit celerior.* Istorum omnium satis erit in singulis speciebus unum aut alterum, ad summum tria exempla proponere. Inter loquendum vero aut legendum annotari poterit, quæ verba ad quas species pertineant. Sic fiet in verbis impersonalibus, & in aliis quæ dicemus. Danda est opera, ut exempla sint interdum gravia, quæ sancte illam erudiant; interdum festiva, quæ delectent. Admiscebuntur castæ & puræ aliquæ fabellæ, quæ animum ejus reficiant & redintegrent, tum etiam excitent.

PARTICIPIA.

Deinde sequuntur *Participia*, quæ Latini habent trium temporum, & unde formantur. Hæc explicabuntur, & quæ significant actionem, quæ passionem. Ante se nullum habent casum, post se vero casum sui verbi, ut *Inserviens foro*, *Dilectus a patre*,

atre, *Cariturus vitio*, *Docendus a bono magistro*.

VERBALIA.

Sunt quædam voces, quæ habent participiorum faciem, & sunt nomina quæ tempus non denotant: ut *Amans librorum*, *homo venerandus*: *verbalia* nominantur. Sunt & *verbalia* in *or*, quæ formantur ab ultimo supino: ut *Amator*, *suasor*: & alia fœminina in *trix*, quæ fiunt a verbalibus in *tor*, ut *Amatrix*: genitivo junguntur. Sciet quæ *participia*, quibus verbis vel adsunt, vel desunt: & verba quæ formulas generales in inflexione sequuntur, quæ non. Illa etiam quæ *anomala* dicuntur; vel *defectu*, ut *Ajo*, *inquio*, *salve*, *vale*; vel *varia declinatione*, ut *Fero*, *tuli*. Postea quæ *multiplicem* habent *constructionem*, id est, quæ variis jungi possunt casibus, ut *Recordor hanc rem*, & *illius rei*. *Postulo te hujus criminis*, & *de hoc crimine*. Qua de re scripsit libellum *Antonius Mancinellus*, quem *Thesaurum* appellavit. Hæc quum erunt semel utcunque exposita (neque enim tradi exacte necesse est) adhibebitur compendium Grammaticæ *Thomæ Linacri*, & libellus *De constructione*, qui circumfertur *Erasmi* nomine; simul & ejusdem *Colloquia*: ex quibus retinebit aliquot vocabula, & loquendi formulas, quibus in sermone quotidiano utetur: quas subinde expediet ab ea reposcere ne excidant, & jubebitur alios sic alloqui. Expediet conscribi illi dialogos aliquot iis de rebus, in quibus quotidie versatur, ut illis Latine nominandis assuescat, velut de indumentis, de partibus ædium, de cibis, de partibus temporis, de instrumentis musicis, de supellectile. Vocabulorum veræ & propriæ significantiæ explanabuntur, ne improprie utatur. Tum differentia inter illa quæ similia videntur, & congruentia inter ea quæ dissimilia. In hoc proderit non totum *Vallam* enarrare, sed quædam ab illo excerpta, qualia *Nebrissensis* collegit, & *Antonius Mancinellus*. Sed acri opus est judicio, ne frivolas, aut parum observatas, aut falsas quoque præceptor tradat, cujusmodi sunt haud sane paucæ in *Valla*, *Nonio*, *Servio*, *Donato*, sed maxime in *Gellio*. *Etymologias* quoque multorum cur dicta sint, accipiet. Sic enim verius & certius tum intelliget, tum continebit, & ea cognitione delectabitur: multumque in his latet peritiæ, modo recte & acute expendantur, nec undecunque frivolæ aut ridiculæ petantur, quod fecerunt patrum & avorum memoria, qui hanc partem tractandam susceperant, Latini & Græci sermonis penitus ignari. Annotabuntur ei, quæ usu ineruditorum barbara vocabula usurpantur, & quæ sunt quidem Latina, sed inversæ significationis.

EXERCITATIO LATINE SCRIBENDI.

Incipiet hoc loco oratiunculas ex Anglico in Latinum vertere, faciles initio, paullatim difficiliores, per omnia genera & formulas verborum, sed partim graves & sanctas, partim festivas & urbanas. Simul cum his discet *Catonis disticha*, & *Mimos Publianos*, & *Sententias septem sapientum*, quæ omnia eodem libello *Erasmus* conjunxit & explicavit. Ediscet ex illis sententiolis aliquot vi-

tæ maxime utiles, quas habeat in posterum velut antidota adversus venenum & prosperæ fortunæ & iniquæ, discatque jam nunc in hac tenera ætate veras & incorruptas opiniones, ut ea sola bona putet quæ vere sunt talia, velut virtutes, & eruditionem; ea mala quæ re vera mala, ut vitia, & ignorantiam, & stultitiam: ne mala pro bonis accipiat; aut e contrario, ne tenuibus & exiguis rebus tanquam magnis capiatur & moveatur; ne etiam magna pretiosa tanquam vilia contemnat. Delectabitur interim fabellis quæ vitam erudiant, quas ipsa aliis referre possit, ut de *Papyrio* prætextato puero apud *Gellium*, de *Josepho* in sacris libris. de *Lucretia* in *Livio*, de *Griselide* & aliis, ut ex *Valerio*, *Sabellico*, & hujus notæ scriptoribus, quæ pertinebunt ad aliquam commendationem virtutis, aut detestationem vitii. Habeat *Dictionarium Latinum* & *Anglicum*, quod sæpe consulat, ut sciat, quid quodque vocabulum significet. Res quum non intelliget, explicabuntur a præceptore. Turpium & fœdarum rerum vocabula nec intelligat, nec, si fieri possit, legat vel audiat. Conficiat sibi libellum ex vacua charta, in quo sua manu conscribat sententiolas, quas memoriæ mandatura est, eritque ei vice cujusdam enchiridii.

REDITUS AD PRIORA EXACTIUS.

Poterit hoc loco repetere quæ de quinque *verborum generibus* dicta sunt. Post ad verba quæ dicuntur *impersonalia*, quorum alia sunt *activæ vocis*, alia *passivæ*. *Activæ vocis* cur dicantur, & eorum esse species quinque. Aliorum quæ ante se habent *genitivum*, post se *infinitivum*: ut *Interest hujus parasiti adulari*. Quæ *dativum*, & post *infinitivum*, ut *Stulto non placet audire verum*. Quæ possunt esse *personalia* mutata constructione, ut *Tu proba placebis matri*. Alia quæ ante se *accusativum*, post *infinitivum*, ut *Decet nobilem non superbire*. Alia quæ ante se *accusativum*, post *genitivum* vel *infinitivum*, ut *Pœniteat te peccati*, aut *peccasse*. Alia quæ quum adduntur verbis impersonalibus, sunt *impersonalia*, & habent constructionem eorum: quum vero personalibus, sunt *personalia*, ut *Incipit me tædere ludi hujus*, &, *Ne incipias senex insanire*, *Non potest Athenienses pœnitere Phocionis*, *qui unus poterat & solebat stultas illorum consultationes improbare*. Verba impersonalia passivæ vocis, sunt similia tertiis personis singularibus verbi passivi. Veniunt ab activis & neutris, nullum habent suppositum, post se vero casum verborum a quibus descendunt, ut *A nobis auditur*, *a vobis statur in cubiculo*, *sedetur in triclinio*, *estur*, *bibitur affatim*. Si quis addat suppositum, fit passivum, ut *Scribitur liber*. Sequitur constructio infinitivorum: illa est vulgaris ante se habere accusativum pro supposito, post se casum sui verbi, ut *Me legere tibi librum erit utile*. Adduntur verbis, in quibus diligenter est animadvertenda constructio. Nam sunt multa verba quæ ante se & post se, etiam interjecto infinitivo eundem casum requirunt, quum res pertinet ad idem. Exemplis res est declaranda, *Ego volo pudica esse*, *Tu velles fuisse ad tales epulas invitatus*: nisi si quis ad-

adderet accusativum ante infinitivum, ut *Ego volo me esse literatam.* Jam in aliis, *Socrates non potest esse ferox*, *Maria existimatur & dicitur esse castissima.* Et in hoc verbo [*videor*,] *Ego videor tibi esse literata*, *Tu videris mihi esse sancta*, *Romani videntur nobis nimis cupidi belli & pecuniæ*, *Dico vos videri simias*, *Mihi licet esse doctæ*, *Tibi vacat esse diserto.* Hinc de constructione gerundii & supini, quæ est apud *Vallam*, & ex illo apud recentiores istud annotabitur, gerundium adjectivum non venire nisi a verbo cui additur accusativus, & ratione illius casus: non enim dicimus, *Veni huc tui serviendi caussa*, vel *ad carendam voluptatem*; nec *ad scribendum te*, vel *scribendo tibi*, ut sit adjectivum: sed *Caussa observandi tui*, *Cogito de te docenda*, *Propter vos erudiendos.* Commodum nunc erit explanari vim potentativi modi, quæ sunt voces temporum subjunctivi, ut *Tu virgo hoc dicas? Quis crederet mendaci? Peccaveris sane, sed semel*, *Nemo sic dixisset*, *Nunquam accessero pravis consultoribus.* His cognitis venietur ad significationem & Syntaxim reliquarum partium orationis, de vi *pronominis*, de *adverbio*, de *præpositione*, de *conjunctione*, quibus addatur verbi *modis*, & quomodo conjungat. *Interjectio* cur ita sit appellata, quod per affectum interponatur orationi, ut *Magnum heu! fecerat nefas.* Poterant ista dici a me fusius, sed admonere satis habui, quæ ab aliis essent copiose tractata: quæ omnia usus & lectio auctorum explanabit & expoliet, reddetque, ut apertiora, sic etiam certiora.

SERMO.

Loquatur cum præceptore & cum discipulis Latine, quas habeat tres aut quatuor; nam solam institui non conducit: sed nec plurimæ sint, & eæ puellæ, atque etiam selectissimæ, liberaliter & sanctissime educatæ, a quibus nihil audire possit, aut discere, quod mores corrumpat, quorum prima semper debet esse cura. Stimuletur modo præmiolis, modo contentione & æmulatione: laudetur ipsa, laudetur & alia, ipsa audiente. Conabitur exprimere quæ apud auctores legerit: & quemadmodum alios audierit loquentes, quos putet eruditos esse, attente auscultatos, sic & loquetur ipsa, in quo est imitatio, res in studiis non parum utilis, præsertim teneræ ætati, quæ nihil melius, quam imitatur: nec solum voces æmulabitur, sed pronuntiationem quoque, ne in accentibus peccet.

ACCENTUS.

De quibus cognoscat initio generalia præcepta, duo in primis in sermone Latino: penultima syllaba longa, in ea est accentus, ut *Parentis.* Altera, penultima brevi, in antepenultima est accentus, quantacunque sit, ut *Hominis*, *Dominus.* In ultima nullæ Latinæ dictiones accipiunt accentum, præter pauca inflexibilia, ut *Porro*, *una*, *illo.* In dissyllabis omnibus accentus est in penultima, præter ea quæ dixi indeclinabilia. Tum licebit universalia illa cognoscere, de vocali ante vocalem, quæ est brevis, de vocali ante duas consonantes, aut consonantem vim

duarum habentem, quæ longa: & omnis syllaba diphthongo scripta, longa est. Anxia illa de syllabarum quantitate, vel alias discet, vel non eget fœmina, quod magis puto. Observabit institutor, quemadmodum loquetur, vitiaque tum sermonis, tum linguæ sedulo repurgabit, ne hærere sinat. Ostendet rationem cur vel solœcismum castigarit, vel barbarismum, vel vitiosam pronuntiationem. Admonebit ut vitet, ne iterum idem peccet: si rursus eodem relabatur, admoneat prioris errati.

ANNOTATIONES.

Habeat librum chartaceum majusculum, in quo manu sua annotet, tum verba, si qua inter legendum graves auctores inciderunt, vel utilia usui quotidiano, vel rara, vel elegantia: tum loquendi formulas argutas, venustas, lepidas, eruditas: tum sententias graves, facetas, acutas, urbanas, salsas: & historias ex quibus exemplum vitæ suæ possit petere. Advertet etiam, ubi, & quemadmodum grammaticorum serventur præcepta, ubi negligantur. Nam ars grammatica ex usu auctorum nata est; ideo hic est arti præferendus, quum discrepant. Ars tamen necessaria est, quæ recte & emendate loqui ex observatione docet. Auctores in quibus versabitur, ii erunt, qui pariter & linguam & mores excolant atque instituant; quique non modo bene scire doceant, sed bene vivere. Hujuscemodi sunt, *Cicero*, *Seneca*, *Plutarchi opera*, quæ sunt a variis versa, aliquot *Platonis dialogi*, præsertim qui ad rempublicam gubernandam spectant; *Hieronymi epistolæ*, & quædam *Augustini opera*, *Erasmi institutio Principis*, *Enchiridion*, *Paraphrases*, & alia ejus permulta pietati utilia; *Thomæ Mori Utopia*. Historiam poterit leviter cognoscere ex *Justino*, & ex *L. Floro*, & *Valerio Maximo*. Inter hæc omnia, & quum surgit e lecto, & quum it cubitum, aliquid quotidie ex *Novo testamento* legat. Sunt & *Christiani poëtæ*, quos jucundum fructuosumque erit legere, velut *Prudentius*, *Sidonius*, *Paulinus*, *Arator*, *Prosper*, *Juvencus*, qui multis in locis possint cum quovis veterum certare, elegantia carminis dico: nam rebus tanto sunt superiores, quantum bona malis præstant, & humanis divina. Quum hos leget, habeat *Vocabularium Latinæ linguæ*, *Calepinum* scilicet aut *Perottum*, ad quem recurrat hærens in Latina voce. Hanc puto esse rudem studiorum delineationem: exactiora tempus admonebit, & prudentia tua inveniet.

F I N I S.

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI
DE
PROSODIA LIBELLUS.

VETERES Latini septemdecim characteribus literarum erant contenti, *a b c d e f g i l m n o p r ſ t u.*

Adjecta est *h*, quæ formam literæ, vim aſpirationis haberet.

X, *y*, & *z*, peregrinæ ſunt; *q* & *k* non neceſſariæ. Nam *c*, *q* & *k* eundem ſonum reddunt. X ad pingendi modum compendium facit pro *cs* vel *gs*; pro *necs* & *legs*, ſcribitur *nex* & *lex*.

Y ad ſonum Græcarum vocum exprimendum eſt neceſſaria.

Loco τȣ̃ z, veteres duplex *ſſ* ſcribebant: ut, pro *patrizo*, *patriſſo*.

Dividuntur literæ in *Vocales* & *Conſonantes*.

Vocales, *a e i o u.*

Conſonantes, *b c d f g l m n p r ſ t.*

Dividuntur Conſonantes in *mutas* & *liquidas*.

Mutæ, *b c d f g p t.* *Liquidæ*, *l m n r.*

Ad vocales adjiciunt *y* Græcum, medium inter *i* & *u*.

Nam *u* Latinum reſpondet ȣ Græcorum diphthongo.

Vocales autem ſunt dictæ, quod ſingulæ per ſe ſyllabam & ſonum perfectum faciant, ut *Eoa*, *Io*, *urit*.

Conſonantes, quod perfectum ſonum, niſi cum vocali junctæ, non edant.

Mutæ vocantur, quod earum ſonus obtuſius, quam aliarum conſonantium, feriat aures.

Liquidæ autem, quod ſubjectæ mutis curſum orationis minus remorentur, & vocalem brevem præcedentem non neceſſario faciant longam.

Liquidæ etiam dici poſſunt, qua ratione liquidam vocem dicimus, quod earum frequentia orationem non modo minus languidam, quam mutæ; ſed etiam grandiorem & ſonantiorem reddat: ut

Virg. 8. Æneid.

—— *Rauco ſtrepuerunt cornua cantu.*

Lucan. lib. I.

Pompejana reum clauſerunt ſigna Milonem.

Quam ob cauſſam reor eaſdem etiam *ſemivocales* appellatas, quaſi medio inter mutas & vocales ſono.

Duæ vocales, quoties in unam ſyllabam coaleſcunt, *diphthongum* efficiunt; ut *æs*, *Eurus*, *aula*, *fœtus*: eſt enim diphthongus duarum vocalium in una ſyllaba ſonus.

In hac tamen vocalium conjunctione, *j* & *v* ambiguam vim habent: nam cum prior in vocalem ſequentem incumbit, vim conſonantis induit, ut in *Juno*, *Venus*, *Jovis*.

J autem inter duas vocales interjecta, pro duplici conſonante accipitur; ut in *ajo*, *Vejovis*.

Sunt & aliæ *duplices*, *x* & *z* de quibus superius est dictum.

Ut e literis syllabæ, ita e syllabis pedes, e pedibus fiunt versus.

Hic, ordo naturæ poscere videtur, ut primum de syllabis, mox de pedibus, ultimo loco de versu dicatur: verum ordo resolutionis hoc loco mihi videtur commodior, quam compositionis. Quare a versu incipientes, eum in sua membra resolvemus. *Versus* inde dictus videtur, quod, cum cursus orationis ad certum numerum syllabarum venerit, iterum alium ordimur: ut,

Virg.

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. ——

Is ex pedibus componitur, sic,

-vv	-vv	-vv	--	-vv	--
Opti-ma	*quæque di*	*es mise*	*ris mor*	*talibus*	*ævi.*

Hanc dimensionem versuum per pedes vulgo *scansionem* appellant; eamque commode, ad captum puerorum, in sinistræ manus digitos collocant.

Genus versus maxime vulgatum est, quod a materia *Heroicum*, a numero pedum *Hexametrum* dicunt.

Pedes, unde versus componuntur, dissyllabi sunt quatuor.

Pyrrhichius, e duabus brevibus, ut *Deus*, vv

Spondæus, e duabus longis, ut *Harpax*, --

Iambus, e brevi & longa, ut *erunt*, v-

Choreus, e longa & brevi, ut *ardor*, -v

Hunc postremum vulgo *Trochæum* vocant.

Trium syllabarum octo.

Tribrachys, e tribus brevibus, ut *ruere*, vvv

Molossus, e tribus longis, ut *fecerunt*, ---

Dactylus, e longa & duabus brevibus, ut *omnibus*, -vv

Anapæstus, ex duabus brevibus & longa, ut *homines*, vv-

Bacchius, e brevi & duabus longis, ut *parentes*, v--

Antibacchius, e duabus longis & brevi, ut *mentiris*, --v

Amphimacer, e longa, brevi & longa, ut *sordidi*, -v-

Amphibrachys, e brevi, longa & brevi, ut *amare*, v-v

Cæteri pedes oratoribus quam poëtis sunt usitatiores: præter *Proceleusmaticum*, e quatuor brevibus, qui loco *Dactyli* vel *Anapæsti* interdum ponitur; *Choriambum*, ex *Choreo* & *Iambo* compositum, qui sui generis carmen *Choriambicum* facit.

Animadvertendum, non omnes pedes supra enumeratos in omnium carminum genera convenire, sed alios aliis esse familiares. *Hexameter* versus, qui & *Heroicus* vocatur, recipit in quatuor primis locis *Dact.* vel *Spond.* vel *solos*, vel *mixtos*, in quinto raro *Spondæum*, in sexto raro *Dactylum*.

Ennius.

At tuba terribili sonitu taratantara dixit.

Virg. 1. Æneid.

Luctantes ventos tempestatesque sonoras
Imperio premit. ——

Idem, 1. Æneid.

Musa mihi caussas memora, quo numine læso.

Idem,

Idem, I. Eclog.

Silvestrem tenui musam meditaris avena.

Ovid. 13. Metamorph.

Longus in angustum qua clauditur Hellespontus.

Virg. 2. Geor. v. 69.

Inseritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida,
Et steriles platani malos gessere valentes.

Observandæ sunt in versibus dimetiendis *figuræ*. Nam ultima superioris dictionis vocalis a prima sequentis eliditur.

Ovid. I. Fast.

Admovero oculis distantia sidera nostris,
Ætheraque ingenio supposuere suo.

Item, *m* cum sua vocali eliditur: ut

Ovid. I. Fast.

Et mortem & nomen Druso Germania fecit.

Item, in versu *Hypermetro*, qui una syllaba justo est longior, ultima vocalis versus, aut *m* cum sua vocali, a prima vocali sequentis versus eliditur.

Virg. I. Georg. v. 295.

Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem,
Et foliis undam tepidi despumat aheni.

Virg. 10. Æneid. v. 781.

Sternitur infelix alieno vulnere, cœlumque
Adspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.

Item syllabæ plures in unam coalescunt

Virg. I. Æneid.

Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei.

Ovid. 6. Fast.

Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei.

Virg 6. Æneid.

——*Quin protinus omnia*
Perlegerent oculis——

Lucan. lib. 4. v. 216.

Quique fluat multo non deerit vulnere sanguis.

Martial. lib. 2 Epig. 51.

Unus sæpe tibi tota denarius arca.

Idem, lib. 9 Epig. 103.

Denariis tamen hanc non emo, Basse, tribus.

Virg. 4. Georg.

Seu lento fuerint alvearia vimine texta.

Buchan. in Franciscan.

Dum Papa omnipotens capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumque pater coleatus habebit.

Est præterea quædam licentia poëtica, non illa quidem penitus rejicienda, ut qua usi sunt Poëtæ doctissimi; sed non permittenda tironibus, donec sint firmiori judicio, & scribendi exercitatione aliquam facultatem sint consequuti: cujus generis sunt hæc; Quod vocalem aut diphthongum longam non elidunt, sed ancipitem faciunt: ut,

Virg. 3. Æneid. v. 211.

Insulæ Ionio in magno, quas dira Celæno,
Harpyiæque colunt aliæ.——

Virg. 5. Æneid.

Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alto.

Idem, I. Æneid.

Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
Alma Venus Phrygii genuit Simoentis ad undam?

Ovid. Epist. Penelop.

O utinam tunc cum Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis.

Virg.

Virg. 2. Eclog.

Te Corydon, O Alexi, trahit sua quemque voluptas.

Idem, 8. Eclog.

Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Aut cum syllaba solvitur in duas: ut, *Terrai frugiferai*, pro *terræ frugiferæ*; *Mettieo Fufetieo*, pro *Mettio Fufetio*. Quintil. lib. 1. cap. 9. ex Ennio.

Seneca in Troade, ver. 824.

Misit infestos Troiæ ruinis.

Interim syllaba adjicitur: ut,

Juven. Sat. 10.

Romanus, Graiusque, ac Barbarus induperator.

Lucret. lib. 1. v. 83.

—*viamque Indugredi sceleris*— pro *ingredi*.

Ennius apud Gell. lib. 12. cap. 4.

Consilio indu foro, pro *in foro*.

Interim in omnibus cæsuris syllaba brevis pro longa ponitur: ut,

Virg. 4. Æneid.

——*pecudumque reclusis*
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Idem, Eclog. 10.

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.

Idem, 3. Æneid.

Dona dehinc auro gravia sectoque elephanto.

Idem, Eclog. 6.

Ille latus niveum molli fultus hyacintho.

Hæc licentia videtur durior in aliis versuum generibus.

Statius lib. 4. Silv. 7.

Fortis Herois Erato labores
Differ.——

De Syllabis.

SYllabæ accidunt *tempora* & *toni*. Longa syllaba duo habet tempora, brevis unum. *Tempus* enim nihil aliud est, quam mora in syllaba proferenda, quam musici vocis tractu, aut instrumenti percussione longiore vel breviore metiuntur.

Cognoscitur autem syllabæ *quantitas*, aut *exemplis*, aut *regulis*: exempla e doctorum Poëtarum scriptis petenda sunt.

E REGULIS PRIMA sit hæc.

VOcalis, etsi natura sit brevis, tamen positione fit longa, sequentibus eam aut duabus consonantibus, aut una duplice, in eadem cum vocali syllaba: ut *est*, *sunt*, *nex*, *nox*; aut diversis, ut *artis*, *partis*, *gâza*, *major*: aut in diversis dictionibus, modo altera saltem consonans adhæreat vocali. ut,

Juven. Sat. 10.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

In hoc versu, *ut*, *sit*, *in*, syllabæ breves, propter consonantes sequentes, pro longis habentur.

ADMONITIO.

VOcalis natura brevis, sequente muta & liquida, non est necessario longa: dicimus enim,

vv- *v--*
Tenebræ & *tenebræ*.

Ovid. Epist. Dejaniræ.

Hercule supposito sidera fulsit Atlas.

Virg. 8. Æneid.

Electra, ut Graji perhibent, Atlantide cretus.

SECUN-

SECUNDA REGULA.

VOcalis ante vocalem in Latinis dictionibus est brevis: ut *Deus.*

EXCIPE, *aër:* ut

Lucan. lib. I.

—— Dum terra fretum, terramque levabit
Aër, & longi volvent Titana labores.

Et *Dius*, ut

Perf. Sat. I.

—— Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poëmata narrent.

Fio, cum non habet *r*, primam habet longam, ut

Martial. lib. 12. Epig. 24.

Dic mihi si fias tu leo, qualis eris?

Alias brevem, ut

Ovid. 12. Metamorph.

Pars fieri potuisse negat. ——

Genitivi pronominum exeuntium in *ius:* item nomina similiter declinata penultimam habent communem; præter *alterius*, quod penultimam semper habet brevem; & *alius*, quod genitivi penultimam semper habet longam, ut

Virg. I. Æneid.

Unius ob noxam, & furias Ajacis Oilei.

Idem, I. Æneid.

Navibus (infandum! amissis unius ob iram
Prodimur. ——

Idem, 6. Æneid.

Quæ regio Anchisen? quis habet locus? Illius ergo
Venimus. ——

Ovid. I. Trist. Eleg. 3.

Cum subit illius tristissima noctis imago.

Diana primam habet communem.

Item genitivi & dativi quintæ declinationis penultimam habent longam.

Lucret. lib. I. v. 148.

Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, ——

EXC. *Fidei, spei, rei*, quanquam in hoc Lucretius *rei* facit longam.

Genitivus primæ declinationis, cum diphthongus *æ* in *ai* solvitur, penultimam habet longam, ut

Virg. 3. Æneid. v. 354.

Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Eheu primam habet longam, *ohe* communem.

Virg. 2. Eclog.

Eheu! quid volui misero mihi? ——

Mart. lib. 4. Epig. 91.

Ohe, jam satis est, ohe libelle.

Horat. lib. I. Sat. 5

—— Huc appelle: trecentos inseris ohe
Jam satis est. ——

TERTIA REGULA.

DIphthongus omnis longa est: sequente vocali fit brevis;

Virg. 7. Æneid.

Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.

Ovid. 12. Metamorph.

Raptaturque comis per vim nova nupta præhensis.

QUARTA REGULA.

PRæterita dissyllaba priorem habent longam; ut

Virg. 8. Eclog.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

EXC. *Dedi, tuli, bibi, steti, scidi, fidi.*

QUINTA REGULA.

SUpina dissyllaba habent priorem longam; ut

Horat. lib. 1. Sat. 5.

Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque.

EXC. *Datum*, *satum*, *statum*, *ratum*, *itum*, *quitum*, *litum citum*, [illegible]

a *cieo*; *situm*, a *sino*, *rutum*, a *ruo* in compositis.

SEXTA REGULA.

DErivata naturam sequuntur originis; ut

Lego, *legam*, *lege*, *legerem*, prima brevi; *legi*, *legeram*, *legerim*, *legissem*, *legero*, *legisse*, prima longa.

EXC. *Lucerna*, *laterna*, *tegula*, *regula*, cum paucis aliis, quæ usus docebit

Mart. in Apophor. 61.

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis:
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

SEPTIMA REGULA.

PRæpositiones in compositione servant quantitatem quam seorsum habebant, ut *Abeo*, *adamo*, *deduco*, *amoveo*.

EXC. *Pro* in compositis interim brevis est, ut in *profiteor*, *profugus*, *profugo*, *proficiscor*, *procio*, *profari*, *procella*, *protervus*, *pronepos*, *profanus*, *profestus*.

Communem habent primam syllabam, *procuro*, *profundo*, *propello*, *propago*.

Di & *se* præpositiones inseparabiles, longæ sunt,

Virg. 7. Æneid. v. 144.

Diditur hic subito Trojana per agmina rumor.

Idem, 1. Æneid.

Est in secessu longo locus: insula portum
Efficit. ——

EXC. *Dirimo* & *disertus*, quæ primam corripiunt.

Reliquæ præpositiones fere corripiuntur. *Aperio* ab *ad* potius quam ab *a* compositum videri potest.

[illegible]

Refert autem pro *interest*, non a præpositione *re*, sed a nomine *re*, componi arbitror, quia priorem habet longam.

OCTAVA REGULA.

COmposita a verbis secundæ conjugationis, qualia sunt *liquefactus*, *tepefactus*, secundam habent communem: cætera, quæ ex corruptis, aut ex corrupto & integro componuntur, si prior pars in *e* vel in *i* exeat, eam vocalem corripiunt: ut *terrifico*, *caussidicus*, *nefas*, *nefastus*.

EXC. *Nequicquam* & *pridie*, quæ primam; *veneficus* & *meridies*, quæ secundam producunt: *quotidie* secundam habet communem, *tibicen* longam.

NONA REGULA.

MEdiæ verborum syllabæ ex conjugationibus cognoscuntur.

De ultimis syllabis.

ULtima cujusque versus est communis.

A in fine.

A in fine brevis est: ut

Virg. 1. Æneid.

Arma virumque cano. ——

EXC. Imperativos primæ conjungationis; ut *ama*. Ablativos primæ declinationis; ut,

Horat. lib. 1. Sat. 9.

Ibam forte via sacra. ——

Item, numeri nomina indeclinabilia; ut,

Virg.

Virg. 3. Æneid. v. 391.

Triginta capitum fœtus enixa jacebat.

Manilius tamen hanc syllabam sæpe facit brevem.

Item, *supra*, *ultra*, *contra*, *citra*, *frustra*, *infra*, *intra*, *circa*, *præterea*, *interea*, *antea*, *postea*, quæ interdum corripiuntur: ut,

Horat. lib. 1. Sat. 1.

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Ovid. Fast. lib. 1.

Postea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies.——

E in fine.

E in fine brevis est; ut,

Ovid. Trist. lib. 4. Eleg. 10.

Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas?

EXC. Ablativos quintæ declinationis; ut *fide*, *spe*, *re*; item *fame* (nam *fames* antiquis fuit quintæ declinationis;) & pluralia in *e*; ut *cete*, *Tempe*.

Item, imperativos secundæ conjugationis; ut *doce*, *mone*.

Item, adverbia ab adjectivis secundæ declinationis facta; ut *sancte*, *sanctissime*.

Bene tamen & *male* ultimas habent breves; *ferme* & *fere* longas; ut

Juvenal. Sat. 1.

Mobilis & varia est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt.——

Item, monosyllaba, *me*, *te*, *se*, *de*, *e*, & *ne* prohibendi, longa sunt.

I in fine.

I in fine longum est; ut *domini*, *servi*.

Communem habent ultimam, *mihi*, *tibi*, *sibi*, *uti*, *ubi*, *ibi*, & ab eis composita.

Græcorum dativi & vocativi sunt breves; ut

Stat. in Achill.

Palladi littoreæ celebrabat Scyros honorum
Forte diem.——

Ovid. Epist. Laodam.

Dux Pari Priamide damno formose tuorum.

Sed dativi interim Latinis producuntur, ut

Catull.

Qualis adest Thetidi, qualis concordia Peleo.

O in fine.

O in fine commune est, ut *amo*, *quomodo*.

Item voces gerundii in *do*, quanquam vim ablativi habeant; ut

Virg. Eclog. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Tibull. lib. 3. Eleg. 6.

Aufer & ipse meum pariter medicando dolorem.

Dativi & ablativi producunt *o*; item *adeo*, *ideo*, *falso*, & *eo*, cum similibus: *modo* & *imo* brevem semper habent ultimam.

Monosyllaba omnia producuntur; ut *do*, *sto*, *pro*.

U.

U in fine semper longum est; ut *cornu*, *gelu*.

B, D, T.

B, *D*, *T*, corripiuntur, ut *ab*, *ad*, *at*.

C.

In *C* finita longa sunt; ut *dic*, *duc*.

EXC. *Fac*, *nec* & *donec*, brevia; *hic* pronomen anceps.

L in fine.

L breve est; ut *nihil*.

EXC. *Sol*, *sal*, & *nil*, quæ longa sunt.

N.

N breve eſt; ut *nomen*, *numen*.

EXC. *Ren*, *ſplen*, *lien*, *quin*, *ſin an*, *non*, & Græca multa; ut *Titan*, *Pæan*, *Træzen*, *Salamin*, *Delphin*, *Pandion*, *Actæon*, & ſimilia.

Item, accuſativos primæ declinationis a nominativis in *as* & *es*, ut *Ænean*, *Anchiſen*.

R.

R in fine brevis eſt, cum quavis vocali; ut *vir*, *uxor*.

EXC. *Par*, *impar*, *compar*, *Nar lar*, *far*, *ver*, *cur*, *fur*: & quædam Græca tertiæ declinationis; ut *aër*, *æther*.

Celtiber ultimam habet communem.

As.

In *as* longa ſunt; ut *ætas*.

EXC. accuſativos Græcos tertiæ declinationis Latinorum; ut *Troadas*: & nominativos fœmini generis, ut *Pallas*.

Es.

In *es* producunt ultimas; ut *rupes*, *mones*. Item, *paries*, *pes*, *aries*, *abies*, *locuples*, & *Ceres*.

EXC. Reliqua quibus genitivi creſcunt; ut *miles*, *hoſpes*, *eques*.

Item, Græca nominativi pluralis, ut *Troades*: & neutra ſingularis numeri, ut *cacoëthes*: & *es* verbum, & *penes* præpoſitionem.

Is.

In *is* brevem habent ultimam; ut *finis*, *funis*.

EXC. Pluralia in *is*, *dominis*, *bonis*, *quîs*, *vobis*, *vis*, nomen & verbum, cum compoſitis, ut *quidvis*.

Item, ſecundas perſonas verborum quartæ conjugationis; ut *ſcis*, *audis*: & ſecundas perſonas ſubjunctivorum; ut *poſſis*, *velis*, *nolis*: & quæ habent in genitivo *iris* vel *itis*; ut *glis*, *lis*, *Samnis*.

Item, in ſecundis perſonis ſingularibus futuri ſubjunctivi, ut *dixeris*, *miſcueris*, *is* eſt ambiguum.

Os.

Os longum eſt; ut *dos*, *mos*.

EXC. *Os*, *oſſis*, *compos*, *impos*; & Græca quædam neutri generis, ut *Chaos*: etiam maſculini & fœminini, ut *Atticos*, *Delos*, *Ilios*: & genitivos Græcos, ut *Pallados*.

Us.

Us breve eſt, ut *tempus*, *unus*.

EXC. Monoſyllaba, ut *pus*, *rus*, *mus*: & fœminina quæ creſcunt in genitivis; ut *ſalus*, *tellus*. Item gen. ſing. nom. acc. & voc. plur. quartæ declinationis, ut *fructus*, *luſus*.

Ys.

Græca in *ys* brevia ſunt; ut *Capys*.

Toni, *ſeu Accentus.*

ACcidunt & ſyllabis *toni tres*; *acutus*, qui eas attollit, ut *dominus*: *gravis*, qui deprimit, ut in ſyllabis *mi* & *nus*: *circumflexus*, qui & tollit & deprimit, ut *môs*. Sed corruptus pronuntiandi uſus fere acutum cum circumflexo confundit.

REGULA PRIMA.

MOnoſyllaba omnia attolluntur, & quæ longa natura ſunt, circumflectuntur, ut *laûs*, *fraûs*.

EXC. Tres particulas, quæ vocantur *Encliticæ*, quod accentum præcedentis dictionis ad ſe retrahant, ac ſic legantur, tanquam pars ejus eſſent. Hæ enim, non ſecus atque in una dictione, adjectione ſyllabæ, mutant accentum; ut *corpora*, *corporaque*, ſic, *homines*, *hominesque*.

Virg.

Virg. 3. Georg. v. 344.

——*tectumque, laremque,*
Armaque Amyclæumque canem, Cresſamque pharetram.

SECUNDA REGULA.

IN diſſyllabis, penultima habet accentum; ut in *bónus*, *rarus*, *pánis*.

REGULA TERTIA.

IN polyſyllabis, e tribus ultimis una ſemper attollitur, nec ultima unquam. Si in polyſyllabis penultima longa ſit, ea attollitur, ut *Románus*, *ſenéſco*.

Si penultima brevis ſit, quæ eam præcedit, attollitur; ut *Dóminus*, *Virgílius*, *Virgílii*, *corpóribus*, *córpori*.

Hæc eſt vera accentuum ratio, cui qui plura adjiciunt, mihi videntur timuiſſe, ne hæc pars abſque magiſtri opera comprehendi poſſet, ideoque rem per ſe facilem (objectis tenebris) obſcurare voluiſſe. Eorum errorem vir doctiſſimus *Julius Scaliger* ſatis luculenter in libro *De cauſſis linguæ Latinæ* redarguit.

DE GENERIBUS CARMINUM.

I. DE *Hexametro Heroico* dictum eſt ſuperius: ei ſolet plerumque adjungi *Pentameter Elegiacus*.

1	2		3	4	
- -	- -	-	vv-	vv-	-
-vv	- vv				

Catull.

Quin tu animum obfirmas, atque iſthinc te uſque reducis:
Et Diis invitis deſinis eſſe miſer?

Ovid. Epiſt. Laodam.

Mittit, & optat amans quo mittitur ire, ſalutem
Æmonis Æmonio Laodameia viro.

Tibull. Eleg. 4. lib. 2. ver. 8.

Quam mallem in gelidis montibus eſſe lapis.

Ibid. ver. 10.

Naufraga quam vaſti tunderet unda maris.

Quidam ſic metiri volunt.

1	2	3	4	5
-vv	-vv	- -	vv-	vv-
- -	- -			

II. Sapphicus hendecaſyllabus pentameter.

1	2	3	4	5
-v	-v	-vv	-v	-v
	- -			

Catull.

Otium Catulle tibi moleſtum eſt.

Horat. lib. 2. Od. 16.

Otium Divos rogat in patenti
Prenſus Ægæo.——

III. Phaleucius hendecaſyllabus pentameter.

1	2	3	4	5
- -				
-v	- vv	-v	-v	-v
v-				- -

Catull.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu ſolebas,
Meas eſſe aliquid putare nugas.

IV. Glyconius, ſive choriambicus trimeter.

1	2	3
- -	-vv	-v-
		-vv

Horat. lib. 1. Od. 3.

Sic te Diva potens Cypri.

Alii sic metiuntur,

1	2	3
- -	-vv-	vv
		v-

V. Asclepiadeus, sive Choriambicus tetrameter.

1	2		3	4
--	-vv	-	-vv	vv
				-v-

Aliter sic,

1	2	3	4
- -	-vv-	-vv-	vv
			v-

Horat. lib. 1. Od. 1.

Mæcenas atavis edite regibus,

VI. Choriambicus pentameter.

1	2	3	4	5
--	-vv-	-vv-	-vv-	vv
				v-

Horat. lib. 1. Od. 18.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem.

VII. Versus Iambicus acatalecticus dimeter.

1	2	3	4
- -		- -	
v -	v -	v-	v-
vvv	vvv	vvv	vv
-vv		-vv	
vv-		vv-	

Sedulius.

Herodes hostis impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cœlestia.

Hoc genere carminis a *Prudentio* tota *Romani* vita descripta est.

VIII. Versus Iambicus acatalecticus trimeter.

1	2	3	4	5	6
- -		- -		- -	
v-	v-	v -	v-	v -	v-
vvv	vvv	vvv	vvv	vvv	vv
-vv		-vv		-vv	
vv-		vv-		vv-	

Laudes feracis prædicemus hortuli.

FINIS.

GEOR-

GEORGII BUCHANANI
S C O T I
A D
Viros ſui ſeculi clariſſimos,
Eorumque ad eundem
E P I S T O L Æ,
Ex ipſis autographis magna ex parte
deſcriptæ.

L E C T O R I S.

DOLENDUM sane est ex innumeris fere quas inter *Georgium Buchananum* & doctissimos istius seculi viros *Epistolas* intercessisse credibile est, adeo paucas superesse. Sed quo pretiosioris thesauri naufragium fecerit Resp. literaria, eo majore studio laborandum nobis videbatur, ut hæ reliquiæ, ex ipsis quasi mortis faucibus ereptæ, non modo extra omnem deinceps periculi metum ponerentur, sed etiam quam fieri posset incorruptæ, suisque auctoribus dignæ prodirent. Maximam quidem harum Epistolarum partem laudabili instituto primus collegit, ac publici juris fecit *Jacobus Oliphantus Scotus* Anno M. DCC. XI. Sed partim depravatissimorum exemplarium, partim typographorum vitio, tot ubique erroribus deformatur illa editio, ut tam illustria nomina parum inde laudis retulisse videantur. Cui malo ut felicius mederemur, commode admodum ipsorum magna ex parte autographorum, quæ ὁ πάνυ *Archibaldus Pitcarnius* M. D. instructissimæ *Juridicorum Bibliothecæ* donaverat, nobis facta est copia: ad quæ tanquam obrusam non *Londinensem* modo editionem, sed exemplaria eorundem MSS. in eadem Bibliotheca reposita, summa diligentia exegimus. Ubi autem *autographa* deerant, quod proximum erat, exemplaria illa *apographa* in subsidium vocavimus; eorumque ope haud pauca editionis *Lond.* sphalmata sustulimus. Supererant demum tres quatuorve *Epistolæ*, quæ in sola *Londinensi* exstarent; quibus non nisi ex nostra conjectura, & parce admodum, remedium adhibere licuit. Ut autem ubique nostra hac in re fides lectori magis probaretur, ad uniuscujusque *Epistolæ* calcem, unde ea deprompta sit indicare visum est. Ubicumque vero nostra (quod infinitis pene locis contingit) a *Londinensi* discrepat editio, ea aut cum ipsis *autographis*, aut cum illis quorum supra meminimus MSS. consentit; id quod semel monuisse suffecerit, ne *variantium lectionum* farragine Lectori fastidium crearemus. Quamvis autem summa ope & diligentia nixi simus, ut alias *Buchanani* Epistolas, sicubi delitescerent, huic numero adjiceremus, nullas tamen præter septem, II. scil. III. VIII. XXVIII. XXXIV. XXXIX. & XLI. reperire potuimus. Quod ad earum ordinem spectat, etsi vir doctus in iis digerendis *temporis* rationem habuisse videatur, in multis tamen ab ea descivit: unde factum est, ut nobis *temporis* seriem paullo accuratius investigantibus *Epistolæ* diverso multum ab eo quo ille eas ordine posuerat, essent collocandæ; quod & in ima pagina, ubi usus postulabat, monstratum exhibuimus. Ne quis autem *Geo. Buchanani* ad *Moraviæ* Comitem *Epistolam*, quæ in *Edit. Lond.* quarta occurrit, incuria nostra intercidisse caussari possit, monendus est eam suo loco ante *Franciscanum* (cujus nuncupatoria est) esse repositam. Atque hæc de nostra hac *Editione* in genere sint dicta: cæterum, quo industriam nostram æquo Lectori melius testaremur, pauculas etiam visum est subjicere *Animadversiones*.

GEOR-

GEORGII BUCHANANI SCOTI

AD

Viros ſui ſeculi clariſſimos,

Eorumque ad eundem

EPISTOLÆ.

---

*EPISTOLA I.

Lucas Fruterius † Brugenſis *clariſſimo & doctiſſimo viro* *D.* Georgio Buchanano.

PERLEGE, nec dubita ſubitas evolvere nugas,
O decus, o ſecli gloria rara tui:
Forſitan & magno Culicem ſic mittere Caro
Auſus eras, Latii prime Poëta chori.
Atque erit hic aliquid, ſi nos bene novimus ipſi,
Quod tibi ſubtiles aſſeret auriculas.
Atque erit hic aliquid, quod te mihi reddet amicum:
Tu modo ne dubita perlegere iſta mea.
Si quid & offendet, ſcribe offendiſſe fateri,
Acribus in limis ſtat mihi ſtricta manus.
Plura quidem potui, ſed nolim plura poteſſe,
Ne quid in his nugis ponderis eſſe putes.

Tuus quem noſti,

LUCAS FRUTERIUS Brugenſis.

EPI-

Ex autographo in Bibliotheca Juridica Edinburgenſi.

* *Hanc Epiſtolam ordine primam poſuimus, quod ea ſequentem tempore praceſſiſſe videatur: & forte tum ſcripta, cum ex* Conjectaneis *ſuis* Veriſimilibus *aliqua ad Geo. Buchananum mitteret, de quibus in ſequente facit mentionem. De anno autem quo vel hæc vel illa ad eum data fuerit, nihil conjicere poſſumus aliud, quam utramque vel alteram ſaltem ſcriptam videri ante annum Æræ Chriſtianæ vulgaris* 1566, *æſtate enim ejus anni Lucas Fruterius fatis conceſſit, teſtante Jac. Auguſto Thuano, Hiſtoriarum lib.* 38. *ſub finem.*

† *Lucas Fruterius*] Infinito proximum eſſet omnes Editionis Londinenſis errores recenſere: ex iis quæ in brevi hac Epiſtola occurrunt, de aliis facile Lector conjiciet. In *Lond.* enim pro *Fruterius*, *Truterius*; pro *nec dubita*, *ne* (*dubita*;) pro *aſſeret*, *aſperet*; pro *fateri*, *fatere*; ut alia leviora omittam, inveniet.

* EPISTOLA II.

Lucas Fruterius Georgio Buchanano *S. D.*

QUOD te nupera nobis proficiscentem, vir clarissime, solemni more non dimisimus, sane, uti debet, molestissimum est nobis: & tamen celeritas profectionis tuæ, ut nobis esse æquior evaleas, efficere una potest, quod ego quidem facturum te mihi persuadeo. Audio, mi Buchanane, non paucis diebus te ventorum fastidia tulisse, & nuper tamen

Ventis iisse tuis dulcissimæ
Ad alta tecta patriæ,
Quæ te tuosque canulos jamdudum amat
Vincire caris osculis.
Quid hic amica gaudia eloquar tua?
Quid gaudia illa regia?
O ter beata sorte devinctum caput,
Quod Rexque, paterque, equesque amant!

Vide, mi Buchanane, cujus hæc curæ sint carmina, quæ mihi cum charta & calamo oborta sunt, aborta velim dicere. Sed quid attinet, dum a Fruterio tuo, qui amicorum auribus & uti & abuti identidem potest? Aliquid majus exspecta, vir clarissime, cum mihi ingenium fecerint versus tui, quos meis *Verisimilibus* præfigi curabo: tunc me

Ditibus auspiciis audax juvet ire per æquor,
Et caput æternis addere sideribus.

Tu, si quid meis *Verisimilibus* per te accidere cupis, ut memini velle te, cum isthic esses, quæso commodus imperti quidvis: ego me quidem hoc tuo beneficio beatum putabo, & studiosi homines non minori se beneficio a te affectos fatebuntur, scio. Nunc ego, mi Buchanane, aliquid doctæ cogitationis tibi appingam; sic enim decrevi nullas omnino literas dare, dummodo ad literatos, in quibus non de literis plurima sint. Sed tu, mi Buchanane, unico Plauti loco in præsens uteris fruerisque, dum Fruterius tuus plura alia tibi diffingit, quæ adhuc quidem obtusam aciem ferient, sed brevi tamen limabuntur, spero. Locus est elegantissimus in Pro-

* *Desumta est hæc Epistola e* Lucæ Fruterii Epistolis Philologicis, *a* Jano Grutero *editis* Francofurti *anno* 1605, Thesaur. Crit. tom. V. pag. 392. *Quo autem tempore scripta fuerit, non ita facile est statuere. Ex ipsius quidem verbis id saltem elici posse videtur, eam ante annum* 1566, *aut summum ante ejus anni tempus æstivum, exaratam fuisse, quemadmodum ad primam Fruterii Epistolam supra docuimus, ac alio etiam loco, cum de* G. Buchanani *vita agemus, plenius sumus ostensuri.*

Prologo Amphitruonis, ubi Mercurius ſpectatoribus factioſis legem ponit hujuſmodi: ſed ego ut totus locus legi debeat, ita eum ſubſcribam:

Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam ſpectatoribus.
Si quoi favitores delegatos viderint,
Uti bis in cavea pignus capiantur togæ,
Sive etiam qui ambiſſit palmam hiſtrionibus,
Seu quoiquam artifici, ſeu per ſcriptas litteras,
Sive ipſe ambiſſit, ſeu per internuntium,
Sive adeo Ædiles perfidioſe quoi duint,
Sirempſe lege juſſit eſſe Juppiter
Quaſi magiſtratum ſibive altrive ambiverit.

Ecce, vir clariſſime, facinus, quod hic feci: multa erant. quæ non ſatis pro legum more concepta erant, quæ leviſſima & leniſſima tamen immutatione a me ſunt reſcripta, ut cum *ambiſſit* ſcribo pro *ambiſſent*, quod eſt in vulgatis: ſed aliud eſt, quod te ignorare nolo, uno in verſu me tria quatuorve verba gloſſatoribus ſuis remiſiſſe; ſunt vero iſthæc:

Similem rem ipſe in legem juſſit eſſe Juppiter,
Quaſi magiſtratum ſibive altrive ambiverit.

Primum, hic neſcias mendum latere, ita omnia hæc rotundarunt inepti quidam mendatores; ſed miror tamen de verſu abiſſe illos, cum trimeter eſſe debeat: ſed paucis dicam, quod volo. Pompejus Feſtus (quo auctore nihil omnino præſtantius eſt) *Siremps apud Catonem ſignificare* ait *Similis res ipſa*, quod omne pulcherrime ſentitur in illis:

Similem rem ipſe in legem juſſit eſſe Juppiter.

Soſipater autem Chariſius, doctiſſimus Grammaticus, *Siremps ab hac Sirempſe* facere docet, ut præter duos caſus non ferat hoc verbum. Itaque cum quibus verbis & elocutionibus hæ legum partes conſtarent, non ignorarem, vidi ſtatim legendum:

Sirempſe lege juſſit eſſe Juppiter,
Quaſi magiſtratum ſibive altrive ambiverit.

Ut dicat Plautus Jovem illum populi ambitum, quem huic vel illi ex hiſtrionibus præſtat, ea lege ſancire, qua ſancitur ambitus in judiciis, vel pro aliorum magiſtratu, vel pro ſe conceptus. Omnino ſcire ex te cupio, mi Buchanane, quid tibi de hac noſtra conjectura animi ſit: certe illa

mihi Plauto digniſſima videtur, atque in legibus diſerte ſcribebatur antiquis, SIREMPS LEX ESTO, ut nuper ex Inſcriptionibus duabus didici, tu videbis. Vale, vir clariſſime, & Fruterium tibi & poſteris tuis commenda. Ipſis Calendis Februarii, Pariſiis.

Ex J. Gruteri Theſ. Critico vol. 5.

EPISTOLA III.

Georgius Buchananus Petro Danieli *ſuo S. P. D.*

INTER occupationes aulicas, & incommoda valetudinis, vix quicquam temporis potui ſuffurari, quod vel amicis vel mihi impenderem: eoque factum eſt, ut ad amicos rarius ſcribam, & mea quæ ſparſim jacent carmina non recolligam. Quod ad me attinet, non magnopere laborabam uti ea ab interitu revocarem: argumenta enim fere levia ſunt, & quorum hanc ætatem neſcio pigeat magis an pudeat. Sed quia tantopere amici, quibus nihil denegare vel debeo vel poſſum, ea expetebant, in quibus in primis eſt *Petrus Montaureus*, quædam per otium recollegi, & in capita conjeci. Liber eſt Elegiarum unus, Silvarum unus, Hendecaſyllabω̃n unus, quos ad te in præſentia mitto: tu ea velim, cum per otium licebit, *Montaureo* & *Memmio*, aliiſque amicis philologis oſtendas, nihilque niſi ex eorum ſententia facias. Mittam, ut ſpero, brevi Iambω̃n librum unum, Epigrammatum unum, Lyricω̃n unum, & ſi qua alia hujus erunt generis: in quibus omnibus liberum amicorum volo eſſe judicium, quando ſemel ſtatui plus illis, quam mihi ipſi credere. In Pſalterio multa typographorum errata correxi, quædam etiam mea non pauca mutavi: quamobrem velim cum *Stephano* agas, ne me inconſulto id operis iterum emittat. De Sphæra mundi nondum vacavit abſolvere ſecundum librum, ideoque primum nondum deſcripſi: ut quodque erit abſolutum, ad te mittam. Saluta Aurelianenſes omnes meo nomine, dein cæteros, ut erit commodum. Vale, Edinburgi 24 die Julii 1566.

Hæc Epiſtola præfixa eſt Editioni Elegiarum *&c.* Lutetiæ apud Mam. Patiſſonium 1579.

EPISTOLA IV.

Clariſſimo viro D. Georgio Buchanano, *Poëtæ noſtræ ætatis principi, amico magno & ſingulari. S. P.*

SUPERIORIBUS menſibus, Buchanane, ad te ſemel atque iterum literas dedi, æquitate & facilitate tua maxime fretus. Nunc ſcribo tertium, quando ſuperiores tibi redditas non putem; idque eo facilius, quod hujus mei facinoris auctores habeam populares tuos, *Gordonium*,

Curyn-

Cunyngamum, *Guthræum*, alios, [1] adolescentes, ut audio tibi carissimos, quibus hic summa cum voluptate & utilitate mea familiariter utor. Quare si meæ hæ literæ molestæ (quod abominor) tibi accidant, cogita quos tibi auctores adducere & allegare possim, qui nunquam auctoritatem defugere velint: is candor, ea est fides, & in me immerentem eorum studium. Scripseram prioribus illis literis nescio quæ de Cæsaris quibusdam locis, meo judicio subobscuris, ut ea nobis explicare velles. Nunc hoc peto, ut si quid habeas (ut habere te non dubito) quod in Cæsaris Commentariis observaris, id nobiscum [ut] communices. Dabo operam ego, ut & ipse, & alii intelligant, quam non aliena (quod objecit nimis impudenter nobis [2] *Dionysius* ille) pro meis venditem, sed gratissimo animo suum cuique vindicem, & in primis tuum tibi adscribam, qui liberaliter homini fere ignoto & extero ea impertiri sis dignatus. Etsi autem non ignorem, te in omni genere scriptorum apprime & callide versatum esse; in Cæsare tamen præter cæteros opem tuam adesse mihi volui, quod eum cum Notis nostris brevi edere in lucem constituerim. Si tamen aut ex Livio, aut ex Ovidio aliisve quid adjeceris, tanquam [3] ἐπιελκὸν & corollarium, eo me licet ante addictissimum, nunc tamen [4] addictiorem tibi reddideris; & qui ante plurimum multis nominibus tibi deberem, multo plus tamen debiturum fatebor. Est unum præterea, quod te scire velim, quodque fere solum huic Epistolæ scribendæ caussam mihi attulit. *Plantinus* typographus Flander, tibi, ni fallor, notus, cum optima quæque semper formis suis describere consuerit, tum valde Epigrammata Græca, aut omnia, aut majorem partem, illa, quæ in libro pervulgato *Epigrammata Græca* continentur, Latine conversa cuperet edere: eaque re, cum de popularibus illis tuis intelligerem multa te de Græco in Latinum convertisse, & Plantino nostro quas possem undique copias comparare solitus sim, peropportune accidit sane, ut in hunc mercatorem Scotum inciderimus, qui & te nosset optime, & recta isthuc contenderet: neque enim dubito, quin ubi ex literis his nostris institutum *Plantini* acceperis, id sis probaturus, & primo quoque tempore missis aliquot Epigrammatis a te redditis, etiam adjuturus. Quod equidem te oro, mi domine, quod tamen tuo commodo fiat, ne te nimium urgere videamur. Est vir ille dignus, quem & tuis versibus adjutes & studio: ille jam Psalmos tuos elegantissime formis suis descripsit, & nihil aliud fere, quam tua ardet suis typis expo-

1 *Adolescentes*] in autogr. *adulescentes*, & paullo inferius *Epistulæ*, & ita libri quidam antiqui & lapides: sed nos potius vocum originem & vulgatum scribendi morem sequendum duximus.

2 [Lambinum intelligit; mutuæ inter eos inimicitiæ, expostulationes & querelæ de plagio notæ sunt viris doctis. Vide & quæ nuper ad Epistol. Falkenburgii ad Lipsium v. notavimus.]

3 ἐπιελκὸν] Hanc vocem, qua ἐπιμέτρον, sive *auctarium*, innuere videtur auctor, alibi nusquam reperio.

4 *Addictiorem tibi reddideris*] Lond. *multo addictiorem*.

expolire. De rebus aliis, etsi a multis abunde ad te perscribatur, aliquid tamen si adferam, non ingratum fore confido. Jephthes tua & Franciscanus in hac urbe formis describuntur Gallice redditi a *Christiano* tuo. Basileæ editus est proxime Lycophron a *Cantero* nostro, cum *Scaligeri* filii versione antiquitatis plena, stylo Pacuviano. Tua Astronomica omnes avidissime exspectant. *Auratus* hisce diebus Poëtæ Regii titulo donatus, & satis amplo honorario, & annona annua: docendi munus, ni fallor, omittet. *Ramus* Prolegomena quædam Mathematica doctissima dicitur quoque in vulgus protulisse. De reipublicæ Christianæ rebus ruinam extremam verentur multi: instat Turca, & ἀρτολατρεῖς mira machinantur, maxime aut primum in Flandriam. Deus Ecclesiam tamen servabit, quicquid moliantur impii. Vale, vir clarissime, meque ut in tuorum numero habere pergas, omnibus a te precibus oro & contendo,

Aureliano, 17. *Cal.* Feb. 1567.

Tui studiosissimus

OBERTUS GIFANIUS.

Si quid ad me scriptum missumque voles, dabis id omne ad typographos Parisienses, vel *Andream Wechelum*, vel *Martinum Juvenem.*

Iidem illi populares tui, familiares mei, esse nunc isthic doctissimum virum D. *Ramsæum*, qui olim Vitebergæ Professor fuit, & vertisse eum quoque multa Epigrammata commemorabant. Quare cum ille tibi perfamiliaris sit, rogo te, mi domine, ut & eum admoneas ut suam symbolam conferat.

Ex autographo in Bibl. Jurid. Edinb.

EPISTOLA V.

Domino Danieli Rogersio, *summa virtute & doctrina viro.*

Georgius Buchananus Danieli Rogersio *suo S. P. D.*

ACCEPI literas tuas, post tertium quam scriptæ fuerunt mensem, ob quas maximas tibi gratias ago, rogoque ut in posterum quoad potes commode nos facias certiores de statu rerum Gallicarum. De novo isto matrimonio etsi prope certa huc feruntur, mihi tamen persuaderi non potest; propemodum enim videre videor tantos motus, tantasque rerum perturbationes id secuturas, ut Galliam & Angliam sint eversuræ, statum religionis prope commissuræ, ac reliquis circumcirca nationibus tantum belli incendium suscitaturæ, quantum nostra memoria numquam in Europa visum est. Id ego miror homines prudentissimos utrinque non vide-

videre [1]. Quod si tecum pauculas horas mihi confabulari liceret, facile me demonstraturum reor, quanta pernicies ex hoc fonte sit emanatura. Nam, ut cætera prætercam, qui privatus fratrem majorem ferre non potest, quomodo tot ditionibus, tot titulis, tot factionum opibus auctus eum feret? Deinde, ut spem in exitu belli sibi Anglia proponat, is primum incertus est, deinde ita vires & pecuniam utriusque regni exhauriet, ut quicunque vincat, Cadmæam plane sit relaturus victoriam. Et, ut cætera omittam, qui exitium Reginæ Angliæ hoc imminere non videt, plane meo judicio nihil videt; siquidem Ægisthus in Clytæmnestram semel oculos conjiciat. Quod ad nostras res attinet, si quis apud vos non videt, quam vestræ Reginæ, magis quam nostræ intersit, ut melior pars hic rerum potiatur, is quoque nihil videt: si quis autem videt & dissimulat, prius gentis suæ proditor, quam nostræ hostis est: res enim nunc in eo sunt statu, ut ostentatione tantum auxilii communes inimici opprimi possint; quæ occasio si prætermissa fuerit vereor ne omissam frustra requiramus. De statu religionis & literarum quæ scripsisti mihi valde grata fuerunt. Vale, Lethæ ad 4 Cal. Aug. 1571.

Si quando ad me scribas, jube ut literæ dentur Comitissæ *Leviniæ*, Reginæ vestræ propinquæ, & Proregis nostri uxori, in aula Anglica; ita commodissime perferentur.

Ex Editione Londinensi 1711.

1 *Utrimque non videre.*] Editio Lond. *utrumque*, quod nullo pacto cum prioribus convenire potest. Legendum itaque *utrinque i. e.* Anglos & Gallos.

*EPISTOLA VI.

Geo. Buchananus Henrico Scrimgero, *S. P. D.*

SCRIPSI ad te sæpiuscule hoc biennio proximo, quam tuæ consuetudinis cupidus esset Comes *Leviniæ*, qui nuper erat Prorex, quamque prolixe de sua voluntate me promittere jussisset. Destinarat enim non modo curæ publicæ, & bonorum partem aliquam in te transponere, sed etiam, si quod tempus a laboribus vacuum esset, in tua suavitate conquiescere. Is quamvis nuper decesserit, tamen qui in ejus locum est suffectus *Joannes Areskinus* Marriæ Comes, eisdem de caussis eandem rem multo etiam vehementius urget, spondetque etiam omnium suarum & fortunarum & successuum te participem fore. Si quid vero secus acciderit, id te hominem ista virtute, doctrina & rerum usu, defugere non decet; præsertim patriæ caussa, cui deesse sine summo scelere non potes. Neque hic ego te, hominem in Christiana & peregrina Philosophia eruditum,

* *Hanc Epistolam ad illud præcipue exemplar quod in Actis publicis asservatur, exegimus, utpote cui postremus ipsius Auctoris cura accessisse videatur.*

ditum, habeo necesse admonere, quid a te patria, quid amici & propinqui postulare suo jure possint. Ac multo minus opus habeo revocare in memoriam eorum exempla, qui in rebus desperatissimis patriæ libenter vitam impenderint. Illud tantum adjiciam ad ea, quæ superioribus literis scripseram, si qua tum erant, quæ voluntatem tuam (de qua nunquam dubitavi) aliqua ex parte remorari possent, nunc ea omnis excusatio tibi ademta est; & rebus paullo melioribus, & homine in summo magistratu collocato, non modo tibi magis noto; sed cui etiam tutius credi potest. Quid? quod eodem te hortatur orbitas liberorum, quam Epaminondas vir præstantissimus sponte est amplexus, ut minore cum molestia pro patria, cum res posceret, moreretur. Quod si tu is esses, qui emolumentorum & otii magis, quam honesti negotii rationem haberes, tamen nec opinio, quam tot annos peregrinando apud exteras nationes præclaram comparasti, nec familiæ splendor, nec patriæ postulantis justæ preces in has tam sordidas cogitationes te prolabi siverint, nisi omnia prioris vitæ decora uno momento velis evertere. Neque hæc eo pertinent, ut te commissurum putem, ut quicquam quod non sit te, tuis, & anteacta honeste vita dignum, credam facturum; sed ut ne sis nescius quid de te homines in utramque partem & nunc sentiant & in posterum sint existimaturi. De meo erga te studio nihil in præsentia scribam, ac de *Petro Junio* multo minus, qui omni genere officiorum erga me perfecit, ut jam non minus meum quam tuum eum existimem. Sed utriusque voluntatem malo ex præsentis observantia, quam ex literis absens cognoscas. D. *Bezam* & *Henricum Stephanum* velim meo nomine diligenter salutes. Knoxius noster vivit quidem, sed præceps ad terminum fertur. Vale, Sterlino, ad undecimum Cl. Oct.

Ex autographo in Bibl. Jurid. & ejusdem Exemplari in Actis publicis.

EPISTOLA VII.

Henricus Scrimgerus Georgio Buchanano *suo*, *S. P. D.*

TERNAS tuas epistolas, eodem prope argumento scriptas, postremas vero, quas nepos ex sorore mea attulit, eodem exemplo geminas, cum hæc ad te scribere volebam, omnes in manibus habebam, ac diligenter & libenter (quod sæpe antea feceram) relegebam. Quibus omnibus gravissime & prudentissime scriptis, singularis & prope incredibilis tuæ in me benevolentiæ significatio elucebat: quam ego tanto illustriori gratia amplector, quanto est ipsa nullis meis unquam, quod memini, vel officiis vel beneficiis provocata. Sed quantum me eo nomine tibi debere statuam, alio tempore, vel coram aliquando, Deo concedente, profitebor. Nunc autem ad ea, quæ illustrissimorum & summorum virorum Proregum mandato scribis, respondendum erit. Ego vero,

mi Buchanane, a teneris annis, quibus patriam reliqui, omnes peregrinationis meæ curas cogitationesque in eo semper fixi, ut si quando studiis meis ac primæ juventutis laboribus consequi possem, quo patriam mihi carissimam, si non ornare, juvare saltem & colere valerem; eaque peregre apud exteros discerem, quæ aliquando domi docerem, meisque civibus communicarem. Nec me penitus ea spes frustrata fortasse esset, nisi communium temporum instabiles motus, & reipublicæ nostræ conversiones crebræ, eædemque dissimiles, totius animi nostri cogitationes de certo & perpetuo studiorum cursu depulissent. Quo enim, quæso, vitæ tuæ rationes, contentionesque sensuum dirigas, si quem tibi scopum proposueris, is derepente ab oculis sublatus est; alius vero, a quo tu longissime aberrare cupias, substituatur? Quod si spatium præteriti temporis animo revolvere ac considerare volumus, consecuta sunt tempora ab ea tua ætate, Buchanane, qua tu magna cum tua laude patriam illustrare scriptis cœpisti tuis, in quibus, præter rerum omnium confusionem, & regni deformitatem, diu absens nil audieris, præsens vero nihil nisi luctuosum & tetrum aspexeris. Quod si aliquando Deus cœlestis pater nostrum misertus pacatæ erga nos mentis signum aliquod attulerat, nosque ad melius de summa rerum sperandum excitarat, subito peccatis irritatus nostris illud e medio velut indignis eripiebat. Quæ res non modo multorum hominum mentibus metum incutere solet, sed etiam densissimas tenebras, & consiliorum omnium perturbationes offundere. Et ipse quidem, tametsi mihi nihil unquam deliberatius foret, quam patriæ, si quando occasio daretur, quibuscunque vel mentis vel ingenii opibus (quæ certe tenuissimæ sunt & prope nullæ) [1] illi tamen adesse, ac pro viribus opem ferre; tamen ingravescente jam ætate atque inclinata, non putavi mihi pertimescendum, ne patriam aut deseruisse aut neglexisse viderer, si tanquam portum aliquem quietis, & domicilium senectuti delegissem, ubi a populari honore, a quo semper abhorrui, & illustri splendore, quem ferre nequirem, seniculus delitescerem. Quibus tamen in latebris neque patriæ memoriam, neque calamitatum ipsius mœrorem nunquam abjecerim, neque minus amavi afflictam, quam florentem desiderandam mihi arbitrabar.

At, inquis, nunc tandem finem cogitationum ratiocinationumque modum facito, nam eo loco res sunt, ea spes & exspectatio meliorum rerum omnium, ut neque dubitare amplius, nec suspensos homines tenere debeas. Fateor equidem, mi Buchanane: at, ut annosam quercum, quæ altissime radices egit, non facile, ac vix sine periculo dimoveas, quantam ruinam trahet rei meæ familiaris præceps & improvisa mutatio, quæ quanto est angustior, tanto minus sine pernicie ac periculo, loco quo fixa est

1 *Illi tamen adesse*] Lond. in qua sola occurrit hæc Epistola, habet *illis:* non dubitavimus tamen *illi* reponere.

est detrahi possit? [1] Taceo uxorem, filiolam, taceo etiam alia multa, quæ ipse per te facile intelligis, quæ impediunt. Nam itineris moram, sumtum, incommoda prætereo. Sed quæ mihi hic cum multis rationes resque contractæ sunt, quam difficile expediri queant? Neque enim hactenus ita vixi, ut non sit mihi multis tantæ mutationis ratio reddenda. Quibus tamen omnibus illustrissimorum dominorum voluntates & justas petitiones opponerem, eorumque auctoritatem in re tam æqua, omnium sermonibus ac vocibus facile obtenderem, si pacis ac quietis artes ac studia, quarum ego semper cultor fuerim, in pretio esse, & a nostris hominibus amari cernerem. Sed quæ ad nos perferuntur quotidie homicidia, & sceleratissimorum hominum non solum perdita consilia, sed etiam audacissima crudelissimaque facinora, ea vero non patiuntur nos de [2] rerum summarum tranquillitate, ut cupimus, brevi constituenda sperare. Duo tamen mihi ad melius feliciusque augurandum quasi [3] signa proposui, quorum alterum falli non potest, alterum non fallere. Quod verbi Dei sinceram prædicationem, numinisque apud bonos omnes reverentiam nondum nobis eripit impietas, indicium est paterni erga nos animi Dei, calamitates ad modum quendam immittentis, quibus perpurget messem suam, non perurat: quem laborem vobis salutarem, illi gloriosum futurum non dubito. Nec falli illud aut decipi signum ullis Satanæ artibus poterit. Quod vobis Regio throno incredibili spe puerum obtulit, quod sanctissima & integerrima disciplina cum primo ubere pietatis amorem sugere voluit, quod tantæ spei alumnos & protectores viros innocentissimos delegerit. Hæc duo spem nobis faciunt tandem fore, ut lætioribus & melioribus temporibus fruamur. Cujus ego felicitatis non auditor, sed spectator, si Deus concedat, esse cuperem. Interea absens, quod facio, Deum precabor, ut misericordia sua regnum illud tueatur, Regiam majestatem benignitate sua conservet, vitæ prosperitate & gratiis Spiritus indies cumulet, bonos omnes & [4] bonarum artium amatores, foveat ac protegat, teque tuique non dissimiles Regi nostro quam plurimos conservet. *Beza* noster ad vos scribit, & ad *Joannem Knoxium*. Buchanane, vir doctissime ac integerrime, vale. Genevæ, 3 Id. April. 1572.

De *Petro Junio* nepote meo, quem tibi plus quam mihi debere judico,

1 *Taceo uxorem, filiolam.*] Hæc pugnare cum Epistola VI. videntur, qua Buchananus inter alia argumenta Scrimgero in patriam reditum persuadere nititur ex eo *quod liberis esset orbus.* Aut igitur mendax fama Buchananum fefellit, quod ægre crediderim; aut filiolam hanc non Scrimgeri, sed uxoris ejus alio patre prognatam fuisse oportet.

2 *Rerum summarum tranquillitate*] Forte *rerum summæ* quidam scribendum malint: sed nulla mutatione opus; Corn. enim Nepos in Eum. 7. *de rebus summis consilia capere*, & ibid. 9. *de rebus summis desperare*, utitur.

3 *Signa proposui*]. Ita omnino legendum, non *præposui*, ut Lond.

4 *Bonarum artium amatores.*] Lond. *bonarum rerum artium*: unde se importune intrusit hæc vox, *rerum*?

co, tantum hoc dicam, eumque ea de re monui, nisi omnibus in rebus, tuis prudentissimis amicissimisque monitis obtemperet, nisi te ut patrem colat ac revereatur, recusare non poterit, quin omnis humanitatis & pietatis expers haberi debeat: quod eum non commissurum, sed tibi obsequentissimum semper fore confido.

Ex Editione Lond.

*EPISTOLA VIII.

From Mr. Henry Scrymger *to the Regent.*

MY Lord, efter my maist humble Commendatioun of Service to zour Grace, I ressavit zour Graces Letter the secund Day of *Januar*, writtin at *Striveling* the last Day of *September*; and red te samyn with gryt Blythnes and Contentatioun of my Hart, persaving zour Graces guidwill and mynd to my Proffeit and Honour, havand remembcrance and thocht of me, quha is sa far out of zour Graces sicht, and hes bein sa lang Tyme of te Cuntrie. I pray God Almychtie preserue zour Grace in Helth and Weilfair, and eik zour Grace mair and mair daylie with his spirituall Giftis and Graces, to the mantenance and furthering of his Glorie, to the virteuus upbringing of our Soverane Lordes Majestie, and to the guid gyding and ordering of the Commonweill of the Cuntrie.

My Lord, zour Grace requirit me to cum hame and spend the latter part of my lyff in my native Land to my naturall Princes Service, to the Weill and Help of Policie into the Realme, and that with so grit and honest Offeris, that gif I knew my selff worth ane pairt of thame, I could not ressonably aganestand, nor refuiss to do what zour Grace requiris, thinking weill that sic Requeistis of thame quhome God hes send in sic Auctoritie sould be Commandmentis & Compulsionis to me and all utheris of our Realme, gif we luik weill to our Dewty baith anentis God and Man. Newertheles of the uther pairt, knawing my unablenes, and dreiding sair that being narer zour Graces presens, I sall not be fund sa meit to fulfill the Chairge of Service zour Grace divisis for me as mony Men belevis, I dar not haistelie offer my selff nor accord thairto. And albeit I have travellit thir mony Zeiris in sundry Cuntries and Landis, and hes bene in mony grit Cumpanies quhair I micht have leirnit mekle guid for to help my Cuntrie, zit I have brocht away so sobir ane deale of all I have hard or sene, that I dreid thay be dissavit of the Houp thay have tane of me: notwithstanding my Mynd and Will wes

* *Hanc Epistolam e publicis regni Actis desumptam, etsi hoc loco aliena videatur, hic tamen inserendam duximus, tum quod a viro longe optimo ac eruditissimo, tum vero præcipue quod super eodem quo illa ad Buchananum argumento sit scripta.*

wes evir, and zit is, to ſpend all God hes gevin me outher of Witt and Underſtanding, or his Giftis, to the furthering of his Glorie, and to the Service of my Soverane Princes Majeſtie; for this wes alwayes my Butt and Mark I etlit to, ſen my firſt cuming into ſtrainge Cuntries, bot, as mony Tymes cumis to hand that Menis Purpoſis is brocht to ane uther End then thay luikit for by Godis Will, ſo in a pairt is happenit in my Cace, that being lang Tyme out of my Cuntrie, and acquantit with ſtrainge Faſſiouns of Leving, I have neirly forzett the Uſe and Cuſtume of my Land that I ſould ſerve intill: And this is cumit to, becaus ſundrie Tymes quhen I etlit to cum hame, the trubleſum Gyding and State of our Cuntrie ſa mony Tymes changeand, ſa that na Man micht weill ſee a lyff for thame that ſocht Quietnes and Reſt and Policie thairin, quhilk wes the caus that I drew me to ſum maner of Reſt in thir Pairtis, ſeing the Aige and unablenes of my Body neir to cum within few Zeiris. This, my Lord, is my State. Zour Grace may underſtand further of zour Graces Servant *Peter Zoung* my Nepho. Deſirand zour Grace to pardoun me that I have bene ſo taryſume to zour Grace, writting ſa lang ane Lettre, and that knawand the *Scotts* Tung is nouw forzett with me, ſpeciallie in writting, I have bene ſa evill adviſit to ſend this Bill to zour Grace.

I beſeik the Father of Hevin be zour Graces Keipar, and gyd al zour Graces Doingis and Futſtopis be his Holy Gaiſt, to the mantening of the Kinrik of his Sone *Jeſus*, and to gyd in virtuus Teiching and Upbringing of our Soverane Lordis Majeſtie to Reſt, Peax and Policie of the Realme at all tymes. At *Geneva*, this 12 of *Aprile*, 1572.

To my maiſt gratious Lord, my Lord of Marr, *Regent in* Scotland, *in the Court.*

To zour Graces humble Service reddy and obedient at all tymes,

HENRY SCRYMGER.

Ex Actis publicis.

*EPISTOLA IX.

Theodorus Beza Georgio Buchanano.

NOLUI certum hunc nuntium abſque meis ad te literis [1] prætermittere, partim ut me noris tui memoriam abſentis diligentiſſime retinuiſſe,

* *Hæc eſt* 78 Epiſtolarum Theologicarum *Theodori Bezæ ab ipſo Genevæ* 1572, *&* *iterum* 1575 *editarum, quæ in multis diſcrepat ab ea Londini edita* 1711, *quemadmodum ex variantibus lectionibus hic ſubnexis videre eſt.*

1 *Prætermittere*] Ita Genev. 1575, at Lond. 1711, *permittere, partim ut noris me.*

nuisse, & coluisse semper; partim ut tibi, vel [1] toti potius vestro regno id ipsum gratularer, quod Scrimgero nostro [2] significas, obtigisse nimirum vobis Regem, in cujus pueritia pietatis virtutumque omnium ea jam signa eluceant, quæ in [3] maximam cujusque boni spem & exspectationem [4] totius vestræ gentis animos erexerint. [5] Prohibeat vero Deus Opt. Max. ne idem vobis, quod superioribus annis vicinæ vobis genti, eveniat. Sed hoc potius largiatur, ut Regem hunc omnibus & corporis & animi dotibus florentem nacta Scotia, tot jam annis bellis cædibusque vexata, tandem aliquando sanctæ pacis beneficio fruatur. De rebus nostris omnia, ut spero, plenissime ex *Scrimgero* nostro cognosces. Ego Psalmorum tuorum lectione incredibiliter delector: qui etsi tales sunt, quales a te uno proficisci potuerunt, opto tamen ut [6] eos, quod tibi minime difficile fuerit, ex bonis etiam optimos reddas, [7] vel, si mavis, optimis, quales jam sunt, meliores. Bene vale, vir eximie, cum bonis piisque omnibus. D. Jesus te salvum & incolumem tueatur. *Genevæ*, 12 *April.* 1572.

Ex Editione Londinensi, & Theod. Bezæ Epistolis Theol. *Gen.* 1575.]

1 *Toti potius vestro*] *Toti vestro potius regno id ipsum gratularer.* Lond.
2 *Significas*] Lond. *significasti.*
3 *Maximam*] Gen. *maximi cujusque boni.*
4 *Totius*] Deest hæc vox in Edit. Genev.
5 *Prohibeat*] Gen. *Faxit vero Deus Opt. Max. ne idem vobis quod vicinis populis eveniat. Sed ut potius Regem omnibus —— tot jam annos domesticis bellis ac cædibus vexata conquiescat. Liberet vos idem ille clementissimus pater a Medea sive Athalia vestra. Nullum enim illius sceleribus satis idoneum nomen invenio. De rebus nostris ex Junio nostro penitus omnia cognosces.*
6 *Eos*] Deest hæc vox in Genev.
7 *Vel, si mavis, optimis, quales jam sunt, meliores.*] Desunt hæc in Edit. Genevensi.

EPISTOLA X. [1]

A Monseigneur,
Monsieur de Sigongues, *Chevalier de l'Ordre, & Capitane & Gouverneur de la* Ville & Chasteau *de* Dieppe.

MONSIEUR, ce que l'ay tant differé de vous escrire, a esté pour l'occasion des troubles, qui ont universellement regné, tant en ces quartiers, qu'en la *France*, au grand prejudice des deux royalmes. Et comme par la grace de Dieu nous avons en la fin quelque relasche de nos maux, il me semble (je le dis avec regret) que les vostres ne font que recommencer. Mais pour laisser ce propos, la presente sera pour me recommander humblement a vostre bonne grace, ensemble ce present Porteur *Thomas Fairlie*, qui est fort de mes amys, & autant amy qu'aymé de

1 Hæc unica superest ex Epistolis Geo. Buchanani Gallico sermone scripta.

de tous les miens. Le bien & plaisir, que vous luy ferez, je l'estimeray fait a moy mesme, comme je fais celuy, qu'avez par le passé fait a tous ceux, que je vous ay recommandé, qui se louent grandement de vostre faveur, pour laquelle je vous demeure tres obligé; vous asseurant, Monsieur, que si je puys quelque chose pour vous par deca, ou pour les vostres, que vous me pouvez livrement commander, comme celuy qui sera tousjours prest a vous obeyer & faire service. A *Sterlin*, ce dousieme de *Janvier*, 1573.

Ex autogr. in Bibl. Jurid.

Celuy qui est de tout vostre,
GEORGE BUCHANAN.

*EPISTOLA. XI.

Viro clarissimo Georgio Buchanano Petrus Daniel *S. P. D.*

ROGAVERUNT me plerique viri docti, & tui studiosissimi, ut te ad Editionem Iambōn, Epigrammatōn & Lyricōn tuorum,[1] quos jam fere per decennium exspectamus, per literas adhortarer: facio hoc certe non invitus, & te per sacras Musarum τελετὰς obsecro, ut rem adeo desideratam, pro communi omnium studiosorum utilitate amicis non denegges, & cum per otium licebit, sparsa, ut cœpisti, carmina tua recolligas. In eorum editione habebis diligentem typographum Mamertum Patissonum nostratem, Stephani viduæ maritum, & ad vota tua, supra quam dici possit, facilem & propensum. Desiderantur quoque tui Libri de Sphæra Mundi, & si qua alia novissime exarata habes, quæ si ad me miseris, eodem modo & promissi utriusque fidem exsolves, & ab interitu scripta tua vindicabis. Sic fiet, ut qui tu*a sibi* tribuunt, erubescant; & rideantur qui tuo nomine *aliena* vel sua evulgant, ut nuper versus de Amiralio[2] faci*li negotio* judicavimus. Bene vale, V. C. Salutant te omnes docti *&* *pii*, præcipue *Scaliger*, *Hatteus*, & *Christianus*. Cujacius est in urbe, & scholam juris civilis brevi aperturum rumor est.

In Psalterio si qua mutaveris, quæso mitte.

EPI-

Ex autograph. in Bibl. Jurid. e cujus margine cum voces nonnullæ, vel situ exesæ, vel casu avulsæ perierint, nos eas partim ex *MS. Exemplari* & *Edit. Lond.* partim ex nostra conjectura restituendas, & diverso charactere a reliquis distinguendas curavimus.

* *Scripta videtur hæc Epistola exeunte anno* 1575, *aut ineunte* 1576, *meminit enim Mamertum Patissonum Roberti Stephani ejus nominis primi Typographorum Principis viduam jam uxorem duxisse. Eas autem nuptias conjicit Mich. Mattaire in annum* 1575, Histor. Steph. pag. 520. *Præterea scribit Pet. Daniel se* Iambos, Epigrammata, *&c. G. Buchanani* jam fere per decennium exspectare, *ab anno, ut videtur,* 1566, *quo ea Buchananus ipse promiserat. Vide* Epistolam *III*

1 *Quos jam fere*] Ita autograph. quamvis *quæ* potius videatur: non tamen omni prorsus exemplo caruit P. Daniel.

2 *Facili negotio judicavimus*] Lond. *factos judicavimus*, errore, ut videtur, exscriptoris; in autogr. plane apparent hæ literæ *faci.* Quas deinde sequitur lacuna quanta voci *negotio*, aut simili cuipiam capiendæ suffecerit.

*EPISTOLA XII.

Christophoro Plantino *Typographo Regio*, *viro optimo*, *ac amico singulari*, Georgius Buchananus.

PETRUS Junius, clarissimi viri, mihique dum vixit amicissimi, *Henrici Scrimgeri* ex sorore nepos, meusque in Rege nostro instituendo collega, ob perpetuam erga me observantiam est mihi longe carissimus. Is magno labore, nec minoribus sumtibus, avunculi bibliothecam ex ultimis usque Allobrogibus ad nos transtulit, eamque non immerito magni facit. In ea sunt varii Græci scriptores, ex vetustissimorum exemplarium fide, vel integritati restituti, vel certe infinitis mendis, quibus scatebant, opera & industria *Scrimgeri* repurgati. In quibus est Strabo, Demosthenes, Athenæus, Eusebii historia Ecclesiastica, aliique non pauci: ex Latinis, Cicero, sed Philosophica præsertim. Quos summi viri de literis optime meriti labores, quum ad reipublicæ literariæ utilitatem, tum ad defuncti famam orbi innotescere cupiat *Junius*, maximeque ea in re tua opera uti velit: tamen, quod tibi tam ignotus sit, quam mihi probe notus, rogavit me ut te de hoc suo instituto certiorem facerem, ut vicissim ex [1] literis tuis quid tua sit sententia sciat. Si quos ergo ex prædictis præsertim auctoribus edere paras, *Junium* in consilium adhibeas censeo, quo emendatiores exeant; eique eam gratiam habebis, quam ejus merita poscere videbuntur. Vale.

Ex MS. & Edit. Lond.

Tui amantissimus
GEORGIUS BUCHANANUS.

Catalogum librorum a te editorum una cum singulorum æstimatione ad me mittas velim, erit hoc mihi *Junioque* meo pergratum. Iterum vale.

* *Hanc Epistolam scriptam fuisse ante* 24 *Maji anno* 1576, *apparet ex sequente quæ ei responsorio est.*

1 *Literis tuis quid tua sit sententia.*] Ita MS. in Lond. deest *tuis*, & pro [*tua sententia*] *tuæ sententiæ* legitur.

EPISTOLA XIII.

Illustri viro D. Georgio Buchanano Christophorus Plantinus, *S. P.*

[1] VARIIS & ingratis hoc tempore occupatissimus nobis incommodissimo, vix quicquam audeo Græce suscipere imprimendum. Spero tamen

1 *Variis & ingratis*] *Rebus* aut *negotiis* intelligit, quod tamen hoc in loco potius expressum quam intellectum malim.

tamen aliquando me vires animo pares recuperaturum, si pax coalescat, quæ adeo est explosa, & in varias partes dissecta, ut nihil toto hoc decennio videamus, quam pro studiosis virtutum, armatos & sævientes passim milites. Latinorum vero clarissimorum Auctorum nihil recusabo, quod a tanti viri bibliotheca procedat: neque unquam ingrati animi mihi notam, favente Christo, patiar inuri. Doleo vero quod jam nihil habeam offerendum te dignum. *Hadrianus Junius* [1] Magdeburgi non ita pridem obiit. Ejus Nomenclatorem auctum recudo. Catalogum librorum a me editorum mitto, una cum aliquot aliis libellis, quos ut boni consulas rogo, & me, quantum nobis licet, tuum esse tibi persuadeas. Vale, Antuerpiæ, raptim inter ipsos fluctus occupationum & tumultuum, 24 Maji 1576., tumultuarie scriptum.

Ex Edit. Lond.

1 [Male adsecutus fuit Cl. Editor. Plantini manum, qui *Medioburgi* scripsit. licet Arnemudæ, prope Medioburgum in Zelandia obierit, sed Medioburgi sit sepultus. vide *Valer. Andr. Bibl.* Belg. pag. 13. & *Bayl.* Dict. Hist. Critiq. & plures alios.]

EPISTOLA XIV.

Daniel Rogersius Georgio Buchanano *S. P. D.*

EXCIDIT mihi, clarissime Buchanane, biennium integrum, dum serenissimæ Reginæ mandata procuro. Superiori enim anno cum *Thomæ Wilsono* ad Proregem Belgicum Legato comes adderer, illo in patriam redeunte, ego ad Principem Aurasium ablegabar: apud quem cum per sex menses commoratus fuissem, indeque in Angliam redirem, mox ad eundem a Regina remissus fui. Literis enim non facile expressero, quanto studio laboraverim, ut caussa, quam Christianissimus Princeps constantissime tuetur, Reginæ etiam patrocinio confirmaretur. Sed nos ea malacia laboramus, ut Ulyssingensium insolentiam non facile hoc bello concoquamus, quantumque religio nos incitat ad suppetias Principi ferendas, tantum ab hoc proposito revocant Ulyssingensium facinora, quos dum in ordinem redigere cogitamus, metuo vehementer ne laboranti caussæ obstemus. Dum enim gravissimæ factiones & seditiones inter partes Regias erumpunt, plurimum commodi ex his Princeps in præsenti perciperet, si Regina Ulyssingensium latrociniis excitata non offenderetur. Nam prævideo dissidentes partes facilius conventuras, spe ipsis oblata, offensione Reginæ citius Aurasium Principem superari posse. Cæterum honoratissimi Consiliarii brevi spero hanc offensionem tollent, unde Principi nihil a Britannis damni exspectandum sit. quæ hactenus impedimento fuerit, ne plus favoris Regina Principi præstaret. Pluribus ad te e Mattiacis perscripsi, id unice miratus nihil te literarum rescri-

scripsisse: crebro etenim ex Zelandia & Batavia literas ad te per populares tuos isthinc in patriam redeuntes dedi. Habes autem in illis regionibus plurimos, duos in primis tui nominis studiosissimos, *Janum Douzam*, & *Philippum Marnixium San-Allegondium*, ingenio, genio, & genere nobilissimos, quorum alterum, cum Lutetiæ commorareris, ad te deduxi, cujus ad te poëmata, nuper illa edita, ex Auctoris sententia & voluntate transmitto: alterum nosti Parisiis, qui Principi mehercle optimo merito suo est gratissimus. Is, cum nuper a Principe redirem, literas his adjunctas ad te scripsit. Majorem in modum cupio ex te cognoscere, utrum priores meas ad te literas receperis, & num hæ ad tuas manus pervenerint. Aveo etiam scire quid parturias. Ante triennium (abs quo tempore nihil a te literarum accepi) spem injeceras librum illum tuum videndi, quem de origine gentium Britannicarum scripsisti: quod si absolveris, ne quæso ejus desiderio nos ulterius fraudes. Dialogismum de Regno, ab hoc temporis statu non alienum, avidissime perlegi, ex quo & illud cognovi, quam studiose in Platone versatus esses. Eum ego Philologis Hollandis communicavi, ac typis edituri essent, si de tua voluntate essent certiores. Sphæricorum tuorum ut nobis copiam facias, etiam atque etiam peto. [1] Ad summam rescribe qua valetudine fruaris. *Joannes Sturmius* ut de tuis rebus ad illum perscriberem, nuper literis ad me datis majorem in modum rogat, cujus ad te, sed veteres illas, literas cum his mitto. Hæc raptim exaravi, cum mentio incidisset nautæ in Scotiam redituri, per quem hæc paucula ad te ut transmitterem, amor ille meus erga te non invito extorsit. Bene vale, clarissime Buchanane. [2] Londino Trinobantum, 3 Cal. Sept. 1576.

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

EPI-

Mirum est hujus Epistolæ Edit. Londinensem ab autographo tantopere discrepare; quod cuivis eam cum nostra conferenti observare licet: nos autem hic & alibi semper autographa nobis unice sequenda statuimus.

1 *Ad summam rescribe*] Ita autogr. non *summum*, ut in Lond. Longe enim differunt *ad summum*, & *ad summam*; *ad summum* enim ad numerum refertur quo nullum superiorem vel ulteriorem intelligimus, ut Cic. *Scies igitur fortasse cras, aut ad summum perendie*: *Ad summam* autem orationis finiendæ formula est, idem fere valens quod *denique*, *postremò*, *ut verbo dicam*, *ut verbo expediam*, &c. ut Horat. lib. I Epist. 2.

Ad summam sapiens uno minor est Jove. -----

2 *Londino Trinobantum.*] Autogr. *Londinio Trenobantum*: non sumus nescii *Londinium* a Tacito, Ptolemæo, Antonino, *Lundinium* autem ab Ammiano Marcellino constanter appellari; diu tamen receptam scribendi formam potius servandam existimavimus.

EPISTOLA XV.

Buchananus Tychoni Brahe.

JAM alter agitur annus, Tycho doctiſſime, ex quo *Gulielmus Lummiſdale* cum iſthinc domum rediret, librum tuum de nova ſtella mihi reddidit. Quod munus multis mihi nominibus fuit gratiſſimum, vel quod abs te eſſet, *i. e.* ab homine ſumma generis claritate illuſtri, ingenii eximia felicitate, & literis perinde expolito, qui illam Philoſophiæ partem, [1] quæ eſt, ut cecinit veſter Manilius,

Regales animos primum dignata movere,
Proxima tangentes rerum faſtigia cœlo,

jacentem erexiſti, & e vulgi ſordidis manibus in ſuam ſedem, *i. e.* Regium reduxiſti. Cumulabat etiam muneris maximi gratiam tua humanitas, qui tam excelſo & dignitatis & doctrinæ culmine, nos humiles, & *penitus penituſque jacentes*, [2] non ſolum favens deſpicis, ſed prope manu attollis, & hortaris exemplo, ut nos audeamus *Nube vehi, validiſque humeris inſiſtere Atlantis:* illamque, etſi falſam, plurimis tamen pro vero vulgatam opinionem, tuis monumentis, labore & induſtria refutas, ingenia ſcil. hominum ſub hac languente & frigida cœli plaga, inertiæ eſſe a natura damnata. Igitur cum omnes populi ad ſeptentriones publice, & nos privatim tibi plurimum debeamus, non exiſtimabis arrogantius a me factum, quod ad hunc uſque diem non reſcripſerim; [3] procul enim quod abeſt a meæ vitæ inſtituto & moribus, qui me non ignorant omnes norunt. Neque etiam eos clam eſt, quam proximo biennio morbis graviſſimis aſſidue ſim [4] conflictatus, nullam pene horam ad ſcribendum vacuam habuerim; adeo ut cum alia multa leviora ſim coactus intermittere, tum quinque libros de Sphæra jam dimidiatos omittere, ac ſpem ſcribendi carminis in poſterum penitus abjicere. Quamobrem tibi gratulor iſtam claritatem a majoribus, ingenii facultatem a natura tributam, eruditionem

1 *Quæ eſt, ut cecinit*] Ita MS. exemplar, in Lond. deeſt *eſt*.

2 *Non ſolum favens deſpicis*] Ita Lond. & MS. quibuſdam tamen magis forte arrideret *reſpicis*: ſed nihil mutandum, quamvis enim ſæpius vox *deſpicio* pro *ſperno* vel *contemno* accipiatur, nativa tamen ejus ſignificatio eſt *res infra ſe poſitas ſpectare*; quemadmodum Ovid lib. 3. Met.

Munychioſque volans agros gratamque Minervæ
Deſpiciebat humum cultique arbuſta Lycæi

Et eo hic ſenſu a Buchanano uſurpatum monſtrant quæ ſuperius dixerat, *tam excelſo & dignitatis & doctrinæ culmine.*

3 *Procul enim quod*] Frigide hæc, nec pro Buchanani more, cum prioribus cohærent: forte legendum, *procul enim id abeſſe a - --* vel, *quam enim procul id abſit.*

4 *Conflictatus, nullam pene*] Forte legendum, *ut nullam.*

nem adhuc ætate integra ſtudio & labore comparatam. Nos in hac ætatis effœtæ ignavia currenti libenter applaudemus; & ſi quid officii præterea exigi a nobis poterit, tibi quoad potero gratificabor. Hunc *Gulielmum Lummisdale*, qui has tibi tradet, rogamus ut de ſtatu rerum tuarum diligenter me certiorem faceret, quem etiam tibi commendamus, ut pro humanitate tua, ſtudio & favore juves, ut pecuniolam quæ illinc ei debetur, ſi fieri poteſt, recuperet. Vale. Sterlini, poſtridie Nonas Sept. 1576.

Ex MS. & Edit. Lond.

* EPISTOLA XVI.

Georgius Buchananus *Anonymo*.

ACCEPI ſuperioribus diebus literas tuas, multis nominibus mihi gratiſſimas; & quod abs te eſſent, & quod tales, ut quæ ſpecimen quoddam ingenii tui non vulgare exhibeant, & ſpem prope certam promittant fore, ut in tempore maturos ex eodem ingenii feraciſſimo fundo patria ſuaviſſimos fructus brevi carpat. Accedit ad hæc, quod hoc velut pignore te obligatum tenere videamur: neque enim niſi tua deſidia fieri poteſt, ut iis fundamentis quæ jacta ſunt, reliqua ædificatio non reſpondeat: neque tu, pro reliquis tuis virtutibus, &[1] corporis fortunæque dotibus, commiſſurus es, ut cum cætera tibi natura ſuppeditaverit, tu unus tibi defuiſſe videaris. Quare velim ut tecum diligenter cogites, non modo quid patriæ, amicis & propinquis debeas; ſed interim etiam ſuccurrat, nos quoque, qui tali pignore te obſtrictum tenemus, aſſiduos flagitatores fore, ut qui non ignoremus optima nomina plerumque non appellando mala fieri. Quod ſi noſtram ſpem fefelleris, ego, etſi cum multis, tamen tanto præ cæteris vehementius dolebo, quanto pluribus nominibus me tibi debere ſentio. Sin, quod omnes cupimus, quod te dignum eſt feceris, rem mihi cum multis communiter gratam facies, & te genereque veſtro dignam; & vetera familiæ veſtræ decora renovabis, cujus gloriæ tibi ut inſervias neceſſe eſt. Illud præterea velim cogites,

* *Nobili cuidam adoleſcenti Scoto ſcripta videtur hæc Epiſtola: at quo anno haud ita facilis eſt conjectura. Nos (ſalvo aliorum judicio) eam ad annum* 1577 *referimus, adducti præcipue poſtremis ipſius Epiſtolæ verbis, quibus eum ad literarum ſtudium Regis exemplo accendit; quem licet* ætate inferiorem, *in* ſalutatoribus *tamen* excipiendis occupatum *deſcribit. Id vero nulli commodius anno congruere videtur quam* 1577. *Octavo enim Cal. Maji ejus anni, Jacobus VI. Scotorum Rex annum agebat ætatis* 11. *Si quis tamen anno uno aut altero citius ſeriuſve hanc Epiſtolam voluerit, ei litem non movebimus, quippe quibus non tam tempus quo ea ſcripta eſt definire (quæ res nullius fere eſt momenti) quam nos in Epiſtolis hiſce digerendis temporis, quantum licuit, rationem habuiſſe, lectori oſtendere eſt propoſitum.*

1 *Corporis fortunæque*] Lond. *& corporis & fortunæ, animique dotibus:* in autographo quidem veſtigia quædam hujus vocabuli *animi* apparent, ſed ab Auctore deleti, quippe qui prius dixerat, *reliquis virtutibus tuis.*

tes, qualem in eodem gloriæ campo competitorem habeas, REGEM dico, cui ut cætera ingenii adminicula sint paria, certe & ætate est inferior, & in hac ætatis infirmitate vel in solis salutatoribus excipiendis tanto est occupatior quam tu, qui in isto Musarum secessu, liberum omnibus curis animum ad literas, & tu per te debes, & aliorum exemplo prope cogeris applicare. Plura non addam, ne ingenio tuo diffidere videar. Vale. Sterlini ad 8 Cal. Maji.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

EPISTOLA XVII.

Philippus Mornæus *D.* Georgio Buchanano, *viro clarissimo*, *salutem*.

QUÆ te omnibus notum, piis vero clarissimum, fecit eximia virtus tua, vir clarissime, eadem Regi Navarræ patrono meo in primis commendavit. Dederat is mihi literas ad te, ut quem tua educatione omnium amore dignissimum facis, tua etiam cohortatione amicissimum ipsi efficeres. Verum ego in piratas incidi, & jacturam feci: itaque damni mei particeps eris. Interest nihilominus reipublicæ Christianæ, ut ista amicitia sanciatur: uterque Christo deditus, Pontificiis infestus, ad magnas res genitus est: quos Deus, virtus, hostes ipsi conjungunt, quorum eadem studia, eadem odia sunt, eos conjunctissimos faciamus necesse est. Vides ut omnia ferme Christiani orbis regna in exitium prona sunt, impietas & tyrannis funditus corruant oportet. Hi Principes, si pii, si justi fuerint, ex cæterorum fere ruderibus & ruinis parietes suos ad fastigium usque exstruent. Educabis nobis, ni fallor, alterum ex ultima Britannia Constantinum. Tædet orbem superstitionis, pertædet tyrannidis: unum aliquem spectant omnes, qui signum det. Quæ tunc temporis liberatorem orbi peperit regio, producat etiam hoc tempore consentaneum est: Ἀλεξικάκω ad tot monstra evincenda nobis plane opus est. Hunc vero præ manibus habes, qui exuvias leonis vel ex ipso matris utero attulisse dicitur: faxit Deus Opt. Max. ut ista pueritiæ undiquaque respondeat. Ad res nostras quod attinet, Tragœdia nostra [1] ad septimum jam actum pervenit, ut brevi ad Catastrophen vergat necesse sit, ni forte magis quam arte regamur: verum exspectandus omnino Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. Quod unum te Regis patroni mei & omnium Ecclesiarum nostrarum nomine rogo, si qua in re laborantes juvare potes, fac quæ & tuam pietatem & auctoritatem-

1 *Ad septimum jam actum*] Ita Lond. editio, quam nos hic sequi alia ope destituti necesse habuimus: mendum tamen subesse videtur, ac pro *septimum*, *quintum* reponendum, quum una ex præcipuis Tragœdiæ legibus sit, ut non plures quam quinque habeat actus, juxta illud Horatii in Arte,

Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula; — — —

nisi forte Mornæus sub hoc numero septenario aliquid arcani latere voluerit.

tem deceant. Scis nos omnes in iisdem ædibus esse, iisdem parietibus includi. Itaque etsi admoventur ad nostrum parietem machinæ, non minus interea periclitamini quam nos, cum universos eadem ruina oppressura sit. Falluntur enim omnino qui cum Pontificiis fœdus colere volunt, quod sane Ulyssis cum Polyphemo pacti non dissimile videtur, saltem ut ultimus devoraretur. Etenim & nostro primum & suo demum periculo percellentur. Deus suam Ecclesiam, & pios omnes, & te in primis, suæ Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ diutissime conservet, vir clarissime.

Datum Londini, 1577, *primo* Junii.

Ex Edit. Lond.

EPISTOLA XVIII.

Præstantissimo viro, D. Georgio Buchanano, *serenissimi* Scotorum *Regis Præceptori fidelissimo, Domino suo plurimum observando, S.*

CUM anno superiori meæ in D. Pauli ad Galatas Epistolam homiliæ, serenissimo Scotorum Regi dedicatæ, in publicum prodirent, pridie Cal: Sept. ad te, vir præstantissime, & Domine mihi plurimum observande, literas dedi, & duo misi ejus libri exempla, quorum unum ut Regiæ Majestati meo nomine offerres, alterum in mei amoris atque observantiæ testimonium tibi retineres, rogabam. Ab eo autem tempore, nihil vel ex Anglia vel Scotia vestra literarum accepi, quibus docerer, quid de libris illis sit factum. Affirmavit quidem nostro typographo Londinensis mercator, cui ille fasciculum curandum dederat, hunc certo & tuto illuc & transmissum fuisse: at mihi ejus fidem suspectam facit, partim tam diuturnum silentium, partim illius avaritia, quæ mihi pluribus aliis argumentis perspecta est, & quæ hominem in iis curandis negligentem facit, quæ nullo cum lucro conjuncta esse videt. Et auxit mihi suspicionem hanc generosus juvenis D. *Georgius Keith*, Comitis Marescalli Scotiæ filius, qui & ipse tale quid factum existimat, cum te sciat in amicitiis bonorum amplectendis facilem, & cum primis officiosum esse. Itaque cum Augusto mense de indigna fratris sui *Gulielmi* cæde ad me literas daret, & meum in ejus memoria ac morte celebranda officium requireret, atque insuper operam suam in meis curandis pro sua humanitate mihi offerret, ego occasionem tam optatam minime negligendam putavi, & fratris Manibus officium præstiti, quale potui inter occupationes & curas graves, quæ me a Poëtices studio, quo olim delectabar, avocant: & simul has literas ad illum Lausannam perferendas dedi, ut inde eas cum suis ad te mittat. Quas ut ea fronte accipias oro, mi doctissime Buchanane, qua hominis tui nominis studiosissimi officia accipere soles: & me quæso hac cura libera, ut num mei Galatæ ad tuas manus pervenerint, &

ut a Regia Majeſtate excepti ſint intelligam. Hoc tibi ſanƈte affirmo, me non aliud meis lucubrationibus quærere, quam ut Eccleſiis proſim: quod ſi aſſequor aliqua ex parte, me nullius laboris aut moleſtiæ piget. Vale, vir præſtantiſſime, & mihi cum reverentia obſervande. Tiguri, in die Solſtitii brumalis. Anno nati Chriſti 1577.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

Tuæ præſtantiæ
obſervantiſſimus,
RODOLPHUS GUALTHERUS.

EPISTOLA XIX.

A Monſieur,
Monſieur Buchanan, *Præcepteur du Sereniſſime Roy d'Eſcoce.*

MONSIEUR, Il y a long temps que je vous honnore, comme font tous ceux, qui aiment les Lettres, & ſi n'ay encore eu ce bien de vous cognoiſtre, que par voz doƈtes eſcrits. Cette annéc paſſée pour addoucir la douleur de nos miſeres, & meſmes apres ceſte remarquable calamité de la S. *Barthelemy*, je me mis, en ſuyvant voz traces, a faire parler Grec *David:* combien que je recognoiſſe que la premier coup d'Eſſay ne me donne ouverture pour paſſer plus outre, comme de faiƈt je n'en ay poinƈt affeƈté de louange, me contentant du bien que j'avois ſenty de ce remede parmy mes ennuis. C'eſtoit toutesfois une entrée pour avoir plus privée addreſſe a vous, comme auſſy je vous eſcrivis des lors, ſans que j'aie aulcune reſponce: maintenant ceſte occaſion ſe preſentant, que par l'advis de mes amis, je dedié a la Maieſte du voſtre Roy vne partie de mon labeur, je vous ay bien voulu faire la preſente, pour vous prier aimer celui qui vous aime & honnore, & me faire ceſt honneurde preſenter ces livres a ſa diƈte Maieſte, avec telle recommendation que voſtre erudition & bonté eſtimera eſtre convenable: vous obligeres vn homme qui n'oubliera ce bien, mais qui priera Dieu pour voſtre proſperite. J'aurois beaucoup de choſes a diſcourir avec vous, mais attendant quelque reſponce de vous qui m'apprivoiſe en voſtre endroiƈt, je prieray Dieu qu'il benie voſtre heureuſe vieileſſe, & vous faire veoir en voſtre treſnoble nouriſſon l'accompliſſement de voz bons deſirs. Me recommandant bienhumblement, Monſieur, a voſtre bonne grace, vous ſuppliant me tenir en celle du Roy. De Loſane, ce 29 de Feb. 1578.

Voſtre bienhumble Amy & Serviteur,
DE SERRES.

Je vous envois vn exemplaire du Platon, pour teſmoignage, s'il vous plaiƈt, de l'amour & l'honneur que je vous porte.

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

* EPISTOLA XX.

Buchananus Rodolpho Gualthero *Ecclesiæ* Tigurinæ *Ministro*, *S.*

TUÆ literæ, vir præstantissime, Tiguri scriptæ pridie Cal. Sept. octavo demum post mense, hoc est, ad Calendas Majas, sunt huc perlatæ. Ac a Rege quidem tuum munus ut erat amplum & honorificum, ita libenter & benevole est acceptum. Spes vero de eo tuæ, & aliorum qui isthic sunt bonorum, non modo ipsi, sed nobis quoque qui ei instituendo sumus præfecti, longe gratissimæ acciderunt. Nam si indoles, quæ in eo nunc jucunde efflorescit, cum tempore maturuerit, & exspectatione nostra dignos fructus ediderit, erit profecto quod & ille & nos plurimum vobis debeamus: ille, quod ingenium ejus adhuc infirmum laudibus vestris sustentetis, & adhortationibus labores pueris submolestos, velut ostentatis victoriæ præmiis allevetis: nobis, quod oneris impositi tales viri in partem ultro subeatis, non potest non esse jucundissimum, nisi nos ingratissimi esse velimus. Neque enim sola vox Præceptoris studia discentium promovet, sed quæcunque etiam animum jacentem exsuscitant, & laborum tædia minuunt, & virtutis veræ speciem ob oculos proponunt, etiam præceptorum vice funguntur. Accedit, quod hæc, quæ dixi, mollius ad aures quam præcepta accidant: ut quæ non velut pro imperio jubeant, sed gloriæ & honoris blandissimis invitamentis illiciant. Habent etiam illa vestra munera, quæ ex locis magno intervallo dissitis adveniunt, longinquitatis gratiam, & adulandi suspicione carent. At domesticorum plerumque officia non ex horreo liberalitatis depromi, sed tanquam æs alienum solvi accipientes existimant. Sed hactenus de Rege. Poëmatia mea quod probas, est mihi pergratum: nam sive in eo erras, non judicii infirmitate falleris, sed benevolentia abductus minus errata perspicis: sive jure id facis, ego quoque jure gaudeo (ut apud Nævium Hector) [1] *a laudato viro laudari.* Sed ne id mihi solidum & sincerum sit gaudium, multa impediunt. Ætatis enim nostræ ea est ignavia, ut nemo libenter magnum in eo studio collocet laborem, unde aut minimum aut nullum speret operæ pretium. Nec desunt, qui [2] non [modo] illam clari Poëtæ clarissimam sententiam, qua virtutem ipsam summum sui præmium esse contendit, contemnant, sed & totum hoc scribendi genus,

* *Conferendo hanc Epistolam cum XVIII. & XXIX. veri admodum simile videtur eam anno* 1578, *& post Kalendas Maji fuisse scriptam.*

1 *A laudato viro laudari*] Hoc ex Cicer. Tusc. Quæst. lib. 4. cap. 21.

——— Lætus sum
Laudari me abs te, pater, laudato viro.

2 *Non modo illam*] Hanc vocem [*modo*,] quæ non tantum Edit. Lond sed & ipsi autogr. abest, supplevimus, utpote sine qua sensus sibi nullo modo constare queat.

nus, ut inutile, & ad unam aurium voluptatem comparatum abjiciant. Me vero, hominem mediocri ingenio præditum, *Vervecum in patria, crassoque sub aëre natum*, & in re tenui educatum, quæ poterunt ullæ satis. . . . . .

Ex autographo in Bibl. Jurid.

EPISTOLA. XXI.

Christophoro Plantino Georgius Buchananus.

CUM hic adolescens in ipso discessus articulo mihi indicasset, se ad vos profecturum, etsi angustia temporis circumclusus essem, nolui tamen sine literis meis dimittere. Ex postrema Psalterii editione, intellexi te meas literas accepisse. Reliqua opera, quæ una acceperas, quando isthic non licet quod volebam, velim ad me remittas. Neque hoc scribo, quod de fide ac diligentia tua quicquam dubitem, sed quod unicum mihi istud erat exemplar, quod nisi remittas, omnia mihi erunt magno cum labore ex adversariis colligenda. Habeo & alia, quæ si res paullo quietiores fuerint, ad te mittam. Est hic apud nos adolescens probus & doctus *Petrus Junius*, *Henrici Scrimgeri* hominis longe doctissimi propinquus, qui recollegit multas cum magno labore, nec sine sumtu, animadversiones in plurimos Græcos & Latinos Auctores, quas non illibenter ad te mitteret, si tibi commodum esset eos Auctores edere, sed ita ut ratio nonnulla impensarum habeatur. Præterea complures homines docti a me petierunt, ut a te impetrarem, si quem habeas, librorum a te exaratorum catalogum, eum huc mitteres, ut qui cuique usui esset liber, eum per mercatores huc ferendum curares. Vale, Sterlini, [1] 18 die Nov. 1578.

Ex MS. & Edit. Lond.

1 18 *die Novembris* 1578.] Ita exhibet Editio Lond. at MS. in Bibl. Juridica habet 1573. & forte rectius. Nam, ut omittam toties & tam graviter alibi lapsam esse Editionem Lond. ut omnem fere fidem sibi ipsa abrogaverit. verisimile mihi videtur hanc Epistolam ante XII. ad Plantinum super eodem argumento Anno 1576 datam, fuisse conscriptam. Cum enim Hen. Scrimgerus diem suum obierit Novembri mense anni 1572, (non 1571, quod Thuanus prodidit; Vid. Epist. VII. VIII. & IX.) non videntur aut Petrus Junius aut Georgius Buchananus commissuri, ut doctissimæ in optimos Græcos Latinosque auctores Scrimgeri animadversiones tam diu laterent. Præterea in hac Epistola Petrum Junium *adolescentem* vocat, qui natus anno 1544 (testante Tho. Smitho in vita ejus,) anno 1578 agebat ætatis annum 34. *Adolescentes* autem veteribus non ultra 30. annum vocari solitos auctor est Censorinus de Die natali cap. 14. Non ignoro a Manutio observatum hanc eos normam interdum neglexisse: ille enim ad lib. 2. Ep. 1. Cicer. ad Fam. Alexandrum M. a Livio lib. 9. ætatis anno 33; Crassum a Cicer. lib. 2. de Orat. anno 34; Cæsarem a Salust. in Conj. Catil. anno 36; Brutum denique a Cornelio Nep. in vita Attici anno 40, *adolescentes* appellatos animadvertit. Ægre tamen crediderim Buchananum in familiari Epistola communem loquendi consuetudinem voluisse deserere, præsertim cum biennio fere ante, 4 scil. Februarii 1577. uxorem Petrus Junius duxisset, Vide *Ephemeridem* ipsius vitæ subjunctam, p. 23.

EPISTOLA XXII.

Sir Thomas Randolphe *to* Buchanan.

I am not (my good Maister) a litle beholdinge unto yow, for your late remembraunce both of me and my Sonne, by your prettie and fyne Devyse to make him reade before he knowe or handle his Booke. Howe he will prove learnid heirafter, I knowe not, but farre unlyke to resemble him from whone he taketh the Patterne that, longe before my Boyes Yeares, farre passid many in Learninge and Judgement, wherof such encreasse ensueth, as in this Age is wonderfull, and amongst Princes most rare. I looke not for the lyke in myne, but shal thinke my selff happie yf he resemble yours in on Poynt of a Nomber, that in him more brightly shyne then *Julium sidus* * *lunas inter minores.* That your worthie and noble Kinge in so short Tyme is become so skillfull, not a litle is to be attributid to the great Diligence and Care of his Maisters, who besydes the Giftes of Nature, haue addid as muche as by Art could be devised. In this, my good Maister, consistith your Prayse, and in this shal your Fame remayne immortall, though many other thinges in this World haue made yow famous for euer. I leave to speake of many thinges donne in your Lyfe, great Prayse worthie, but howe well I lyke of the last litle Treatise, *De Jure Regni*, that lately came into the World, I cannot say as I thinke. This puttith me in Mynd of many thinges more great Prayse worthie donne by yow, especially the *Historie of our whole Isle*, wherin I may iustly complayne of you, my good Maister, that I shall not have so much as a sight therof, before myne Eyes be cleane shutt vp, that nowe are become for Age very dymme. What makith yow to doubt to let it come foorthe, a Spectacle unto the World, no lesse famous then *Apelles* Table was, and as voyde of Comptrollement as his Worke was, [1] howe curiouse soeuer the Souter would seme to be? I pray yow deferre no more Tyme; at the least let us knowe what yow mynd to doe with it, and employ my Labor, and charge me so farre as yow please, that shortly we may enioy our longe desyrid Hope in a Matter

* Ignes *scriptum oportuit.*

1 *How curiouse soever the Souter*] In Editione Lond. scriptum est *Doubter*, aut nullo aut inepto fere sensu: in autographo autem *Souter*, prima quidem litera macula nonnihil obducta. Rem extra controversiam ponit Plin. lib. 35. cap. 10. *Idem* [Apelles] *perfecta opera proponebat pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens vitia quæ notarentur auscultabat, vulgum diligentiorem judicem, quam se præferens. Feruntque a Sutore reprehensum, quod in crepidis una intus pauciores fecisset ansas: eodem postero die superbo emendatione pristinæ emendationis cavillante circa crus, indignatum prospexisse, denunciantem, ne supra crepidam judicaret, quod & ipsum in proverbium venit.* Vide etiam Val. Maximum lib. 8. cap. 12.

ter of ſo great Weight. Wherin yow will I am euer at your Command. And ſo, my good Maiſter, I hartely take my Leave. At *London*, the 15th of *March* 1579.

Your verie lovinge and. aſſured Frende at Commande,

I ſende unto you two lyttle Books for two that I ſuppoſe came to me from you.

Yours *De Regno* is greatlye deſyered amonge vs.

THO. RANDOLPHE.

[Ex autogr. in Bibl. Jurid.

EPISTOLA XXIII.

To the right Worshipfull, my very lovinge Freind, Maiſter Peter Yonge, *Scholemaiſter unto the Kinges Majeſtie of* Scotlande.

AFTER my verie hartie Commendacions. Beinge lately mouid with the remembrance of my Maiſter, Mr. *G. Buchanan*, by the Sight of a Booke of his, *De Jure Regni apud Scotos*, and callinge to Mynde the notable Actes of his Lyfe, his Studie, his Travayle, his Danger, his Wiſdome, his Learninge, and to be short, as muche as could be wished in a Man; I thought the Kinge your Maiſter more happie that had *Buchanan* to his Maiſter, then *Alexander* the *Great*, that had *Ariſtotell* his Inſtructor. I thought you very lukye that had his daily Company, ioynid in Office of lyke Seruice, and thanckid God not a litle for my ſelf, that euer I was acquaintid with him. For one that hath ſo great Acquaintance as he hath with many learnid, and Compaignons of his Lyfe, and that hath ſo wel deſeruid of the Worlde, I maruaille that no Man hath written of it: beinge a thinge ſo common unto all famous Perſonnes, and moſt peculiar to the beſt learnid. Heerin I might chieflie blame you, my good Freind Maiſter *Yonge*, ſo neere unto him, ſo deere unto him, that nothinge can be hid of that which you deſyre to knowe. If you ſay that Tyme yeat ſeruithe, and that he yeat liuethe whoſe Life I wishe to be ſett foorthe, ſurelie yeat I ſay unto you, that yf it be donne after his Deathe, many Thinges may be omittid that were worthie of famous Memorie, by him to be better knowen then after his Deathe. The cauſe of the wrytinge againſt the *Grey Friars* is knowen to many, but afterwardes howe they preuailid againſt him, that he was fayne to leaue his Contrey, howe he eſcapid with great hazard of Lyfe at Godes Hand, the Thieues on the Borders, the Plague in the North of *England*, what Reliefe he found heere at a famous Knightes Handes, Sir *Jon Rainsforde*, the onlie Man that maintaynid him againſt the

the Furie of the Papiſtes; none doth knowe ſo well as him ſelf, or can giue better Notes of his Life then him ſelf can. As he liuith vertuouſlie, ſo I doubt not but he will dye Chriſtianly, [1] and may be addid, when the former is perfectlie knowen. This is deſirid by many, ſpecially lookid for at your Handes, that can beſt doe, and are fitteſt to trauayle in ſo worthie a Worke. As I craue this at your Handes, ſo shall you command what is in my Power. And thus wishinge unto yow, my good Freind, hartely well, I take my leaue. *London*, the 15th of *Marche*, 1579.

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

Your verie lovinge Frende,

THO. RANDOLPHE.

1 *And may be added*] Lond. *which may*, nobis autem quidquam in autographo, niſi urgente neceſſitate, mutare religio fuit.

*EPISTOLA XXIV.

Buchananus Rodolpho Gualthero.

TUAS priores literas una cum libris accepi, non paucis poſtquam a te miſſæ fuerant menſibus. Librum, ut voluiſti, dedi Regi, quem ille quo debuit, hoc eſt, propenſiſſimo in te animo accepit. Reſcripſi etiam pro tempore, quæ viſa ſunt: illud videl. in primis, cum cives omnes mei tibi plurimum debeant, me non ſolum tibi obæratum, ſed prope nexum eſſe volueris, ut qui in partem oneris graviſſimi ſuccedas, & noſtrum laborem partim levas, partim animum adhuc rudem velut ſubigis, & ad ſemen doctrinæ accipiendum, frugemque bonam proferendum paras: & cum utriuſque noſtrum labor ad ingenii ſpectet cultum, noſtræ par-

* *In Editione Londinenſi hæc Epiſtola Buchanani Bezæ inſcribitur, manifeſto errore. Ex Epiſtolæ enim XVIII. (quæ eſt Rodolphi Gualtheri ad Buchananum) cum argumento & verbis, tum loco & tempore quo ſcripta eſt, plane conſtat hanc ad illam reſponſoriam eſſe. Ne quis autem dubitandi locus relinquatur, hanc rem ulterius confirmat Epiſtola XX. præcipue vero XXIX. qua Rodolphum Gualtherum huic Buchanani reſpondere vel primo intuitu legenti obvium eſt. Noſtro quidem Exemplari ipſius Buchanani manu, ut videtur, ſcripto, neque Epiſtolæ inſcriptio, neque loci & temporis deſignatio adduntur. Editioni Londinenſi in calce ſubjungitur* 9 Cal. Aug. anno Chriſti nati 1579, *& ita a Buchanano ſcriptum fuiſſe, Rod. Gualtheri* [Epiſt. XXIX] *reſponſio oſtendit: quod tamen cum Epiſtolæ ipſius verbis aperte pugnat, quibus Gualtheri literas ad ſe demum perlatas fuiſſe Idibus Auguſti (ita enim legitur in autograph. quanquam vox* [Id] *Edit. Lond exciderit.)* i e. 20 *diebus poſt* 9 *Cal. Aug. Quare vel priore vel poſteriore loco Buchananum lapſum eſſe neceſſe eſt: ego potius poſteriore, ac pro* [Aug.] [Septemb.] *ſcribendum exiſtimem, errore forte inde nato, quod Calendæ a menſe ſequenti apud Romanos appellari conſueverint, quod Buchanani animum aliis rebus occupatum hic non attendiſſe eſt veriſimile.*

partes agricolarum industriæ, tuæ vero cœlesti illi vi, quæ labores omnes prosperat, & salubri temperie dat segeti incrementum, posse comparari videntur. Posteriores vero literæ tuæ [1] Tiguri bruma datæ, anno 1577, ad nos demum perlatæ fuerunt ad Id. Aug. anni 1579. Ego jam quadragesimum, & eo etiam amplius diem, ob adversam valetudinem ab aula absum, sed cum primum eo rediero, dabo operam, ut Rex ipse tantulum suis occupationibus suffuretur, ut ipse sui animi ad te testimonium sua manu det. Sin minus id ipse præstare potero, curabo ut per Collegam meum, virum pium & eruditum, *Petrum Junium* (qui molles aditus & tempora observabit) id conficiatur. Interim ad te mitto Commentariolum nostrum *de Regno*, scriptum quidem temporibus turbulentis; sed nunc demum emissum, spacio modico interjecto, mitescente tumultu, & auribus hominum ejuscemodi sermonibus assuefactis. Potest fortasse noster labor supervacaneus videri, tot præsertim hominum doctissimorum jampridem ea de re lucubrationibus evulgatis. Sed cum illi sparsa quædam, sed præclara in hoc genere præcepta collegissent, mihi sum visus operam omnino non lusurus, si in methodum ea redigerem, & non temere, sed via & ratione de re tota disquirerem. In hoc genere si quod operæ pretium viri probi & docti me fecisse existiment, multitudinis approbationem nihil moror.

Ex autogr. in Bibl. Jurid.

1 *Tiguri bruma datæ*] *Solstitii hiemalis diem* intelligit, Vid. Epist. XVIII. in fine: ea enim est genuina ejus vocabuli significatio; a *brevima* enim, *i. e. brevissima*, secundum Varronem lib. 5. de LL. deducitur. Sic Plin. lib 8. Nat. Hist. cap. 51. *Diebus decem circa brumam statim dentatos nasci Nigidius tradit.*

EPISTOLA XXV.

Clarissimo ac ornatissimo viro D. Georgio Buchanano, *illustrissimi Regis* Scotorum *Præceptori, amico uni atque unico.* Sterlingum.

Daniel Rogersius Georgio Buchanano *S. P. D.*

ETSI sub finem superioris Junii pluribus ad te scripsi, ac tuas potius literas exspectarem, quam novas ad te dandas existimarem, tamen oblata occasione scribendi commodissima, nolui committere quin hæc paucula ad te exararem, iteratoque scribendi officio, te ad respondendum provocarem. Quid enim possit mihi esse jucundius, cum ob distantiam locorum, quibus sejungimur, mutuis colloquiis coire nequeamus, quam sæpenumero per literas tecum confabulari, non Scotiæ tantum, verum Britanniæ universæ ornamento? Huc accedit, quod quo citius, & tibi, & amicis, ob extremam senectam, ad quam tua ætas pervenit, ex hac vita migraturus videris, eo majori studio laborem, ut frequentius te salutem, cupiamque tanto vehementius de tuis rebus vicissim certior fieri.

Fuit

Fuit autem longe mihi jucundissimum ex *Jacobo Moravio*, Regis vestri ad Reginam nostram Legato, intelligere, te quamvis corpore minus commode valeres, animo tamen esse constanti, ac ingenio maxime vegeto. Quidam etiam ipsius comites affirmare non sunt veriti, te gentis tuæ *Historiam* pertexuisse, ac Dialogum quidem *De Jure Regni* (de quo nuper per *Herculem Rollocium* ad te scripsi) edidisse. Quod si ita est, spero te librum impressum nobis non negaturum, quem, cum publici juris non esset, calamo exaratum, nobiscum tibi [1] communem esse volueris. Ardeo sane cupiditate eum videndi, ut si in eo aliquid immutaveris, typographi, quorum in posterioribus meis ad te literis memini, vestris illum potius typis evulgatum, suis imitentur, quam de manuscripto codice exprimant. Historiam vero tanto magis desidero, quod *Joannes Leslæus*, Rossensis Episcopus (ut ipse de se prædicat) hoc anno gentis Scoticæ Historiam Romæ edi curaverit, ut mirifice cupiam cum illius lectione tuam conjungere ac conferre. Rescribes igitur, ut quid de hac tua Historia sperare debeam, apud me statuam. Quod ad illa vero attinet, quæ postremo de statu regni nostri ad te perscripsi, non possum decernere, quem finem sint habitura. *Alenconii* Legatus etiamnum apud nos consistit, ac quanquam aula hic commoretur, ille vero Londini habitet, nullus tamen dies elabitur, quo non ad Reginam ex urbe excurrat. Ipse vero Dux his diebus Lutetia Reginam certiorem fecit, se incredibili desiderio ipsam videndi teneri, exspectare autem matris suæ reditum; illa Lutetiam reversa, statim in Angliam advolaturum. Diu illa in Languedocensi ac Delphinatum provincia hæsit: hoc mense Montalbani exspectatur, ubi comitia vicinorum populorum indicta sunt, ad quæ Rex Navarræus, qui egregia virtutum documenta quotidie edit, venturus dicitur, cui miris technis callidissima Princeps imponere conata dudum est, hactenus autem nihil eorum quæ tentavit obtinere evaluit. Interea Ordines Belgici, Trajecto amisso, ad angustias redacti, Ducis Alenconii auxilia invocant, quæ ipse promtissime laborantibus offert, ut in Belgium prius quam in Angliam descensurum credam. Nec nobis magnopere improbatur, ut afflictis Belgis Dux opem ferat. Nam & illis prospectum cupimus, & Hispano novum ac potentem hostem creari Reipublicæ interesse existimamus. Quin ipsi, qui apud nos has nuptias conciliare student, affirmant, nisi cum Regina *Alenconius* matrimonium contrahat, futurum, ut Hispani filiam ducat uxorem: hoc facto, Gallicas vires [2] Hispanicis conjunctum iri, quibus Belgium pessundari necesse sit. Tum nos impares futuros colligunt, qui Gallicis, Hispanicis ac Belgicis armis resistamus. Gnaviter igitur enitendum, ut nuptiis cum *Alenconio* initis, Belgio primum in libertatem asserendo, nobis deinde muniendis invigilemus: qualia (mi Bucha-

1 *Communem esse volueris*] Autogr. *voluisse*, Lond. *voluisti*.

2 *Hispanicis conjunctum iri*] Ita omnino legendum, quamvis autogr. & Lond. *conjunctas* habent.

chanane) ego acuta potius esse existimo, quam solida, aut rata futura. Non enim sequitur, si Reginam *Alenconius* non obtineat, illum Hispanam ducturum. Nam, ut arctam inter hos affinitatem silentio transeam, quomodo hanc cum Hispano *Alenconius* necessitudinem contrahat, qui sibi persuasum habeat, sorori ab ipso mortem fuisse acceleratam? Deinde, cum a partibus Ordinum superiori anno contra *Joannem Austriacum* steterit, unde hæc benevolentia inter hos sincere conflabitur? Postremo, ut hi duo arctissimis fœderibus inter se ad Belgium evertendum concurrant, exiguis subsidiis Hollandiam & Zelandiam munire possumus, quæ duæ provinciæ nostris littoribus commodissime respondent, ac non tantum claves reliquarum Belgii provinciarum sunt, sed frena etiam; ut non necesse sit eversionem regni nostri horum fœdera (si coalcant) sequi. Qui vero ex Belgio ad nos de præsenti Ordinum statu perscribunt, plane affirmant, in Belgium *Alenconium* cum milite festinare. Hoc etiam in caussa est, ut Cæsaris ac Imperii Legati, qui Coloniæ Agrippinæ ad pacem in Belgio stabiliendam convenerunt, majori quam ante studio, de concordia ineunda tractent. Pacificationem Gandavensem obtrudunt, ac inculcant: permissuri etiam, ut Hollandia & Zelandia solius reformatæ religionis usum obtineant: Antverpiæ insuper, Gandavo, Amsterodamo ac Ultrajecto liberam ejusdem religionis professionem concedunt. Principem vero *Aurasium*, ut Belgio excedat, obtestantur, seque effecturos pollicentur, ut *Comes Buranus* ipsius filius, qui jam XI annos in Hispania fuit detentus, Hollandiæ præficiatur. Ego tamen de hujus conventus eventu valde sum dubius. Cardinalem *Granvellanum* Rex in Hispaniam Roma evocavit, ut consiliis præsit: quo consultore, videbis rerum administrationem mutari, maximamque partem consiliorum omnium. Summa est hominis calliditas, rerum usus incredibilis, dexteritas maxima. Creditur autem Hispanicus exercitus Venlonium Gelriæ oppidum ad Mosam fluvium situm obsessurus, quem locum Comes *Hollachius* immisso equitatu & peditatu muniisse dicitur: reliquas urbes Ordines præsidiario milite confirmarunt. Angli Liræ ac Villevordæ urbibus defendendis immissi sunt. Scoti Bruxellas ac Brugas obtinent. Artesiani & Hannonii reliquis Ordinibus infesti sunt: nunc etiam Machlinienses horum partes sequuntur. De Boscumducensibus idem metuitur. Hac civili dissensione impedimur, quo minus Ordinibus su[c]curramus: sed metuo, ne & aliæ remoræ nobis objiciantur. Prorex enim Hiberniæ his diebus ad Reginam scripsit, *Jacobum Morisiaden* perduellem cum 1000 Hispanis in occidentalem provinciæ oram (ubi *Desmonaius* Regulus late imperat) appulisse. Naves igitur Regiæ armantur, ut classem hostilem invadant, regnique securitati prospiciatur, cum incertum sit, quo major illa Hispanorum classis, quæ ad portum Divæ Mariæ in anchoris stare scribitur, evasura sit. Ipse Prorex, Dublino, hoc accepto nuncio, relicto, in ea loca singulari expeditione contendit, ubi hostis appulit, ut eum prima quaque occasione, factionibus nondum initis aut confirmatis, bello adoriatur.

riatur. Brevi certiora hac de re audiemus. Cætera ex *Jacobo Moravio* facile intelliges: vereor enim ne hac scriptione molestior tibi sim, qui ea perscribo quæ plenius ex ipso cognosces. Quod superest, te valere ex animo cupio, sanamque mentem in sano corpore exopto, ut Reipublicæ, amicis, tuique studiosis, quam diutissime ornamento sis. Raptim Grenovico, ex Regia, Nonis Aug. 1579.

D. *Junium* Collegam tuum, de facie mihi ignotum, ut salutes meo nomine velim, cum enim a communibus amicis insigniter commendetur ac ametur, æquum est (si amicorum omnia sunt communia) ac me etiam diligatur.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

EPISTOLA XXVI.

Clarissimo viro, D. Georgio Buchanano Scoto, *viro incomparabili.*
Daniel Rogersius Georgio Buchanano, *S. P. D.*

DIALOGUM tuum *De Jure Regni*, quem ad me per *Zolcherum*, *Joannis Sturmii* nostri tabellarium, transmisisti, accepi; munus longe gratissimum futurum, si illo uti per importunas quorundam preces licuisset: quo momento enim mihi in manus fuit traditum, D. *Wilsonus* a me mutuo petiit: ille expetenti Cancellario concessit: ab hoc Thesaurarius legendum accepit, qui necdum eum reddidit: ita mei juris in hunc diem non fuit. Qui judicio & rerum usu subactum habent ingenium, præsentisque Reipublicæ faciem intuentur, opus commendant: qui vero per assentationes favorem sibi Principum conciliare student, legumque habenas pro arbitrio suo laxari cupiunt, rejiciunt: ingenium ferme omnes admirantur tuum, qui in hac inclinante ætatis hieme Platonicum scribendi morem tam dextere imitari queas. Dedi autem in mandatis integerrimo viro *Vautrollerio*, harum literarum latori, ut exemplaria quædam mihi isthic comparet, ut cum amicis communicem. *Sturmius* enim, *Metellus*, *Hottomannus*, *Douza*, aliique amici, eum Dialogum expetunt. Tuas vero literas unice desidero: cum enim plures ad te perferendas dederim, nullas recepi. Quod si respondisses, quid de nostra in Poëmatum tuorum editione sententia (de qua superioribus meis literis tecum egi) judicares, *Vautrollerius* quædam ex ipsis, si non omnia, typis mandasset: nunc intacta jacent, donec quid de ordine in iis imprimendis observando statueris, perspectum habeat: qua de re rectissime cum eo ipso coram nunc egeris. Poteris etiam pluribus ad nos per eundem de omnibus rebus perscribere. Statueram vero per ipsum de Reipublicæ nostræ statu certiorem te reddere, si opinione nostra citius hinc non discederet. Nunc temporis angustia excludor, vixque hæc paucula exarare licet. Te autem ma-

majorem in modum obtestor, ut de rerum tuarum conditione, atque adeo valetudine tua, prolixas ad nos literas des; crebriores etiam optarem, si per valetudinem ac negotia tua liceret. Certe hac ratione nos tui studiosissimos beares, expetitaque voluptate perfunderes. Bene vale, clarissime Buchanane, idemque merito tuo nobis carissime. Londino Trinobantum Augusta, 7 Idus Nov. raptim, 1579.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

EPISTOLA XXVII.

Georgius Buchananus Danieli Rogersio, *viro undiquaque doctissimo*, *S. P. D.*

QUANTUM prioribus literis animum ad deteriora credenda proclivem levasti tantum pessimarum suspicione rerum posterioribus onerasti. Tantam rem tam negligenter agi? Credamne te credere hæc consilia [1] sanorum hominum esse? ac non parricidarum potius, qui & Reginam vestram & regnum exstingui volunt? Sed operæ pretium est audire eorum ineptias, ut interim levissimo nomine gravissimum scelus appellem. Juvenis Regius, ætate vigens, animi confidens, & [2] fortunæ nondum fidem mutantis spe fretus, ambit nuptias Reginæ maximæ, sed quæ nunquam, ne in adolescentia quidem, se illis cupiditatibus obnoxiam ostenderit: nec illuc recta, sed cum magna dote venturus, nempe Belgio intra mensem pacato. Sin hac conditione nihil confici possit, adjunget se inimicis; Hispani filiam [3] ducet in uxorem; maximas nationes, Hispanias, Gallias, Italiam, magnam Germaniæ partem uno fœdere conjunget, & peregrini militis multitudine hanc insulam, a sociis & amicis desertam, obruet & proculcabit. His fortasse inter pocula natis sermonibus graves auctores, &, ut sibi videntur, civilium rerum intelligentes, non deerunt. Mihi vero diligentius cogitanti singula & dubia & suspecta videntur: id enim quod primum est, quale tibi videtur? Sperat ejus nuptias, cujus fratres, partim regnantes, partim regno imminentes, illa rejecit, & ætate commodiore, & rebus per omnia vicina regna minus turbulentis. Sperat se Belgium uno mense pacaturum. At cum ibi non ita pridem cum copiis fuisset, vix unum pagum invenit, qui se ei commit-

* Optandum esset, ut hujus Epistolæ autographum exstaret, ad quod multa quæ in apographo in Bibl. Jurid. & Edit. Lond. occurrunt tersissimo Buchanani stylo non usquequaque digna examinarentur. Nos hac ope destituti ex utroque exemplari ea selegimus quæ nobis optima videbantur. *E. G.*

1 *Sanorum hominum*] MS. *sanorum.*

2 *Fortunæ nondum fidem mutantis*] Lond. *animi confidens & fortunæ non fidem mutans.*

3 *Ducet in uxorem*] Ita & MS. & Lond. *Ducere uxorem* tritum est, *ducere in uxorem* forte caret exemplo, utpote quod cum ipsius phraseos ratione plane pugnat, cui vox *domum* subintelligenda est.

mitteret. Certe unde nos aliquid de eo speremus, nullum spei pignus adhuc dedit; nisi forte credamus eum, qui expeditione priore majoribus copiis fretus, non potuit amicos stantes confirmare, nunc existimemus eundem, minore conatu, minus valido exercitu, posse dejectos attollere, & prope exanimes ad vitam revocare, idque in transcursu, & prope temporis momento. At brevi illac est venturus in Britanniam. Credam tibi, si vis, sed quorsum eo? Ad nuptias ais, & id credo. Ad quas? cum Regina vestra? Alii ut volunt accipiant, ego prorsus ejus consilium esse reor, ut vestram trucidet, nostram ducat, forma, ætate, & amicorum opibus florentem, & expertæ jam fœcunditatis. Quid, nostra, inquies, qua in re deficitur? Imo omnibus eis rebus erat non adeo pridem par, ac pene superior. Sed si revoces in mentem, res, si non tuæ, certe meæ memoriæ æquales, regnum vestrum multos jam annos non tam suis viribus, quam discordia Gallorum & Hispanorum stetit. Nunc, utrisque offensis, quid restat, nisi ut mentem, animum, spemque salutis, *non in montes*, ut est in *Psalmo* 121, *sed ad Dominum cœli solique opificem* intendamus, illinc auxilium speremus, ab eo nimirum *qui non dormitabit*, *neque dormiet*, *cum custodiet Israël?* Sed ut illuc redeam unde sum digressus, quibus facultatibus hic adolescens, nullis rebus adhuc gestis, nullum suæ prudentiæ experimentum hominibus impertitus, tantum facinus aggredietur? [1] Nam ne Gallicas copias secum ferat, id, opinor, a vobis curabitur. Non vehet fortasse, sed in Flandria velut in specula relinquet transituras, ubi signum rei gerendæ sublatum ex Anglia viderint, aliquot etiam Hispanorum cohortes secum tracturus. Neque enim sine exercitu in Flandriam veniet, neque cum parvo exercitu aut poterit, aut audebit, nisi Hispanis propitiis. Et istam simulationem Flandricæ expeditionis quis non videt esse confictam, ut sine suspicione hostilis animi exercitum scribere possit? Sed hic timor sit vanus, ut illi non dubito affirmabunt, qui totius fabulæ sunt architecti. Sed nec ego quanquam periculum, non tamen hinc summum metuo: non tam a vi externa, quam a domesticis proditoribus nobis est timendum. Non tu ignoras unus, quod omnes vident, quanta sit & opibus & numero Papanorum factio, quam late fusa, quam animis adversus veritatem obstinatis. Hi velut ex insidiis ad novum istud spectaculum erecti, ac (fortasse animis jam obtorpuimus) sine tumultu, sine suspicione accurrent; ubi vires contemplati suum numerum inibunt, statim se succenturiabunt, & ad novum istum Ducem velut cœlitus oblatum se agglomerabunt. Accedent ad eos obærati, decoctores, scelerati, in bello seditiosi & rapaces, in pace ignavi, & desidia marcidi, rei suæ negligentes, alienæ cupidi. Primum facient impetum in Reginas, quarum si aut alteram trucidabunt, aut alteram e custodia eripient, vides, ut opinor, quid calamitatum sequi sit necesse: quas

1 *Nam ne Gallicas copias secum ferat*] Ita MS. at Lond *Numne Gallicas copias secum feret?* Eligat Lector.

quas ego non existimavi recensendas tibi homini in Republica ab adolescentia usque versato, qui & civilibus bellis interfuisti ipse, & multa legeris, multa per universam Galliam sparsa e propinquo videris. Ad hunc primum belli strepitum stabunt velut in procinctu acies per totum littus Galliæ & Hispaniæ: sed quorum hominum? Exterorum videl. qui tot annos, cædibus & rapinis, [1] in civium miseriis saginati sunt. Hi quem licentiæ facient modum, inter veteres inimicos, & nunquam certos amicos grassantes; accedente etiam ad antiquum odium religionum dissidio, nulla interim spe conciliandæ gratiæ relicta? Quid enim apud eos pacta, conventa, fœdera valeant, satis admoneri superiorum annorum potuimus calamitatibus. Quid autem illa uxoris ambiendæ ratio? Non enim illa consueta audiuntur,

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ,

aut, *Canto quæ solitus*, aut, *Nec sum adeo informis*. Quid ergo? Si tu recuses, Hispani Regis filia volet. [2] Verum demus ut illa, & gentis & suo vitio superba, facile patiatur conditionem sibi offerri inferiorem, quam jam tot annis ulla Regia puella ex aula Hispana acceperit, sed de majorum fastu aliquid remittat, & parentis auctoritati, & generis propinquitati nonnihil concedat, & ille ab incesto matrimonio nuper in Hispaniam recepto non abhorreat, & cereus adhuc in vitium flecti, [3] innuptis nuptiis sororis filiam ducet: *Philippus* autem adhuc filii sanguine sordidus, tam indulgens erit in filiam, ut novum etiam non necessarium bellum ejus caussa suscipiat? Et spectabit Gallus Hispanum, aut Hispanus Gallum, alter alterum de regno Angliæ contendentem? Aut alter alterius rebus tantam accessionem fieri æquo animo patietur? Aut si illi inter se consentiant, quem alium sibi habebunt finem propositum, nisi servitutem Britanniæ? Sed, crede mihi, non consentient: neque enim tam sanctum hoc affinitatis vinculum pacem sæpius quam bellum inter affines contrahere solet. Inter pauperes ac civilis societatis amantes hac ratione nonnihil proficitur: at inter potentiores, quam ut jura putent sibi nata, aut legem imperio se coërceri patiantur, sanguinis propinquitas, affinitas, conjugii fides, promissa, pacta, fœdera, non eam vim habent ut amicitiam concilient: sed retia sunt ad nimium credulos illaqueandos, aut ad mutuam captationem instructæ decipulæ; quas qui non vident, plane sunt cæci, qui dissimulant suæ salutis proditores, alienæ oppugnatores. Hæc ad [4] 6 Cal. Sept. cum scriberem, repente ad nos allatum est, Ducem *Alen-*

1 *In civium miseriis*] Ita MS. & Lond. forte tamen legendum *& civium*.

2 *Verum demus ut illa*] Ita facili unius literæ mutatione emendavimus, cum in MS. & Lond. *domus* legeretur.

3 *Innuptis nuptiis*] i. e. nuptiis quæ jure sunt nullæ, sive contra jus factæ. Hoc mutuatus est Buch. e Poeta vetere apud Cicer. lib. 3. de Orat. sub finem.

Qua tempestate Paris Helenam innuptis sibi junxit nuptiis.

4 *6. Kal. Sept.*] Ita MS. editio, at Lond. *ad 6. vel 7. Cal. Sept.*

Alenconium in Britanniam appulisse: qui subitus rumor mihi scribendi consilium plane excussit. Quid enim negarem, quod tam certis auctoribus accepissem? Evocatum publice crederem? De cujus adventu magnæ & potentes factiones contendebant, qui male suspicantur, in diem id malum dilatum putant; qui bene volunt, non video qui diem tam propinquum non exspectatum excusent. Sed hæc utcunque se habebunt, quid ad te? dicet aliquis. Nihil sane, nisi quod

Tum mea res agitur, paries cum proximus ardet,

[1] & quod tot optimorum virorum, tot amicorum periculum complectitur, si qua inde oriatur calamitas, id a me non alienum existimem. Sed quid hic nostræ sollicitudines proficient? præsertim si veri sunt, qui ex aula Gallica rumores huc perferuntur, omnia jam confecta, acta, transacta esse. Hæc quidem si vera sunt, video nos frustra laborare; nec tamen id cum videam, [2] *Securus dormire queo pendente ruina.* Hæc hactenus. Apud nos adhuc omnia tranquilla sunt, verum nescio quos ventos e Galliis orientes quidam vel prospiciunt, vel prospicere videri volunt. Hæ si quid minentur procellæ, ad te cum primum potero scribam. De Dialogo *de Regno* isthic edendo tibi facile assentior, vel ob id maxime, quod quidam hic refutationem moliri dicantur. Si qui sunt in eadem apud vos sententia, ut esse non dubito, cuperem ut id me vivo facerent. In Psalterio quædam correxi, plura atque etiam integros Psalmos mutatu us, nisi ætas ingravescens jamdudum mihi extorsisset Poëmata. Quatuor Tragœdiæ meæ sunt editæ, e quibus duæ sunt e Græco translatæ. Medeam non in hoc scripseram, ut ederetur, sed, cum Græcis literis absque magistro darem operam, ut verba singula inter scribendum diligentius expenderem: amicis importune flagitantibus edidi; cum Latinas literas Burdegalæ docerem, ac fabulam singulis annis pueris agendam dare cogerer. In ea cum multa negligentius elapsa essent, post aliquot annos retractavi eam, & quædam in ea vulnera ita sanavi, ut adhuc cicatrices alicubi appareant. Tres reliquas majore cum labore ibidem effudi. Franciscanum in Scotia scribere aggressus eram, Jacobi quinti Scotorum Regis jussu. Postea per otium reversus domum, quæ deesse videbantur, explevi. Elegias, Silvas, ac pleraque Epigrammata amicis poscentibus dedi, quorum nomina hic subjicere non est necesse. Hæc omnia si per amicos licuisset, sempiternæ oblivioni consecrassem. Sed cum illi multis in locis, quædam veluti abortiva, nonnulla depravata, temere edidissent, non fuit mihi integrum [3] in eo consilio perstare. Itaque manum admovi, &

1 *Et quod tot optimorum virorum, &c.*] In MS. deest *complectitur.* Lond. *eam a me non alienam existimem.* Nos ita locum restituimus, ut secum & cum prioribus cohæreat

2 *Securus dormire queo*] Lond *queam.*

3 *In eo consilio*] MS. *in meo consilio.*

& rem sua natura confusam in ordinem qualemcunque redegi, ut si non probari, saltem perferri possent, donec satietate legendi suo fato perfungerentur, & ut temere nata, clam evanescant. Itaque ἐφήμερος ipse, cum sciam hanc ἐφήμεραν foeturam non esse perennaturam, non habui necesse ea vel prooemio vel alio favoris genere in deducendo prosequi. Astronomica non tam abjeci, quam extorqueri invitus tuli; neque enim aut nunc libet nugari, aut si maxime vellem, per ætatem licet. Accessit eo historiæ scribendæ labor, in ætate integra permolestus, nunc vero in hac meditatione mortis, [1] inter mortalitatis metum, & desinendi pudorem, non potest non lentus esse & ingratus, quando nec cessare licet, nec progredi lubet. De cæteris non sum adeo sollicitus, qui velut a parente expositi, non tam de cultu, quam de vita cogitant; quam non tam paterna indulgentia, quam aliena misericordia, adhuc retinent. Ea opuscula si tibi dicari velis, tu videris: nam ignota ad ignotum patronum mittere non decrevi. Vale. Edinburgi. 9 Nov. 1579.

Ex MS. & Edit. Lond.

1 *Inter mortalitatis metum*] i. e. ne mors eum prius occuparet quam Historiæ finem imposuisset. Quintil. lib. 6 in Prooem. *At me Fortuna id agentem diebus ac noctibus, festinantemque metu meæ mortalitatis, ita subito prostravit, ut laboris mei fructus ad neminem minus quam ad me pertineret.*

*EPISTOLA XXVIII.

Buchananus *Regi.*

ETSI nemo sit tui paullo studiosior, Rex optime, qui ignoret quantum hæc matrona tulerit tua caussa damni, laboris & molestiarum: non tamen tam ob hæc meas pro ea preces interpono, quam quod verear ne tibi minus honestum sit, quod in tali causa apud te non obtineat, quantum ab æquitate caussæ obtineri potest. Ædibus dirutis expulsa, in publicum omnium rerum inops ejecta, tuas tamen molestias priores habuit, quam suas: & [[1] *quamvis*] deesset hospitium, ubi sua negotia seorsum a turba administraret, nunquam tamen vel domi vel foris deerat, ubi ipsa, liberi, amici, propinqui ad omnia momenta tuarum actionum suam operam accommodarent. Cum vero post longam vexationem totius familiæ, domunculam unius ex hostibus publicis, non pretium rerum per vim amissarum, sed reliquiarum prioris fortunæ qualecunque receptaculum,

* *Cum extrema parte mutila sit hæc Epistola, perquam difficile est accurate tempus definire quo scripta fuerit. Nos autem hic ei præcipue locum tribuimus, quod non ante exarata videatur, quam Rex, Mortonio exauctorato, jam sui juris factus, rem Scoticam per se ipse administrare cœpisset, 8 scil. Idus Martii anno 1579, quemadmodum ex Actis publicis liquet.*

1 *Et quamvis*] Hanc vocem [*quamvis*] ad sensum perficiendum prorsus necessariam supplevimus.

lum, accepisset, non sperabat sibi in manifesto crimine deprehensi bona fisco donata rursus litem motura. . . . . .

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

E P I S T O L A XXIX.

Georgio Buchanano Rodolphus Gualtherus, *S. P. D.*

MIRABAR equidem, vir præstantissime, & Domine mihi plurimum observande, me de meis ad serenissimum Regem & te toto triennio nullum responsum accipere. At nuper intellexi & tuarum literarum eandem sortem fuisse: nam quas tu ad nonum Cal. Aug. anni proxime elapsi dedisti, ego ultimo Iduum Jan. accepi: quæ quo tardiores ad me venerunt, eo plus voluptatis attulere, quod & librum meum propensissimo animo acceptum esse, & meum hoc officium tibi viro doctissimo, cujus judicium innumeris aliis præfero, probari nuntiarent. Doleo tamen me interea caruisse eo gaudio, quod ex primis tuis literis percipere potueram. Sed cum eas in hunc usque diem non viderim, aut hominum malevolorum perfidia, aut alia aliqua caussa interciderint oportet. Sed sufficit, ut dixi, me serenissimo Regi & tibi rem non ingratam fecisse. Quod si accedat Regiæ erga me voluntatis indicium ejus manu scriptum, quod tua humanitas pollicetur, tunc me hac parte beatum prædicabo. Literis tuis conjunctus erat libellus tuus *De Jure Regni apud Scotos*, quem non ipse modo legi, sed Symmystis & Collegis meis legendum & examinandum præbui: quorum omnium idem est de illo judicium quod meum; librum videl. esse non tam docte & graviter, quam pie scriptum. Et utinam quod in eo bene & pie dicis, omnibus Regibus persuaderi posset: ita enim beatiores essent, qui illis subjecti sunt populi, & ipsi non in terris modo beati regnarent, verum etiam cum Rege Regum & Domino Dominantium Jesu Christo regni cœlestis consortio fruerentur. At quia pauci ita sentiunt, plerique autem adulatorum ac perditissimorum lenociniis corrumpuntur; dum se Reges esse putant, turpissimorum affectuum & scelerum mancipia fiunt; & insuper suæ fidei commissum populum, cujus ποίμενες esse debebant, deglubunt, & tandem una secum perdunt. Felicem ergo & beatum prædico serenissimum Scotiæ vestræ Regem, cui hoc tam corrupto seculo talis institutor obtigit, qui animum juvenilem præceptis saluberrimis imbuere, & virtutum vere Regiarum semina in illo plantare potest. Et spero, Deum, qui hac gratia illum complexus est, daturum etiam, ut præceptis salutaribus obediat, & cum populo suo felix & beatus vivat & regnet, ad sui nominis gloriam. Hæc ad literas tuas respondere libuit, simulque monere, ut si tibi nulla literas ad nos transmittendi via compendiosior offeratur, eas ad reverendissimum Eboracensem Dominum *Edwinum Sandium* mittas, cum quo mihi ali-

quot annorum amicitia intercessit, qui eas per Londinenses suos ad nos perferri curabit. Vale, vir præstantissime. Tiguri 8 Id. Martias, anno nati in carne æterni filii Dei 1580.

Ex Edit. Lond.

Tui amantissimus

RODOLPHUS GUALTHERUS.

EPISTOLA XXX.

A Monsieur,
Monsieur Buchanan, *Precepteur & Conseiller du Roy d'* Ecosse.
A Edinbourg.

Monsieur,

AFFIN que ne trouviez estrange ce, que l'ay a vous escrire maintenant, & nostre *Vautroiller*, & Monsieur de *Moncrif* vous pourront donner plus grande conoissance de moy. Plusieurs gens de bien en nostre France voyans de quelle rage les ennemis de Dieu sont menez pour ensevelir la memoire de l' Euangile en la ruyne de ceux qui en font profession, & ayans senti q'un des moyens dont principalement ils se sont servis, & taschent encores de fayre, est de nous attirer en leur filets par l'appast de leurs aliances. Pour ces raisons ils estiment que l'une des fins ou principalement doivent tendre les gens de bien, est de conioindre par aliances estroictes les Princes qui font profession de la pieté: entre lesquels estans a present le Roy vostre Maistre, & le Roy de *Navarre*, en *France* plusieurs desirent grandement de les voir unis par le mariage de Madame sa Sœur. Vous aurez entendu comment nagueres il s'en estoit mis en avant quelques propos pour Monsieur frere du Roy; mays il y a une Dame de marque, prudente, & craingnante Dieu, qui nous a escrit, & pryé bien instamment de vous advertir, que si pardela on y a quelque affection, maintenant la saison en est fort propre, & qu'on se peut asseurer d'y estre bien venu. Monsieur de *Chassincourt* est a *Paris* Ordinaire pour les affayres du Roy de *Navarre*, avec lequel on peut communiquer, & par son moyen plus avant. Voyla, Monsieur, ce dont j'avois a vous advertir, dequoy vous ferez vostre profit selon vostre prudence. Le Mareschal *Monmorency* a reprins les armes en *Languedoc*, & en Dauphinné tout est plein d'esmeures du populaire contre la Noblesse. Monsieur de *Beze* releve d' une longue & perilleuse maladye. Les *Rochelois* ont prins un vaisseau au Roy D'*Espagne*, que l'Ambassadeur faict monter a la valeur de 300000 Δ. Les *Rochelois* ne le prisent plus de 200000 livres. Quoy qu'il en soit, on me mande qu'il y a cinque Pippes de Reales de 20 S. piece. Or vous ayant salue de mes plus humbles recommendations, je

je prye Dieu, Monsieur, qu'il vous benie, & conserve pour sa gloire. A Londres, ce 14 Mars, 1580.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

Vostre Serviteur a vous obeir,

R. LEMACON de la FONTEINE.

Quæ in hac & XXXII. Epistola Edit. Lond. *lacunæ* apparent, eas ex ipsis autographis, non sine summo labore, supplevimus, atque ubique veterem scribendi morem retinuimus.

*EPISTOLA XXXI.

Theodorus Beza, *ornatissimo viro*, *Domino* Georgio Buchanano, *amico summe observando*, Edinburgi.

EN tibi, mi Buchanane, duplicis in uno facto insaniæ luculentum specimen, ut verum esse appareat Poëtas insanire, si modo me in istius appellationis participationem admittas. Nugatus sum aliquid in re seria, quod etiam Regi consecrare sum ausus. Hoc utrumque meum factum si tu pro tua humanitate & vetere nostra amicitia excusandum apud Regem susceperis, quod quidem a te vehementer peto, bene rem cessuram confido: sin minus, voto meo excidero. Quid autem hac mea qualicunque commentatiuncula captem, ex ipsa præfatione cognosces, nempe ut quam de se exspectationem in omnibus Ecclesiis concitarit, ubi Rex cognoverit, simul quod suum sit munus, variis istis optimis exemplis delectatus, magis ac magis intelligat. Mitto autem ad te quoque istius libelli exemplar, id est, noctuas Athenas; quod meæ in te observantiæ pignus esse velim. Psalterium a me nuper editum, si forte ad vos usque pervenit, tui, ut spero, recudendi desiderium in te, maximo Ecclesiæ bono, accenderit: quod opus ut acceleres, non tam ego, mihi crede, quam Ecclesia tota efflagitat. Bene vale, vir eximie. Dominus Jesus canitei tuæ magis ac magis benedicat, teque nobis quam diutissime conservet. Genevæ, 16 Martii, An. Domini 1580.

De

* *Quamvis Theodorus Beza suum huic Epistolæ nomen non subscripserit, eam tamen illius esse constat, non tam ex autographo, quod in Bibliotheca Juridica Edinburgensi inter alia asservatur, cujus extimæ parti adscripta est manu recentiori hic titulus*, Beza Buchanano, *quam ex ipsius Epistolæ argumento & verbis. Primo enim, scribit se* Regi librum consecrasse, varia & optima exempla, quibus delectari possit, complectentem: *deinde* Psalterii *a se* nuper editi exemplar *ad* G. *Buchananum misisse. Epistola denique ipsa data est* Genevæ 16 Martii 1580. *Quæ omnia nemini præterquam Theod. Bezæ Pastori Genevensi convenire possunt, qui hoc ipso anno* Icones sive Imagines virorum doctrina & pietate illustrium *edidit; quibus adjecta sunt ipsius* Emblemata, *quæ utraque Jacobo VI. Scotorum Regi dicavit, Kal. Martii 1580, quo etiam anno Genevæ editum est ipsius Psalmodium.*

De aureis vere opuſculis tuis duobus ad me miſſis, maximas tibi gratias ago.

Ex autogr. in Bibl. Jurid.

EPISTOLA. XXXII.

A Monſieur,

Monſieur Buchanan, *Precepteur & Conſeiller du Roy, en la Cour d'*Eſcoſſe,

Monſieur,

IL y a quelque tems que je vous donnois avis, eſtant auſſi adverti par gens de bien & d'honneur, de nos Egliſes de *France*, que les affayres eſtoient maintenant tellement diſpoſées, que ſi ceux qui craingnent Dieu, & ont auɛthorité pardela, trouvoient l'aliance de voſtre Roy bonne & utile avec la Princeſſe de *Navarre*, il eſt impoſſible d'avoir meilleure opportunité, qu'elle [*qui*] ſe preſente maintenant. Depuis j'aye eſté fort preſſé de mander ſi j'aurois eu de vous quelque reſponce, qui eſt cauſe que je vous ſupplye, Monſieur, de m'en eſcrire quelque mot, affin que je ſache que je doy reſpondre; n'eſtimant point que par legereté, ou oultrecuidance, je me vueille ingerer es affayres des Princes de ſi grande importance; mays que je ſuis ſollicité a cela, par ceux qui deſirent, avec l'avancement de la gloire de Dieu, la proſperité de voſtre eſtate. Noſtre *Vautroillier*, je penſe, doit bien toſt icy retourner, & ſans cela ſes lettres, que m'envoyerez par l'addreſſe de Monſieur *Randolph*, me ſeront ſeurement rendues. Devant que j'aye de vous reſponce, j'eſpere que nous aurons icy un Gentilhomme reſident pres ſa Majeſté de la part du Roy de *Navarre*, avec lequel on pourra avoir communication plus ample, ſi on le trouve bon. La preſente n'eſtant qu'a cette fin, je prye Dieu, Monſieur, apres vous avoir ſalue de mes plus affectionnées recommendations, qu'il vous conſerve en toute proſperité pour ſervir a ſa gloire. A Londres, ce 7 May 1580.

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

Votre Serviteur & Amy a vous obeir.

R. LEMACON de la FONTEINE.

EPISTOLA XXXIII.

Viro tum doctrina tum pietate ornatiſſimo, D. Georgio Buchanano, *inſtituendo ſereniſſimo* Scotiæ *Regi præfecto*, Edinburgi, *S.*

STUDUI non ita pridem, mi Buchanane, miſſis ad te literis veterem noſtram amicitiam renovare. Nunc vide quam te mihi benevolum

lum esse confidam, ut qui tibi audeam amicos etiam commendare. Hic adolescens, [1] qui tibi has literas reddidit, a vobis summo loco oriundus, natus autem apud nos optimo & εὐσεβεστάτῳ patre, quum ad Regem vestrum esset mittendus, putavi mei esse officii efficere ut per me quoque tibi innotesceret cujus & consilio & auctoritate, hac in ætate, & isto in loco, ad tenendum quem instituit pietatis omnisque virtutis cursum, incitetur. Hoc te vero, bonorum omnium amantem, etsi ultro facturum non dubito, eo libentius tamen & prolixius id beneficii genus illi te præstiturum mihi persuasi, si qua mea commendatione apud te uteretur, quæ spes ne me fallat etiam atque etiam rogo. De rebus nostris, valeo sicuti senes plerique solent, non tam laboribus, quos tamen multos sustinui, quam perpetua quadam eaque justissima ægritudine fractus. Cuinam enim non possim dolori indulgere, Gallicis Ecclesiis tam dire vexatis, direptis, oppressis? Itaque isti malo ea qua decuit fortassis patientia ferendo imparem esse me fateor: cui tamen Dominus finem, ut spero, brevi imponet, me videl. in meliorem quietem translato. Precare igitur pro me, carissime frater, ut quod mihi spatii superest feliciter decurram, sicut vicissim eum precor, ut beatæ isti tuæ senectuti cumulatissime magis ac magis benedicat. Bene vale, vir eximie, & nos, ut facis, ama. Genevæ, 20 Maji anno ultimi temporis 1580.

Ex autogr. in Bibl. Jurid.

Tuus BEZA.

1 *Qui has tibi reddidit*] Lond. *reddet*, & ita quidem in autographo primo scriptum, posteaque in *reddidit*, non sine arguta quadam ratione, mutatum; prius enim quam eas literas Buchananus legere posset, illas ei tradi erat necesse.

* EPISTOLA XXXIV.

G. Buchananus Jacobo *Sexto Regi* Scotorum, *S. P. D.*

CUM intellexi te hunc juvenem *Herculem Rollocum* inter minores Judices allegisse, ut patriæ suæ jus diceret, sane pro eo ac debui sum lætatus. Gaudebam enim & te justitiæ tuendæ (quod maxime & prope solum munus est Regium) studere, & juvenem optimum & doctissimum in eo positum loco, ubi & suæ virtutis, & doctrinæ specimen omnibus possit dare: & spem ad meritos honores perveniendi præbere omnibus, qui eundem vitæ cursum sunt ingressi. Quamobrem, pro eo, in quo tu me

* *Descripta est hæc Epistola ex autographo in Bibliotheca Academiæ Edimburgenæ. De anno nihil aliud conjicere licuit, quam quod superius de Epistola 28, eam scil. scriptam videri postquam Rex regni habenas per se ipse moliri ac Judices constituere cœpisset. Datam esse pridie Calendas Augusti ipsa indicat, an vero anno* 1580, *an uno, sive ante, sive post illum, anno, in ambiguo relinquentes, nos inter utrumque medium elegimus*

me ac Tutores tui collocastis, loco, videor debere te hortari, ut in hoc pulcherrimo instituto de omnibus bene merendi constanter perseveres: pergasque in eis hominibus ornandis, quorum virtus & tibi honori, & civibus tuis emolumento esse possit. Vale. Edimburgi, pridie Cal. Augusti.

Ex autograph. in Bibliotheca Academica Edinb.

EPISTOLA XXXV.

Clarissimo doctissimoque viro D. Georgio Buchanano Scoto, *Gratia & Pax a Deo*, &c.

CUM ante decennium in Hibernia viverem, & Domino *Henrico Sydneo*, illius regni tunc Proregi, inservirem, memini me ad te scripsisse, & a te (præstantissime Buchanane) literas humanitatis plenissimas accepisse, quæ ut tunc mihi gratissimæ fuerunt, ita eas studiose apud me asservo, quarum lectione tui memoriam non sine incredibili voluptate sæpe recolo. Ab eo tempore statim in patriam vocatus, Hiberniam (quæ jam intestinis bellis concutitur) reliqui. Neque ex eo unquam mihi, tanto locorum intervallo a te disjuncto, opportuna oblata est occasio, ut ad te scriberem, tuisque suavissimis literis responderem. Nunc vero cum hic Cestriæ cum optimo sanctissimoque viro *Goodmano* versarer, hujusque pii ac prudentis viri D. *Larmori* consuetudine fruerer, intelligeremque eum reditum in patriam adornare, mei officii esse existimavi, paucas has lineas ad te, licet subito, scribere: cum ut meipsum apud te excusarem, quod tuis literis non responderim, tum ut intelligeres te nunquam ex animo meo effluxisse, sed tui nominis memoriam mihi longe jucundissimam semper fuisse. Sæpe ego de te, tuaque vita ac valetudine quæsivi, & intelligere desideravi. Nuper vero quidam *Franciscus Bromlejus* juvenis, summi hujus regni Cancellarii nepos, meusque cognatus, qui Bervici inserviebat, multa mihi de te retulit: ex quo intellexi te vivere quidem, sed infirma valetudine frui, ac vix e lecto aut cubiculo tuo repere. Quæ quidem nova varie animum meum distrahebant. Quod enim viveres, mihi voluptatem; quod vero adversa valetudine laborares, dolorem attulit. Quis enim est, qui vel primoribus labris humaniores Musas degustavit, tuaque doctissima elegantissimaque scripta extremis digitis attigit, qui te diutissime vivere, vigere ac valere non optaret? Sed angustiæ temporis quibus coarctor non sinunt me pluribus hæc persequi. Ante biennium D. *Georgius Bromlejus*, illius *Francisci*, cujus supra mentionem feci, pater, ac Domini Cancellarii frater natu major, Cambriæque supremus judex, vir non modo in jure nostro, sed etiam in illis humanioribus literis eruditissimus, quique mihi indicabat, se tecum in ædibus beatæ memoriæ viri, D. *Rogeri Aschami* semel prandisse, ostendit mihi librum quen-

quendam tuum manuſcriptum, de ſtatu regni Scotiæ; & quamvis non minorem illius quam pretioſiſſimæ gemmæ maximique theſauri rationem haberet, mutuo dedit. Illum ego non modo avidiſſime legi, verum etiam totum mea manu exſcripſi. Nunc autem intelligo te eum edidiſſe, ac illuſtriſſimo veſtro Regi dedicaſſe. Cujus exemplar unum apud D. *Goodmanum* e Scotia miſſum hic vidi. Bene ſe habet (mi Buchanane) quod ipſe vivus, illum doctum, diſertum, ac Reipublicæ perutilem librum prelo commiſeris. Sane ſi tu naturæ conceſſiſſes, ille tuus fœtus, tanto parente digniſſimus, in tenebris diu non delituiſſet. Ipſe tantum theſaurum Reipublicæ literariæ non invidiſſem. Sed bene eſt quod tu ipſe tua recognoveris, & plenius ac perfectius quam quiſquam alius evulgaveris. Te etiam atque etiam rogo (optime Buchanane) ut tuas ſchedas excutias, & quæcunque alia ſcripta habes, diutius non ſupprimas. Audio te in Hiſtoria conſcribenda diu deſudaſſe, quam omnes pii & docti avidiſſime exſpectant. Ego vero Deum ex animo precor, ut & tibi vitam prorogeт, proſperamque valetudinem concedat, quo illam Hiſtoriam aliaque omnia plene perficias; & mihi, ut illam tandem aliquando videam, pro infinita ſua bonitate largiatur. Si de me intelligere velis, ego jam in natali ſolo Salopia, celebri oppido, vitam dego, ac Eccleſiæ in Evangelio annuntiando inſervio: quod ut aliquo cum fructu fiat Deum Opt. Max. oro. Tibi, præſtantiſſime vir, pluribus non ero moleſtus, teque vehementer obſecro, ut hæc, quæ ſingularis benevolentia expreſſit, pro tuo candore in optimam partem accipias. Deum patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti precor, ut & Regi veſtro ſummæ ſpei & exſpectationis Principi, tibique de re literaria optime merito, Eccleſiæ ac regno veſtro, cumulatiſſime benedicere, ac diutiſſime conſervare dignetur. Amen. Ceſtriæ, 28 Nov. An. 1580.

Qui te unice diligit,

EDWARDUS BULKELEY.

[1] Legi *Smythonii* librum adverſus *Hamiltonum* Apoſtatam. Veſtræ Scotiæ, nunc vera Chriſti cognitione ac literis illuſtratæ, gratulor, quod tales ac tam præſtantes pietatis aſſertores habeat, &c.

D. *Goodmanus* me rogavit, ut ſuo nomine te ſalutarem, qui tibi omnia fauſta ac felicia precatur.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

1 *Legi Smythonii librum*] Ita autograph. & Lond. at ſe auctor ipſe *Thomam Smetonium* appellat.

EPISTOLA XXXVI.

Clarissimo ac præstantissimo viro, Domino Georgio Buchanano, *Domino suo & amico observando*, Edinburgi, *S. P. D.*

TU, tua virtute, & tot præclaris ingenii tui monumentis, ita innotuisti orbi Christiano, ut vix quisquam reperiatur bonarum artium & disciplinarum amans, qui te non summopere colat & admiretur. Hoc ego magnæ felicitati ascribo, quod Lutetiæ, ante viginti annos, contigerit mihi non solum videre te, & suavissimis & doctissimis tuis colloquiis frui, sed etiam te convivam habere, una cum clarissimis viris, *Turnebo*, *Aurato*, *Balduino* Jurisconsulto, *Sambuco* Pannonio, *Carolo Clusio*, & aliis quibusdam. Varia tunc ex te audivimus, quæ nos erudierunt & delectarunt plurimum: quæ ideo scribo, ut videam an possim tibi in memoriam revocare, quisnam ego sim: quicunque autem sum, scito me esse summum tuæ virtutis admiratorem. Vixi per plures annos cum *Philippo Melancthone*, visusque sum mihi tunc beate vivere. Eo sublato, variis casibus agitatus, tandem recepi me in has regiones, tanquam in portum, quo tutiorem nusquam reperiebam, etiamsi bellorum civilium procellis jam ab annis plurimis agitentur. Nihilominus inter hos belli tumultus fulget lux Evangelii, & nobis annuntiatur doctrina quæ veram viam salutis ostendit, & frementibus Hispanis pellitur ex Ecclesiis superstitio, qua ipsorum animi sunt infecti. Jussit me secum huc venire *Arausinus* Princeps, magnum nostri seculi ornamentum. Is robore animi, ac ingenii acumine, ita hactenus certavit cum ingentibus illis Hispanorum opibus, ut immortalem gloriam sibi comparaverit. Eo enim duce [1] usi hæ provinciæ, exscisso in partes tyrannico Hispanorum imperio, plures Respublicas & Ecclesias pulchre constituerunt, quæ fœdere inter se conjunctæ hactenus hostium vim & arma sustinuerunt. Rex Hispaniæ per plures annos frustra conatus eum vi opprimere, tandem confugit ad arma, quæ tantum Regem parum decere videntur: edidit enim scriptum quo eum proscribit, & sicarios ad eum interficiendum, præmiis propositis, impellere conatur. Quoniam in illo scripto multa ei objicit quæ non sunt vera, fuerunt ei auctores amici, ut contrario scripto suam innocentiam adversus Hispanorum calumnias tueretur, quod scriptum ad te mitto. Per hiemem viximus in his Batavorum lacunis, quæ a natura factæ videntur ut eas ranæ & anguillæ potius quam homines incolant. Hoc tamen oppidum est cultissimum, & hinc abest trium horarum itinere Leida, seu Lugdunum Batavorum, ut isti jam loquuntur, ubi vivunt *Justus Lipsius*, *Janus Douza* Poëta, & *Donellus* Jurisconsultus Gallus, viri docti & clari. Roterodamum habemus in conspectu, quandocunque prodimus ex hoc oppi-

1 *Usi hæ Provinciæ*] Ita autograph. nec desunt apud probatos auctores exempla.

oppido, cujus conſpectus non ſolum mihi reducit in memoriam magnum illum *Eraſmum*, quo cive gloriatur, ſed etiam te: non enim ſatis mirari poſſum, in locis tam horridis naſci potuiſſe viros, quibus ingenio pares nec noſtra nec patrum aut avorum noſtrorum ætas vidit. Invitatus fuit *Eraſmus* ad informandum adoleſcentiam Ferdinandi fratris Caroli Imperatoris, ſed laborem illum a ſe rejecit. Ego te & feliciorem & meliorem judico, qui non denegaveris tuam operam patriæ petenti ut tenerum animum Regis imbueres præceptis, quæ ſi adultior factus ſequutus fuerit, & ipſe, & omnes in quos habet imperium, vitam beatam & felicem ducent. *Daniel Rogerſius*, communis noſter amicus, qui te unice colit, ante quatuor menſes captus eſt a Germanis qui Regi Hiſpaniæ militant; a quibus ut dimitteretur non potuit hactenus impetrare Regina Angliæ, a qua mittebatur Orator ad Imperatorem, & quoſdam alios Germanos Principes. Nuper opera cujuſdam mulierculæ evaſiſſe dicebatur, ſed ex fuga retractum audimus, & duriore cuſtodiâ jam premi. Ego ſane boni viri, cum quo arcta mihi a pluribus annis amicitia interceſſit, vicem ex animo doleo. Valde cuperem ſcire, modo id tibi non eſſet ingratum, quando tuam Hiſtoriam Scoticanam ſis editurus. Scies ex *Melvilio* viro optimo, quo loco ſint res noſtræ. Bene vale. Delfis Batavorum, 20 die Feb. 1581.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

Tui obſervantiſſimus,

HUBERTUS LANGUETUS.

* EPISTOLA XXXVII.

Georgius Buchananus [1] Eliæ Vineto *ſuo*, *S. P. D.*

CUM ex mercatoribus noſtris, qui iſthinc veniunt, de ſtatu rerum tuarum audio, gaudeo mehercule, ac rejuveneſcere quodammodo mihi

* *Meminit hujus Epiſtolæ, eamque luculento admodum elogio ornat nobiliſſimus Hiſtoriarum conditor Jacobus Auguſtus Thuanus*, Commentar. de Vita ſua lib. 2. *cujus verba (Lectori, quod ſpondeo, haud ingrata futura) hic apponam.* „ Nec injucunda fuit illi [*ipſi* „ *ſcil Thuano, cum Burdegalæ eſſet*] atque etiam Pithœo Eliæ Vineti Barbeſienſis „ comitas. Is ludum Aquitanicum retro temporibus adeo famoſum ſtrenue mo- „ derabatur, & Auſonio ſuo recenſendo incumbebat, olim Turnebi, Mureti, „ Gruchii, Guerentæi ſocius, atque adeo GEORGII BUCHANANI, a quo „ literas quotannis accipiebat, cum Scoti mercatores ad Vaſconicum vinum „ comparandum ad urbem venirent, in iiſque ultimas vidit Thuanus manu tre- „ mula ſed ſtylo generoſo ſcriptas, in quibus de ſenectutis incommodis non tam „ querebatur, quam de vitæ longioris tædio, & ſe Sterlinum ab Aula conceſſiſſe „ ajebat: poſtremoque hæc verba, quæ ille memoriæ infixerat, addebat; IN- „ TEREA HOC UNUM SATAGO, UT QUAM MINIMO CUM „ STREPITU EX INÆQUALIUM MEORUM, HOC EST, MOR- „ TUUS E VIVORUM CONTUBERNIO DEMIGREM.„ *Ex hiſce ma-*

gis

mihi videor, quod ex illa peregrinatione Lusitanica reliquias adhuc superesse quasdam intelligam. Nam cum septuagesimum quintum ætatis annum agam, interdum mecum recolo, per quos labores & molestias, omnia quæ hominibus jucunda solent videri prænavigando, in eum scopulum tandem impegi, ultra quem (ut verissime inquit Psalmus 90) *nisi labor & dolor nil superest.* Una enim illa consolatio restat, cum in æqualium meorum recordatione acquiesco, quorum tu prope solus es superstes. Verum, cum tu nihil (ut opinor) ætate me sis inferior, cives tuos adhuc opera & consilio juvare potes, & commentationibus tuis doctissimis etiam alteri seculo prodes. Ego vero literis jamdudum valedixi. Nunc id unum satago, ut minimo cum strepitu, ex inæqualium meorum, hoc est, mortuus e vivorum contubernio demigrem. Interea minimum natu libellorum meorum ad te mitto, ut cum hunc senio delirantem videas, minore fratrum ejus desiderio tenearis. Audio adolescentem nostratem, honesto loco natum, *Henricum Wardlaum*, sive Νομοφύλακα, apud vos non ignavam operam literis dare. Etsi tuam erga omnes humanitatem novi, nec ignores peregrinos tibi adeo esse peculiariter commendatos, tamen & iste cupio ut intelligat vetustam nostram consuetudinem apud te sibi prodesse. Vale. Edimburgo, 17 Cal. April. anno 1581.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

1 *Eliæ Vineto*] Ita omnino legendum, prout in autogr. suisque operibus se nominat; non *Venetus*, ut in Edit. Lond. appellatur. Scevola Samarthanus eum oriundum dicit e *Vinetorum pago apud Santones in agro Barlazensi*, unde & *Vineti* nomen eum traxisse existimat Menagius, *Anti Baillet*, tom. I. p. 258.

EPISTOLA XXXVIII.

Georgio Buchanano *viro undecunque doctissimo*, Edinburgi, *in* Scotia, Elias Vinetus, *S.*

LITERÆ tuæ ad 17 Cal. Aprilis datæ, tertio Non. Jun. mihi redditæ fuerunt: quibus, ista ætate, tantoque locorum ac temporum intervallo scriptis, & illa Lusitanicæ peregrinationis, feliciorumque longe temporum, quam hæc sint, mentione, jucundius mihi nihil esse potuit. Eas legi, & relegi sæpius, & relego; atque librum quem misisti co-

gni Thuani verbis (ut id quoque obiter moneam) palam est Epistolam illam, quam ille viderat, nonnihil ab eo, quo nos usi sumus, exemplari discrepasse. De Buchanani enim ab Aula discessu nihil in nostro occurrit. Neque tamen hoc mirum cuiquam videri debet, qui animadverterit sæpius usu venire viris doctis, qui literarum suarum prima exemplaria apud se retinere sunt soliti, ut iis secundo exaratis aliqua ad libitum addant vel mutent: quod & hisce accidisse haud injuria licet existimare. Quod vero Thuanus Buchananum Sterlinum concessisse refert, id cum nostro exemplari adversa fronte pugnat, in quo literæ illæ disertis verbis Edinburgi datæ dicuntur: aut ergo apud Thuanum pro [Sterlinum] [Sterlino] *legendum, aut error nostro exemplari subrepsit, quod, si primigenium est, & a Buchanani ipsius ore exceptum, vix adduci possum ut credam.*

comitem: qui, si quid judico, & multi ex amicis, discipulis quondam tuis, quibus legendum dedi, a delirante nullo modo scriptus fuit. [1] Quidam tamen vestras, Pictaviensis Consiliarius, contra sentit, ut audio: librumque scripsit, quem mittam, quum primum editus Pictavis fuerit. Quos vero libri tui fratres dicis, nescio, quorum desiderio teneri possim: sed Tragœdiæ, Psalmi, Elegiæ, Epigrammata Georgii Buchanani, hic prostant. Sphæram tuam desiderant solam multi, ego in primis, quam jampridem scripsisse te audimus: sed huic fortasse nondum extrema manus accessit, ut edatur. Commentationes, quas dicis, meæ, pueriles sunt, & in puerorum gratiam, quos in hoc ludo instituo, scriptæ. Quod verum esse, si dubites, id probabit Somnii Scipioniani conjectio, quam tibi mitto, cum Gelidæ Epistolis. Quod vero *Henricum Wardlaum* tam diligenter mihi commendas, ego cives tuos omnes, ex quo te hic primum cognovi, mores eruditionemque tuam, diligo tua caussa, colo, ac prosum pro viribus: quæ sane exiguæ sunt. Raro sine Scoto est schola hæc: duos hoc tempore habet, unum hunc Philosophiæ, alterum Græcæ linguæ & Mathematum Professorem, utrumque bonum, honestum & doctum, suisque auditoribus placentem. Vale: & crebras a me posthac literas exspectato, si quis erit, qui perferat. Burdegalæ, quinto Id. Jun. an. 1581.

Ex autographo in Bibl. Jurid.

1 *Quidam tamen vestras*] Adamum Blacwodæum intelligit, qui librum Pictavis hoc anno 1581. edidit hoc titulo, *Apologia pro Regibus adversus Geo. Buchanani de Jure Regni apud Scotos Dialogum.* Quamvis autem id verum sit, non tamen debuit Editor Londinensis has voces *Adamus Blackwodæus*, quæ in autographo non exstant, de suo inseruisse.

EPISTOLA XXXIX.

G. Buchananus Theodoro Bezæ, *S. P. D.*

ETSI variis occupationibus distineor, & valetudine ita sum afflicta, ut nullum mihi otium supersit ad communia vitæ officia, tamen omnes excusationes *Hieronymi Grollotii* [*ad suos*] discessus mihi discussit. Nam cum pater vir clarissimus, cum in Gallia essem, omni officiorum genere fuisset complexus, & filius me hic tanquam alterum parentem coluisset, non dubitabam me apud vos non posse culpam ingratitudinis gravissimam effugere, si illorum alterius erga me officia, alterius jucundissimam consuetudinem, & tuam perpetuam erga me humanitatem silentio transmitterem. Nec tamen si id commisissem, apud homines rerum mearum non ignaros justæ excusationes mihi defuturæ erant. Illa autem longe justissima, quod omnibus sensibus præmorientibus ex imagine superioris hominis, hoc, quod mihi superest, non me vivere, sed vixisse testari possit: præsertim cum in posterum spes nulla supersit vel novæ consuetudinis

tudinis instituendæ, vel veteris retinendæ. Hæc ego eo confidentius nunc loquor, quod præsens tempus hanc vobis suppeditat facultatem, ut mearum rerum statum intelligatis ex Grollotio: quem ut vobis commendem nihil opus esse arbitror. Studia autem adolescentiæ sine nostra commendatione sese prodent. Et tamen commendo, magis quia soleat fieri, quam quia necesse sit. Quod ad me attinet, quando tueri superioris vitæ rationem non possum officiorum vicissitudine, omissis laboribus, quibus jamdudum non sufficio, silentio indulgebo. Vale, Edimburgo, ad Idus Julii, 1581.

[1] HIERONYMUS *Grollotius* adolescens Aurelianensis, qui has fert, etsi sit in urbe illustri parentibus illustrissimis natus, nulla re tamen notior est quam suis calamitatibus. In illa enim omnium rerum perturbatione, & velut universali, quæ in Gallia fuit, insania, patrem & patrimonium amisit, ipse periculum adiit. Et cum domi tuto esse non posset, in Scotia, dum tempestatis illius violentia paullum sedaretur, domicilio locum elegit. Nunc rebus paullo tranquillioribus cum rerum domesticarum ratio eum reduceret, existimavit per Angliam iter sibi faciundum, ut Ulyssis more multorum mores & urbes cognosceret, & hanc, quæ non est postrema civilis sapientiæ pars, obiter quoad posset amplecteretur. Quod, ut spero, (quemadmodum nuper in superiore peregrinatione fecit) non sine emolumento faciet. Nam, dum in Scotia fuit, ita vixit, ut non in aliena regione hospes, sed velut civis inter suos ageret. Ita vero literis operam dedit, ut non modo suæ calamitatis molestias earum suavitate leniret, sed præsidium in omnem vitæ partem sibi suisque inde sperare queat. Hic mihi non persuadendus es, imo ne hortandus, ut adolescentem optimum humanitatis officiis prosequaris. Id enim exposcit a te totius vitæ tuæ ratio, & communium sacrorum societas: cogetque etiam, ut dignum te ostendas. Vale, Edimburgi,

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

Tui observantissimus, atque unice amicus,

G. BUCHANANUS.

1 [Vide de hoc *Groslotio*, ut aliis dicitur, quæ notavimus ad Lipsii Epist. CCCXL.]

EPISTOLA LX.

Georgio Buchanano *viro undecunque doctissimo*, Edimburgi *in* Scotia, Elias Vinetus *S. P. D.*

AD epistolam tuam superiore Martio datam, ad Idus Junii rescripsi: in eodemque fasciculo Gelidæ Epistolas, & nostra in Somnium Scipionis commentaria inclusi. Qui an tibi redditus sit necne, scire aveo.

aveo. In rebus autem nostris nihil est plane novi quod scribam: sed superioribus meis literis quod sum pollicitus id pulchre memini. De libro, quem Pictavis excudi scripseram, nihil ex eo audivi. Sphæra vero tua hic avidissime exspectatur, quicquid de ea statueris. Valetudinem tuam cura diligentissime. Vale 13 Cal. Sept. 1581.

Ex autograph. in Bibl. Jurid.

EPISTOLA XLI.

Domino Buchanano *Poëtarum Latinorum Principi* Nicolaus Nancelius. *S.*

MITTO tibi nova carmina, vel potius prisca illa quidem apud Hebræos, sed recenti interpolatione interpretationeque renovata: quæ ut obiter perlegere, sed non obiter expendere digneris, obnixe rogo. Etsi enim tuus olim apud Lutetiam studiorum socius & laborum consors: at nunc conditione sortis, felicitate ingenii, & Poëtico lepore longe inferior, mea scripta tuæ censuræ submittere non erubesco; quem nullis ego Aristarchis, nullis Criticis inferiorem duco, & cui quæ probata sint, nulli non possint aut debeant comprobari. Tantum enim fama tui nominis apud me valet, nulli ut majorum Poëtarum eximiorum conferre non audeam; si scribendi stylo quibusdam summis ac primariis priscis illis (licet admodum paucis) supparem, at ipso argumento, & materiæ dignitate (de Psalmis Davidicis intelligo, paraphrasi Poëtica abs te decantatis) longe omnibus illis superiorem ac præstantiorem: ut mihi quidem Spiritus Sanctus (absit dicto invidia) dum Davidis Psalmos vario metro, eoque elegantissimo, & concinnitudine aptissimo, Latine exprimis & effers, tuum genium animare, tuum pollicem impellere, tuam argutam chelyn pulsare videatur. Mitto præterea plane diversum aliud scriptionis genus, Oratorium, seu declamatorium: ac meo quidem periculo experiri volui, an simul idem & Poëta & Orator esse possit. Quod tam rarum reddidit antiquitas, ut aliquot seculis vix aliquot paria contigerint: quia, ut Flaccus ait,

——mediocribus esse poëtis,
Non dii, non homines, non concessere columnæ:

bonum autem Oratorem vix singula tulerunt secula, ut Brutus Ciceronis persuadere nititur. Quod tamen fieri posse haud diffido, haud diffiteor: siquidem ego in utroque genere aliquid promovi, licet minime assecutus quod optabam; tamen existere posse aliquem mihi fit verisimile, qui feliciori natus ingenio, (Poëtæ enim nascuntur, ut ajunt,) qui dicendi arte majore & perfectiore instructus, (Oratores enim fieri dicuntur,) & bonum sese Poëtam, & bonum præstet Oratorem: quem & qualem te esse facile mihi persuadeo, totius nostri seculi Poëtarum longe omnium

clarissimum, (& hanc partem jam tibi tuo jure partam habes,) nec dicendi facundia, ut equidem credo, minus instructum. Cujus specimen frequens & nobile jam tum edidisti, cum inde ab annis circiter triginta, tu Lutetiæ in Becodiano profitereris, ego eodem tempore in prælio (ubi Regii tum juvenes Stuarti vestrates discebant) sub Ramo antesignano, longe ea ætate eloquentissimo & disertissimo Romuli nepotum, militarem doceremque: qui ex arena Olympionices egressus, ad summum honoris culmen tuo merito diceris evectus, Regibus Scotis tuis gentilibus longe carissimus. Et quis eo usque Musas Latinas unquam perventuras putasset, in regionem gelu & frigore horridam, ubi, ut Claudianus cecinit,

Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne?

in regionem feris immanibus trucem ac terribilem? de qua Martialis speciali exemplo lib. 1.

Nuda Caledonio sic pectora præbuit urso, &c.

At tu contra quasi de gente moribus exculta profiteri audes;

Nympha, Caledoniæ quæ nunc feliciter oræ
Missa per innumeros sceptra tueris avos.

Sed de his hactenus. Deus tibi istos tuos honores secundet ac prosperet. Vale, vir præstantissime, & Nancelium recognoscere incipe, & recognitum amare perge: ego te vicissim colam. Turone, Idibus Martiis, 1583.

Hæc XXXI. est tom. I. Epistolarum Nicolai Nancelii Trachyeni Noviodunensis. M. D. Parif. apud Claudium Morellum 1603.

F I N I S.

IN-

INDEX.

A.

B.

C.

D.

FINIS.